

ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಗ್ರಂಥರತ್ನಮಾಲಾ

ಸಂಖ್ಯಾ—೪೯

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣಂ

(ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ)

ಸಂಚಿಕೆ ೧.

ಅನುವಾದಕ :

ಪಂಡಿತ, ಗಂಜಾಂ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಯ್ಯ

ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕಾ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್,

ಮೈಸೂರು.

೧೯೪೮

ಪ್ರ ಸ್ತಾವ ನೆ .

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದುಃಖಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಉತ್ತಮವಾದ ಆನಂದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ವೇದವು ಹೇಳುವುದು. ಆ ವೇದವು ವಿಧಿನಿಷೇಧ ರೂಪಗಳಿಂದ ಹೇಳುವ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಜನರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಲೆಂದು ಋಷಿಗಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾರೂಪವಾಗಿ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಆತ್ಮತತ್ವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿರುವರು. ಒಂದೇ ಆದ ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ, ವಿಷ್ಣು, ಶಕ್ತಿ, ಸೂರ್ಯ, ಗಣಪತಿ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಿರುವುದು. ಈ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಅದ್ವೈತಾತ್ಮತತ್ವವೆಂದೂ ಅವನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳಾಗುವೆಂದೂ ಅವನೇ ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಜೀವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂದೂ ವಿವರಿಸಿರುವುದು.

ಈ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಒಂದೆರಡನೆಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚವು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಬಗೆ, ಮನ್ವಂತರಗಳು, ವರಾಹಾವತಾರ, ಭೂಮಂಡಲದ ಸ್ವರೂಪ, ಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಇವುಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ರಮ ಇವುಗಳಿಂದ ಜನರಿಗಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಋಭು-ನಿದಾಘರ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವು ಜನರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿರುವುದು.

ಇಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗ್ರಂಥದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ಪ್ರಜಾವತ್ಸಲರೂ, ಆತ್ಮತತ್ವವಿಚಾರಾಸಕ್ತರೂ, ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರರೂ, ಆದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರಒಡೆಯರ್ ಬಹದ್ದೂರ್ ಜಿ. ಸಿ ಬಿ., ಜಿ. ಸಿ. ಎಸ್. ಐ. ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳವರು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ

ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತುದರಿಂದ ಮೂಲಶ್ಲೋಕದೊ
 ವನ್ನು ತಿಳಿಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ
 ವೇರಿಸಲು ಸಕಲವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನಿತ್ತ
 ಪರಮಾತ್ಮನು ಸುಖಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾ
 ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೈಸೂರು.
 ಸರ್ವಧಾರಿ ಸಂವತ್ಸರದ ಮೈಶಾಖ
 ಶುದ್ಧ ಏಕಾದಶಿ
 ತಾ|| ೧೩—೫—೧೯೪೮.

} ಪಂಡಿತ, ಗಂ

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಶದ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

	ಪುಟಗಳು
ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ	1—8
ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಯು ಪರಾಶರರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವುದು. ಪರಾಶರರು ತಾವು ಮಾಡಿದ ರಾಕ್ಷಸ ಯಾಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ; ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದು.	
ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ	9—26
ಪರಾಶರರ ವಿಷ್ಣುಸ್ತೋತ್ರ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವದ ವಿವರಣೆ, ಪ್ರಂಪಚದಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮ, ವಿಷ್ಣುವೇ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪ ನೆಂದೂ, ಪ್ರಪಂಚ ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ವಿವರಣೆ.	
ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ	27—33
ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಕಾಲದ ಆಳತೆ, ದೇವಮಾನ, ಮನುಷ್ಯ ಮಾನ, ಚತುರ್ಯುಗ ಪ್ರಮಾಣ, ಮನ್ವಂತರ, ಪ್ರಳಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳು.	
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ	34—46
ವರಾಹಕಲ್ಪದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮ ವರ್ಣನೆ, ವರಾಹಾವ ತಾರ ವರ್ಣನೆ, ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯಸ್ತೋತ್ರ ಭೂದೇವಿಯು ಮಾಡಿದುದು ಮತ್ತು ಜನೋಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದ ಸನಂದ ನಾದಿಗಳು ಮಾಡಿದುದು.	

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

47—64

ಸ್ಥಾವರತಿಯಗೋನಿ ಮನುಷ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗಳ ವಿವರಣೆ, ಪ್ರಕೃತಿ
ವಿಕೃತಿ, ಉಧ್ವಾರ್ವಾಕ್ ಸ್ತೋತ, ರಾಕ್ಷಸ—ಶಿಶು
ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮ, ಬ್ರಹ್ಮನು ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳಿಂದ
ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳು, ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಗಳ ವಿವರಣೆ.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

65—74

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮ, ಚತುರ್ಯುಗಗಳ
ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿವರಣೆ, ರಸೋಲ್ಲಾಸಾದಿ
ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳು, ವರ್ಣಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಫಲ.

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

75—84

ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸ ಪುತ್ರರು, ಅವರ ಪತ್ನಿಯರು, ಏಕಾದಶ
ರುದ್ರರು, ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು, ಶತರೂಪಾದೇವಿ ಇವರ
ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಇವರ ವಂಶ ವರ್ಣನೆ, ತ್ರಿವಿಧ
ಪ್ರಳಯಗಳ ಸ್ವರೂಪ ವಿವರಣೆ.

85—92

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ನೀಲಲೋಹಿತರುದ್ರ, ಭವಾದಿ ಅಷ್ಟರುದ್ರರು, ಅವರ ಪತ್ನಿ
ಯರು, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಭೃಗು ಪುತ್ರಿಯಾದ ಬಗೆ,
ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರ ಸ್ವರೂಪ ವಿವರಣೆ.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

93—123

ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ದೂರ್ವಾಸರ ಶಾಪ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಮತ್ತು
ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುಸ್ತೋತ್ರ, ಸಮುದ್ರ ಮಥನ,
ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಸ್ತೋತ್ರ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ
ವರಪ್ರದಾನ.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

124—129

ಭೃಗು, ಮರೀಚಿ, ಅಂಗಿರಸ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಕೃತು, ವಸಿಷ್ಠ,
ಇವರ ವಂಶವರ್ಣನೆಯ ಮೂಲಕ, ದಕ್ಷ ಪುತ್ರಿಯರ
ಸಂತತಿಯ ವರ್ಣನೆ.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

130—142

ಉತ್ತಾನ ಪಾದನ ವಂಶ, ಧ್ರುವೋಪಾಖ್ಯಾನ, ಧ್ರುವನಿಗೆ ಸಪ್ತ ಋಷಿಗಳ ಉಪದೇಶ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

143—164

ಧ್ರುವನ ತಪಸ್ಸು, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಧ್ರುವನ ಸ್ತೋತ್ರ, ಧ್ರುವನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ವರಪ್ರದಾನ.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

165—183

ಧ್ರುವನ ವಂಶವರ್ಣನೆ, ಚಾಕ್ಷುಷಮನು, ವೇನ, ಪೃಥು ಇವರ ವೃತ್ತಾಂತ ವರ್ಣನೆ.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

184—195

ಪೃಥುವಿನ ವಂಶವಿಸ್ತಾರ, ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳ ತಪಸ್ಸು, ಅವರು ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುಸ್ತೋತ್ರ, ವಿಷ್ಣು ವರಪ್ರದಾನ.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

192—227

ಹತ್ತು ಜನ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬ ಒಬ್ಬಳೇ ಪತ್ನಿಯಾದುದು. ಮಾರಿಷೆಯ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತ ವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಕಂಡುಮುನಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮೋಚಿಯು ವೃತ್ತಾಂತ, ಮಾರಿಷೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಜನನ, ಶಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ವಿತಿಯ ವಂಶ ವರ್ಣನೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತ್ರೆ.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

228—231

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಹಿಮೆಯ ವರ್ಣನೆ.

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

232—253

ಪ್ರಹ್ಲಾದ—ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಸಂವಾದ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಗಳು, ದೈತ್ಯ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣು ತತ್ಪೋಷದೇಶ.

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

254—263

ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿಸುವುದು, ಅಭಿಚಾರ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು. ಅಭಿಚಾರ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ನಾಶರಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

264—282

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆಗೆ ಕಾರಣವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು, ಶಂಬರನ ಮಾಯಾಪ್ರಯೋಗ, ರಾಜನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಅದ್ವೈತ ರೂಪವಾದ ವಿಷ್ಣುಸ್ತೋತ್ರ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

283—291

ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ವರಪ್ರದಾನ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಫಲಸ್ತುತಿ.

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

292—299

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ವಂಶ ಮತ್ತು ಕಶ್ಯಪ ವಂಶ ವರ್ಣನೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

300—317

ವಿಷ್ಣುವು ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬಗೆ.

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಎರಡನೆಯ ಅಂಶದ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಪುಟಗಳು

ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 318—325

ಪ್ರಿಯವ್ರತನ ವಂಶವರ್ಣನೆ.

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 326—336

ಭೂ ಮಂಡಲದ ವರ್ಣನೆ, ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳ ಸ್ವರೂಪಾದಿಗಳು.

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 337—343

ಭಾರತ ವರ್ಷ ವರ್ಣನೆ.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 344—361

ಜಂಬೂದ್ವೀಪಾದಿ ಸಪ್ತ ದ್ವೀಪಗಳ ವರ್ಣನೆ.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 362—367

ಸಾತಾಳ ಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಅನಂತನ ಮಹಿಮೆ.

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 368—379

ನರಕವರ್ಣನೆ, ಪಾಪ ಕಾರಣಗಳು, ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗುವ ಬಗೆಗಳು.

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ 380—390

ಭುವರ್ಲೋಕಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಗ್ರಹಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮುಂತಾದ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲಗಳ ವಿವರಣೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹದ ಸ್ವರೂಪ.

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

391—417

ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳ ಸಂಚಾರ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆಯ ಕಾರಣ, ದೇವಯಾನ, ಪಿತೃಯಾನ ಮಾರ್ಗಗಳ ವಿವರಣೆ, ಗಂಗೆಯ ಮಹಿಮೆ.

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

418—423

ಶಿಶುಮಾರ ಚಕ್ರದ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

424—428

ಸೂರ್ಯರಥ ವರ್ಣನೆ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಏಳು ಗಣಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಸಾಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

429—434

ಸೂರ್ಯನೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಾಶಕ್ತಿಯು, ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ವೇದಸ್ವರೂಪರು, ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವರು ಎಂಬುದರ ವಿವರಣೆ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

435—446

ಚಂದ್ರಾದಿಸಕಲ ಗ್ರಹಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಸಂಚಾರಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆ.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

447—468

ಭರತೋಪಾಖ್ಯಾನ, ಭರತರಾಜನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಯಿಂದ ಯೋಗಿಯಾದುದು, ಅವನಿಗೆ ಜಂಕೆಯ ಜನ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದುದು, ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಗೆ, ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಅವನನ್ನು ಕಾಳಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನರ್ಪಿಸುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕಾಳಿಯ ಅನುಗ್ರಹ, ರಾಜನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊರುವುದಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು, ರಾಜನಿಗೂ—ಜಡಭರತನಿಗೂ ಸಂವಾದ, ಪರಮಾರ್ಥಪರಮಾರ್ಥ ವಿಚಾರ.

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

469—472

ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೂ, ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವಕ್ಕೂ ಇರುವ ಪರಸ್ಪರ
ಭೇದಗಳು, ಪರಮಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪ, ಅಜ್ಞಾನಾವರಣವು
ನಾಶವಾಗುವ ಬಗೆ.

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

473—485

ಜಡಭರತನು ರಾಜನಿಗೆ ಮುಖುನಿದಾಘರ ಸಂವಾದ ರೂಪ
ದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವುದು.

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

486.—492

ಮುಖುನಿದಾಘ ಸಂವಾದ, ಅದ್ವೈತ ತತ್ವೋಪದೇಶ.

|| ಶ್ರೀಃ ||

|| ಶ್ರೀಗಣೇಶ ಶಾರದಾ ಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇಃ

ಪ್ರಥಮೋಲಧ್ಯಾಯಃ

ಪರಾಶರಂ ಮುನಿವರಂ ಕೃತಪೌರ್ವಾಹ್ನಿಕಕ್ರಿಯಂ |

ಮೃತ್ತೇಯಃ ಪರಿಪ್ರಚ್ಯ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯಾಭಿವಾದ್ಯ ಚ

|| ೧ ||

ತ್ವತ್ತೋ ಹಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನಮಧೀತಮಖಿಲಂ ಗುರೋ |

ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ತಥಾಂಗಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಂ

|| ೨ ||

ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾನುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾಮನೈ ನಾಕೃತಕ್ರಮಂ |

ವಕ್ಷ್ಯಂತಿ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಪ್ರಾಯಶೋ ಯೇಪಿ ತದ್ವಿಧಃ

|| ೩ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ಪ್ರಥಮಾಂಶ ಒಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಶಾಂತ ರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪರಾಶರ ಮುನಿಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಿಷ್ಯನಾದ ವೈಶ್ರೇಯನು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಗೋತ್ರ ಪ್ರವರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೨-೩. ಗುರುಗಳೇ ತಮ್ಮಿಂದ ವೇದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿತೆನು. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ವೇದಾಂಗಗಳನ್ನೂ ಕಲಿತೆನು. ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವಿಂದ ಮಿಕ್ಕ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

సోఽహం హమిచ్ఛామి సర్వజ్ఞ శ్రోత్రం త్వత్ప్రేక్ష్యం యథా జగత్ ।
 బభూవ భూయత్త యథా మహాభాగ భవిష్యతి ॥ ౪ ॥
 యన్నయం చ జగద్ద్వైత్యన్యతర్కైశ్చ జన్మరాజరం ।
 లీనమాసిద్వేద్యథా యత్ర లయమోష్యతి యత్ర చ ॥ ౫ ॥
 యత్ప్రమాణాని భూతాని దేవాదీనాం చ సంభవం ।
 సముద్రపర్వతానాం చ సంస్థానం చ తథా భువః ॥ ౬ ॥
 సూర్యాదీనాం చ సంస్థానం ప్రమాణం మునిశత్రును ।
 దేవాదీనాం తథా వంశాన్మనూనా మన్వంతరాణి చ ॥ ౭ ॥
 కల్పాన్మల్పవిభాగాంశ్చ చతుర్యుగవికల్పితాః ।
 కల్పాంతస్య స్వరూపం చ యుగధర్మాంశ్చ కృత్స్నతః ॥ ౮ ॥

౪. సర్వజ్ఞుడైన గురుగళే తమ్మింద కేలవు ప్రశ్నీగళిగే లుత్తరవన్ను తిళయబేకేందిరువేను. మహామహిమరాద తావు అదక్కే దయవిట్టు లుత్తర గళన్ను హేళబేకేను. ఆ ప్రశ్నీగళావువేందరీ:—ఈ జగత్తు హిందే హేగే హుట్టితు? ముందే హేగే హుట్టువుదు? హేగే ఇరువుదు.

౫. ఈ జగత్తిగే లుపాదాన కారణవావువుదు? ఈ జరాజర ప్రపం చవు యావుదర దేసేయింద వ్యక్తనాయితు? యాన రేతియల్లి యావుదరల్లి లయవాయితు? ముందే యావుదరల్లి లయవాగువుదు?

౬.౮. పంచభూతాదిగళ అళతేయేను? దేవాది జీవరుగళు హుట్టిద బగి హేగే? సముద్రగళు భూమి పర్వతగళు యావరేతియల్లివే? సూర్యాది గ్రహగళ అళతేయేను? అవు యాన క్రమదల్లివే? దేవాదిగళు మునిగళు అవర వంశగళు మన్వంతరగళు, కల్పగళు, కల్పభేదగళు చతుర్యుగగళ ప్రమాణ కల్పాంతనాగున రేతి సమస్త యుగధర్మగళు ఇవుగళ విషయవేను?

ದೇವಸಿಂಹಸಾರ್ಥಿನಾನಾಂ ಚ ಚರಿತಂ ಯನ್ಮಹಾಮುನಿಃ |

ವೇದಶಾಖಾಪ್ರಣಯನಂ ಯಥಾವದ್ವ್ಯಾಸಕರ್ತೃಕಂ || ೯ ||

ಧರ್ಮಾಂಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದೀನಾಂ ತಥಾ ಚಾಶ್ರಮವಾಸಿನಾಂ |

ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ಯಹಂ ಸರ್ವಂ ತ್ವತ್ತೋಃವಾಸಿಷ್ಯನಂದನ || ೧೦ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತ್ರಸಾದಪ್ರವಣಂ ಕುರುಷ್ವ ಮಯಿ ಮಾನಸಂ |

ಯೇನಾಹಮೇತಜ್ಞಾನೀಯಾಂ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಹಾಮುನೇ || ೧೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಸಾಧು ಮೈತ್ರೇಯ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಸ್ಮಾರಿತೋಽಸ್ಮಿ ಪುರಾತನಂ |

ಪಿತುಃಪಿತಾ ಮೇ ಭಗವಾಃ ವಸಿಷ್ಠೋ ಯದುವಾಚ ಹ || ೧೨ ||

೯-೧೧. ದೇವತೆಗಳು ಋಷಿಗಳು ರಾಜರು ಇವರುಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯೇನು? ವ್ಯಾಸರು ವೇದಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳ ಮತ್ತು ಅಶ್ರಮಗಳ ಧರ್ಮಗಳೆಂತು? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಶಕ್ತಿ ಮುನಿಗಳ ಪುತ್ರರಾದ ತಾವು ಹೇಳಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಗುರುಗಳೇ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕೂಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆನು! ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೧೨. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು:—ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ನೀನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದುದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು ಇದರಿಂದ ಮಹಾ ಮಹಿಮರೂ, ನನ್ನ ತಂದೆಯ ತಂದೆಯೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠರು ಹಿಂದೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಕ ಕೊಟ್ಟಂತಾಯಿತು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪ್ರಯುಕ್ತೇನ ರಕ್ಷಸಾ ಭಕ್ಷಿತಃ ಪುರಾ |

ಶ್ರುತಸ್ತಾತಸ್ತತಃ ಕ್ರೋಧೋ ಮೈತ್ರೇಯಾಸೀನ್ನಮಾತುಲಃ || ೧೩ ||

ತತೋಽಹಂ ರಕ್ಷಸಾಂ ಸತ್ತಂ ವಿನಾಶಾಯ ಸಮಾರಭಂ |

ಭಸ್ಮೀಕೃತಾಶ್ಚ ಶತಶಸ್ತಿಸ್ಥಿ ಸತ್ತೇ ನಿಶಾಚರಾಃ || ೧೪ ||

ತತಸ್ಸಂಕ್ಷೇಪಯಮಾಣೇಷು ತೇಷು ರಕ್ಷಸ್ವ ಶೇಷತಃ |

ಮಾಮುನಾಚಿ ಮಹಾಧಾಗೋ ವಸಿಷ್ಠೋಽಸ್ತತ್ಪಿತಾಮಹಃ || ೧೫ ||

ಅಲಮತ್ಯಂತಕೋಪೇನ ತಾತ ಮನ್ಯುಮಿಮಂ ಜಹಿ |

ರಾಕ್ಷಸಾನಾಪರಾಧ್ಯಂತಿ ಪಿತುಸ್ತೇ ವಿಹಿತಂ ಹಿ ತತ್ || ೧೬ ||

ಮೂಢಾನಾನೋನ ಭವತಿ ಕ್ರೋಧೋ ಜ್ಞಾನವತಾಂ ಕೌತಃ |

ಹನ್ಯತೇ ತಾತ ಈ ಕೇನ ಯತಸ್ವ ಕೃತಭುಕ್ಪುನಾರ್ || ೧೭ ||

೧೩. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ತಿಂದನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಮಹಾ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.

೧೪. ಆಮೇಲೆ ನಾನು ರಾಕ್ಷಸರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಯಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಆ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಬೂದಿ ಮಾಡಿದೆನು.

೧೫. ರಾಕ್ಷಸರೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮುಹುರನೂ ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹನೂ ಆದ ವಸಿಷ್ಠನು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

೧೬-೧೭. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಮಗುವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೋಪಮಾಡಬೇಡ. ಈ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು. ರಾಕ್ಷಸರು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಪ್ಪನ್ನೂ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತಾನು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರು. ಮೂಢರಿಗೆ ಕೋಪವು ಬರುವುದು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಬರುವುದು ?

ಸಂಚಿತಸ್ಯಾಪಿ ಮಹತಾ ವತ್ಸ ಕ್ಲೇಶೇನ ಮಾನವ್ಯಃ |

ಯತಸಸ್ತಪಸಶ್ಚೈವ ಕ್ರೋಧೋ ನಾಶಕರಃ ಪರಃ || ೧೮ ||

ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗವ್ಯಾಸೇಧಕಾರಣಂ ಪರಮರ್ಷಯಃ |

ವರ್ಜಯಂತಿ ಸದಾ ಕ್ರೋಧಂ ತಾತ ಮಾ ತದ್ವಶೋ ಭವ || ೧೯ ||

ಅಲಂ ನಿಶಾಚರೈರ್ದಗೈರ್ದೀನೈರ್ನಿರಪರಾಧಿಭಿಃ |

ಸತ್ತಂ ತೇ ನಿರಮತ್ಪ್ರೇತತ್ಸುಮಾಸಾರಾ ಹಿ ಸಾಧವಃ || ೨೦ ||

ಏವಂ ತಾತೇನ ತೇನಾಹಮನುನೀತೋ ಮಹಾತ್ಮನಾ |

ಉಪಸಂಹೃತವಾನ್ಸತ್ತಂ ಸದ್ಯಸ್ತದ್ವಾಕ್ಯೈರ್ಗೌರವಾಶ್ || ೨೧ ||

ತತಃ ಪ್ರೀತಸ್ಸಭಗವಾಸ್ತಸಿಷ್ಯೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ |

ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಶ್ಚ ತದಾ ತತ್ರ ಪುಲಸ್ತ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸುತಃ || ೨೨ ||

೧೮-೧೯. ಮನುಷ್ಯರು ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ತಪಸ್ಸನ್ನೂ, ಕೋಪವು ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವುದು. ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಗಳ ತಡೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕೋಪವನ್ನು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವರು. ಮಗುವೇ ನೀನು ಆ ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಬೇಡ.

೨೦. ದೀನರೂ, ತಪ್ಪಿಲ್ಲದವರೂ, ಆದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸುಟ್ಟಿವು ಸಾಕು. ಈ ಯಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಿಡು. ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಕ್ಷಮಾಗುಣವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

೨೧. ಹೀಗೆಂದು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ತಾತನು ನನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದುದರಿಂದ ಅವರ ಮಾತಿನ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾಗಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟೆನು.

೨೨-೨೩. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಆಮೇಲೆ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸಿಷ್ಠನು ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ಪುಲಸ್ತ್ಯ.

ಪಿಶಾಚುಹೇನ ದತ್ತಾಘ್ನಃ ಕೃತಾಸನಪರಿಗ್ರಹಃ |

ಮಾಮುನಾಚ ಮಹಾಭಾಗೋ ನೈತ್ಯೇಯ ಪುಲಹಾಗ್ರಜಃ || ೨೩ ||

|| ಪುಲಸ್ತ್ಯ ಉನಾಚ ||

ನೈರೇ ಮಹತಿ ಯದ್ವಾಕ್ಯಾದ್ಗುರೋರದ್ಯಾತ್ರಿತಾ ಕ್ಷಮಾ |

ತ್ವಯಾ ತಸ್ಮಾತ್ಸಮಸ್ತ್ರಾನಿ ಭರ್ವಾ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ವೇತ್ಸ್ಯತಿ || ೨೪ ||

ಸಂತರ್ಲೇನ ಮಮ ಚೈದಃ ಕ್ರುದ್ಧೇನಾಪಿ ಯತಃ ಕೃತಃ |

ತ್ವಯಾ ತಸ್ಮಾನ್ಮಹಾಭಾಗ ದದಾಮ್ಯನೃಂ ಮಹಾವರಂ || ೨೫ ||

ಪುರಾಣಸಂಹಿತಾ ಕರ್ತಾ ಭನಾನ್ವತ್ಸ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

ದೇವತಾಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯಂ ಚ ಯಥಾವದ್ವೇತ್ಸ್ಯತೇ ಭರ್ವಾ || ೨೬ ||

ಪ್ರವೃತ್ತೇ ಚ ನಿವೃತ್ತೇ ಚ ಕರ್ಮಣ್ಯಸ್ತಮಲಾ ಮತಿಃ |

ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾದಸಂದಿಗ್ಧಾ ತವ ವತ್ಸ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೨೭ ||

ಮುನಿಯು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ನಮ್ಮ ತಾತನು ಆ ಮುನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಪುಲಹನ ಅಣ್ಣನಾದ ಆ ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಪೀಠದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದನು.

೨೪-೨೫. ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಪರಾಶರನೇ ಮಹಾಕೋಪವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಗುರುಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರ ಮಾತಿನಿಂದ ನೀನು ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವನ್ನು ಪಡೆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವೆ. ಕೋಪವಿದ್ದರೂ ನೀನು ನನ್ನ ವಂಶವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡದಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು.

೨೬-೨೭. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಪರಾಶರನೇ ನೀನು ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸುವೆ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವೆ. ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ವಿಲ್ಲದ ದೋಷರಹಿತವಾದಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ತತಶ್ಚ ಸ್ವಾಹ ಭಗವಾ ವಸಿಷ್ಠೋ ಮೇ ಪಿತಾಮಹಃ |
 ಪುಲಸ್ತ್ಯೇನ ಯದುಕ್ತಂ ತೇ ಸರ್ವಮೇತದ್ಭವಿಸ್ಯತಿ || ೨೮ ||

ಇತಿ ಪೂರ್ವಂ ವಸಿಷ್ಠೇನ ಪುಲಸ್ತ್ಯೇನ ಚ ಧೀಮತಾ |
 ಯದುಕ್ತಂ ತತ್ ಸ್ತೂತಿಂ ಯಾತಿ ತ್ವತ್ಪ್ರಶ್ನಾದಖಿಲಂ ಮಮ || ೨೯ ||

ಸೋಽಹಂ ವದಾನ್ಯುಶೇಷಂ ತೇ ಮೈತ್ರೇಯ ಪರಿಪೃಚ್ಛತೇ |
 ಪುರಾಣಸಂಹಿತಾಂ ಸಮ್ಯಕ್ತಾಂ ನಿಬೋಧ ಯಥಾತಥಂ || ೩೦ ||

ವಿಷ್ಣೋಸ್ಸಕಾಶಾದುದ್ಯೂತಂ ಜಗತ್ತತ್ಪ್ರೈವ ಚ ಸ್ಥಿತಂ |
 ಸ್ಥಿತಸಂಯಮಕರ್ತಾಸೌ ಜಗತೋಽಸ್ಯ ಜಗಚ್ಚ ಸಃ || ೩೧ ||

ಮಿತ್ರಾಪುತ್ರವಚೋನಿಶಮ್ಯ ಸಕಲಂ ಸ್ತೂತ್ವಾತ್ಮನಸ್ತದ್ಧರಂ |
 ಸತ್ರಂ ಚೈವ ನಿವಾರಿತಂ ಸಸುಮಹಾಭಾಗೋಭವತ್ತಾರಣಂ ||

೨೮. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ನಮ್ಮ ತಾತನು ಪುಲಸ್ತ್ಯನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲ ವರವೂ ಸಿದ್ಧಿ ಸುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೨೯-೩೦. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಹೀಗೆಂದು ವಸಿಷ್ಠನೂ ಪುಲಸ್ತ್ಯನೂ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಾನು ಸಂಹಿತಾ ಸಮಾನವಾದ ಪುರಾಣವನ್ನು ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೩೧. ಈ ಜಗತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಈ ಕ್ಷಣರೂಪವಾದ ಒಂದು ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು ' ಸೋಕಾಮಯತ ಬಹುಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಜಾಯೇಯ ' ' ಸಈಕ್ಷತ ಲೋಕಾನ್ಮು ಸೃಜೇ ' ಎಂಬ ವೇದವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವಾಗುವುದು. ಈ ಜಗತ್ತು ಅವನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದು.

೩೨. ಮಿತ್ರಾ ಎಂಬುವಳ ಮಗನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಾಶರನು ಹಿಂದಿನದನ್ನೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ತಾನು ರಾಕ್ಷಸರ ಯಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು

ಕೃತ್ವಾ ನೈಷ್ಠವಮುತ್ತಮಂ ಮುನಿವರಂ ನೈತ್ರೇಯ ಮಧ್ಯಾಪಯಿ |
 ತ್ವತ್ಪಾರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದನಂ ಪ್ರವದತಾಂ ಸರ್ವಾರ್ಥದಂ ತೃಣಿತಾಂ || ೩೨ ||

ಇತಿ ಸರ್ವಪುರಾಣಾನಾಮಾದಿ ಭೂತೇಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾಖ್ಯೇ ಮಹಾ
 ಪುರಾಣೇ ಉದ್ಭೂತಾಯಾಂ ಪಾರಾಶರ್ಯಸಂಹಿತಾಯಾಂ
 ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಪ್ರಥಮೋಷಧ್ಯಾಯಃ

ದನ್ನೂ ಇದರಿಂದ ತನಗೆ ಬಂದ ವರವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಉತ್ತಮ
 ವಾದ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪಾಠಮಾಡುವವರಿಗೆ ತತ್ಪಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ
 ದಾಗಿಯೂ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿಯೂ
 ಇರುವ ಆ ಪುರಾಣವನ್ನು ನೈತ್ರೇಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಪಾಠ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ
 ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ॥

ಅವಿಶಾರಾಯ ಶುದ್ಧಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ।

ಷಡ್ವಿಂಶತಿರೂಪರೂಪಾಯ ವಿಷ್ಣುನೇ ಸರ್ವಜಿಷ್ಣುನೇ ॥ ೧ ॥

ಪಪೋ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಾಯ ಹರಯೇ ಶಂಕರಾಯ ಚ ।

ನಾಸುದೇವಾಯ ಶಾರಾಯ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತ್ಯಂತಕಾರಿಣೇ ॥ ೨ ॥

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧. ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣದ ಮುಖ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಒಂದು ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಬಂದ ವಿಚಾರಿತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು, ಚಿನ್ನ ಮುಂತಾದ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣಗಳು ಘಟ, ಕಟಕ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತು ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅನೇಕ ರೂಪವಾಗುವುವು. ಪರಮಾತ್ಮನಾದರೋ ಸದಾ ಏಕ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಚಾರವಾಗತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಶುದ್ಧನು ಮತ್ತು ನಿತ್ಯನಾದವನು ತನ್ನ ಈಶ್ವರತ್ವದಿಂದ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ತನ್ನ ಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವನು.

೨. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಹೀಗೆ ಸಂಸಾರ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸಂಸಾರ ನಿವರ್ತಕನಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು. ಅಂತಹ ವಾಸುದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಏಕಾನೇಕಸ್ವರೂಪಾಯ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ |
 ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಕ್ತರೂಪಾಯ ವಿಷ್ಣವೇ ಮುಕ್ತಿದೇತವೇ || ೩ ||

ಸರ್ಗಸ್ಮಿ ತವಿನಾಶಾನಾಂ ಜಗತೋ ಯೋ ಜಗನ್ಮಯಃ |
 ಮೂಲಭೂತೋ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ವಿಷ್ಣವೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ || ೪ ||

ಆಧಾರಭೂತಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಣೀಯಾಂಸಮಣೀಯಸಾಂ |
 ಪ್ರಣಮ್ಯ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥನುಚ್ಯುತಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ || ೫ ||

ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಮತ್ಯಂತನಿರ್ಮಲಂ ಪರಮಾರ್ಥತಃ |
 ತಮೇವಾರ್ಥಸ್ವರೂಪೇಣ ಭ್ರಾಂತಿದರ್ಶನತಸ್ಥಿತಂ || ೬ ||

೩. ಅವ್ಯಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ಏಕ ರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲನೂ, ಅನೇಕ ರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಹೀಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡತಕ್ಕವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

೪. ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಲಯಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಸ್ವರೂಪನೂ ಜಗದ್ರೂಪನಾಗಿ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟನಾಗಿ ಅಂದರೆ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ ಸಂಗರಹಿತನಾಗಿ ಅತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

೫-೬. ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನಾದ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದರೂ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧನೂ, ಪರಮಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆಗಿರುವ ದೃಶ್ಯ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಭ್ರಾಂತಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕಾಲರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ, ನಾಶವಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮ

ವಿಷ್ಣುಂ ಗ್ರಹಿಸ್ವುಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಸರ್ಗೇ ತಥಾ ಪ್ರಭುಂ ।

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಜಗತಾಮೀಶಮಜನ್ಮಕ್ಷಯಮನ್ಯಯಂ

॥ ೭ ॥

ಕಥಯಾಮಿ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ದಕ್ಷಾದ್ಯೈರ್ಮುನಿಸತ್ತಮೈಃ ।

ಸೃಷ್ಟ್ಯಃ ಪ್ರೋನಾಚ ಭಗವಾನಬ್ಜಯೋನಿಃ ಪಿತಾಮಹಃ

॥ ೮ ॥

ತೈಶ್ಚೋಕ್ತಂ ಪುರುಕುತ್ಸಾಯ ಭೂಭುಜೇ ನರ್ಮದಾತಟೇ ।

ಸಾರಸ್ವತಾಯ ತೇನಾಪಿ ಮಹ್ಯಂ ಸಾರಸ್ವತೇನ ಚ

॥ ೯ ॥

ಪರಃಪರಾಣಾಂ ಪರಮಃ ಪರಮಾತ್ಮಾತ್ಮಸಂಸ್ಥಿತಃ ।

ರೂಪವರ್ಣಾದಿನಿದೇಶ ವಿಶೇಷಣವಿನರ್ಜಿತಃ

॥ ೧೦ ॥

ಅಪಕ್ಷಯವಿನಾಶಾಭ್ಯಾಂ ಪರಿಣಾಮರ್ಥಿಜನ್ಮಭಿಃ ।

ನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಿಂದೆ ದಕ್ಷಾದಿ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಏನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದನೋ ಅದನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು.

೯. ಈ ವಿಷ್ಣುತತ್ವವನ್ನು ಆ ದಕ್ಷಾದಿಗಳು ನರ್ಮದಾನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪುರುಕುತ್ಸನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಸಾರಸ್ವತನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಸಾರಸ್ವತನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದನು,

೧೦. “ ಇಂದ್ರಿಯೇ ಭ್ಯಃ ಪರಾಹ್ಯರ್ಥಾ ಅರ್ಥೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪರಮನಃ ” ಇತ್ಯಾದಿ ವೇದವಚನದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಪುರಾತನನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ “ ಯ ಆತ್ಮ ನಿತಿಷ್ಠನ್ ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ರೂಪ ವರ್ಣ ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಲ್ಲದವನೂ.

೧೧. ಅಸ್ತಿ, ಜಾಯತೆ, ವರ್ಧತೇ, ವಿಪರಿಣಮತೇ, ಅಪಕ್ಷೀಯತೇ, ನಶ್ಯತಿ ಎಂಬ ಆರು ಬಗೆಯ ಭಾವವಿಕಾರಗಳಿಲ್ಲದ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವ (“ ಅಸನ್ನೇವಸಭವತಿ ಅಸದ್ಭ್ರಹ್ಮೇತಿ ವೇದಜೇತ್ ಅಸ್ತಿಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಚೇದ್ವೇದ ಸಂತಮೇ ನಂತತೋವಿದುರಿತಿ

ವರ್ಜಿತಶ್ಯಕ್ಯತೇ ವಕ್ತುಂ ಯಸ್ವದಾಸ್ತೀತಿ ಕೇವಲಂ

|| ೧೧ ||

ಸರ್ವತ್ರಾಸೌ ಸಮಸ್ತಂ ಚ ವಸತ್ಯತ್ರೇತಿ ವ್ಯ ಯತಃ |

ತತಸ್ಸ ವಾಸುದೇವೇತಿ ವಿದ್ವದ್ಭಿಃ ಪರಿಪತ್ಯತೇ

|| ೧೨ ||

ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ನಿತ್ಯಮಜನುಕ್ಷಯಮನ್ಯಯಂ |

ಏಕಸ್ವರೂಪಂ ತು ಸದಾ ಹೇಯಾಭಾವಾಚ್ಚ ನಿರ್ಮಲಂ

|| ೧೩ ||

ತದೇವ ಸರ್ವನೇತಚ್ಚ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪವತ್ |

ತಥಾ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಕಾಲರೂಪೇಣ ಚ ಸ್ಥಿತಂ

|| ೧೪ ||

ಅಸ್ತಿತ್ಯೇವೋ ಫಲಬ್ಧವ್ಯಃ” ಎಂಬ ವೇದವಚನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸರ್ವದಾ ಅಸ್ತಿತ್ವ ವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಭಾವನಿಕಾರವೆಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಭಾವನಿಕಾರವು).

೧೨. ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುವುದ ರಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ,

೧೩. ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ, ನಿತ್ಯವೂ, ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಾಶರಹಿತವಾದುದೂ ಸದಾ ಏಕ ರೂಪವಾದುದೂ ಅವಿದ್ಯಾತತ್ಪಾರ್ಯಗಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಾದುದೂ ಆದ ವಸ್ತುವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತುವು.

೧೪. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವೇ ತನ್ನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ವಾದಿ ರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾದುದಾಗಿಯೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದುದಾಗಿಯೂ ಪುರುಷ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಕಾಲರೂಪವಾಗಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ರೂಪದಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು.

ಪರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ರೂಪಂ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಥಮಂ |
 ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತೇ ತಥೈವಾನೈ ರೂಪೇ ಕಾಲಸ್ತಥಾ ಪರಂ || ೧೫ ||

ಪ್ರಧಾನಪುರುಷವ್ಯಕ್ತಕಾಲಾನಾಂ ಪರಮಂ ಹಿ ಯತ್ |
 ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೂರಯಶ್ಚುದ್ಧಂ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೧೬ ||

ಪ್ರಥಾನಪುರುಷವ್ಯಕ್ತಕಾಲಾಸ್ತು ಪ್ರವಿಭಾಗಶಃ |
 ರೂಪಾಣಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸರ್ಗಾಂತವ್ಯಕ್ತಿಸದ್ಭಾವಹೇತವಃ || ೧೭ ||

ವ್ಯಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ತಥಾಽವ್ಯಕ್ತಂ ಪುರುಷಃ ಕಾಲ ಏವ ಚ |
 ಕ್ರೀಡತೋ ಬಾಲಕಸ್ಯೇವ ಚೇಷ್ವಾಂ ತಸ್ಯ ನಿಕಾಮಯ || ೧೮ ||

೧೫. "ಸ ಈಕ್ಷತ" "ಸೋಕಾಮಯತ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಈಕ್ಷಣಕ ಕರ್ತೃವಾದ ಪುರುಷನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಮೊದಲನೆಯ ರೂಪವು. ಆಮೇಲೆ ಪುರುಷನ ಈ ಕ್ಷಣರೂಪ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ಜಡವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಮಹತ್ತ್ವತ್ವವೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಆಮೇಲೆ ಚಲನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಾಲವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವುಂಟಾಯಿತು.

೧೬. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ಪುರುಷ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮಹತ್ತ್ವತ್ವಕಾಲ ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪವೂ ನಿರ್ವಿಕಾರವೂ ಆದ ಯಾವ ರೂಪವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮ ಪದವು.

೧೭. ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ಮಹತ್ತ್ವತ್ವ ಕಾಲ ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳೂ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು. "ಚತುರ್ವಿಧಾಃ ಸಂಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಚತುರ್ಥಾ ಸಂಸ್ಥಿತಸ್ಥಿತೌ | ಪ್ರಳಯಂ ಚ ಕರೋತ್ಯಂತೇ ಚತುರ್ಭೇದೋ ಜನಾರ್ದನಃ" ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಮಾಣವಚನವು.

೧೮. 'ಲೋಕವತ್ತು ಲೀಲಾಕೈವಲ್ಯಂ' ಬ್ರಂ. ಸೂ. ೨-೧-೩೩ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವು ವ್ಯಕ್ತಾದಿ ನಾಲ್ಕುರೂಪದಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಕನು ಕಲ್ಲು, ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಳಿಸಿಬಿಡುವ ಚೇಷ್ಟೆಯಂತೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಅನ್ಯಕ್ತಂ ಕಾರಣಂ ಯತ್ತತ್ಪ್ರಧಾನವ್ಯುಷಿಸತ್ತವ್ಯೈಃ |

ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಸೂಕ್ಷ್ಮಾನಿತ್ಯಂ ಸದಸದಾತ್ಮಕಂ

|| ೧೯ ||

ಅಕ್ಷಯಂ ನಾನ್ಯದಾಧಾರಮನೇಯಮಜರಂ ಧ್ರುವಂ |

ಶಬ್ದಸ್ವರ್ಶನಿಹೀನಂ ತದ್ರೂಪಾದಿಭಿರಸಂಯುತಂ

|| ೨೦ ||

ತ್ರಿಗುಣಂ ತಜ್ಜಗದ್ಯೋನಿರನಾದಿಪ್ರಭವಾಸ್ಯಯಂ |

ತೇನಾಗ್ರೇ ಸರ್ವಮೇನಾಸೀದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ವೈ ಪ್ರಳಯಾದನು

|| ೨೧ ||

ವೇದವಾದವಿದೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿಯತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಃ |

ಸತಂತಿ ಚೈತನೇನಾರ್ಥಂ ಪ್ರಧಾನಪ್ರತಿಸಾದಕಂ

|| ೨೨ ||

೧೯. ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಅನ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಪ್ರಧಾನವೆಂದೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಅದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದಾಗಿಯೂ, ಏಕರೂಪವಾದುದಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.

೨೦. ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಮೂಲಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲ. ಅಳತೆಯಿಲ್ಲ. ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದು ಶಬ್ದ ಸ್ವರ್ಶಾದಿಗಳೂ ರೂಪಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಚಲವಾದುದಾಗಿರುವುದು.

೨೧. ಅದು ಗುಣತ್ರಯ ಸಾಮ್ಯರೂಪವಾದುದು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು. ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದುದು. ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಲಯಸ್ಥಾನವಾದುದು. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಳಯವಾದಮೇಲೆಯೂ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯವಾಗಿರುವುವು.

೨೨. ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕವರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳುವರು.

ನಾಹೋ ನ ರಾತ್ರೀನಃ ನ ಭೋ ನ ಭೂಮಿ-
 ನಾಸೀತ್ತನೋ ಜ್ಯೋತಿರಭೂನ್ಮ ಚಾನ್ಯತ್ |
 ಶ್ರೋತ್ರಾದಿಬುದ್ಧ್ಯಾನುಪಲಭ್ಯನೇಕಂ
 ಫ್ರಾಧಾನಿಕಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುನಾಂಸ್ತದಾಸೀತ್

|| ೨೩ ||

ವಿಷ್ಣೋಸ್ವರೂಪಾತ್ಪರತೋದಿತೇ ದ್ವೇ-
 ರೂಪೇ ಪ್ರಧಾನಂ ಪುರುಷಶ್ಚ ವಿಪ್ರಃ |
 ತಸ್ಯೈವ ಯೇನೈ ನ ಧೃತೇ ವಿಯುಕ್ತೇ
 ರೂಪಾಂತರಂ ತದ್ವಿಜ ಕಾಲಸಂಜ್ಞಂ

|| ೨೪ ||

ಪ್ರಕೃತೌ ಸಂಸ್ಥಿತಂ ವ್ಯಕ್ತಮತೀತಪ್ರಳಯೇ ತು ಯತ್ |
 ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಕೃತಸಂಜ್ಞೋಯಮುಚ್ಯತೇ ಪ್ರತಿಪಂಚರಃ

|| ೨೫ ||

೨೩. ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಹಗಲೂ, ರಾತ್ರಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆಕಾಶವೂ ಭೂಮಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲೆಯಾಗಲಿ, ಬೆಳಕಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಶಬ್ದಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ದುದರಿಂದ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾಗಲಿ, ಮನಸ್ಸಾಗಲಿ, ಮತ್ತಾವ ವಸ್ತುವಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಮೂರು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದುವು.

೨೪. ನಿರುಪಾಧಿಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪದ ದೇಸಿಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ರೆಂಬ ಎರಡು ರೂಪಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು. ಇವೆರಡೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುವು. ಇವೆರಡೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಯೂ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯೂ ಇರುವುವು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಇದು ಕಾಲವೆಂಬ, ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ರೂಪಾಂತರವಾಗಿರುವುದು

೨೫. ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಪಂಚವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಯಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವದನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಳಯವೆನ್ನುವರು. ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ರ ವಿಯೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಅನಾದಿಭಗವಾಃ ಕಾಲೋ ನಾಂತೋಸ್ಯ ದ್ವಿಜ ವಿದ್ಯತೇ |
 ಅವ್ಯುಚ್ಛಿನ್ನಾಸ್ತತ್ಸೇತೇ ಸರ್ಗಸ್ಥಿತ್ಯಂತಸಂಯಮಾಃ || ೨೬ ||
 ಗುಣಸಾಮ್ಯೇ ತತಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಪೃಥಕ್ಪುಂಸಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತೇ |
 ಕಾಲಸ್ವರೂಪಂ ತದ್ವಿಷ್ಣೋರ್ಮೃತ್ಯೋಯ ಪರಿವರ್ತತೇ || ೨೭ ||
 ತತಸ್ತು ತತ್ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಜಗನ್ನಯಃ |
 ಸರ್ವಗಸ್ಸರ್ವಭೂತೇಶಸ್ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಪರಮೇಶ್ವರಃ || ೨೮ ||
 ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ಚಾಪಿ ಪ್ರವಿಶ್ಯಾತ್ಪ್ರೇಚ್ಯಯಾ ಹರಿಃ |
 ಜ್ಞೋಭಯಾಮಾಸ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ಸರ್ಗಕಾಲೇ ವ್ಯಯಾವ್ಯಯೌ || ೨೯ ||

೨೬. ಮೃತ್ಯೋಯನೇ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಕಾಲವೆಂಬುದು ಅನಾದಿಯಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ ನಾಶಗಳು ಪ್ರವಾಹ ರೂಪವಾಗಿ ಬಿಡದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು.

೨೭. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಗುಣಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪುರುಷನು ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತಿರಲು ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪವಾದ ಕಾಲವು ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರನ್ನು ಧರಿಸಿರುವುದು. (ಆಗ ಸೂರ್ಯಾದಿಗತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ಥೂಲರೂಪವಾದ ಕಾಲವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವನೆಂದು ಪುರುಷನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.)

೨೮-೨೯. ಆನೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲವು ಬರುತ್ತಲು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಜಗದ್ರೂಪನೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವಿಗೂ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ತನ್ನ ಅಂಶವಾದ ಉಪಾದಾನ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣರಾದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವ ಮತ್ತು ಪರಿಣಾಮವಾಗದ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

ಯಥಾ ಸನ್ನಿಧಿಮಾತ್ರೇಣ ಗಂಧಃ ಕ್ಷೋಭಾಯ ಜಾಯತೇ |
 ಪುನಸೋ ನೋಪಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ತಥಾಸೌ ಪರಮೇಶ್ವರಃ || ೩೦ ||

ಸ ಏವ ಕ್ಷೋಭಕೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ಷೋಭ್ಯಕ್ಷ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
 ಸಸಂಕೋಚವಿಕಾಸಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಧಾನತ್ವೇಪಿ ಚ ಸ್ಥಿತಃ || ೩೧ ||

ವಿಕಾಸಾಣುಸ್ವರೂಪೈಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಾದಿಭಿಸ್ತಥಾ |
 ವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪಶ್ಚ ತಥಾ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೇಶ್ವರೇಶ್ವರಃ || ೩೨ ||

ಗುಣಸಾಮ್ಯಾತ್ತತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಾಧಿಸ್ಥಿತಾನ್ಮನೇ |
 ಗುಣವ್ಯಂಜನ ಸಂಭೂತಿಸ್ಸರ್ಗಕಾಲೇ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ || ೩೩ ||

೩೦. ಹೀಗಾದರೂ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಕ್ರಿಯಾಶ್ರಯನಾದ ಕರ್ತೃವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗಂಧವು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯುಂಟಾಗುವುದು.

೩೧. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರೂ ಆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶವೇ ಆದುದರಿಂದ ಸಂಕೋಚವೆಂಬ ಗುಣಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೂ ವಿಕಾಸವೆಂಬ ಗುಣಗಳ ವಿಷಮಾವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೂ ಆ ವಿಷ್ಣುವು ತಾನೇ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು.

೩೨. ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮಹತ್ತತ್ವ ಮಹಾಭೂತಾದಿಗಳ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರಾದಿ ಜೀವಭೇದದಿಂದಲೂ ಸಮಷ್ಟಿ ವ್ಯಷ್ಟಿರೂಪವಾದ ದೇಹಗಳ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಇರುವನು.

೩೩. ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಲನೆಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾದ ಪುರುಷನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುಣಗಳ ಸಾಮ್ಯಾವಸ್ಥೆಯ ಮಹತ್ತತ್ವವು ಹುಟ್ಟುವುದು.

ಪ್ರಧಾನತತ್ತ್ವಮುದ್ಭೂತಂ ನುಹಾಂತಂ ತತ್ಸಮಾವೃಣೋತ್ |

ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋ ರಾಜಸತ್ತ್ವೈವ ತಾಮಸತ್ತ್ವ ತ್ರಿಧಾ ಮಹಾ |

|| ೨೪ ||

ಪ್ರಧಾನತತ್ತ್ವೇನ ಸಮಂ ತ್ವಚಾ ಬೀಜಮಿನಾವೃತಂ |

ವೈಕಾರಿಕಸ್ತ್ವೈಜಸತ್ತ್ವ ಭೂತಾದಿಶ್ಚೈವ ತಾಮಸಃ |

|| ೨೫ ||

ತ್ರಿವಿಧೋಽಯನುಹಂಕಾರೋ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾದ್ವಜಾಯತ |

ಭೂತೇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಹೇತುಸ್ಸ ತ್ರಿಗುಣತ್ವಾನ್ಮಹಾಮುನೇ |

ಯಥಾ ಪ್ರಧಾನೇನ ಮಹಾ ಮಹತಾ ಸ ತಥಾವೃತಃ |

|| ೨೬ ||

ಭೂತಾದಿಸ್ತು ವಿಕುರ್ವಾಣಶ್ಚಬ್ಧತನ್ಮಾತ್ರಕಂ ತತಃ |

ಸಸರ್ಜ ಶಬ್ಧತನ್ಮಾತ್ರಾದಾಕಾಶಂ ಶಬ್ಧಲಕ್ಷಣಂ |

|| ೨೭ ||

೨೪. ಪ್ರಕೃತಿ ತತ್ತ್ವವು (ಕಾರಣವು) ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು (ಕಾರ್ಯವನ್ನು) ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ, ಮಣ್ಣು ಮುದ್ದೆಯಾಗುವುದೇ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಘಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಉಪಾದಾನಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಮುದ್ದೆಯು ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣ ಮಾತ್ರವಾದುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಈಶ್ವರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೊನೆಯು ಕಾರ್ಯಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಉಪದಾನ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸವೆಂದು ಮೂರು ಭೇದವಾಗಿರುವುದು.

೨೫-೨೬. ಹೊಟ್ಟು ಬೀಜವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವಂತೆ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಮಹತ್ತತ್ತ್ವದಿಂದ ವೈಕಾರಿಕ, ತ್ರೈಜಸ, ಭೂತಾದಿ ಎಂಬ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸಾಹಂಕಾರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು. ತ್ರಿಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವವು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನಾವರಿಸಿದಂತೆ ಮಹತ್ತತ್ತ್ವವು ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವವನ್ನಾವರಿಸಿರುವುದು.

೨೭-೨೮. ಭೂತಾದಿಯಾದ ತಾಮಸಾಹಂಕಾರವು ವಿಕಾರವಾಗಿ ಶಬ್ಧತನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಶಬ್ಧತನ್ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಕಾಶವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಕಾಶವನ್ನು

ಶಬ್ದಮಾತ್ರಂ ತಥಾಕಾಶಂ ಭೂತಾದಿಸ್ಸ ಸಮಾವೃಣೋತ್ |
 ಆಕಾಶಸ್ತು ವಿಕುರ್ವಾಣಃ ಸ್ವರ್ಶಮಾತ್ರಂ ಸಸರ್ಜ ಹ || ೩೮ ||

ಬಲವಾನಭವದ್ವಾಯುಸ್ತಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಶೋ ಗುಣೋ ಮತಃ |
 ಆಕಾಶಂ ಶಬ್ದಮಾತ್ರಂ ತು ಸ್ವರ್ಶಮಾತ್ರಂ ಸಮಾವೃಣೋತ್ || ೩೯ ||

ತತೋ ವಾಯುರ್ನಿಕುರ್ವಾಣೋ ರೂಪಮಾತ್ರಂ ಸಸರ್ಜ ಹ |
 ಜ್ಯೋತಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ ವಾಯೋಸ್ತದ್ರೂಪಗುಣಮುಚ್ಯತೇ || ೪೦ ||

ಸ್ವರ್ಶಮಾತ್ರಸ್ತು ವೈ ವಾಯುರೂಪಮಾತ್ರಂ ಸಮಾವೃಣೋತ್ |
 ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಾಪಿ ವಿಕುರ್ವಾಣಂ ರಸಮಾತ್ರಂ ಸಸರ್ಜ ಹ || ೪೧ ||

ಸಂಭವಂತಿ ತತೋಂಭಾಂಸಿ ರಸಾಧಾರಾಣಿ ತಾನಿ ತು |
 ರಸಮಾತ್ರಾಣಿ ಚಾಂಭಾಂಸಿ ರೂಪಮಾತ್ರಂ ಸಮಾವೃಣೋತ್ || ೪೨ ||

ವಿಕುರ್ವಾಣಾನಿ ಚಾಂಭಾಂಸಿ ಗಂಧಮಾತ್ರಂ ಸಸರ್ಜಿರೆ |
 ಸಂಘಾತೋ ಜಾಯತೇ ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಯ ಗಂಧೋ ಗುಣೋ ಮತಃ || ೪೩ ||

ಭೂತಾದಿಯಾದ ತಾಮಸಾಹಂಕಾರವು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಆಕಾಶವು ವಿಕಾರಹೊಂದಿ ಸ್ವರ್ಶತನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಆಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಶಗುಣವುಳ್ಳ ವಾಯುತತ್ವವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಕಾಶವು ವಾಯುತತ್ವವನ್ನು ಆವರಿಸಿತು.

೪೦-೪೩ ಆಮೇಲೆ ವಾಯುತತ್ವವು ವಿಕಾರಹೊಂದಿ ರೂಪತನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ರೂಪಗುಣವುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಯು ಹುಟ್ಟಿತು. ವಾಯುವು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ಅಗ್ನಿತತ್ವವು ವಿಕಾರವಾಗಿ ರಸತನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು ಅದರಿಂದ ನೀರು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅಗ್ನಿಯು ನೀರನ್ನು ಆವರಿಸಿತು. ನೀರು ವಿಕಾರವಾಗಿ ಗಂಧತನ್ಮಾತ್ರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ಭೂಮಿತತ್ವವು ಹುಟ್ಟಿತು.

ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಸ್ಮಿಂಶ್ಚ ತನ್ಮಾತ್ರಂ ತೇನ ತನ್ಮಾತ್ರತಾ ಸ್ತುತಾ

|| ೪೪ ||

ತನ್ಮಾತ್ರಾಣ್ಯವಿಶೇಷಾಣಿ ಅವಿಶೇಷಾಸ್ತತೋ ಹಿತೇ

|| ೪೫ ||

ನ ಶಾಂತಾ ನಾಪಿ ಘೋರಾಸ್ತೇನ ಮೂಢಾಶ್ಚಾವಿಶೇಷಿಣಿಃ |

ಭೂತತನ್ಮಾತ್ರಸರ್ಗೋಯಮಹಂಕಾರಾತ್ತು ತಾಮಸಾತ್

|| ೪೬ ||

ತೈಜಸಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಾಹುದೇವಾನಾ ವೈಕಾರಿಕಾ ದಶ |

ಏಕಾದಶಂ ಮನಶ್ಚಾತ್ರ ದೇವಾವೈಕಾರಿಕಾಸ್ತ್ವತಾಃ

|| ೪೭ ||

೪೪-೪೬. ಆಕಾಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾದಿಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪಗಳಾದುದರಿಂದ ಆ ಗುಣಗಳಿಗೆ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಈ ಶಬ್ದಾದಿ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಾಂಖ್ಯರು ಅವಿಶೇಷವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಅವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ಶಾಂತ, ಘೋರ, ಮೂಢ ಎಂಬ ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಿಂದುಂಟಾದ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲದುದೆಂದು ಅರ್ಥವು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ತಾಮಸಾಹಂಕಾರದಿಂದ ಈ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳೂ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು.

೪೭. ತೈಜಸವೆಂಬ ರಾಜಸಾಹಂಕಾರದಿಂದ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಗಳೆಂಬ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು. ದಿಕ್ಕು, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ವರುಣ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು, ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಉಪೇಂದ್ರ, ವೈಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ. ಇವರೇ ಇಂದ್ರಿಯಾಧಿಷ್ಠಾನ ದೇವತೆಗಳು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಇಂದ್ರಿಯವಾದ ಮನಸ್ಸೂ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಂಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವೃತ್ತಿಗಳೂ ಈ ಅಂತಃಕರಣ ವೃತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ, ರುದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳೂ ವೈಕಾರಿಕರು ಎಂದರೆ ಸಾತ್ವಿಕಾಹಂಕಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಶ್ವಕ್ಷೇಕ್ಷುರಾ ಸಿಕಾಜಿಹ್ವಾಶ್ಯೋತ್ರನುತ್ರ ಚ ಪಂಚಮಂ ।

ಶಬ್ದಾದೀನಾನುವಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾನಿ ವೈ ದ್ವಿಜ || ೪೮ ||

ಪಾಯೂಪಸ್ಮಾ ಕರೌ ಸಾದೌ ವಾಕ್ಸ ವೈತ್ರೇಯ ಪಂಚಮಿಾ ।

ವಿಸರ್ಗಶಿಲ್ಪಗತ್ಯುಕ್ತಿಕೇರ್ಮ ತೇಷಾಂ ಚ ಕಥ್ಯತೇ || ೪೯ ||

ಆಕಾಶನಾಯುತೇಜಾಂಸಿ ಸಲಿಲಂ ಪೃಥಿವೀ ತಥಾ ।

ಶಬ್ದಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈರ್ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಯುಕ್ತಾನುತ್ಪರೋತ್ತರೈಃ || ೫೦ ||

ಶಾಂತಾ ಘೋರಾಶ್ಚ ಮೂಢಾಶ್ಚ ವಿಶೇಷಾಸ್ತೇನ ತೇ ಸ್ಮೃತಾಃ || ೫೧ ||

೪೮-೪೯. ಚರ್ಮ, ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ಕಿವಿ ಇವು ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪ. ರಸ ಗಂಧಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ವಾಕ್ಯು, ವಾದ, ವಾಣಿ, ವಾಯು, ಉಪಸ್ಥೆಗಳು, ಮಾತು, ನಡಿಗೆ, ಕೆಲಸ ವಿಸರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು.

೫೦-೫೧. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಕಾಶಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುಣಗಳ ಜತೆಗೆ ತನಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಹಿಂದಿನ ಭೂತದ ಗುಣಗಳೂ ಸೇರಿರುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗುಣವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಶಬ್ದಗುಣ ಒಂದೇ ಇರುವುದು. ವಾಯುವಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ಗುಣಗಳು ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ನೀರಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪ, ರಸವೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು ಭೂಮಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ ರೂಪ ರಸ ಗಂಧಗಳೆಂಬ ಐದು ಗುಣಗಳೂ ಇರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳು ಶಾಂತ, ಘೋರ, ಮೂಢ, ಎಂದರೆ ಸುಖ, ದುಃಖ, ಮೋಹಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿರುವುವು. ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಎರಡೂ ಶಾಂತಗುಣವುಳ್ಳವು. ಅಗ್ನಿ ವಾಯುಗಳು ಘೋರ ಗುಣವುಳ್ಳವುಗಳು. ಆಕಾಶವು ಮೂಢಗುಣವುಳ್ಳುದು. ಇವೇ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಗುಣವಿಶೇಷಗಳು. ಇದರಿಂದ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಗಳೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು ಇರುವುದು.

ನಾನಾವೀರ್ಯಾಃ ಸ್ವಭಗ್ಯೂತಾಸ್ತತಸ್ತೇ ಸಂದತಿಂ ವಿನಾ |

ನಾಶಕ್ನುರ್ವ ಪ್ರಜಾಸ್ಪ್ರಷ್ಟುಮಸಮಾಗನ್ಯು ಕೃತ್ಸ್ಮಶಃ

|| ೫೨ ||

ಸಮೇತ್ಯಾನ್ಯೋನ್ಯಸಂಯೋಗಂ ಪರಸ್ಪರ ಸಮಾಶ್ರಯಾಃ |

ಏಕಸಂಘಾತಲಕ್ಷ್ಯಾಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯೈಕೈಮಶೇಷತಃ

|| ೫೩ ||

ಪುರುಷಾಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಾಚ್ಚಾಪ್ತೈನ್ಯಕ್ತಾನುಗ್ರಹೇಣ ಚ |

ಮಹದಾದಯೋ ವಿಶೇಷಾಂತಾಹ್ಯಂಡಮುತ್ತಾದಯಂತಿ ತೇ

|| ೫೪ ||

ತತ್ಕ್ರಮೇಣ ವಿವೃದ್ಧಂ ಸಜ್ಜಲಬುದ್ಧುವವತ್ಸಮಂ |

ಭೂತೇಭ್ಯೋಂಡಂ ಮಹಾಬುದ್ಧೇ ಬೃಹತ್ತದುಕೇಶಯಂ |

ಪ್ರಾಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಸ್ಥಾನಮನುತ್ತಮಂ

|| ೫೫ ||

೫೨. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಕೂಡದೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದು ಜೀವರಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಾನುಭವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ.

೫೩-೫೪. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಒಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಪುರುಷನ (ಈಶ್ವರನ) ಆಶ್ರಯದಿಂದಲೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ಮಹತ್ತ್ವವೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಪಂಚಭೂತಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷ ಪದ್ಯಂ ತವಾಗಿ ಕೂಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿದುವು.

೫೫. ನೀರಿನಗುಳ್ಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರಕೃತಿ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಾನವಾಯಿತು.

ತತ್ರಾವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪೋಸೌ ವ್ಯಕ್ತರೂಪೋ ಜಗತ್ಪತಿಃ |

ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪೇಣ ಸ್ವಯಮೇವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ || ೫೬ ||

ಮೇರುರುಲ್ಪಮುಭೂತ್ತಸ್ಯ ಜರಾಯುಶ್ಚ ಮಹೀಧರಾಃ |

ಗರ್ಭೋದಕಂ ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ತಸ್ಯಾಸೌ ಸುನುಹಾತ್ಮನಃ || ೫೭ ||

ಸಾದ್ರಿದ್ವೀಪಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ಸಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಃ |

ಘಸ್ತಿಸ್ನಂಠೇ ಭವೇದ್ವಿಪ್ರ ಸದೇವಾಸುರಮಾನುಷಃ || ೫೮ ||

ಜಾರಿವಹ್ನು ನಿಲಾಕಾಶೈಸ್ತತೋ ಭೂತಾದಿನಾ ಬಹಿಃ |

ವೃತಂ ದಶಗುಹೈರಂಠಂ ಭೂತಾದಿರ್ಮಹತಾ ತಥಾ || ೫೯ ||

೫೬. ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವು ಮಾಯೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದನು.

೫೭. ಆ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಿಗೆ ಮೇರುಪರ್ವತವೇ ಉಲ್ಬವೆಂಬ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಮಾಂಸವಾಯಿತು. ಪರ್ವತಗಳು ಜರಾಯುವೆಂಬ ಗರ್ಭಕೋಶ ವಾಯಿತು. ಸಮುದ್ರಗಳೇ ಗರ್ಭೋದಕಗಳಾದುವು.

೫೮. ಆ ಅಂಡದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳೂ, ದ್ವೀಪಗಳೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಅಸುರರೂ, ಮನುಷ್ಯರೂ ಇದ್ದರು.

೫೯-೬೦. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿ, ಆಕಾಶ, ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ವತ್ವ, ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದ ಏಳು ಅವರಣಗಳಿಂದ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿನ ಒಳಗಿರುವ ಬೀಜವು ಹೊರಗಿನ ದಳಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಿದಂತೆ ಆವರಿಸಿದ್ದಿತು. ಅಂದರೆ ಕೋಟಿಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣವಾದ

ಅವ್ಯಕ್ತೇನಾವೃತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ತೈಸ್ಸನ್ವೈಃ ಸಹಿತೋ ಮಹಾ |

ಏಭಿರಾವರಣೈರಂಡಂ ಸಪ್ತಭಿಃ ಪ್ರಾಕೃತೈರ್ವೃತಂ |

ನಾರಿಕೇಳಫಲಸ್ಯಾಂತರ್ಬೀಜಂ ಬಾಹ್ಯದಳ್ಳಿರಿವ || ೬೦ ||

ಜುಷ್ಠ ರಜೋಗುಣಂ ತತ್ರ ಸ್ವಯಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರೋ ಹರಿಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಭೂತ್ವಾಸ್ಯ ಜಗತೋ ವಿಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ || ೬೧ ||

ಸೃಷ್ಟಂ ಚ ಪಾತ್ಯನುಯುಗಂ ಯಾವತ್ಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪನಾ |

ಸತ್ತ್ವಭೃದ್ಭಗವಾ ವಿಷ್ಟುರಪ್ರನೇಯಪರಾಕ್ರಮಃ || ೬೨ ||

ತನೋದ್ರೇಕೇ ಚ ಕಲ್ಪಾಂತೇ ರುದ್ರರೂಪೀ ಜನಾರ್ದನಃ |

ಮೈತ್ರೇಯಾಖಿಲಭೂತಾನಿ ಭಕ್ಷಯತ್ಯತಿಭೀಷಣಃ || ೬೩ ||

ಸಂಭಕ್ಷ್ಯ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಜಗತ್ಕೇಕಾರ್ಣವೀಕೃತೇ |

ನಾಗಪರ್ಯಂಕಶಯನೇ ಶೇತೇಸೌ ಪರನೇಶ್ವರಃ || ೬೪ ||

ಅಂಡಕಟಾಹಾವರಣವೇ ಭೂಮಿಯ ಆವರಣವು. ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ನೀರಿನ ಆವರಣವು. ಅದರ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಅಗ್ನಿಯ ಆವರಣವು. ಹೀಗೆಯೇ ಭೂಮ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಏಳು ಆವರಣಗಳು, ಎಂಟನೆಯದಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆವರಣವು ಅಪರಿಮಿತವಾದುದು.

೬೧. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಾಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ರಜೋಗುಣವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೬೨-೬೩. ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಸತ್ವಗುಣವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪ್ರಳಯಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನೋಗುಣ ಪ್ರಧಾನನಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ರುದ್ರರೂಪನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ನುಂಗಿಬಿಡುವನು.

೬೪. ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ನುಂಗಿದಮೇಲೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸಮುದ್ರವಾಗಿರಲು ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಅದಿಶೇಷನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವನು.

ಪ್ರಬುದ್ಧಶ್ಚ ಪುನಸ್ಸೃಷ್ಟಿಂ ಕರೋತಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಧೃತ್ || ೬೫ ||

ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಂತಕರಣೇಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣು ಶಿನಾತ್ಮಿಕಾಂ |
ಸಸಂಜ್ಞಾಂ ಯಾತಿ ಭಗವಾನೇಕ ಏವ ಜನಾರ್ದನಃ || ೬೬ ||

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸೃಜತಿ ಚಾತ್ಮಾನಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಪಾಲ್ಯಂ ಚ ಪಾತಿ ಚ |
ಉಪಸಂಹ್ರಿಯತೇ ಚಾಂತೇ ಸಂಹರ್ತಾ ಚ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭುಃ || ೬೭ ||

ಪೃಥಿವ್ಯಾಪಸ್ತಥಾ ಶೇಜೋ ನಾಯುರಾಕಾಶ ಏವ ಚ |
ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಂತಃಕರಣಂ ಪುರುಷಾಖ್ಯಂ ಹಿ ಯಜ್ಜಗತ್ || ೬೮ ||

ಸ ಏವ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಾ ವಿಶ್ವರೂಪೋ ಯತೋಽವ್ಯಯಃ |
ಸರ್ಗಾದಿಕಂ ತತೋಸ್ಯೈವ ಭೂತಸ್ಯ ಮುಪಕಾರಕಂ || ೬೯ ||

೬೫-೬೬. ಪುನಃ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಜನಾರ್ದನನೊಬ್ಬನೇ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವರೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು.

೬೭. ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ತಾನೇ ಪ್ರಪಂಚರೂಪನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಸ್ವಸ್ವರೂಪವಾದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ತಾನೇ ಪಾಲಿಸುವನು. ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಲೀನನಾಗುವನು. ಇದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾದ ಪ್ರಪಂಚವು ತಾತ್ಪ್ರಿಕವಾದುದಲ್ಲವೆಂದಭಿಪ್ರಾಯವು.

೬೮. ಪೃಥಿವಿ, ಅಪ್ಪು, ತೇಜಸ್ಸು, ವಾಯು, ಆಕಾಶ ಎಂಬ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಮನಸ್ಸೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಜಗತ್ತು ಪುರುಷಸ್ವರೂಪನಾದುದಾಗಿರುವುದು.

೬೯. ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರಪಂಚರೂಪನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರುಗಳನ್ನೂ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿರುವನು. ರುತ್ವಿಕ್ಕುಗಳು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳು ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಶಕ್ತಿಗಳು ಅವನ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಕಗಳಾಗಿರುವುವು ಎಂದರೆ ಪಿತೃ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸೃಷ್ಟಿ ಶಕ್ತಿಗಳು ಹರಿಯ ವಿಭೂತಿ ವಿಸ್ತಾರವೆಂದು ಭಾವವು.

ಸ ಏವ ಸೃಜ್ಯ ಸ್ವಚ ಸರ್ಗಕರ್ತಾ

ಸ ಏವ ಸಾತ್ಯತ್ತಿ ಚ ಸಾಲ್ಯತೇ ಚ |

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯವಸ್ಥಾ ಭಿರಶೇಷಮೂರ್ತಿ-

ವಿಷ್ಣುವರಿಷ್ಠೋ ವರದೋ ವರೇಣ್ಯಃ

|| ೭೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂತೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

೭೦. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವವನಾಗಿಯೂ ವರವನ್ನು ಯಾಚಿಸುವವನಾಗಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಜಗದ್ರೂಪನಾಗಿಯೂ ಕರ್ತೃ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯರೂಪನಾಗಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ತೃತೀಯೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಮೈತ್ರೇಯಃ ॥

ನಿಗುಣಸ್ಯಾಪ್ರಮೇಯಸ್ಯ ಶುದ್ಧಸ್ಯಾಪ್ಯಮಲಾತ್ಮನಃ |
ಕಥಂ ಸರ್ಗಾದಿಕರ್ತೃತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋಭ್ಯುಪಪದ್ಯತೇ

॥ ೦ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ತಕ್ತಯಸ್ಸರ್ವಭಾವಾನಾನುಚಿಂತ್ಯಜ್ಞಾನಗೋಚರಾಃ |
ಯತೋತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಾಸ್ತು ಸರ್ಗಾದ್ಯಾ ಭಾವಶಕ್ತಯಃ |

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೧. ಮೈತ್ರೇಯನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು:— ಓ ಗುರುಗಳೇ ಸತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ, ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವಿಲ್ಲದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುವುದು ?

೨. ಪರಾಶರರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವರು:— ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವೆಯಲ್ಲವೇ ? ಅಗ್ನಿಗೆ ಸುಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಮಣಿಮಂತ್ರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ತಿಳಿಯಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಊಹಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಿರುವ ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಯೆಂಬ

ಭವಂತಿ ತಪತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪಾವಕಸ್ಯ ಯಥೋಷ್ಣತಾ || ೨ ||

ತನ್ನಿ ಬೋಧ ಯಥಾ ಸರ್ಗೇ ಭಗವಾಃ ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ |
ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೋ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಹ್ಲಾ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ || ೩ ||

ಉತ್ಪನ್ನಃ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ವಿದ್ವನ್ನಿತ್ಯ ಏವೋಪಚಾರತಃ || ೪ ||

ನಿಜೇನ ತಸ್ಯ ಮಾನೇನ ಆಯುರ್ವರ್ಷಶತಂ ಸ್ತೃತಂ |
ತತ್ಪರಾಖ್ಯಂ ತದರ್ಥಂ ಚ ಪರಾರ್ಥಮಭಿಧೀಯತೇ || ೫ ||

ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಶಕ್ತಿಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುವುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರವೇ ಮುಂತಾದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳು ಇರುವುವು. 'ನ ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಣಂ ಚ ವಿದ್ಯತೇ ನತತ್ಸಮಶ್ಚಾಭ್ಯಧಿಕಶ್ಚಿದೃಶ್ಯತೇ | ಪರಾಸ್ಯ ಶಕ್ತಿರ್ವಿವಿಧೈವಶ್ರೂಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೇ ಜ್ಞಾನಬಲಕ್ರಿಯಾ ಚ ||' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು. ಮಣಿಮಂತ್ರಾದಿಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಯ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಯಾರೂ ನಾಶಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯು ನಿರಂಕುಶವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಸವಾ ಅಯಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಸ್ಯವತೀ ಸರ್ವಸ್ಯೇಶಾನೆಸ್ಸರ್ವಸ್ಯಾಧಿಪತಿಃ' ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಗಳಿರುವುದು.

೩-೪. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವನು ಕೇಳು :-ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ನಾರಾಯಣನು ನಿತ್ಯನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿ 'ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಸ್ಸಮವರ್ತ ಕಾಗ್ರೇ' ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ದೇಳಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತನಾದನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೫-೨. ಅ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಅಳತೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಒಂದು ನೂರುವರ್ಷ ಆಯುಸ್ಸಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಪರಾರ್ಥಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳು

ಕಾಲಶ್ವರೂಪಂ ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚ ಯನ್ಮಯೋಕ್ತಂ ತವಾನಘ |
 ತೇನ ತಸ್ಯ ನಿಬೋಧತ್ತಂ ಪರಿಮಾಣೋಪಸಾದನಂ || ೬ ||

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ಚೈವ ಜಂತೂನಾಂ ಚರಾಣಾಮುಚರಾಶ್ಚ ಯೇ |
 ಭೂಭೂಭೃತ್ಸಾಗರಾದೀನಾಮುಶೇಷಾಣಾಂ ಚ ಸತ್ತಮ || ೭ ||

ಕಾಷ್ಠಾ ಪಂಚದಶಾಖ್ಯಾತಾ ನಿಮೇಷಾ ಮುನಿಸತ್ತಮ |
 ಕಾಷ್ಠಾ ತ್ರಿಂಶತ್ಕಲಾತ್ರಿಂಶತ್ಕಲಾ ಮೌಹೂರ್ತಕೋ ವಿಧಿಃ || ೮ ||

ಶಾನತ್ಸಂಖ್ಯೈರಹೋರಾತ್ರಂ ಮುಹೂರ್ತ್ಯವರ್ಷಾನುಷಂ ಸ್ಕೃತಂ |
 ಅಹೋರಾತ್ರಾಣಿ ಶಾನಂತಿ ಮಾಸಃ ಪಕ್ಷದ್ವಯಾತ್ಮಕಃ || ೯ ||

ಶೈಷ್ಠ್ಯದ್ವಿರಯನಂ ವರ್ಷಂ ದ್ವೇಯನೇ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರೇ |
 ಅಯನಂ ದಕ್ಷಿಣಂ ರಾತ್ರಿದೇವಾನಾನಾಮುತ್ತರಂ ದಿನಂ || ೧೦ ||

ವರು. ಆ ಕಾಲವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಇತರ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆಯುಸ್ಸಿನ ಅಳತೆಯನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳು ಸಾಗರಗಳು ಇರುವ ಕಾಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು :-

೮-೧೦. ಕಣ್ಣುರೈವೈಯನ್ನು ಒಂದಾವೃತ್ತಿ, ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಿಮೇಷವೆಂದು ಹೆಸರು. ಹದಿನೈದು ನಿಮೇಷಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಷ್ಟವೆನಿಸುವುದು. ಮೂವತ್ತುಕಾಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಲೆಯು. ಮೂವತ್ತು ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವೆನಿಸುವುದು. ಮೂವತ್ತು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಗೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ದಿನವು. ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ಒಂದು ಮಾಸವೆನಿಸುವುದು. ಸೌರಮಾನದ ಆರು ಮಾಸಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಅನಯವು ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ಉತ್ತರಾಯಣಗಳೆಂದು ಎರಡು ಅಯನಗಳು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನವು ರಾತ್ರಿಯು ಉತ್ತರಾಯಣವು ಹಗಲು.

- ದಿವ್ಯೈರ್ವರ್ಷಸಹಸ್ರೈಸ್ತು ಕೃತತ್ರೇತಾದಿಸಂಜ್ಞಕಂ |
ಚತುರ್ಯುಗಂ ದ್ವಾಪರಭಿಸ್ತದ್ವಿಭಾಗಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೧೧ ||
- ಚತ್ವಾರಿ ತ್ರೀಣಿ ದ್ವೇ ಚೈಕಂ ಕೃತಾದಿಷು ಯಥಾಕ್ರಮಂ |
ದಿನ್ಯಾಬ್ದಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಯುಗೇಷ್ವಾಹುಃ ಪುರಾವಿದಃ || ೧೨ ||
- ತಪ್ತನಾಣೈಶ್ಚೈಸ್ಸಂಧ್ಯಾ ಪೂರ್ವಾ ತತ್ರಾಭಿಧೀಯತೇ |
ಸಂಧ್ಯಾಂಶಶ್ಚಾಪಿ ತಪ್ತಲೋ ಯುಗಸ್ಯಾನಂತರೋ ಹಿ ಸಃ || ೧೩ ||
- ಸಂಧ್ಯಾ ಸಂಧ್ಯಾಂಶಯೋರಂತರ್ಯಃ ಕಾಲೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ |
ಯುಗಾಖ್ಯಸ್ಯ ಪು ನಿಜ್ಜೇಯಃ ಕೃತತ್ರೇತಾದಿಸಂಜ್ಞತಃ || ೧೪ ||
- ಕೃತಂ ತ್ರೇತಾ ದ್ವಾಪರಶ್ಚ ಕಲಿಶ್ಚೇತಿ ಚತುರ್ಯುಗಂ |
ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ತತ್ಸಹಸ್ರಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಿವಸಂ ಮುನೇ || ೧೫ ||
- ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದಿವಸೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಮನವಸ್ತು ಇತುರ್ಧಶ |
ಭವಂತಿ ಪರಿಣಾಮಂ ಚ ತೇಷಾಂ ಕಾಲಕೃತಂ ಶೃಣು || ೧೬ ||

೧೧-೧೩. ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಮಾನದಿಂದ ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಚತುರ್ಯುಗವಾಗುವುದು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೃತ, ತ್ರೇತ, ದ್ವಾಪರ ಕಲಿಯುಗಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು, ಮೂರು ಎರಡು, ಒಂದು ಸಾವಿರ ದೇವಮಾನದ ವರ್ಷಗಳಾಗುವುವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುಗದ ಮೊದಲು ಮತ್ತು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಮೂರು, ಎರಡು, ಒಂದುನೂರು ದೇವಮಾನದ ವರ್ಷಗಳು ಸಂಧಿ ಸಂಧ್ಯಾಂಶ ಕಾಲವೆನಿಸುವುದು, ಸಂಧಿಕಾಲಕ್ಕೂ, ಸಂಧ್ಯಾಂಶಕಾಲಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ನಾಲ್ಕು, ಮೂರು, ಎರಡು, ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳೇ ಕೃತ, ತ್ರೇತ, ದ್ವಾಪರ ಯುಗಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿರುವುವು.

೧೪-೧೬. ಚತುರ್ಯುಗಗಳು ಸಾವಿರವಾದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ಹಗಲಾಗುವುದು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನುಗಳು ಅಗಿಹೋಗುವರು. ಅವರ ಕಾಲವನ್ನು ಮುನ್ನಂತರಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಸಪ್ತರ್ಷಯಸ್ಸು ರಾಶ್ಯಕ್ರೋ ಮನುಸ್ತತ್ಸೂನವೋ ನೃಪಾಃ |
 ಏಕಕಾಲೇ ಹಿ ಸೃಜ್ಯಂತೇ ಸಂಹ್ರಿಯಂತೇ ಚ ಪೂರ್ವವತ್ || ೧೭ ||

ಚತುರ್ಯುಗಾಣಾಂ ಸಂಖ್ಯಾತಾ ಸಾಧಿಕಾ ಹ್ಯೇಕಸತ್ತತಿಃ |
 ಮನ್ವಂತರಂ ಮನೋಃ ಕಾಲಸ್ಸುರಾದೀನಾಂ ಚ ಸತ್ತಮು || ೧೮ ||

ಅಷ್ಟೈಶತಸಹಸ್ರಾಣಿ ದಿವ್ಯಯಾ ಸಂಖ್ಯಯಾ ಸ್ಮೃತಂ |
 ದ್ವಿಪಂಚಾಶತ್ತಥಾನ್ಯಾನಿ ಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಧಿಕಾನಿ ತು || ೧೯ ||

ತ್ರಿಂಶತ್ತೋಟೈಸ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣಸ್ಸಂಖ್ಯಾತಾಸ್ಸಂಖ್ಯಯಾ ದ್ವಿಜ |
 ಸಪ್ತಷಷ್ಟಿಸ್ತಥಾನ್ಯಾನಿ ನಿಯುತಾನಿ ಮಹಾಮುನೇ || ೨೦ ||

೧೭-೧೯. ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ದೇವೇಂದ್ರ, ಮನು, ಮನುಪುತ್ರ ರಾದ ರಾಜರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರದಿಂದ ಅಧಿಕಾರತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವರು. ಒಂದೊಂದು ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಚತುರ್ಯುಗಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗುವುದು. ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಚತುರ್ಯುಗಕ್ಕೆ ದೇವಮಾನದಿಂದ ಎಂಟುಲಕ್ಷದ ಐವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾಗುವುವು. (೮೫೨೦೦೦)

೨೦-೨೧. ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಚತುರ್ಯುಗಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರ ಕಾಲಮಾನದಂತೆ ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿ ಅರವತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾಗುವುವು. (೩೦೬೨೨೦೦೦೦) ಒಂದು ಮನ್ವಂತರಕ್ಕೆ ದೇವಮಾನದಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರದ ನೂರನಲವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಎಂಟು ದಿನ ನಾಲ್ಕು ಯಾಮ, ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ, ಎಂಟು ಕಲೆ, ಹವಿನೇಳು ಕಾಷ್ಠ, ಎರಡು ಏಳನೆ ಒಂದು ನಿಮೇಷ ಕಾಲವಾಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯಮಾನದಲ್ಲಿ ೧೮೫೧೪೨೮

ವಿಂಶತಿಶ್ಚ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಕಾಲೋಯಮಧಿಕಂ ವಿನಾ |

ಮನ್ವಂತರಸ್ಯ ಸಂಖ್ಯೇಯಂ ಮಾನುಷ್ಯವತ್ಸರೈರ್ದ್ವಿಜ || ೨೦

ಚತುರ್ದಶಗುಣೋ ಹ್ಯೇಷಕಾಲೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಮಹಸ್ತ್ಯುತಂ |

ಬ್ರಾಹ್ಮೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕೋ ನಾಮ ತಸ್ಯಾಂತೇ ಪ್ರತಿಸಂಚರಃ || ೨೧ ||

ತದಾ ಹಿ ದಹ್ಯತೇ ಸರ್ವಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಭೂರ್ಭುವಾದಿಕಂ |

ಜನಂ ಪ್ರಯಾಂತಿ ತಾಸಾರ್ತಾ ಮಹರ್ಲೋಕೇನಿವಾಸಿನಃ || ೨೨ ||

ಏಕಾರ್ಣವೇ ತು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕಃ |

ಭೋಗಿಶಯ್ಯಾಂಗತಶ್ಚೇತೇ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗ್ರಾಸ (ಜ್ಞಾನ) ಬೃಂಹಿತಃ ||೨೪ ||

ವರ್ಷ ೨೪ ದಿನ ೪ ಯಾಮ ೨ ಮುಹೂರ್ತ ೨೫ ಕಲೆ ೨೧ ಕಾಷ್ಠ ೬, ೩-೨ನಿಮೇಷ ಗಳಾಗುವುವು.

೨೨-೨೩. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನ್ವಂತರಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಒಂದುಸಾವಿರ ಚತುರ್ಯುಗಗಳು ಕಳೆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ಹಗಲು ಮುಗಿದು ಅವನ ನಿದ್ರಾ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಪ್ರಳಯವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕ, ಭುವಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವೆಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವುವು. ಆ ತಾಪದಿಂದ ಭಾಧೆ ಹೊಂದಿನ ಮಹರ್ಲೋಕ ನಿವಾಸಿಗಳು ಜನೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

೨೪-೨೫. ಮೂರು ಲೋಕವೂ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಒಂದೇ ಸಮುದ್ರವಾಗಿ ರಲು ನಾರಾಯಣ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ನುಂಗಿದುದ ರಿಂದುಂಟಾದ ಶರೀರದ ಉಬ್ಬುವಿಕೆಯಿಂದ ಆದಿಶೇಷನ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವನು. ಜ್ಞಾನಬೃಂಹಿತಃ ಎಂಬ ಪಾರಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾದ ಜ್ಞಾನಾನಂದದಿಂದ ಕೂಡಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕು.) ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಹಗಲಿನ ಪ್ರಮಾಣದಷ್ಟೇ ಆದ

ಜನಸ್ಮೈರ್ಯೋಗಿಭಿರ್ದೇವಃ ಚಿಂತ್ಯಮಾನೋಬ್ಬಸಂಭವಃ |
 ತಕ್ಷ್ಮಮಾಣಾಂಹಿ ತಾಂ ರಾತ್ರಿಂ ತದಂತೇ ಸ್ಯಜತೇ ಪುನಃ || ೨೫ ||
 ಏವಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವರ್ಷಂ ಏವಂ ವರ್ಷಶತಂ ತು ತತ್ |
 ಶತಂ ಹಿ ತಸ್ಯ ವರ್ಷಾಣಾಂ ಪರಮಾಯುರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೨೬ ||
 ಏಕಮುಸ್ಮಾಪ್ಯತೀತಂ ತು ಪರಾರ್ಧಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋನಘ |
 ತಸ್ಯಾಂತೇಭೂನ್ನಹಾಕಲ್ಪಃ ಪಾದ್ಮ ಇತ್ಯಭಿವಿಶ್ರುತಃ || ೨೭ ||
 ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಪರಾರ್ಧಸ್ಯ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ವೈ ದ್ವಿಜ |
 ವಾರಾಹ ಇತಿ ಕಲ್ಪೋಽಯಂ ಪ್ರಥಮಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ || ೨೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜನೋಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದ ಯೋಗಿಗಳೊಡನೆ ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರುವನು ರಾತ್ರಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವನು.

೨೬. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ದಿನಪ್ರಮಾಣದಂತೆ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷವು ಆಯುಷ್ಯವಿರುವುದು.

೨೭-೨೮. ಪಾಪರಹಿತನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಒಂದು ಪರಾರ್ಧ ಕಾಲವು ಕಳೆಯಿತು. ಈ ಕಾಲದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾದ್ಮವೆಂಬ ಮಹಾಕಲ್ಪವು ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಈಗ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಪರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ವಾರಾಹಕಲ್ಪವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ನೈಶ್ರೇಯಃ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಾಖ್ಯೋಽಸೌ ಕಲ್ಪಾದೌ ಭಗವಾ ಯಥಾ |
ಸಸರ್ಜ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ತನ್ನೇ ವದ ಮಹಾಮುನೇ ॥ ೧ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ಪ್ರಜಾಸ್ಸಸರ್ಜ ಭಗವಾನ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾರಾಯಣಾತ್ಮಕಃ |
ಪ್ರಜಾಪತಿಪತಿದೇವೋ ಯಥಾತನ್ನೇ ನಿಶಾಮಯ ॥ ೨ ॥

ಅತೀತಕಲ್ಪಾವಸಾನೇ ನಿಶಾಸುಪ್ತೃಸ್ಥಿತಃ ಪ್ರಭುಃ |
ಸತ್ಕೋದ್ರಿಕ್ತಸ್ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶೂನ್ಯಂ ಲೋಕಮನೈಕ್ಷತ ॥ ೩ ॥

ನಾಲ್ಪನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧. ಮೈಶ್ರೇಯನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು:—ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೨-೩. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು:—ಮೈಶ್ರೇಯನೇ! ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ನಾರಾಯಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಸ್ಯಪಾದಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡಿ ಎದ್ದಮೇಲೆ ಸತ್ವಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು.

ನಾರಾಯಣಃ ಪರೋ ಚಿಂತ್ಯಃ ಪರೇಷಾನುಪಿ ಸಪ್ರಭುಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪೀ ಭಗವಾಃ ಅನಾದಿಸ್ಸರ್ವಸಂಭವಃ || ೪ ||

ಇಮಂ ಚೋದಾಹರಂತ್ಯತ್ರ ಶ್ಲೋಕಂ ನಾರಾಯಣಂ ಪ್ರತಿ |

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಣಂ ದೇವಂ ಜಗತಃ ಪ್ರಭವಾಪ್ಯಯಂ || ೫ ||

ಆಪೋ ನಾರಾ ಇತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಆಪೋ ವೈ ಪರಸೂನವಃ |

ಅಯನಂ ತಸ್ಯ ತಾಃ ಪೂರ್ವಂ ತೇನ ನಾರಾಯಣಸ್ಪೃತಃ || ೬ ||

ತೋಯಗಾಂತಸ್ಥಾಂ ಮಹೀಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಜಗತ್ಕೇಕಾನ್ಲವೇ ಪ್ರಭುಃ |

ಅನುಮಾನಾತ್ತದುದ್ಧಾರಂ ಕರ್ತುಕಾನುಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೭ ||

ಅಕರೋತ್ಸ್ವತನೂಮನ್ಯಾಂ ಕಲ್ಪಾದಿಷು ಯಥಾ ಪುರಾ |

ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿಕಾಂ ತದ್ವದ್ವಾರಾಹಂ ವಪುರಾಸ್ಥಿತಃ || ೮ ||

೪-೬. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಗೋಚರನೂ, ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ, ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಕಾರಣನೂ, ಅನಾದಿಯಾದವನೂ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನೂ ಆದ ನಾರಾಯಣನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ನೀರಿಗೆ ನಾರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ನರನೆಂದರೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ಅವನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ನೀರು ನಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದು. ಆ ನೀರೇ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ ದೇವನನ್ನು ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೭-೮. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಸಮುದ್ರರೂಪವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವುದೆಂದು ಊಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ತರಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ಈ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ವರಾಹ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆದನು.

ವೇದಯಜ್ಞಮಯಂ ರೂಪಂ ಅಶೇಷಜಗತಃ ಸ್ಥಿತೌ |
ಸ್ಥಿತಃ ಸ್ಥಿರಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ

|| ೯ ||

ಜನಲೋಕಗತೈಸ್ಸಿದ್ಧೈಸ್ಸನಕಾದ್ಯೈರಭಿಷ್ವತಃ |
ಪ್ರವಿವೇಶ ತದಾ ತೋಯನೂತ್ಮಾಥಾರೋ ಧರಾಧರಃ

|| ೧೦ ||

ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ತಂ ತದಾ ದೇವೀ ಪಾತಾಳತಲನಾಗತಂ |
ತುಷ್ಪಾವ ಪ್ರಣತಾ ಭೂತ್ಯಾ ಭಕ್ತಿನಮ್ರಾ ವಸುಂಧರಾ

|| ೧೧ ||

|| ಸೃಥಿವ್ಯುವಾಚ ||

ನಮಸ್ತೇ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ತುಭ್ಯಂ ಶಂಖಗದಾಧರ |
ಮಾನುಧ್ಧರಾಸ್ಮಾದದ್ಯತ್ಸಂ ತ್ವತ್ತೋಹಂ ಪೂರ್ವಮುತ್ತಿತಾ

|| ೧೨ ||

ತ್ವಯಾಹಮುದ್ಧೃತಾ ಪೂರ್ವಂ ತ್ವನ್ಮಯಾಹಂ ಜನಾರ್ದನ |
ತಥಾನ್ಯಾನಿ ಚ ಭೂತಾನಿ ಗಗನಾದೀನ್ಯಶೇಷತಃ

|| ೧೩ ||

೯-೧೦. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದ
ನಿತ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಜ್ಞ ವರಾಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರಲು ಜನೋಲೋಕ
ವಾಸಿಗಳಾದ ಸಿದ್ಧರೂ, ಸನಕಾದಿಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು. ಆಗ ತಾನೇ
ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಅಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವರಾಹರೂಪ
ನಾದ ನಾರಾಯಣನು ನೀರಿನೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

೧೧ ಪಾತಾಳಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ವರಾಹರೂಪನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು
ನೋಡಿ ಭೂದೇವಿಯು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದಳು.

೧೨. ಭೂದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಳು:—ಕಮಲದಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ದೇವನೇ.
ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೇ, ಹಿಂದೆ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ
ರುವೆ. ಈಗ ಈ ಪಾತಾಳದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಉದ್ಧಾರಮಾಡು.

೧೩. ಎಲೈ ಜನಾರ್ದನನೇ! ನಾನೂ ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ನಿನ್ನ
ಸ್ವರೂಪರು. ಹಿಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದಂತೆ ಈಗಲೂ ಉದ್ಧಾರಮಾಡು.

ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪರಮಾತ್ಮಾತ್ಮ ಪುರುಷಾತ್ಮನನೋಯು ತೇ ।

ಪ್ರಧಾನವ್ಯಕ್ತಭೂತಾಯ ಕಾಲಭೂತಾಯ ತೇ ನಮಃ ॥ ೧೪ ॥

ತ್ವಂ ಕರ್ತಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತ್ವಂ ಪಾತಾ ತ್ವಂ ವಿನಾಶಕೃತ್ ।

ಸರ್ಗಾದಿಷು ಪ್ರಭೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುರುದ್ರಾತ್ಮರೂಪಧ್ಯಕ್ ॥ ೧೫ ॥

ಸಂಭಕ್ಷಯಿತ್ವಾ ಸಕಲಂ ಜಗತ್ಕೇಕಾರ್ಣವೀಕೃತೇ ।

ಶೇಷೇ ತ್ವನೇವ ಗೋವಿಂದ ಚಿಂತ್ಯಮಾನೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ ॥ ೧೬ ॥

ಭವತೋ ಯಸ್ವರಂ ರೂಪಂ ತನ್ನ ಜಾನಾತಿ ಕಶ್ಚನ ।

ಅವತಾರೇಷು ಯದ್ರೂಪಂ ತದರ್ಚಂತಿ ದಿನಾಕಸಃ ॥ ೧೭ ॥

ತ್ವಾನಾರಾಧ್ಯ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ಯಾತಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಮುಮುಕ್ಷವಃ ।

ವಾಸುದೇವಮನಾರಾಧ್ಯ ಕೋ ಮೋಕ್ಷಂ ಸಮವಾಪ್ಸ್ಯತಿ ॥ ೧೮ ॥

೧೪. ಪರಮಾತ್ಮನೇ, ಪರಮಪುರುಷನೇ, ಪ್ರಕೃತಿರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತನಾದ ನನೇ, ಕಾಲಸ್ವರೂಪನೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು.

೧೫-೨೦. ನೀನೇ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರರೂಪನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಸಮುದ್ರರೂಪವಾಗಿರಲು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ ನಿನ್ನ ಪರಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾರೂ ಕಾಣರು. ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಅವತಾರರೂಪಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದರು. ವಾಸುದೇವನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸದೆ ಯಾರೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರರು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿರುವ ವಿಷಯಗಳೂ, ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ವಿಷಯಗಳೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ತಿಳಿದ ವಿಷಯಗಳೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು. ನಾನು ನಿನ್ನ

ಯತ್ಕಿಂಚಿನ್ನನಸಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಯದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ಚಕ್ಷುರಾದಿಭಿಃ |

ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಚ ಯತ್ಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಂ ತದ್ಗ್ರಾಹ್ಯಮಖಿಲಂ ತವ

|| ೧೯ ||

ತ್ವನ್ಮಯಾಹಂ ತ್ವದಾಧಾರಾ ತ್ವತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತ್ವತ್ಸಮಾಶ್ರಯಾ |

ಮಾಧನೀಮಿತಿ ಲೋಕೋಯಮಭಿಧತ್ತೇ ತತೋ ಹಿ ಮಾಂ

|| ೨೦ ||

ಜಯಾಖಿಲಜ್ಞಾನಮಯ ಜಯ ಸ್ಥೂಲಮಯಾವ್ಯಯ |

ಜಯಾನಂತ ಜಯಾವ್ಯಕ್ತ ಜಯ ವ್ಯಕ್ತಮಯ ಪ್ರಭೋ

|| ೨೧ ||

ಪರಾಪರಾರ್ತ್ಯ ಸರ್ವಾರ್ತ್ಯ ಜಯ ಯಜ್ಞಪತೇಃನಘ |

ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಸ್ತ್ವಂ ವಷಟ್ಪಾರಸ್ತ್ವಮೋಂಕಾರಸ್ತ್ವಮಗ್ನಯಃ

|| ೨೨ ||

ತ್ವಂ ವೇಧಾಸ್ತ್ವಂ ತದಂಗಾನಿ ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಪುರುಷೋ ಹರೇ |

ಸೂರ್ಯಾದಯೋ ಗ್ರಹಾಸ್ತಾರಾ ನಕ್ಷತ್ರಾಣ್ಯಖಿಲಾನಿ ಚ

|| ೨೩ ||

ಸ್ವರೂಪಳು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕವಳು. ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವೆ. ನಿನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವಳಾದುದರಿಂದ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನವಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೨೧. ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೇ, ಸಮಸ್ತ ಸ್ಥೂಲ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪನೇ, ನಾಶರಹಿತನೇ, ಅವ್ಯಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಸ್ವರೂಪನೇ ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ.

೨೨-೨೪. ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪನೇ, ಸಮಸ್ತ ಜೀವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ, ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನೇ, ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನೇ, ವಷಟ್ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಸ್ವರೂಪನೇ, ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪನೇ, ತ್ರೇತ್ರಾಗ್ನಿಸ್ವರೂಪನೇ, ವೇದವೇದಾಂಗ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಯಜ್ಞ ಮೂರ್ತಿಯೇ, ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಸ್ವರೂಪನೇ, ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ತಾರಾ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಸಕಲ ನಕ್ಷತ್ರರೂಪನೇ, ಸರ್ವಗತನಾಗಿಯೂ, ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇರುವವನೇ ಈ ಸ್ತೋತ್ರ

ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಮದೃಶ್ಯಂ ಚ ದೃಶ್ಯಂ ಚ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |
 ಯಚ್ಛೋಕ್ತಂ ಯಚ್ಚ ನೈವೋಕ್ತಂ ಮಯಾತ್ರ ಪರನೇಶ್ವರ |
 ತತ್ಸರ್ವಂ ತ್ವಂ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ ನಮೋ ನಮಃ ||೨೪||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಏವಂ ಸಂಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತು ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಪೃಥಿವೀಧರಃ |

ಸಾಮಸ್ವರಧ್ವನಿಶ್ರೀಮಾನ್ ಜಗರ್ಜ ಪರಿಘರ್ಷರಂ || ೨೫ ||

ತತಸ್ಸಮುತ್ಕ್ಲಿಪ್ಯ ಧರಾಂ ಸ್ವದಂಷ್ಟ್ರಯಾ

ಮಹಾವರಾಹಸ್ಫುಟಪದ್ಮಲೋಚನಃ |

ರಸಾತಲಾದುತ್ಪಲಪತ್ರಸನ್ನಿಭ-

ಸ್ಸಮುತ್ಥಿತೋ ನೀಲ ಇವಾಚಲೋ ಮಹಾನ್ || ೨೬ ||

ಉತ್ತಿಷ್ಠತಾ ತೇನಮುಖಾನಿಲಾಹತಂ

ತತ್ಸಂಭವಾಂಭೋಜನಲೋಕಸಂಕ್ರಿಯಾನ್ |

ಸನಂದನಾದೀನಪಕಲ್ಮಷಾನ್ಮುನೀಂ-

ಶ್ವಕಾರ ಭೂಯೋಪಿ ಪವಿತ್ರತಾ ಪದಂ || ೨೭ ||

ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿರುವ ಮತ್ತು ಹೇಳಿರುವ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ನೀನಿವೆ. ವುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು.

೨೫-೨೭. ಭೂದೇವಿಯು ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರಲು ವರಾಹರೂಪ ವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವು ಸಾಮ ಗಾನ ಸ್ವರ ರೂಪದಿಂದ ಗರ್ಜನೆಮಾಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಕಮಲದಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ, ಆ ಮಹಾವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ಮಲ್ಲ, ಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳದಿಂದ ಎದ್ದು ಬಂದ ದೊಡ್ಡ ಅಂಜನ ಪರ್ವತದಂತೆ ಎದ್ದುಬಂದನು. ಎದ್ದು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯ ಮುಖ ವಾಯುವಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದ ನೀರಿನ ಹನಿಗಳು ಜನಲೋಕವಾಸಿಗಳಾದ ಸಾಸರಹಿತರಾದ ಸನಂದನಾದಿ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪವಿತ್ರನಾಗಿ ಮಾಡಿವು.

ಪ್ರಯಾಂತಿ ತೋಯಾನಿ ಋರಾಗ್ರವಿಕ್ಷತೇ
ರಸಾತಲೇಧಃಕೃತಶಬ್ದಸಂತತಿಃ |

ಶ್ವಾಸಾನಿಲಾಸ್ತಾಃ ಪರತಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ
ಸಿದ್ಧಾ ಜನೇ ಯೇ ನಿಯತಂ ವಸಂತಿ

|| ೨೮ ||

ಉತ್ತಿಷ್ಠತಸ್ತಸ್ಯ ಜಲಾದ್ರ್ಯಕುಷ್ಟೇ-
ಮೃಹಾವರಾಹಸ್ಯ ಮಹೀಂ ವಿಗೃಹ್ಯ |
ವಿಧೂನ್ವತೋ ವೇದಮಯಂ ಶರೀರಂ
ರೋಮಾಂತರಸ್ಥಾ ಮುನಯಸ್ತುವಂತಿ

|| ೨೯ ||

ತಂ ತುಷ್ಟುವ್ರಸ್ತೋಷಪರೀತಚೇತಸೋ
ಲೋಕೇ ಜನೇ ಯೇ ನಿವಸಂತಿ ಯೋಗಿನಃ |
ಸನಂದನಾದ್ಯಾ ಹ್ಯತಿನಮ್ರಕಂಧರಾ
ಧರಾಧರಂ ತಾರತರೋದ್ಧತೇಕ್ಷಣಂ

|| ೩೦ ||

೨೮. ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯ ಗೊರಸಿನ ತುದಿಯ ಏಟಿನಿಂದ ಬಿರುಕುಬಿಟ್ಟ ರಸಾತಲದ ಬಿರುಕಿನಿಂದ ನೀರು ಶಬ್ದಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಿತು. ಉಸುರಿನ ಗಾಳಿಯು ನೀರನ್ನು ಎರಚಿದರೆ ಆ ನೀರಿನ ಹನಿಗಳು ಜನೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರು ವಾಸಮಾಡುವ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳವರೆಗೂ ಹೋದುವು.

೨೯. ಭೂಮಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳುತ್ತಿದ್ದ ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಶರೀರವನ್ನು ಕೊಡಹುತ್ತಲು ವೇದಸ್ವರೂಪವಾದ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ರೋಮಗಳ ನಡುವೆ ಸೇರಿದ ಜನಲೋಕದ ಮುನಿಗಳು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ ಮಹಾವರಾಹನ ರೋಮಗಳು ಜನಲೋಕದ ವರೆಗೂ ಪ್ರಸರಿಸಿದ್ದುವೆಂದು ಭಾವವು.

೩೦. ಜನಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಸನಂದನಾದಿ ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕುತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಸಂತೋಷದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಉದಾರವಾದ ನೋಟವುಳ್ಳ ಆ ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

ಜಯೇಶ್ವರಾಣಾಂ ಪರಮೇಶ ಕೇತವ
 ಪ್ರಭೋ ಗದಾಶಂಖಧರಾಸಿಚಕ್ರಭೃತ್ |
 ಪ್ರಸೂತಿನಾಶಸ್ಥಿ ತಿಹೇತುರೀಶ್ವರ
 ಸ್ತಮೇವ ನಾನ್ಯತ್ಪರಮಂ ಚ ಯತ್ಪದಂ

|| ೩೦ ||

ಪಾದೇಷು ವೇದಾಸ್ತನ ಯೂಪದಂಷ್ಟ್ರ
 ದಂತೇಷು ಯಜ್ಞಾಶ್ಚಿತ್ತಯಕ್ತ ವಕ್ತ್ರೇ |
 ಹುತಾಶಜಿಹ್ವೋಸಿ ತನೂರುಹಾಣಿ
 ದರ್ಭಾಃ ಪ್ರಭೋ ಯಜ್ಞ ಪುಮಾಂ ಸ್ತಮೇವ

|| ೩೧ ||

ವಿಲೋಚನೇ ರಾತ್ರೈಹನೀ ಮಹಾತ್ಮ
 ಸರ್ವಾತ್ಮಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಪರಂ ಶಿರಸ್ತೇ |
 ಸೂಕ್ತಾನೃಶೇಷಾಣಿ ಸಟಾಕಲಾಪೋ
 ಘ್ರಾಣಂ ಸಮಸ್ತಾನಿ ಹವೀಂಷಿ ದೇವ

|| ೩೨ ||

೩೦. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಂಖ ಚಕ್ರ ಗದಾ ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೇ ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ. ನೀನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವೆ. ನಿನಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತತ್ವವಾವುದೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ನೀನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿರುವೆ.

೩೧-೩೨. ಹೇ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಿನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳೇ ವೇದಗಳು. ನಿನ್ನ ಕೋರಿದಾಡೆಯೇ ಯೂಪಸ್ತಂಭವು, ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳೇ ಯಜ್ಞಗಳು ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯೇ ಶ್ರೇಣಕಂಕ ಮುಂತಾದ ಚಯನಗಳ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆಯೇ ಅಗ್ನಿಯು. ನಿನ್ನ ಶರೀರದ ಕೂದಲುಗಳೇ ದರ್ಭೆಗಳು ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀನೇ ಯಜ್ಞ ಪುರುಷನಾಗಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳೇ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು. ನಿನ್ನ ಶಿರಸ್ತೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವವು. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಕೂದಲುಗಳೇ ಸಮಸ್ತ ವೇದಸೂಕ್ತಗಳು. ಮೂಗೇ ಗಂಧವತ್ಸ ಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಹವಿಷ್ಣುಗಳಾಗಿರುವುವು.

ಸುಕ್ತ೦ಡಸಾಮಸ್ವರಧೀರನಾದ
ಪ್ರಾಗ್ವಂಶಕಾಯಾಖಿಲಸತ್ತಸಂಧೇ |
ಪೂರ್ವೇಷ್ಟಧರ್ಮತ್ರವಣೋಽಸಿ ದೇವ
ಸನಾತನಾತ್ಮ ಭಗವತ್ ಪ್ರಸೀದ

|| ೩೪ ||

ಪದಕ್ರಮಾಕ್ರಾಂತಭುವಂ ಭವಂತ
ಮಾದಿಸ್ಥಿತಿಂ ಚಾಕ್ಷರವಿಶ್ವಮೂರ್ತೇ |
ವಿಶ್ವಸ್ಯ ವಿದ್ವಃ ಪರಮೇಶ್ವರೋಽಸಿ
ಪ್ರಸೀದ ನಾಥೋಽಸಿ ಚರಾಚರಸ್ಯ

|| ೩೫ ||

ದಂಷ್ಟ್ವಾಗ್ರವಿನ್ಯಸ್ತಮಶೇಷಮೇತ
ದ್ಭುಮಂಡಲಂ ನಾಥ ವಿಭಾವ್ಯತೇ ತೇ |
ವಿಗಾಹತಃ ಪದ್ಮವನಂ ವಿಲಗ್ನಂ
ಸರೋಜಿನೀಪತ್ರಮಿವೋಢಪಂಕಂ

|| ೩೬ ||

೩೪-೩೫. ಹೋಮಮಾಡುವ ಸುಕ್ತೆಂಬ ಪಾತ್ರೆಯಂತೆ ಮುಖವುಳ್ಳವನೇ, ಸಾಮಗಾನದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ನಾದ ಉಳ್ಳವನೇ, ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ಪೂರ್ವಭಾಗದಂತೆ ಶರೀರ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶ ಉಳ್ಳವನೇ ಸತ್ರಗಳೆಂಬ ಸಂಧಿಬಂಧಗಳುಳ್ಳವನೇ, ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಕೆವಿಗಳುಳ್ಳವನೇ ನಿತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾದ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ನಾಶರಹಿತನಾದ ಪ್ರಪಂಚರೂಪನಾದ ಪಾದವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆವು. ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೀನು ಪರಮೇಶ್ವರನಾಗಿರುವೆ. ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆವು. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು.

೩೬. ನಿನ್ನ ಕೋರದಾಡೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಭೂಮಂಡಲವು ಕಮಲವನು ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕ್ರೇಡಿಸುತ್ತ ಗಜೇಂದ್ರನು ಸೊಂಡಲಿನಿಂದ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದ ಕೆಸರು ಬಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಕಮಲದ ಎಲೆಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರತುಲಪ್ರಭಾವ
ಯದಂತರಂ ತದ್ವಪುಷಾ ತವೈವ |
ನ್ಯಾಪ್ತಂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮರ್ಥದೀಪ್ತೇ
ಹಿತಾಯ ನಿಶ್ಚಸ್ಯ ನಿಭೋ ಭವತ್ವಂ

|| ೩೭ ||

ಪರಮಾರ್ಥಸ್ತುಮೇನೈಕೋ ನಾನೋಽಸ್ಮಿ ಜಗತಃ ಪತೇ |
ತವೈವ ಮಹಿಮಾ ಯೇನ ನ್ಯಾಪ್ತಮೇತಚ್ಚರಾಚರಂ

|| ೩೮ ||

ಯದೇತದ್ವೃತ್ತತೇ ಮೂರ್ತುಮೇತದ್ವ್ಲಾನಾತ್ಮನಸ್ತವ |
ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾನೇನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಜಗದ್ರೂಪಮಯೋಗಿನಃ

|| ೩೯ ||

ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಮಖಿಲಂ ಜಗದೇತದಬುದ್ಧಯಃ |

ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪಂ ಪಶ್ಯಂತೋ ಭ್ರಾನ್ಯಂತೆ ಮೋಹಸಂಪ್ಲವೇ

|| ೪೦ ||

೩೭. ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಆವರಿಸಿರುವ ಪ್ರಕಾಶ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಭೂಮಿಗೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಆಕಾಶ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ನೀನು ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡು.

೩೮-೪೦. ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವ ಸ್ವರೂಪನು. ಮತ್ತೊಂದು ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವಿಲ್ಲ ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯೇ ಯೋಗಿಗಳಿಲ್ಲದವರು ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಹೀನರು ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಮೋಹಮಯನಾದ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವರು.

ಯೇ ತು ಜ್ಞಾನವಿದಶ್ಚುದ್ಧಚೇತಸಸ್ತೇಖಿಲಂ ಜಗತ್ |

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಂ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ತ್ವದ್ರೂಪಂ ಪರಮೇಶ್ವರ

|| ೪೧ ||

ಪ್ರಸೀದ ಸರ್ವ ಸರ್ವಾತ್ಮಕ ನಾಶಾಯ ಜಗತಾಮಿನಾಂ |

ಉದ್ಧರೋರ್ವೀನುಮೇಯಾತ್ಮಕ ಶಂ ನೋ ದೇಹ್ಯಬ್ಜಲೋಚನ || ೪೨ ||

ಸತ್ತೋದ್ರಿಕ್ತೋಽಸಿ ಭಗವತ್ ಗೋವಿಂದ ಪೃಥಿವೀನುಮಾಂ |

ಸಮುದ್ಧರ ಭವಾಯೇಶ ಶಂ ನೋ ದೇಹ್ಯಬ್ಜಲೋಚನ || ೪೩ ||

ಸರ್ಗಪ್ರವೃತ್ತಿಭಗವತೋ ಜಗತಾಮುಪಕಾರಿಣೇ |

ಭವತ್ಪೇಷಾ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ತು ಶಂ ನೋ ದೇಹ್ಯಬ್ಜಲೋಚನ || ೪೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಏವಂ ಸಂಸ್ಕೂಯಮಾನಸ್ತು ಪರಮಾತ್ಮಾ ಮಹೀಧರಃ |

ಉಜ್ಜಹಾರ ಕ್ಷಿತಿಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ನೈಸ್ತನಾಂಶ್ಚ ಮಹಾಂಭಸಿ

|| ೪೫ ||

೪೧-೪೪. ಹೇ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರು ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ನಿನ್ನ ರೂಪವೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವರು. ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪನೂ ಸರ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದವನೂ ಆದ ಕಮಲಲೋಚನನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗಾಗಿ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡು. ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ಗೋವಿಂದನೇ ನೀನು ವಿಶೇಷವಾದ ಸತ್ವಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ಈಶ್ವರನಾದ ನೀನು ಪುನಃ ಪ್ರಪಂಚ ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿ ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡು. ನಿನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಕಾರ್ಯಗಳು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆವು. ಕಮಲಲೋಚನಾದ ನೀನು ನಮಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡು.

೪೫-೪೮. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು:—ಹೀಗೆ ಜನೋಲೋಕವಾಸಿಗಳು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರಲು ವರಾಹರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೇಗ ಭೂಮಿಯನ್ನೆತ್ತಿ

ತಸ್ಯೋಪರಿ ಜಲೌಘಸ್ಯ ಮಹತೀ ನೌರಿವ ಸ್ಥಿತಾ |

ವಿತತತ್ಪಾತ್ಮ ದೇವಸ್ಯ ನ ಮಹೀ ಯಾತಿ ಸಂಪ್ಲವಂ || ೪೬ ||

ತತಃ ಕ್ಷಿತಿಂ ಸಮಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಸೋಚಿನೋದ್ಗಿರೀ |

ಯಥಾ ವಿಭಾಗಂ ಭಗವಾನ್ ಅನಾದಿಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ || ೪೭ ||

ಪ್ರಾಕ್ಸಗ್ಗದಗ್ಧಾನಖಿಲಾಃ ಪರ್ಮತಾಃ ಪೃಥಿವೀತಲೇ |

ಅನೋಘೇನ ಪ್ರಭಾವೇಣ ಸಸರ್ಜಾನೋಘವಾಂಛಿತಃ || ೪೮ ||

ಭೂಮಿಭಾಗಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾನ್ ಯಥಾತಥಂ |

ಭೂರಾದ್ಯಾಂಶ್ಚ ತುರೋ ಲೋಕಾನ್ಪೂರ್ವವತ್ಸಮಕಲ್ಪಯತ್ || ೪೯ ||

ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಧರೋ ದೇವಸ್ತತೋಽಸೌ ರಜಸಾವೃತಃ |

ಚಕಾರ ಸೃಷ್ಟಿಂ ಭಗವಾಂಶ್ಚ ತುರ್ವಕ್ರೈಧರೋ ಹರಿಃ || ೫೦ ||

ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಿದನು. ಆ ಭೂಮಿಯು ಆ ಜಲರಾಶಿಯ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ನಾವೆಯಂತೆ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಭೂಮಿಯ ಶರೀರವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಭೂತಲವನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಅದರದರ ವಿಭಾಗಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಅನಾದಿಯೂ ಆದ ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಹಿಂದಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೪೯-೫೦. ಆ ದೇವನೇ ಹಿಂದಿನಂತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ಭೂಭುವಸ್ವರ್ಲೋಕ ಮಹೋಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿ ನಾಲ್ಕು ಮುಖವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಮೇವಾಸೌ ಸೃಜ್ಯಾನಾಂ ಸರ್ಗಕರ್ಮಣಿ |

ಪ್ರಧಾನಕಾರಣೇಭೂತಾ ಯತೋ ವೈ ಸೃಜ್ಯಶಕ್ತಯಃ

|| ೫೦ ||

ಮಿತ್ತಮಾತ್ರಂ ಮುಕ್ತೈವಂ ನಾನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದಪೇಕ್ಷತೇ |

ನೀಯತೇ ತಪತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ವಸ್ತುವಸ್ತುತಾಂ

|| ೫೧ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೫೦. ಆ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ರೂಪವಾದ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣವಾತ್ರವಾಗಿರುವನು. ಅವನ ಶಕ್ತಿರೂಪವಾದು ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಸರ್ವೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಉಪದಾನಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು.

೫೧. ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸರ್ವೇಕಾದ ನಿವಸ್ತುಗಳ ಬೀಜದಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಅಂಕುರಶಕ್ತಿಯು. ಮಳೆಯಿಂದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ (ಉಬ್ಬಿ) ಸ್ಫೂಲವಾದ ಮರವಾಗುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾದ ಅತ್ಮಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸ್ಫೂಲವಾದ ಪ್ರಪಂಚರೂಪವಾಗುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಮೈತ್ರೇಯಃ ||

ಯಥಾ ಸಸರ್ಜ ದೇವೋಽಸೌ ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃದಾನವಾಃ |

ಮನುಷ್ಯತೀರ್ಯುಗ್ಯಕ್ವಾದೀ ಭೂವ್ಯೋಮಸಲಿಲಾಕಸಃ || ೧ ||

ಯದ್ಗುಣಂ ಯತ್ಸ್ವಭಾವಂ ಚ ಯತ್ಸ್ವರೂಪಂ ಜಗದ್ವಿಜ |

ಸರ್ಗಾದೌ ಸೃಷ್ಟವಾನ್ಸ್ತಹ್ಮಾ ತನ್ಮಮಾಚಕ್ಷ್ವ ವಿಸ್ತರಾತ್ || ೨ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಕಥಯಾಮ್ಕೇತಚ್ಚೈಣುಷ್ಠ ಸುಸಮಾಹಿತಃ |

ಯಥಾ ಸಸರ್ಜ ದೇವೋಽಸೌ ದೇವಾದೀನಖಿಲಾನ್ವಿಭುಃ || ೩ ||

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಮೈತ್ರೇಯನು “ ಪರಾಶರ ಮಹರ್ಷಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು, ದೇವತೆಗಳು, ಮುನಿಗಳು, ದಾನವರು, ಮನುಷ್ಯರು ತೀರ್ಯಗ್ರೋನಿ ಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಸಸ್ಯಗಳು, ಭೂಮಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ನೀರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು? ಅವುಗಳ ಗುಣ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವ ಇವುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೩-೫. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು:—ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.

ಸೃಷ್ಟಿಂ ಚಿಂತಯತಸ್ತಸ್ಯ ಸರ್ಗಾದಿಸು ಯಥಾ ಪುರಾ |

ಅಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಸ್ಸರ್ಗಃ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಸ್ತನೋಮಯಃ || ೪ ||

ತನೋ ನೋಹೋ ಮಹಾನೋಹಸ್ತಾಮಿಸ್ರೋ ಹ್ಯಂಧಸಂಜ್ಞಿತಃ |

ಅವಿದ್ಯಾಪಂಚ ಪರ್ಮಿಷಾ ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಾ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೫ ||

ಪಂಚಧಾವಸ್ತಿ ತಸ್ಸರ್ಗೋರ್ಧ್ಯಾಯತೋ ಪ್ರತಿಬೋಧವಾಃ |

ಬಹಿರಂತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಕಾಶಸ್ಸಂವೃತಾತ್ಮಾನಗಾತ್ಮಕಃ || ೬ ||

ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕೇಳು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಆ ಮಹಾವಹಿಮನ ದೆಸೆಯಿಂದ ತಮ, ನೋಹ, ಮಹಾವೋಹ, ತಾಮಿಸ್ರ, ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರ ಎಂಬ ಐದು ಬಗೆಯ ಅವಿದ್ಯೆಯ ವೃತ್ತಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು. ಇಲ್ಲಿ ತಮವೆಂಬುದು ಅನಾತ್ಮ ರೂಪವಾದ ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾಭಿಮಾನವು. ನೋಹವೆಂಬುದು ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಗಳಾದ ಪುತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಇವರ ರಕ್ಷಕನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು. ಮಹಾವೋಹವೆಂಬುದು ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಾಭಿಲಾಷೆಯು. ತಾಮಿಸ್ರವೆಂಬುದು ಸುಖಪ್ರತಿ ಬಂಧಕವಾದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರೋಧವು. ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರವೆಂಬುದು ಸುಖಸಾಧನವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ನಾಶವಾದೀತೆಂಬ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಮುಂತಾವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯು. ಈ ಐದನ್ನೂ ಪತಂಜಲಿಮುನಿಯ ಯೋಗ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ “ಅವಿದ್ಯಾ ಮಮತಾಸ್ಮಿತರಾಗ ದ್ವೇಷಾಭಿನಿವೇಶಾಃ ಪಂಚಕ್ಲೇಶಾಃ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು.

೬-೨. ಪರಮಾತ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ಸ್ಥಾವರ ರೂಪವಾದ ಐದು ಬಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಐದು ಬಗೆಯ ಸ್ಥಾವರ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಗುಲ್ಮ ಲತಾ ವೀರುತ್ ತೃಣ ಎಂದು ಪಂಚಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ನಾನು ಇಂಥವನೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಹೊರಗಿನ ಶಬ್ದಾದಿ

ಮುಖ್ಯಾ ನಗಾ ಯತಶ್ಚೋಕ್ತಾ ಮುಖ್ಯಸರ್ಗಸ್ತತಸ್ಸ ಷ್ಠತಃ || ೭ ||

ತಂ ದ್ವಷ್ಟಾನ್ವಸಾಧಕಂ ಸರ್ಗಮುಮನ್ಯತ ಪರಂ ಪುನಃ || ೮ ||

ತಸ್ಯಾಭಿಧ್ಯಾಯತಸ್ಸರ್ಗಸ್ತಿರೈಕೋತ್ತಮಾಭ್ಯವರ್ಮತ |

ಯಸ್ಯಾತ್ತಿಯರ್ಹೈವೃತ್ತಿಸ್ತತಿಯರ್ಹೋತ್ತಮಾಸ್ತತಸ್ಸ ಷ್ಠತಃ || ೯ ||

ಪಶ್ಚಾದಯಸ್ತೇ ವಿಖ್ಯಾತಾಸ್ತಮಃಸ್ತ್ರಾಯಾ ಹ್ಯನೇದಿನಃ |

ಉತ್ಪಥಗ್ರಾಹಿಣಶ್ಚೈವ ತೇಽಜ್ಞಾನೇ ಜ್ಞಾನಮಾನಿನಃ || ೧೦ ||

ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಳಗಿನ ಸುಖಾದಿಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಮೂಢ ಸ್ವಭಾವನೇ ಸ್ಥಾವರರೂಪವು. ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯದಾದುದರಿಂದ ಇದನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಪರ್ವತಗಳು ಸ್ಥಾವರಗಳೇ ಆದರೂ ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟಿಗಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ವಾಹರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಿಲ್ಲ.

೮-೧೧. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸ್ಥಾವರ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇವು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧಕವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬೇರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ಆಹಾರವಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪಶ್ಚಾದಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು. ಈ ತಿಯರ್ಗೋನಿಗಳಾದ ಪಶುಪಕ್ಷಿಮೃಗಾದಿಗಳು ತನೋಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾದವುಗಳು ತಿಳವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದವುಗಳು. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಪರಿಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆಯತಕ್ಕವು. ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರತಕ್ಕವುಗಳು. ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ತಾನೇ ಹೆಚ್ಚೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವುವು. ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಬಗೆಯ ನಾಶಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವುಗಳು. ತಂತಮ್ಮ ಸುಖವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ಉಳ್ಳವುಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಪರಸ್ಪರ ಸುಗುಣ, ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಪಿತೃ ಪುತ್ರಾದಿ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯದವು. (ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಬಗೆಯ ನಾಶಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ವಾಯು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವುದು. ಅವಾವುವೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯವಧ ಎಂದರೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ

ಅಹಂಕೃತಾ ಅಹಂಮಾನಾ ಅನ್ಯಾನಿಂಶದ್ವಧಾತ್ಮಕಾಃ |

ಅಂತಃ ಪ್ರಕಾಶಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಹ್ಯಾವ್ಯತಾಶ್ಚ ಪರಸ್ಪರಂ || ೧೧ ||

ತಮಸ್ಯ ಸಾಧಕಂ ಮತ್ಪ್ರಾ ಧ್ಯಾಯತೋನ್ಯಸ್ತತೋಭವತ್ |

ಊರ್ಧ್ವಸ್ರೋತಾಸ್ತೃತೀಯಸ್ತು ಸಾತ್ತ್ವಿಕೋರ್ಧ್ವಮವರ್ತತ || ೧೨ ||

ದಿರುವುದು. ಕೆವುಸು ಕುರುಡು ಮುಂತಾದುವು. ನವತುಷ್ಟಿಗಳು, ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳು ಸೇರಿ ಹದಿನೇಳು. ಇವೆರಡೂ ಕೂಡಿ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟಾಗುವುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಬುದ್ಧಿವಧಾರೂಪವಾದುವು. ನವತುಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಕತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಲಯದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನೆಂದು ತಿಳುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಸೃಷ್ಟಿಯು. ಸನ್ಯಾಸವೇಷ ಗ್ರಹಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನೆಂದು ತಿಳುವುದು ಉಪಾದಾನ ತುಷ್ಟಿಯು. ಕಾಲಬಂದಾಗ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ತಿಳುವುದು ಕಾಲತುಷ್ಟಿಯು. ಪುಣ್ಯಫಲಬಂದಾಗ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು, ಭಾಗ್ಯತುಷ್ಟಿಯು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತುಷ್ಟಿಗಳು ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು, ರಕ್ಷಿಸುವುದು, ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಕಂಡು ಶಬ್ದಾದಿ ಸಂಚ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರಿಂದಂಟಾದ ಐದು ತುಷ್ಟಿಗಳು ಬಾಹ್ಯವಿಷಯವಾದುವುಗಳು ಹೀಗೆ ಒಂಭತ್ತು ತುಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಯಿತು. ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳಾವುವೆಂದರೆ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳುವುದು ಊಹಾ ಸಿದ್ಧಿ. ಕಬ್ಬವನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗುವುದು ಶಬ್ದ ಸಿದ್ಧಿ. ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದಲೇ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳುವುದು ಅಧ್ಯಯನ ಸಿದ್ಧಿ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿ ದುಃಖತ್ರಯನಾಶದಿಂದ ಮೂರು ಸಿದ್ಧಿಗಳು. ಮಿತ್ರನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ವಿದ್ವಾಸರು, ತಪಸ್ವಿಗಳು ಇವರ ಸೇವೆಯಿಂದಂಟಾಗುವ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಎಂಟು ಬಗೆಗಳು. ಈ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ತಾರ, ಸುತರ ಮುಂತಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳೂ ಅವುಗಳ ಭೇದಗಳೂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತರದಲ್ಲಿರುವುವು ಅವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.)

೧೨-೧೪. ತೀರ್ಯಗೋಷಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಇವು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧಕವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾಗಲು ಮೂರನೆಯದಾದ

ತೇ ಸುಖಪ್ರೀತಿಬಹುಳಾ ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ನಾವೃತಾಃ |

ಪ್ರಕಾಶಾ ಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಊರ್ಧ್ವಸ್ತ್ರೋತೋದ್ಯನಾಸ್ಪೃಶ್ಯತಾಃ || ೧೩ ||

ತುಷ್ಠಾತ್ಮನಸ್ತೃತೀಯಸ್ತು ದೇವಸರ್ಗಶ್ಚ ಸಸ್ಮೃತಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ಗೇಽಭವತ್ಪ್ರೀತಿನಿಷ್ಪನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತದಾ || ೧೪ ||

ತತೋನ್ಯಂ ಸ ತದಾ ದಧ್ಯಾ ಸಾಧಕಂ ಸರ್ಗಮುತ್ತಮಂ |

ಅಸಾಧಕಾಂಸ್ತುರ್ತಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುಖ್ಯಸರ್ಗಾದಿಸಂಭವಾಃ || ೧೫ ||

ತಥಾಭಿಧ್ಯಾಯತಸ್ತಸ್ಯ ಸತ್ಯಾಭಿಧ್ಯಾಯಿನಸ್ತತಃ |

ಪ್ರಾದುರ್ಭೂತಸ್ತದಾವ್ಯಕ್ತಾದರ್ವಾಕ್ಸೋತ್ತಮಾಸ್ತು ಸಾಧಕಃ || ೧೬ ||

ಸುಖಾಧಿಕ್ಯವುಳ್ಳ ಊರ್ಧ್ವ ಸ್ತ್ರೋತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಂದರೆ ದೇಹದ ಹೊರಗೇ ಆಹಾರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಅಥವಾ ಭೂಮಿ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲದ ದೇವಯೋನಿ ವಿಶೇಷಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು, ' ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನಹವೈದೇವಾ ಅಶ್ನಂತಿ ನಪಿಬಂತ್ಯೇತದೇವಾವೃತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾತ್ವಪ್ಯಂತಿ ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನ್ಯತದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ದೇವತೆಗಳು ಸತ್ವಗುಣಾಧಿಕ್ಯವುಳ್ಳವ ರಾದುದರಿಂದ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದುಂಟಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊಂದುವರು. ಅವರು ಹೊರಗೂ ಒಳಗೂ ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪರಾಗಿ ಅವರಣವಿಲ್ಲದವರಾಗಿರುವರು. ಸಂತೋಷ ಸ್ವಭಾವದವರು ಆದುದರಿಂದ ಊರ್ಧ್ವ ಸ್ತ್ರೋತನೆಂಬ ಈ ಮೂರನೆಯದಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಂತೋಷವೂ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು.

೧೫-೧೬. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧಕವಲ್ಲ ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಉತ್ತಮವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾದನು. ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅನ್ಯಕ್ತವೆಂಬ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದೇಸೆಯಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧಕವಾದ ಆರ್ವಾಕ್ ಸ್ತ್ರೋತನೆಂದರೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಆಹಾರಾದಿಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಮನುಷ್ಯ ಯೋನಿಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು.

ಯಸ್ಮಾದರ್ವಾಗ್ನ್ಯವರ್ಧಂತ ತತೋರ್ವಾಕ್ಸೋತಸಸ್ತೃತಾಃ |

ತೇ ಚ ಪ್ರಕಾಶಬಹುಳಾಸ್ತನೋದ್ರಿಕ್ತಾ ರಜೋಧಿಕಾಃ || ೧೭ ||

ತಸ್ಮಾತ್ತೇ ದುಃಖಬಹುಳಾ ಭೂಯೋ ಭೂಯಶ್ಚ ಕಾರಿಣಃ |

ಪ್ರಕಾಶಾಬಹಿರಂತಶ್ಚ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ಸಾಧಕಾಸ್ತು ತೇ || ೧೮ ||

ಇತ್ಯೇತೇ ಕಥಿತಾಸ್ಸರ್ಗಾಸ್ವಜೇತೇ ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ಪ್ರಥಮೋ ಮಹಾತಸ್ಸರ್ಗೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಸಃ || ೧೯ ||

ತನ್ನಾತ್ರಾಣಾಂ ದ್ವಿತೀಯಶ್ಚ ಭೂತಸರ್ಗಸ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಃ |

ವೈಕಾರಿಕಸ್ತೃತೀಯಸ್ತು ಸರ್ಗ ಐಂದ್ರಿಯಕಸ್ತೃತಃ || ೨೦ ||

೧೭-೧೮. ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಆಹಾರವು ಶರೀರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅರ್ವಾಕ್ ಸ್ತೋತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದು ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯರು ಸತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳ ಆಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದವರು. ತಮೋಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾದ ದುಃಖವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ರಜೋಗುಣದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರಾಗಿಯೂ ಸತ್ವಗುಣಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಗಳಾದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು.

೧೯-೨೦. ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವೈಶ್ರೇಯನೇ ಮಹತ್ತತ್ವ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಎಂಬ ಮೂರು, ಮುಖ್ಯ ಕೀರ್ಯಕ್ ಮನುಷ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಸೇರಿ ಆರುಬಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಷ್ಟಿ ಶರೀರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ವಿರಾಟ್ಟುರುವನೇ ಮಹತ್ತತ್ವವು. ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯು. ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಎರಡನೆಯದು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ವೈಕಾರಿಕ ವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯು. ಇವುಗಳು ಅವಿದ್ಯಾ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮುಖ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಸ್ಥಾವರ ಸೃಷ್ಟಿಯು ನಾಲ್ಕನೆಯದು. ತೀರ್ಯ

ಇತ್ಯೇಷ ಪ್ರಾಕೃತಸ್ಸರ್ಗಸ್ಸಂಭೂತೋ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕಃ |

ಮುಖ್ಯಸರ್ಗಶ್ಚತುರ್ಥಸ್ತು ಮುಖ್ಯಾ ನೈ ಸ್ಥಾವರಾಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ || ೨೧ ||

ಪಂಚಮಶ್ಚ ಹಿ ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತೈರ್ಯಗ್ಯೋನೈಸ್ಸ ಉಚ್ಯತೇ |

ತತೋರ್ಧ್ವಸ್ರೋತಸಾಂ ಷಷ್ಠೋ ದೇವಸರ್ಗಸ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಃ || ೨೨ ||

ತತೋರ್ವಾಕ್ನೋತಸಾಂ ಸರ್ಗಸ್ಸಪ್ತಮಸ್ಸತು ಮಾನುಷಃ || ೨೩ ||

ಅಷ್ಟಮೋನುಗ್ರಹಸ್ಸರ್ಗಸ್ಸಾತ್ವಿಕಸ್ತಾಮಸಶ್ಚ ಸಃ |

ಪಂಚೈತೇ ನೈಕೃತಾಸ್ಸರ್ಗಾಃ ಪ್ರಾಕೃತಾಸ್ತು ತ್ರಯಸ್ಸ್ಮೃತಾಃ || ೨೪ ||

ಗ್ಯೋನಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಐದನೆಯದು. ಉರ್ಧ್ವಸ್ರೋತವೆಂಬ ದೇವತೆಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಆರನೆಯದು. ಆರ್ವಾಕ್ ಸ್ರೋತವೆಂಬ ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಏಳನೆಯದು.

೨೪-೨೫. ಎಂಟನೆಯದು ಅನುಗ್ರಹ ಸೃಷ್ಟಿಯು. ಇದು ಸಾತ್ವಿಕ ತಾಮಸ ಸ್ವಭಾವವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ದೇವತಾ ಸೃಷ್ಟಿಯು ವಾಯು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ವಿಪರ್ಯಯ ಅಶಕ್ತಿ, ಸಿದ್ಧಿ, ತುಷ್ಟಿ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಸ್ಥಾವರ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ವಿಪರ್ಯಯವು. ಇದು ಐದು ಬಗೆ ತೀರ್ಯಗ್ಯೋನಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಅಶಕ್ತಿಯು, ಇದು ಹನ್ನೊಂದು ಬಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿಯು. ಇದು ಎಂಟು ಬಗೆ ದೇವ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ತುಷ್ಟಿಯು ಇದು ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯು ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಹನ್ನೊಂದನೇ ಶ್ಲೋಕ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರತೀರ್ಯ ಗ್ಯೋನಿಗಳು ತಾಮಸಗಳು ಮನುಷ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯು ಸಾತ್ವಿಕವು ಮುಖ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಿಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಮಹತ್ತತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಪ್ರಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೃತಿಯೆಂಬ ಕೌಮಾರ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಒಂಭತ್ತನೆಯದು. ಪ್ರಜಾಪತಿರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಈ ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. (ಒಂಭತ್ತನೆಯದಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೃತಿಯೆಂಬ ಕೌಮಾರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲಲೋಹಿತ ರುದ್ರ ಸನತ್ತುಮಾರಾದಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಸನತ್ತುಮಾರ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ವಿಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ನೀಲಲೋಹಿತ ರುದ್ರನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ

ಪ್ರಾಕೃತೋ ವೈಕೃತಶ್ಚೈವ ಕೌಮಾರೋ ನವಮಸ್ತುತಃ |

ಇತ್ಯೇತೇ ವೈ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ನವಸರ್ಗಾಃ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ

|| ೨೩ ||

ಪ್ರಾಕೃತಾವೈಕೃತಶ್ಚೈವ ಜಗತೋ ಮೂಲಹೇತವಃ |

ಸೃಜತೋ ಜಗದೀಶಸ್ಯ ಕಿಮನ್ಯಚ್ಛ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಸಿ

|| ೨೪ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯಃ ||

ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಪ್ರಥಿತಸ್ಸರ್ಗೋ ದೇವಾದೀನಾಂ ತ್ವಯಾ ಮುನೇ |

ವಿಸ್ತರಾಚ್ಛ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವತ್ತೋ ಮುನಿವರೋತ್ತಮ

|| ೨೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಕರ್ಮಭಿರ್ಭಾವಿತಾಃ ಪೂರ್ವೈಃ ಕುಶಲಾಃ ಕುಶಲೈಸ್ತು ತಾಃ |

ಖ್ಯಾತ್ಯಾ ತಯಾ ಹ್ಯನಿರ್ಮುಕ್ತಾಸ್ಸಂಹಾರೇಪ್ತು ಪಸಂಹೃತಾಃ

|| ೨೬ ||

ತಾನೇ ವ್ಯಕ್ತನಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ಕೆಲವರು ಹೇಳುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರುದ್ರಸೃಷ್ಟಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಕೃತಿಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ಸನತ್ತುಮಾರಾದಿ ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಬೇರೆ ವಿಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದುದರಿಂದ ವಿಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು.)

೨೬. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವುಳ್ಳ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ವಿಕೃತಿ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೇ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ನೀನು ಮತ್ತೇನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವೆ? ಎಂದು ಪರಾಶರರು ಹೇಳಿದರು.

೨೭. ಮೈತ್ರೇಯನು “ ಮಹಾಮುನಿಯೇ ನೀನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ದೇವತಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆ. ಅದನ್ನೇ ನನಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು ” ಎಂದನು.

೨೮-೨೯. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು:—ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರ

ಸ್ಥಾವರಾಂತಾಸ್ಸುರಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಪ್ರಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಂಶ್ಚತುರ್ವಿಧಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕುರ್ವತಸ್ಸೃಷ್ಟಿಂ ಜಜ್ಞಿರೇ ಮಾನಸಾಸ್ತು ತಾಃ || ೨೯ ||

ತತೋ ದೇವಾಸುರಪಿತೃನ್ ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಚತುಷ್ಟಯಂ |

ಸಿಸೃಕ್ಷುರಂಭಾಂಸ್ಯೇತಾನಿ ಸ್ವಮಾತ್ಮಾನಮಯೂಯುಜತ್ || ೩೦ ||

ಯುಕ್ತಾತ್ಮನಸ್ತನೋಮಾತ್ರಾ ಹ್ಯುದ್ರಿಕ್ತಾಭೂತ್ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |

ಸಿಸೃಕ್ಷೋರ್ಜಘನಾತ್ಸೂರ್ವಮಸುರಾಜಜ್ಞಿರೇ ತತಃ || ೩೧ ||

ಉತ್ಸರ್ಜತತಸ್ತಾಂ ತು ತನೋ ಮಾತ್ರಾತ್ಮಿಕಾಂ ತನುಂ |

ಸಾ ತು ತ್ಯಕ್ತಾ ತನುಸ್ತೇನ ಮೈತ್ರೇಯಾಭೂದ್ವಿಭಾವರೀ || ೩೨ ||

ಮಾಡಿದರೂ ಬಿಡದೆ ಇರುವ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವಾದಿ ಸ್ಥಾವರಾಂತವಾದ ಸುರನರ ತಿರ್ಯಕ್ ಸ್ಥಾವರವೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಜೀವರುಗಳನ್ನು ಈ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮಾನಸಪುತ್ರರು ಹುಟ್ಟಿದರು.

೩೦-೩೨. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವತೆಗಳು ಅಸುರರು ಪಿತೃಗಳು ಮನುಷ್ಯರು ಎಂಬ ಅಂಭಸ್ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದನು. “ತಾನಿವಾ ಏತಾನಿ ಚತ್ವಾರ್ಯಂಭಾಂಸಿ ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಪಿತರೋ ಸುರಾಇತಿ” ಎಂಬ ವೇದವಚನದಿಂದ ದೇವಾದಿಗಳಿಗೆ ಅಂಭಸ್ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಬಂದಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ತನೋಗುಣದ ಆ ವೇಶದಿಂದ ಅವನ ಸೊಂಟದಿಂದ ಮೊದಲು ಅಸುರರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ತನೋ ವ ಯಾವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಬಿಟ್ಟ ಶರೀರವೇ ರಾತ್ರಿಯಾಯಿತು.

ಸಿಸ್ಯಕ್ಷುರನ್ಯದೇಹಸ್ಥಃ ಪ್ರೀತಿಮಾಪತತಸ್ಸುರಾಃ |

ಸತ್ತೋದ್ರಿದ್ರಿಕ್ತಾಸ್ಸಮುದ್ಭೂತಾ ಮುಖತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ದ್ವಿಜ || ೩೩ ||

ತ್ಯಕ್ತಾ ಸಾಪಿ ತನುಸ್ತೇನ ಸತ್ತ್ವಪ್ರಾಯಮಭೂದ್ಧಿನಂ |

ತತೋ ಹಿ ಬಲಿನೋ ರಾಕ್ರಾವಸುರಾ ದೇವತಾ ದಿವಾ || ೩೪ ||

ಸತ್ತ್ವನಾತ್ರಾತ್ಮಿಕಾನೋನ ತತೋನ್ಯಾಂಸ ಜಗೃಹೇ ತನುಂ |

ಪಿತೃವನ್ಮನ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಪಿತರಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞಿರೇ || ೩೫ ||

ಉತ್ಸಸರ್ಜ ಪಿತ್ರ್ವಾ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ತತಸ್ತಾಮಪಿ ಸ ಪ್ರಭುಃ |

ಸಾ ಚೋತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾಭವತ್ಸಂಥ್ಯಾ ದಿನನಕ್ತಾಂತರಸ್ಥಿತಃ || ೩೬ ||

೩೩-೩೪. ತರುವಾಯ ಬ್ರಹ್ಮನು ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸೃಷಿ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ ಸತ್ವಗುಣಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರಲು ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸತ್ವಗುಣಾಧಿಕವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಲು ಅದು ಪ್ರಕಾಶಸ್ವರೂಪವಾದ ಹಗಲಾಯಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಯಲ್ಲ ಅಸುರರೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಬಲವುಳ್ಳವರಾದರು. (ರಾಕ್ಷಸರ ಪೂಜೆ ಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.)

೩೫-೩೬. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸತ್ವಗುಣಮಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಾನೇ ಪಿತೃವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಲು ಅವನ ವಾರ್ತಗಳಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದರು. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪಿತೃದೇವತೆ ಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಬಿಟ್ಟ ಶರೀರವು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವಾಯಿತು.

ರಜೋಮಾತ್ರಾತ್ಮಿಕಾಮನ್ಯಾಂ ಜಗೃಹೇ ಸತನುಂ ತತಃ |

ರಜೋಮಾತ್ರೋತ್ಕಟಾ ಜಾತಾ ಮನುಷ್ಯಾ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮು || ೩೭ ||

ತಾಮುಷ್ಯಾಶು ಸ ತತ್ಯಾಜ ತನುಂ ಸದ್ಯಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಸಮಭವಚ್ಚಾಪಿ ಪ್ರಾಕ್ಸಂಧ್ಯಾ ಯಾಭಿಧೀಯತೇ || ೩೮ ||

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಗಮೇ ತು ಬಲಿನೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಿತರಸ್ತಥಾ |

ಮೈತ್ರೇಯ ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯೇ ತಸ್ಮಾದೇತೇ ಭವಂತಿ ವೈ || ೩೯ ||

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ರಾತ್ರೈಹನೀ ಸಂಧ್ಯಾ ಚತ್ವಾರೈತಾನಿ ವೈ ವಿಭೋಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತು ಶರೀರಾಣಿ ತ್ರಿಗುಣೋಪಾತ್ರಯಾಣಿ ತು || ೪೦ ||

ರಜೋಮಾತ್ರಾತ್ಮಿಕಾಮನೇವ ತತೋಽನ್ಯಾಂ ಜಗೃಹೇ ತನುಂ |

ತತಃ ಕ್ಷುದ್ಧ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಾತಾ ಜಜ್ಞೇ ಕೋಪಸ್ತಯಾ ತತಃ || ೪೧ ||

೩೭-೩೯. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ರಜೋಗುಣ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲು ಆ ಶರೀರದಿಂದ ರಜೋಗುಣವೇ ಅಧಿಕವಾಗುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಅದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಬೆಳದಿಂಗಳಾಯಿತು. (ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶರೀರತ್ಯಾಗವೆಂಬುದು ಮನೋವೃತ್ತಿ ತ್ಯಾಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು) ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪಿತೃಗಳು ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿರುವರು.

೪೦. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ರಾತ್ರಿ, ಹಗಲು, ಸಂಧ್ಯಾ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರಗಳು ಉಪಾಸಕರ ಉಪಾಸನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು.

೪೧-೪೩. ಆಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ರಜೋಗುಣ ಮಾತ್ರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹಸಿವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಆ

ಕ್ಷುತ್ಯಾನ್ಮಾನಂಧಕಾರೇಣಥ ಸೋಽಸ್ಯ ಜದ್ಯಗವಾನ್ಪ್ರಭುಃ |

ನಿರೂಪಾಶ್ಚ ಶ್ರುತೃಲಾ ಜಾತಾಸ್ತೇಭ್ಯಧಾವಂಸ್ತತಃ ಪ್ರಭುಂ || ೪೨ ||

ಮೈವಂ ಭೋ ರಕ್ಷ್ಯತಾನೇಷ ಯೈರುಕ್ತಂ ರಾಕ್ಷಸಾಸ್ತು ತೇ |

ಊಚುರ್ಜಾನ್ಮಾನು ಇತ್ಯನ್ತೇ ಯೇ ತೇ ಯಕ್ಷಾಸ್ತು ಜಕ್ಷಣಾತ್ || ೪೩ ||

ಅಪ್ರಿಯೇಣ ಶು ತಾನ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕೇಶಾಶ್ಚೀರ್ಮಂತ ವೇಥಸಃ |

ಹೀನಾಶ್ಚ ಶಿರಸೋ ಭೂಯಃ ಸಮಾರೋಹಂತ ತಚ್ಚಿರಃ || ೪೪ ||

ಸರ್ಪಣಾತ್ತೇಭರ್ವ ಸರ್ಪಾ ಹೀನತ್ವಾದಹಯಸ್ತ್ರುತಾಃ |

ತತಃ ಕ್ರುದ್ಧೋ ಜಗತ್ಪ್ರಸ್ಥಾ ಕ್ರೂಧಾತ್ಮಾನೋ ನಿನಿರ್ಮಮೇ ||

ವರ್ಣೇನ ಕಪಿಶೇನೋಗ್ರಾ ಭೂತಾಸ್ತೇ ಪಿಶಿತಾಶನಾಃ || ೪೫ ||

ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೋಪವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಬಳಿಕ ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೃಶವಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಿಕಾರವಾಗಿಯೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಮೀಸೆಯ ಕೂದಲುಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರು ಆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೇ ತಿನ್ನ ಬೇಕೆಂದು ಓಡಿಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿನ್ನ ಬೇಡಿ ರಕ್ಷಿಸಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದವರು ರಾಕ್ಷಸರಾದರು. ಜಕ್ಷಾಮಃ ಎಂದರೆ ತಿನ್ನೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿದವರು ಯಕ್ಷರಾದರು. ಇಲ್ಲಿ 'ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಿಯಾ ಇವಹಿ ದೇವಾಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಜಕಾರ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಕಾರವು ಬಂದಿದೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಜಕ್ಷರೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಯಕ್ಷರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪೪-೪೬. ಆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ ದವನಾದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಲೆಯ ಕೂದಲುಗಳು ಬಿದ್ದು ಹೋದುವು. ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ತಲೆಯನ್ನೇರಿದುವು. ಆ ತಲೆಯ ಕೂದಲುಗಳು ತಲೆಯಿಂದಿಳಿದು ಹೀನವಾದುದರಿಂದ ಅಹಿಗಳೆಂದೂ ಸರ್ಪಣವೆಂದರೆ ತಲೆಯನ್ನೇರಿದುದರಿಂದ ಸರ್ಪಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದುವು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೋಪದಿಂದ ಕೋಪ

ಧ್ಯಾಯತೋಂ ಗಾತ್ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತಸ್ಯ ತತ್ತ್ವಜಾತ್ |

ಪಿಬಂತೋ ಜಜ್ಞಿರೇ ಗಾಂ ನೈ ಗಂಧರ್ವಾಸ್ತೇನ ತೇ ದ್ವಿಜ || ೪೬ ||

ಖತಾನಿ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಗವಾನ್ಪ್ರಹ್ಮಾ ತಚ್ಯಕ್ತಿಚೋದಿತಃ |

ತತಸ್ಸಚ್ಛಂದತೋನ್ಯಾನಿ ವಯಾಂಸಿ ವಯಸೋಽಸ್ಯ ಜತ್ || ೪೭ ||

ಅವಯೋ ವಕ್ಷಸತ್ಪ್ರೇ ಮುಖತೋಽಜಾಸ್ಸ ಸೃಷ್ಟ್ವರ್ವಾ |

ಸೃಷ್ಟ್ವಾನುದರಾದ್ಲಾಶ್ಚ ಸಾರ್ವಾಭ್ಯಾಂ ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೪೮ ||

ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಚಾರ್ತ್ವಾ ಸಮಾತಂರ್ಗಾ ರಾಸರ್ಭಾ ಗವಯಾನ್ಮೃಗಾಃ |

ಉಷ್ಣ್ವಾನಶ್ಚತರಾಂಶ್ಚೈವ ನ್ಯಂಕೂನನ್ಯಾಶ್ಚ ಜಾತಯಃ || ೪೯ ||

ಓಷಧ್ಯಃ ಫಲಮೂಲಿನೋ ಲೋಮಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞಿರೇ |

ತ್ರೇತಾಯುಗಮುಖೇ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಕಲ್ಪಸ್ಯಾದೌ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ||

ಸ್ವಭಾವದ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಗಾಂ ಎಂದರೆ ವಾಕ್ಯನ್ನು ಧಯತಃ ಎಂದರೆ ಪಾನಮಾಡುವವರು ಎಂದರೆ ಗಾನಮಾಡುವವರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶರೀರದಿಂದ ಗಂಧರ್ವರು ಹುಟ್ಟಿದರು.

೪೭-೫೦. ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪೂರ್ವಕರ್ಮ ರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಅವರವರ ಕರ್ಮವಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಆಕಾಶಗಮನಾದಿ ಅವಸ್ಥಾವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಎದೆಯಿಂದ ಕುರಿಗಳನ್ನೂ, ಮುಖದಿಂದ ಆಡುಗಳನ್ನೂ, ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದಲೂ ಪಕ್ಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಪಾದಗಳಿಂದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೂ, ಆನೆ, ಕತ್ತಿ, ಗವಯವೆಂಬ ಹಸುವಿನ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿ, ಜಿಂಕೆ, ಒಂಟಿ, ಹೇಸರಕತ್ತಿ, ಸಾರಂಗ ಮುಂತಾದ ಮೃಗಗಳ ಜಾತಿಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅವನ ಲೋಮಗಳಿಂದ ಓಷಧಿಗಳೂ ಕಂದಮೂಲ ಫಲಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳೆಲ್ಲ

ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಶ್ಚಾತ್ಪರೀಕ್ಷ್ಯಮ್ಯಗ್ಯಯೋಜ ಸತಥಾಧ್ವರೇ || ೫೦ ||

ಗೌರಜಃ ಪುರುಷೋ ಮೇಷಶ್ಚಾಶ್ಚಾಶ್ಚತರಗರ್ಧಭಾಃ |
ಏತಾನ್ಕ್ರಮ್ಯಾನ್ವತೂನಾಹುರಾರಣ್ಯಾಂಶ್ಚ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೫೧ ||

ಶ್ಚಾಪದಾ ದ್ವಿಖುರಾ ಹಸ್ತಿ ನಾನರಾಃ ಪಕ್ಷಿಪಂಚಮಾಃ |
ಔದಕಾಃ ಪಶವಷ್ಟಷಾಃ ಸಪ್ತಮಾಸ್ತು ಸರೀಸೃಪಾಃ || ೫೨ ||

ಗಾಯತ್ರಂ ಚ ಋಚಶ್ಚೈವ ತ್ರಿವೃತ್ತೋಮಂ ರಥಂತರಂ |
ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಂ ಚ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ನಿರ್ಮಮೇ ಪ್ರಥಮಾನ್ಮುಖಾತ್ || ೫೩ ||

ಯಜುಂಷಿ ತ್ರೈಷ್ಟುಭಂ ಛಂದಸ್ತೋಮಂ ಪಂಚದಶಂ ತಥಾ |
ಬೃಹತ್ಸಾಮತಥೋಕ್ತಂ ಚ ದಕ್ಷಿಣಾದಸ್ಯ ಜನ್ಮುಖಾತ್ || ೫೪ ||

ದುದರಿಂದ ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಗ್ರಾಮ ಅರಣ್ಯ ಮುಂತಾದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಪಶುಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದನು.

೫೧-೫೨. ಹಸು, ಆಡು, ಮನುಷ್ಯ, ಕುರಿ, ಕುದುರೆ, ಹೇಸರಕತ್ತಿ, ಕತ್ತಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಾಮದ ಪಶುಗಳು. ಹುಲಿ ಮುಂತಾದುವು ಎರಡು ಗೋರಸುಳ್ಳ ಜಂಕೆ ಮುಂತಾದುವು ಅನೆ, ಕಪಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಆನೆ ಮುಂತಾದುವು ಹಾವು ನೊದಲಾದುವು ಇವು ಅರಣ್ಯದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು.

೫೩. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಮುಖದಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀಛಂದಸ್ಸು ಮುಗ್ಧೇದ, ತ್ರಿವೃತ್ ಸ್ತೋಮವೆಂಬ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮಂತ್ರ ಸಮುದಾಯ, ರಥಂತರವೆಂಬ ಸಾಮ, ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮವೆಂಬ ಸೋಮಯಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೫೪. ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಮುಖದಿಂದ ಯಜುರ್ವೇದ, ತ್ರಿಷ್ಟುಪ್ ಛಂದಸ್ಸು, ಪಂಚದಶಸ್ತೋಮ, ಬೃಹತ್ ಎಂಬ ಸಾಮ, ಉಕ್ಥೈ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥಾವಿಶೇಷ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ಸಾಮಾನ್ಯಿ ಜಗತೀಛಂಧಸ್ತೋಮಂ ಸಪ್ತದಶಂ ತಥಾ |
 ವೈರೂಪಮತಿರಾತ್ರಂ ಚ ಪಶ್ಚಿಮಾದಸ್ಯ ಜನ್ಮಖಾತ್ || ೫೫ ||

ಏಕವಿಂಶಮಘರ್ವಾಣಮಪ್ತೋರ್ಯಾನಾಣಮೇವ ಚ |
 ಅನುಷ್ಪುಭಂಚಾವೈರಾಜ ಮುತ್ತರಾದಸ್ಯ ಜನ್ಮಖಾತ್ || ೫೬ ||

ಉಚ್ಚಾವಚಾನ್ಯಿ ಭೂತಾನ್ಯಿ ಗಾತ್ರೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಜಿರೇ |
 ದೇವಾಸುರಪಿತ್ರ್ಣಾ ಸ್ಯಷ್ಟ್ವಾ ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೫೭ ||

ತತಃ ಪುನಸ್ಸಸರ್ಜಾದೌ ಸಂಕಲ್ಪ್ಯ ಸ ಪಿತಾಮಹಃ |
 ಯಕ್ಷಾನ್ಯಿಶಾಚಾನ್ಸಂಧರ್ವಾಂಸ್ತಥೈವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಾಃ || ೫೮ ||

೫೫. ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಮುಖದಿಂದ ಸಾಮವೇದ, ಜಗತೀ, ಛಂಧಸ್ಸು, ಸಪ್ತದಶಸ್ತೋಮ, ವೈರೂಪವೆಂಬ ಸಾಮ, ಅತಿರಾತ್ರವೆಂಬ ಯಜ್ಞ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೫೬. ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಮುಖದಿಂದ ಅರ್ಧವೇದ, ಏಕವಿಂಶತಿಸ್ತೋಮ, ಅನುಷ್ಪವ್, ಛಂಧಸ್ಸು, ಅಪ್ತೋರ್ಯಾಮವೆಂಬ ಯಜ್ಞ, ವೈರಾಜಸಾಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೫೭-೫೮. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಪ್ಪ ನಿಕ್ಕೆಷ್ಟರಾದ ದೇವಾಸುರಾದಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವಾಸುರ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಪುನಃ ಸಂಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ಯಕ್ಷರು, ಪಿಶಾಚಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳ ಗುಂಪು, ನರರು, ಕಿನ್ನರರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪಶುಗಳು, ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು, ಉರಗರು, ಬಹಳಕಾಲ ಬದುಕುವ ಮತ್ತು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಜೀವಿಸುವ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

ನರಕಿನ್ನ ರಯಕ್ಕಾಂಸಿ ವಯಃ ಪಶುಮ್ನುಗೋರಗಾಃ |

ಅವ್ಯಯಂ ಚ ವ್ಯಯಂ ಚೈವ ಯದಿದಂ ಸ್ಥಾನುಜಂಗಮಂ || ೫೯ ||

ತತ್ಸರ್ಜಃ ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಭಗವಾನಾದಿತ್ಯದ್ವಿಭುಃ |

ತೇಷಾಂ ಯೇ ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸ್ರಾಕ್ಷ್ಯಾಷ್ಟ್ಯಾಂ ಪ್ರತಿಪೇದಿರೇ ||

ತಾನ್ಯೇವ ತೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಸೃಜ್ಯಮಾನಾಃ ಪುನಃ ಪು || ೬೦ ||

ಹಿಂಸ್ರಾಹಿಂಸ್ರೇ ನ್ನುದುಕ್ರೂರೇ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮವ್ಯತಾನ್ಯತೇ |

ತದ್ಭಾವಿತಾಃ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ಸ್ಯ ರೋಚತೇ || ೬೧ ||

೬೦. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾವ ಜೀವರುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದನೋ ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದರೋ ಆ ಫಲಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಫಲಗಳನ್ನೇ ಪಡೆವರು.

೬೧. ಹಿಂಸೆ, ಅಹಿಂಸೆ, ಇವೆರಡೂ ಶಾರೀರ ಕರ್ಮ ಮೃದು, ಕ್ರೂರ ಇವೆರಡೂ ಮಾನಸಿಕ ಕರ್ಮ, ಸತ್ಯ ಅನ್ಯತ, ಇವೆರಡೂ ವಾಚಕ ಕರ್ಮ ಇವು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಾಗುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿ ಷೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾಲಂಭನವು ಹಿಂಸೆಯಾದರೂ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಾದಿಗಳು ಅಹಿಂಸೆಯಾದರೂ ಅಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ರಾಜರು ಕಳ್ಳನೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಮೃದು ಸ್ವಭಾವವಾದರೂ ಅಧರ್ಮವು ದುಷ್ಟರನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು ಕ್ರೂರವಾದರೂ ಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳ ವಧೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಉಳಿಸುವುದು ಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅಧರ್ಮವಾಗುವುದು. ಜೀವರು ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮವಾಸನಾನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಪಡೆವರು.

ఇంద్రియాభారము భూతలేషుః శరీరేషు చ స ప్రభుః ।

నానాత్వం వినియోగం చ తథ్యేవ వ్యస్యజత్స్వయం ॥ ౬౨ ॥

నామరూపం చ భూతానాం కృత్యానాం చ ప్రపంచనం ।

నేదశబ్దేభ్య ఏనాదౌ దేవాదినినాం చకార సః ॥ ౬౩ ॥

ఋషీణాం నామధేయాని యథా నేదశ్చ తాని వ్యే ।

తథా నియోగయోగ్యాని హ్యన్యేషామపి సోలకరోత ॥ ౬౪ ॥

యధర్తుష్టతులింగాని నానారూపాణి పర్యయే ।

దృశ్యంతే తాని తాన్యేన తథాభావ యుగాదిషు ॥ ౬౫ ॥

౬౨. హిగే ఆ బ్రహ్మను జీవర కర్మఫలానుసారంగా ఇంద్రియాధా గళాద ఆహారాది విషయగళన్నూ అందరే అవృత, అన్న, ఫల, ఉల్లు ఇత్యాదిగళన్నూ భూతగళల్లి జలజర స్థళజరగళన్నూ శరీరగళల్లి ద్విపాద జతుష్పాదగళన్నూ అనుసరిసి అనేక రూపంగా సృష్టియన్నూ మాడిదను.

౬౩-౬౪. మత్తు అవను దేవతేగళల్లి ఇంద్రాగ్నియమ ముంతాద డేసరుగళన్నూ వజ్రహస్తాది రూపగళన్నూ మళే ముంతాద కాయగళన్నూ నేదశబ్ద గళన్న నుసరిసి విస్తరిసిదను. ఋషిగళ డేసరుగళన్నూ నేదద సూక్తగళల్లియూ మంత్రగళల్లియూ డేళదంతయే గొత్తుమాడిదను.

౬౫. దేవతేగళు అనిత్యరాదరూ నిత్యవాద నేదదల్లి డేళద డేసరుగళే డేగే ఒరువుదేందరే వసంతాది ఋతుగళు బందరే ఆ ఋతువన్న అనుసరిసి డౌ హణ్ణు ముంతాదువు పుణః అవుగళే ఒరువంతే మస్తూతర కల్పాదిగళ ఆదియల్లి దేవతేగళగే డిందిన డేసరే బరువుదేందు తిళయబేళు.

ಕರೋತೈವಂ ವಿಧಾಂ ಸೃಷಿಂ ಸರ್ಗಾದೌ ಸ ಪುನಃಪುನಃ |

ಸಿಸ್ಯಕ್ಷಾ ಶಕ್ತಿಯುಕೋಽಸೌ ಸೃಜ್ಯಶಕ್ತಿಪ್ರಚೋದಿತಃ

|| ೬೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೬೬. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷಣಪೂರ್ವಕವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಬೇಕಾದ ಜೀವರ ಕರ್ಮವಾಸನಾರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಷಷ್ಠೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನೈತ್ರೀಯಃ ॥

ಅರ್ವಾಕ್ಲೋತಾಸ್ತು ಕಥಿತೋ ಭವತಾ ಯಸ್ತು ಮಾನುಷಃ ।

ಬ್ರಹ್ಮನ್ವಿಸ್ತರತೋ ಬ್ರೂಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತನುಸ್ಯ ಜದ್ಯಥಾ ॥ ೧ ॥

ಯಥಾ ಚ ವರ್ಣಾನಸ್ಯ ಜದ್ಯದ್ಗುಣಾಂಶ್ಚ ಮಹಾನುನೇ ।

ಯಚ್ಚ ತೇಷಾಂ ಸ್ತುತಂ ಕರ್ಮ ವಿಪ್ರಾದೀನಾಂ ತದುಚ್ಯತಾಂ ॥ ೨ ॥

॥ ಶ್ರೀಪರಾಶರಃ ॥

ಸತ್ಯಾಭಿಧ್ಯಾಯಿನಃ ಪೂರ್ವಂ ಸಿಸ್ಯಕ್ಷೋಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಗತ್ ।

ಅಜಾಯಂತ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ಸತ್ತೋದ್ರಿಕ್ತಾ ಮುಖಾತ್ಪ್ರಜಾಃ ॥ ೩ ॥

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ನೈತ್ರೀಯನು ' ಪರಾಶರರೇ ಅರ್ವಾಕ್ ಸ್ತೋತವೆಂಬ ಮನುಷ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲವೇ, ಅದನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಗುಣಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು " ಎಂದನು.

೩-೬. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು :— ನೈತ್ರೀಯನೇ ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಲೂ ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಸತ್ಯಗುಣ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಜೀವರುಗಳೂ ಎದೆಯಿಂದ ರಜೋಗುಣಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ

ವಕ್ಷಸೋ ರಸಜಸೋದ್ರಿಕ್ತಾಸ್ತಥಾನಾ, ಬ್ರಹ್ಮಣೋಧವಃ |

ರಜಸಾ ತನುಸಾ ಚೈವ ಸಮುದ್ರಿಕ್ತಾಸ್ತಥೋರುತಃ

|| ೪ ||

ಪದ್ಭ್ಯಾನುನಾಃ ಪ್ರಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸಸರ್ಜ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮು |

ತನುಃಪ್ರಧಾನಾಸ್ತಾಸ್ಸರ್ವಾಶ್ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಮಿದಂ ತತಃ

|| ೫ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ವೈಶ್ಯಾಶ್ಚೂದ್ರಾಶ್ಚ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮು |

ಪಾದೋರುವಕ್ಷಸ್ತು ಲತೋ ಮುಖತಶ್ಚ ಸಮುದ್ಗತಾಃ

|| ೬ ||

ಯಜ್ಞನಿಷ್ಪತ್ತಯೇ ಸರ್ವಮೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚಕಾರ ವೈ |

ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಹಾಭಾಗ ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಮುತ್ತಮಂ

|| ೭ ||

ಯಜ್ಞೈರಾಸ್ತಾಯಿತಾ ದೇವಾ ವೃಷ್ಟ್ಯಶ್ಚಗೇಣ ತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ |

ಅಸ್ಮಾಯಯಂತೇ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಯಜ್ಞಾಃ ಕಲ್ಯಾಣಹೇತವಃ

|| ೮ ||

ಜೀವರುಗಳೂ, ತೊಡೆಗಳಿಂದ ರಜಸ್ತನೋಗುಣಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವರುಗಳೂ, ಪಾದಗಳಿಂದ ತನೋಗುಣ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಜೀವರುಗಳೂ, ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣವರಾದರು.

೭-೧೦. ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಜ್ಞಾದಿ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿದರೆ ಅವರು ಮಳೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವರು ಅದುದರಿಂದ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುವುಗಳು. ಆ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಆಚಾರವುಳ್ಳವರೂ, ಸಜ್ಜನರೂ, ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆವವರೂ, ಸ್ವಧರ್ಮಾಸಕ್ತರೂ ಆದ ಮನುಷರು ಮಾಡುವರು. ಅದುದರಿಂದ

ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂತೇ ನರೈಸ್ತೈಸ್ತು ಸ್ವಧರ್ಮಾಭಿರತ್ಯೈಸ್ಸದಾ ।

ವಿತುಡ್ಯಾ ಚರಣೋಪೇತ್ಯೈಸ್ಸದ್ಭಿಸ್ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಾಮಿಭಿಃ ॥ ೯ ॥

ಸ್ವರ್ಗಾರ್ಪಣಗೌ ಮಾನುಷ್ಯಾತ್ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತಿ ಮಹಾಮುನೇ ।

ಯಥಾಭಿರುಚಿತಂ ಸ್ಥಾನಂ ತದ್ಯಾಂತಿ ಮನುಜಾ ದ್ವಿಜ ॥ ೧೦ ॥

ಪ್ರಜಾಸ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸೃಷ್ಟಾಶ್ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರದ್ಧಾಸಮಾಚಾರಪ್ರವಣಾ ಮುನಿಸತ್ತಮ ॥ ೧೧ ॥

ಯಥೇಚ್ಛಾವಾಸನಿರತಾಸ್ಸರ್ವಬಾಧಾವಿನರ್ಜಿತಾಃ ।

ಶುದ್ಧಾಂತಃಕರಣಾಶ್ಚುದ್ಧಾಸ್ಸರ್ವಾನುಷ್ಠಾನ ನಿರ್ಮಲಾಃ ॥ ೧೨ ॥

ಶುದ್ಧೇ ಚ ತಾಸಾಂ ಮನಸಿ ಶುದ್ಧೇಂತಸ್ಸಂಸ್ಥಿತೇ ಹೃದೌ ।

ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಿ ನಿಷ್ಣಾಖ್ಯಂ ಯೇನ ತತ್ಪದಂ ॥ ೧೩ ॥

ಮನುಷ್ಯರೇ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಅವರು ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮಗಿಷ್ಟವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆವರು.

೧೧-೧೩. ಬ್ರಹ್ಮನು ಚತುರ್ವರ್ಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಕರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಪರ್ವತಗಳ ಗುಹೆ ಮುಂತಾದ ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ ಶೀತೋಷ್ಣ, ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ಬಾಧೆಗಳಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಸತ್ಕುಲ ಪ್ರಸೂತರಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನಸ್ಸು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತಲೂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಯು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸುತ್ತಲೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಆ ಪರಮಪದವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ತತಃ ಕಾಲಾತ್ಮಕೋ ಯೋಸೌ ತಸ್ಯಾಂಶಃ ಕಥಿತೋ ಹರೇಃ |

ಸ ಸಾತಯತ್ಕೃಷ್ಣಂ ಘೋರನುಲ್ಪನು ಸ್ವಾಲ್ಪಸಾರವತ್ || ೧೪ ||

ಅಧರ್ಮಬೀಜಮುದ್ಭೂತಂ ತನೋಲೋಭಸಮುದ್ಭವಂ |

ಪ್ರಜಾಸು ತಾಸು ನೈತ್ರೇಯ ರಾಗಾಟಕಮಸಾಧಕಂ || ೧೫ ||

ತತಸ್ಸಾ ಸಹಜಾಸಿದ್ಧಿಸ್ತಾಸಾಂ ನಾತೀನ ಇಾಯತೇ |

೧೪-೧೫. ತ್ರೇತಾಯುಗವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಳೆದಮೇಲೆ ಕಾಲವೆಂಬ ಹರಿಯ ಒಂದುಶವು ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸಯಾಭಿಲಾಷೆ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿಘ್ನ ರೂಪವಾದ ಭಯಂಕರವಾದ ಅಂದರೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸುಖವೂ, ಬಹು ದುಃಖವೂ ಉಳ್ಳ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹರಡುವುದು. ಈ ಪಾಪವು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ, ಮೋಹವನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ವಿನಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದುಂಟಾದ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿಘ್ನ ರೂಪವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.

೧೬. ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುವ ರಸೋಲ್ಲಾಸಾದಿ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಯಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಸೋಲ್ಲಾಸಾದಿ ಅಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು. “ ರಸಸ್ಯಸ್ವತ ಏವಾಂತರುಲ್ಲಾ ಸಸ್ಪ್ಯಾತ್ಕೃತೈಯುಗೇ | ರಸೋಲ್ಲಾ ಸಾಖ್ಯಕಾಸಿದ್ಧಿ ಸ್ತಯಾ ಹಂತಿಕ್ಷುಧಾನರಃ || ಸ್ರಾನ್ವೀನಾಂ ನೈರಪೇಕ್ಷೈಣ ಸದಾತ್ಯಪ್ತಾಃ ಪ್ರಜಾಸ್ತಥಾ | ದ್ವಿತೀಯಾ ಸಿದ್ಧಿ ರುದ್ಧಿಷ್ಟಾಸಾತ್ಯಪ್ತಿ ಮುನಿಸತ್ತಮೈಃ || ಧರ್ಮೋತ್ತಮಂಚನಾಸ್ತ್ಯಾಸಾಂ ಸಾತ್ಯತೀಯಾಭಿ ಧೀಯತೇ | ಚತುರ್ಥೀತುಲ್ಯತಾ ತಾ ಸಾಮಾಯುಷಸ್ಸುಖರೂಪಯೋಃ || ಏಕಾಂತ ಬಲಬಾಹುಕೃಂ ವಿಶೋಕಾನಾಮ ಪಂಚಮಾ || ಪರವಾತ್ಮ ಪರತ್ವೇನ ತಪೋಧ್ಯಾನಾದಿ ನಿಷ್ಕಿತಾ | ಷಷ್ಠೀಚ ಕಾಮ ಚೌತ್ವಂ ಸಸ್ವಮೀ ಸಿದ್ಧಿ ರುಚ್ಯತೇ | ಅಷ್ಟಮೀಚ ಯಥಾವ್ರೋಕ್ತಾಯತ್ರ ಕ್ವಚನ ಶಾಯಿತಾ || ಇತಿ” ಸ್ಯಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (೧) ಮಿಥುನೋತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ರಸೋಲ್ಲಾಸ

ರಸೋಲ್ಲಾಸಾದಾಯಶ್ಚಾನ್ಯಾಸ್ಥಿಗ್ಧಯೋಃಷ್ವಾ ಭವಂತಿ ಯಾಃ || ೧೬ ||

ಶಾಸು ಕ್ಷೇಣಾಸ್ತಶೇಷಾಸು ವರ್ಧಮಾನೇ ಚ ಪಾತಕೇ |

ದ್ವಂದ್ವಾಭಿಭವದುಃಖಾರ್ತಾಸ್ತಾ ಭವಂತಿ ತತಃ ಪ್ರಚಾಃ || ೧೭ ||

ತತೋ ದುರ್ಗಾಣಿ ಶಾಶ್ವಕೃವಾರ್ಕ್ಷಂ ಪಾರ್ವತಮೌದಕಂ |

ಕೃತ್ತಿಮಂ ಚ ತಥಾ ದುರ್ಗಂ ಪುರಬರ್ವಟಿಕಾದಿ ಯತ್ || ೧೮ ||

ಗೃಹಾಣಿ ಚ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ತೇಷು ಚಕ್ರಃ ಪುರಾನಿಷು |

ಶೀತಾತಪಾದಿ ಬಾಧಾನಾಂ ಪ್ರಶಮಾಯ ಮಹಾಮುನೇ || ೧೯ ||

ಅಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀದಿನಿರವೇಕ್ಷೆ (೨) ಸರ್ವಾನಂದದಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಸಿದ್ಧಿ (೩) ಒಂದಾವೃತ್ತಿ ಬಂದ ಮಳೆಯಿಂದ ಸಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಸಕೃದ್ವೃಷ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಿ. (೪) ಮನೆ, ಮಠ ಮುಂತಾದುವುಗಳಾಗುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಸಿದ್ಧಿ. (೫) ಭರದ್ವಾಜಾಶ್ರಮದಂತೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ರೂಪವಾದ ಅಭಿಮತ ಸಿದ್ಧಿ. (೬) ಕೇಳಿದಾಗ ಮಳೆಯಾಗುವ ಪ್ರಕಾಸವೃಷ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಿ. (೭) ಅಕೃಷ್ಣ ಫಲಸಿದ್ಧಿ. (೮) ಅಕೃಷ್ಣಭೂಮಿತ್ವ ಎಂಬ ಎಂಟು ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು.

೧೭-೨೦. ಶ್ರೀತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಶಕ್ತಿಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರಲು ಪಾಪಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ಬಾಧೆಯು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಜನರು ಕಳ್ಳರೇ ಮುಂತಾದವರ ಭಯಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೃತ್ತಿಮವಾದ ವೃಕ್ಷ ಪರ್ವತ ಜಲ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಶಿಶೋಷ್ಣಗಳ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮನೆಗಳನ್ನೂ, ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಗಾರಿಕೆ ಕೃಷಿ ವಾಣಿಜ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. (ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನು ವಾಸವಾಗುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪುರಿ ಎಂದೂ ಒಂದೆಡೆ ಗ್ರಾಮವೂ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ನಗರವೂ ಇರುವ ನೂತೀರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಖರ್ವಟವೆಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಅವರ ಸೇವಕರೂ ಇರುವ ಕ್ರದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಾವೆಂದೂ, ಚತುರ್ವರ್ಣದವರೂ, ಅನೇಕ ಜಾತಿಯ ಜವರೂ, ಕೈಕೆಲಸದವರೂ

- ಪ್ರತಿಕಾರಮಿಮಂ ಕೃತ್ವಾ ಶೀತಾದೇಶ್ವಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪುನಃ |
ವಾರ್ತೋಪಾಯಂ ತತಶ್ಚ ಕ್ರೂರಪ್ತದ್ಧಿಂ ಚ ಕರ್ಮಜಾಃ || ೨೦ ||
- ಪ್ರೀಹಯಶ್ಚ ಯನಾಶ್ಚೈವ ಗೋಧೂಮಾ ಅಣವಸ್ತೀಲಾಃ |
ಪ್ರಿಯಂಗವೋ ಹ್ಯುದಾರಾಶ್ಚ ಕೋರದೂಷಾಸ್ತೀನಕಾಃ || ೨೧ ||
- ಮಾಷಾಮುದ್ಗಾ ಮಸೂರಾಶ್ಚ ನಿಷ್ಪಾವಾಸ್ತಕುಳುತ್ಥಕಾಃ |
ಆಡಕೈಶ್ಚಣಕಾಶ್ಚೈವ ಶಣಾಸ್ತಪ್ತದಶ ಸ್ತೂತಾಃ || ೨೨ ||
- ಇತ್ಯೇತಾ ಓಷಧೀನಾಂ ತು ಗ್ರಾಮ್ಯಾಣಾಂ ಜಾತಯೋ ಮುನೇ |
ಓಷಧ್ಯೋ ಯಾಜ್ಞಕಾಶ್ಚೈವ ಗ್ರಾಮ್ಯಾರಣ್ಯಾಶ್ಚ ತುರ್ದಶ || ೨೩ ||
- ಪ್ರೀಹಯಸ್ತಯನಾ ಮಾಷಾ ಗೋಧೂಮಾ ಅಣವಸ್ತೀಲಾಃ |
ಪ್ರಿಯಂಗುಸಪ್ತಮಾ ಹ್ಯೇತೇ ಅಷ್ಟಮಾಸ್ತು ಕುಳುತ್ಥಕಾಃ || ೨೪ ||
- ಶ್ಯಾಮಾಕಾಸ್ತಥ ನೀನಾರಾಜರ್ತಿಲಾಸ್ತಗವೇಧುಕಾಃ |
ತಥಾ ವೇಣುಯನಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಸ್ತದ್ವನ್ಮರ್ಕಟಿಕಾ ಮುನೇ || ೨೫ ||

ವ್ಯಾಪಾರಗಾರರೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಗರವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಆಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ವಾಸ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರನಿಯಮದಂತೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ರುವ, ಧನ್ಯ, ಜಯ, ಕಾಂತ, ವಿಜಯ, ವಿಪುಲ, ಸುಸಕ್ಷ, ಸುಮುಖ, ನಂದ, ಧನದ, ಮನೋರಥ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಮನೆಗಳಿರುವುವು.)

೨೧-೨೬. ಜನರು ಗ್ರಾಮ್ಯಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದ ಬತ್ತ, ಯವೆ, ಗೋಧಿ, ಎಳ್ಳು, ಹಾರಕ, ಹೆಸರು, ತಡಗಣಿ, ಉದ್ದು, ಅವರಿ, ಕುಸುಮೆ, ಹುರುಳಿ, ತೋಗರಿ, ಸಾಮೆ, ಕಡಲೆ, ಶಣಬು, ಹುಚ್ಚಿಳ್ಳು, ನವಣೆ ಈ ಹದಿನೇಳು ಬಗೆಯ ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಗ್ರಾಮ್ಯಾರಣ್ಯ ಜಾತಿಯ

ಗ್ರಾಮ್ಯಾರಣ್ಯಾಸ್ತೈಶ್ಚಾ ಹೈತಾ ಓಷಧ್ಯಸ್ತು ಚತುರ್ದಶ |
ಯಜ್ಞನಿಷ್ಪತ್ತಯೇ ಯಜ್ಞಸ್ತಥಾಸಾಂ ಹೇತುರುತ್ತಮಃ

|| ೨೬ ||

ಏತಾಶ್ಚ ಸಹ ಯಜ್ಞೇನ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಕಾರಣಂ ಪರಂ |
ಪರಾಪರವಿದಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಸ್ತತೋ ಯಜ್ಞಾನ್ ನಿತನ್ವತೇ

|| ೨೭ ||

ಅಹನ್ಯಹನ್ಯನುಷ್ಠಾನಂ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ಮುನಿಸತ್ತಮ |
ಉಪಕಾರಕರಂ ಪುಂಸಾಂ ಕ್ರಿಯಮಾಣಾಘೃಶಾಂತಿದಂ

|| ೨೮ ||

ಯೇಷಾಂ ತು ಕಾಲಸೃಷ್ಟೋಽಸೌ ಪಾಪಬಿಂದುರ್ಮಹಾನುತೇ |
ಚೇತಸ್ಯ ವವೃಥೇ ಚಕ್ರುಸ್ತೇನ ಯಜ್ಞೇಷು ಮಾನಸಂ

|| ೨೯ ||

ನೇದಾನ್ನೇದ್ಯಂ ತಥಾ ದೇವಾನ್ಯಜ್ಞಕರ್ಮಾದಿಕಂ ಚ ಯತ್ |
ತತ್ಸರ್ವಂ ನಿಂದಮಾನಾಸ್ತೇ ಯಜ್ಞವ್ಯಾಸೇಧಕಾರಿಣಃ

|| ೩೦ ||

ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಮಾಡಿದರು. ಯಜ್ಞವು ಮಳೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಈ ಸಸ್ಯಗಳ ಬೆಳೆಗೆ ಕಾರಣವಾದುದಾಯಿತು.

೨೭-೨೮. ಈ ಸಸ್ಯಗಳು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಳೆಗೂ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಗೂ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪಂಚ ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಜನರು ಮಾಡುವ ವಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಪಕಾರಕವಾಗಿರುವುದು.

೨೯-೩೦. ಮಹಾಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ವೈತ್ರೇಯನೇ ಕಾಲದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪಾಪಲೇಶವು ಯಾವ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆವುದೋ ಅವರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಮನಸ್ಸುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನಿಂದೆಮಾಡುತ್ತ ಯಜ್ಞನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುವರು. ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ವೇದನಿಂದಕರು ದುಷ್ಟರೂ ದುರಾಚಾರಿಗಳೂ, ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ಆಗುವರು. ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗನಾಶದಿಂದ ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮಳೆಯಾಗದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನ್ನವು ಸಿಕ್ಕದೆ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿ ಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗವೈ ಚೈತ್ತಿಕಾರಿಣೋ ವೇದನಿಂದಕಾಃ |

ದುರಾತ್ಮಾನೋ ದುರಾಚಾರಾ ಬಭೂವುಃ ಕುಟಿಲಾಕಯಾಃ || ೩೧ ||

ಸಂಸಿದ್ಧಾಯಾಂ ತು ವಾರ್ತಾಯಾಂ ಪ್ರಜಾಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಮರ್ಯಾದಾಂ ಸ್ಥಾಪಯಾನಾಸ ಯಥಾಸ್ಥಾನಂ ಯಥಾಗುಣಂ || ೩೨ ||

ವರ್ಣಾನಾಮಾತ್ರಮಾಣಾಂ ಚ ಧರ್ಮಾನ್ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ವರ |

ಲೋಕಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವವರ್ಣಾನಾಂ ಸನ್ಯುಗ್ಧರ್ಮಾನುಪಾಲಿನಾಂ || ೩೩ ||

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಸ್ಕೃತಂ ಸ್ಥಾನಂ ಕ್ರಿಯಾವತಾಂ |

ಸ್ಥಾನಮೈಂದ್ರಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸಂಗ್ರಾಮೇಷ್ವನಿವರ್ದಿನಾಂ || ೩೪ ||

ವೈಶ್ಯಾನಾಂ ಮಾರುತಂ ಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತಾತ್ಮನಾಂ |

ಗಾಂಧರ್ವಂ ಶೂದ್ರಜಾತೀನಾಂ ಪರಿಚರ್ಮಾನುವರ್ತಿನಾಂ || ೩೫ ||

೩೨-೩೩. ಕೃಷ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗುಣಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಗೃಹಸ್ಥಾದ್ಯಾಶ್ರಮಗಳನ್ನೂ, ಧರ್ಮವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಅವರವರ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಅವರು ಪಡೆದ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ದೇಶ ಕಾಲ ಮುಂತಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು.

೩೪-೩೫. ನಿಸ್ಕರ್ಮನಿಷ್ಠರ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ 'ಕರ್ಮಣಾ ಪಿತೃಲೋಕಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯವೆಂಬ ಪಿತೃಲೋಕ ವಾಸವನ್ನೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಇಂದ್ರಲೋಕ ವಾಸವನ್ನೂ, ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಚರಿಸುವ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ದೇವಲೋಕವಾಸವನ್ನೂ, ಉತ್ತಮವರ್ಣದವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಗಂಧರ್ವಲೋಕ ವಾಸವನ್ನೂ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ಸುಳ್ಳ ಯತಿಗಳಿಗೂ ಗುರುಕುಲವಾಸಮಾಡುವ ನೈಷ್ಠಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿಗೂ ಎಂಭತ್ತೆಂಟು

ಅಷ್ಟಾಶೀತಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಯತೀನಾಮೂರ್ಧ್ವರೇತಸಾಂ ।

ಸ್ತೃತಂ ತೇಷಾಂ ತು ಯತ್ ಸ್ಥಾನಂ ತದೇವ ಗುರುವಾಸಿನಾಂ ॥ ೩೬ ॥

ಸಪ್ತರ್ಷೀಣಾಂ ಚ ಯತ್ಸ್ಥಾನಂ ಸ್ತೃತಂ ತದ್ವೈವನೌಕಸಾಂ ।

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಂ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ನ್ಯಾಸಿನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಃ ॥ ೩೭ ॥

ಯೋಗಿನಾಮನ್ವತಂ ಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವಾತ್ಮಸಂತೋಷಕಾರಿಣಾಂ ॥ ೩೮ ॥

ಏಕಾಂತಿನಸ್ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮಧ್ಯಾಯಿನೋ ಯೋಗಿನೋ ಹಿ ಯೇ ।

ತೇಷಾಂ ತತ್ಪರಮಂ ಸ್ಥಾನಂ ಯದ್ವೈವ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸೂರಯಃ ॥ ೩೯ ॥

ಗತ್ವಾ ಗತ್ವಾ ನಿವರ್ತಂತೇ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಯೋ ಗ್ರಹಾಃ ।

ಅದ್ಯಾಪಿ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಚಿಂತಕಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ಸಾವಿರ ವಾಲಖಿಲ್ಯರೆಂಬ ಋಷಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುವ ಸೂರ್ಯಲೋಕವೂ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾ ಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಲೋಕ ವಾಸವೂ, ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಜಾಪತ್ಯ ವೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸತ್ಯಲೋಕ ವಾಸವೂ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವನು.

೪೦. ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯವಿರುವವರೆಗೂ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷಯದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗುವರು. 'ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸು ದೇನಾಯ' ಎಂಬ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಳಯ ಗಳಾದರೂ ಆ ಪರಮಪದದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ತಾಮಿಸ್ತ್ರಮಂಧತಾಮಿಸ್ತ್ರಂ ಮಹಾರೌರವರೌರವೌ |

ಅಸಿಪತ್ರವನಂ ಘೋರಂ ಕಾಲಸೂತ್ರಮವೀ ಚಿಕಂ

|| ೪೧ ||

ವಿನಿಂದಕಾನಾಂ ವೇದಸ್ಯ ಯಜ್ಞವ್ಯಾಘಾತಕಾರಿಣಾಂ |

ಸ್ಥಾನಮೇತತ್ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ ಸ್ವಧರ್ಮತ್ಯಾಗಿನಶ್ಚ ಯೇ

|| ೪೨ ||

೪೧-೪೨. ವೇದವನ್ನು ನಂದಿಸುವವರಿಗೂ, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೂ, ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರಿಗೂ ತಾಮಿಸ್ತ್ರ, ಅಂಧತಾಮಿಸ್ತ್ರ, ರೌರವ, ಮಹಾರೌರವ, ಅಸಿಪತ್ರವನ, ಕಾಲಸೂತ್ರ, ಅವೀಚಿ ಎಂಬ ನರಕಗಳ ವಾಸವು ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ಸಪ್ತಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ತತೋಭಿದ್ಯಾಯತಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞಿರೇ ಮಾನಸಾಃ ಪ್ರಜಾಃ |
ತಚ್ಚರೀರಸಮುಪ್ಪನ್ನೈಃ ಕಾರ್ಯೈಸ್ತತ್ಕರಣೈಸ್ಸಹ ||
ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಾಸ್ಸಮವರ್ತಂತ ಗಾತ್ರೇಭ್ಯಸ್ತಸ್ಯ ಧೀಮತಃ || ೧ ||

ತೇ ಸರ್ವೇ ಸಮವರ್ತಂತ ಯೇ ನುಯಾ ಪ್ರಾಗುದೀರಿತಾಃ |
ದೇವಾದ್ಯಾ ಸ್ಥಾವರಾಂತಾಶ್ಚ ತ್ರೈಗುಣ್ಯವಿಷಯೇ ಸ್ಥಿತಾಃ || ೨ ||

ಏವಂ ಭೂತಾನಿ ಸೃಷ್ಟ್ವಾನಿ ಚರಾಣಿ ಸ್ಥಾವರಾಣಿ ಚ || ೩ ||

ಯದಾಸ್ಯ ತಾಃ ಪ್ರಜಾಸ್ಸರ್ವಾ ನ ವ್ಯವರ್ಧಂತ ಧೀಮತಃ |
ತದಾನ್ಯಾರ್ಥಮಾನಸಾನ್ಪುತ್ರಾನ್ಸದ್ಯ ಶಾನಾತ್ಮನೋಽಸ್ಯ ಜತ್ || ೪ ||

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೪. ತರುವಾಯ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾನಸಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು. ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶರೀರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದೇಹಗಳಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶರೀರದಿಂದಲೇ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರೆಂಬ ಜೀವರುಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಹಿಂದೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ ದೇವಾದಿ ಸ್ಥಾವರಾಂತವಾದ ಜೀವರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತರಜ್ಜವೋಗುಣಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಬೇರೆ ಮಾನಸಪುತ್ರರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು.

ಭೈಗುಂ ಪುಲಸ್ತ್ಯಂ ಪುಲಹಂ ಕೃತುಮಂಗಿರಸಂ ತಥಾ |
 ಮರೀಚಿಂ ದಕ್ಷಮತ್ರಿಂ ಚ ವಸಿಷ್ಠಂ ಚೈವ ಮಾನಸಾಃ || ೫ ||

ನವ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಿ ಇತ್ಯೇತೇ ಪುರಾಣೇ ನಿಶ್ಚಯಂ ಗತಾಃ || ೬ ||

ಖ್ಯಾತಿಂ ಭೂತಿಂ ಚ ಸಂಭೂತಿಂ ಕ್ಷಮಾಂ ಪ್ರೀತಿಂ ತಥೈವ ಚ |
 ಸನ್ನತಿಂ ಚ ತಥೈವೋರ್ಜಾಮನಸೂಯಾಂ ತಥೈವ ಚ || ೭ ||

ಪ್ರಸೂತಿಂ ಚ ತತಸ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ದದೌ ತೇಷಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಂ |
 ಪಶ್ಚೋ ಭವಧ್ವನಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ತೇಷಾಮೇವ ತು ದತ್ತವಾಃ || ೮ ||

ಸನಂದನಾದಯೋ ಯೇ ಚ ಪೂರ್ವಸೃಷ್ಟ್ವಾಸ್ತು ನೇಧಸಾ |
 ನತೇ ಲೋಕೇಷ್ವಸಜ್ಜಂತ ನಿರಸೇಕ್ಷಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪ್ರತಿ || ೯ ||

೫-೬. ಭೈಗು, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕೃತು, ಅಂಗೀರಸ, ಮರೀಚಿ, ದಕ್ಷ, ಅತ್ರಿ, ವಸಿಷ್ಠ ಇವರೇ ಒಂಭತ್ತು ಜನ ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸಪುತ್ರರೆಂದೂ ನವಬ್ರಹ್ಮರೆಂದೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು.

೭-೮. ಖ್ಯಾತಿ, ಭೂತಿ, ಸಂಭೂತಿ, ಕ್ಷಮಾ ಪ್ರೀತಿ, ಸನ್ನತಿ, ಊರ್ಜಾ, ಅನಸೂಯಾ, ಪ್ರಸೂತಿ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೀವು ನವಬ್ರಹ್ಮರ ಪತ್ನಿಯರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಆ ನವಬ್ರಹ್ಮರಿಗೇ ಕೊಟ್ಟನು.

೯-೧೩. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹಿಂದೆಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸನಂದನಾದಿಗಳು ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾದರು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಸುಡುವಷ್ಟು ಕೋಪವು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯು ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿತು. ಆಗ ಕೋಪದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಹುಬ್ಬುಗಂಟೆಕ್ಕಿದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಣೆಯಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಮಹಾ

ಸರ್ವೇ ತೇಽಭ್ಯಾಗತಜ್ಞಾನಾಃ ನೀತರಾಗಾ ವಿಮುಕ್ತರಾಃ |

ತೇಹೈವಂ ನಿರಪೇಕ್ಷೇಷು ಲೋಕಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೧೦ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣೋಭೂನ್ಮಹಾನೈಕ್ಯೋಧಸ್ತ್ರೈಲೋಕೈದಹನಕ್ಷಮಃ |

ತಸ್ಯ ಕ್ರೋಧಸಮುದ್ರ್ಭೂತ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಭಿದೀಪಿತಂ |

ಬ್ರಹ್ಮಣೋಭೂತ್ತದಾ ಸರ್ವಂ ತ್ರೈಲೋಕೈಮುಖಿಲಂ ಮುನೇ || ೧೧ ||

ಭೃಕುಟೀಕುಟಿಲಾತ್ಪಸ್ಯ ಲಲಾಟಾತ್ಕ್ರೋದದೀಪಿತಾತ್ |

ಸಮುತ್ಪನ್ನಸ್ತದಾ ರುದ್ರೋ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾ ಕೃಷಮಪ್ರಭಃ || ೧೨ ||

ಅರ್ಧನಾರೀನರವಪುಃ ಪ್ರಚಂಡೋತಿಶರೀರವಾಃ |

ವಿಭಜಾತ್ಮಾನಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ತಂ ಬಹ್ಮಾಂತರ್ದಧೇ ತತಃ || ೧೩ ||

ತಥೋಕ್ತೋಽಸೌ ದ್ವಿಧಾ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಂ ಪುರುಷತ್ವಂ ತಥಾಕರೋತ್ |

ವಿಭೇದ ಪುರುಷತ್ವಂ ಚ ದಶಧಾ ಚೈಕಧಾ ಚ ಸಃ || ೧೪ ||

ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ, ಅರ್ಧ ಶರೀರವು ಪುರುಷನದಾಗಿಯೂ, ಅರ್ಧ ಶರೀರವು ಸ್ತ್ರೀರೂಪ ವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರುದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆ ರುದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ನಿನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

೧೪-೧೭. ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ರೂಪದಿಂದ ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನೂ ಶಾಂತರೂಪ ದಿಂದಲೂ, ಅಶಾಂತರೂಪದಿಂದಲೂ ಬಿಳುಪು ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಅನೇಕ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಕೋಪವು ಹನ್ನೊಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸತ್ಯಗುಣ ಉಳ್ಳ ಹಿಂದಿಯೇ ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ದೇವನಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ತನ್ನ

ಸೌನ್ಯಾಸೌನ್ಯೈಸ್ತಥಾ ಶಾಂತಾಶಾಂತೈಸ್ತ್ರೀತ್ವಂ ಚ ಸ ಪ್ರಭುಃ |

ಬಿಭೇದ ಬಹುಧಾ ದೇವಸ್ವರೂಪೈರಸಿ ಕೈಸ್ಸಿತ್ಯೈಃ || ೧೫ ||

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಸಂಭೂತಂ ಪೂರ್ವಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಪ್ರಭುಂ |

ಆತ್ಮಾನಮೇವ ಕೃತವಾಃ ಸ್ರಾಜಾಪತ್ಕೇ ಮನುಂ ದ್ವಿಜ || ೧೬ ||

ಶತರೂಪಾಂ ಚ ಶಾಂ ನಾರೀಂ ತಪೋ ನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷಾಂ |

ಸ್ವಾಯಂಭುವೋ ಮನುದೇವಃ ಪತ್ನೀತ್ವೇ ಜಗೃಹೇ ವಿಭುಃ || ೧೭ ||

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪುರುಷಾದ್ಧೇವಿ ಶತರೂಪಾ ವ್ಯಜಾಯತ |

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಸಾದೌ ಪ್ರಸೂತ್ಯಾಕೂತಿಸಂಜ್ಞಿತಂ || ೧೮ ||

ಕನ್ಯಾದ್ವಯಂ ಚ ಧರ್ಮಜ್ಞ ರೂಪೌದಾರ್ಯಗುಣಾನ್ವಿತಂ |

ದದೌ ಪ್ರಸೂತಿಂ ದಕ್ಷಾಯ ಆಕೂತಿಂ ರುಚಿಯೇ ಪುರಾ || ೧೯ ||

ಶರೀರದ ಅರ್ಧಸ್ವರೂಪಳಾದ, ತಸಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಶತರೂಪಾ ದೇವಿಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಗೃಹಿಸಿದನು.

೧೮-೨೧. ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನಿಂದ ಶತರೂಪಾದೇವಿಯು ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಉತ್ತಾನಸಾದ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಪ್ರಸೂತಿ, ಆಕೂತಿಯೆಂಬಿಬ್ಬರು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. ಮನುವು ರೂಪ, ಔದಾರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸೂತಿಯನ್ನು ದಕ್ಷನಿಗೂ, ಆಕೂತಿಯನ್ನು ರುಚಿಯೆಂಬ ಮುನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹಮಾಡಿದನು. ದಕ್ಷನಿಗೆ ಪ್ರಸೂತಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾಸಹಿತನಾದ ಯಜ್ಞನೆಂಬ ಮಗನು ಜನಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞನಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾ ಎಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಯಾಮಾ

- ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ಸಜಗ್ರಾಹ ತಯೋರ್ಜಜ್ಜೇ ಸದಕ್ಷಿಣಃ |
 ಪುತ್ರೋ ಯಜ್ಞೋ ನುಹಾಭಾಗ ದಂಪತ್ಯೋರ್ನಿರ್ಭುನಂ ತತಃ || ೨೦ ||
- ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಾಯಾಂತು ಪುತ್ರಾ ದ್ವಾದಶ ಜಜ್ಞಿರೇ |
 ಯಾಮಾ ಇತಿ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ದೇವಾಸ್ಸಾಯಂಭುವೇ ನುನೌ || ೨೧ ||
- ಪ್ರಸೂತ್ಯಾಂ ಚ ತಥಾ ದಕ್ಷಶ್ಚತಸ್ರೋ ವಿಂಶತಿಂ ತಥಾ |
 ಸಸರ್ಜ ಕನ್ಯಾಸ್ತಾಸಾಂ ತು ಸನ್ಮುಜ್ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು || ೨೨ ||
- ಶ್ರದ್ಧಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಧೃತಿಸ್ತುಷ್ಟಿಃ ಪುಷ್ಟಿಮೇಧಾ ಕ್ರಿಯಾ ತಥಾ |
 ಬುದ್ಧಿ ಲಜ್ಜಾ ವಪುಶ್ಯಾಂತಿಃ ಸಿದ್ಧಿಃ ಕೀರ್ತಿಶ್ಚಯೋದಶೀ || ೨೩ ||
- ಪತ್ನ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರತಿಜಗ್ರಾಹ ಧನೋರ್ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಃ ಪ್ರಭುಃ |
 ತಾಭ್ಯಶ್ಚಿಷ್ಟಾ ಯವೀಯಸ್ಯಃ ಏಕಾದಶ ಸುಲೋಚನಾಃ || ೨೪ ||
- ಖ್ಯಾತಿಸ್ಸತ್ಯಥ ಸಂಭೂತಿಃ ಸ್ತೂತಿಃ ಪ್ರೀತಿಃ ಕ್ಷಮಾ ತಥಾ |
 ಸನ್ನತಿಶ್ಚಾನಸೂಯಾ ಚ ಊರ್ಜಾ ಸ್ವಾಹಾ ಸ್ವಧಾ ತಥಾ || ೨೫ ||

ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದರು.

೨೨-೨೫ ಆಮೇಲೆ ದಕ್ಷನು ಪ್ರಸೂತಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಧೃತಿ, ತುಷ್ಟಿ, ಪುಷ್ಟಿ, ಮೇಧಾ, ಕ್ರಿಯಾ, ಬುದ್ಧಿ, ಲಜ್ಜಾ, ವಪು, ಶಾಂತಿ, ಸಿದ್ಧಿ, ಕೀರ್ತಿ ಎಂಬ ಹದಿನಾರು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಧರ್ಮನು ಪತ್ತಿಯರನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಮಿಕ್ಕ ಖ್ಯಾತಿ, ಸತಿ, ಸಂಭೂತಿ ಸ್ತೂತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಕ್ಷಮಾ, ಸನ್ನತಿ, ಅನಸೂಯಾ, ಊರ್ಜಾ, ಸ್ವಾಹಾ, ಸ್ವಾಧಾ ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಭೃಗು, ಶಿವ, ಮರೀಚಿ, ಅಂಗಿರಸ್ಸು

ಭೃಗುರ್ಭವೋ ಮರೀಚಿಶ್ಚ ತಥಾ ಚೈವಾಂಗಿರಾಮುನಿಃ |

ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ ಪುಲಶ್ಚೈವ ಕ್ರತುಶ್ಚಕ್ಷಿವರಸ್ತಥಾ

|| ೨೬ ||

ಅತ್ರಿವಸಿಮ್ಲೋ ವಹ್ನಿಶ್ಚ ಪಿತರಶ್ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ |

ಖ್ಯಾತ್ಯಾದ್ಯಾ ಜಗೃಹುಃ ಕನ್ಯಾ ಮುನಯೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ

|| ೨೭ ||

ಶ್ರದ್ಧಾ ಕಾಮಂ ಚಲಾ ದರ್ಪಂ ನಿಯಮಂ ಧೃತಿರಾತ್ಮಜಂ |

ಸಂತೋಷಂ ಚತಥಾ ತುಷ್ಟಿಲೋಭಂ ಪುಷ್ಟಿರಸೂಯತ

|| ೨೮ ||

ಮೇಥಾ ಶೃತಂ ಕ್ರಿಯಾ ದಂಡಂ ನಯಂ ವಿನಯಮೇವ ಚ |

ಬೋಧಂ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ತಥಾ ಲಜ್ಜಾ ವಿನಿಯಂ ವಪುರಾತ್ಮಜಂ |

ವ್ಯವಸಾಯಂ ಪ್ರಜಜ್ಞೇ ವೈ ಕ್ಷೇಮಂ ಶಾಂತಿರಸೂಯತ

|| ೨೯ ||

ಸುಖಂ ಸಿದ್ಧಿಯಶಃ ಕೀರ್ತಿರಿತ್ಯೇತೇ ಧರ್ಮಸೂನವಃ |

ಕಾಮಾದ್ರತಿಸ್ಸುತಂ ಹರ್ಷಂ ಧರ್ಮಪೌತ್ರನುಸೂಯತ

|| ೩೦ ||

ಪುಲಸ್ತ್ಯಃ, ಪುಲಹ, ಕ್ರತು, ಅತ್ರಿ, ವಸಿಷ್ಠ, ಅಗ್ನಿ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಇವರು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

೨೮-೩೦. ಧರ್ಮನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಮನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಪನನ್ನೂ, ಧೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮನನ್ನೂ, ತುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷನನ್ನೂ, ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತಮ, ರಜ, ಸತ್ಪ್ರಗುಣಗಳಿಂದ ದಂಡ, ನಯ, ವಿನಯ (ಬುದ್ಧಿಸಂಬಂಧ) ಎಂಬವರನ್ನೂ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನನನ್ನೂ, ಲಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಯನನ್ನೂ, (ಶರೀರ ಸಂಬಂಧ) ವಪುವಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯನನ್ನೂ, ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇಮನನ್ನೂ, ಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖನನ್ನೂ, ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಪಡೆದನು. ಇವೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮನ ಮಕ್ಕಳು. ಕಾಮನಿಂದ ರತಿಯು ಹರ್ಷನೆಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ಹರ್ಷನು ಧರ್ಮನ ಮೊಮ್ಮಗನು.

ಹಿಂಸಾ ಭಾರ್ಯಾತ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ತಯೋರ್ಜಜ್ಞೇ ತಥಾನ್ಯತಂ ।

ಕೌನ್ಯಾ ಚ ನಿರೃತಿಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಭಯಂ ನರಕಮೇವಚ ॥ ೩೨ ॥

ಮಾಯಾ ಚ ವೇದನಾ ಚೈವ ಮಿಥುನಂ ತ್ವಿದಮೇತಯೋಃ ।

ತಯೋರ್ಜಜ್ಞೇಽಥ ನೈ ಮಾಯಾ ಮೃತ್ಯುಂ ಭೂತಾಪಹಾರಿಣಂ ॥ ೩೩ ॥

ವೇದನಾ ಸ್ವಸುತಂ ಚಾಪಿ ದುಃಖಂ ಜಜ್ಞೇಽಥ ರೌರವಾತ್ ।

ಮೃತ್ಯೋನ್ಯಾಧಿಜರಾಶೋಕತ್ಯಷ್ಟಾ ಕ್ರೋಧಾತ್ಯ ಜಜ್ಞಿರೇ ॥ ೩೪ ॥

ದುಃಖೋತ್ತರಾ ಸ್ತೃತಾ ಹ್ಯೇತೇ ಸರ್ವೇ ಚಾಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಾಃ ।

ನೈಷಾಂ ಭಾರ್ಯಾಸ್ತಿ ಪುತ್ರೋ ನಾ ತೇ ಸರ್ವೇ ಹ್ಯೂರ್ಧ್ವರೇತಸಃ ॥ ೩೫ ॥

ರೌದ್ರಾಣ್ಯೇತಾನಿ ರೂಪಾಣಿ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮುನಿವರಾತ್ಮಜ ।

ನಿತ್ಯಪ್ರಳಯಹೇತುತ್ವಂ ಜಗತೋಽಸ್ಯ ಪ್ರಯಾಂತಿ ನೈ ॥ ೩೬ ॥

೩೨-೩೫, ಅಧರ್ಮನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯೇ ಪತ್ತಿಯು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅನ್ಯತ ನಿರೃತಿ (ವಂಚನಾ) ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಭಯ, ನರಕ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಇವರಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾಯಾ, ವೇದನಾ ಎಂಬವರು ಪತ್ತಿಯರಾದರು. ಭಯನಿಂದ ಮಾಯೆಯು ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ನರಕನಿಂದ ವೇದನೆಯು ದುಃಖನೆಂಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ವ್ಯಾಧಿ, ಜರಾ, ಶೋಕ, ತೃಷ್ಣಾ, ಕ್ರೋಧ ಎಂಬವರು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಕ್ಕಳು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖನೇ ಫಲವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು. ಪಾಪ ಸ್ವರೂಪರು ಇವರಿಗೆ ಪತ್ತಿಯಿರಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳೂ ಇಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ವರು. ಅಂದರೆ ಇವರಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. ದುಃಖಾನುಭವನೇ ಕೊನೆಯ ಕಾರ್ಯವು.

೩೬. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತಾಮಸಗುಣದಿಂದಾದ ಭಯಂಕರ ರೂಪಗಳು. ಇವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಪ್ರಳಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು

ದಕ್ಷೋ ಮರೀಚಿರತ್ರಿಶ್ಚ ಭೃಗುಶ್ಚಾದ್ಯಾಃ ಪ್ರಜೇಶ್ವರಾಃ |
ಜಗತ್ಕೃತೃ ಮಹಾಭಾಗ ನಿತ್ಯಸರ್ಗಸ್ಯ ಹೇತವಃ

|| ೩೩ ||

ಮನವೋ ಮನುಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಭೂಪಾ ನೀರೈಧನಾಶ್ಚ ಯೇ |
ಸನ್ಮಾರ್ಗಾಭಿರತಾಶ್ಯೂರಾಸ್ತೇ ನಿತ್ಯಸ್ಥಿತಿ ಕಾರಿಣಃ

|| ೩೪ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯಃ ||

ಯೇ ಯಂ ನಿತ್ಯಸ್ಥಿತಿರ್ಮುಕ್ತ ನಿತ್ಯಸರ್ಗಸ್ತಥೇಂತಃ |
ನಿತ್ಯಾಭಾವಶ್ಚ ತೇಷಾಂ ವೈ ಸ್ವರೂಪಂ ಮನು ಕೃತೃತಾಂ

|| ೩೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಸರ್ಗಸ್ಥಿತಿವಿನಾಶಾಂಶ್ಚ ಭಗವಾ ಮಧುಸೂದನಃ |
ಕೈಸ್ತೈರೂಪೈರಚಿಂತ್ಯಾತ್ಮಾ ಕರೋತ್ಯನ್ಯಾಹತೋ ವಿಭುಃ

|| ೪೦ ||

೩೩-೩೪. ದಕ್ಷ, ಮರೀಚಿ, ಅತ್ರಿ, ಭೃಗು, ಮುಂತಾದ ನವಬ್ರಹ್ಮರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿರುವರು. ಮನುಗಳೂ, ಮನುಪುತ್ರರೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ರಾಜರಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ನಿತ್ಯಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿರು ವರು.

೩೫. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪರಾಶರರೇ, ನಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ, ನಿತ್ಯಸ್ಥಿತಿ, ನಿತ್ಯಪ್ರಳಯ ಎಂದರೇನು? ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು, ಎಂದು ಮೈತ್ರೇಯನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೪೦-೪೧. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು :- ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಅಚಿಂತ್ಯ ಸ್ವರೂಪನೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಆಗಿ ದಕ್ಷಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ

ನೈಮಿತ್ತಿಕಃ ಪ್ರಾಕೃತಿಕಸ್ತಥೈವಾತ್ಯಂತಿಕೋ ದ್ವಿಜ |

ನಿತ್ಯತ್ವ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಳಯೋಽಯಂ ಚತುರ್ವಿಧಃ || ೪೦ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮೋ ನೈಮಿತ್ತಿಕಸ್ತತ್ರ ಯಜ್ಞೇತೇ ಜಗತೀಪತಿಃ |

ಪ್ರಯಾತಿ ಪ್ರಾಕೃತಶ್ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಂ ಪ್ರಕೃತೌ ಲಯಂ || ೪೧ ||

ಜ್ಞಾನಾದಾತ್ಯಂತಿಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಯೋಗಿನಃ ಸರಮಾತ್ಮನಿ |

ನಿತ್ಯಸ್ಸದೈವ ಜಾತಾನಾಂ ಯೋ ವಿನಾಶೋ ದಿನಾನಿಶಂ || ೪೨ ||

ಪ್ರಸೂತಿಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಯಾತು ಸಾ ಸೃಷ್ಟಿಃ ಪ್ರಾಕೃತಾ ಸ್ಮೃತಾ |

ದೈನಂದಿನೀ ತಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಯಾಂತರಪ್ರಳಯಾದನು || ೪೩ ||

ಭೂತಾನ್ಯನುದಿನಂ ಯತ್ರ ಜಾಯಂತೇ ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ನಿತ್ಯಸರ್ಗೋ ಹಿ ಸ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುರಾಣಾರ್ಥವಿಚಕ್ಷಣೈಃ || ೪೪ ||

ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ನೈಮಿತ್ತಿಕ, ಪ್ರಾಕೃತಿಕ, ಆತ್ಯಂತಿಕ, ನಿತ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಪ್ರಳಯಗಳಿರುವುವು.

೪೦-೪೩. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಪ್ರಳಯವೆಂದೂ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ಪ್ರಕೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗಿರುವ ಕಾಲವನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಳಯವೆಂದೂ ಯೋಗಿಗಳು ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದಸರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದನ್ನು ಆತ್ಯಂತಿಕ ಪ್ರಳಯವೆಂದೂ, ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಿತ್ಯಪ್ರಳಯವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು.

೪೪-೪೫. ಪಕೃತಿಯಿಂದ ಮಹತ್ತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯು, ಪ್ರಾಕೃತ ಸೃಷ್ಟಿಯು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಾಂತರ ಪ್ರಳಯವಾದವೇ ಮತ್ತೆ ಹಗಲಿನ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸೃಷ್ಟಿಯು, ದೈನಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುವುದೇ ನಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯು. ಹೀಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮೂರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ಎಂದು ಪುರಾಣಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುವರು.

ಏವಂ ಸರ್ವ ಶರೀರೇಷು ಭಗವಾ ಭೂತಭಾವನಃ |

ಸಂಸ್ಥಿತಃ ಕುರುತೇ ವಿಷ್ಣುರುಷ್ಣತ್ತಿಸ್ಥಿತಸಂಯಮಾ

|| ೪೬ ||

ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿನಿಶಾನಾಂ ಶಕ್ತಯಶ್ಚರ್ವದೇಹಿಷು |

ವೈಷ್ಣವ್ಯಃ ಪರಿವರ್ತಂತೇ ಮೈತ್ರೇಯಾಹರ್ನಿಶಂ ಸಮಾಃ

|| ೪೭ ||

ಗುಣತ್ರಯನುಯಂ ಹ್ಯೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಶಕ್ತಿತ್ರಯಂ ಮಹತ್ |

ಯೋಽತಿಯಾತಿ ಸ ಯಾತ್ಮೇವ ಪರಂ ನಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ

|| ೪೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೪೬-೪೭. ಹೀಗೆ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಸಮಸ್ತ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸತ್ವಾದಿಗುಣರೂಪದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು.

೪೮. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಗುಣತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಾವನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯನಾಗುವನು. ಅವನಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ಕಥಿತಸ್ತಾಮಸಸ್ವಗೋಫೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತೇ ಮಹಾಮುನೇ |
ರುದ್ರಸರ್ಗಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತನ್ನೇ ನಿಗದತತ್ಕೃಣು || ೧ ||

ಕಲ್ಪಾದಾವಾತ್ಮನಸ್ತುಲ್ಕಂ ಸುತಂ ಪ್ರಧ್ಯಾಯತಸ್ತತಃ |
ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ಪ್ರಭೋರಂಕೇ ಕುಮಾರೋ ನೀಲಲೋಹಿತಃ || ೨ ||

ರುರೋದ ಸುಸ್ವರಂ ಸೋಽಥ ಪ್ರಾದ್ರವದ್ಧ್ವಜಸತ್ತಮ |
ಕಿಂ ರೋದಿಸೀತಿ ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಗುದಂತಂ ಪ್ರತ್ಯುನಾಚ ವೈ || ೩ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಪರಾಶರನು, ಮೈತ್ರೇಯ ಮಹಾಮುನಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ತಾಮಸ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರುದ್ರಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನೆ ಕೇಳು:- ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಲ್ಪದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರಲು ಅವನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ನೀಲಲೋಹಿತನೆಂಬ ಕುಮಾರನು ಪ್ರಕಟನಾದನು.

೩-೫. ಆ ಬಾಲಕನು ಮಧುರಸ್ವರದಿಂದ ಅಳುತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ಬಾಲಕನು

ನಾಮ ದೇಹೀತಿ ತಂ ಸೋಽಥ ಪ್ರಶ್ಯುನಾಚ ಪ್ರಚಾಪತಿಃ |
 ರುದ್ರಸ್ತ್ವಂ ದೇವ ನಾನ್ಮಾಸಿ ಮಾ ರೋದೀರ್ಥೈರ್ಯಮಾವಹಃ |
 ಏವಮುಕ್ತಃ ಪುನಸ್ಸೋಽಥ ಸಪ್ತಕೃತ್ಪ್ರೋವೇ ರುರೋದ ಹ || ೪ ||

ತತೋನ್ಯಾನಿ ದದೌ ತಸ್ಮೈ ಸಪ್ತ ನಾಮಾನಿ ವೈ ಪ್ರಭುಃ |
 ಸ್ಥಾನಾನಿ ಚೈಷಾಮಷ್ಟಾನಾಂ ಪತ್ನೀಃ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ ವೈ ಪ್ರಭುಃ |
 ಭವಂ ಶರ್ವಮುಥೇಶಾನಂ ತಥಾ ಪಶುಪತಿಂ ದ್ವಿಜ |
 ಭೀಮಮುಗ್ರಂ ಮಹಾದೇವಮುನಾಚ ಸಪಿತಾನುಹಃ || ೫ ||

ಚಕ್ರೇ ನಾಮಾನ್ಯಥೈತಾನಿ ಸ್ಥಾನಾನ್ಯೇಷಾಂ ಚಕಾರ ಸಃ |
 ಸೂರೈಃ ಜಲಂ ಮಹೀ ವಾಯುರ್ವಹ್ನಿ ರಾಕಾಶನೇವ ಚ |
 ದೀಕ್ಷಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸೋನು ಇತ್ಯೇಶಾಸ್ತನವಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೬ ||
 ಸುವರ್ಚಲಾ ತಥೈವೋಷಾ ಸುಕೇಶೀ ಚಾಪರಾ ಶಿವಾ |
 ಸ್ವಾಹಾ ದಿಶಸ್ತಥಾ ದೀಕ್ಷಾ ರೋಹಿಣೀ ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ || ೭ ||

ತನಗೆ ಒಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಇಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿನಗೆ ರುದ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಾಗುವುದು. ಅಳಬೇಡ. ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಅವನು ಏಳುಬಾರಿ ಅತ್ತನು. ಅಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಏಳು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಎಂಟು ಜನರಿಗೂ ಎಂಟು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ, ಪತ್ನೀಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.

೬-೮. ಆ ಏಳು ಹೆಸರುಗಳಾವುವೆಂದರೆ:-ಭವ, ಶರ್ವ, ಈಶಾನ, ಪಶುಪತಿ, ಭೀಮ, ಉಗ್ರ, ಮಹಾದೇವ ಎಂಬವೇ ಏಳು ಹೆಸರುಗಳು. ರುದ್ರನೆ ಆದಿಯಾಗಿ ಈ ಎಂಟು ಜನರಿಗೆ ಸೂರ್ಯ, ಜಲ, ಭೂಮಿ, ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ಆಕಾಶ, ದೀಕ್ಷಿತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಚಂದ್ರ ಈ ಎಂಟು ಶರೀರಗಳು. ಸುವರ್ಚಲಾ, ಉಷಾ, ಸುಕೇಶೀ ಶಿವಾ, ಸ್ವಾಹಾ, ದಿಶ, ದೀಕ್ಷಾ, ರೋಹಿಣಿ ಎಂಬ ಎಂಟುಜನ ಪತ್ನಿಯರು.

ಸೂರ್ಯಾದೀನಾಂ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ರುದ್ರಾದ್ಯೈರ್ನಾನುಭಿಷ್ಠಹ |
 ಪತ್ನೈಸ್ತೃತಾ ಮಹಾಭಾಗ ತದಪತ್ನಾನಿ ನೇ ಶ್ರುಣು || ೯ ||

ಏಷಾಂ ಸೂತಿಪ್ರಸೂತಿಭ್ಯಾಂ ಇದಮಾಪೂರಿತಂ ಜಗತ್ || ೧೦ ||

ಶನೈಶ್ಚರಸ್ತಥಾ ಶುಕ್ರೋ ಲೋಹಿತಾಂಗೋ ಮನೋಜವಃ |
 ಸ್ಯಂದಃ ಸ್ವರ್ಗೋಽಥ ಸಂತಾನೋ ಬುಧಶ್ಚಾನುಕ್ರಮಾತ್ಸುತಾಃ || ೧೧ ||

ಏವಂ ಪ್ರಕಾರೋ ರುದ್ರೋಽಸೌ ಸತೀಂ ಭಾರ್ಯಾಮನಿಂದತ |
 ಉಪಯೇಮೇ ದುಹಿತರಂ ದಕ್ಷಸ್ಯೈವ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ || ೧೨ ||

ದಕ್ಷಕೋಪಾಚ್ಚ ತತ್ಪಾಜ ಸಾ ಸತೀ ಸ್ವಕಳೇಬರಂ |
 ಹಿಮವದ್ದುಹಿತಾ ಸಾಭೂನ್ಮೀನಾಯಾಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮ || ೧೩ ||

೯-೧೧. ಕ್ರಮವಾಗಿ ರುದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರಿನ ಸೂರ್ಯಾದಿಯಾದ ಎಂಟು ಶರೀರಗಳಿಗೆ ಸುವರ್ಚಲಾ ಮುಂತಾದ ಎಂಟುಜನ ಪತ್ನಿಯರಾದರು ಶನಿ, ಶುಕ್ರ, ಅಂಗಾರಕ, ಮನಸ್ಸು, ವೇಗ, ಸ್ಯಂದ, ಸ್ವರ್ಗ, ಬುಧ ಎಂಬ ಎಂಟು ಜನರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಇವರ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳುಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಪಂಚವು ತುಂಬಿ ಹೋಗಿರುವುದು.

೧೨-೧೩. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ರುದ್ರನು ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳಾದ ಸತೀದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಕ್ಷನ ಕೋಪದಿಂದ ಸತೀದೇವಿಯು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಹಿಮವಂತನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮೇನೆಗೆ ಮಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಶಿವನು ತನ್ನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಉಮಾದೇವಿಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. (ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಆಪಮಾನ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವನ ಸಂತತಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.) ಭೃಗುಮುನಿಯು

ಉಪಯೇನೋ ಪುನಶ್ಚೋಮಾಮನನ್ಯಾಂ ಭಗವಾಃ ಹರಃ | || ೧೪ ||

ದೇನೌ ಧಾತ್ಯವಿಧಾತಾರೌ ಭೃಗೋಃ ಖ್ಯಾತಿರಸೂಯತ |

ಶ್ರಿಯಂ ಚ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಪತ್ತೀ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಯಾ || ೧೫ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯಃ ||

ಕ್ಷೀರೋದಾಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠಮುತ್ಪನ್ನಾ ಶ್ರೂಯತೇಽಮೃತಮಂಥನೇ |

ಭೃಗೋಃ ಖ್ಯಾತ್ಯಾಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನೇ ತ್ಯೇತದಾದ ಕಥಂ ಭವಾಃ || ೧೬ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ನಿತ್ಯೈವೈಷಾ ಜಗನ್ಮಾತಾ ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚೈರನಸಾಯಿನೀ |

ಪತ್ತಿಯಾದ ಖ್ಯಾತಿಯು ಧಾತಾ, ವಿಧಾತಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ನಾರಾಯಣನ ಪತ್ತಿಯಾದ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧೪. ಮೈತ್ರೇಯನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು:—ಪರಾಶರರೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಅವೃತಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆನು. ಭೃಗುಮುನಿಯಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂದು ನೀವು ಹೇಳಿದುದು ಹೇಗೆ ಹೊಂದುವುದು ?

೧೫. ಪರಾಶರು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವರು:—ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿತ್ಯಳೂ, ಸರ್ವಗತಳೂ, ಸರ್ವಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿ ಕಾರ್ಯವಶದಿಂದ ಆವಿರ್ಭಾವತೀರೋಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲು ಭೃಗುಪುತ್ರಿಯಾಗಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿ, ದುರ್ವಾಸರ ಶಾಪದಿಂದ ತೀರೋಧಾನಳಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದುದು ವಿರೋಧವಾದುದಲ್ಲವೆಂದು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವವರೆಗೂ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ವಿಷ್ಣುವಿನಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಯಥಾ ಸರ್ವಗತೋ ವಿಷ್ಣುಸ್ತಥೈವೇಯಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮು || ೧೭ ||

ಅರ್ಥೋ ವಿಷ್ಣುರಿಯಂ ವಾಣೇ ನೀತಿರೇಷಾ ನಯೋ ಹರಿಃ |

ಬೋಧೋ ವಿಷ್ಣುರಿಯಂ ಬುದ್ಧಿಧರ್ಮೋಽಸೌ ಸಕ್ತಿಯಾತ್ಮಿಯಂ || ೧೮ ||

ಸ್ರಷ್ಟ್ವಾ ವಿಷ್ಣುರಿಯಂ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ತ್ರೀರ್ಭೂಮಿಭೂಧರೋ ಹರಿಃ |

ಸಂತೋಷೋ ಭಗವಾಃ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತೃಷ್ಟಿರ್ನೈತ್ಯೇಯ ಶಾಶ್ವತೀ || ೧೯ ||

ಇಚ್ಛಾ ಶ್ರೀರ್ಭಗವಾನ್ಯಾವೋ ಯಜ್ಞೋಽಸೌ ದಕ್ಷಿಣಾ ತು ಸಾ |

ಆಚ್ಯಾಹುತಿರಸೌ ದೇವೀ ಪುರೋಡಾಶೋ ಜನಾರ್ದನಃ || ೨೦ ||

ಪತ್ನೀ ಶಾಲಾ ಮುನೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪ್ರಾಗ್ಗಂಠಶೋ ಮಧುಸೂದನಃ |

ಚಿತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀಹರಿರೂಪ ಇಧ್ಮ ಶ್ರೀರ್ಭಗವಾಃ ಕುಶಃ || ೨೧ ||

ದೇವಿಯೂ ಸರ್ವಗತಳೂ, ನಿತ್ಯಳೂ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಾಯಿಯಾದವಳೂ ಆಗಿ ಆ ದೇವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರತಕ್ಕವಳಲ್ಲ.

೧೮-೨೨. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೇ ಮಾತಿನ ಸ್ವರೂಪಳು. ವಿಷ್ಣುವು ಅರ್ಥಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೀತಿಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯಪಾಯಸ್ವರೂಪನು. ವಿಷ್ಣುವು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕ್ರಿಯಾಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸೃಷ್ಟಿರೂಪಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಭೂಮಿಯು. ಹರಿಯು ಭೂಮಿಯ ಪತಿಯು. ವಿಷ್ಣುವು ಸಂತೋಷಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತೃಪ್ತಿಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಕಾಮನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇಚ್ಛೆಯು. ಹರಿಯು ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನು. ಶ್ರೀಯು ದಕ್ಷಿಣಾಸ್ವರೂಪಳು. ದೇವಿಯು ಆಚ್ಯಾಹುತಿಯು. ದೇವನು ಪುರೋಡಾಶವೆಂಬ ಹವಿಸ್ಸು. ದೇವಿಯು ಯಜ್ಞಶಾಲಾಸ್ವರೂಪಳು. ದೇವನು ಪ್ರಾಗ್ಗಂಠ ಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಚಯನ ಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಯೂಪಸ್ವರೂಪನು. ಶ್ರೀಯು ಇಧ್ಮರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಕುಶಸ್ವರೂಪನು. ಹರಿಯು ಸಾಮವೇದವು ಶ್ರೀಯು ಉದ್ಗಿತಸ್ವರೂಪಳು ಶ್ರೀಯು

ಸಾಮಸ್ವರೂಪೀ ಭಗವಾನುದ್ಗೀತಃ ಕಮಲಾಲಯಾ |
 ಸ್ವಾಹಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಜಗನ್ನಾಥೋ ವಾಸುದೇವೋ ಹುತಾಶನಃ || ೨೨ ||

ಶಂಕರೋ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುಃ ಗೌರೀಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |
 ಮೈತ್ರೇಯ ಕೇಶವಸ್ತೂರ್ಯಸ್ತತ್ರಭಾ ಕಮಲಾಲಯಾ || ೨೩ ||

ವಿಷ್ಣುಃ ಪಿತೃಗಣಃ ಪದ್ಮಾಸ್ವಧಾ ಶಾಶ್ವತಪುಷ್ಪಿದಾ |
 ದ್ಯೌಶ್ಚಿತ್ರೇಸ್ವರ್ವಾತ್ಮಕೋ ವಿಷ್ಣುರವಕಾಶೋಽತಿವಿಸ್ತರಃ || ೨೪ ||

ಶಶಾಂಕಶ್ಚಿತ್ರೇಧರಃ ಕಾಂಶಿಶ್ಚಿತ್ರೇಸ್ತಸ್ಯೈವಾನಪಾಯಿನೀ |
 ಧೃತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಜಗಚ್ಛೇಷ್ಠಾ ವಾಯುಸ್ವರ್ವತ್ರಗೋ ಹರಿಃ || ೨೫ ||

ಜಲಧಿದ್ವಿಜ ಗೋವಿಂಪಸ್ತದ್ಬೇಲಾ ಶ್ರೀರ್ಮಹಾಮತೇ |
 ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪಮಿಂದ್ರಾಣೇ ದೇವೇಂದ್ರೋ ಮಧುಸೂದನಃ || ೨೬ ||

ಯನುಕ್ತ ಕ್ರಧರಸ್ನಾಕ್ನಾದ್ಗೂನೋರ್ಣಾ ಕಮಲಾಲಯಾ |
 ಋದ್ಧಿಶ್ಚಿತ್ರೇಶ್ಚಿತ್ರೇಧರೋ ದೇವಃ ಸ್ವಯಮೇವ ಧನೇಶ್ವರಃ || ೨೭ ||

ಸ್ವಾಹಾದೇವಿಯು. ಹರಿಯು ಅಗ್ನಿದೇವನು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಶಂಕರನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಗೌರಿಯು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಸೂರ್ಯನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಅವನ ಕಾಂತಿಯು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಪಿತೃ ದೇವತೆಗಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಸ್ವಧಾದೇವಿಯು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಕಾಶವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ದ್ಯುಲೋಕವು. ವಿಷ್ಣುವೇ ಚಂದ್ರನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಅವನ ಕಾಂತಿಯು. ಹರಿಯೇ ವಾಯುಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಧೃತಿಯೆಂಬ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಳು.

೨೬-೨೭. ವಿಷ್ಣುವೇ ಸಮುದ್ರವು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಅದರ ದಡವು ಹರಿಯೇ ದೇವೇಂದ್ರನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಶಚೀದೇವಿಯು. ಹರಿಯೇ ಚಕ್ರಧರನಾದ ಯಮನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಧೂಮೋರ್ಣಾ ಎಂಬ ಯಮನ ಪತ್ನಿಯು. ಹರಿಯೇ ಕುಬೇರನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿಯು. ಹರಿಯೇ ವರುಣನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ

ಗೌರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನುರಹಾಭಾಗ ಕೇಶವೋ ವರುಣಸ್ವಯಂ ।

ಶ್ರೀರ್ದೇವಸೇನಾ ತದ್ಭರ್ತಾ ದೇವಸೇನಾಪತಿಹರಿಃ ॥ ೨೮ ॥

ಅವಷ್ಟಂಭೋ ಗದಾಸಾಣಃ ಶಕ್ತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ।

ಕಾಷ್ಠಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿಮೇಷೋಽಸೌ ಮುಹೂರ್ಮೋಽಸೌ ಕಲಾ ತು ಸಾ ॥

ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪ್ರದೀಪೋಽಸೌ ಸರ್ವಸ್ಸರ್ವೇಶ್ವರೋ ಹರಿಃ ।

ಲತಾ ಭೂತಾ ಜಗನ್ಮಾತಾ ಶ್ರೀನಿಷ್ಕುಂದ್ರ್ಯನುಸಂಸ್ಥಿತಃ ॥ ೨೯ ॥

ವಿಭಾವರೀ ಶ್ರೀರ್ದಿವಸೋ ದೇವಶ್ಚಕ್ರಗದಾಧರಃ ।

ವರಪ್ರದೋ ವರೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಧೂಃ ಪದ್ಮವನಾಲಯಾ ॥ ೩೦ ॥

ನದಸ್ವರೂಪೀ ಭಗರ್ವಾ ಶ್ರೀನಂದೀರೂಪಸಂಸ್ಥಿತಾ ।

ಧ್ವಜಶ್ಚ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ ಪತಾಕಾ ಕನುಲಾಲಯಾ ॥ ೩೧ ॥

ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಗೌರಿಯು. ಹರಿಯೇ ಕುವಾರಸ್ವಾಮಿಯು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದೇವಸೇನೆಯು.

೨೯-೩೧. ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಯತ್ನ ಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಲಾಕಾಷ್ಠಾ ಎಂಬ ಕಾಲಸ್ವರೂಪಳು. ವಿಷ್ಣುವು ನಿಮಿಷಮುಹೂರ್ತ ಎಂಬ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪ್ರಭಾಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ದೀಪಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಲತಾರೂಪಳು. ವಿಷ್ಣುವು ಲತೆಗೆ ಆಧಾರವಾದ ವೃಕ್ಷಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ರಾತ್ರಿ ಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಹಗಲಿನ ಸ್ವರೂಪನು. ವಿಷ್ಣುವು ವರನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವಧುವು. ವಿಷ್ಣುವು ನವ ಸ್ವರೂಪನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನದೀ ಸ್ವರೂಪಳು. ಹರಿಯು ಧ್ವಜರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪತಾಕೆಯ ಸ್ವರೂಪಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತೃಷ್ಣಾ ಸ್ವರೂಪಳು. ವಿಷ್ಣುವು ಲೋಭಸ್ವರೂಪನು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ರತಿ ಸ್ವರೂಪಳು

ತ್ವಷ್ಟಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ಜಗತ್ಸ್ಯಾಮೀ ಲೋಭೋ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ |

ರತೀ ರಾಗಶ್ಚ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೋವಿಂದ ಏವ ಚ || ೩೩ ||

ಕಂ ನಾತ್ರ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣೇದಮುಚ್ಯತೇ || ೩೪ ||

ದೇವತಿಯುಜ್ಜನುಷ್ಯೇಷು ಪುನಾಮಾ ಭಗವಾನ್ಲರಿಃ |

ಸ್ತ್ರೀನಾಮ್ನಿ ಶ್ರೀಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಾ ನಾನಯೋರ್ವಿದ್ಯತೇ ಪರಂ || ೩೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ.

ಗೋವಿಂದನು ರಾಗಸ್ವರೂಪನು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ಸಾರವಾದ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ದೇವತೆಗಳು, ತಿಯುಗೋನಿಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು ಇವರಲ್ಲಿ ಪುರುಷರ ಹೆಸರುಳ್ಳವರೆಲ್ಲ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪರು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹೆಸರುಳ್ಳವರೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಎಂಟನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ನವನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ಇದಂ ಚ ಶ್ರುಣು ಮೇತ್ರೇಯ ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ನೋಷ್ಯಹಮಿಹ ತ್ವಯಾ |
ಶ್ರೀಸಂಬಂಧಂ ಮಯಾಶ್ಯೇತಚ್ಚ್ಛ್ರುತಮಾಸೀನ್ಮರೀಚಿತಃ || ೧ ||

ದುರ್ವಾಸಾಶ್ಯಂಕರಸ್ಯಾಂಶಶ್ಚ ಚಾರ ಪೃಥಿವೀನಿಮಾಂ |
ಸ ದದರ್ಶ ಸ್ರಜಂ ದಿವ್ಯಾಮೃಷಿರ್ವಿದ್ಯಾಧರೀ ಕರೇ || ೨ ||

ಸಂತಾನಕಾನಾಮುಖಿಲಂ ಯಸ್ಯಾ ಗಂಧೇನ ವಾಸಿತಂ |
ಅತಿಸೇವ್ಯಮುಭೂದ್ಭ್ರಹ್ಮಂಸ್ತದ್ವನಂ ವನಚಾರಿಣಾಂ || ೩ ||

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೩. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು:—ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ವಿಚಾರ
ವಾಗಿ ನೀನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದೆಯಷ್ಟೆ? ನಾನು ಮರೀಚಿಮುಷಿಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ಆ
ವಿಚಾರವನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಶಿವನ ಅಂಶನಾದ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯು
ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮುಷಿಯು ಒಂದುದಿನ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾಧರ
ಸ್ತ್ರೀಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಿವ್ಯವಾದ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದು ಸಂತಾನವೆಂಬ
ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಹೂಮಾಲೆಯು. ಅದರ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಆ ವನವೆಲ್ಲವೂ ವನವಾಸಿ
ಗಳಿಗೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಉನ್ನತ್ತಪ್ರತಧ್ಯದ್ವಿಪ್ರಸ್ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶೋಭನಸೃಜಂ ತಾಂ ಯಯಾಚೇ ವರಾರೋಹಾಂ ವಿದ್ಯಾಧರವಧೂಂ ತತಃ	೪
ಯಗಚಿತಾ ಶೇನ ತನ್ವಂಗೀ ಮಾಲಾಂ ವಿದ್ಯಾಧರಾಂಗನಾ ದದೌ ತಸ್ಮೈ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷೀ ಸಾದರಂ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ತಂ	೫
ತಾಮಾದಾಯಾತ್ಮನೋ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಸೃಜಮುನ್ನತ್ತರೂಪಧೃತ್ ಕೃತ್ವಾ ಸ ವಿಕ್ರೋ ಮೃತ್ರೇಯ ಪರಿಬಭ್ರಾನ್ಮ ಮೇದಿನೀಂ	೬
ಸ ದದರ್ಶ ಸಮಾಯಾಂತಂ ಉನ್ನತ್ತೈರಾವತೇ ಸ್ಥಿತಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಧಿಪತಂ ದೇವಂ ಸಹ ದೇವೈಶ್ಯಚೀಪತಿಂ	೭
ತಾಮಾತ್ಮನಸ್ಸಶಿರಸ್ಸ್ರಜಮುನ್ನತ್ತಪಟ್ಟಿದಾಂ ಅದಾಯಾಮರರಾಜಾಯ ಚಿಕ್ಷೇಪೋನ್ನತ್ತವನ್ಮನಿಃ	೮
ಗೃಹೀತ್ವಾ ಸುರರಾಜೇನ ಸೃಗೈರಾವತಮೂರ್ಧನಿ ನ್ಯಸ್ತಾ ರರಾಜ ಕೈಲಾಸಶಿಖರೇ ಜಾಹ್ನವೀ ಯಥಾ	೯

೪-೬. ಉನ್ನತ್ತನಂತಿದ್ದ ಆ ದುರ್ವಾಸನು ಮಂಗಳಕರವಾದ ಆ ಹಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ತನಗೆ ಹೂಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಆ ವಿದ್ಯಾಧರಿಯು ಮುನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು. ಹುಚ್ಚನಂತಿದ್ದ ದುರ್ವಾಸ ಮುನಿಯು ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಕೂದಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೭-೯. ಆ ಮುನಿಯು ಮದಿಸಿದ ಐರಾವತವೆಂಬ ಅನೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿರುವ, ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನಾದ, ಶಚೀದೇವಿಯ ಪತಿಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲಿದ್ದ, ಭ್ರಮರಗಳು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಎಸೆದನು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಐರಾವತದ ಕುಂಭಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟನು ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮಾಲೆಯು ಕೈಲಾಸ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಗಂಗೆಯು ಇದ್ದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಮದಾಂಧಕಾರಿತಾಕ್ಷೋಸೌ ಗಂಧೋತ್ಕೃಷ್ಟೈನ ವಾರಣಃ |

ಕರ್ಮಣಾಘ್ರಾಯ ಚಿಕ್ಷೇಪ ತಾಂ ಸ್ರಜಂ ಧರಣೀತಲೇ || ೧೦ ||

ತತಶ್ಚುಕ್ರೋಧ ಭಗವಾನ್ದರ್ವಾಸಾ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ |

ಮೈತ್ರೀಯ ದೇವರಾಜಾನಂ ಕ್ರೌಢೈಶ್ಚೈತದುವಾಚ ಹ || ೧೧ ||

ಐಶ್ವರ್ಯಮದದುಷ್ಪಾತ್ಮನ್ನ ತಿಸ್ತ ಬ್ಯೋಽಸಿ ವಾಸವ |

ಶ್ರಿಯೋ ಧಾಮ ಸ್ರಜಂ ಯಸ್ತುಂ ನುದ್ದತ್ತಾಂ ನಾಭಿನಂದಸಿ || ೧೨ ||

ಪ್ರಸಾದ ಇತಿ ನೋಕ್ತಂ ತೇ ಪ್ರಣಿಸಾತಪುರಸ್ಕರಂ |

ಹರ್ಷೋತ್ಪಲ್ಲಕವೋಲೇನ ನ ಚಾಪಿ ಶಿರಸಾ ಧೃತಾ || ೧೩ ||

ಮಂಸಾ ದತ್ತಾಮಿಮಾಂ ಮಾಲಾಂ ಯಸ್ಮಾನ್ನ ಬಹುಮನ್ಯಸೇ |

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಶ್ರೀರತೋ ಮೂಢ ವಿನಾಶಮುಪಯಾಸ್ಯತಿ || ೧೪ ||

೧೦-೧೧. ಹೆಚ್ಚಾದ ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣುಕಾಣದ ಆ ಐರಾವತವು ಹೆಚ್ಚಾದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಆ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೊಂಡಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂಸಿನೋಡಿ ಅದನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಹಾರಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದುರ್ವಾಸನು ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದನು.

೧೨-೧೩. ಎಲೈ ದೇವೇಂದ್ರನೇ, ದುಷ್ಟನಾದ ನೀನು ಐಶ್ವರ್ಯಮದದಿಂದ ಗರ್ವಪಡುತ್ತಿರುವೆ. ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅನುಗ್ರಹವಾಯಿತೆಂದೂ ವೇಳಲಿಲ್ಲ. ಸಂತೋಷದ ಮುಖದಿಂದ ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಈ ಮಾಲೆಯನ್ನು ನೀನು ಗೌರವಿಸದಿದ್ದ ದರಿಂದ ಮೂಢನಾದ ನಿನ್ನ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಸಂಪತ್ತುನಾಶವಾಗುವುದು. ದೇವೇಂದ್ರನೇ ನನ್ನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವೆ ಅದುದರಿಂದಲೇ ಗರ್ವಿತನಾದ ನೀನು ನನಗೆ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಭೂಮಿಯವೇಲೆ ಹಾರಿಡುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೂರು ಲೋಕದ ಸಂಪತ್ತು ಹಾಳಾಗುವುದು. ನನಗೆ ಕೋಪವು ಬಂದರೆ ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವೇ

ಮಾಂ ಮನ್ಯತೇನ್ಯೈಸ್ಸದ್ಯತಂ ನೂನಂ ಶಕ್ರ ಭವಾನ್ದಿಚ್ಛೈಃ |

ಅತೋನಮಾನಮಸ್ತು ಮಾನಿನಾ ಭವತಾ ಕೈತಂ

|| ೧೫ ||

ಮದ್ಗತ್ತಾ ಭವತಾ ಯಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷಿಪ್ತಾ ಮಾಲಾ ಮಹೀಶಲೇ |

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಣಷ್ಟಲಕ್ಷ್ಮೀಕಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ

|| ೧೬ ||

ಯಸ್ಯ ಸಂಜಾತಕೋಪಸ್ಯ ಭಯಮೇತಿ ಚರಾಚರಂ |

ತಂ ತ್ವಂ ಮಾನುತಿಗರ್ವಣ ದೇವರಾಜಾವಮನ್ಯಸೇ

|| ೧೭ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಮಹೇಂದ್ರೋ ವಾರಣಸ್ಯಂಧಾದವತೀರ್ಯ ತ್ವರಾನ್ವಿತಃ |

ಪ್ರಸಾದಯಾಮಾಸ ತದಾ ದುರ್ವಾಸಸಮಕಲ್ಮಷಂ

|| ೧೮ ||

ಪ್ರಸಾದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ತದಾ ಪ್ರಣಿಪಾತಪುರಸ್ಕರಂ |

ಪ್ರತ್ಯುನಾಚ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಂ ದುರ್ವಾಸಾ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ

|| ೧೯ ||

ನಾಹಂ ಕೃಪಾಳುಹ್ಯದಯೋ ನಚ ಮಾಂ ಭಜತೇ ಕ್ಷಮಾ |

ಅನ್ಯೇ ತೇ ಮುನಯಶ್ಯಕ್ರೈ ದುರ್ವಾಸಸಮವೇಹಿ ಮಾಂ

|| ೨೦ ||

ಭಯಪಡುವುದು. ಅಂತಹ ನನ್ನನ್ನು ದೇವರಾಜನಾದ ನೀನು ಗರ್ವದಿಂದ ನಿಕ್ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವೆ ಎಂದನು.

೧೮-೧೯. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ದೇವೇಂದ್ರನು ಆನೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಇಳಿದು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ ತನಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಯಾವ ದೋಷಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗದ ಆ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಕೇಳಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ದುರ್ವಾಸಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನು ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು :-

೨೦-೨೫. ದೇವೇಂದ್ರನೇ ದಯಾಳುಗಳಾದ ಇತರ ಪುಂಜಿಗಳಂತೆ ನಾನು ದಯಾವಂತನಲ್ಲ ನನಗೆ ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ದುರ್ವಾಸನೆಂದು ತಿಳಿ. ನಿನ್ನ

ಗೌತಮಾದಿಭಿರನ್ಯೈಸ್ತ್ವಂ ಗರ್ವಮೂರೋಪಿತೋ ಮುಧಾ ।

ಅಶ್ವಾಂತಿಸಾರಸರ್ವಸ್ವಂ ದುರ್ವಾಸಸಮನೇಹಿ ನಾಂ || ೨೦ ||

ವಸಿಷ್ಠಾದ್ಯೈರ್ದರ್ವಯಾಸಾರ್ಯೈಸ್ತೋತ್ರಂ ಕುರ್ವದ್ಭಿರುಚ್ಚಕೈಃ ।

ಗರ್ವಂ ಗತೋಽಸಿ ಯೇನೈವಂ ಮಾಮುಪ್ಯದ್ವಾವಮನ್ಯಸೇ || ೨೧ ||

ಜ್ವಲಜ್ವಟಾಕಲಾಪಸ್ಯ ಭ್ರುಕುಟೀಕುಟಿಲಂ ಮುಖಂ ।

ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಕ ಸ್ತ್ರೀಭುವನೇ ಮಮ ಯೋ ನ ಗತೋ ಭಯಂ || ೨೨ ||

ನಾಹಂ ಕ್ಷಮಿಸ್ಯೇ ಬಹುನಾ ಕಿಮುಕ್ತೇನ ಶತಕ್ರತೋ ।

ವಿಡಂಬನಾಮಿಮಾಂ ಭೂಯಃ ಕರೋಷ್ಯನುನಯಾತ್ಮಿಕಾಂ || ೨೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಯಯೌ ವಿಪ್ರೋ ದೇವರಾಜೋಪಿ ತಂ ಪುನಃ ।

ಆರುಹ್ಯೈರಾನತಂ ನಾಗಂ ಪ್ರಯಯಾವಮರಾವತೀಂ || ೨೫ ||

ತಪ್ತನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ ಗೌತಮಾದಿ ಮುನಿಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಗರ್ವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದರು. ಕ್ಷಮಾಗುಣವಿಲ್ಲದೆ ತಪೋಬಲವುಳ್ಳ ನಾನು ದುರ್ವಾಸನೆಂದು ತಿಳಿದಯಾವಂತರಾದ ವಸಿಷ್ಠಾದಿಮುನಿಗಳು ಎತ್ತರವಾದ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಗರ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಈ ದಿನ ನನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದೆ. ಉರಿಯಂತಿರುವ ಜಟಿಗಳೂ, ಹುಬ್ಬು ಗಂಟೆಕ್ಕಿದ ಮುಖವೂ ಉಳ್ಳ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಭಯಪಡುವುದಿಲ್ಲ? ಶತಕ್ರತುವನ್ನು ಮಾಡಿದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವುದೇನು? ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ನೀನು ಸಮಾಧಾನರೂಪವಾದ ನಟನೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಎಂದು ಹೇಳಿ ದುರ್ವಾಸನು ಹೊರಟುಹೋದನು. ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಐರಾವತನನ್ನೇರಿ ಅಮರಾವತಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ತತಃ ಪ್ರಭೃತಿ ನಿಶ್ಚ್ರೀಕಂ ಸ ಶಕ್ರಂ ಭುವನತ್ರಯಂ |
ಮೈತ್ರೇಯಾಸೀದಪಧ್ವಸ್ತಂ ಸಂಕ್ಷೀಣೌಷಧಿವೀರುಧಂ || ೨೬ ||

ನ ಯಜ್ಞಸ್ತಂ ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ನ ತಸ್ಯ ಸ್ಯತಿ ತಾಪಸಾಃ |
ನ ಚ ದಾನಾದಿಧರ್ಮೇಷು ಮನಶ್ಚಕ್ರೇ ತದಾ ಜನಃ || ೨೭ ||

ನಿಷ್ಪತ್ತಾಸ್ತೈಕಲಾಲೋಕಾ ಲೋಜಾಗು ಪಹತೇಂದ್ರಿಯಾಃ |
ಸ್ವಲ್ಪೇಪಿ ಹಿ ಬಭೂವುಸ್ತೇ ಸಾಭಿಲಾಷಾ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ || ೨೮ ||

ಯತಸ್ಸತ್ತ್ವಂ ತತೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ಸತ್ತ್ವಂ ಭೂತೃನುಸಾರಿ ಚ |
ನಿಶ್ಚ್ರೀಕಾಣಾಂ ಕುತಸ್ಸತ್ತ್ವಂ ವಿನಾ ಜೇನ ಗುಣಾಃ ಕುತಃ || ೨೯ ||

ಬಲಶೌರ್ಯಾದ್ಯಭಾವಾಶ್ಚ ಪುರುಷಾಣಾಂ ಗುಣೈರ್ವಿನಾ |
ಲಂಘನೀಯಸ್ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಬಲಶೌರ್ಯವಿವರ್ಜಿತಃ || ೩೦ ||

೨೬-೨೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಮೂರು ಲೋಕವೂ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದೆ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಓಷಧಿಗಳೂ, ಖಳಗಳೂ ಒಣಗಿಹೋದವು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವೂ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದುದಾಗಿ ಲೋಭಾದಿಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ದೋಷಯುಕ್ತವಾಗಲು ಜನರು ಅಲ್ಪ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

೨೯-೩೦. ಧೈರ್ಯವೆಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತಿರುವುದು. ಧೈರ್ಯವು ಸಂಪತ್ತನ್ನನುಸರಿಸಿರುವುದು. ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಬಲವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಔದಾರ್ಯ, ಸಂತೋಷ, ಕ್ಷಮೆ, ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಬಲ ಶೌರ್ಯಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ಅವನು ಬುದ್ಧಿ ಹೀನನಾಗುವನು. ಹೀಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾದ ಮೂರು

ಭವತ್ಯಪದ್ಧಸ್ತಮತಿರ್ಲಂಘಿತಃ ಪ್ರಥಿತಃ ಪುರ್ನಾ |

ಏವಮತ್ಯಂತನಿಶ್ಚ್ರೇಕೇ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ಸತ್ತ್ವನರ್ಜಿತೇ || ೩೦ ||

ದೇವಾನ್ಪ್ರತಿ ಬಲೋದ್ಯೋಗಂ ಚಕ್ರುದೈತೇಯದಾನವಾಃ || ೩೧ ||

ಲೋಭಾಭಿಭೂತಾ ನಿಶ್ಚ್ರೇಕಾ ದೈತ್ಯಾಸ್ಸತ್ತ್ವವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

ಶ್ರಿಯಾ ವಿಹೀನೈರ್ನಿಸ್ಸತ್ತ್ವೈರ್ದೇವೈಶ್ಚಕ್ರಸ್ತತೋ ರಣಂ || ೩೨ ||

ವಿಜಿತಾಸ್ತ್ರಿದತಾ ದೈತ್ಯೈರಿಂದ್ರಾದ್ಯಾಶ್ಚರಣಂ ಯಯುಃ |

ಪಿತಾಮಹಂ ಮಹಾಭಾಗಂ ಹುತಾಶನಪುರೋಗಮಾಃ || ೩೩ ||

ಯಥಾವತ್ಪ್ರಥಿತೋ ದೇವೈರ್ಬ್ರಹ್ಮಾ ಹ್ರಾಹ ತತಸ್ಸುರಾಃ |

ಪರಾಪರೇಶಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜಧ್ವಮಸುರಾರ್ದನಂ || ೩೪ ||

ಲೋಕವೂ ಬಲಹೀನವಾಗುತ್ತಿರಲು ದೈತ್ಯರೂ ದಾನವರೂ ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

೩೩-೩೪. ಬಳಿಕ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಲೋಭ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಲವಿಲ್ಲದ ದೈತ್ಯರು ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬಲಹೀನರಾದ ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ದೈತ್ಯರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದರು. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮುಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಹಾಮುಹುಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿದರು.

೩೫-೩೬. ದೇವತೆಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಅಪರಾಪ್ರಕೃತಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ, ಅಸುರರನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ, ತನಗೆ ಯಾವ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದ, ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನೂ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯೂ, ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಕನೂ, ನಾಶವಿಲ್ಲದವನೂ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಜಯಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯನೂ, ಕಾರ್ಯರೂಪರಾಶ

ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಿತಿನಾಶಾನಾಮುಹೇತುಂ ಪೇತುಮಿಾಶ್ಚರಂ ।

ಪ್ರಜಾಪತಿಪತಿಂ ವಿಷ್ಣುಮನಂತಮಪರಾಜಿತಂ

॥ ೩೬ ॥

ಪ್ರಧಾನಪುಂಸೋಃ ರಜಯೋಃ ಕಾರಣಂ ಕಾರ್ಯಭೂತಯೋಃ ।

ಪ್ರಣತಾರ್ತಿಹರಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಸ ವಶ್ಯೋಯೋ ವಿಧಾಸ್ಯತಿ

॥ ೩೭ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ॥

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸುರಾನ್ಸರ್ವಾನ್ಸ್ರಹ್ಮಾ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ ।

ಕ್ಷೀರೋದಸ್ಯೋತ್ತರಂ ತೀರಂ ತೈರೇವ ಸಹಿತೋ ಯಯಾ

॥ ೩೮ ॥

ಸ ಗತ್ವಾ ತ್ರಿದಶೈಸ್ಸರ್ವೈಸ್ಸಮವೇತಃ ಪಿತಾಮಹಃ ।

ತುಷ್ಟಾವ ನಾಗ್ನಿರಿಷ್ಟಾಭಿಃ ಪರಾಪರಪತಿಂ ಹರಿಂ

॥ ೩೯ ॥

॥ ಬ್ರಹ್ಮೋವಾಚ ॥

ನಮಾಮಿ ಸರ್ವಂ ಸರ್ವೇಶಮನಂತಮಜಮನ್ಯಯಂ ।

ಲೋಕಧಾಮ ಧರಾಧಾರಮಪ್ರಕಾಶಮಭೇದಿನಂ

॥ ೪೦ ॥

ಪ್ರಧಾನ ಪುರುಷರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಕಾರಣನೂ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವರ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವನೂ, ಆದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿರಿ. ಅವನು ನಿಮಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೩೮-೩೯. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವರೊಡನೆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ದಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಪರಾಪರ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಹರಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅನೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೪೦. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಸ್ವರೂಪನೂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಈಶ್ವರನೂ, ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಮಹಿಮೆಗೆ ಆಶ್ರಯನೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಲ್ಲದವನೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದುದರಿಂದ ಭೇದಶೂನ್ಯನೂ ಆದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು.

ನಾರಾಯಣಮಣೀಯಾಂ ಸಮಶೇಷಾಣಾಮಣೀಯಸಾಂ |

ಸಮಸ್ತಾನಾಂ ಗರಿಷ್ಠಂ ಚ ಭೂರಾದೀನಾಂ ಗರೀಯಸಾಂ || ೪೧ ||

ಯತ್ರ ಸರ್ವಂ ಯತಸ್ಸರ್ವಮುತ್ಪನ್ನಂ ಮತ್ಪರಸ್ಸರಂ |

ಸರ್ವಭೂತಶ್ಚ ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪರಾಣಾಮಪಿ ಯಃ ಪರಃ || ೪೨ ||

ಪರಃ ಪರಸ್ಮಾತ್ಪುರುಷಾತ್ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದೃಶ್ |

ಯೋಗಿಭಿಶ್ಚಿಂತ್ಯತೇ ಯೋಃಸೌ ಮುಕ್ತಿಹೇತೋರ್ಮುಕ್ತುಭಿಃ || ೪೩ ||

ಸತ್ತ್ವಾದಯೋ ನ ಸಂತೀಶೇ ಯತ್ರ ಚ ಸ್ರಾಕ್ಯಕಾಗುಣಾಃ |

ಸಶುದ್ಧಸ್ಸರ್ವಶುದ್ಧೇಭ್ಯಃ ಪುಮಾನಾದ್ಯಃ ಪ್ರಸೀದತು || ೪೪ ||

೪೧. ನೀರೇ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನೂ, ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವನೂ ಆದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೪೨. ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಇದ್ದು, ನಾನು ಮೊದಲಾಗಿ ಸಮಸ್ತವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಯಾವ ದೇವನಿರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೪೩. ಪುರುಷನಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ, ಪರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಯೋಗಿಗಳ ಧ್ಯಾನಗೋಚರನಾದ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು.

೪೪. ಸತ್ತ್ವಾದಿಗುಣಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧವಾದುವುಗಳು. ಇವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಶುದ್ಧವಾದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಅದಿವುರುಷನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಆ ದೇವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ.

ಕಲಾಕಾಷ್ಠಾ ನಿಮೇಷಾದಿ ಕಾಲಸೂತ್ರಸ್ಯ ಗೋಚರೇ |

ಯಸ್ಯ ಶಕ್ರೀರ್ನ ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಪ್ರಸೀದತು ಸ ನೋ ಹರಿಃ || ೪೫ ||

ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಪರಮೇಶೋಜೋ ಯಶ್ಚ ದ್ವೋವೃಷಭಚಾರತಃ |

ಪ್ರಸೀದತು ಸನೋ ವಿಷ್ಣು ರಾತ್ಮಾ ಯಸ್ಸರ್ವದೇಹಿನಾಂ || ೪೬ ||

ಯಃ ಕಾರಣಂ ಚ ಕಾರ್ಯಂ ಚ ಕಾರಣವ್ಯಾಪಿ ಕಾರಣಂ |

ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪಿ ಚ ಯಃ ಕಾರ್ಯಂ ಪ್ರಸೀದತು ಸನೋ ಹರಿಃ || ೪೭ ||

ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ಕಾರ್ಯವ್ಯಾಪಿ ಯಸ್ಸಯಮ್ |

ತತ್ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಭೂತೋ ಯಸ್ತತ್ಪ್ರಪುಣಿತಾಸ್ತುತಂ || ೪೮ ||

೪೫. ಕಲಾಕಾಷ್ಠಾ ಮುಹೂರ್ತ ಮುಂತಾದ ಕಾಲನಿಯಮವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪವಾದ ಶಕ್ರಿಯು ಸ್ವಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ಯಾವ ದೇವನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೋ ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ.

೪೬. ಯಾವ ದೇವನೊಬ್ಬನೇ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂದೂ, ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಹೇಳುವರೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ, ಸಮಸ್ತ ದೇಹಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ.

೪೭-೫೦. ಪ್ರಕೃತಿಕಾರ್ಯ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಆದರ ಕಾರ್ಯ, ಅಹಂಕಾರ ಇದರ ಕಾರ್ಯ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಪಂಚ-ಭೂತ, ಇದರ ಕಾರ್ಯ, ಸ್ಥೂಲಪಂಚ ಮಹಾಭೂತ, ಅದರ ಕಾರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಅದರ ಕಾರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಅವನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರವಾಹರೂಪದಿಂದ ತಾನೇ ಇರುವನು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾದಿ ಪ್ರವಾಹರೂಪವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಪಂಚ ಮಹಾಭೂತಗಳು, ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತಗಳು, ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಪ್ರಕೃತಿ ಇವು ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು. ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವ ಕಾರಣ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು. ಸುಖಾನುಭವರೂಪನೂ, ಸುಖವಿಷಯನೂ, ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಸೃಷ್ಟಿವಿಷಯನೂ, ಕರ್ತೃರೂಪನೂ, ಕಾರ್ಯ

ಕಾರಣಂ ಕಾರಣಸ್ಯಾಪಿ ತಸ್ಯ ಕಾರಣಕಾರಣಂ ।

ತತ್ಕಾರಣಾನಾಂ ಹೇತುಂ ತಂ ಪ್ರಣತಾಸ್ತ್ಮ ಸುರೇಶ್ವರಂ || ೪೯ ||

ಭೋಕ್ತಾರಂ ಭೋಜ್ಯಭೂತಂ ಚ ಸೃಷ್ಟಾರಂ ಸೃಜ್ಯಮೇವ ಚ ।

ಕಾರ್ಯಕರ್ತೃಸ್ವರೂಪಂ ತಂ ಪ್ರಣತಾಸ್ತ್ಮ ಪರಂ ಪದಂ || ೫೦ ||

ವಿತುಡ್ಯ ಭೋಧವನ್ನಿ ತ್ಸಮಜಮುಕ್ಲಯನುನ್ಯಯಂ ।

ಅನ್ಯಕ್ತಮವಿಕಾರಂ ಯತ್ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೫೧ ||

ನ ಸ್ಥೂಲಂ ನಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಯನ್ಮ ವಿಶೇಷಣಗೋಚರಂ ।

ತತ್ಪದಂ ಪರಮಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಣಮಾನು ಸದಾಮಲಂ || ೫೨ ||

ಯಸ್ಯಾಯುತಾಯುತಾಂಶಾಂತೇ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯಂ ಸ್ಥಿತಾ ।

ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಪ್ರಣಮಾನುಸ್ತಮನ್ಯಯಂ || ೫೩ ||

ರೂಪನೂ ಅದ ಪರಮಪದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆವು.

೫೧-೫೨. ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವೆಂಬುದು ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾದುದು. ಸಡ್ಭಾವೆ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದುದು. ಸ್ಥೂಲವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಯಾವ ವಿಶೇಷಣ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಅನುಭವಗೋಚರವಾದುದಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದು. ಆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆವು.

೫೩-೫೪. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಕೋಟ್ಯಂಶದ ಒಂದಂಶವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯ ರಜೋಗುಣದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚ ರಚನಾಶಕ್ತಿಯು ಇರುವುದು. ಆ ಪರಮಪದವೆನ್ನು ಯೋಗಿಗಳು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಪ್ರಣವೆ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಮೇಲೆ ನಾಶರಹಿತವಾದ ಆ ಪದವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಗೋಚರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಆ

ಯದ್ಯೋಗಿನಸ್ಸದೋದ್ಯುಕ್ತಾಃ ಪುಣ್ಯಸಾಪಕ್ಷಯೇಣಕ್ಷಯಂ |

ಪಶ್ಯಂತಿ ಪ್ರಣವೇಣಚಿಂತ್ಯಂ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೫೪ ||

ಯನ್ನ ದೇವಾ ನ ಮುನಯೋ ನಚಾಹಂ ನಚ ಶಂಕರಃ |

ಜಾನಂತಿ ಪರಮೇಶಸ್ಯ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೫೫ ||

ಶಕ್ತಯೋ ಯಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಣುಶಿವಾತ್ಮಿಕಾಃ |

ಭವಂತ್ಯಭೂತಪೂರ್ವಸ್ಯ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೫೬ ||

ಸರ್ವೇಶ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಕ ಸರ್ವಸರ್ವಾಶ್ರಯಾಚ್ಯುತ |

ಪ್ರಸೀದ ವಿಷ್ಣೋ ಭಕ್ತಾನಾಂ ವ್ರಜ ನೋ ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರಂ || ೫೭ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಇತ್ಯುದೀರಿತಮಾಕರ್ಣ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತ್ರಿದಶಾಸ್ತತಃ |

ಪ್ರಣವ್ಯೋಚತುಃ ಪ್ರಸೀದೇತಿ ವ್ರಜ ನೋ ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರಂ || ೫೮ ||

ಪರಮೇಶ್ವರನ ಪರಮಪದವಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿಗಳೂ, ನಾನೂ, ಶಂಕರನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ ಎಂಬ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಅಭೂತಪೂರ್ವ (ಅನಾದಿಯಾದ) ನಾದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುವುವು. ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದವನೇ, ಪ್ರಪಂಚ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನೇ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೇ, ನಾಶರಹಿತನೇ ಭಕ್ತರಾದ ನಮಗೆ ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರನಾಗು.

೫೮-೬೦. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಾವೂ, ಬ್ರಹ್ಮನೂ ದಿಗಂತಪ್ರಕಾಶಕವಾದ ನಿನ್ನ ನಾಶರಹಿತವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಯನ್ನಾಯಂ ಭಗವಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಜಾನಾತಿ ಪರಮಂ ಪದಂ |

ತನ್ನ ತಾಸ್ತು ಜಗದ್ಧಾಮ ತವ ಸರ್ವಗತಾಚ್ಯುತ || ೫೯ ||

ಇತ್ಯಂತೇ ವಚಸಸ್ತೇಷಾಂ ದೇವಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಥಾ |

ಊಚುರ್ದೇವರ್ಷಯಸ್ಸರ್ವೇ ಬೃಹಸ್ಪತಿಪುರೋಗವಯಾಃ || ೬೦ ||

ಅದ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಪುಮಾನಿಜ್ಯೋ ಯಃ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಚ ಪೂರ್ವಜಃ |

ತಂ ನತಾಸ್ತು ಜಗತ್ಸ್ರಷ್ಟುಃ ಸ್ರಷ್ಟಾರಮವಿಶೇಷಣಂ || ೬೧ ||

ಭಗವನ್ಬ್ರಹ್ಮತಭವ್ಯೇಶ ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿಧರಾವ್ಯಯ |

ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಣತಾನಾಂ ತ್ವಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇಹಿ ದರ್ಶನಂ || ೬೨ ||

ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸಹಾಸ್ಮಾಭಿಸ್ಸಹ ರುದ್ರೈಸ್ತ್ರಿಸ್ತ್ರಲೋಚನಃ |

ಸರ್ವಾದಿತ್ಯೈಸ್ಸಮಂ ಪೂಷಾ ಪಾವಕೋಽಯಂ ಸಹಾಗ್ನಿಭಿಃ || ೬೩ ||

ಅತ್ತಿನೌ ವಸವಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ಚೈತೇ ಮರುದ್ಗಣಾಃ |

ಸಾಧ್ಯಾವಿಶ್ವೇ ತಥಾ ದೇವಾ ದೇವೇಂದ್ರತ್ವಾಯಮೀಶ್ವರಃ || ೬೪ ||

ಬ್ರಹ್ಮನೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ದೇವರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿದರು.

೬೧-೬೫. ಯಜ್ಞ ಪುರುಷನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾದವನೂ, ಅನಾದಿಯಾದವನೂ, ಲೋಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದವನೂ, ವಿಶೇಷಣ ರಹಿತನೂ ಅದ ಮಹಾಮಹಿಮನೇ, ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೇ, ಯಜ್ಞಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನೇ ನಿನಗೆ ನಾವು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆವು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡು. ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಮುಕ್ಯಣ್ಣನಾದ ಶಿವನೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂರ್ಯನೂ, ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಅತ್ತಿನಿದೇವತೆಗಳೂ,

ಪ್ರಣಾಮ ಪ್ರವಣಾನಾಥ ದೈತ್ಯಸೈನ್ಯಪರಾಜಿತಾಃ |

ಶರಣಂ ತ್ವಾಮನುಪ್ರಾಪ್ತಾಸ್ತನುಪ್ರಾ ದೇವತಾಗಣಾಃ

|| ೬೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಏವಂ ಸಂಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತು ಭಗವಾನ್ ಶಂಖಚಕ್ರಧೃತ್ |

ಜಗಾಮ ದರ್ಶನಂ ತೇಷಾಂ ವೈಶ್ರೇಯ ಪರಮೇಶ್ವರಃ

|| ೬೬ ||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತೇ ತದಾ ದೇವಾಶ್ಚಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರಂ |

ಅಪೂರ್ವರೂಪಸಂಸ್ಥಾನಂ ತೇಜಸಾಂ ರಾಶಿಮೂರ್ಜಿತಂ

|| ೬೭ ||

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರಣತಾಃ ಪೂರ್ವಂ ಸಂತೋಷಸ್ವಿಮಿತೇಕ್ಷಣಾಃ |

ತುಷ್ಟುವುಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಂ ಪಿತಾಮಹಪುರೋಗಮಾಃ

|| ೬೮ ||

ಅಷ್ಟವಸುಗಳೂ, ಸಾಧ್ಯರೂ, ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳೂ ಮುಂತಾದ ದೇವಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವೇಂದ್ರನೂ ದೈತ್ಯರ ಸೈನ್ಯಗಳಿಗೆ ಸೋತು ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಶರಣುಹೊಂದಿರುವೆವು.

೬೬. ಹೀಗೆಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಶಂಖಚಕ್ರಧಾರಿಯೂ, ಮಹಾ ಮಹಿಮನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು.

೬೭-೬೮. ವೈಶ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು:— ದೇವತೆಗಳು ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾಧಾರಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆ ರೂಪವನ್ನೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಕಂಡು ಪುನಃ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ಥಿರವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಮುಂದು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

|| ದೇವಾಃ ||

ನನೋ ನನೋಃವಿಶೇಷಸ್ತ್ವಂ ತ್ವಂ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಂ ಪಿನಾಕಧೃತ್ |
 ಇಂದ್ರಸ್ತ್ವಮಗ್ನಿಃ ಪವನೋ ವರುಣಸ್ಸನಿತಾ ಯಮಃ || ೧೯ ||

ವಸವೋ ಮರುತಸ್ಸಾಘ್ಯಾ ವಿಶ್ವೇದೇವಗಣಾ ಭರ್ವಾ |
 ಯೋಯಂ ತವಾಗ್ರತೋ ದೇವ ಸಮಸ್ತೋ ದೇವತಾಗಣಃ |
 ಸರ್ವಮೇವ ಜಗತ್ಕ್ರವ್ಯಾ ಯತಸ್ಸರ್ವಗತೋ ಭರ್ವಾ || ೨೦ ||

ತ್ವಂ ಯಜ್ಞಸ್ತ್ವಂ ವಷಟ್ಪಾರ್ಶ್ವ ನೋಂಕಾರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |
 ವೇತ್ತಾ ವೇದ್ಯಂ ಚ ಸರ್ವಾತ್ಮಂ ಸ್ವನ್ಮಯಂ ಚಾಖಿಲಂ ಜಗತ್ || ೨೧ ||

ಶ್ವಾನಾರ್ತಾಶ್ಚರಣಂ ವಿಷ್ಣೋ ಪ್ರಯಾತಾ ದೈತ್ಯನಿರ್ಜಿತಾಃ |
 ವಯಂ ಪ್ರಸೀದ ಸರ್ವಾತ್ಮಂಸ್ತೇಜಸಾಸ್ಯಾಯಯಸ್ವ ನಃ || ೨೨ ||

ಶಾವದಾರ್ತಿಸ್ತಥಾ ನಾಂಭಾ ತಾವನ್ಮೋಹಸ್ತಥಾ ಸುಖಂ |
 ಯಾವನ್ನ ಯಾತಿ ಶರಣಂ ತ್ವಾನುಶೇಷಾಘನಾತನಂ || ೨೩ ||

೧೯-೨೪. ಮಹಾಮಹಿಮನೇ ನೀನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು. ಪಿನಾಕ ಸಾಣಿಯಾದ ಶಿವನು. ಇಂದ್ರಾಗ್ನಿ, ವರುಣ, ವಾಯುಸ್ವರೂಪನು. ಸೂರ್ಯನೂ ನೀನೇ. ಯಮನೂ ನೀನೇ. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ವಸುಗಳು, ಸಾಧ್ಯರು, ನಿನ್ನ ಮುಂದಿರುವ ಸಮಸ್ತ ದೇವಗಣಗಳೂ, ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಸರ್ವಗತನಾದ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದು. ನೀನೇ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನು. ವಷಟ್ಪಾರ, ಓಂಕಾರ, ಪ್ರಜಾಪತಿಸ್ವರೂಪನು. ತಿಳಿಯತಕ್ಕವನೂ, ಜ್ಞಾನವಿಷಯನೂ ನೀನೇ. ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಸರ್ವಗತನಾದ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ. ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಸೋತುಕೊಂಡ ನಂಪ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸು. ಸಮಸ್ತ ಪಾಪನಾಶಕನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣ ಹೊಂದುವ ಪರಿಯಂತವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಶತ್ರುಬಾಧೆಯೂ, ಆಸೆಯೂ, ಅಜ್ಞಾನವೂ.

ತ್ವಂ ಪ್ರಸಾದಂ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಕ್ಷೇಪ್ರಪನ್ನಾನಾಂ ಕುರುಷ್ವ ನಃ |
ತೇಜಸಾಂ ನಾಥ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸ್ವಭಕ್ತಾನ್ಯಾಯನಂ ಕುರು

|| ೨೪ ||

|| ಶ್ರೀಪರಾಶರಃ ||

ಏವಂ ಸಂಸ್ತೂಯಮಾನಸ್ತು ಪ್ರಣತೈರನುರೈರ್ಹರಿಃ |

ಪ್ರಸನ್ನದೃಷ್ಟಿಭಗವಾನಿದಮಾಹ ಸ ನಿಶ್ಚಕ್ರೈತ್

|| ೨೫ ||

ತೇಜಸೋ ಭವತಾಂ ದೇವಾಃ ಕರಿಷ್ಯಾಮ್ಯುಪಬೃಂಹಣಂ |

ವದಾಮ್ಯಹಂ ಯಕ್ಶಿತ್ರಯತಾಂ ಭವದ್ಭಿಸ್ತದಿದಂ ಸುರಾಃ

|| ೨೬ ||

ಆನೀಯ್ಯ ಸಹಿತಾ ದೈತ್ಯೈಃ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧೌ ಸಕಲೌಷಧೀಃ |

ಮಂಥಾನಂ ಮಂದರಂ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಕ್ತ್ರಂ ಕೃತ್ವಾ ಚ ನಾಸುಕಿಂ

|| ೨೭ ||

ಕಷ್ಟವೂ ಇರುವುದು. ತೇಜೋನಿಧಿಯಾದ ನೀನು ಶರಣಾಗತರಾದ ನಮಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು.

೨೫. ಹೀಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಸ್ತೋತ್ರವಾಡಿದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಡಿದನು.

೨೬-೨೭. ದೇವತೆಗಳೇ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವೆನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ನೀವು ದೈತ್ಯರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಸಮಸ್ತ ಓಷಧಿಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡೆಗೋಲಾಗಿಯೂ, ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯಿರಿ. ಅಮೃತವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುವೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೀವೂ, ದೈತ್ಯರೂ, ಸಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ. ಸಮಾನವಾದ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸೋಣವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. ಕೊನೆಗೆ ನೀವೇ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ. ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆದುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಮೃತವನ್ನು ನೀವು

ಮುಘೈಶಾನುವೃತಂ ದೇವಾಸ್ಸಹಾಯೇ ನುಯ್ಯವಸ್ಥಿತೇ || ೨೮ ||

ಸಾಮಪೂರ್ವಂ ಚ ದೈತೇಯಾಸ್ತತ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಕರ್ಮಣಿ |
ಸಾಮಾನ್ಯಫಲಭೋಕ್ತಾರೋ ಯೂಯಂ ವಾಚ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಥ || ೨೯ ||

ಮುಘೈಮಾನೇ ಚ ತತ್ರಾಬ್ಧೌ ಯತ್ಸಮುತ್ಪದ್ಯತೇಽವೃತಂ |
ತತ್ಪಾನಾದ್ಭಲಿನೋ ಯೂಯಮನುಮರಾಶ್ಚ ಭವಿಷ್ಯಥ || ೩೦ ||

ತಥಾ ಚಾಹಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತೇ ಯಥಾ ತ್ರಿದಶದ್ವಿಷಃ |
ನ ಸ್ರಾಪ್ಸ್ಯಂತ್ಯಮೃತಂ ದೇವಾಃ ಕೇವಲಂ ಕ್ಷೇಶಭಾಗಿನಃ || ೩೧ ||

|| ಶ್ರೀಪರಾಶರಃ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ದೇವದೇವೇನ ಸರ್ವ ಏವ ತತಸ್ಸುರಾಃ |
ಸಂಧಾನಮಸುರೈಃ ಕೃತ್ವಾ ಯತ್ನವಂತೋಽಮೃತೇಭವತ್ || ೩೨ ||

ಕುಡಿಯ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಮರಣವಿಲ್ಲದವರಾಗಿಯೂ ಆಗುವಿರಿ. ಆ ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ಅವೃತವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

೮೨-೮೩. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು:—ಹೀಗೆಂದು ದೇವದೇವನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಸುರರೊಡನೆ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ ಅವೃತವನ್ನು ಪಡೆವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರು. ದೇವತೆಗಳೂ, ದೈತ್ಯರೂ, ದಾನವರೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನು ತಂದು, ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೇಘದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದ ಸ್ನೇಹಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ, ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡಿಗೋಲಾಗಿಯೂ, ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಹಗ್ಗವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿ ವೇಗವಾಗಿ ಕಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ವಾಸುಕಿಯ ಬಾಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯರನ್ನು ತಲೆಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದನು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರು ವಾಸುಕಿಯ ಬಾಯಿಯ ಉಸುರಿನಿಂದ ಉಂಟಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ತೇಜೋ

ನಾನೌಷಧೀಸ್ವಮಾನೀಯ ದೇವ ದೈವೇಯದಾನವಾಃ |

ಕ್ಷೇಪ್ತಾಃ ಕ್ಷೀರಾಭಿಪಯಸಿ ಶರದಭ್ರಾಸುಲತ್ಪಿಷಿ || ೮೩ ||

ಮಂಥಾನಂ ಮಂದರಂ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಕ್ಷ್ಯಂ ಕೃತ್ವಾ ಚ ವಾಸುಕಿಂ |

ತತೋ ಮಥಿತುಮಾರಬ್ಧಾ ಮೈತ್ರೇಯ ತರಸಾಮೃತಂ || ೮೪ ||

ವಿಬುಧಾಸ್ಸಹಿತಾಸ್ಸರ್ವೇ ಯತಃ ಪುಚ್ಯಂ ತತಃ ಕೃತಾಃ |

ಕೃಷ್ಣೇನ ವಾಸುಕೇರ್ದೈತ್ಯಾಃ ಪೂರ್ವಕಾಯೇ ನಿವೇಶಿತಾಃ || ೮೫ ||

ತೇ ತಸ್ಯ ಮುಖನಿಶ್ಚಾಸವಹ್ನಿ ನೋಪಹತತ್ಪಿಷಃ |

ನಿಸ್ತೇಜಸೋ ಸುರಾಸ್ಸರ್ವೇ ಬಭೂವುರಮಿತೌಜಸಃ || ೮೬ ||

ಪುಚ್ಯಪ್ರದೇಶೇ ವರ್ಷಧಿಃ ತಥಾಚಾಪ್ಯಾಯಿತಾಸ್ಸುರಾಃ

|| ೮೭ ||

ಕ್ಷೀರೋದಮುಧ್ನೇ ಭಗವಾಃ ಕೂರ್ಮರೂಪೀ ಸ್ವಯಂ ಹರಿಃ |

ಮಂದರಾದ್ರೇರಥಿಷ್ಠಾನಂ ಭ್ರಮತೋಭೂನ್ಮಹಾಮುನೇ || ೮೮ ||

ಹೀನರಾದರು. ವಾಸುಕಿಯ ಉಸುರಿನ ನೇಗದಿಂದ ತಲೆಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೇಘಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಾಲದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು ಸುಖಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

೮೮-೯೧. ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ತಾನು ಸಹಾಯಕನಾಗಿರುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ! ಅದರಂತೆ ಅವನು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದನಡುವೆ ಕೂರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಮಂದರಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದನು. ಚಕ್ರಗದಾಧರನಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪದಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ನಡುವೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬೇರೊಂದು ರೂಪದಿಂದ ದೈತ್ಯರ ನಡುವೆಯೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು, ಹಗ್ಗವಾದ ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗದ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡ ರೂಪದಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಮತ್ತು

ರೂಪೇಣಾನ್ಯೇನ ದೇವಾನಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಚಕ್ರಗದಾಧರಃ |

ಚಕರ್ಷ ನಾಗರಾಜಾನಂ ದ್ವೈತ್ಯಮಧ್ಯೇ ಪರೇಣ ಚ || ೮೯ ||

ಉಪರಾಕ್ರಾಂತವಾ ಶೈಲಂ ಬೃಹದ್ರೂಪೇಣ ಕೇಶವಃ |

ತಥಾಪರೇಣ ನೈತ್ಯೇಯ ಯನ್ನ ದ್ವೈತ್ಯಂ ಸುರಾಸುರೈಃ || ೯೦ ||

ತೇಜಸಾ ನಾಗರಾಜಾನಂ ತಥಾಸ್ಯಾಯಿತವಾ ಹರಿಃ |

ಅನ್ಯೇನ ತೇಜಸಾ ದೇವಾನುವಬೃಂಹಿತನಾಸ್ತ್ರಭುಃ || ೯೧ ||

ಮಥ್ಯಮಾನೇ ತತಸ್ತ್ವೀ ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧೌ ದೇವದಾನವೈಃ |

ಹವಿರ್ಧಾಮಾಭವತ್ಪೂರ್ವಂ ಸುರಭಿಸ್ಸುರಪೂಜಿತಾ || ೯೨ ||

ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾಗರಾಜನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ, ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೯೨-೯೯. ವೈತ್ಯೇಯಮುನಿಯ ಕೇಳು:- ದೇವದಾನವರು ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುತ್ತಿರಲು ಮೊದಲು ಹಾಲು ಮೊಸರು ಮುಂತಾದ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ, ಹವಿಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪೂಜಾರ್ಯವಾದ ಕಾಮಧೇನುವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವದಾನವರು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಆ ಕಾಮಧೇನುವಿನ ಆಸೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ನೆಟ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿದ್ಧರು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೆಂದು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಮದದಿಂದ ಮತ್ತವಾದ ನೋಟವುಳ್ಳ ಮದಿರಾದೇವಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಬಳಿಕ ಕವಿವುದರಿಂದ ವಿಕೀಷವಾದ ಸುಳಿಗಳುಂಟಾದ ಆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಿಂದ, ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ತುಂಬುತ್ತಿರುವ ಪಾರಿಜಾತವೆಂಬ ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅನಂತ ಪಡಿಸುವ ಮರವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅಮೇಲೆ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಔದಾರ್ಯದಿಗುಣಗಳಿವೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿದ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಅಸ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರ ಗುಂಪು ಹುಟ್ಟಿತು. ಬಳಿಕ ಚಂದ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅವನನ್ನು ಶಿವನು ಶಿರೋಭೂಷಣವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಷವನ್ನು ಶಿವನೇ ಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಅವನು ಕುಡಿಯುವಾಗ ಚಲ್ಲಿಹೋದ

ಜಗ್ಮುರ್ಮುದಂ ತದಾ ದೇನಾ ದಾನನಾಶ್ಚ ಮಹಾಮುನೇ |

ನ್ಯಾಕ್ಷಿಸ್ತಚೇತಸಶ್ಚೈವ ಬಭಗವುಪ್ತಿಸುತೇಕ್ಷಣಾಃ

|| ೯೩ ||

ಕಿಮೇತದಿತಿ ಸಿದ್ಧಾನಾಂ ದಿವಿ ಚಿಂತಯಾಕಾಂ ತತಃ |

ಬಭೂವ ವಾರುಣೇ ದೇವೀ ಮದಾಘೂರ್ಣಕಲೀಶಚನಾ

|| ೯೪ ||

ಕೃತಾನರಾತ್ರತಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷೀರೋದಾದ್ವಾಸರ್ಯ ಜಗತ್ |

ಗಂಧೀನ ಪಾರಿಜಾತೋಭೂದ್ದೇವ ಸ್ತ್ರೀನಂದನಸ್ತರುಃ

|| ೯೫ ||

ರೂಪಾದಾರ್ಯಗುಣೋಪೇತಸ್ತತಶ್ಚಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗಣಃ |

ಕ್ಷೀರೋದಧೇಸ್ಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ ಮೈತ್ರೇಯ ಪರಮಾದ್ಭುತಃ

|| ೯೬ ||

ತತಶ್ಚೀತಾಂಶುರಭವಜ್ಜಗೃಹೇ ತಂ ಮಹೇಶ್ವರಃ |

ಜಗೃಹುಶ್ಚ ನಿಷಂ ನಾಗಾಃ ಕ್ಷೀರೋದಾದ್ಧಿಸಮುದ್ಭವಂ

|| ೯೭ ||

ತತೋ ಧನ್ವಂತರಿದೇವಶ್ಚೇತಾಂಬರಧರಸ್ಸ್ಯಯಂ |

ಬಿಭ್ರತ್ಕಮಂಡಲುಂ ಪೂರ್ಣಮನ್ಯುತಸ್ಯ ಸಮುತ್ಥಿತಃ

|| ೯೮ ||

ತತಸ್ಸ್ಯಸ್ತಮನಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ದೈತೇಯದಾನವಾಃ |

ಬಭೂವುರ್ಮುದಿತಾಸ್ಸದ್ಯೋ ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಭಿಃ

|| ೯೯ ||

ತತಸ್ಪುರತ್ಕಾಂತಿಮತಿಃ ವಿಕಾಸಿ ಕಮಲೇ ಸ್ಥಿತಾ |

ಶ್ರೀದೇವೀ ಪಯಸಸ್ತಸ್ಮಾದುತ್ಥಿತಾ ಧೃತಪಂಕಜಾ

|| ೧೦೦ ||

ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಷವನ್ನು ನಾಗಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿದುವು. ಆಮೇಲೆ ಧನ್ವಂತರಿಯೆಂಬ ದೇವನು ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಮಂಡಲುವಿನಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪುತವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ದೈತ್ಯದಾನವರೂ ಮುನಿಗಳೂ ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತರಾಗಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

೧೦೦-೧೦೫. ಆಮೇಲೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಅರಳಿದ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಶ್ರೀ ದೇವಿಯು ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ

ತಾಂ ತುಷ್ಪವುರ್ಮುದಾ ಯುಕ್ತಾಶ್ಚ್ರೀಸೂಕ್ತೇನ ಮಹರ್ಷಯಃ || ೧೦೧ ||

ವಿಶ್ವಾವಸುಮುಖಾಸ್ತಸ್ಯಾ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಪುರತೋ ಜಗುಃ |

ಘೃತಾಚೀಪ್ರಮುಖಾ ಬ್ರಹ್ಮ ನಸ್ಯತುಶ್ಚಾಪ್ಸರೋ ಗಣಾಃ || ೧೦೨ ||

ಗಂಗಾದ್ಯಾಸ್ತರಿತಸ್ತೋಯೈಸ್ನಾನಾರ್ಥಮುಪತಸ್ಥಿರೇ |

ದಿಗ್ಗಜಾ ಹೇಮಪಾತ್ರಸ್ಥಮಾದಾಯ ವಿಮಲಂ ಜಲಂ |

ಸ್ನಾಪಯಾಂಚಕ್ರೀ ದೇವೀಂ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರೀಂ || ೧೦೩ ||

ಕ್ಷೀರೋದೋ ರೂಪಧೃತ್ಸ್ಯೈ ಮಾಲಾಮಮ್ಲಾನಪಂಕಜಾಂ |

ದದೌ ವಿಭೂಷಣಾನ್ಯಂಗೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಚಕಾರ ಹ || ೧೦೪ ||

ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾಂಬರಧರಾ ಸ್ನಾತಾ ಭೂಷಣಭೂಷಿತಾ |

ಪಶ್ಯತಾಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಯಯೌ ವಕ್ಷಸ್ಥಲಂ ಹರೇಃ || ೧೦೫ ||

ಕಮಲವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಆಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ದೇವಿಯನ್ನು 'ಹಿರಣ್ಯವರ್ಣಾಂ' ಎಂಬ ಹದಿನೈದು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೀಸೂಕ್ತದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು. ವಿಶ್ವಾವಸುವೇ ಮುಂತಾದ ಗಂಧರ್ವರು ಆ ದೇವಿಯು ಮುಂದೆ ಗಾನಮಾಡಿದರು. ಘೃತಾಚೀಪ್ರೇ ಮುಂತಾದ ಅಸ್ಪರಶ್ರೀಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡಿದರು. ಆ ದೇವಿಯು ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಗಂಗಾದಿ ನದಿಗಳು ತಮ್ಮ ನೀರಿನೊಡನೆ ದೇವಿಯು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದುವು. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಾಧಿದೇವಿಯಾದ ಆ ಮಹೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಚಿನ್ನದ ಕಲಶದಲ್ಲಿದ್ದ ನೀರಿನಿಂದ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದುವು. ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರನೇ ಒಂದು ಅಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದು ಬಾಡದಿರುವ ಕಮಲದ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಆ ದೇವಿಯು ಅವಯವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ದೇವಿಯು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ದಿವ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದಳು.

ತತೋವಲೋಕಿತಾ ರೇವಾ ರಾರಿವತ್ಸಂಸ್ಥಲಸ್ಥಯಾ ।

ಲಕ್ಷ್ಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯೈಶ್ಚೇಯ ಸ ರಜಾ ಪುಂ ನಿನ್ಯತಿಮಾಗತಾಃ ॥೧೦೬॥

ಉದ್ದೇಗಂ ಪರಮಂ ಜಗ್ಮುರ್ಭೃತ್ಯಾ ಇತ್ಯುರಾಜ್ಜುಷಾಃ ।

ತ್ಯಕ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಾ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯ ಮಹಾಭಾಗ ವಿಕ್ರತಿಕ್ತಿಪುರೋಗಮಾಃ ॥ ೧೦೭ ॥

ತತಸ್ತೇ ಜಗ್ಮುರ್ದೈತ್ಯಾ ಧನ್ವಂತರಿಕರಸ್ಥಿತಂ ।

ಕಮಂಡಲುಂ ಮಹಾವೀರಾ ಯತ್ರಾಸ್ತೇ ತದ್ವಿಜಾಮೃತಂ. ॥ ೧೦೮ ॥

ಮಾಯಯಾ ಲೋಭಯಿತ್ವಾ ತಾನ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಸಂಸ್ಥಿತಃ ।

ದಾನವೇಭ್ಯಸ್ತದಾದಾಯ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರದದೌ ಹರಿಃ ॥ ೧೦೯ ॥

ತತಃ ಪಪ್ಪುಸ್ಸುರಗಣಾಶ್ಯಕ್ರಾದ್ಯಾಸ್ತತ್ತದಾಮೃತಂ ।

ಉದ್ಯತಾಯುಧನಿಸ್ತ್ರೀಂಶಾ ದೈತ್ಯಾಸ್ತಾಂಶ್ಚ ಸಮುಭ್ಯಯುಃ ॥ ೧೧೦ ॥

೧೦೬. ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿದ ದೇವಿಯು ಕೃಪಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆತ್ಯಂತ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು.

೧೦೭-೧೧೦ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ದೈತ್ಯರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಬಳಿಕ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರು ಧನ್ವಂತರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದೆ ಅವೃತದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ಆಗ ವಿಷ್ಣುವು ಮೋಹನೀ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಳಿಸಿ ಆ ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ಅವರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದರು. ದೈತ್ಯರು ಕತ್ತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ದೇವತೆಗಳನ್ನೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರು.

ಪೀತೇಽಮೃತೇ ಚ ಬಲಿಭಿರ್ದೇವೈರ್ವೈಶ್ವಜಮೂಸ್ತದಾ |
ವಧ್ಯಮಾನಾ ದಿಶೋ ಭೇಜೇ ಪಾತಾಳಂ ಚ ವಿವೇಶಹ || ೧೧೧ ||

ತತೋ ದೇವಾ ಮುದಾಯುಕ್ತಾಶ್ಯಂಖಚಕ್ರಗದಾಧರಂ |
ಪ್ರಣಿಶತ್ಯ ಯಥಾಪೂರ್ವಮಶಾಸಂಸ್ತಕ್ತ್ರಿವಿಷ್ವಸಂ || ೧೧೨ ||

ತತಃ ಪ್ರಸನ್ನಭಾಸ್ನಾಯಃ ಪ್ರಯಯೌ ಸ್ವೇನ ವರ್ತ್ಮನಾ |
ಜ್ಯೋತಿರಂಷಿ ಚ ಯಥಾಮಾರ್ಗಂ ಪ್ರಯಯುರ್ಮನಿಸತ್ತಮ || ೧೧೩ ||

ಜಜ್ವಾಲ ಭಗನಾಂಶ್ಚೋಚ್ಚೈಶ್ಚಾರುದೀಪ್ತಿರ್ವಿಭಾವಸುಃ |
ಧರ್ಮೇ ಚ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತದಾ ಮತಿರಜಾಯತ || ೧೧೪ ||

ತ್ರಿಯಾ ಜುಷ್ಪಂ ಚ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಬಭೂವ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮ |
ಶಕ್ರಶ್ಚ ತ್ರಿದಶಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಪುನಶ್ಕ್ರೀಮಾನಜಾಯತ || ೧೧೫ ||

೧೧೧-೧೧೬. ಅಮೃತಪಾನ ಮಾಡಿದ ದೇವತೆಗಳು ಒಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರಲು, ಅವರೆಲ್ಲರೂ ದಿಕ್ಕುವಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಪಾತಾಳಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಅನೇಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತೋಷ ದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಶಂಖ ಚಕ್ರಗದಾಧಾರಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಹಿಂದಿನಂತೆ ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ (ಅಯನಾದಿ ವೃತ್ತಾಸಗಳಲ್ಲದೆ) ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲಗಳಾದ ಅಂಗಾರಕಾದಿ ಗ್ರಹಗಳು ವಕ್ರಾತಿಚಾರಗಳಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರಕಾಶವಾದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೂರು ಲೋಕವೂ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತು. ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನು ಮತ್ತೆ

ಸಿಂಹಾಸನಗತಶ್ಚಕ್ರಸ್ವಂಪ್ರಾಪ್ಯ ತ್ರಿದಿವಂ ಪುನಃ |
 ದೇವರಾಜ್ಯೇ ಸ್ಥಿತೋ ದೇವೀಂ ತುಷ್ಟಾಪಾಬ್ಜಕರಾ ತತಃ || ೧೧೬ ||

|| ಇಂದ್ರ ಉವಾಚ ||

ನಮಾಮಿ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಜನನನೀಮುಬ್ಧಿಸಂಭವಾಂ |
 ತ್ರಿಯಮುನ್ನಿದ್ರ ಪದ್ಮಾಕ್ಷೀಂ ವಿಷ್ಣು ವಕ್ಷಸ್ಥಲಸ್ಥಿತಾಂ || ೧೧೭ ||

ಪದ್ಮಾಲಯಾಂ ಪದ್ಮಕರಾಂ ಪದ್ಮಪತ್ರನಿಭೇಕ್ಷಣಾಂ |
 ವಂದೇ ಪದ್ಮಮುಖೀಂ ದೇವೀಂ ಪದ್ಮನಾಭಪ್ರಿಯಾಮಹಂ || ೧೧೮ ||

ತ್ವಂ ಸಿದ್ಧಿಶ್ಚತ್ಸಂಸ್ವಧಾ ಸ್ವಾಹಾ ಸುಧಾತ್ವಂ ಲೋಕಸಾವನಿ |
 ಸಂಧ್ಯಾ ರಾತ್ರಿಃ ಪ್ರಥಾ ಭೂತಿರ್ಮೇಧಾ ಶ್ರದ್ಧಾ ಸರಸ್ವತೀ || ೧೧೯ ||

ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತನಾದನು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಕಮಲಹಸ್ತಳಾದ ದೇವಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

೧೧೭-೧೧೮. ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಸ್ತೋತ್ರವೇನೆಂದರೆ :- ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ ತಾಯಿಯಾದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅರಳಿದ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಕಮಲವೇ ಮನೆಯಾಗಿ, ಆ ಕಮಲವನ್ನೇ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅದರ ದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಕಮಲಮುಖಿಯಾದ ಪದ್ಮನಾಭನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ಮಕವಾದ ದೇವಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

೧೧೯-೧೨೦. ದೇವಿಯೇ ನೀನೇ ಅಣವಾದಿ ಸಿದ್ಧಿಶ್ಚರೂಪಳೂ, ಸ್ವಧಾ ದೇವಿಯೂ, ಸ್ವಾಹಾ ದೇವಿಯೂ. ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನೇ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ವರೂಪಳೂ, ರಾತ್ರಿ ಸ್ವರೂಪಳೂ, ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವರೂಪಳೂ, ಸಂಪದ್ರೂಪಳೂ, ಬುದ್ಧಿರೂಪಳೂ, ಶ್ರದ್ಧಾರೂಪಳೂ, ಸರಸ್ವತಿ ಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿರುವೆ. ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪಳೂ

ಯಜ್ಞವಿದ್ಯಾ ಮಹಾವಿದ್ಯಾ ಗುಹ್ಯವಿದ್ಯಾ ಚ ಶೋಭನೇ |

ಅತ್ಮವಿದ್ಯಾ ಚ ದೇವಿತ್ವಂ ವಿಮುಕ್ತಿಫಲದಾಯಿನೀ || ೧೨೦ ||

ಅನ್ನೀಕ್ಷಕೇ ತ್ರಯೀ ವಾರ್ತಾ ದಂಡನೀತಿತ್ವಮೇವ ಚ |

ಸೌಮ್ಯಾಸೌಮ್ಯೈರ್ಜಗದ್ರೂಪೈಸ್ತ್ವಯೈತದ್ದೇವಿ ಪೂರಿತಂ || ೧೨೧ ||

ಕಾ ತ್ವನ್ಯಾ ತ್ವಾಮೃತೇ ದೇವಿ ಸರ್ವಯಜ್ಞಮಯಂ ವಪುಃ |

ಅಧ್ಯಾಸ್ತೇ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಯೋಗಿಚಿಂತ್ಯಂ ಗದಾಭೃತಃ || ೧೨೨ ||

ತ್ವಯಾ ದೇವಿ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಂ ಸಕಲಂ ಭುವನತ್ರಯಂ |

ವಿನಷ್ಟಪ್ರಾಯಮಭವತ್ತ್ವಯೇದಾನೀಂ ಸಮೇಧಿತಂ || ೧೨೩ ||

ವಿಶ್ವರೂಪವೇ ಮುಂತಾದ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾ ಸ್ವರೂಪಳೂ ರಹಸ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರೋಪಾಸನಾ ರೂಪವಾದ ವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪಳೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಆತ್ಮವಿದ್ಯಾ ಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿ ಮೋಕ್ಷಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವವಳಾಗಿರುವೆ.

೧೨೧-೧೨೩. ತರ್ಕವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪಳೂ, ನೇದವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪಳೂ, ತಿಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಆಯುರ್ವೇದ, ರಾಜನೀತಿ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ವರೂಪಳೂ ಆಗಿ ನೀನೇ ಶಾಂತವಾದ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರವಾದ ಜಗತ್ತಿನ ರೂಪದಿಂದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತುಂಬಿರುವೆ. ದೇವಿಯೇ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತಾವಳು ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನಾ, ದೇವದೇವನೂ, ಗದಾಧರನೂ ಆದ, ಯೋಗಿಗಳು ಧ್ಯಾನಮಾಡತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವಳು. ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಮೂರುಲೋಕವೂ ನಾಶವಾದ ಹಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಅದು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು. ಮಹಾ ಮಹಿಮಳೇ ನಿನ್ನ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಮನೆ, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಧಾನ್ಯ, ಧನ ಮುಂತಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳುಂಟಾಗುವುವು. ನಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜನರಿಗೆ ಶರೀರಾರೋಗ್ಯವೂ, ಐಶ್ವರ್ಯವೂ, ಶತ್ರುನಾಶವೂ, ಸುಖವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆ

ದಾರಾಃ ಪುತ್ರಾಸ್ತಥಾಗಾರಸುಹೃದ್ಧಾನ್ಯಧನಾದಿಕಂ |

ಭವತ್ಯೇತನ್ಮಹಾಭಾಗೇ ನಿತ್ಯಂ ತ್ವದ್ವೀಕ್ಷಣಾನ್ಮುಖಾಂ || ೧೨೪ ||

ಶರೀರಾರೋಗ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯಮರಿಪಕ್ಷಕ್ಷಯಸ್ಸುಖಂ |

ದೇವಿ ತ್ವದ್ವೃಷ್ಟಿದೃಷ್ಟಾನ್ಯಾನಾಂ ಪುರುಷಾನಾಂ ನ ದುರ್ಲಭಂ || ೧೨೫ ||

ತ್ವಂ ಮಾತಾ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ದೇವದೇವೋ ಹರಿಃ ಪಿತಾ |

ತಯೈತದ್ವಿಷ್ಣುನಾ ಚಾಂಬ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಚರಾಚರಂ || ೧೨೬ ||

ಮಾ ನಃ ಕೋಶಂ ತಥಾ ಗೋಷ್ಠಂ ಮಾ ಗೃಹಂ ಮಾ ಪರಿಚ್ಛದಂ |

ಮಾ ಶರೀರಂ ಕಳತ್ರಂ ಚ ತ್ಯಜೇಥಾಸ್ಸರ್ವಪಾವನಿ || ೧೨೭ ||

ಯುವುವು. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೂ ನೀನೇ ತಾಯಿಯು. ದೇವದೇವನಾದ ಹರಿಯೇ ತಂದೆಯು. ತಾಯೇ ನಿನ್ನಿಂದಲೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೂ ಈ ಚರಾಚರವಾದ ಜಗತ್ತು ತುಂಬಿರುವುದು.

೧೨೭-೧೨೪. ನೀನು ತಾಯಿಯಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಬೀಜಸವನ್ನೂ, ಮನೆಯನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳ ಹಟ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಪರಿಕರಗಳನ್ನೂ, ಶರೀರವನ್ನೂ, ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನೂ, ಪಶುಗಳನ್ನೂ, ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ, ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬೇಡ. ನೀನು ಉದಾಸೀನಮಾಡಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆಯೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಶುಚಿತ್ವ, ಶೀಲಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ ಜನರು ಗುಣಹೀನರಾದರೂ ಶೀಲಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಧನದಿಂದಲೂ ಅಧಿಕಾರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವರಾಗುವರು. ದೇವಿಯೇ ನೀನು ಯಾವನನ್ನು ದಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವೆಯೋ ಅವನು ಗುಣವಂತನೂ ಶ್ಲಾಘ್ಯನೂ, ಕೃತಾರ್ಥನೂ, ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತನೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ, ಶೂರನೂ, ಪಠಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗುವನು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಲೋಕಮಾತೆಯಾದ ನೀನು ಯಾವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನಳಾಗುವೆಯೋ

ಮಾ ಪುತ್ರಾನ್ಮಾ ಸುಹೃದ್ವರ್ಗಾನ್ಮಾ ಪಶೂನ್ಮಾ ವಿಭೂಷಣಂ |

ತೃಜೇಥಾ ನುನು ದೇವಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೋರ್ವಕ್ಷಸ್ಥ ಲಾಲಯೇ || ೧೨೬ ||

ಸತ್ಯೇನ ಶೌಚಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಂ ತಥಾ ಶೀಲಾದಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ |

ತೃಜ್ಯಂತೇ ತೇ ನರಾಸ್ಸದ್ಯಸ್ಸಂತೃಕ್ತಾ ಯೇ ತ್ವಯಾನುಲೇ || ೧೨೯ ||

ತ್ವಯಾನುಲೋಕಿತಾಸ್ಸದ್ಯಶ್ರೀಲಾದ್ಯೈಃ ಸಕಲೈರ್ಗುಣೈಃ |

ಧನೈಶ್ಚರೈಶ್ಚ ಯುಜ್ಯಂತೇ ಪುರುಷಾ ನಿರ್ಗುಣಾ ಅಪಿ || ೧೩೦ ||

ಸ ಶ್ಲಾಘ್ಯೈಸ್ಸಗುಣೈಃ ಧನ್ಯಸ್ಸಕುಲೀನಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |

ಸಶೂರಸ್ಸಚ ವಿಕ್ರಾಂತೋ ಯಂ ತ್ವಂ ದೇವಿ ನಿರೀಕ್ಷಸೇ || ೧೩೧ ||

ಸದ್ಯೋ ನೈಗುಣ್ಯಮಾಯಾಂತಿ ಶೀಲಾದ್ಯಾಸ್ಸಕಲಾ ಗುಣಾಃ |

ಪರಾಜ್ಞುಷೀ ಜಗದ್ಭ್ರಾತೃ ಯಸ್ಯ ತ್ವಂ ನಿಷ್ಣವಲ್ಲಭೇ || ೧೩೨ ||

ನತೇ ವರ್ಣಯಿಂತು ಶಕ್ತಾ ಗುರ್ಣಾ ಜಿಹ್ವಾಪಿ ವೇಧಸಃ |

ಪ್ರಸೀದ ದೇವಿ ಪದ್ಮಾಕ್ಷಿ ಮಾಸ್ಮಾಂಸ್ತಾಕ್ಷೀಃ ಕದಾಚನ || ೧೩೩ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏವಂ ಶ್ರೀಸಂಸ್ತುತಾ ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಾದಾದ್ಯಶ್ಯ ಶತಕ್ರತುಂ |

ಪಶ್ಯತಾಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಮಿತಾ ದ್ವಿಜ || ೧೩೪ ||

ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನ ಶೀಲಾದಿಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ದುರ್ಗುಣಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುವು.

ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಾಲಗೆಯೂ ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗದ್ದು

ಕಮಲಾಕ್ಷಿಯಾದ ದೇವಿಯೇ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನೆಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದೆ ಇರು.

ಹೀಗೆಂದು ದೇವೇಂದ್ರನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಲೂ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಮಿತಳಾದ ದೇವಿಯು

|| ಶ್ರೀರುನಾಚ ||

ಪರಿತುಷ್ಟಾಸ್ತಿದೇವೇಶ ಸ್ತೋತ್ರೇಣಾನೇನ ತೇ ಹರೇ |

ವರಂ ವ್ಯಣೇಷ್ಯ ಯಸ್ತಿಸ್ತೋತ್ರೇ ವರದಾಹಂ ತವಾಗತಾ

|| ೧೩೫ ||

|| ಇಂದ್ರ ಉನಾಚ ||

ವರದಾ ಯದಿ ಮೇ ದೇವಿ ವರಾಹೋ ಯದಿ ಚಾಪ್ಯಹಂ |

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ನ ತ್ವಯಾ ತ್ಯಾಜ್ಯಮೇಷ ಮೇಽಸ್ತು ವರಃ ಪರಃ || ೧೩೬ ||

ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಯಸ್ತ್ವಭೈತೇನ ತ್ವಾಂ ತೋಷ್ಯತ್ಯಭಿಸಂಭವೇ |

ಸ ತ್ವಯಾ ನ ಪರಿತ್ಯಾಜ್ಯೋ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ತು ವರೋ ಮಮ || ೧೩೭ ||

ಅದೃಶ್ಯಳಾಗಯೇ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದಳು. ಇದನ್ನು ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೩೫. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು “ ದೇವಾಧಿಪತಿಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದೆನು. ವರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿನ್ನೆ ದುರಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು ನಿನಗಿಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಕೇಳು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೧೩೬-೧೩೭. ದೇವೇಂದ್ರನು ‘ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯೇ ನಾನು ನೀನು ಕೊಡುವ ವರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದು ನೀನು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಧೀನದಲ್ಲರಿವ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾಗದು. ಇದೇ ನನಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ವರವು. ಈ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವನೋ ಅವನನ್ನು ನೀನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗ ಬಾರದು. ಇದು ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಎರಡನೇ ವರವು ’ ಎಂದನು

|| ಶ್ರೀರೂಪಾಚ ||

ಶ್ರೈಲೋಕೈಂ ಶ್ರಿದಶಶ್ರೇಷ್ಠ ನ ಸಂತ್ಯಕ್ವಾಮಿ ವಾಸವ ।
 ದಕ್ಷೋ ವರೋಮುಯಾಯಂ ತೇ ಸ್ತೋತ್ರಾರಾಧನತುಷ್ಟಯಾ || ೧೩೮ ||

ಯಶ್ಚ ಸಾಯಂ ತಥಾ ಪ್ರಾತಃಸ್ತೋತ್ರೇಣಾನೇನ ಮಾನವಃ ।
 ಮಾಂ ತೋಷ್ಯತಿ ನ ತಸ್ಯಾಹಂ ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಪರಾಙ್ಮುಖೀ || ೧೩೯ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಖನಂ ದದೌ ವರೌ ದೇವೀ ದೇವರಾಜಾಯ ವೈ ಪುರಾ ।
 ನೈತ್ಯೇಯ ಶ್ರೀರ್ಮಹಾಭಾಗ ಸ್ತೋತ್ರಾರಾಧನತೋಷಿತಾ || ೧೪೦ ||

ಭೃಗೋಃ ಖ್ಯಾತ್ಯಾಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಶ್ರೀಃ ಪೂರ್ವಮುಫೇಃ ಪುನಃ ।
 ದೇವದಾನವಯಶ್ಚೇನ ಪ್ರಸೂತಾಮೃತಮಂಥನೇ || ೧೪೧ ||

೧೩೮-೧೩೯. ಶ್ರೀದೇವಿಯು ' ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ನಿನ್ನ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚು ನಾನು ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಈ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೧೪೦-೧೪೧. ಪರಾಶರನು, ವೈತ್ಯೇಯನೇ ಹಿಂದೆ ದೇವರಾಜನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಎರಡು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಳು ಹಿಂದೆ ಭೃಗುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಖ್ಯಾತಿಯ ಮಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಶ್ರೀದೇವಿಯೇ ಪುನಃ ದೇವದಾನವರ ಸಮುದ್ರಮಂಥನ ರೂಪವಾದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಹೀಗೆಯೇ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲಾ

ಏವಂ ಯದಾ ಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿ ದೇವದೇವೋ ಜನಾರ್ದನಃ |

ಅವತಾರಂ ಕರೋತ್ಯೇಷಾ ತದಾ ಶ್ರೀಸ್ತತ್ಸಹಾಯಿನೀ || ೧೪೨ ||

ಪುನಶ್ಚ ಪದ್ಮಾ ಸಂಭೂತಾ ಹ್ಯಾದಿತ್ಯೋಭೂದ್ಯದಾ ಹರಿಃ |

ಯದಾ ಚ ಭಾರ್ಗವೋ ರಾಮಸ್ತದಾ ಭೂಧರಣೀ ತ್ರಿಯಂ || ೧೪೩ ||

ರಾಘವಶ್ಚೇನಭವತ್ಸೀತಾ ರುಕ್ಮಿಣೀ ಕೃಷ್ಣಜನ್ಮಿನಿ |

ಅನ್ಯೇಷುಃ ಚಾವತಾರೇಷುವಿಷ್ಣೋರೇಷಾನಪಾಯಿನೀ || ೧೪೪ ||

ದೇವಶ್ಚೇ ದೇವದೇಹೇಯಂ ಮನುಷ್ಯಶ್ಚೇ ಚ ಮಾನುಷೀ |

ವಿಷ್ಣೋರ್ದೇಹಾನುರೂಪಾಂ ವೈ ಕರೋತ್ಯೇಷಾತ್ಮನಸ್ತನುಂ || ೧೪೫ ||

ಯಸ್ತೈತಚ್ಚೈಣುಯಾಜ್ಞನ್ಮಲಕ್ಷ್ಮಾ ಯಶ್ಚ ಪತೇನ್ನರಃ |

ಶ್ರಿಯೋ ನ ನಿಚ್ಯುತಿತ್ಯಸ್ಯ ಗೃಹೇ ಯಾವತ್ಕುಲತ್ರಯಂ || ೧೪೬ ||

ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಯಾವಾಗ ಅವತಾರ ಮಾಡುವನೋ ಆಗ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವಳು.

೧೪೩-೧೪೫. ಹರಿಯು ವಾಮನನಾದಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪದ್ಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಭೃಗುವಂಶದಲ್ಲಿ ರಾಮನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಭೂದೇವಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ರಾಮನಾಗಿ ಅವತಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ರಾವಣಾದಿಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕಳಾಗಿ ಸೀತೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಕೃಷ್ಣಾವತಾರಮಾಡಿದಾಗ ರುಕ್ಮಿಣಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಹರಿಯು ಮಾಡಿದ ಬೇರೆ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಅಗಲದೆ ಇದ್ದಳು ವಿಷ್ಣುವು ದೇವ ಶರೀರಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಇವಳೂ ದೇವಶರೀರವನ್ನೂ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅನುರೂಪಳಾಗಿದ್ದಳು.

೧೪೬-೧೪೭. ಈ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಅವತಾರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾರು ಕೇಳುವರೋ ಅಥವಾ ಈ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಓದುವರೋ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು

ಪಶ್ಯತೇ ಯೇಷು ಚೈವೈಷಾ ಗೃಹೇಷು ಶ್ರೀಕಥಾ ಮುನೇ |

ಅಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಕಲಹಾಧಾರಾ ನ ತೇಷ್ವಾಸ್ತೇ ಕದಾಚನ || ೧೪೭ ||

ಏತತ್ತೇ ಕಥಿತಂ ಸರ್ವಂ ಯನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ |

ಕ್ಷೀರಾಬ್ದೌ ಶ್ರೀಯಥಾ ಜಾತಾ ಪೂರ್ವಂ ಭೃಗುಸುತಾ ಸತೀ || ೧೪೮ ||

ಇತಿ ಸಕಲವಿಭೂತೃವಾಸ್ತಿಹೇತು-

ಸ್ನೃತಿರಿಯನಿಂದ್ರಮುಖೋದ್ಗತಾ ಹಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ಚ |

ಅನುದಿನಮಿಹ ಪಶ್ಯತೇ ನೃನಿಯೈಃ |

ವರ್ಸತಿ ನ ತೇಷು ಕದಾಚಿದಸ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಃ || ೧೪೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ನವನೋಡಧ್ಯಾಯಃ

ತಲೆಯವರೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಅಗಲದೆ ಇರುವಳು. ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಓದುವರೋ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೪೮-೧೪೯. ವೈಶ್ಯೇಯನೇ, ಭೃಗು ಪುತ್ರಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದಳೆಂದು ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಸಕಲ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದ ದೇವೇಂದ್ರನ ಮುಖ ದಿಂದ ಹೊರಟ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಯಾವ ಮನುಜರು ಪಠನ ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಎಂದಿಗೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ದಶನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ನೈತ್ರೇಯ ಉನಾಚ ॥

ಕಥಿತಂ ನೋತ್ತಮಾ ಸರ್ವಂ ಯತ್ಪ್ರಖ್ಯೋಷಿಸಿ ಮಹಾಮುನೇ ।

ಭೃಗುಸರ್ಗಾತ್ಪ್ರಭೃತ್ಕೇಷ ಸರ್ಗೋ ನೋ ಕಥ್ಯತಾಂ ಪುನಃ ॥ ೧ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ॥

ಭೃಗೋಃ ಖ್ಯಾತ್ಯಾಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಲಕ್ಷ್ಮೀರ್ವಿಷ್ಣು ಪರಿಗ್ರಹಃ ।

ತಥಾ ಧಾತೃವಿಧಾತಾರೌ ಖ್ಯಾತ್ಯಾಂ ಜಾತೌ ಸುತೌ ಭೃಗೋಃ ॥ ೨ ॥

ಆಯತರ್ನಿಯತಿಶ್ಚೈವ ನೋರೋಃ ಕನೈ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ಧಾರ್ಯೇ ಧಾತೃವಿಧಾತ್ರೋಸ್ತೇ ತಯೋರ್ಜಾತೌ ಸುತಾವೃಭೌ ॥ ೩ ॥

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧. ನೈತ್ರೇಯನು, ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಪರಾಶರನೇ, ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವೆ. ಆದರೆ ಭೃಗುಸೃಷ್ಟಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಈ ಸೃಷಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪುನಃ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೨-೫. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು:— ನೈತ್ರೇಯನೇ, ಭೃಗುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಖ್ಯಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವಿಷ್ಣುಸತ್ತಿಯಾದಳು. ಆ ಖ್ಯಾತಿಯಲ್ಲಿ ಧಾತೃ ವಿಧಾತೃ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಿಗೆ ಮೇರುವೃತ್ತಿಯರಾದ

ಪ್ರಾಣಶ್ಚೈವ ವ್ಯುಕ್ತಂ ಕಂಡುಶ್ಚ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯೋ ವ್ಯುಕ್ತಂ ಕಂಡುತಃ |

ತತೋ ವೇದಶಿರಾ ಜಣ್ಣೀ ಪ್ರಾಣಸ್ಯಾಪಿ ಸುತಂ ಶೃಣು || ೪ ||

ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ದ್ಯುತಿರ್ಮಾ ಪುತ್ರ ಅಜಾವಾಂಶ್ಚ ತತೋ ಭವತ್ |

ತತೋ ವಂತೋ ಮಹಾಭಾಗ ವಿಸ್ತರಂ ಭಾರ್ಗವೋ ಗತಃ || ೫ ||

ಪತ್ನೀ ಮರೀಚೀಸ್ಸಂಭೂತಃ ಪೌರ್ಣಮಾಸಮಸೂಯತ |

ವಿರಜಾಃ ಪರ್ವತಶ್ಚೈವ ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೌ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ವಂಶಸಂಕೀರ್ತನೇ ಪುತ್ರೌ ವದಿಷ್ಣೇಹಂ ತತೋ ದ್ವಿಜ || ೬ ||

ಆಯತಿ ನಿಯತಿ ನಿಂಬವರು ಪತ್ನಿಯರಾದರು. ಆ ವ ರಿ ಬ್ಬ ರಿ ಗೂ ಪ್ರಾಣ ವ್ಯುಕ್ತಂ ಎಂದು ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ವ್ಯುಕ್ತಂ ಎಂದು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯನೂ ವೇದಶಿರನೆಂಬವನೂ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಪ್ರಾಣನಿಗೆ ದ್ಯುತಿಮಂತನೆಂಬವನೂ, ಅಜಾ ವಂತನೆಂಬವನೂ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಹೀಗೆ ಭಾರ್ಗವನ ವಂಶವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆ ಯಿತು. (ದಕ್ಷ-ಕನ್ಯೆಯರಾದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಕನ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಹದಿನೂರು ಕನ್ಯೆಯರ ವಂಶವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಅಮೇಲೆ ಭೃಗು ಪತ್ನಿಯಾದ ಖ್ಯಾತಿಯ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಶಿವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸತೀದೇವಿಯು ದಕ್ಷನ ಕೋಪದಿಂದ ಕನ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಶರೀರತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ದುರದಿಂದ ಆಕೆಯ ವಂಶವು ಬೆಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮರೀಚಿ ಪತ್ನಿ ಯಾದ ಸಂಭೂತಿಯ ವಂಶವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದು.)

೬. ಮರೀಚಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂಭೂತಿಯು ಪೌರ್ಣಮಾಸನೆಂಬ ಮಗ ನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ವಿರಜೆಯೂ ಪರ್ವತನೂ ಆ ಪೌರ್ಣ ಮಾಸನ ಮಕ್ಕಳು. ಮರೀ ಚಿಗೆ ಕಶ್ಯಪನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಗನು. ಅವನ ವಂಶವನ್ನು ಇದೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

ಸ್ಮೃತಿಶ್ಲಾಂಗಿರಸಃ ಪತ್ತೀ ಪ್ರಸೂತಾ ಕನ್ಯಕಾಸ್ತಥಾ |

ಸಿನೀವಾಲೀ ಕುಹೂಶ್ಚೈವ ರಾಕಾ ಚಾನುಮತಿಸ್ತಥಾ || ೭ ||

ಅನಸೂಯಾ ತಥೈವಾಶ್ರೇರ್ಜಷ್ಟೇ ಪುತ್ರಾನಕಲ್ಪರ್ಷಾ |

ಸೋಮಂ ದುರ್ವಾಸಸಂ ಚೈವ ದತ್ತಾತ್ರೇಯಂ ಚ ಯೋಗಿನಂ || ೮ ||

ಪ್ರೀತ್ಯಾಂ ಪುಲಸ್ತ್ಯಭಾರ್ಯಾಯಾಂ ದಂಭೋಲಿ

ಸ್ತತ್ಪುತೋಽಭವತ್ |

ಪೂರ್ವಜನ್ಮನಿ ಸೋಗಸ್ತ್ಯಃ ಸ್ಮೃತಸ್ನ್ಯಾಯಂಭುವೇಂತರೇ || ೯ ||

ಕರ್ದಮಶ್ಚೈವರೀವಾಂಶ್ಚ ಸಹಿಷ್ಣುಶ್ಚೈವ ಸುತತ್ರಯಂ |

ಕ್ಷಮಾ ತು ಸುಷುನೇ ಧಾರ್ಯಾ ಪುಲಹಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ || ೧೦ ||

೭-೮. ಸ್ಮೃತಿಯೆಂಬುವಳು ಅಂಗಿರಸ ಮುನಿಯ ಪತ್ನಿಯು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಿನೀವಾಲಿ (ಚತುರ್ದಶೀಯುಕ್ತಾಮಾವಾಸ್ಯಾ) ಕುಹೂ (ಪ್ರತಿಪದ್ಯುತಾಮಾವಾಸ್ಯಾ) ರಾಕಾ (ಚತುರ್ದಶೀಯುತ ಪೂರ್ಣಮಾ) ಅನುಮತಿ (ಪ್ರತಿಪದ್ಯುತಪೂರ್ಣಮಾ) ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಕನ್ಯೆಯರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅತ್ತಿಪತ್ತಿಯಾದ ಅನಸೂಯೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ, ದುರ್ವಾಸ, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳಾದರು

೯-೧೦. ಪುಲಸ್ತ್ಯರ ಪತ್ನಿಯಾದ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಂಭೋಲಿಯೆಂಬ ಮಗನಾದನು. ಸ್ನಾಯಂಭುವ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದಂಭೋಲಿಯಾಗಿದ್ದವನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಪುಲಹನೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕ್ಷಮೆಯೆಂಬುವಳು ಕರ್ದಮ, ವರೀವಂತ ಸಹಿಷ್ಣು ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಕ್ರತೋಶ್ಚ ಸಂನತಿರ್ಭಾರ್ಯಾ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾನಸೂಯತ |

ಸಸ್ಮಿಃ ಪುತ್ರಸಹಸ್ರಾಣಿ ಋಷೀಣಾಮೂರ್ಧ್ವರೇತಸಾಂ |

ಅಂಗುಷ್ಠಪರ್ವಮಾತ್ರಾಣಾಂ ಜ್ವಲದ್ಭಾಸ್ಕರತೇಜಸಾಂ || ೧೦ ||

ಊರ್ಧ್ವಾಯಾಂ ಚ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಸಸ್ತಾಜಾಯಂತ ನೈ ಸುತಾಃ | || ೧೧ ||

ರಜೋ ಗೋತ್ರೋದ್ವರ್ಜಾಹೂ ಚ ಸವನಶ್ಚಾನಭುಕ್ತಫಾ |

ಸುತಪಾಶುಕ್ಯ ಇತ್ಯೇತೇ ಸರ್ವೇ ಸಪ್ತರ್ಷಯೋಮಲಾಃ || ೧೨ ||

ಯೋಸಾವಗ್ನ್ಯಭಿಮಾನೀ ಸ್ಯಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಗೃಹನಯೋಗ್ರಜಃ |

ತಸ್ಮಾತ್ಸ್ವಾಯಾ ಸುತಾಃ ಲೇಭೇ ತ್ರೀನುದಾರೌಜಸೋ ದ್ವಿಜ || ೧೩ ||

೧೦. ಕ್ರತುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸಂನತಿಯು ವಾಲಖಿಲ್ಯವೆಂಬ ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೈಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ಗಾತ್ರದವರಾಗಿಯೂ ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ಸುಗಳಾದ ಋಷಿಗಳಾಗಿಯೂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು.

೧೧-೧೨. ವಸಿಷ್ಠನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಊರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ರಜ, ಗೋತ್ರ, ಊರ್ವ್ವಾ ಬಾಹು, ಸವನ, ಅನಘ ಸುತಪ, ಶುಕ್ರ ಎಂಬ ಪರಿಶುದ್ಧರಾದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರು.

೧೪-೧೫. 'ಮುಖಾದಗ್ನಿರಜಾಯತ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಬೆಂಕಿಗೆ ಅಭಿಮಾವಿ ದೇವತೆಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು, ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಿರಿಯಮಗನು. ಆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಹಾ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾವಕ, ಪವನಾಸ, ರಜಿ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಮುಘನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸವನಾನನೆಂದೂ, ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪಾವಕನೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯನ ತಾಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಶುಚಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ

ಪಾವಕಂ ಪನಮಾನಂ ಚ ಶುಚಿಂ ಚಾಪಿ ಜಲಾಶಿನಂ || ೧೫ ||

ತೇಷಾಂ ತು ಸಂತತಾವನೈಃ ಚತ್ವಾರಿಂಶಚ್ಚ ಪಂಕ ಚ !
ಕಥ್ಯಂತೇ ನಹ್ಮಯಶ್ಚೈತೇ ಪಿತಾಪುತ್ರತ್ರಯಂ ಚ ಯಶ್ || ೧೬ ||

ಏವಮೇಕೋನಪಂಚಾಶದ್ವಹ್ಮಯಃ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ || ೧೭ ||

ಪಿತರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾ ಯೇ ಮಯಾ ತವ |
ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾ ಬರ್ಹಿಷದೋಽನಗ್ನಯಸ್ಸಾಗ್ನಯಶ್ಚ ಯೇ ||
ತೇಭ್ಯಸ್ಸಧಾ ಸುತೇ ಜಜ್ಞೇ ಮೇನಾಂ ವೈತರಣೀಂ ತಥಾ || ೧೮ ||

ತೇ ಉಭೇ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನಾಯೋಗಿನ್ಯಾ ಚಾಪ್ಯುಭೇ ದ್ವಿಜ |
ಉತ್ತಮಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೇ ಸರ್ವೈಸ್ಸಮುದಿತೈರ್ಗುಣೈಃ || ೧೯ ||

ಹದಿನೈದು ಜನ ಮಕ್ಕಳು. ಒಟ್ಟು ನಲವತ್ತೈದು ಜನರು. ತಂದೆಯೊಬ್ಬ, ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳೂ ಸೇರಿ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಜನರನ್ನೂ ಅಗ್ನಿ ಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೧೮-೧೯. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಬ್ರಹ್ಮನು ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ, ಯಾಗಮಾಡದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತಾ ಎಂಬ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳಾಗಿಯೂ, ಯಾಗಮಾಡಿದವರು ಬರ್ಹಿಷದರೆಂಬ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳಾಗಿಯೂ ಆಗುವರು. ಆ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ವಧಾದೇವಿಯು ಮೇನಾ. ವೈತರಣಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಾಗಿಯೋಗಿನಿಗಳೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಸ್ತ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳವರೆಂದೆನಿಕೊಂಡಿರುವರು.

ಇತ್ಯೇಷಾ ದಕ್ಷಕನ್ಯಾನಾಂ ಕಥಿತಾಪತ್ಯ ಸಂತತಿಃ |

ಶ್ರದ್ಧಾವಾಙ್ ಸಂಸ್ಕರನ್ನೇಶಾಂ ನಾನಪತ್ಯೋಭಿಜಾಯತೇ || ೨೦ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ದಶನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೦. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯರ ಸಂತತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಂಬಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರಿಗೆ ಅನಪತ್ಯದೋಷವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ತೀರ್ಥವಾಗಿ ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

“ ಶ್ರೀಃ ”

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಏಕಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಸಾದೌ ಮನೋಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ಯ ತು |
ದ್ವೌ ಪುತ್ರೌ ಸುನುಹಾವೀರೌ ಧರ್ಮಜ್ಞೌ ಕಥಿತೌ ತವ || ೧ ||

ತಯೋರುತ್ತಾನಸಾದಸ್ಯ ಸುರುಚ್ಯಾಮುತ್ತಮಸ್ಸುತಃ |
ಅಭೀಷ್ಟಾಯಾಮಭೂದ್ವೈರ್ಹೃ ಪಿತುರತ್ಯಂತವಲ್ಲಭಃ || ೨ ||

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿಗೆ ಪ್ರಿಯವ್ರತ, ಉತ್ತಾನವಾದ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರು ಧರ್ಮವನ್ನರಿತವರಾಗಿ ಮಹಾ ಶೂರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಾನವಾದ ನೆಂಬುವನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಸುರುಚಿಯೆಂಬ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನೆಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಮಗನು ಇದ್ದನು. ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಪಟ್ಟದ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸುನೀತಿಗೆ ಧ್ರುವನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಸುನೀತಿರ್ನಾಮ ಯಾ ರಾಜ್ಞಸ್ತಸ್ಯಾಸೀನ್ಮಹಿಸೀ ದ್ವಿಜಃ ।
 ಸ ಸಾತಿಪ್ರೀತಿಮಾಂಸ್ತಸ್ಯಾಂ ತಸ್ಯಾಶ್ಚಾಸೀದ್ಧ್ರುವಸ್ತುತಃ ॥ ೩ ॥
 ರಾಜಾಸನಸ್ಥಿತಸ್ಯಾಂಕಂ ಪಿತುರ್ಭ್ರಾತರಮಾಶ್ರಿತಂ ।
 ದ್ಯವೈಷ್ಟೋತ್ತಮಂ ಧ್ರುವಶ್ಚಕ್ರೇ ತಮಾರೋಢುಂ ಮನೋರಥಂ ॥ ೪ ॥
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭೂಪತಿಶ್ಚ ಸ್ಯಾಸ್ತುರುಚ್ಯಾ ನಾಚ್ಚನಂಗತಃ ।
 ಪ್ರಣಯೇನಾಗತಂ ಭುತ್ರಮುತ್ಸಂಗಾರೋಹಾಪೋತ್ಸುಕಂ ॥ ೫ ॥
 ಸಪತ್ನೀಕನಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಮಂಕಾರೋಹಣೋತ್ಸುಕಂ ।
 ಸ್ವಪುತ್ರಂ ಚ ತಥಾರೋಢಂ ಸುರುಚಿರ್ವಾಕ್ಯಮಬ್ಜನೀತ್ ॥ ೬ ॥
 ಕ್ರಿಯತೇ ಕಿಂ ವೃಥಾ ನತ್ಸ ಮಹಾನೇಷ ಮನೋರಥಃ ।
 ಅನ್ಯಸ್ತ್ರೀಗರ್ಭಜಾತೇನ ಹ್ಯಸಂಭೂಯ ಮನೋದರೇ ॥ ೭ ॥

೪-೬. ಧ್ರುವನು, ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ. ತಂದೆಯತೊಡೆಯನೇಲಿದ್ದ ಉತ್ತಮನನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನೂ ತಂದೆಯ ತೊಡೆಯನೇಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟನು. ತಂದೆಯು, ಸವತಿ ತಾಯಿಯಾದ ಸುರುಚಿಯು ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ತೊಡೆಯನ್ನೇರಲು ಬಂದ ಮಗನನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸವತಿ ತಾಯಿಯಾದ ಸುರುಚಿಯು ತನ್ನ ಮಗನು ದೊರೆಯ ತೊಡೆಯನೇಲಿದ್ದುದನ್ನೂ, ಧ್ರುವನು ತಂದೆಯ ತೊಡೆಯನ್ನೇರಲು ಬಂದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಾತನಾಡಿದಳು.

೭-೧೦. ' ಮಗುವೇ ನನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನೀನು ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಈ ದೊಡ್ಡ ಆಸೆಯನ್ನೇಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆ? ನಿನಗೆ ದೊರಕದೆ ಇರುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ರಾಜಪದವಿಯನ್ನು ಅವಿವೇಕದಿಂದ ಆಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನು ರಾಜಪುತ್ರನು ನಿಜವಾದರೂ ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲ. ಈ ಸಿಂಹಾಸನವು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೇ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಗನಿಗೇ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದು. ನೀನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಸೆಪಡುವೆ. ನನ್ನ ಮಗನಂತೆ ನಿನಗೆ ಇರುವ ಆ ದೊಡ್ಡ ಆಸೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾದುದಲ್ಲವೇ? ನೀನು ಸುನೀತಿಯ ಮಗನೇಬುದನ್ನು ಅರಿಯೆಯಾ? ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

ಉತ್ತಮೋತ್ತಮಮುಪ್ರಾಸ್ಯಮನಿಗೇಕೋಭಿವಾಂಛಸಿ |
 ಸಸ್ಯಂ ಸುತಸ್ತ್ವಮಪ್ಯಸ್ಯ ಕಿಂ ತು ನ ತ್ವಂ ಮಯಾ ಧೃತಃ || ೮ ||
 ಏತದ್ರಾಜಾಸನಂ ಸರ್ವಭೂಭೃತ್ಸಂತ್ರಯಕೇತನಂ |
 ಯೋಗ್ಯಂ ಮಮೈವ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಕಿಮಾತ್ಮಾ ಕ್ಲಿಶ್ಯತೇ ತ್ವಯಾ || ೯ ||
 ಉಚ್ಚೈರ್ಮನೋರಥಸ್ತೇಯಂ ಮತ್ಪುತ್ರಸ್ಯೇವ ಕಿಂ ವೃಥಾ |
 ಸುನೀತ್ಯಾಮಾತ್ಮನೋ ಜನ್ಮ ಕಿಂ ತ್ವಯಾ ನಾವಗಮ್ಯತೇ || ೧೦ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಉತ್ಸೃಜ್ಯ ಪಿತರಂ ಬಾಲಸ್ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ಮಾತೃಭಾಷಿತಂ |
 ಜಗಾಮ ಕುಪಿತೋ ಮಾತುರ್ನಿಜಾಯಾ ದ್ವಿಜ ಮಂದಿರಂ || ೧೧ ||
 ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕುಪಿತಂ ಪುತ್ರಮಿಾಷತ್ಸ್ಮೃರಿತಾಧರಂ |
 ಸುನೀತಿರಂಕಮಾರೋಪ್ಯ ಮೈತ್ರೇಯೇದಮಭಾಷತ || ೧೨ ||
 ವತ್ಸ ಕಃ ಕೋಪಯೇತುಸ್ತೇ ಕಶ್ಚ ತ್ವಾಂ ನಾಭಿನಂದತಿ |
 ಕೋವಜಾನಾತಿ ಪಿತರಂ ತವ ಯಸ್ತೇಷಪರಾಧ್ಯತಿ || ೧೩ ||

೧೧-೧೨. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು, ಬಾಲಕನಾದ ಧ್ರುವನು ಸವತಿಯಾಯಿ ಮತನನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪದಿಂದ ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಸುನೀತಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ತುಟಿಯುಳ್ಳ ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು ತೊಡಿಯಮೇಲೆ ಕುಳಿ ರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡಿದಳು.

೧೩-೧೪. ಮಗುವೇ ನಿನ್ನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಿನ್ನನ್ನೂ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನೂ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದವರಾರು? ಎಂದು ತಾಯಿಯು ಕೇಳುತ್ತಳು, ಧ್ರುವನು ರಾಜನೆದುರಿಗೆ ಸುರುಚಿಯು ಗರ್ವದಿಂದ ಅಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಮಗನು ಸುರುಚಿಯು ಮಾತನಾಡಿದಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಳು, ಸುನೀತಿಯು ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತ ಮಾಸಿದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಅತಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದಳು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಅಶ್ರುಕ್ಲೃತ್ಸಕಲಂ ಮಾತ್ರೇ ಕಫಯಾಮಾಸ ತದ್ಯಥಾ |
ಸುರುಚಿಃ ಸ್ತ್ರಾಹ ಭೂಪಾಲಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನುತಿಗರ್ವಿತಾ || ೧೪ ||

ನಿಶ್ಚಯ ಸೇತಿ ಕಥಿತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಪುಸ್ತಕೇ ದುರ್ಮನಾಃ |
ಶ್ವಾಸಕ್ವಾಮೇಕ್ಷಣಾ ದೀನಾ ಸುನೀತಿರ್ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ || ೧೫ ||

|| ಸುನೀತಿರುವಾಚ ||

ಸುರುಚಿಸ್ಸತ್ಯಮಾಹೇದಂ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ್ಯೋಽಸಿ ಪುತ್ರಕ |
ನ ಹಿ ಪುಣ್ಯವತಾಂ ವತ್ಸಸ್ಸಪತ್ನೈರೇವಮುಚ್ಯತೇ || ೧೬ ||

ತತ್ತ್ವಯಾ ನಾತ್ರ ಕರ್ತವ್ಯಂ ದುಃಖಂ ತದ್ಯಾಕ್ಯಸಂಭವಂ || ೧೭ ||

ನೋದ್ವೇಗಸ್ತಾತ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕೃತಂ ಯದ್ಯವತಾ ಪುರಾ |
ತತ್ಕ್ರೋಧಪಹರ್ತುಂ ಶಕ್ನೋತಿ ದಾತುಂ ಕಶ್ಚಾಕ್ಯತಂ ತ್ವಯಾ || ೧೮ ||

ರಾಜಾಸನಂ ತಥಾ ಭಕ್ತಂ ವರಾಶ್ಚ ವರವಾರಣಾಃ |
ಯಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಾನಿ ತಸ್ಯೈತೇ ಮತ್ಪೈತಚ್ಚಾಮ್ಯ ಪುತ್ರಕ || ೧೯ ||

ಅನ್ಯಜನ್ತು ಕೃತ್ಯಃ ಪುಣ್ಯೈಸ್ಸುರುಚ್ಯಾಂ ಸುಗುಚಿರ್ವಪಃ |
ಭಾರ್ಯೇತಿ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಚಾನ್ಯಾ ಮದ್ವಿಧಾ ಪುಣ್ಯವರ್ಜಿತಾ || ೨೦ ||

ಪುಣ್ಯೋಪಕಯಸಂಪನ್ನೈಃ ಸ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಸ್ತಥೋತ್ತಮಃ |
ಮಮ ಪುತ್ರಸ್ತಥಾ ಜಾತಸ್ವಲ್ಪಪುಣ್ಯೋ ಧ್ರುವಂ ಭವಾತ್ || ೨೧ ||

೧೬-೨೧. ಸುನೀತಿಯು “ ಎಲೈ ಮಗನೇ, ಸುರುಚಿಯು ನಿಜವಾಗ
ಮಾತನ್ನೇ ಹೇಳಿದಳು. ನೀನು ಪೂರ್ಣ ಭಾಗ್ಯವಂತನಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯವಂತೆಯ
ಮದನನ್ನು ಸವತಿಯು ಇಂತಹ ಮಾತನ್ನಾಡುವಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖ
ಪಡಬೇಡ. ನೀನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಯಾರೂ
ಅಪಹರಿಸಲಾರದು. ನೀನು ಮಾಡದಿರುವ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಯಾರೂ ನಿನ್ನೆ
ಕೊಡಲಾರದು. ಆಮದರಿಂದ ಅನರ್ಥವಾದ ಮಾತಿಗೆ ನೀನು ದುಃಖಪಡಬಾರದು.
ಮಗನೇ ಸಿಂಹಾಸನವೂ, ಭಕ್ತಿಯೂ, ಪಟ್ಟದಾನೆ ಕೂಡವೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ

ತಥಾಪಿ ದುಃಖಂ ನ ಭರ್ವಾ ಕರ್ತುಮರ್ಹತಿ ಪುತ್ರಕೆ |

ಯಸ್ಯ ಯಾವತ್ಸತೇನೈವ ಸ್ವೇನ ತುಸ್ಯತಿ ಬುದ್ಧಿಮಾ

|| ೨೨ ||

ಯದಿ ಚೇದ್ದುಃಖಮತ್ಯರ್ಥಂ ಸುರುಚ್ಯಾ ವಚನಾತ್ಸವ |

ತತ್ಪ್ರಣ್ಯಪ್ರಚಯೇ ಯತ್ನಂ ಕುರು ಸರ್ವಫಲಪ್ರದೇ

|| ೨೩ ||

ಸುಶೀಲೋ ಭವ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಮೈತ್ರಃ ಪ್ರಾಣಹಿತೇ ರತಃ |

ನಿನ್ನುಂ ಯಥಾಪಃ ಪ್ರವಣಾಃ ಸಾತ್ರಮಾಯಾಂತಿ ಸಂಸವಃ

|| ೨೪ ||

ವಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಬರುವುದು. ಎಂದು ತಿಳಿದು ನೀನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದು. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಡಿದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಕುರುಚಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜನು ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟಿರುವನು. ನನ್ನಂತಹ ಪುಣ್ಯಹೀನೆಯರು ರಾಜನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಪಾತ್ರರು. ಉತ್ತಮನು ವಿಶೇಷವಾದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಆ ಕುರುಚಿಯ ಮಗನಾದನು. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯವಂತನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ. ಇದು ನಿಜವಾದುದು.

೨೨-೨೪. ಎಲೈ ಮಗನೇ ನೀನು ದುಃಖಪಡಬಾರದು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅದೃಷ್ಟ ಫಲದಿಂದ ತನಗೆಷ್ಟು ದೊರೆವುದೋ ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಸಂತೋಷಪಡುವನು. ಕುರುಚಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ವಿಶೇಷ ದುಃಖವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಕೊಡತಕ್ಕ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯಿಂದಿರು. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿರು. ನೀರು ಹಳವಾದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಹರಿದುಬರುವಂತೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಸಂಸತ್ತು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

|| ಧ್ರುವ ಉನಾಚ ||

ಅಂಬ ಯತ್ಸ್ಮಿದಂ ಪ್ರಾತ್ಯ ಶ್ರಮಾಯ ವಚೋ ಮನು |

ನೈತದ್ಧರ್ವಜಸಾ ಭಿನ್ನೇ ಹೃದಯೇ ಮನು ತಿಪತಿ || ೨೫ ||

ಸೋಽಽಽಯತಿಷ್ಯಾಮಿ ಯಥಾ ಸರ್ವೋತ್ಕರೋತ್ತಮಂ |

ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ತ್ವಾನ್ಮುನೇಷಾಣಾಂ ಜಗತಾನುಭಿರೂಚಿತಂ || ೨೬ ||

ಸುರುಚಿರ್ದಯಿತಾ ರಾಜ್ಜಸ್ಮತ್ಸಾ ಜಾತೋಽಸ್ಮಿ ನೋದ್ರಾತ್ |

ಪ್ರಭಾವಂ ಪಶ್ಯ ಮೇಂಬ ತ್ವಂ ವೃದ್ಧಸ್ಯಾಪಿ ತವೋದರೇ || ೨೭ ||

ಉತ್ತಮಸ್ವ ಮನು ಭಾತಾ ಯೋ ಗರ್ಭೇಣ ಧೃತಸ್ತಯಾ |

ಸ ರಾಜಾಸನಮಾಪ್ನೋತು ಸಿತ್ವಾ ದತ್ತಂ ತಥಾಸ್ತು ತಂ || ೨೮ ||

ನಾನ್ಯದತ್ತಮಭೀಕ್ಷಾಮಿ ಸ್ಥಾನಮಂಬ ಸ್ವಕರ್ಮಣಾ |

ಇಚ್ಛಾಮಿ ತದರ್ಹಂ ಸ್ಥಾನಂ ಯನ್ನ ಪ್ರಾಪಸಿತಿ ಮನು || ೨೯ ||

೨೫-೨೯ ಧ್ರುವನು "ಅಯ್ಯಾ ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಒಡೆಗನುಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲು ನಿಲ್ಲದಂತೆ ಸವತಿಕಾಯಿಯ ಕೆಟ್ಟಮಾತುಗಳಿಂದ ಸೀಳಿದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆವುದಕ್ಕೆ ತಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಸುರುಚಿಯು ರಾಜನ ಸ್ತ್ರೀಕೆಗೆ ಪಾತ್ರಳಾದವಳು. ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡು. ಅವಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಉತ್ತಮನು ತಂದೆಯು ಕೊಟ್ಟ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಜನಾಗ) ಅಯ್ಯಾ! ನಾನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ದಿಂದಲೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ಪಡೆಯದಿದ್ದ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆವೆನು." ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

|| ಶ್ರೀಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ನಿರ್ಜಗಾಮು ಗೃಹಾನ್ಮಾತುರಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಾತರಂ ಧೃವಃ |
ಪುರಾಚ್ಛ ನಿರ್ಗಮ್ಯ ತತಸ್ತದ್ಭಾಹ್ಯೋಪವನಂ ಯಯೌ || ೨೦ ||

ಸ ದದರ್ಶ ಮುನೀಂಸ್ತತ್ರ ಸಪ್ತ ಪೂರ್ವಾಗತಾನ್ಧ್ರವಃ |
ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿನೋತ್ತರೀಯೇಷು ವಿಷ್ಣುರೇಷು ಸಮಾಸ್ಥಿತಾಃ || ೨೧ ||

ಸ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ತಾನ್ಸರ್ವಾನ್ಪ್ರಣಿಪತ್ಯಾಭ್ಯಭಾಷತ |
ಪ್ರತ್ರಯಾವನತಸ್ಸಮ್ಯಗಭಿನಾದನಪೂರ್ವಕಂ || ೨೨ ||

|| ಧೃವ ಉವಾಚ ||

ಉತ್ತಾನಪಾದತನಯಂ ಮಾಂ ನಿಜೋಧತ ಸತ್ತಮಾಃ |
ಜಾತಂ ಸುನೀತ್ಯಾಂ ನಿರ್ವೇದಾದ್ಯುಷ್ಮಾಕಂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಂತಿಕಂ || ೨೩ ||

೨೦-೨೩. ಧೃವನು ತಾಯಿಗೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೊರಗಿರುವ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಧೃವನು ತನಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಬಂದು ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿನವನನ್ನು ಉತ್ತರೀಯನನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ ಸಪ್ತಮುಹಿಗಳನ್ನು ಕಂಡನು. ಆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿನಯದಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಪಾದಗಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಧೃವನು ಆ ಮುಹಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು "ಮಹಾ ಮಹಿಮರಾದ ಮುನಿಗಳೇ ನಾನು ಉತ್ತಾನಪಾದರಾಯನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುನೀತಿಯು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನು. ದುಃಖದಿಂದ (ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ) ನಿಮ್ಮ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

॥ ಶುಷಯ ಊಚುಃ ॥

ಚತುಃಪಂಚಾಬ್ದಸಂಭೂತೋ ಬಾಲಸ್ತ್ವಂ ನೃಪನಂದನ |

ನಿರ್ವೇದಕಾರಣಂ ಕಿಂಚಿತ್ತವ ನಾದ್ಯಾಪಿ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೩೪ ॥

ನ ಚಿಂತ್ಯಂ ಭವತಃ ಕಿಂಚಿದ್ಧ್ರಿಯತೇ ಭೂಪತಿಃ ಸಿತಾ |

ಸ ಚೈವೇಷ್ಟ್ಯ ವಿಯೋಗಾದಿ ತವ ಪಶ್ಯಾಮ ಬಾಲಕ ॥ ೩೫ ॥

ತರೀರೇ ನ ಚ ತೇ ನ್ಯಾಧಿರಸ್ಮಾಭಿರುಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ |

ನಿರ್ವೇದಃ ಕಿಂ ನಿಮಿತ್ತಸ್ತೇ ಕಥ್ಯತಾಂ ಯದಿ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೩೬ ॥

॥ ಶ್ರೀಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ತತಸ್ಸ ಕಥಯಾಮಾಸ ಸುರುಚ್ಯಾ ಯದುದಾಹೃತಂ |

ತನ್ನಿ ಶಮ್ಯ ತತಃ ಪ್ರೋಚುನುರ್ನಯಸ್ತೇ ಪರಸ್ಪರಂ ॥ ೩೭ ॥

ಅಹೋ ಕ್ವಾತ್ರಂ ಪರಂ ತೇಜೋ ಬಾಲಸ್ಯಾಪಿ ಯದಕ್ಷವಾಃ |

ಸಪಶ್ಯಾ ಮಾತುರುಕ್ತಂ ಯದ್ಧೃದಯಾನ್ನಾ ಸಸರ್ಪತಿ ॥ ೩೮ ॥

೩೪-೩೬. ಮುನಿಗಳು “ ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ ನೀನು ರಾಜಪುತ್ರನು. ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಅಥವಾ ಐದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನವನು. ನಿನಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯು ಜೀವಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ರಾಜನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಕುಟುಂಬಾದಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕಷ್ಟವೂ ನಿನಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಬಾಲಕನಾದ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟರಾದ ಬಂಧುಗಳ ಅಗಲಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು? ಅದನ್ನು ಹೇಳು. ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

೩೭-೩೮. ಆಮೇಲೆ ಧೃವನು ಸುರುಚಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಮುನಿಗಳು ಇವನು ಬಾಲಕನಾದರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ತೇಜಸ್ಸು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತನಗಾದ ಮಾನಭಂಗವನ್ನು ಸಹಿಸದಿರುವನು. ಸವತಿ ತಾಯಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಇವನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೋಗಿಲ್ಲ, ಎಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಭೋ ಭೋ ಕ್ಷತ್ರಿಯದಾಯುಷಾ ನಿರ್ವೇದಾದ್ವತ್ಸಯಾಧುನಾ |
ಕರ್ತುಂ ವ್ಯಸನಿತಂ ತನ್ನಃ ಕಥ್ಯತಾಂ ಯದಿ ರೋಚತೇ || ೩೯ ||

ಯಚ್ಚ ಕಾರ್ಷ್ಣಂ ತವಾಸ್ಮಾಭಿಷ್ಣಾ ಹಾಯ್ಕಮಮಿತದ್ಯುತೇ |
ತತ್ಕೃತ್ಯತಾಂ ನಿವಹ್ಯುಕ್ತ್ವಮಸ್ಮಾಭಿರುಸಲಕ್ಷ್ಯಸೇ || ೪೦ ||

|| ಧೃವ ಉವಾಚ ||

ನಾಹನುರ್ಹನುಬೀಷಾ ಮಿ ನ ಗಾಂ ದ್ವಿಜಸತ್ಸುತಾಃ |
ತತ್ತ್ವಾನನುೇವಿಚ್ಛಾಮಿ ಭುಕ್ತಂ ನಾನೈನ ಯತ್ಪುರಾ || ೪೧ ||

ಏತನ್ನೇ ಕ್ರಿಯತಾಂ ಸಮ್ಯಕ್ಕೃತ್ಯತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಯಥಾ |
ಸ್ಥಾನಮಗ್ರ್ಯಂ ಸಮಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ಥಾನೇಭ್ಯೋ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ || ೪೨ ||

|| ಮರೀಚಿರುವಾಚ ||

ಅನಾರಾಧಿತಗೋನಿಂಗೈರ್ನರೈಃ ಸ್ಥಾನಂ ನೃಪಾತ್ಮಜ |
ನ ಹಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತಸ್ಮಾದಾರಾಧಯಾಚ್ಯುತಂ || ೪೩ ||

೩೯-೪೦. ಬಳಿಕ ಆ ಋಷಿಗಳು “ ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪುತ್ರನೇ, ಈಗ ನೀನು ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆ? ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳು. ಮಹಾ ತೇಜಶ್ಶಾಲಿಯಾದ ನಿನಗೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಏನೂ ಸರೂ ಸಹಾಯವಾಗಬೇಕಾಗದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳು. ನಿನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಇರುವಂತೆ ತೋರುವುದು ” ಎಂದರು.

೪೧-೪೨. ಧೃವನು “ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರೇ! ನನಗೆ ಹಣದಾಸೆಯಿಲ್ಲ ರಾಜ್ಯವೂ ಬೇಡ. ಹಿಂದೆ ಯಾರೂ ಅನುಬವಿಸದಿರುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವೊಂದೇ ನನಗೆ ಬೇಕಾದುದು. ಆ ಸ್ಥಾನವು ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದುದಾಗಿರಬೇಕು. ಅದು ನನಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ದೊರಕುವುದೋ ಆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕು ” ಎಂದನು.

೪೩. ಮರೀಚಿಯು “ ರಾಜಪುತ್ರನೇ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಪೂಜಿಸದಿದ್ದರೆ ಮನುಜರಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪದವಿಯು ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಆ ದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸು ” ಎಂದನು.

|| ಅತ್ರಿರುನಾಚ ||

ಪರಃ ಪರಾಣಾಂ ಪುರುಷೋ ಯಸ್ಯ ತುಷ್ಣೋ ಜನಾರ್ದನಃ |

ಸ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಕ್ಷಯಂ ಸ್ಥಾನಮೇತತ್ಸತ್ಯಂ ನುಯೋದಿತಂ || ೪೪ ||

|| ಅಂಗಿರೋನಾಚ ||

ಯಸ್ಯಾಂತಸ್ಸರ್ವಮೇವೇದನುಚ್ಯುತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ತಮಾರಾಧಯ ಗೋವಿಂದಂ ಸ್ಥಾನಮಗ್ರ್ಯಂ ಯದೀಚ್ಯಸಿ || ೪೫ ||

|| ಪುಲಹೋನಾಚ ||

ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಪರಂ ಧಾಮ ಯೋಽಸೌ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಥಾ ಪರಂ |

ತಮಾರಾಧ್ಯ ಹರಿಂ ಯಾತಿ ಮುಕ್ತಿಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಿದುಲಧಾಂ || ೪೬ ||

೪೪. ಅತ್ರಿಯು “ ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಜನಾರ್ದನನು ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನೋ ಅವನು ಸಾಶರಹಿತವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಇದು ಸತ್ಯವಾದುದೆಂದು ನಾನು ಹೇಳುವೆನು ” ಎಂದನು.

೪೫. ಅಂಗಿರನು “ ಉತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಯು ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದರೆ ನಾರರಹಿತನೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಆದ ಯಾವ ದೇವನಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪಪುಚವೂ ಇರುವುದೋ ಆ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಪೂಜಿಸು ” ಎಂದನು.

೪೬. ಪುಲಹನು “ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ, ತ್ರೇಷ್ಣವಾತ ತೇಜೋರೂಪನೂ, ಅಪರಬ್ರಹ್ಮವಾದ ಪ್ರಪಂಚರೂಪನೂ ಆದ ಹರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸು. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು ” ಎಂದನು.

|| ಕ್ರತುರುವಾಚ ||

ಯೋ ಯಜ್ಞಪುರುಷೋ ಗುಣೈಶ್ಚ ಯಜ್ಞೇಶಃ ಪರಮಃ ಪುರ್ಮಾ |
ತಸ್ಮಿಂಸ್ತುಷ್ಠೇ ಯದಪ್ರಾಪ್ತಂ ಕಿಂ ತದಸ್ಮಿ ಜನಾರ್ದನೇ || ೪೭ ||

|| ಪುಲಸ್ತ್ಯೋವಾಚ ||

ಐಂದ್ರನಿಂದ್ರಃ ಪರಂ ಸ್ಥಾನಂ ಯಮಾರಾಧ್ಯ ಜಗತ್ಪತಿಂ |
ಪ್ರಾಪ ಯಜ್ಞಪತಿಂ ವಿಷ್ಣುಂ ತನಾರಾಧಯ ಸುವ್ರತ || ೪೮ ||

|| ವಸಿಷ್ಠೋವಾಚ ||

ಪ್ರಾಪ್ನೋಷ್ಯಾರಾಧಿತೇ ವಿಷ್ಣೋ ಮನಸಾ ಯದ್ಯದಿಚ್ಛಸಿ |
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾಂತರ್ಗತಂ ಸ್ಥಾನಂ ಕಿಮು ವತ್ಸೋತ್ತಮೋತ್ತಮಂ || ೪೯ ||

೪೭. ಕ್ರತುವು “ ಯಜ್ಞರೂಪನೂ, ಯಜ್ಞಕೈಯಾರೂಪನೂ, ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೂ, ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಆದ ಜನಾರ್ದನನು ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದರೆ ಆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದವನಿಗೆ ದೊರಕದುದಾವುಮೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ” ಎಂದನು.

೪೮. ಪುಲಸ್ತ್ಯನು “ ಎಲೈ ಒಕ್ಕೆಯ ನೃತಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಧ್ರುವನೇ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞಾಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ನೀನೂ ಆ ದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸು ” ಎಂದನು.

೪೯. ವಸಿಷ್ಠನು “ ಬಾಲಕನೇ; ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಉತ್ತಮಸ್ಥಾನವನ್ನೆಚ್ಚಿಸುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ” ಎಂದನು.

|| ಧ್ರುವೋನಾಚ ||

ಆರಾಧ್ಯಃ ಕಥಿತೋ ದೇವೋ ಭವದ್ವಿಃ ಪ್ರಣತಸ್ಯ ನುಃ |
 ಮಯಾ ತಪ್ತರಿತೋಷಾಯ ಯ ಜ್ಞ ಸ್ತವ್ಯಂ ತದುಚ್ಯತಾಂ || ೫೦ ||

ಯಥಾ ಜಾರಾಧನಂ ತಸ್ಯ ಮಯಾ ಕಾರ್ಯಂ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
 ಪ್ರಸಾದಸುಮುಖಾಸ್ತನ್ನೇ ಕಥಯಂತು ಮಹರ್ಷಯಃ || ೫೧ ||

|| ಋಷಯ ಊಚುಃ ||

ರಾಜಪುತ್ರ ಯಥಾ ವಿಷ್ಣೋರಾರಾಧನಪರೈರ್ನರೈಃ |
 ಕಾರ್ಯಮಾರಾಧನಂ ತನ್ನೋ ಯಥಾನಚ್ಛೋತ್ತಮುಹರ್ಷಿ || ೫೨ ||

೫೦-೫೧. ಧ್ರುವನು, “ ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ನನಗೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸೆಂದು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲು ನಾನು ಯಾವ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ “ ದೇವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೫೨-೫೩. ಋಷಿಗಳು ‘ ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ! ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಜನರು ಹೇಗೆ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆವು ಕೇಳು; ವನುಜನು ಮೊದಲು ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆಶಯನೂ, ತೇಜೋರೂಪನೂ ಆದ ದೇವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಬೇಕು. (ಇವರಿಂದ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಮಾದಿ ಧಾರಣಾಂತವಾದ ಆರು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು) ರಾಜಪುತ್ರನೇ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ತವು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ತೇಜೋರೂಪವಾಗಿದ್ದಾಗ ಜಪಮಾಡುವ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವೆವು ಕೇಳು. ಹಿಂಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂಬ ಋಷ್ಯಸ್ವರೂಪನೂ, ಪುರುಷನಾದ ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನೂ, ಪ್ರಥಾನಮೆಂಬ ಪ್ರಕೃತಿ

ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥಾದಖಿಲಾಚ್ಛಿತ್ತಂ ತ್ಯಾಜಯೇತ್ಪ್ರಥಮಂ ನರಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಜಗದ್ಧಾಂವಿ ತತಃ ಕುರ್ವೀತ ನಿಶ್ಚಲಂ || ೫೩ ||

ಏನಮೇಕಾಗ್ರಚಿಕೇನ ತನ್ಮಯೇನ ದೈತಾತ್ಮನಾ |

ಜಪ್ತವ್ಯಂ ಯನ್ನಿ ಬೋಧೈತತ್ತನ್ನಃ ಪಾರ್ಥಿವನಂದನ || ೫೪ ||

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನಾವಕ್ತರೂಪಿಣಿ |

ಓಂ ನನೋ ವಾಸುದೇವಾಯ ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನಕ್ಷಭಾವಿನೇ || ೫೫ ||

ಏತಜ್ಜಾಪ ಭಗರ್ವಾ ಜಪ್ಯಂ ಸ್ವಾಯಂಬುವೋ ಮನುಃ |

ಪಿತಾಮಹಸ್ತವ ಪುರಾ ತಸ್ಯ ತುಷ್ಠೋ ಜನಾರ್ದನಃ || ೫೬ ||

ದದೌ ಯಥಾಭಿಲಷಿತಾನ್ಯುದ್ಧಿಂ ಕ್ರೈಲೋಕ್ಯದುರ್ಲಭಾಂ |

ತಥಾ ತ್ವಮಸಿ ಗೋವಿಂದಂ ತೋಷಯೈತತ್ಸದಾ ಜಪೇ || ೫೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಏಕಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

ರೂಪನೂ ಆಗಿ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ನಿಯಮನ ಮಾಡುವ ಅನ್ಯಕ್ತರೂಪನಾದ ದೇವನನ್ನು ಶುದ್ಧಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ' ಓಂ ನನೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ' ಎಂಬ ಜಪ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಈ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಮಹಾಮಹಿಮನೂ, ನಿನ್ನ ಪಿತಾಮಹನೂ ಆದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವು ಹಿಂದೆ ಜಪಿಸಿದನು ಇದರಿಂದ ಜನಾರ್ದನನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಇಷ್ಟನಾದ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಹಾಗೆಯೇ ನೀನೂ ಈಮಂತ್ರವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಪಿಸುತ್ತ ಆ ಗೋವಿಂದನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸು " ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ದ್ವಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ನಿಶಮ್ಯ ತದಶೇಷೇಣ ಮೈತ್ರೇಯ ನೃಪತೇಸ್ವತಃ |
ನಿರ್ಜಗಾಮ ವನಾತ್ ಸ್ವಾಪ್ಸ್ರವಣಪತ್ಯ ಸತಾನ್ವಪೀರ್ಷೀ || ೧ ||

ಕೈತಕ್ಲೈಸ್ಯನಿವಾತ್ಮಾನಂ ಮನಮಾನಸ್ಯತೋ ದ್ವಿಜ |
ಮದುಸಂಜ್ಞಂ ಮಹಾಪುಣ್ಯಂ ಜಗಾಮ ಯಮುನಾತಟಿಂ || ೨ ||

ಪುನಶ್ಚ ಮಧುಸಂಜ್ಞೇನ ದೈತ್ಯೇನಾದಿಷ್ಟಿತಂ ಯತಃ |
ತತೋ ಮದುವನಂ ನಾಮ್ನಾ ಪ್ರಾತಮತ್ರಮಹೀತಲೇ || ೩ ||

ಹತ್ವಾಚ ಲವಣಂ ರಕ್ತೋ ಮಘುಪುತಂ ಮಹಾಬಲಂ |
ಶಕುಪ್ನೋ ಮಧುರಾಂ ನಾಮ ಪ್ರರೀಂ ಯುಕ್ತ ಚಕಾದ ನೈ || ೪ ||

೧-೫. ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಯೇ, ಗಾಜಪುತನಾದ ದುನಮು ಇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತಾನು ಕ ತಾರ್ಕವಾಸಿನಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆ ವನದಿಂದ ಹೊರಟು ಯಮುನಾನದಿಯ ದಡವಳಿಸುವ ನ ಗಾ ಪುಣ್ಯಪ್ಪಳವಾದ ಮಧುವನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಮದುನೆಂಬ ದೈತನು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅಷ್ಟ ಅಕ್ಕೆ ಮಧುವನವೆಂದು ಕೆಳರಾಗಿರುವುದು. ಈ ದೈತನು ಮಧು ಮಧುಪುತ್ರನಾದ ಲವಣಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ಅಲ್ಲಿ ಮಧುರಾ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು

ಯತ್ರನ್ಯ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಂ ಹರಿನೋಭಸಃ |
 ಸರ್ವಪಾಪಹರೇ ತಸ್ಮಿಂಸ್ತಪಸ್ತ್ರೀರ್ಥೇ ಚಕಾರ ಸಃ || ೫ ||

ಮುರೀಚಿಮಿಶ್ರೈರ್ಮುನಿಭಿಯರ್ಭೋದ್ವಿಷ್ಟಮಭೂತ್ತಥಾ |
 ಆತ್ಮನ್ಯ ಶೇಷ ದೇವೇಶಂ ಸ್ಥಿತಂ ವಿಷ್ಣುಮಮನ್ಯತ || ೬ ||

ಅನನ್ಯಚೇತಸಸ್ತಸ್ಯ ಧ್ಯಾಯತೋ ಭಗರ್ವಾ ಹರಿಃ |
 ಸರ್ವಭೂತಗತೋ ವಿಷ್ಣುಸ್ಸರ್ವಭಾವಗತೋಽಭವತ್ || ೭ ||

ಮನಸ್ಯವಸ್ಥಿತೇ ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋ ನೈತ್ರೇಯ ಯೋಗಿನಃ |
 ನ ಶಶಾಕ ಧರಾಧಾರಮುದ್ರೋಢುಂ ಭೂತಧಾರಿಣೇ || ೮ ||

ನಾಮುಪಾದಸ್ಥಿತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ನನಾಮಾರ್ಥೇನ ವೇದಿನೀ |
 ದ್ವಿತೀಯಂ ಚ ನನಾಮಾರ್ಥಂ ಕ್ಷಿತೇರ್ದಕ್ಷಿಣತಸ್ಥಿತೇ || ೯ ||

ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠೇನ ಸಂಪೀಡ್ಯ ಯದಾ ಸ ವಸುಧಾಂ ಸ್ಥಿತಃ |
 ಸದಾ ಸಮಸ್ತಾ ವಸುಧಾ ಚಚಾಲ ಸಹ ಪರ್ವತೈಃ || ೧೦ ||

ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪಾಪನಾಶಕನಾದ ಬುದ್ಧಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಸರ್ವಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

೬-೧೧. ಮುರೀಚಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಮುನಿಗಳು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದಂತೆ ತನ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೇವದೇವನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಇರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಧ್ರುವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ವಿಶ್ವರೂಪವಿಂದ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ವಿಷ್ಣುವು ಯೋಗಿಯಾದ ಆ ಧ್ರುವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯಾಗಿರಲು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ ಭೂಮಿಯು ಅವನ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಧ್ರುವನು ಎಡ ಗಾಲನ್ನೂರಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರೆ ಎಡಭಾಗದ ಅರ್ಧ ಭೂಮಿಯು ಬಗ್ಗಿಹೋಯಿತು.

ನದ್ಯೋ ನದಾಸ್ವಮುದ್ರಾಶ್ಚ ಸಂಕ್ಷೋಭಂ ಪರಮಂ ಯಯುಃ |
 ತತ್ಸ್ಯೋಭಾದನುರಾಃ ಕ್ಷೋಭಂ ಪರಂ ಜಗ್ಯುರ್ಮಹಾಮುನೇ || ೧೧ ||
 ಯಾಮಾ ನಾಮ ತದಾ ದೇವಾ ನೈಕ್ರೇಯ ಪರಮಾಕೃಣಾಂ
 ಇಂದ್ರೇಣ ಸಹ ಸಮಂತ, ದ್ಯಾನಭಂಗಂ ಪಚಕ್ರಮುಃ || ೧೨ ||
 ಕೂಷ್ಮಾಂಡಾ ವಿವಿಧೈಗೂಪೈಸ್ಸಪೇಂದ್ರೇಣ ಮಹಾಮುನೇ |
 ಸಮಾಧಿಭಂಗಮತ್ಕರ್ಥಮಾರಬ್ಧಾಃ ಕರ್ತುಮಾತುರಾಃ || ೧೩ ||
 ಸುನೀತಿನಾಮ ತನ್ನಾತಾ ಸಾಸ್ರಾ ತತ್ಪರತಸ್ಥಿತಾ |
 ಪುತ್ರೇತಿ ಕರುಣಾಂ ನಾಚಮಾಹ ಮಾಯಾನುಯಿತಾ ತವಾ || ೧೪ ||
 ಪುತ್ರಕಾಸ್ಮಾನ್ನಿವರ್ತಸ್ವ ಶರೀರಾತ್ಯಯದಾರುಣಾತ್ |
 ನಿರ್ಬಂಧತೋ ಮಯಾ ಲಬ್ಧೋ ಬಹುಭಿಶ್ಚ್ಚಂ ಮನೋರಥೈಃ || ೧೫ ||

ಬಲಗಾಲನ್ನೂರಿ ನಿಂತುಕೊಂಡರೆ ಬಲಭಾಗದ ಅರ್ಧ ಭೂಮಿಯು ಬಗ್ಗಿಹೋಯಿತು ಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳನ್ನೂರಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಾಗ ಪರ್ವತ ಸಹಿತನಾದ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಚಲಿಸಿತು. ನನಿ ನದಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚಲಿಸಿದುವು. ಇದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡುಗಿದರು.

೧೨-೧೩. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇವತೆಗಳು ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತರಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನೊಡನೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಧ್ರುವನ ತಪೋ ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಕೂಷ್ಮಾಂಡಾದಿ ಉಪದೇವತೆಗಳು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನೊಡನೆ ಧ್ರುವನ ಸಮಾಧಿಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು.

೧೪-೧೫. ಆಗ ಆ ಧ್ರುವನ ತಾಯಿಯಾದ ಸುನೀತಿಯು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ಅಜ್ಞಾನವಿಂದ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತ " ಮಗನೇ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಕ್ಕೆ ಈ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡು. ಅನೇಕ

ದೀನಾಮೇಕಾಂ ಪರಿತ್ಯಕ್ತುಮನಾಥಾಂ ನತ್ತಮರ್ಹಸಿ |
 ಸಪತ್ನೀವಚನಾದ್ವತ್ಸ ಹ್ಯಗತೇ ಸ್ವಂಗೆತಿರ್ಮಮ || ೧೬ ||

ಕ್ವ ಚ ತ್ವಂ ಪಂಚವರ್ಷೀಯಃ ಕ್ವ ಚೈತದ್ಧಾರುಣಂ ತಪಃ |
 ನಿವರ್ತತಾಂ ಮನಃ ಕಷ್ಟಾನ್ನಿ ಬರ್ಧಾತ್ಫಲವರ್ಜಿತಾತ್ || ೧೭ ||

ಕಾಲಃ ಕ್ರೀಡನಕಾನಾಂ ತೇ ತದಂತೇಧ್ಯಯನಸ್ಯ ತೇ |
 ತತಸ್ಸಮಸ್ತಭೋಗಾನಾಂ ತದಂತೇ ಚೇಷ್ಯತೇ ತಪಃ || ೧೮ ||

ಕಾಲಃ ಕ್ರೀಡನಕಾನಾಂ ಯಸ್ತವ ಬಾಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಕ |
 ತಸ್ಮಿಂಸ್ತ್ವಮಿಚ್ಛಂಸ್ತಪಸೇ ವಿನಾಶಾಯಾತ್ಮನೋರತಃ || ೧೯ ||

ಮಪ್ಪ್ರೀತಿಃ ಪರನೋ ಧರ್ಮೋ ವಯೋವಸ್ಥಾ ಕ್ರಿಯಾಕ್ರಮಃ |
 ಅನುವರ್ತಸ್ಯ ಮಾಂ ಮೋಹಾನ್ನಿ ವರ್ತ್ಯಾಸ್ಮಾದಧರ್ಮತಃ || ೨೦ ||

ಪರಿತ್ಯಜತಿ ವತ್ಸಾದ್ಯ ಯದ್ಯೇತನ್ನ ಭವಾಂಸ್ತಪಃ |
 ತ್ಯಕ್ತ್ವಾನ್ಯಮ್ಯಹಮಪಿ ಪ್ರಾಣಾಂಸ್ತತೋ ವೈ ಪಶ್ಯತಸ್ತವ || ೨೧ ||

ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಮಗನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದಿರುವೆನು. ನೀನು ಸವತಿಯ ವಾತಿನಿಂದ ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಈ ದೀನಳನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು ನನಗೆ ನೀನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿರುವೆ.

೧೭-೨೧. ಐದು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ನೀನೆಲ್ಲಿ! ಕ್ರೂರವಾದ ಈ ತಪಸ್ಸೆಲ್ಲಿ! ಕಷ್ಟವಾದ ಯಾವ ಫಲವೂ ಇಲ್ಲದ ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡು. ಈಗ ನಿನಗೆ ಬಾಲಕರೊಡನೆ ಆಟವಾಡುವ ಕಾಲವಾಗಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕಾಲವು ಬರುವುದು. ಒಳಕ ಸಮಸ್ತ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಿ ಕೊನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಮಗನೇ ಆಟವಾಡುವ ಕಾಲವಾದ ಈ ಬಾಲ್ಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕೆಂದವೇಕ್ಷಿಸಿ ಆತ್ಮನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಮ

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಶಾಂ ಪ್ರಲಾಪವತೀನೋವಂ ಚಾಸ್ವಾವಿಲವಿಲೋಚನಾಂ |

ಸಮಾ ಹಿತಮನಾ ವಿಷ್ಣೌ ಪಶ್ಯನ್ನಪಿ ನ ದೃಷ್ಟವಾಃ || ೨೨ ||

ವಶ್ಚ ವಶ್ಚ ಸುಪೋರಾಣಿ ರಕ್ಷಾಂಸ್ತೇತಾನಿ ಬೀಷಣೇ |

ನನೇಭ್ಯುದ್ಯತ ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸಮಾಯಾಂತ್ಯಪಗಮ್ಯತಾಂ || ೨೩ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಯಯೌ ಸಾಥ ರಕ್ಷಾಂಸ್ತಾನಿಬರ್ಭುಶ್ಚತಃ |

ಅಭ್ಯುದ್ಯತೋಗ್ರಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಜ್ವಾಲಾಮಾಲಾಕುಲೈರ್ಮುಖೈಃ || ೨೪ ||

ತತೋ ನಾದಾನತೀವೋರ್ಗಾರಾಜಪುತ್ರಸ್ಯ ಕೇ ಪುರಃ |

ಮುಮುಚುರ್ದೀಪ್ತಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಭ್ರಾಮಯಂತೋ ನಿಶಾಚರಾಃ || ೨೫ ||

ಶಿವಾಕ್ಷೈಶತತೋ ನೇದುಸ್ಯ ಜ್ವಾಲಾ ಕಬಳೈರ್ಮುಖೈಃ |

ತ್ರಾಸಾಯ ತಸ್ಯ ಬಾಲಸ್ಯ ಯೋಗಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವತಃ || ೨೬ ||

ಹನ್ಯತಾಂ ಹನ್ಯತಾಮೇಷ ಭಿದ್ಯತಾಂ ಭಿದ್ಯತಾನುಯಂ |

ಭಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಭಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಚಾಯಮಿತೂಚುಸ್ತೇ ನಿಶಾಚರಾಃ || ೨೭ ||

ತತೋ ನಾನಾವಿಧಾರ್ ನಾದಾರ್ ಸಿಂಹೋಷ್ಪ್ರಮುಕರಾನನಾಃ |

ತ್ರಾಸಾಯ ರಾಜಪುತ್ರಸ್ಯ ನೇದುಸ್ತೇ ರಜನೀಚರಾಃ || ೨೮ ||

ವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯವಾದ ಧರ್ಮವು. ನಿನ್ನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸು. ಅಜ್ಞಾನ ದಿಂದಂಟಾದ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡು. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಪುತ್ರನೇ ಈ ವಿಷಯ ನೀನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನೆದುರಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕಾಗಿ ವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೨೨-೨೮ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಅಳುತ್ತಿರುವ ಅವಳನ್ನು ಧ್ರುವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಏಕಾ

ರಕ್ಷಾಂಸಿ ತಾನಿ ತೇ ನಾದಾಶ್ರಿತಾಸ್ತನ್ಯಾಯುಧಾನಿ ಚ |
 ಗೋವಿಂದಾಸಕ್ತಚಿತ್ತಸ್ಯ ಯಯುರ್ನೇ ತೇಂದ್ರಿಯಗೋಚರಂ || ೨೯ ||

ಏಕಾಗ್ರಚೇತಾಸ್ತತಂ ವಿಷ್ಣುಮೇವಾತ್ಮಸಂಶ್ರಯಂ |
 ದೃಷ್ಟ್ವಾರ್ಥಾಪ್ಯಥಿವೀನಾಥ ಪುತ್ರೋ ನಾನ್ಯಂ ಕಥಂಚನ || ೩೦ ||

ತತಸ್ಸರ್ವಾಸು ಮಾಯಾಸು ವಿನಷ್ಟಾಸು ಪುನಸ್ಪುರಾಃ |
 ಸಂಕ್ಷೋಭಂ ಪರಮಂ ಜಗ್ಗುಸ್ತತ್ಪರಾಭವಶಂಕಿತಾಃ || ೩೧ ||

ತೇ ಸಮೇತ್ಯ ಜಗದ್ಯೋನಿಮನಾದಿನಿಧನಂ ಹರಿಂ |
 ಶರಣ್ಯಂ ಶರಣಂ ಯಾತಾಸ್ತಪಸಾ ತಸ್ಯ ತಾಪಿತಾಃ || ೩೨ ||

ಗ್ರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದು ದರಿಂದ ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆಗ ಅವಳು ಮಗನೇ! ಮಗನೇ ಭಯಂಕರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಬೇಗ ಹೋಗು, ಎ-ದು ಹೇಳುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸರು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಉರಿಯನ್ನು ಗುಳು ತ್ತಿರುವ ಮುಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಬಂದು ಕ್ರೂರವಾದ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಹರಿತವಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಯೋಗಿಯಾದ ಆ ಬಾಲಕನನ್ನು ಹೆದರಿಸಬೇಕೆಂದು ಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕ ನರಿಗಳು ಉರಿಯನ್ನು ಗುಳುವೆ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಕ್ಷಸರು ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿರಿ! ಕೊಲ್ಲಿರಿ! ಸೀಳಿರಿ! ಸೀಳಿರಿ! ತಿನ್ನಿರಿ! ತಿನ್ನಿರಿ! ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಿಂಹ, ಒಂಟೆ, ಮೊಸಳೆ, ಮುಂತಾದ ಮುಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಾಕ್ಷಸರು ರಾಜ ಪುತ್ರನನ್ನು ಭಯಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಗೆ ಬಗೆಯ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದರು.

೨೯-೩೦ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಅವರ ಧ್ವನಿಗಳೂ, ನರಿಗಳ ಕೂಗೂ, ಆಯುಧಗಳೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಆ ಬಾಲಕನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರ ವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಅವನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತೊಂದರ ಮೇಲೆ ಅವನ ಗಮನವಿರಲಿಲ್ಲ.

೩೧-೩೨ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಮಾಯೆಯೆಲ್ಲವೂ ಫಲವಿಲ್ಲದೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತಲು ಅವನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಾರದೆ ಸೋತು ಮತ್ತೆ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ

|| ದೇವಾ ಊಚುಃ ||

ದೇವದೇವ ಜಗನ್ನಾಥ ಪರೇಶ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |

ಧ್ರುವಸ್ಯ ತಪಸಾ ತಪ್ತಾಸ್ತಾಂ ವಯಂ ಶರಣಂ ಗತಾಃ || ೨೩ ||

ದಿನೇ ದಿನೇ ಕಳಾಲೇಶೈಶ್ಚ ಶಾಂಕಃ ಪ್ರಯತ್ನೇ ಯಥಾ |

ತಥಾಯಂ ತಪಸಾ ದೇವ ಪ್ರಯಾತ್ಯದ್ಧಿಮುಷನಿಶಂ || ೨೪ ||

ಔತ್ತಾನಪಾದಿತಪಸಾ ವಯಮಿತ್ಯಂ ಜನಾರ್ದನ |

ಭೀತಾಸ್ತಾಂ ಶರಣಂ ಯಾತಾಸ್ತಪಸ್ತಂ ನಿವರ್ತಯ || ೨೫ ||

ನ ವಿದ್ಯಃ ಕಿಂ ಸಶಕ್ರತ್ಯಂ ಕಿಂ ಸೂರ್ಯನುಭೀಶ್ಚ ತಿ |

ವಿತ್ತಪಾಂಬುಪಸೋಮಾನಾಂ ಸಾಭಿಲಾಷಃ ಪದೇಷು ಕಿಂ || ೨೬ ||

ತಪಸ್ಯಾಕಂ ಪ್ರಸೀದೇಶ ಹೃದಯಾಚ್ಛಲ್ಯಮುದ್ಧರ |

ಉತ್ತಾನಪಾದತನಯಂ ತಪಸ್ಸನ್ನಿವರ್ತಯ || ೨೭ ||

ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಪದವಿಯು ನಾಶವಾಗುವುದೆಂದು ಅವನ ತಪಸ್ಸಿ ನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನೂ, ಅನಾದಿಯಾದವನೂ, ನಾಶರಹಿತನೂ, ಸಮಸ್ತರನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಆದ ಹರಿಯನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿದರು.

೨೩-೨೭ ದೇವತೆಗಳು “ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ಕರಮ ಪುರಷನಾದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ ನಾವು ಧ್ರುವನ ತಪೋಜ್ಯಾಲೆಯಿಂದ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಂದಿರುವೆವು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಚಂದ್ರನು ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪೂರ್ಣ ನಾಗುವಂತೆ ಈ ಧ್ರುವನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರುವನು. ಉತ್ತಾನಪಾದರಾಯನ ವಗನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ಅವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡಿಸು. ಅವನು ದೇವೇಂದ್ರನಾಗಬೇಕೋ, ಚಂದ್ರ, ವರುಣ, ಕುಬೇರರ ಪದವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ, ನಾನರಿಯೆವು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ನೇಂದ್ರತ್ವಂ ನಚ ಸೂರ್ಯತ್ವಂ ನೈವಾಂಬುಪಧನೇಶತಾಂ |
 ಪ್ರಾರ್ಥಯತ್ಕೇಷ ಯಂ ಕಾಮಂ ತಂ ಕರೋಮ್ಯಖಿಲಂ ಸುರಾಃ || ೩೮ ||
 ಯಾತ ದೇವಾ ಯಥಾಕಾಮಂ ಸ್ತಸ್ಮಾ ನಂ ವಿಗತಜ್ವರಾಃ |
 ನಿವರ್ತಯಾಮ್ಯಹಂ ಬಾಲಂ ತಪಸ್ಯಾ ಸಕ್ತಮಾನಸಂ || ೩೯ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತೇನ ದೇವೇನ ಪ್ರಣಮ್ಯ ತ್ರಿದಶಾಸ್ತತಃ |
 ಪ್ರಯಯುಸ್ವಾನ್ವಿನಿ ಧಿಷ್ಣಾನ್ವಿನಿ ಶತಕೃತುಪುರೋಗಮಾಃ || ೪೦ ||
 ಭಗವಾನಪಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ತನ್ಮಯತ್ವೇನ ತೋಷಿತಃ |
 ಗತ್ವಾ ಧ್ರುವಮುವಾಚೇದಂ ಚತುರ್ಭುಜವಪುರ್ಹರಿಃ || ೪೧ ||

ಸಂದೇಹವೆಂಬ ಬಾಣವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾರಿ ಧ್ರುವನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು” ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು.

೩೮-೩೯ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ನಾರಾಯಣನು “ದೇವತೆಗಳೇ ಈ ಧ್ರುವನು ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಕುಬೇರರ ಅಧಿಕಾಗವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗಿಷ್ಟವಾದ ಸಕಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಕೊಡುವೆನು ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಪಡದೆ ಹೊರಟುಹೋಗಿರಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಅವನನು ನಾನು ಅವನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು

೪೦-೪೧ ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಶಂತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ಭಗವಂತನು ತನ್ನಯವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಧ್ರುವನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಚತುರ್ಭುಜವುಳ್ಳ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಧ್ರುವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮಾತ ನಾಡಿದನು.

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ಉತ್ತಾನಪಾದೇ ಭದ್ರಂ ತೇ ತಪಸಾ ಪರಿತೋಷಿತಃ |

ವರದೋಹಮನುಸ್ರಾಪ್ತೋ ವರಂ ವರಯು ಸುವ್ರತ || ೪೨ ||

ಬಾಹ್ಯಾರ್ಥನಿರವೇಕ್ಷಂ ತೇ ಮಯಿ ಚಿತ್ತಂ ಯದಾಹಿತಂ |

ತುಷ್ಕೋಽಹಂ ಭವತಸ್ತೇನ ತದ್ವೃಣೇಷ್ವ ವರಂ ವರಂ || ೪೩ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರುತ್ವೇತ್ಥಂ ಗದಿತಂ ತಸ್ಯ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಬಾಲಕಃ |

ಉನ್ಮೀಲಿತಾಕ್ಷುಃ ದದೃಶೇ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಹರಿಂ ಪುರಃ || ೪೪ ||

ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಶಾರ್ಙ್ಗವರಾಸಿಧರಮಚ್ಯುತಂ |

ಕಿರೀಟಿನಂ ಸಮಾಲೋಕ್ಯ ಜಗಾಮ ಶಿರಸಾ ಮಹೀಂ || ೪೫ ||

ರೋಮಾಂಚಿತಾಂಗಸ್ಸಹಸಾ ಸಾಧ್ವಸಂ ಪರಮಂ ಗತಃ |

ಸ್ತವಾಯ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಸ ಚಕ್ರೇ ಮಾನಸಂ ಧ್ರುವಃ || ೪೬ ||

೪೨-೪೩ ಭಗವಂತನು “ ಉತ್ತಾನಪಾದರಾಯನ ಮಗನಾದ ಧ್ರುವನೇ ನಿನಗೆ ಜಯವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ನಾನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆನು. ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಬಂದಿರುವೆನು. ಬೇಕಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು. ಹೊರಗಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದೆನು. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು. ಕೊಡುವೆನು” ಎಂದನು.

೪೪-೪೬ ದೇವದೇವನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಲಕನಾದ ಧ್ರುವನು ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರನಾಗಿದ್ದ ಶಂಖ, ಚಕ್ರ, ಗದಾ, ಶಾರ್ಙ್ಗ, ಧನುಸ್ಸು, ಕತ್ತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಹರಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡು, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಮಸ್ಕಾರ

ಕಂ ವದಾಮಿ ಸ್ತುತಾವಸ್ಯ ಕೇನೋಕ್ತೇನಾಸ್ಯ ಸಂಸ್ತುತಿಃ |

ಇತ್ಯಾಕುಲನುತಿರ್ದೇವಂ ತಮೇವ ಶರಣಂ ಯಯಾ

|| ೪೭ ||

|| ಧ್ರುವ ಉವಾಚ ||

ಭಗವಾ ಯದಿ ನೋ ತೋಷಂ ತಪಸಾ ಪರಮಂ ಗತಃ |

ಸ್ತೋತುಂ ತ್ವಾನುಪಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ ಮೇ || ೪೮ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯೈರ್ವೇದತತ್ತ್ವಜ್ಞೈರ್ಜ್ಞಾನ್ಯತೇ ಯಸ್ಯ ನೋ ಗತಿಃ |

ತಂ ತ್ವಾಂ ಕಥನುಹಂ ದೇವ ಸ್ತೋತುಂ ಶಕ್ತ್ವಾಮಿ ಬಾಲಕಃ ||

ತದ್ಭಕ್ತಿಪ್ರಣವಂ ಹ್ಯೇತತ್ಪರಮೇಶ್ವರಮನ್ಮನಃ |

ಸ್ತೋತುಂ ಕಾಮಯತೇ ವಿಶ್ಲೋ ತತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ ಮೇ ||

ಮಾಡಿ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವಾಗುತ್ತಿರಲು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಯಪಡುತ್ತ ದೇವ ದೇವನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದನು.

೪೭-೪೮ ಧ್ರುವನು “ಈ ದೇವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಈ ದೇವನನ್ನು ಸರ್ವಾತ್ಮ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿರುವರು , ಎಂದು ವ್ಯಾಕುಲಪಡುತ್ತ ಆ ದೇವನನ್ನೇ ಶರಣು ಹೊಂದಿದನು. ಮಹಾನುಹಿಮನೇ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನೀನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇ ಕೆಂದಿರುವ ನನಗೆ ಆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡು” (ಅಧಿಕಪಾಠ ಶ್ಲೋಕಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವೇದಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನ ತತ್ವ ವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರರೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಾಲಕನಾದ ನಾನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು ಹೇಗೆ ಶಕ್ತನಾಗುವೆನು. ಪರಮೇಶ್ವರನೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಯಾದ ನೀನು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು:-) ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚೆ ||

ಶಂಖಪ್ರಾಂತೇನ ಗೋವಿಂದಸ್ತಂ ಪಸ್ವರ್ಶ ಕೃತಾಂಜಲಿಂ |

ಉತ್ತಾನಸಾದತನಯಂ ದ್ವಿಜವರ್ಯ ಜಗತ್ಪತಿಃ || ೪೯ ||

ತತಃ ಪ್ರಸನ್ನವದನಃ ತತ್ಕ್ಷಣಾನ್ಮುಪನಂದನಃ |

ತುಷ್ಠಾವ ಪ್ರಣತೋ ಭೂತ್ವಾ ಭೂತಧಾತಾರಮಚ್ಯುತಂ || ೫೦ ||

|| ಧ್ರುವ ಉನಾಚೆ ||

ಭೂಮಿರಾಪೋನಲೋ ವಾಯುಃ ಖಂಮನೋ ಬುದ್ಧಿರೇವ ಚ |

ಭೂತಾದಿರಾದಿಪ್ರಕೃತಿಯಸ್ಕ ರೂಪಂ ನತೋಽಸ್ತಿತಂ || ೫೧ ||

೪೯-೫೦ ಬಾಹ್ಯೇಣ ಶೇಷನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ವೇದ ಮಯವಾದ ತನ್ನ ಶಂಖದ ವೇದಾಂತ ಭಾಗವಾದ ಒಂದು ತುಳಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ ಧ್ರುವನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ರಾಜಪುತ್ರನು ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಪರಾಶರನಾದ ಮುಖವುಳವನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು

|| ಧ್ರುವನ ಸ್ತೋತ್ರವು ||

೫೧ ಭೂಮಿ, ನೀರು, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಅಕಾಶ. ಎಂಬ ಪಂಚಭೂತಗಳೂ, ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳೂ ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕೂಡಿ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಭೂತಾದಿಯಾದ ಅಹಂಕಾರವೂ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯೂ ಸೇರಿ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ತತ್ವಗಳೂ ಯಾವ ದೇವನ ಸ್ವರೂಪ ಗಳೋ ಆ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಶುದ್ಧಸೂಕ್ಷ್ಮೋಜಿಲವ್ಯಾಪೀ ಪ್ರಧಾನಾತ್ಪರತಃ ಪುನರ್ನಾ |

ಯಸ್ಯ ರೂಪಂ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಪುರುಷಾಯ ಗುಣಾತ್ಮನೇ || ೫೨ ||

ಭೂತಾದೀನಾಂ ಸಮಸ್ತಾನಾಂ ಗಂಧಾದೀನಾಂ ಚ ಶಾಶ್ವತಃ |

ಬುದ್ಧ್ಯಾದೀನಾಂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ ಪುರುಷಸ್ಯ ಚ ಯಃ ಪರಃ || ೫೩ ||

ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಮಾತ್ಮಾನಮಶೇಷ ಜಗತಃ ಪತಿಂ |

ಪ್ರಪದ್ಯೇ ಶರಣಂ ಶುದ್ಧಂ ತ್ವದ್ರೂಪಂ ಪರಮೇಶ್ವರ || ೫೪ ||

ಬೃಹತ್ತಾದ್ಬೃಂಹಣತ್ವಾಚ್ಚ ಯದ್ರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಂ |

ತಸ್ಮೈ ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಯೋಗಿ ಚಿಂತ್ಯಾ ವಿಕಾರವತ್ || ೫೫ ||

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಾ ಪುರುಷಸ್ಯ ಹಸ್ತ್ರಾಕ್ಷಸ್ಯ ಹಸ್ತ್ರಪಾತ್ |

೫೨ ಪರಿಶುದ್ಧನೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮನೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ನಿಯಮನ ಮಾಡುವ ಪುರುಷನೂ, ಗುಣಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೫೩-೫೪ ಪಂಚ ಭೂತಗಳಿಗೂ, ಗಂದಾದಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳಿಗೂ, ಮನಸ್ಸೇ ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ, ಬುದ್ಧಿ, ಅಹಂಕಾರ, ಪ್ರಕೃತಿ ಜೀವರಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದೂ, ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದಿರುವೆನು.

೫೫ ಸರ್ವಗತನಾಗಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದು ನಿರ್ವಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿರುವ ಯೋಗಿಗಳ ಧ್ಯಾನಗೋಚರವಾದ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಎಂದು ಮುಂದೆ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವನು.

ಸರ್ವವ್ಯಾಪೀ ಭುವಸ್ವರ್ಕಾದತ್ಯತಿಷ್ಠದ್ಧಶಾಂಗುಲಂ || ೫೬ ||
ಯದ್ಭೂತಂ ಯಜ್ಞ ವೈ ಭವ್ಯಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತದ್ಭವಾನ್ |
ತ್ವತ್ತೋ ವಿರಾಟ್ಪಿರಾಟ್ಸಮ್ರಾಟ್ ತತ್ತಶ್ಚಾಪ್ಯಧಿಪೂರುಷಃ || ೫೭ ||
ಅತ್ಕರಿಚ್ಯತ ಸೋಧಕ್ಕೆ ತಿಯ್ಯಕ್ಕೋದ್ವಂ ಚ ವೈ ಭುವಃ |
ತ್ವತ್ತೋ ವಿಶ್ವನುದಂ ಜಾತಂ ತ್ವತ್ತೋ ಭೂತಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೫೮ ||
ತ್ವದ್ರೂಪಧಾರಿಣಶ್ಚಾಂತಸ್ಸರ್ವಭೂತನುದಂ ಜಗತ್ |
ತ್ವತ್ತೋ ಯಜ್ಞ ಸ್ಸರ್ವಹುತಃ ಪೃಷದಾಜ್ಯಂ ಪಶುದ್ವಿಧಾ || ೫೯ ||
ತ್ವತ್ತೋ ಋಚೋಽಥ ಸಾಮಾನಿ ತ್ವತ್ತಶ್ಚಂದಾಂಸಿ ಜಜ್ಞಿರೇ |
ತ್ವತ್ತೋ ಯಜೂಂಸ್ಯಜಾಯಂತ ತ್ವತ್ತೋ ಶ್ವಾಶ್ಚೈಕತೋದತಃ || ೬೦ ||

೫೬-೫೭ ಅನೇಕ ಶಿರಸ್ಸು, ಅನೇಕ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಅನೇಕ ಪಾದಗಳು ಉಳಿ
ವಿಶ್ವರೂಪನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೆಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಅದನ್ನು ನೀರಿ ಎತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವೆ
ಹಿಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ. ಮುಂದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುವ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ
ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದು. ವಿರಾಟ್ ಎಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಸಾಮ್ರಾಟ್ ಎಂಬ
ಮನುವೂ ಇವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದ ಪುರುಷನೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತರಾಗಿರುವರು

೫೮ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯ ಕೆಳಗೂ,
ಮೇಲೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವೆ. ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು
ಹುಟ್ಟಿತು, ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವುದು.

೫೯-೬೦ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ
ಕೂಡಿದ ಈ ಜಗತ್ತು ಇರುವುದು. ಪುರೋಡಾಶವೇ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯ
ಗಳನ್ನೂ ಹೋಮ ಮಾಡತಕ್ಕ ಯಜ್ಞವೂ, ಪೃಷದಾಜ್ಯವೆಂಬ ಮೊಸರಿನೊಡನೆ
ಕೂಡಿದ ತುಪ್ಪವೂ ಗ್ರಾಮ್ಯಾರಣ್ಯರೂಪವಾದ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಪಶುಗಳೂ
ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿರುವವು. ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ,

ಗಾವಸ್ತ್ವತ್ಸಸ್ತಮುದ್ಯುತಾಸ್ತ್ವತ್ತೋಜಾ ಅವಯೋ ಮೃಗಾಃ |

ತ್ವಮ್ನುಖಾದ್ವಾಹ್ಮಣಾ ಬಾಹ್ಯೋಸ್ತವಕ್ಷತ್ರಮಜಾಯತ || ೬೧ ||

ವೈಶ್ಯಾಸ್ತಥೋರುಜಾಶ್ಯಾದ್ರಾಸ್ತವ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ಸಮುದ್ಗತಾಃ |

ಅಶ್ವೋಸ್ಸೂರೋನಿಲಃ ಪ್ರಾಣಾಚ್ಚಂದ್ರಮಾ ಮನಸಸ್ತವ || ೬೨ ||

ಪ್ರಾಣೋಂತಸ್ಸುಷಿರಾಜ್ಜಾತೋ ಮುಖಾದಗ್ನಿ ರಜಾಯತ |

ನಾಭಿತೋಃ ಗಗನಂ ದ್ಯೌಶ್ಚ ಶಿರಸಸ್ತಮವರ್ತತ || ೬೩ ||

ದಿಶಶ್ಚೋತ್ರಾತ್ಪಿತೀ ಪದ್ಭ್ಯಾಂ ತ್ವತ್ಸರ್ವಮಭೂದಿದಂ || ೬೪ ||

ನ್ಯಗ್ರೋಧಸ್ತಮಹಾನಲ್ವೇ ಯಥಾ ಬೀಜೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಸಂಯಮೇ ವಿಶ್ವಮಖಿಲಂ ಬೀಜಭೂತೇ ತಥಾ ತ್ವಯಿ || ೬೫ ||

ಸಾಮವೇದಗಳೂ, ಗಾಯತ್ರಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ, ಎರಡು ಕಡೆಯೂ ಹುಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳೂ, ಒಂದೇಕಡೆ ಹುಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಗೋವುಗಳೂ, ಆಡುಗಳೂ, ಕುರಿಗಳೂ, ಮೃಗಗಳೂ, ಹುಟ್ಟಿದುವು. ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ, ತೊಡೆಗಳಿಂದ ವೈಶ್ಯರೂ, ಪಾದಗಳಿಂದ ಶೂದ್ರರೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಸೂರ್ಯನೂ, ಪ್ರಾಣದಿಂದ ವಾಯುವೂ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಂದ್ರನೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ನಿನ್ನ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ರಂದ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾಣವೈಕ್ರಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಬಾಯಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಹೊಕ್ಕುಳಿನಿಂದ ಆಕಾಶವೂ, ತಲೆಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೂ, ಕಿವಿಯಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೂ, ಪಾದಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾದುವು.

೬೫-೬೮ ಅತ್ಯಂತ ಸಣ್ಣದಾದ ಆಲದ ಬೀಜದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರವು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಬೀಜಸ್ವರೂಪನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದು. ಬೀಜವು ಮೊಳಕೆಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಆಲದ ಮರವಾಗುವಂತೆ ನೀನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಜಗತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವುದು. ಬಾಕೆಯ ಗಿಡವು ಎಳೆಯ

ಬೀಜಾದಂಕುರಸಂಭೂತೋ ನ್ಯಗ್ರೋಧಸ್ಸುಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಃ
ವಿಸ್ತಾರಂ ಚ ಯಥಾ ಯಾತಿ ತ್ವಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ತಥಾ ಜಗತ್ ॥ ೬೬ ॥

ಯಥಾ ಹಿ ಕದಳೀ ನಾನಾತ್ವಕ್ವತಾದಥ ದೃಶ್ಯತೇ |
ಏವಂ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ನಾನ್ಯಸ್ತ್ವಂ ತ್ವತ್ಸಾಂಕುಶ್ಚರ ದೃಶ್ಯತೇ ॥ ೬೭ ॥

ಹ್ನಾದಿನೀ ಸಂಧಿನೀ ಸಂವಿತ್ತ್ವಯ್ಯೇಕಾ ಸರ್ವಸಂಸಿತಾ |
ಹ್ನಾದತಾಪಕರೀ ಮಿಶ್ರಾತ್ವಯಿ ನೋ ಗುಣವರ್ಜಿತೇ ॥ ೬೮ ॥

ಪೃಥಗ್ನೋಶ್ಚೈಕಭೂತಾಯ ಭೂತಭೂತಾಯತೇನಮಃ |
ಪ್ರಭೂತಭೂತರೂಪಾಯ ತುಭ್ಯಂ ಭೂತಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ॥ ೬೯ ॥

ವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ವಿರಾಟ್ಪಿನ್ಮಾಟ್ಪಿನ್ಮಾಟ್ಪಿಥಾ |
ವಿಭಾವ್ಯತೇಂತಃಕರಣೇ ಪುರುಷೇಷ್ವಕ್ಷಯೋ ಭವಾಃ ॥ ೭೦ ॥

ದಾಗಿದ್ದಾಗ ಇದ್ದ ಎಲೆ ಮತ್ತು ತೋಗಟೆಗಳು ಬಲಿತ ಮೇಲೂ ಅವೇ ಇರುವಂತೆ ಸರ್ವ
ನಿಯಾನುಕನಾದ ನಿನ್ನ ಲಿರುವ (ನೀನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ) ಜಗತ್ತು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ
ಆಗಿರುವುದು. ನಿನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯರೂಪನಾದ
ನಿನ್ನ ಲಿ ಸಂತತವಾಗಿ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದು. ನೀನು
ತಿಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನಾದುದರಿಂದ ಪತ್ರಗುಣದಿಂದ ಪಾತೋಷವನ್ನೂ ಪನೋಗುಣ
ದಿಂದ ದುಃಖವನ್ನೂ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಶುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವ
ಜ್ಞಾನವು ನಿನ್ನ ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೬೯. ಕಾರ್ಯವಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಗಿ ಒಂದೇ ರೂಪ
ವಾಗಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಭೂತ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಭೂತ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ,
ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಇರುವ ನಿನಗೆ ನಮಸಾಧನ.

೭೦-೭೪. ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ,
ಪುರುಷ, ವಿರಾಟ್, ಸಮಾಟ್ ಎಂಬುದಾಗಿಯೂ, ನಾಶವಾಗತಕ್ಕ ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿ

ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ ಸರ್ವಭೂತಸ್ತ್ವಂ ಸರ್ವಸ್ವರ್ವಸ್ವರೂಪದೃತ್ |

ಸರ್ವಂ ತ್ವತ್ಸತ್ಯತತ್ತ್ವಂ ನಮಸ್ತರ್ವಾತ್ಮನೀನಸ್ಯ ತೇ || ೨೦ ||

ಸರ್ವಾತ್ಮಕೋನಸಿ ಸರ್ವೇಶ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಮಿ ತೋ ಯತಃ |

ಕಥಯಾಮಿ ತತಃ ಕಿಂತೇ ಸರ್ವಂ ವೇದ್ವಿ ಲ್ಲಾದಿ ಸ್ಥಿತಂ || ೨೧ ||

ಸರ್ವಾತ್ಮ ಸರ್ವಭೂತೇಶ ಸರ್ವಸತ್ತ್ವಸಮುದ್ಯವ |

ಸರ್ವಭೂತೋ ಭವಾನ್ವೇತ್ತಿ ಸರ್ವಸತ್ತ್ವ ಮನೋರಹಂ || ೨೨ ||

ಯೋ ಮೇ ಮನೋರಥೋ ನಾಥ ಸಫಲಸ್ವತ್ತಯಾ ಕೃತಃ |

ತಪಶ್ಚ ತಪ್ತಂ ಸಫಲಂ ಯದ್ಧ್ಯಪ್ಪೋನಸಿ ಜಗತ್ಸತೇ || ೨೩ ||

ನಾಶರಹಿತನಾಗಿ ಇರುವನನ್ನಾಗಿ ಯೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ದೇವಾದಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ (ಜೀವ) ರೂಪದಿಂದಲೂ ಕ್ಷೇತ್ರ (ಶರೀರ) ರೂಪದಿಂದಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ನಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ನೀನು ಸರ್ವಾತ್ಮ ನಾರುವೆ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಸರ್ವೇಶ್ವರನೇ ನೀನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಎಂದನೇಲಿ ನಾನು ಹೇಳುವುದೇವಿರುವುದು. ಸರ್ವಾತ್ಮನೇ ನೀನು ಸಮಸ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕಾರಣನಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿದೆ. ಲೋಕಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಸಫಲ ವಾಯಿತು. ಎಂದು ಧೃವನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು.

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ತಪಸಸ್ತು ಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಯದ್ಧ್ಯುಷ್ಪೋಷಣಹಂ ತ್ಸಯಾ ಧ್ರುವ |
 ಮುದ್ದರ್ಶನಂ ಹಿ ನಿಫಲಂ ರಾಜಪುತ್ರ ನ ಇಾಯತೇ || ೨೨ ||

ವರಂ ವರಯ ತಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಯಥಾಭಿಮತನಾತ್ಮನಃ |
 ಸರ್ವಂ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಪುಂಸಾಂ ಮಯಿ ದೃಷ್ಟಿಸಫಂ ಗತೇ || ೨೩ ||

|| ಧ್ರುವ ಉವಾಚ ||

ಭಗವಾ ಸರ್ವಭೂತೇಶ ಸರ್ವಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಭರ್ವಾ ಹೃದಿ |
 ಕಿಮಜ್ಞಾತಂ ತವ ಸ್ವಾಮಿ ನುನಸಾ ಯನ್ಮಯೇಽಪ್ಸಿತಂ || ೨೪ ||

ತಥಾಪಿ ತುಭ್ಯಂ ದೇವೇಶ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಯನ್ಮಯಾ |
 ಪ್ರಾರ್ಥ್ಯತೇ ದುರ್ವಿನೀತೇನ ಹೃದಯೇನಾಹಿದುರ್ಲಭಂ || ೨೫ ||

ಕಿಂವಾ ಸರ್ವಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಃ ಪ್ರಸನ್ನೇ ತ್ವಯಿ ದುರ್ಲಭಂ |
 ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಫಲಂ ಭುಂಕ್ತೇ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಮಘವಾಅಪಿ || ೨೬ ||

೨೨-೨೩. ನಾರಾಯಣನು ' ಎಲೈ ಧ್ರುವನೇ ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಫಲವಾದ ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ನಿನಗೆ ದೊರೆಯಿತು ನನ್ನ ದರ್ಶನವು ಫಲವಿಲ್ಲದುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು. ನನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮನುಷರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುವು' ಎಂದನು.

೨೪-೨೬. ಧ್ರುವನು " ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನೀನು ಸರ್ವಸ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವೆ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಯಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನವಿಷ್ಟವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದೇ? ಹಾಗಾದರೂ ದುಷ್ಟವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ದುರ್ಲಭವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅಥವಾ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗುವುದು? ನಿನ್ನ

ನೈತದ್ರಾಘಾಸನಂ ಯೋಗ್ಯಮಜಾತಸ್ಯ ಮನೋದರಾತ್ |

ಇತಿ ಗರ್ವಾದವೋಚನ್ಮಾಂ ಸಪತ್ನೀಮಾತುರಚ್ಯುತ

|| ೮೦ ||

ಅಧಾರಭೂತಂ ಜಗತ್ಸರ್ವೇಷಾಮುತ್ತಮೋತ್ತಮಂ |

ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಿ ಪ್ರಭೋ ಸ್ಥಾನಂ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾದತೋವ್ಯಯಂ || ೮೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ಯತ್ತ್ವಯಾ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಂ ಸ್ಥಾನಮೇತತ್ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯತಿ ವೈ ಭರ್ವಾ |

ತ್ವಯಾಹಂ ತೋಷಿತಃ ಪೂರ್ವಮನ್ಯಜನ್ಮಿನಿ ಬಾಲಕ

|| ೮೨ ||

ತ್ವಮಾಸೀರ್ವ್ರಾಕ್ಮಣಃ ಪೂರ್ವಂ ಮಯೇಕಾಗ್ರಮತಿಶ್ವದಾ |

ಮಾತಾಪಿಶ್ರೋಶ್ಚ ಶುಶ್ರೂಷುರ್ನಿಜಭರ್ಮಾನುಸಾಲಕಃ

|| ೮೩ ||

ಕಾಲೇನ ಗಚ್ಛತಾ ಮಿತ್ರಂ ರಾಜಭ್ರಾತೃಸ್ತ ವಾಭವತ್ |

ಯಾವನೇಖಿಲಭೋಗಾಥ್ಯೋ ದರ್ಶನೀಯೋಜ್ಜ್ವಲಾಕೃತಿಃ

ಅನುಗ್ರಹದ ಫಲವನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕವೂ ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಅನುಭವಿಸುವರು
ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು.

೮೦-೮೧. ನಾಶರಹಿತನಾದ ದೇವನೇ ನನ್ನ ಸವತಿ ತಾಯಿಯು ಗರ್ವದಿಂದ
ನನ್ನ ಕೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಿನಗೆ ಈ ರಾಜನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರುವ ಯೋಗ್ಯತೆ
ಯಿಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾಶರಹಿತವೂ, ಸಮಸ್ತ
ಜಗತ್ತಿಗೂ ಆಶ್ರಯವೂ ಆದ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನನಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸ
ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೮೨-೮೩. ಭಗವಂತನು ಹೇಳುವನು. " ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ ನೀನು ಕೇಳಿದ
ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದೆ.
ಆಗ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ತತ್ಸಂಗಾತ್ಸಸ್ಯ ತಾನ್ಯುದ್ಧಿಮವಲೋಕ್ಯಾತಿಮೂರ್ಛಾಂ |
ಭವೇಯಂ ರಾಜಪುತ್ರೋಹನಿತಿ ವಾಂಭಾ ತ್ವಯಾ ಕೃತಾ || ೮೩ ||

ತತೋ ಯಥಾಭಿಲಷಿತಾ ಸ್ರಾಸ್ತಾ ತೇ ರಾಜಪುತ್ರತಾ |
ಉತ್ತಾನಪಾದಸ್ಯ ಗೃಹೇ ಜಾತೋಽಸಿ ಧ್ರುವದುರ್ಲಭೇ || ೮೪ ||

ಅನ್ಯೇಷಾಂ ತತ್ಪರಂ ಸ್ಥಾನಂ ಕುಲೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ಯ ಯತ್ || ೮೫ ||

ತಸ್ಯೈತದಪರಂ ಬಾಲ ಯೇನಾಹಂ ಪರಿತೋಷಿತಃ |
ಮಾಮಾರಾಧ್ಯ ನರೋ ಮುಕ್ತಿಸುವಾಸ್ತೋತ್ಯೇವಿಲಂಬಿತಂ || ೮೬ ||

ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನಾ ಬಾಲ ಕಿಮು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಕಂ ಪದಂ || ೮೭ ||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಾದಧಿಕಸ್ಥಾನೇ ಸರ್ವತಾರಾಗ್ರಹಾಶ್ರಯಃ |
ಭವಿಷ್ಯತಿ ನ ಸಂದೇಹೋ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾದ್ಭವಾನ್ ಧ್ರುವ || ೮೮ ||

ಸೂರ್ಯಾಶ್ಲೋಮಾತ್ಪಥಾ ಭೌಮಾತ್ಸೋಮಪುತ್ರಾದ್ವ್ಯಹಸ್ಪತೇಃ |
ಸಿತಾರ್ಕತನಯಾದೀನಾಂ ಸರ್ವಕ್ಷಾಣಾಂ ತಥಾ ಧ್ರುವ || ೮೯ ||

ನಾಗಿದ್ದೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವು ಕಾಲವಾದಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಒಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಸ್ನೇಹಿತನಾದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ದುರ್ಲಭವಾದ ಅವನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನೂ ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನಾದೆ. ದುರ್ಲಭವಾದ ಉತ್ತಾನಪಾದನು ನನಗೆ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಇತರ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಫಲವಾಗಿರುವುದು

೮೮-೯೨. ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ ನಿನಗೆ ಆ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಅಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆವನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಲೈ ಧ್ರುವನೇ, ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನೀನು ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೂ, ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಂಗಾರಕ

ಸಪ್ತರ್ಷೀಣಾಮುಶೇಷಾಣಾಂ ಯೇ ಚ ವೈಮಾನಿಕಾಸ್ಸುರಾಃ |

ಸರ್ವೇಷಾಮುಪರಿಸ್ಥಾನಂ ತವ ದತ್ತಂ ನುಯಾ ಧ್ರುವಂ || ೯೨ ||

ಕೇಚಿಚ್ಚ ತುರ್ಯುಗಂ ಯಾವಕ್ಶೇಚಿನ್ಮನ್ಮಂತರಂ ಸುರಾಃ |

ತಿಷ್ಠಂತಿ ಧ್ರುವ ತೇ ದತ್ತಾ ನುಯಾ ವೈಕಲ್ಪಸಂಸ್ಥಿತಃ || ೯೩ ||

ಸುನೀತಿರಪಿ ತೇ ಮಾತಾ ತ್ವದಾಸನ್ನಾ ತಿನಿರ್ಮಲಾ |

ವಿನೂನೇ ತಾರಕಾ ಭೂತ್ವಾ ತಾವತ್ಪಾಲಂ ನಿವತ್ಸ್ಯತಿ || ೯೪ ||

ಯೇ ಚ ತ್ವಾಂ ಮಾನವಾಃ ಪ್ರಾತಸ್ಸಾಯಂ ಚ ಸುಸವಗಾಹಿತಾಃ |

ಕೀರ್ತಯಿಷ್ಯಂತಿ ತೇಷಾಂ ಚ ಮಹತ್ಪುಣ್ಯಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೯೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಸರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ಏವಂ ಪೂರ್ವಂ ಜಗನ್ನಾಥಾದ್ಧೇವದೇವಾಜ್ಜನಾರ್ದನಾತ್ |

ವರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಧ್ರುವಸ್ಥಾನಮಧ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುಮಹಾನುತೇ || ೯೬ ||

ಬುಧ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಶುಕ್ರ, ಶನಿ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೂ, ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೂ, ವೈಮಾನಿಕರಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು.

೯೩-೯೫ ಧ್ರುವನೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಚತುರ್ಯುಗ ಕಳೆಯುವವರೆಗೂ, ಕೆಲವರು ಮನ್ಮಂತರ ಕಳೆಯುವವರೆಗೂ, ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸ್ಥಾನವು ಒಂದು ಕಲ್ಪವೆಂದರೆ ಪ್ರಳಯಸರ್ವಾಂತವಾಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಸುನೀತಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಲವಾದ ವಿನೂನದಳಿ ನಕ್ಷತ್ರ ರೂಪದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಇರುವಳು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೊಗಳುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೯೬. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆ ಧ್ರುವನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಒಡೆಯನೂ, ದೇವದೇವನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಧ್ರುವಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವನು.

ಸ್ಮಯಂ ಶುಶ್ರೂಷೆಣಾದ್ಯಮ್ಯಾನ್ಮಾತಾಪಿತೋಶ್ಚ ನೈ ತಥಾ |

ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾತ್ಮಪಸಶ್ಚ ಪ್ರಭಾವತಃ || ೯೭ ||

ತಸ್ಯಾಭಿಮಾನವೃದ್ಧಿಂ ಚ ಮಹಿಮಾನಂ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯ ಚ |

ದೇವಾಸುರಾಣಾಮಾಚಾರ್ಯಶ್ಲೋಕನುತ್ಪ್ರೀತನಾ ಜಗೌ || ೯೮ ||

ಅಹೋಸ್ಯ ತಪಸೋ ನಿರೈಮಹೋಸ್ಯ ತಪಸಃ ಫಲಂ |

ಯದೇನಂ ಪುರತಃ ಕೃತ್ವಾ ಧ್ರುವಂ ಸಪ್ತರ್ಷಯಃ ಸ್ಥಿತಾಃ || ೯೯ ||

ಧ್ರುವಸ್ಯ ಜನನೀ ಚೇಯಂ ಸುನೀತಿನಾಮ ಸೂನ್ಯತಾ |

ಅಸ್ಯಾಶ್ಚ ಮಹಿಮಾನಂ ಕಶ್ಯಕ್ತೋ ವರ್ಣಯಿತುಂ ಭುವಿ || ೧೦೦ ||

ತ್ವೈಲೋಕ್ಯಾಶ್ರಯತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪರಂ ಯತ್ತತ್ ಸ್ಥಿರಾಯತಿ |

ಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಪರಂ ಧೃತ್ವಾ ಯೂಕುಕ್ಷಿವಿವರೇ ಧ್ರುವಂ || ೧೦೧ ||

೯೭-೯೮. ಧ್ರುವನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ, ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೂ, ಅವನಿಗಾದ ಫಲವನ್ನು ಕಂಡು ದೇವಾಸುರರ ಗುರುವಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗಾನರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು.

೯೯-೧೦೧. ಧ್ರುವನ ತಪಸ್ಸಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ಏನೆಂದು ಹೊಗಳಿ? ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳೂ ಈ ಧ್ರುವನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಧ್ರುವನ ತಾಯಿಯಾದ ಸತ್ಯವಂತಿಯಾದ ಸುನೀತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಯಾರು ಶಕ್ತರು? ಧ್ರುವನನ್ನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಧರಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಶ್ರಯವಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಯಶ್ಚೈತತ್ಪೀರ್ತಯನ್ನಿತ್ಯಂ ಧ್ರುವಸ್ಯಾರೋಹಣಂ ದಿವಿ |

ಸರ್ವಸಾಪವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕೇ ಮಹೀಯತೇ || ೧೦೨ ||

ಸ್ಥಾನಭಂಗಂ ನಚಾಪ್ನೋತಿ ದಿವಿ ನಾ ಯದಿ ನಾ ಭುವಿ |

ಸರ್ವಕಲ್ಯಾಣಸಂಯುಕ್ತೋ ದೀರ್ಘಕಾಲಂ ಸ ಜೀವತಿ || ೧೦೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ವ್ಯಾಧಿಶೋಧ್ಯಾಯಃ

೧೦೨-೧೦೩ ಧ್ರುವನು ಉತ್ತಮವಾದ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಾರಾಯಣ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯಿಂದ ವಾಸಮಾಡುವನು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅವನಿಗೆ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟತೆಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಮಂಗಳಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಹಳಕಾಲ ಜೀವಿಸುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ತ್ರಯೋದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ॥

ಧ್ರುವಾಚ್ಛಿಷ್ಟಿಂ ಚ ಭವ್ಯಂ ಚ ಭವ್ಯಾಚ್ಛಂಭುರ್ವರ್ಜಾಯತ |

ಶಿಷ್ಯೇರಾಧತ್ತ ಸುಚ್ಛಾಯಾ ಪಂಚಪುತ್ರಾನಕಲ್ಮಷಾ

॥ ೧ ॥

ರಿಪುಂ ರಿಪುಂಜಯಂ ವಿಪ್ರಂ ವ್ಯಕಲಂ ವ್ಯಕತೇಜಸಂ |

ರಿಪೋರಾಧತ್ತ ಬೃಹತೀ ಚಾಕ್ಷುಷಂ ಸರ್ವತೇಜಸಂ

॥ ೨ ॥

ಹದಿನೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೫. ಪರಾಶರನು ಧ್ರುವನ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳುವನು :—ಶ್ರೀಷ್ಠನಾದ ಧ್ರುವನಿಂದ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶಂಭು ಎಂಬುವಳು ಶಿಷ್ಟ, ಭವ್ಯ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಶಿಷ್ಟಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುಚ್ಛಾಯಾ ಎಂಬುವಳು ರಿಪು, ರಿಪುಂಜಯ, ವಿಪ್ರ, ವ್ಯಕಲ, ವ್ಯಕತೇಜಸ ಎಂಬ ಐದು ಜನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ರಿಪುವಿನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಬೃಹತೀ ಎಂಬುವಳು ತೇಜಶ್ಮಾಲಿಯಾದ ಚಾಕ್ಷುಷನೆಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಚಾಕ್ಷುಷನು ವರುಣನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವೀರಣಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗನಾದ ವಾರುಣಿಯಲ್ಲಿ, ಆರನೆಯ ವ:ಸ್ತಂತರಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಮನುವೆಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮನುವಿನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ವೈರಾಜ

ಅಜೀಜನತ್ಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯಾಂ ವಾರುಣ್ಯಾಂ ಜಾಕ್ಷುಷೋ ಮನುಂ । ಪ್ರಜಾಪತೇರಾನ್ಮಜಾಯಾಂ ವೀರಣಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ	೩
ಮನೋರಜಾಯಂತ ದಶ ನಡ್ವಲಾಯಾಂ ಮಹಾಜಸಃ । ಕನ್ಯಾಯಾಂ ತಪಶಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೈರಾಜಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ	೪
ಊರುಃ ಪೂರುಶ್ಯತದ್ಯುನ್ಮಸ್ತಪಸ್ವೀ ಸತ್ಯವಾನ್ಯುಚಿಃ । ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋನೋತಿರಾತ್ರಶ್ಚ ಸುದ್ಯುನ್ಮಶ್ಚೇತಿ ತೇ ನವ । ಅಭಿಮನ್ಯುಶ್ಚ ದಶನೋ ನಡ್ವಲಾಯಾಂ ಮಹಾಜಸಃ	೫
ಊರೋರಜನಯತ್ಪುತ್ರಾಃ ಸಡಾಗ್ನೇಯಾ ಮಹಾಪ್ರಭಾಃ । ಅಂಗಂ ಸುಮನಸಂ ಸ್ವಾತಿಂ ಕ್ರತುಮಂಗಿರಸಂ ಶಿಬಿಂ	೬
ಅಂಗಾತ್ಸುನೀಥಾಪತ್ಯಂ ವೈ ವೇನಮೇಕಮಜಾಯತ । ಪ್ರಜಾರ್ಥಮೃಷಯಸ್ತಸ್ಯ ಮನುಂಥುದ್ಧಕ್ಷಿಣಂ ಕರಂ	೭
ವೇನಸ್ಯ ಸಾಣೌ ಮಥಿತೇ ಸಂಬಭೂವ ಮಹಾದ್ಯುತೇ । ವೈನ್ಯೋ ನಾಮ ಮಹೀಸಾಲೋ ಯಃ ಪೃಥುಃ ಪರಿಕೀರ್ತ್ಯತೇ	೮
ಯೇನ ದುಗ್ಧಾ ಮಹೀಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿತಕಾರಣಾತ್ ।	೯

ನೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳೂ ಆದ ನಡ್ವಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಊರು, ಪೂರು, ಶತದ್ಯುನ್ಮ, ತಪಸ್ವಿ, ಸತ್ಯವಂತ, ಶುಚಿ, ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ, ಅತಿರಾತ್ರ ಸುದ್ಯುನ್ಮ, ಅಭಿಮನ್ಯು, ಎಂಬ ಹತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು.

೬-೯. ಊರುವಿನಿಂದ ಅಗ್ನೇಯ ಎಂಬ ಅವನ ಪತ್ನಿಯು ಅಂಗ, ಸುಮನ, ಸ್ವಾತಿ, ಕ್ರತು, ಅಂಗಿರಸ, ಶಿಬಿ ಎಂಬ ಆರು ಜನ ಸುಂದರರಾದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಅಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸುನೀಥೆಯೆಂಬವಳು ವೇನನೆಂಬ ಒಬ್ಬನೇ ಮಗನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. ಋಷಿಗಳು ಮಗನಾಗಬೇಕೆಂದು ವೇನನ ಬಲಗೈಯ್ಯನ್ನು ಮಥಿಸಿದರು. ಮಥನ ಮಾಡಿದ ಆ ವೇನನ ಕೈಯಿಂದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೈನ್ಯನೆಂಬ ರಾಜನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಪೃಥುವೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರು. ಅವನು ಹಿಂದೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೋರೂಪವಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದನು.

॥ ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ॥

ಕಿಮರ್ಥಂ ಮಥಿತಃ ಪಾಣಿರ್ವೇನಸ್ಯ ಪರಮರ್ಷಿಭಿಃ ।

ಯತ್ರ ಜಜ್ಞೇ ಮಹಾವೀರ್ಯಸ್ಯ ಪೃಥುರ್ಮುನಿಸತ್ತಮ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಶ್ರೀಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಸುನೀಥಾ ನಾಮ ಯಾ ಕನ್ಯಾ ಮೃತ್ಯೋಃ ಪ್ರಥಮಜಾಭವತ್ ।

ಅಂಗಸ್ಯ ಭಾರ್ಯಾ ಸಾ ದತ್ತಾ ತಸ್ಯಾಂ ನೇನೋ ವ್ಯಜಾಯತ ॥ ೧೧ ॥

ಸ ಮಾತಾಮಹದೋಷೇಣ ತೇನ ಮೃತ್ಯುಸುತಾತ್ಮಜಃ ।

ನಿಸರ್ಗಾದೇವ ಮೈತ್ರೇಯ ದುಷ್ಯ ಏವ ವ್ಯಜಾಯತ ॥ ೧೨ ॥

ಅಭಿಷಿಕ್ತೋ ಯದಾ ರಾಜ್ಯೇ ಸ ನೇನಃ ಪರಮರ್ಷಿಭಿಃ ।

ಘೋಷಯಾಮಾಸ ಸ ತಥಾ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ ॥ ೧೩ ॥

ನ ಯಷ್ಟವ್ಯಂ ನ ದಾತವ್ಯಂ ನ ಹೋತವ್ಯಂ ಕಥಂಚನ ।

ಭೋಕ್ತಾ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕಸ್ತ್ವನ್ಯೋ ಹ್ಯಹಂ ಯಜ್ಞಪತಿಃ ಪ್ರಭುಃ ॥ ೧೪ ॥

೧೦ ಮೈತ್ರೇಯನು, ಪರಾಶರರೇ! ಬುಷಿಗಳು ವೇನನಕೈಯನ್ನು ಮಠನ ಮಾಡಲು ಕಾರಣವೇನು? ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಪೃಥುವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಎಂದು ಸ್ತುಶ್ಲಿ ನಾಡಿದನು.

೧೧-೧೪ ಪರಾಶರರು ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವರು:—ಮೃತ್ಯುವು ತನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗಳಾದ ಸುನೀಥೆಯನ್ನು ಅಂಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದನು. ಅವಳಲ್ಲಿ ವೇನನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಮಾತಾಮಹನಾದ ಮೃತ್ಯುವಿನ ದೋಷದಿಂದ ವೇನನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ದುಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು. ಬುಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ವೇನನಿಗೆ ಪಟ್ಟ ಗಟ್ಟಿದರು. ಆಗ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೆಲ್ಲ 'ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬಾರದು ದಾನ ಕೊಡಬಾರದು. ಹೋಮ ಮಾಡಲಾಗದು. ರಾಜನಾದ ನಾನೇ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯು' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದನು.

ತತಸ್ತಮ್ನುಷಯಃ ಪೂರ್ವಂ ಸಂಪೂಜ್ಯ ಪೃಥಿವೀಪತಿಂ |
 ಊಚುಸ್ಸಾನುಕಳಂ ನಾಕೈಂ ಮೃತ್ರೇಯ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಾಃ || ೧೫ ||

|| ಋಷಯ ಊಚುಃ ||

ಭೋ ಭೋ ರಾರ್ಜ ಶೃಣುಸ್ವ ತ್ವಂ ಯದ್ವದಾಮಸ್ತವಾಂತಿಕೇ |
 ರಾಜ್ಯದೇಹೋಪಭೋಗಾಯ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಚ ಹಿತಂ ಪರಂ || ೧೬ ||

ದೀರ್ಘಸತ್ತೇಣ ದೇವೇಶಂ ಸರ್ವಯಜ್ಞೇಶ್ವರಂ ಹರಿಂ |
 ಪೂಜಯಿಷ್ಯಾಮ ಭದ್ರಂ ತೇ ತತ್ರಾಂಶಸ್ತೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ || ೧೭ ||

ಯಜ್ಞೇನ ಯಜ್ಞಪುರುಷೋ ವಿಷ್ಣು ಸ್ಸಂಪ್ರೀಣಿತೋ ನೃಪ |
 ಅಸ್ಮಾಭಿರ್ಭವತಃ ಕಾಮಾನ್ಸರ್ವಾನೇವ ಪ್ರದಾಸ್ಯತಿ || ೧೮ ||

ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞೇಶ್ವರೋ ಯೇಷಾಂ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಸಂಪೂಜ್ಯತೇ ಹರಿಃ |
 ತೇಷಾಂ ಸರ್ವೇಸ್ಥಿತಾವಾಪ್ತಿಂ ದದಾತಿ ನೃಪ ಭೂಭೃತಾಂ || ೧೯ ||

೧೫. ಆಗ ಮುಷಿಗಳು ವೇನನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರು. ಅವರು ಹೇಳಿದುದೇನೆಂದರೆ,

೧೬-೧೯. “ಓ ರಾಜನೆ, ನಿನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಶರೀರದ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯದ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾರ್ಯವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ನಾವು ಒಂದು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ದೀರ್ಘಸತ್ಯವೆಂಬ ಯಾಗದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ಹರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವೆವು. ಅದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಅರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಶುಭವುಂಟಾಗುವುದು. ನಾವು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವನು. ರಾಜನೇ ಯಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರೋ ಅಂತಹ ರಾಜರಿಗೆ ಆ ದೇವನು ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವನು” ಎಂದುಹೇಳಿದರು.

|| ವೇದಃ ||

ಮತ್ತಃ ಕೋಬ್ಯಧಿಕೋಽನ್ಯೋಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಾರಾಧ್ಯೋ ಮನೂಪರಃ |
ಕೋಽಯಂ ಹರಿರಿತಿ ಪ್ಯಾತೋ ಯೋ ವೋ ಯಜ್ಞೇಶ್ವರೋ ಮತಃ

ಬ್ರಹ್ಮಾ ಜನಾರ್ದನಶ್ಯಂಭುರಿಂದ್ರೋ ನಾಯುರ್ಯವೋ ರವಿಃ | || ೨೦ ||

ಹ್ರತಭುಗ್ಧುರುಣೋ ಧಾತಾ ಪೂಷಾ ಭೂಮಿರ್ನಿಶಾಕರಃ | || ೨೧ ||

ಏತೇ ಚಾನ್ಯೇ ಚ ಯೇ ದೇವಾಶ್ಯಾಪಾನುಗ್ರಹಕಾರಿಣಃ |
ನೃಪಶ್ಯ ತೇ ಶರೀರಸ್ಯಾ ಸ್ಪರ್ಶದೇವಮಯೋ ನೃಪಃ | || ೨೨ ||

ಏತದ್ಭ್ರಾತೃತ್ವಾ ಮಯಾಜ್ಞಸ್ತಂ ಯದ್ಯಥಾ ಕ್ರಿಯತಾಂ ತಥಾ |
ನ ದಾತವ್ಯಂ ನ ಹೋತವ್ಯಂ ನ ಯಷ್ಟವ್ಯಂ ಚ ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ | || ೨೩ ||

ಭರ್ತ್ವ ಶುಶ್ರೂಷಣಂ ಧರ್ಮೋ ಯಥಾ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪರೋ ಮತಃ |
ಮನೂಜ್ಞಾ ಪಾಲನಂ ಧರ್ಮೋ ಭವತಾಂ ಚ ತಥಾ ದ್ವಿಜಾಃ | || ೨೪ ||

|| ಋಷಯ ಊಚುಃ ||

ದೇಹ್ಯನುಜ್ಞಾಂ ಮಹಾಭಾಗ ಮಾ ಧರ್ಮೋ ಯಾಕು ಸಂಕ್ಷಯಂ |
ಹವಿಷಾಂ ಪರಿಣಾಮೋಽಯಂ ಯದೇತಗ್ಖಿಲಂ ಜಗತ್ | || ೨೫ ||

೨೦-೨೪. ವೇದನು ಎಲೈ ಋಷಿಗಳೇ, ನನಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವರಾರಿರುವರು ನನ್ನ ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತಾವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು? ಯಜ್ಞೇಶ್ವರನಾದ ಹರಿಯೆಂಬುವನಾರು? ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಮಹೇಶ್ವರ, ದೇವೇಂದ್ರ, ನಾಯು, ಯಮ, ಸೂರ್ಯ, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ, ಧಾತೃ, ಪೂಷ, ಭೂಮಿ, ಚಂದ್ರ ಇವರೇ ಮುಂತಾದ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹಸಮರ್ಥರಾದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನಶರೀರದಲ್ಲಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜನು ಸರ್ವ ದೇವಸ್ವರೂಪನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನಾನು ಜನರು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವುಗಳೇ ಮಾಡಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ, ದಾನ ಮಾಡಬಾರದು. ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗಂಡನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮವಾದಂತೆ ನನ್ನ ಅವುಗಳೆಂತೆ ನಡೆವುದೇ ನನಗೆ ಧರ್ಮವು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೨೫-೨೮. ಮಹಾರಾಜನೇ ಧರ್ಮನಾಶವಾಗದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡು. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಳೆಯುಂಟಾಗಿ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚಿ ॥

ಇತಿ ವಿಜ್ಞಾಪ್ಯವಾನೋಪಿ ಸ ವೇನಃ ಪರಮರ್ಷಿಭಿಃ
ಯದಾ ದದಾತಿ ನಾನುಜ್ಞಾಂ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ॥ ೨೬ ॥

ತತಸ್ತು ಋಷಯಸ್ಸರ್ವೇ ಕೋಪಾಮರ್ಷಸಮನ್ವಿತಾಃ ।
ಹನ್ಯತಾಂ ಹನ್ಯತಾನೋಷ ಇತ್ಯೂಚುಸ್ತೇ ಪರಸ್ವರಂ ॥ ೨೭ ॥

ಯೋ ಯಜ್ಞಪುರುಷಂ ವಿಷ್ಣುವನಾದಿನಿಧನಂ ಪ್ರಭುಂ ।
ವಿನಿಂದತ್ಯ ಸಮಾಚಾರೋ ನ ಸಯೋಗ್ಯೋ ಭುವಃ ಪತಿಃ ॥ ೨೮ ॥

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಮಂತ್ರಪೂತ್ಯೈಸ್ತ್ವೈಃ ಕುಶೈರ್ಮುನಿಗಣಾ ಭೃಶಂ ।
ನಿಜಘ್ನುರ್ನಿಹತಂ ಪೂರ್ವಂ ಭಗವನ್ನಿಂದನಾದಿನಾ ॥ ೨೯ ॥

ತತಶ್ಚ ಮುನಯೋ ರೇಣುಂ ದದ್ಯತುಸ್ಸರ್ವತೋ ದ್ವಿಜ ।
ಕಿಮೇತದಿತಿ ಚಾಸನ್ನ್ಯಾ ಪಪ್ರಚ್ಛುಸ್ತೇ ಜನಾಂಸ್ತದಾ ॥ ೩೦ ॥

ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವುದು ” ಎಂದು ಋಷಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದರೂ ವೇನನು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ದೇವನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದೂಟಾದ ಕೋಪದಿಂದ ಈ ರಾಜನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿರಿ! ಕೊಲ್ಲಿರಿ! ಎಂದು ತಂತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಯಾವ ರಾಜನು ಅದ್ಯಂತಗಳಿಲ್ಲದ ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವನೋ ಅವನು ಸದಾಚಾರವಂತನಲ್ಲ. ಅವನು ರಾಜನಾಗಲು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ.

೨೯ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಋಷಿಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಸತ್ತುಹೋಗಿದ್ದ ಆ ರಾಜನನ್ನು ದರ್ಭೆಯನ್ನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದರು.

೩೦-೩೨ ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಮುನಿಗಳು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಇದೇನೆಂದು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಆ ಜನರು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಜನಿಲ್ಲದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಡಜನರು ಕಳ್ಳರಾಗಿ ಪರರ ಧನವನ್ನಪಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಕಳ್ಳರ ಗುಂಪು ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೂಳು ಎದ್ದಿರುವುದು. ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಅಹ್ಮಿಕಂ ಚ ಜನ್ಯೇಸ್ತೇಷಾಂ ಚೋರೀಭೂತೈರರಾಜಕೇ |
 ರಾಷ್ಟ್ರೇ ತು ಲೋಕೈರಾರಬ್ಧಂ ಪರಸ್ವಾದಾನಮಾತುರೈಃ || ೩೧ ||

ತೇಷಾಮುದೀರ್ಣವೇಗಾನಾಂ ಚೋರಾಣಾಂ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ |
 ಸುಮರ್ಹಾ ದ್ಭಕ್ತತೇ ರೇಣುಃ ಪರನಿತ್ತಾಪಹಾರಿಣಾಂ || ೩೨ ||

ತತಸ್ಸಂಮಂತ್ರೈ ತೇ ಸರ್ವೇ ಮುನಯಸ್ತಸ್ಯ ಮಂತ್ರತಃ |
 ಮಮಂಥುರೂರುಂ ಪುತ್ರಾರ್ಥಮನಪತ್ಯಸ್ಯ ಯತ್ನತಃ || ೩೩ ||

ಮಥ್ಯಮಾನಾತ್ಸಮುತ್ತಸ್ಥೌ ತಸ್ಮೋರೋಃ ಪುರುಷಃ ಕಿಲ |
 ದಗ್ಧಸ್ಥೂಣಾಪ್ರತೀಕಾಶಃ ಖರ್ವಟಾಸ್ಯೋಽತಿಹ್ರಸ್ವಕಃ || ೩೪ ||

ಕಿಂ ಕರೋಮಿತಿ ತಾರ್ ಸರ್ವಾರ್ ವಿಸ್ರಾನಾಹ ತ್ವರಾನ್ವಿತಃ |
 ನಿಷೀದೇತಿ ತಮೂಚುಸ್ತೇ ನಿಷಾದಸ್ತೇನ ಸೋ ಭವತಾ || ೩೫ ||

ತತಸ್ತತ್ಸಂಭವಾಜ್ಞಾತಾ ವಿಂಧ್ಯಶೈಲನಿವಾನಿನಃ |
 ನಿಷಾದಾ ಮುನಿಶಾರ್ದೂಲ ಪಾಪಕನೋರ್ಪಲಕ್ಷಣಾಃ || ೩೬ ||

ತೇನ ದ್ವಾರೇಣ ತತ್ಪಾಪಂ ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಂ ತಸ್ಯ ಭೂಪತೇಃ |
 ನಿಷಾದಾಸ್ತೇ ತತೋ ಜಾತಾ ವೇನಕಲ್ಮಷನಾಶನಾಃ || ೩೭ ||

೩೩-೩೭ ಬಳಿಕ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಾಜನನ್ನು ಮಾಡಲು ವೇನನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಪುತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಅವನ ತೊಡೆಯನ್ನು ಮಥನ ಮಾಡಿದರು. ಕಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ತೊಡೆಯಿಂದ ಕುಳ್ಳಾಗಿಯೂ, ಕರಿಯ ಬಣ್ಣದ ಮೈಯೂ, ದಪ್ಪ ಮೂಗೂ, ಸಣ್ಣ ಬಾಯೂ ಉಳ್ಳ ವಿಕಾರವಾದ ಪುರುಷನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಪುರುಷನು ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅವರು 'ನಿಷೀದ' ಎಂದರೆ ಕುಳಿತುಕೋ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿಷಾದನೇಬ ಹೆಸರಾಯಿತು. ಮೈತ್ರೇಯನೆ, ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೇ ವಿಂಧ್ಯಸರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ನಿಷಾದರೂಪ ಜನರಾದರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ವೇನನ ಪಾಪವು ಅವನ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಿಷಾದರು ವೇನನ ಪಾಪನಾಶಕರು, ಎನಿಸಿಕೊಂಡರು.

ತತೋಽಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣಂ ಹಸ್ತಂ ಮಮಂಥುಸ್ತೇ ತದಾ ದ್ವಿಜಾಃ || ೩೮ ||

ಮಥ್ಯಮಾನೇ ಚ ತತ್ರಾಭೂತ್ಪ್ರಥುರ್ವೈಃ ಪ್ರತಾಪವಾಃ |
ದೀಪ್ಯಮಾನಸ್ತ್ವವಪುಷಾ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಗ್ನಿರಿವೋಜ್ವಲಃ || ೩೯ ||

ಆದ್ಯಮಾಜಗವಂ ನಾಮು ಖಾತ್ವಪಾತ ತತೋ ಧನುಃ |
ಶರಾಶ್ಚ ದಿವ್ಯಾ ನಭಸಃ ಕವಚಂ ಚ ಪಪಾತ ಹ || ೪೦ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಜಾತೇ ತು ಭೂತಾನಿ ಸಂಪ್ರಹೃಷ್ಯಾನ್ವಿ ಸರ್ವಶಃ || ೪೧ ||

ಸತ್ಪುತ್ರೇಣ ಚ ಜಾತೇನ ವೇನೋಪಿ ತ್ರಿದಿವಂ ಯಯೌ |
ಪುನ್ನಾನ್ನೋ ನರಕಾತ್ರಾತಸ್ತ ತೇನ ಸುಮಹಾತ್ಮನಾ || ೪೨ ||

ತಂ ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ನದ್ಯಶ್ಚ ರತ್ನಾನ್ಯಾದಾಯ ಸರ್ವಶಃ |
ತೋಯಾನಿ ಚಾಭಿಷೇಕಾರ್ಥಂ ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವೋಪತಸ್ಥಿರೇ || ೪೩ ||

೩೮-೩೯. ತರುವಾಯ ಆ ಋಷಿಗಳು ವೇನನ ಬಲದತೋಳನ್ನು ಕಡೆವರು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದನ್ನು ಉಜ್ಜಿದರೆ ಹೊಗೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕೊಳೆಯೆಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಪ್ರಕಾಶವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ನಿಷಾದ ರೂಪ ದಿಂದ ವೇನನ ಪಾಪವೆಲ್ಲ ಹೊರಟುಹೋದ ನೇಲೆ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಶೂರನಾದ ಪೃಥುರಾಜನು ಹುಟ್ಟಿದನು.

೪೦-೪೩. ಆ ಪೃಥುರಾಜನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅಜಗವವೆಂಬ ಈಶ್ವರನ ಧನುಸ್ಸು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಬಿದ್ದಿತು. ದಿವ್ಯವಾದ ಬಾಣಗಳೂ ಕವಚವೂ ಬಿದ್ದುವು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದುವು. ತನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಸತ್ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದುದ ರಿಂದ ವೇನನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆ ಪೃಥುರಾಜನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನದಿಗಳೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ (ಅಂದರೆ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು) ರತ್ನಗಳನ್ನೂ ತಂತಮ್ಮ ನೀರುಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಾವೇ ಬಂದರು.

ಪಿತಾಮಹಾಶ್ಚ, ಭಗವಾ ದೇವೈರಾಂಗಿರಸ್ಸೈಹ |
 ಸ್ಯಾವರಾಜ ಚ ಭೂತಾನಿ ಜಂಗಮಾನಿ ಚ ಸರ್ವಶಃ ||

ಸಮಾಗನ್ಯು ತದಾ ವೈನ್ಯಮಭ್ಯಸಿಂ ಚನ್ನರಾಧಿಪಂ || ೪೪ ||

ಹಸ್ತೇ ತು ದಕ್ಷಿಣೇ ಚಕ್ರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ, ತಸ್ಯ ಪಿತಾಮಹಃ |
 ವಿಷ್ಣೋರಂಶಂ ಪೃಥುಂ ಮತ್ಸಾ ಪರಿತೋಷಂ ಪರಂ ಯಯೌ || ೪೫ ||

ವಿಷ್ಣು ಚಿಹ್ನಂ ಕರೇ ಚಕ್ರಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನಾಂ |
 ಭವತ್ಯನ್ಯಾಹತೋ ಯಸ್ಯ ಪ್ರಭಾವಸ್ತ್ರಿದಶೈರಪಿ || ೪೬ ||

ಮಹತಾ ರಾಜರಾಜೇನ ಪೃಥುರ್ವೇನಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ |
 ಸೋಭಿಸಿಕೃತ್ತೋ ಮಹಾಶೇಷಾ ವಿಧಿವದ್ಧರ್ಮಕೋವಿದೈಃ || ೪೭ ||

ಪಿತ್ರಾ ಪರಾಜಿತಾಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಸ್ತಾ ನಾನುರಂಜಿತಾಃ |
 ಅನುರಾಗಾತ್ತತಸ್ತಸ್ಯ ನಾಮ ರಾಜೇತ್ಯಜಾಯತ || ೪೮ ||

ಆಪಸ್ತಸ್ತಂಭಿರೇ ಚಾಸ್ಯ ಸಮುದ್ರಮಭಿಯಾಸತಃ |
 ಸರ್ವತಾಶ್ಚ ದದುರ್ಮಾರ್ಗಂ ಧ್ವಜಭಂಗಶ್ಚ ನಾಭವತ್ || ೪೯ ||

೪೪-೪೭ ಬೃಹ್ನು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆಯೂ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೊಡನೆಯೂ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಪಾಣಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಬಂದು ವೇನವುತ್ರನಾದ ಪೃಥುವಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪೃಥುವಿನ ಬಲಗೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಚಕ್ರರೇಖೆಯಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪೃಥುವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದನು. ಸಮಸ್ತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಚಿಹ್ನೆಯಾದ ಚಕ್ರರೇಖೆಯು ಇರುವುದು. ಅಂತಹ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ, ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸುವರು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವರು ವೇನನ ಮಗನಾದ ಪೃಥುವನ್ನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ವಿಧಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

೪೮-೪೯. ವೇನನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಪೃಥುವು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ರಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರು

ಆಕೃಷ್ಣಸಚ್ಚಾ ಪೃಥಿವೀ ಸಿದ್ಧಂತ್ಯರ್ಥಾನಿ ಚಿಂತಯಾ |

ಸರ್ವಕಾಮದುಘಾ ಗಾವಃ ಪುಟಿಕೇ ಪುಟಿಕೇ ಮಧು

|| ೫೦ ||

ತಸ್ಯ ನೈ ಜಾತಮಾತ್ರಸ್ಯ ಯಜ್ಞೇ ಪೈತಾಮಹೇ ಶುಭೇ |

ಸೂತಸ್ಸೂತ್ಯಾಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನ ಸ್ನಾತೈಹನಿ ಮಹಾಮತಿಃ

|| ೫೧ ||

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಮಹಾಯಜ್ಞೇ ಜಜ್ಞೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೋಽಥ ಮಾಗಧಃ |

ಪ್ರೋಕ್ತೌ ತದಾ ಮುನಿವರೈಸ್ತಾವುಭೌ ಸೂತಮಾಗಧೌ

|| ೫೨ ||

ಸ್ತೂಯತಾಮೇಷ ನೃಪತಿಃ ಪೃಥುವೈನೈಃ ಪ್ರತಾಪರ್ವಾ |

ಕರ್ಯತದನುರೂಪಂ ಚ ಪಾತ್ರಂ ಸ್ತೋತ್ರಸ್ಯ ನಾಂ ಪರಂ

|| ೫೩ ||

ಬಂದಿತು. ಅವನು ಸಮುದ್ರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಸಮುದ್ರವು ಇವನ ಗೌರವಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸರ್ವತಗಳು ಇವನಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟವು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ರಾಜನ ಬಾವುಟವು ಮುಂದು ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗೌರವವೂ ಜಯವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂದು ಭಾವವು.

೫೦. ಪೃಥುವು ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾಗ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಳದಿದ್ದರೂ ಸಸ್ಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಫಲಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವನ ವಃನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ಬೇಕಾದ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಗೋವುಗಳು ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಎಲೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೊನ್ನೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಜೇನು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಿತು.

೫೧-೫೨. ಆ ಪೃಥುವು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೋಮಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸೋಮಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಸವನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಸೂತನೆಂಬುವನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅದೇ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಯೇ ಅದೇ ದಿನ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಮಾಗಧನೆಂಬುವನೂ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಋಷಿಗಳು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದರು :-

೫೩-೫೫. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ವೇನಪುತ್ರನಾದ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಪೃಥು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರಿ. ಈ ಕೆಲಸವು ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ಎಂದರು. ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಋಷಿಗಳನ್ನು

ತತಸ್ತಾವೂಚತುರ್ವಿಪ್ರಾನ್ಸರ್ವಾನೇವ ಕ್ಷತಾಂಜಲೀ |

ಅದ್ಯ ಜಾತಸ್ಯ ನೋ ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾಯಕೇಽಸ್ಯ ಮಹೀಪತೇಃ || ೫೪ ||

ಗುಣಾ ನಚಾಸ್ಯ ಜ್ಞಾಯಂತೇ ನ ಚಾಸ್ಯ ಪ್ರಥಿತಂ ಯತಃ |

ಸ್ತೋತ್ರಂ ಕಿಮಾಶ್ರಯಂ ತ್ವಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಮಸ್ಮಾಭಿರುಚ್ಯತಾಂ || ೫೫ ||

|| ಋಷಯ ಊಚುಃ ||

ಕರಿಷ್ಯತೇಷ ಯತ್ಕರ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತೀ ಮಹಾಬಲಃ |

ಗುಣಾ ಭವಿಸ್ಯಾ ಯೇಚಾಸ್ಯ ಶೈರಯಂ ಸ್ತೂಯತಾಂ ನೃಪಃ || ೫೬ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ಸ ನೃಪತಿಸ್ತೋಷಂ ತಚ್ಚ ತ್ವಾ ಪರಮಂ ಯಯೌ |

ಸದ್ಗುಣೈಶ್ಚಾಘೃತಾನೇತಿ ತಸ್ಮಾಚ್ಚಾಘೃತ್ಯಾ ಗುಣಾ ನುಮ || ೫೭ ||

ಕುರಿತು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು ಈ ದಿನ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ರಾಜನ ಕೆಲಸವನ್ನೂ, ಗುಣವನ್ನೂ ನಾವು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಇವನ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಮದಾಗಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾವು ಇವನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಯಾವ ಆಧಾರದಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದನ್ನು ದಯೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

೫೬. ಋಷಿಗಳು ' ಈ ಮಹಾ ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಯಾವ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿರಿ ಎಂದರು. (ರಾಜನ ಬಲಗೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರಚಿಹ್ನೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಮಹಾ ಬಲಶಾಲಿಯೂ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂತಃಸಂಭೂತನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವನು ಗುಣವಂತನೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ಆಗುವನು. ಉತ್ತಮನಾದುದರಿಂದ ಗುಣಕರ್ಮಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದಲೇ ಇವನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವವು.)

೫೭-೬೦ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ಪರಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನು ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಶ್ಲಾಘ್ಯನಾಗುವನು. ಅದುದರಿಂದ ನಾನು ಗುಣವಂತನಾಗಬೇಕು. ಆ ಕಾರಣವಿಂದ ಇವೆಷ್ಟೂ ಯಾವ ಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹ ಗುಣವುಳ್ಳ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುವೆನು.

ಸಸ್ಯಾದ್ರದತ್ತ ಸ್ತೋತ್ರೇ ಮೇ ಗುಣನಿರ್ವರ್ಣನಂ ತ್ವಿಮೌ |

ಕರಿವ್ಯೇತೇ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತದೇವಾಹಂ ಸಮಾಹಿತಃ

|| ೫೮ ||

ಯದೀಮೌ ವರ್ಜನೀಯಂ ಚ ಕಿಂಚಿದತ್ರ ವದಿಷ್ಯತಃ |

ತದಹಂ ವರ್ಜಯಿಷ್ಯಾಮಿಾತ್ಯೇನಂ ಚಕ್ರೇ ಮತಿಂ ನೃಪಃ

|| ೫೯ ||

ಅಥ ತೌ ಚಕ್ರತುಸ್ತೋತ್ರಂ ಪೃಥೋರ್ವೈನ್ಯಸ್ಯ ಧೀಮತಃ |

ಭವಿಷ್ಯೈಃ ಕರ್ಮಭಿಷ್ಯನ್ಯುಕ್ಸಸ್ವರೌ ಸೂತಮಾಗಧೌ

|| ೬೦ ||

ಸತ್ಯವಾಗ್ಧಾನಶೀಲೋಯಂ ಸತ್ಯಸಂಧೋ ನರೇಶ್ವರಃ |

ಪ್ರೀಮಾನೈತ್ಯತ್ರಃ ಕ್ಷಮಾಶೀಲೋ ವಿಕ್ರಾಂತೋ ದುಷ್ಪಶಾಸನಃ

|| ೬೧ ||

ಧರ್ಮಜ್ಞಶ್ಚ ಕೃತಜ್ಞಶ್ಚ ದಯಾವಾನ್ಸ್ತ್ರಿಯಭಾಷಿತಾ |

ಮಾನಸ್ಯಾನಾನಯಿತಾ ಯಜ್ಞಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಸ್ಸಾಧುವತ್ಸಲಃ

|| ೬೨ ||

ಸಮಶ್ರುತೌ ಚ ಮಿತ್ರೇ ಚ ವ್ಯವಹಾರಸ್ಥಿತೌ ನೃಪಃ

|| ೬೩ ||

ಸೂತೇನೋಕ್ತಾನುಜ್ಞಾನಿತ್ವಂಸ ತಥಾ ಮಾಗಧೇನ ಚ |

ಚಕಾರ ಹೃದಿ ತಾದ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಣಾ ಕೃತವಾನಸೌ

|| ೬೪ ||

ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ಎಂದ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವನು. ಆ ಬಳಿಕ ಸೂತಮಾಗಧರು ರಾಜನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪೃಥುರಾಜನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

೬೨-೬೪. " ಈ ರಾಜನು ಸತ್ಯಭಾಷಿಯು, ದಾನ ಮಾಡುವವನು. ಸತ್ಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನು. ದುಷ್ಕರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಉಪಕಾರ ಸ್ವರಣೆಯುಳ್ಳವನು. ದಯಾಂಕನು. ಹಿತವಾದ ಮಾತನಾಡುವನು. ಗೌರವವುಳ್ಳವನನ್ನು ಗೌರವಿಸುವನು, ಯಾಗಮಾಡು ತಕ್ಕವನು, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು, ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನು, ಶತ್ರು ಮಿತ್ರರು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಭಾವವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಸೂತಮಾಗಧರು ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಜನು ಇವುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅದರಂತೆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ತತಸ್ಸ ಪೃಥಿವೀಪಾಲಃ ಪಾಲಯನ್ವೃಥಿವೀಮಿನಾಂ ।

ಇಯಾಜ ವಿವಿಧೈರ್ಯಜ್ಞೈರ್ಮಹದ್ಭಿರ್ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೈಃ

॥ ೬೫ ॥

ತಂ ಪ್ರಜಾಃ ಪೃಥಿವೀನಾಥಮುಪತಸ್ಥಃ ಕ್ಷುಧಾರ್ದಿತಾಃ ।

ಓಷಧೀಷು ಪ್ರಣಿಷ್ಠಾಸು ತಸ್ಮಿನ್ನಾಲೇ ಹ್ಯರಾಜಕೇ ॥

ತಮೂಚುಸ್ತೇ ನರಾಃ ಸೃಷ್ಟಾಃ ತತ್ರಾಗಮನಕಾರಣಂ

॥ ೬೬ ॥

॥ ಪ್ರಜಾ ಊಚುಃ ॥

ಅರಾಜಕೇ ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರಿತ್ರಾಃ ಸಕಲೌಷಧೀಃ ।

ಗ್ರಸ್ತಾಸ್ತತಃ ಕ್ಷಯಂ ಯಾಂತಿ ಪ್ರಜಾಸ್ಸರ್ವಾಃ ಪ್ರಜೇಶ್ವರ

॥ ೬೭ ॥

ತ್ವಂ ನೋ ವ್ಯತ್ತಿ ಪ್ರದೋ ಧಾತ್ರಾ ಪ್ರಜಾಪಾಲೋ ನಿರೂಪಿತಃ ।

ದೇಹಿ ನಃ ಕ್ಷುತ್ಪರಿತಾನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಜೀವನೌಷಧೀಃ

॥ ೬೮ ॥

೬೫. ಆ ಮೇಲೆ ಪೃಥುರಾಜನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ವಿಶೇಷವಾದ ದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

೬೬-೬೮. ವೇನರಾಜನಿಗೂ ಪೃಥುವಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತಲು ಜನರು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ರಾಜನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು “ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ರಾಜರಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸಸ್ಯಗಳೂ ನಾಶವಾದುವು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರುವರು. ನಮಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನು. ಆಸುದರಿಂದ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಜೀವನೌಷಧಿಯನ್ನು ನೀನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚೆ ||

ತತೋಽಥ ನೈವತಿದಿವ್ಯಮಾದಾಯಾಜಗವಂ ಧನುಃ |

ಶರಾಂಶ್ಚ ದಿವ್ಯಾ ಕೃಪಿತಸ್ತೋನ್ವಧಾವದ್ವಸುಂಧರಾಂ || ೧೯ ||

ತತೋ ನನಾಶ ತ್ವರಿತಾ ನೌರ್ಭೂತ್ಯಾ ತು ವಸುಂಧರಾ |

ಸಾ ಲೋಕಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದೀಃ ಸಂತ್ರಾಸಾದಗಮನ್ಮಹೀ || ೨೦ ||

ಯತ್ರ ತತ್ರ ಯಯೌ ದೇವೀ ಸಾ ತದಾ ಭೂತದಾರಿಣೀ |

ತತ್ರ ತತ್ರ ಚ ಸಾ ವೈನ್ಯಂ ದದರ್ಶಾಭ್ಯುದ್ಯತಾಯುಧಂ || ೨೧ ||

ತತ್ರಾಹ ಸ್ರಾಹ ವಸುಠಾ ಸೃಥುಂ ಪೃಥುಪರಾಕ್ರಮಂ |

ಪ್ರವೇಪಮಾನಾ ತದ್ವಾಣಪರಿತ್ರಾಣಪರಾಯಣಾ || ೨೨ ||

|| ಸೃಥಿವೈವಾಚೆ ||

ಸ್ತ್ರೀ ವಧೇ ತ್ವಂ ಮಹತ್ಪಾಪಂ ಕಿಂ ನರೇಂದ್ರ ನ ಪಶ್ಯಸಿ |

ಯೇನ ಮಾಂ ಹಂತುಮತ್ಯರ್ಥಂ ಪ್ರಕರೋಷಿ ನೈವೋದ್ಯಮಂ || ೨೩ ||

೧೯-೨೨. ಆಗ ರಾಜನು ಕೋಪದಿಂದ ದಿವ್ಯವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಅಜಗವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಯಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಭೂಮಿಯು ಭಯಪಟ್ಟು ಹಸುವಿನ ರೂಪಿನಿಂದ ಓಡುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿರುಗಿತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಸೃಥುವು ಆಯುಧ ಧಾರಿಯಾಗಿ ಅದರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋದನು. ಬಳಿಕ ಭೂಮಿಯು ಅವನ ಆಯುಧಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ನಡುಗುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು—

೨೩-೨೪. ಓ ರಾಜನೇ ಸ್ತ್ರೀ ವಧೆಯು ಮಹಾ ಪಾಪವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ರಾಜನು ' ಎಲೈ ದುಷ್ಟೆಯೇ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವದಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಕೊಲೆಯು ಪುಣ್ಯಕರವಾದುದಾಗುವುದು

|| ಪೃಥುರುವಾಚ ||

ಏಕಸ್ಮಿನ್ ಯತ್ರ ನಿಧನಂ ಪ್ರಾಪಿತೇ ದುಷ್ಟಕಾರಿಣಿ |
ಬಹೂನಾಂ ಭವತಿ ಕ್ಷೇಮಂ ತಸ್ಯ ಪುಣ್ಯಪ್ರದೋ ವಧಃ || ೨೪ ||

|| ಪೃಥಿವ್ಯವಾಚ ||

ಪ್ರಜಾನಾನುಪಕಾರಾಯ ಯದಿ ಮಾಂ ತ್ವಂ ಹನಿಸ್ಯಸಿ |
ಆಧಾರಃ ಕಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ತೇ ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠ ಭವಿಸ್ಯತಿ || || ೨೫ ||

|| ಪೃಥುರುವಾಚ ||

ತ್ವಾಂ ಹತ್ವಾ ವಸುಧೇ ಬಾಣೈರ್ನು ಚ್ಛಾಸನಪರಾಂಜ್ಮುಖೀಂ |
ಆತ್ಮಯೋಗಬಲೇನೈವ ಧಾರಯಿಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಪ್ರಜಾಃ || ೨೬ ||

ತತಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ವಸುಧಾ ತಂ ಭೂಯಃ ಪ್ರಾಹ ಸಾರ್ಥಿವಂ |
ಪ್ರವೇಶಿತಾಂಗೀ ಪರಮಂ ಸಾಧ್ಯಸಂ ಸಮುಸಾಗತಾ || ೨೭ ||

ಉಸಾಯತಸ್ವಮಾರಬ್ಧಾಸ್ಸರ್ವೇ ಸಿದ್ಧ್ಯಂತ್ಯುಪಕ್ರಮಾಃ |
ತಸ್ಮಾದ್ವದಾಮ್ಯುಸಾಯಂ ತೇ ತಂ ಕುರುಷ್ವ ಯದೀಚ್ಛಸಿ || ೨೮ ||

ಎಂದನು. ಆಗ ಭೂಮಿಯು ‘ ಎಲೈ ರಾಜನೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯವೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು? ’ ಎಂದಳು.

೨೬-೨೮ ರಾಜನು, “ಎಲೈ ಭೂಮಿಯೇ ನನ್ನಪುಣ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂಡು ನನ್ನ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ನಾನೇ ಅಶ್ರಯನಾಗುವೆನು” ಎಂದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೂಮಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಭಯದಿಂದ ನಡೆಗುತ್ತ ‘ಎಲೈ ರಾಜನೇ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ (ಉಸಾಯದಿಂದ) ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುವು. ನಾನು ಉಸಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ನಿನ್ನಿಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡು’

ಸಮಸ್ತಾ ಯಾ ನುಯಾ ಜೀರ್ಣಾ ನರನಾಥ ಮಹಾಪಥೀಃ
ಯದೀಚ್ಯಸಿ ಪ್ರದಾಸ್ವಾಮಿ ತಾಃ ಕ್ಷೀರಪಂಜಾಮಿನೀಃ

|| ೭೯ ||

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜಾ ಹಿತಾರ್ಥಾಯ ನುನು ಧರ್ಮಭೃತಾಂ ವರ |
ತಂ ತು ವತ್ಸಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ್ಯ ತ್ವಂ ಕ್ಷರೇಯಂ ಯತ್ರ ವತ್ಸಲಾ

|| ೮೦ ||

ಸಮಾಂ ಚ ಕುರು ಸರ್ವತ್ರ ಯೇನ ಕ್ಷೀರಂ ಸಮಂತತಃ |
ವತಾಪಥೀಬೀಜಭೂತಂ ನೀರ ಸರ್ವತ್ರ ಭಾವಯೇ

|| ೮೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತ ಉತ್ಸಾರಯಾಮಾಸ ಶೈಲ್ವಾ ಕತಸಹಸ್ರಶಃ |
ಧನುಃ ಕೋಟ್ಯಾ ತಥಾ ವೈನ್ಯಸ್ತೇನ ಶೈಲಾ ವಿವರ್ಧಿತಾಃ

|| ೮೨ ||

ನ ಹಿ ಪೂರ್ವವಿಸರ್ಗೇ ವೈ ವಿಷಮೇ ಸೃಥಿವೀತಲೇ |
ಪ್ರವಿಭಾಗಃ ಪುರಾಣಾಂ ನಾ ಗ್ರಾಮಾಣಾಂ ನಾ ಪುರಾಭವತ್

|| ೮೩ ||

೭೯-೮೧. ರಾಜನೇ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪಥಿಗಳೆಲ್ಲ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಹಾಲಿನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ನೀನು ನನಗೊಂದು ಕರುವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾನು ಹಾಲನ್ನು ಸುರಿಸುವೆನು ನಾನು ಕೊಡುವ ಹಾಲು ಉತ್ತಮವಾದ ಓಷಧಿಗಳ ಬೀಜರೂಪವಾಗಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹರಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಮತಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

೮೨-೮೩. ಆ ಮೇಲೆ ಮೇನಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಸರ್ವತಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ತಳ್ಳಿದನು. ಅವೆಲ್ಲ ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸೇರಿದುವು. ಹಿಂದಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳ ತಿಟ್ಟಾದ ಭೂ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣ, ಗ್ರಾಮ ಮುಂತಾದ ವಿಭಾಗಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಸ್ಯಗಳೂ, ಗೋರಕ್ಷಣೆಯೂ, ವ್ಯವಸಾಯವೂ, ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ನ ಸಸ್ಯಾನಿ ನ ಗೋರಕ್ಷ್ಯಂ ನ ಕೃಷಿರ್ನ ವಣಿಕ್ವಥಃ |
 ವೈಶ್ಯಾಪ್ತೈಃ ಭೃತಿ ವೈತ್ರೇಯ ಸರ್ವಸ್ಯೈ ತಸ್ಯ ಸಂಭವಃ || ೮೪ ||

ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಸಮಂತ್ಸಸ್ಯಾ ಭೂಮೇರಾಸೀನ್ನ ರಾಧಿನಃ |
 ತತ್ರ ತತ್ರ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿ ನಿವಾಸಂ ಸಮರೋಚಯತ್ || ೮೫ ||

ಆಹಾರಃ ಫಲಮೂಲಾನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಮುಭವತ್ತದಾ |
 ಕೃಚ್ಛ್ರೇಣ ಮಹತಾ ಸೋಽಪಿ ಪ್ರಣಷ್ಟಾಸ್ತೋಷದೀಷು ವೈ || ೮೬ ||

ಸ ಕಲ್ಪಯಿತ್ವಾ ವತ್ಸಂ ತು ಮನುಂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಂ ಪ್ರಭುಂ |
 ಸ್ವಸಾಣೌ ಪೃಥಿವೀನಾಥೋ ದುದೋಹ ಪೃಥಿವೀಂ ಪೃಥು ||
 ಸಸ್ಯಬೀಜಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ || ೮೭ ||

ತೇನಾನ್ನೇನ ಪ್ರಜಾಸ್ತಾತ ವರ್ಮಂತೇಽದ್ಯಾಪಿ ನಿತ್ಯಶಃ || ೮೮ ||

ಪ್ರಾಣಪ್ರದಾತಾ ಸ ಪೃಥುರ್ಯಸ್ಮಾದ್ಭೂಮೇರಭೂತ್ಪಿತಾ |
 ತತಸ್ತು ಪೃಥಿವೀಸಂಜ್ಞಾನುವಾಪಾಖಿಲಧಾರಿಣೇ || ೮೯ ||

ಪೃಥುವು ರಾಜನಾದವೇಲೆ ಇನೆಲ್ಲ ಉಂಟಾದುವು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸಮಭೂಮಿಯಾಯಿತೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳು ವಾಸವಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಜನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದನು ಆ ಸಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಗೆಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳೂ, ಹಣ್ಣುಗಳೂ ಜನರಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿ ದೊರೆತುವು.

೮೭-೮೯. ಆ ರಾಜನು ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವನ್ನು ಕರುವನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಗೋರೂಪವಾದ ಭೂಮಿಯ ಸಮಸ್ತ ಸಸ್ಯ ಬೀಜರೂಪವಾದ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದನು. ವೈತ್ರೇಯನೇ, ಆ ಅನ್ನದಿಂದಲೇ ಈಗಲೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ಜೀವಿಸಿರುವರು. ಪೃಥುವು ಭೂಮಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಾನ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವನು ಭೂಮಿಗೆ ತಂದೆಯಾದನು. ಇದರಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಪೃಥಿವೀ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

ತತಶ್ಚ ದೇವ್ಯಮುನಿಭಿದ್ಯೈಶ್ಚೈರಕ್ಷೋಭಿದ್ರಿಭಿಃ |

ಗಂಧರ್ವೈರುರಗೈರ್ಯಕ್ಷೈಃ ಪಿತೃಭಿಸ್ತರುಭಿಸ್ತಥಾ

|| ೯೦ ||

ತತ್ರಶ್ಚಾತ್ರಮುಸಾದಾಯ ತತ್ರದ್ವುಗ್ಧಂ ಮುನೇ ಪಯಃ |

ವತ್ಸ ದೋಗ್ಧೃವಿಶೇಷಾಶ್ಚ ತೇಷಾಂ ತದ್ವೋನಯೋ ಭರ್ವ

|| ೯೧ ||

೯೦-೯೧. ಅನೇಲೆ ದೇವತೆಗಳು, ಮುನಿಗಳು, ದೈತ್ಯರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪರ್ವತಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಉರಗರು, ಯಕ್ಷರು, ಪಿತೃಗಳು, ಮರಗಳು ಅವರವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗೋರೂಪವಾದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆದರು. ಕರೆಯುವವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಅವರವರ ವಂಶವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿ ಹತ್ತುವರ್ಗಗಳಿರುವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಹಾಲು ಕರೆಯುವವರು ಕರು, ಪಾತ್ರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಹರಿವಂಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ಸ್ಯವುರಾಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುವುದು. ಅದನ್ನೇ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವೆವು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ದೇವೆಂದ್ರನೇ ಕರುವು, ಮಿತ್ರನು ಹಾಲು ಕರೆಯುವವನು, ಚಿನ್ನದ ಪಾತ್ರೆ ಬಲನೇ ಹಾಲು.

ವರ್ಗ	ಕರು	ಹಾಲು ಕರೆದವರು	ಪಾತ್ರೆ	ಹಾಲು
ಮುನಿಗಳು	ಸೋಮ	ಬೃಹಸ್ಪತಿ	ವೇದಗಳು	ತಪಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ
ದೈತ್ಯರು	ತ್ರಿಪುರ	ವಿರೋಚನ	ಕಬ್ಬಿಣ	ಮಾಯೆ
ರಾಕ್ಷಸರು	ಸುಮಾಲಿ	ಜಂತು	ತಲೆಬುರುಡೆ	ರಕ್ತ
ಪರ್ವತಗಳು	ಹಿಮವಂತ	ಮೇರು	ಶಿಲಾಮಯ	ಮಹಾಪಥಿಗಳು
ಗಂಧರ್ವರು	ಚಿತ್ರರಥ	ವಿಶ್ವಾನಸು	ಕಮಲ	ಗಂಧ
ಉರಗರು	ತಕ್ಷಕ	ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ	ಸೋರೆಬುರುಡೆ	ವಿಷ
ಯಕ್ಷರು	ಕುಬೇರ	ಸುಪರ್ಣ	ಮಣ್ಣಿನಪಾತ್ರೆ	ಅಂತರ್ಧಾನ
ಪಿತೃಗಳು	ಯಮ	ಅಂತಕ	ಬೆಳ್ಳಿ	ಸ್ವಧಾ
ಮರಗಳು	ಅಶ್ವತ್ಥ	ಮತ್ತಿಮರ	ಮುತ್ತುಗ	ಕತ್ತರಿಸಿದ ಕೊಂಬೆ

ಚಿಗುರುವುದು.

ಸೈಷಾ ಧಾತ್ರೀ ವಿಧಾತ್ರೀ ಚ ಧಾರಣೀ ಪೋಷಣೀ ತಥಾ |

ಸರ್ವಸ್ಯ ಜಗತಃ ಸೃಷ್ಟೀ ವಿಷ್ಣುಸಾದತಲೋದ್ಭವಾ || ೯೨ ||

ಏವಂ ಪ್ರಭಾವಸ್ಸಪೃಥುಃ ಪುತ್ರೋ ನೇನಸ್ಯ ವೀರ್ಮವಾ |

ಜಜ್ಞೇ ಮಹೀಪತಿಃ ಪೂರ್ವೋ ರಾಜಾಭೂಜ್ಜನರಂಜನಾತ್ || ೯೩ ||

ಯ ಇದಂ ಜನ್ಮ ವೈನ್ಯಸ್ಯ ಪೃಥೋಃ ಕೀರ್ಮಯತೇ ನರಃ |

ನ ತಸ್ಯ ದುಷ್ಕೃತಂ ಕಿಂಚಿತ್ಕಲದಾಯಿ ಪ್ರಜಾಯತೇ || ೯೪ ||

ದುಸ್ತ್ವಪ್ನೋಪಶಮಂ ನ್ನಣಾಂ ಶೃಣ್ವತಾಂ ಚೈತದುತ್ಪಮಂ |

ಪೃಥೋರ್ಜನ್ಮ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ಕರೋತಿ ಸತತಂ ಶುಭಂ || ೯೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೯೨. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾದತಳದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂಮಿಯು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ತಾಯಿಯೂ, ಕರ್ತೃವೂ, ಆಶ್ರಯವೂ ಪೋಷಿಸತಕ್ಕವಳೂ ಆಗಿರುವಳು.

೯೩. ವೇನನ ಮಗನಾದ ಪೃಥುವು ಈ ರೀತಿಯಾದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೋ! ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ, ಭೂಮಿಗೆ ಪತಿಯಾಗಿ ಜನರನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ರಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು.

೯೪. ವೇನಪುತ್ರನ (ಪೃಥುವಿನ) ಉತ್ಪತ್ತಿರೂಪವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಳುವನೋ ಅನನಿಗೆ ಯಾವ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳೂ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಈ ಕಥೆಯು ವಾಪನಾಶಕವೆನಾದುವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೯೫. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಜನರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಕನಸುಗಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪೃಥುವಿನ ಜನ್ಮಕಥೆಯ ಮಹಿಮೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಭವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿರುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಹದಿನೂರನೆಯ

ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ११ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಚತುರ್ದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಪೃಥೋಃ ಪುತ್ರೌ ತು ಧರ್ಮಜ್ಞೌ ಜಜ್ಞಾತೇನಂತರ್ಧಿವಾಧಿನೌ ।

ಶಿಖಂಡಿನೀ ಹವಿರ್ಧಾನಮಂತರ್ಧಾನಾ ದ್ವೈಜಾಯತ

॥ ೧ ॥

ಹವಿರ್ಧಾನಾತ್ ಸಡಾಗ್ನೇಯಾ ಧಿಷಣಾಜನಯತ್ಸುತಾಃ ।

ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಷಂ ಶುಕ್ರಂ ಗಯಂ ಕೃಷ್ಣಂ ವೃಜಾಜಿನೌ

॥ ೨ ॥

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೨. ಪೃಥುವಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲ ಅಂತರ್ಧಿ, ವಾದಿ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅಂತರ್ಧಾನನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಶಿಖಂಡಿನಿಯು ಹವಿರ್ಧಾನನೆಂಬ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಅಗ್ನಿವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಧಿಷಣಾ ಎಂಬವಳು ಹವಿರ್ಧಾನನಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿಷ, ಶುಕ್ರ, ಗಯ, ಕೃಷ್ಣ, ವೃಜ, ಅಜಿನ ಎಂಬ ಆರು ಜನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿಭಗವಾನ್ಮಹಾನಾಸೀತ್ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಹವಿರ್ಥಾನಿರ್ಮಹಾರಾಜೋ ಯೇನ ಸಂವರ್ಧಿತಾಃ ಸೃಜಾಃ || ೩ ||

ಪ್ರಾಚೀನಾಗ್ರಾಃ ಕುಶಾಸ್ತಸ್ಯ ಸೃಥಿನ್ಯಾಂ ವಿಸ್ತೃತಾ ಮುನೇ |

ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರಭವತ್ಪ್ರಾತೋ ಭುವಿ ಮಹಾಬಲಃ || ೪ ||

ಸಮುದ್ರತನಯಾಯಾಂ ತು ಕ್ಷತಗಾರೋ ಮುನೀಪತಿಃ |

ಮಹತ್ಸಮಸಃ ಸಾರೇ ಸವರ್ಣಾಯಾಂ ಮಹಾಮತೇ || ೫ ||

ಸವರ್ಣಾದತ್ಸ ಸಾಮುದ್ರೀ ದಶ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿಷಃ |

ಸರ್ವೇ ಪ್ರಚೇತಸೋ ನಾಮ ಧನುರ್ವೇದಸ್ಯ ಸಾರಗಾಃ || ೬ ||

ಅಪ್ಯಥಗ್ಗುರ್ವಚರಣಾಸೇ ತಪ್ತಂತ ಮಹತ್ಸಸಃ |

ದಶವರ್ಷಸಕೃಸ್ತಾಣಿ ಸಮುದ್ರಸಲಿಲೇಶಯಾಃ || ೭ ||

೩-೭. ಹವಿರ್ಥಾನನ ಮಗನಾದ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿ ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವಾಗ್ರವಾಗಿ ದರ್ಭಿಗಳನ್ನು ಹಾಸಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿರಾಜನೆಂದು ವ್ಯಸಿದ್ಧಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆ ರಾಜನು ಬಹುಕಾಲ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಸಮುದ್ರನೆಂಬುವನೆ ಮಗಳಾದ ಸವರ್ಣ ಎಂಬುವಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಸಮುದ್ರ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಸವರ್ಣಿಯು ಹತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಧನುರ್ವೇದವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದವರು, ಅವರು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮಹಾ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಪರಾಶರನು ಹೇಳಿದನು.

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಯದರ್ಥಂ ತೇ ಮಹಾತ್ಮಾನಸ್ತಪಸ್ತೇಪುಃ ಮಹಾಮುನೇ |

ಪ್ರಚೇತಸಸ್ಸಮುದ್ರಾಂ ಭಸ್ಮೇತದಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ

|| ೮ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಸಿತ್ತಾ ಪ್ರಚೇತಸಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪ್ರಜಾರ್ಥಮನಿತಾತ್ಮನಾ |

ಪ್ರಜಾಪತಿನಿಯುಕ್ತೇನ ಬಹುಮಾನಪುರಸ್ಕರಂ

|| ೯ ||

|| ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರುವಾಚ ||

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ದೇವದೇವೇನ ಸಮಾದಿಷ್ಟೋಽಸ್ಮ್ಯಹಂ ಸುತಾಃ |

ಪಜಾಸ್ಸಂವರ್ಧನೀಯಾಸ್ತೇ ಮಯಾ ಚೋಕ್ತಂ ತಥೇತಿ ತತ್ || ೧೦ ||

ತನ್ಮನು ಪ್ರೀತಯೇ ಪುತ್ರಾಃ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಮತಂದ್ರಿತಾಃ |

ಕುರುಧ್ಧಂ ಮಾನೀಯಾವಸ್ಸಮ್ಯಗಾಜ್ಞಾ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ

|| ೧೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ತೇ ತಪ್ಪಿತುಶ್ಚುತ್ವಾ ವಚನಂ ನೃಪನಂದನಾಃ |

ತಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಚ ತಂ ಭೂಯಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುಃ ಪಿತರಂ ಮುನೇ

|| ೧೨ ||

೮. ಮೈತ್ರೇಯನು ' ಮಹಾಮುನಿಯೇ ! ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸು ಗಳು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು ? ಅದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ' ಎಂದನು.

೯-೧೨. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು :— ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರಾಜನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾದ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ' ಪುತ್ರರೇ ದೇವದೇವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದನು. ನಾನು ಆಗಲೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ. ನೀವು

॥ ಪ್ರಚೇತಸ ಊಚುಃ ॥

ಯೇನ ತಾತ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧೌ ಸಮರ್ಥಾಃ ಕರ್ಮಣಾ ವಯಂ ।

ಭವೇನು ತತ್ಸಮಸ್ತಂ ನಃ ಕರ್ಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರುನಾಚ ॥

ಆರಾಧ್ಯ ವರದಂ ವಿಷ್ಣುಮಿಷ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಮಸಂತಯಂ ।

ಸನೋತಿ ನಾನ್ಯಥಾ ಮುರ್ದ್ಯಃ ಕಿಮನ್ಯತ್ಕಥಯಾಮಿ ವಃ ॥ ೧೪ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಜಾವಿವೃದ್ಧರ್ಥಂ ಸರ್ವಭೂತೇಶ್ವರಂ ಹರಿಂ ।

ಆರಾಧಯತ ಗೋವಿಂದಂ ಯದಿ ಸಿದ್ಧಿಮುಭೀಪ್ಸ್ಯಥ ॥ ೧೫ ॥

ಧರ್ಮಮರ್ಥಂ ಚ ಕಾಮಂ ಚ ಮೋಕ್ಷಂ ಚಾನ್ವಿಚ್ಯತಾಂ ತಥಾ ।

ಆರಾಧನೀಯೋ ಭಗವಾನನಾದಿಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ನಾರಾಧಿತೇ ಸರ್ಗಂ ಚಕಾರಾದೌ ಪಜಾಪತಿಃ ।

ತಮಾರಾಧ್ಯಾಚ್ಯುತಂ ವೃದ್ಧಿಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ವೋ ಭವಿಸ್ಯತಿ ॥ ೧೭ ॥

ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ನೀವು ಗೌರವವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಬಳಿಕ ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಪುತ್ರರು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ತಂದೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿದರು.

೧೩-೧೭. ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು 'ತಂದೆಯೇ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವೆ ನಾವು ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ತರಾಗುವೆವು. ಆ ಎಲ್ಲಾ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ನಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕು' ಎಂದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಬರ್ಹಿಯು 'ಪುತ್ರರೇ ವರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಬರಬೇಕಾದರೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂತ ಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ. ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪುಗುಣಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಅನಾದಿಯೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ,

ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ

ಇತ್ಯೇವಮುಕ್ತಾಸ್ತೇ ಪುತ್ರಾಃ ಪಿತೃ ಪ್ರಾಚೇತಸಾ ದಶ |
 ಮಗ್ನಾಃ ಪಯೋಧಿಸಲಿಲೇ ತಪಶ್ಚೇರುಸ್ವಮಾಹಿತಾಃ || ೧೮ ||
 ದಶವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ನ್ಯಸ್ತ ಚಿತ್ತಾ ಜಗತ್ಪತೌ |
 ನಾರಾಯಣೇ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಸರ್ವಲೋಕಪರಾಯಣೇ || ೧೯ ||
 ತತ್ತೈವ ತೇ ಸ್ಥಿತಾ ದೇವಮೇಕಾಗ್ರಮನಸೋ ಹರಿಂ |
 ತುಷ್ಟುವುರ್ಯಸ್ತುತಃ ಕಾಮಾಂಸ್ತೋಷ್ಟುರಿಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ || ೨೦ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಸ್ತವಂ ಪ್ರಚೇತಸೋ ವಿಷ್ಣೋಸ್ಸಮುದ್ರಾಂಭಸಿ ಯಂ ಸ್ಥಿತಾಃ |
 ಚಕ್ರುಸ್ತಂ ಮೇ ಮುಶ್ರೇಷ್ಠ ಸುಪುಣ್ಯಂ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ || ೨೧ ||

ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿಯೇ ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ನಾಶರಹಿತನಾದ ಆ ದೇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ನಿಮಗೂ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧೮-೨೦. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ತಂದೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಹತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳೂ ಕೇಳಿ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು.

೨೧. ಮೈತ್ರೇಯನು ' ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು ' ಎಂದನು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚಿ ||

ಶೃಣು ಮೈತ್ರೇಯ ಗೋವಿಂದಂ ಯಥಾಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಚೇತಸಃ |

ತುಷ್ಪುವೃತ್ತಸ್ತಯಾ ಭೂತಾಸ್ಸಮುದ್ರಸಲಿಲೇಶಯಾಃ || ೨೨ ||

|| ಪ್ರಚೇತಸ ಊಚುಃ ||

ನಶಾಸ್ತು ಸರ್ವವಚಸಾಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಯತ್ರ ಶಾಶ್ವತೀ |

ತಮಾಡ್ಯಂತಮಶೇಷಸ್ತು ಜಗತಃ ಪರಮಂ ಪ್ರಭುಂ || ೨೩ ||

ಜ್ಯೋತಿರಾದ್ಯಮನೌಪಮ್ಯಮಣ್ಣನಂತಮಪಾರವತ್ |

ಬೀಜಭೂತಮಶೇಷಸ್ತು ಸ್ವಾವರಸ್ಯ ಚರಸ್ಯ ಚ || ೨೪ ||

೨೨. ಪರಾಶರನು 'ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಹೇಗೆ ಸ್ಥಿತಿತ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು' ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತೋತ್ರ

೨೩-೨೪. ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣರೂಪವಾಗಿಯೂ, ವಿಚಿತ್ರರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಶುದ್ಧರೂಪವಾಗಿಯೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದರು. ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಾರಣರೂಪವಾದುವುಗಳು. ಸಮಸ್ತ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ತಾತ್ಪರ್ಯರೂಪವಾದ ವಸ್ತುವಾವುದೋ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ತತ್ವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿಯೂ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ ಅಂತಹ ಅನಾದಿಯೂ, ಪ್ರಕಾಶರೂಪವೂ, ಅಸಮಾನವೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಮದರಿಂದ ನಾಡೀ ಪ್ರಚಾರ ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳದೂ ದೇಶ, ಕಾಲ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದುದೂ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದುದೂ ಆದ ತತ್ವಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆವು.

ಯಸ್ಯಾಹಃ ಪ್ರಥಮಂ ರೂಪಂ ರೂಪಮಸ್ಯ ತತೋ ನಿಶಾ |

ಸಂಧ್ಯಾ ಚ ಪರಮೇಶಸ್ಯ ತಸ್ಮೈ ಕಾಲಾತ್ಮನೇ ನಮಃ || ೨೫ ||

ಭುಜ್ಯತೇನುದಿನಂ ದೇವೈಃ ಪಿತೃಭಿಶ್ಚ ಸುಧಾತ್ಮಕಃ |

ಜೀವಭೂತಸ್ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ತಸ್ಮೈ ಸೋಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ || ೨೬ ||

ಯಸ್ತನೋ ಹಂತಿ ತೀವ್ರಾಕ್ಮಾ ಪ್ರಭಾಭಿಭಾಷಯನ್ನ ಭಃ |

ಘನುರ್ದೀಪಾಂ ಭಸಾಂ ಯೋನಿಸ್ತಸ್ಮೈ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮನೇ ನಮಃ || ೨೭ ||

ಕಾರ್ತವ್ಯವಾನ್ಯೋ ಜಿಭತಿ ಜಗದೇತದಶೇಷತಃ |

ಶಬ್ದಾದಿಸಂಶ್ರಯೋ ವ್ಯಾಪೀ ತಸ್ಮೈ ಭೂಮ್ಯಾತ್ಮನೇ ನಮಃ || ೨೮ ||

೨೫. ರೂಪವಿಲ್ಲದ ಯಾವ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಹಗಲು ಮೊದಲನೆಯ ರೂಪ ವಾಗಿಯೂ, ಬಳಿಕ ರಾತ್ರಿಯೂ, ಸಂಧ್ಯೆಯೂ ರೂಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೋ ಅಂತಹ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೨೬. ದೇವತೆಗಳೂ ಪಿತೃಗಳೂ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅಮೃತ ಚ್ಚರೂಪವಾಗಿ ಯಾವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಆಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಜೀವಸ್ವರೂಪ ನಾದ ಆ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೨೭. ಕ್ರೂರವಾದ ಕಿರಣರೂಪನಾಗಿ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಯಾರು ನಾಶಮಾಡುವರೋ ಅಂತಹ ತಾಪ, ಶೀತ ನೀರು ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಸೂರ್ಯರೂಪನಾದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೨೮. ಕಠಿನಶರೀರ ಧಾರಿಯಾಗಿ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವ ಶಬ್ದಾದಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರರೂಪವಾದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದ ಭೂಮಿರೂಪನಾದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಯದ್ಯೋನಿರೂಪಂ ಜಗತಾಂ ಬೀಜರೂಪಂ ಚ ದೇಹಿನಾಂ ।

ತತ್ತೋಯರೂಪನಿವಾಶಸ್ಯ ನಮಾನೋ ಹರಿನೇಧಸಃ ॥ ೨೯ ॥

ಯೋ ಮುಖಂ ಸರ್ವದೇವಾನಾಂ ಹವ್ಯಭುಕ್ತೈವ್ಯಭುಕ್ತಃಥಾ ।

ಪಿತೃಣಾಂ ಚ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ವಿಷ್ಣವೇ ಸಾವಕಾತ್ಮನೇ ॥ ೩೦ ॥

ಪಂಚಧಾವಸ್ಥಿತೋ ದೇಹೋ ಯಶ್ಚೇಷ್ಠಾಂ ಕುರುತೇನಿತಂ ।

ಆಕಾಶಯೋನಿಭಗವಾಂಸ್ತಸ್ಮೈ ವಾಯ್ವಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ॥ ೩೧ ॥

ಅವಕಾಶಮಶೇಷಾಣಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಯಃ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ।

ಅನಂತಮೂರ್ತಿಮಾ ಶುದ್ಧಸ್ತಸ್ಮೈ ವ್ಯೋಮಾತ್ಮನೇ ನಮಃ ॥ ೩೨ ॥

ಸಮಸ್ತೇಂದ್ರಿಯವರ್ಗಸ್ಯ ಯಸ್ತಥಾ ಸ್ಥಾನಮುತ್ತಮಂ ।

ತಸ್ಮೈ ಶಬ್ದಾದಿರೂಪಾಯ ನಮಃ ಕೃಷ್ಣಾಯ ವೇಧಸೇ ॥ ೩೩ ॥

೨೯. ಜಗತ್ತಿನ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ನೀರಿನ ರೂಪದಿಂದಿರುವ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೦. ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪಿತೃಗಳಿಗೂ ಮುಖಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಹವ್ಯಕವ್ಯರೂಪವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡುವ ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೧. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಚಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಣನಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತ ಆಕಾಶವೇ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ವಾಯುಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೨. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನಂತಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಆಕಾಶ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೩. ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅಲಂಬನವಾದ ಶಬ್ದದ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

ಗೃಹ್ಲಾತಿ ವಿಷಯಾನ್ನಿ ತ್ಯಮಿಂದ್ರಿಯಾತ್ಮಾ ಕ್ಷರಾಕ್ಷರಃ |

ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ಜ್ಞಾನಮೂಲಾಯ ನಶಾಸ್ತೃ ಹರಿನೇಧಸೇ |

|| ೩೪ ||

ಗೃಹೀತಾನಿಂದ್ರಿಯೈರರ್ಥಾನಾತ್ಮನೇ ಯಃ ಪ್ರಯಶ್ಚತಿ |

ಅಂತಃಕರಣಭೂತಾಯ ತಸ್ಮೈ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನೇ ನಮಃ

|| ೩೫ ||

ಯಸ್ಮಿನ್ನನಂತೇ ಸಕಲಂ ವಿಶ್ವಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತ್ವಭೋದ್ಗತಂ |

ಲಯಸ್ಮಾನಂ ಚ ಯಸ್ತಸ್ಮೈ ನಮಃ ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮಿಣೇ

|| ೩೬ ||

ಶುದ್ಧಸ್ಸಂಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಭ್ರಾಂತ್ಯಾ ಗುಣವಾನಿವ ಯೋಃಗುಣಃ |

ತಮಾತ್ಮರೂಪಿಣಂ ದೇವಂ ನತಾಸ್ತೃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ

|| ೩೭ ||

ಅನಿವಾರನುಜಂ ಶುದ್ಧಂ ನಿರ್ಗುಣಂ ಯನ್ನಿರಂಜನಂ |

ನತಾಸ್ತೃ ತತ್ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣೋರ್ಯತ್ಪರಮಂ ಪದಂ

|| ೩೮ ||

೩೪. ಇಂದ್ರಿಯ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನಕಾರಣನಾಗಿ ಕ್ಷರಾಕ್ಷರ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ಹರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

೩೫. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅಂತಃಕರಣ ರೂಪವಾದ ವಿಶ್ವಾತ್ಮನಾದ ಹರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೬. ಯಾವ ಅನಂತರೂಪನಾದ ದೇವನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಇದ್ದು ಅವನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವಾಗುವುದೋ ಪ್ರಕೃತಿ ಧರ್ಮವಾದ ಸತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ದೇವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೭. ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಯಾವ ಗುಣವೂ ಇಲ್ಲದ ಆತ್ಮನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಗುಣವುಳ್ಳವನಂತೆ ಕಾಣುವೆನು. ಅಂತಹ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ಪುರುಷ ಶ್ರೇಷ್ಠನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

೩೮. ಆಸ್ತಿ ಜಾಯತೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಪಡ್ಧಾವೆ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ, ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಲವಾದ, ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ದೋಷರಹಿತನಾದ, ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಅದೀರ್ಘಕ್ರಸ್ತಮಸ್ಥೂಲಮನಣ್ವಶ್ಯಮಲೋಹಿತಂ ।

ಅಸ್ನೇಹಚ್ಛಾಯಮತನುಮಸಕ್ತಮಶರೀರಿಣಂ || ೩೯ ||

ಅನಾಕಾಶಮಸಂಸ್ಪರ್ಶಮಗಂಧಮರಸಂ ಚ ಯತ್ ।

ಅಚಕ್ಷ್ಮಶ್ರೋತ್ರಮಚಲಮನಾಕ್ಪಾಣಿಮನಾನಸಂ || ೪೦ ||

ಅನಾಮಗೋತ್ರಮಸುಖಮತೇಜಸ್ಕಮಹೇತುಕಂ ।

ಅಭಯಂ ಭ್ರಾಂತಿರಹಿತಮನಿದ್ರಮಜರಾಮರಂ || ೪೧ ||

ಅರಜೋಶಬ್ದಮನ್ಯತಮಪ್ಲವಂ ಯದಸಂವೃತಂ ।

ಪೂರ್ವಾಪರೇ ನ ವೈ ಯಸ್ಕಿನ್ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೪೨ ||

ಪರನೀಶಿತ್ವಗುಣವತ್ಸರ್ವಭೂತಮಸಂಶ್ರಯಂ ।

ನತಾಸ್ತು ತತ್ಪರಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಜಿಹ್ವಾದ್ಯಗ್ನೋಚರಂ ನ ಯತ್ || ೪೩ ||

೩೯-೪೩. ದೀರ್ಘ, ಕ್ರಸ್ತ, ಸ್ಥೂಲ, ಅಣು ಎಂಬ ಆಕಾರ ಸ್ಥಿತಿಗಳಿಲ್ಲದ ಕಪ್ಪು ಕೆಂಪು ಮುಂತಾದ ರೂಪಭೇದಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ನೇಹವೂ, ಕಾಂತಿಯೂ, ಶರೀರವೂ ಇಲ್ಲದ ಆಕಾಶಾದಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳ ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಗಳಿಲ್ಲದೆ, ನಾಮ ಗೋತ್ರಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಅನ್ನ ಪಾನಾದಿಗಳೆಂದುಂಟಾದ ಸುಖಮನೋ ತೇಜಸ್ಸೂ ಇಲ್ಲದೆ ಭಯವೂ ನಿದ್ರೆಯೂ ಜರಾ ಮರಣಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಭ್ರಾಂತಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ರಜೋಗುಣರಹಿತವಾಗಿರುವ ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಚಲನೆಯಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ವಾಪರಾದಿ ಕಾಲ ದೇಶ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಾವ ಉಪಾಧಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಈ ಶಿತ್ವಾದಿ ಪಡ್ಡುಣೈಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದರೂ ನಿರಾಧಾರವಾದ ಮಾತೆಗೂ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರವಿಲ್ಲದೆ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆವು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏವಂ ಪ್ರಚೇತಸೋ ವಿಷ್ಣುಂ ಸ್ತುವಂತಸ್ತತ್ಪ್ರಮಾಥಯಃ |

ದಶವರ್ಷಸಕಾಂಕ್ಷಾಣಿ ತಪಶ್ಚೇರುರ್ಮಹಾರ್ಣವೇ || ೪೪ ||

ತತಃ ಪ್ರಸನ್ನೋ ಭಗವಾಂಸ್ತೇಷಾಮಂಕರ್ಷಣೇ ಹರಿಃ |

ದದೌ ದರ್ಶನಮುನ್ನಿದ್ರ ನೀಲೋತ್ಪಲದಳಚ್ಛವಿಃ || ೪೫ ||

ಪತತ್ರಾಜಮಾರೂಢಮವಲೋಕೈ ಪ್ರಚೇತಸಃ |

ಪ್ರಣಿವೇತುತ್ಕಿರೋಭಿಸ್ತಂ ಭಕ್ತಿಭಾರಾವನಾಮಿತ್ಯೈಃ || ೪೬ ||

ತತಸ್ತಾನಾಹ ಭಗವಾನ್ ವೀಯತಾವಿಸ್ಪ್ರೀತೋ ವರಃ |

ಪ್ರಸಾದಸುಮುಖೋಽಕೌ ನೋ ವರದಸ್ಸಮುಪಸ್ಥಿತಃ || ೪೭ ||

ತತಸ್ತಮೂಚುರ್ವರದಂ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ಪ್ರಚೇತಸಃ |

ಯಥಾ ಪಿತ್ರಾ ಸಮಾದಿಷ್ಟಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ವೃದ್ಧಿಕಾರಣಂ || ೪೮ ||

೪೪-೪೬. ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತ ಆವನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿಟ್ಟು ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಯು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ನೀಲವಾದ ಕಮಲದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಗರುಡಾರೂಢನಾಗಿ ಬಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

೪೭-೪೯. ಆನೇಲಿ ಭಗವಂತನು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವೆನು. ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಂದನು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಕಂದಿಯು ಪ್ರಜಾ

ಸೆ ಜಾಹಿ ದೇವಸ್ತಂ ದತ್ತಾ ಯಥಾಭಿಲಷಿತಂ ವರಂ ।

ಅಂತರ್ಧಾನಂ ಜಗಾಮಾತು ತೇ ಚ ನಿಶ್ಚಕ್ರಮುರ್ಜಲಾತ್ ॥ ೪೯ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಚತುರ್ದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಅಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಆ ದೇವನು. ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿ ರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದನು. ಆ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳೂ ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

||ಪಂಚದಶೋಧ್ಯಾಯಃ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ತಪಶ್ಚರತ್ನು ಪೃಥಿವೀಂ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸು ಮಹೀರುಹಾಃ |

ಅರಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾನಾವನ್ಪುರ್ಬಭೂನಾಥ ಪ್ರಜಾಕ್ಷಯಃ || ೧ ||

ನಾಶಕನ್ಮರುತೋ ನಾತುಂ ವೃತಂ ಖಮುಭವದ್ಧ್ರುಮ್ಯಃ |

ದಶವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ನ ಶೇಕುಶ್ಚೇಷ್ಟಿತುಂ ಪ್ರಜಾಃ || ೨ ||

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕರ್ಮಾಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಚೀನಬರ್ಹಿರಾಜನಿಗೆ ನಾರದರು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪದೇಶಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆ ರಾಜನೂ ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಲೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದೆ ಜನರು ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನುಳುವುದೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆದ್ದುದರಿಂದ ಮರಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆನರಿಸಿದುವು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜಾ ನಾಶವು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಗಾಳಿ ಬೀಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವಸಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಚಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ

ತಾಸ್ತೃಷ್ವಾ ಜಲನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾಃ ಸರ್ವೇ ಕ್ರುದ್ಧಾಃ ಪಚೇತಸಃ |
ಮುಖೇಭ್ಯೋ ವಾಯುಮಗ್ನಿಂ ಚ ತೇಽಸ್ಯ ಜನ್ಮ ತಮನ್ಯವಃ || ೩ ||

ಉನ್ನೂಲಾನಥ ತಾಸ್ತೃಕ್ಷಾಸ್ತೃತ್ವಾ ವಾಯುರಶೋಷಯತ್ |
ತಾನಗ್ನಿ ರದಹದ್ಭೋರಸ್ತತ್ರಾಭೂದ್ಧ್ರಮಸಂಕ್ಷಯಃ || ೪ ||

ದ್ರುಮಕ್ಷಯಮಥೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಿಂಚಿಚ್ಛಿಷ್ಟೇಷು ಶಾಖಿಷು |
ಉಪಗಮ್ಯಾಬ್ರವೀದೇತಾನ್ರಾಜಾ ಸೋಮಃ ಪ್ರಜಾಪತೀನ್ || ೫ ||

ಕೋಪಂ ಯಚ್ಛತ ರಾಜಾನಃ ಶೃಣುಧ್ವಂ ಚ ವಚೋ ಮಮ |
ಸಂಧಾನಂ ವಃ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸಹ ಕ್ಷಿತಿರುಹೈರಹಂ || ೬ ||

ರತ್ನ ಭೂತಾ ಚ ಕನ್ಯೇಯಂ ವಾಕ್ಸೇಯಿಾ ವರವರ್ಣಿನೀ |
ಭವಿಷ್ಯಜ್ಞಾನತಾ ಪೂರ್ವಂ ಮಯಾ ಗೋಭಿರ್ವಿವರ್ಧಿತಾ || ೭ ||

ಮಾರಿಷಾ ನಾಮ ನಾನ್ಮೈಷಾ ವೃಕ್ಷಾಣಾಮಿತಿ ನಿರ್ಮಿತಾ |
ಭಾರ್ಯಾ ವೋಽಸ್ತು ಮಹಾಭಾಗಾ ಧ್ರುವಂ ವಂಶವಿವರ್ಧಿನೀ || ೮ ||

೩-೬. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೀರಿನಿಂದ ಎದ್ದು ಬಂದ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳ ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ವಾಯುವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದರು. ವಾಯುವು ಮರಗಳನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕೆತ್ತು ಒಣಗಿಸಿತು. ಬೆಂಕಿಯು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟಿತು. ಇದರಿಂದ ಮರಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮರಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವಾಗ ಸೋಮನೆಂಬ ದೇವನು (ಚಂದ್ರ) ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು 'ರಾಜರೇ ನಿಮ್ಮ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡಿ, ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ. ನಾನು ನಿಮಗೂ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೂ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವೆನು.

೭-೧೦. ನನ್ನೊಡನೆ ಇರುವ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ವೃಕ್ಷಗಳ ಪುತ್ರಿಯು. ಹಿಂದೆ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ರತ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. ಮುಂದಾಗುವುದನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾನು ಕೆರಣಗಳಿಂದ ಇವಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದನು. ಮಾರಿಷಾ ಎಂದು ಇವಳ ಹೆಸರು. ಇವಳು

ಯುಷ್ಮಾಕಂ ತೇಜಸೋಽರ್ಥೇನ ಮಮ ಚಾರ್ಥೇನ ತೇಜಸಃ |

ಅಸ್ಯಾಮುತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇ ವಿದ್ವಾನ್ದಕ್ಷೋ ನಾನು ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೯ ||

ಮಮ ಚಾಂಶೇನ ಸಂಯುಕ್ತೋ ಯುಷ್ಮತ್ತೇಜೋ ಮಯೇನ ವೈ |

ತೇಜಸಾಗ್ನಿಸನೋ ಭೂಯಃ ಪ್ರಜಾಃ ಸಂವರ್ಧಯಿಷ್ಯತಿ || ೧೦ ||

ಕಂಡುರ್ನಾಮ ಮುನಿಃ ಪೂರ್ವಗುಹೀದ್ವೇದವಿದಾಂ ವರಃ |

ಸುರನ್ಯೇ ಗೋಮತೀತಿರೇ ಸ ಲೇಪೇ ಪರಮಂ ತಪಃ || ೧೧ ||

ತತ್ಕ್ಷೋಭಾಯ ಸುರೇಂದ್ರೇಣ ಪ್ರನ್ಲೋಚಾಖ್ಯಾ ವರಾಪ್ಸರಾಃ |

ಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಫೋಭಯಾಮಾಸ ತಮ್ಪಸಿಂ ಸಾ ಶುಚಿಸ್ಮಿತಾ || ೧೨ ||

ಕ್ಷೋಭಿತಃ ಸ ತಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ವರ್ಷಾಣಾಮಧಿಕಂ ಶತಂ |

ಅತಿಷ್ಠನ್ಮಂದರದ್ರೋಣ್ಯಾಂ ವಿಷಯಗಾಂ ಕ್ರಮಾನಸಃ || ೧೩ ||

ಮೃ ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣಳಾಗುವಳು. ನಿಮ್ಮ ತೀವ್ರವಾದ ಅರ್ಥನಿ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ನನ್ನ ಶಾಂತವಾದ ಅರ್ಥ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಇವಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಹುಟ್ಟುವನು. ಅವನು ನನ್ನ ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಗ್ನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಒಬ್ಬಳೇ ಪಕ್ಷಿಯಾಗುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ ವೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರಿಗೆ ಅವಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೧೧-೧೨. ಹಿಂದೆ ವೇದವನ್ನು ತಿಳಿದವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕಂಡುವೆಂಬ ಮುನಿಯಿದ್ದನು. ಅವನು ಮನೋಹರವಾದ ಗೋಮತೀನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ತಪೋನಾಶಕ್ಯಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಪ್ರನ್ಲೋಚಿಯೆಂಬ ಅಸ್ವರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಮಂದಹಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದ ಅವಳು ಮುನಿಯನ್ನು ನೋಡಗೊಳಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಚಿತ್ತವಿಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಳು. ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಮುನಿಯು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಳೊಡನೆ ಮಂದರ

ತಂಸಾ ಪ್ರಾಹ ಮಹಾಭಾಗ ಗಂತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ಯಹಂ ದಿವಂ ।

ಪ್ರಸಾದಸುನುಖೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನ ಸುಜ್ಞಾಂ ದಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೧೪ ||

ತಯೈವಮುಕ್ತಃ ಸ ಮುನಿಶ್ಚ ಸ್ಯಾಮಾಕೃಮಾನಸಃ ।

ದಿನಾಸಿ ಕತಿಚ್ಛಿದ್ರೇ ಸ್ಥೀಯತಾಮಿತ್ಯಭಾಷತ || ೧೫ ||

ಏವಮುಕ್ತಾ ತಪೋನ ಪಾಗಂ ವರ್ಷಶತಂ ಪುನಃ ।

ಬುಭುಜೇ ವಿಷಯಾಂತ್ವನ್ವೀ ತೇನ ಪಾಕಂ ಮಹಾತ್ಮನಾ || ೧೬ ||

ಅನುಜ್ಞಾಂ ದೇಹಿ ಬಗವನ್ಸ್ತಜಾಮಿ ತ್ರಿದಶಾಲಯಂ ।

ಉಕ್ತಸ್ತಥೇತಿ ಸ ಪುನಃ ಸ್ಥೀಯತಾಮಿತ್ಯಭಾಷತ || ೧೭ ||

ಪುನರ್ಗತೇ ವರ್ಷಶತೇ ಸಾಧಿಕೇ ಸಾ ಶುಭಾನನಾ ।

ಯಾಮೀತ್ಯಾಹ ದಿವಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತ್ರಣಯಸ್ಕಿತಶೋಭನಂ || ೧೮ ||

ದ್ರೋಣನೆಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಒಂದು ದಿನ ಅವಳು ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ದಯೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದಳು. ಅವಳ ಮಾತಿಗೆ ಆ ಮುನಿಯು ಅವಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಸಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ “ ಎಲೌ ಮಂಗಳೆಯೇ, ಇನ್ನು ಕೆಲವುದಿನ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು” ಎಂದನು.

೧೬-೨೩. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಇನ್ನೂ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅವನೊಡನೆ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿದಳು. ಮತ್ತೆ ಅವಳು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಗಲ ಹೋಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಮುನಿಯು “ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು” ಎಂದನು. ಪುನಃ ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುವು. ಮತ್ತೆ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ಆ ಮುನಿಯು ಅವಳನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು “ ನೀನು ಹೋದರೆ ಬಹುಕಾಲ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣ ಇರು ಹೋಗುವಿಂತೆ ” ಎಂದನು. ಅವನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಬಯಸಟ್ಟು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅವನೊಡನೆ ಇದ್ದಳು. ಪುನಃ ಅವಳ

ಉಕ್ತಸ್ತಯೈವಂ ಸ ಮುನಿರುಪಗೃಹ್ಯಾಯತೇಕ್ಷಣಾಂ |
 ಇಹಾಸ್ಯತಾಂ ಕ್ಷಣಂ ಸುಭ್ರು ಚಿರಕಾಲಂ ಗಮಿಸ್ಯಸಿ || ೧೯ ||
 ಸಾ ಕ್ರೀಡಮಾನಾ ಸುಶ್ರೋಣೇ ಸಹ ತೇನರ್ಷಿಣಾ ಪುನಃ |
 ಶತದ್ವಯಂ ಕಿಂಚಿದೂನಂ ವರ್ಷಾಣಾಮನ್ವತಿಷ್ಯತ || ೨೦ ||
 ಗಮನಾಯ ಮಹಾಭಾಗ ದೇವರಾಜನಿವೇಶನಂ |
 ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಪ್ರೋಕ್ತಸ್ತಯಾ ತನ್ವತ್ಯ ಸ್ಥೀಯತಾಮಿತ್ಯಭಾಷತ || ೨೧ ||
 ತಸ್ಯ ಶಾಪಭಯಾದ್ಭೀತಾ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯೇನ ಚ ದಕ್ಷಿಣಾ |
 ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಪ್ರಣಯಭಂಗಾರ್ತಿವೇದಿನೀ ನ ಜಹೌ ಮುನಿಂ || ೨೨ ||
 ತಯಾ ಚ ರಮತಸ್ತಸ್ಯ ಪರಮರ್ಷೇರಹರ್ನಿಶಂ |
 ಏವಂ ನವಮಭೂತ್ಪ್ರೇಮ ಮನ್ಮಥಾವಿಷ್ವಚೇತಸಃ || ೨೩ ||
 ಏಕದಾ ತು ತ್ವರಾಯುಕ್ತೋ ನಿಶ್ಚಕ್ರಾನೋಟಜಾನ್ಮುನಿಃ |
 ನಿಷ್ಕ್ರಾಮಂತಂ ಚ ಕೌಶ್ರೇತಿ ಗಮ್ಯತೇ ಪ್ರಾಹ ಸಾ ಶುಭಾ || ೨೪ ||
 ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಸ ತಯಾ ಪ್ರಾಹ ಪರಿವೃತ್ತಮಹಃ ಶುಭೇ
 ಸಂಭ್ಯೋಸಾಸ್ತಿಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಕ್ರಿಯಾಲೋಪೋಽನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ || ೨೫ ||

ದೇವೇಂದ್ರನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಮುನಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು
 ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವಳು ಮುನಿಯ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೀತಿ
 ಭಂಗವಾಗುವುದೆಂದು ಅವನನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದಳು. ಅವಳೊಡನೆ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ
 ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಮುಕನಾದ ಮುನಿಗೆ ಪ್ರೇಮವು ಹೊಸ ಹೊಸದಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

೨೪-೨೫. ಒಂದು ದಿನ ಮುನಿಯು ಅತುರವಾಗಿ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಿಂದ
 ಹೊರಟನು. ಹಾಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಅವನನ್ನು ಆ ಅಪ್ಸರೆಯು ' ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ
 ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಮುನಿಯು " ಎಲೈ ಮಂಗಳೆಯೇ ಹಗಲು ಕಳೆಯುತ್ತ
 ಬಂದಿತು, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕರ್ಮ ಲೋಪ

ತತಃ ಪ್ರಹಸ್ಯ ಸುದತೀ ತಂ ಸಾ ಪ್ರಾಹ ಮಹಾಮುನಿಂ ।

ಕಿಮದ್ಯ ಸರ್ವಧಮಜ್ಞ ಪರಿವೃತ್ತಮಹಸ್ತವ ॥ ೨೬ ॥

ಬಹೂನಾಂ ವಿಪ್ರ ವರ್ಷಾಣಾಂ ಪರಿವೃತ್ತಮಹಸ್ತವ ।

ಗತಮೇತನ್ನ ಕುರುತೇ ವಿಸ್ಮಯಂ ಕಸ್ಯ ಕಥ್ಯತಾಂ ॥ ೨೭ ॥

॥ ಕಂಡುರುವಾಚ ॥

ಪ್ರಾಹಸ್ತ್ವಮಾಗತಾ ಭದ್ರೇ ನದೀತೀರಮಿದಂ ಶುಭಂ ।

ಮಯಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾಸಿ ತನ್ವಂಗಿ ಪ್ರವಿಷ್ಟ್ವಾಸಿ ಮಮಾಶ್ರಮಂ ॥ ೨೮ ॥

ಇಯಂ ಚ ವರ್ತತೇ ಸಂಧ್ಯಾ ಪಂಚಾಮಮಹರ್ಗತಂ ।

ಉಪಹಾಸಃ ಕಿಮರ್ಥೋಯಂ ಸದ್ಭಾವಃ ಕಥ್ಯತಾಂ ಮಮ ॥ ೨೯ ॥

॥ ಪ್ರವೋಚೋವಾಚ ॥

ಪ್ರತ್ಯುಷಸ್ಯಾಗತಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಸತ್ಯಮೇತನ್ನ ತನ್ಮೃಷಾ ।

ನನ್ವಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಕಾಲಸ್ಯ ಗತಾನ್ಯಬ್ಧಶತಾನಿ ತೇ ॥ ೩೦ ॥

ವಾಗುವುದು” ಎಂದನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಗುತ್ತ “ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಮುನಿಯೇ, ಈ ದಿವಸ ನಿನಗೆ ಹಗಲು ಮುಗಿಯಿತೇ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನಿನ್ನ ಹಗಲು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಅಳತೆಯದು. ಇದು ಯಾರಿಗೆ ತಾನೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ?” ಎಂದಳು.

೨೮-೨೯. ಕಂಡುವು “ ಎಲಾ ಮಂಗಳೆಯೇ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ. ಮನೋಹರವಾದ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ನೀನು ನನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಈಗ ಸಂಧ್ಯೆಯಾಗಿದೆ, ಹಾಸ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ? ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದನು.

೩೦. ಪ್ರವೋಚಿಯು “ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮುನಿಯೇ ನಾನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಅದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ನೂರಾರು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಒಂದು ದಿನದಂತೆ ಕಳೆದಿರುವೆ” ಎಂದಳು.

|| ಸೋಮ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ಸ ಸಾಧ್ಯ ಸೋ ವಿಪ್ರಸ್ತಾಂ ಪಪ್ರಚ್ಛಾಯತೇಕ್ಷಣಾಂ |
ಕಥ್ಯತಾಂ ಭೀರು ಕಃ ಕಾಲಸ್ತ್ವಯಾ ನೋ ರಮತಃ ಸಹ || ೩೧ ||

|| ಪ್ರವ್ಲೋಚೋವಾಚ ||

ಸಪ್ತೋತ್ತರಾಣ್ಯತೀತಾನಿ ಗವವರ್ಷ ಶತಾನಿ ತೇ |
ಮಾಸಾಶ್ಚ ಪಹಿತಥೈವಾನ್ಯತ್ಸಮತೀತಂ ದಿನತ್ರಯಂ || ೩೨ ||

|| ಋಷಿರುವಾಚ ||

ಸತ್ಯಂ ಭೀರು ವದಸ್ಯೇತತ್ಪರಿಹಾಸೋಽಥ ನಾ ಶುಭೇ |
ದಿನಮೇಕಮಹಂ ಮನ್ಯೇ ತ್ವಯಾ ಸಾರ್ಥಮಿಹಾಸಿತಂ || ೩೩ ||

|| ಪ್ರವ್ಲೋಚೋವಾಚ ||

ವದಿಷ್ಯಾಮ್ಯನ್ಯತಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಭಮತ್ರ ತವಾಂತಿಕೇ |
ವಿಶೇಷೇಣಾದ್ಯ ಭವತಿ ಪೃಷ್ಠಾ ಮಾರ್ಗಾನುವರ್ತನಾ || ೩೪ ||

೩೧-೩೪. ಆಮೇಲೆ ಆ ಬಾಹ್ಯಣನು ಭಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು, “ಭಯಶಾಲಿನಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕ್ರೇಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು ಅದನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದನು. ಪ್ರವ್ಲೋಚಿಯು “ಒಂಭೈನೂರ ಏಳು ವರ್ಷಗಳು ಆರು ತಿಂಗಳು ಮೂರು ದಿನಸಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು; ಎಂದಳು. ಕಂಡುವು “ಶುಭಕರಳೇ ಇದು ನಿಜವೇ” ಹಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳುವೆಯೋ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕ್ರೇಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಒಂದೇ ದಿನವೆಂದು ಕಾಣುವುದು” ಎಂದನು. ಪ್ರವ್ಲೋಚಿಯು “ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವೆನು? ಈ ದಿನ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದೆನು” ಎಂದಳು.

|| ಸೋಮ ಉವಾಚ ||

ನಿಶಮ್ಯ ತದ್ವಚಃ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಸ ಮುನಿರ್ನೃಪನಂದನಾಃ |

ಧಿಗ್ವಿಜ್ಞಾನಿಪ್ರತೀವೇತ್ಸಂ ನಿನಿಂದಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ || ೩೫ ||

|| ಮುನಿರುವಾಚ ||

ತಪಾಂಸಿ ಮಮ ನಷ್ಟಾನಿ ಹತಂ ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಂ ಧನಂ |

ಹತೋ ವಿನೇಕಃ ಕೇನಾಪಿ ಯೋಷಿಸ್ತೋನಾಯ ನಿರ್ಗತಾ || ೩೬ ||

ಊರ್ಮಿಪಟ್ಯಾತಿಗಂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞೇಯಮಾತ್ಮಜಯೇನ ಮೇ |

ಮತಿರೇಷಾ ಹೃತಾ ಯೇನ ಧಿಕ್ತಂ ಕಾನುಂ ಮಹಾಗ್ರಹಂ || ೩೭ ||

ವ್ರತಾನಿ ವೇದವೇದ್ಯಾಪ್ತಿಕಾರಣಾನ್ಯಖಿಲಾನಿ ಚ |

ನರಕಗ್ರಾಮಮಾರ್ಗೇಣ ಸಂಗೇನಾಪಹೃತಾನಿ ವೇ || ೩೮ ||

ವಿನಿಂದ್ಯೇತ್ಯಂ ಸ ಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಸ್ವಯಮಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ |

ತಾಮಪ್ಸರಸಮಾಸೀನಾಮಿದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ || ೩೯ ||

೩೫. ಸೋಮನು ಹೇಳುವನು: ರಾಜಪುತ್ರರೇ ಕೇಳಿರಿ. ಪ್ರಯೋಚಿಯು ಹೇಳಿದ ನಿಜವಾದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕಂಡುವು ತನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡನು.

೩೬-೪೦. ಕಂಡುವು 'ವೇದವನ್ನು ತಿಳಿದದರ ತಪೋರೂಪನಾದ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದನಾಯಿತು. ವಿವೇಕವು ಹೋಯಿತು. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಯಾವನೋ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಗುವನು. ನಾವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಹುಸ್ತು ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಜರಾ, ಮೃತ್ಯು ಎಂಬ ಷಡೂರ್ಮಿಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ ಕಾಮನೆಂಬ ದುಷ್ಟ ಗ್ರಹವನ್ನು ನಿಂದಿಸಬೇಕು. ವೇದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಮಸ್ತ ವ್ರತಗಳೂ ನರಕವೆಂಬ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಗ

ಗಚ್ಛ ಪಾಪೇ ಯಥಾಕಾಮಂ ಯತ್ಕಾರ್ಯಂ ತತ್ಕೃತಂ ತ್ವಯಾ |
ದೇವರಾಜಸ್ಯ ಮತ್ಕ್ಷೋಭಂ ಕುರ್ವಂತ್ಯಾ ಭಾವಚೇಷ್ಟಿತ್ಯೈಃ || ೪೦ ||

ನ ತ್ವಾಂ ಕರೋಮ್ಯಹಂ ಭಸ್ಮ ಕ್ರೋಧತೀವ್ರೇಣ ವಹ್ನಿನಾ |
ಸತಾಂ ಸಪ್ತಪದಂ ನೈತ್ರಮುಷಿತೋಽಹಂ ತ್ವಯಾ ಸಹ || ೪೧ ||

ಅಥ ನಾ ತವ ಕೋ ದೋಷಃ ಕಿಂ ನಾ ಕುಸ್ಮಾನ್ಯಹಂ ತವ |
ಮಮೈವ ದೋಷೋ ನಿತರಾಂ ಯೇನಾಹಮಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ || ೪೨ ||

ಯಯಾ ಶಕ್ರಪ್ರಿಯಾರ್ಥಿನ್ಯಾ ಕೃತೋ ನೇ ತಪಸೋ ವ್ಯಯಃ |
ತ್ವಯಾ ದಿಕ್ಪಾತ್ವಂ ಮಹಾನೋಹಮಂಜೂಷಾಂ ಸುಜುಗುಪ್ತಿತಾಂ || ೪೩ ||

|| ಸೋಮ ಉವಾಚ ||

ಯಾವದಿಷ್ಟಂ ಸ ವಿಪ್ರರ್ಷಿಸ್ತಾಂ ಬ್ರವೀತಿ ಸುನುಧ್ಯಮಾಂ |
ತಾವದ್ಗಲಕ್ಷ್ಮೀದಜಲಾ ಸಾ ಬಭೂವಾತಿ ವೇಶಭುಃ || ೪೪ ||

ದಿಂದ ನಾಶವಾಡುವು. ಹೀಗೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿಕೊಂಡು
ಆಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕುರಿತು ' ಎಲಾ ಪಾಪಿಯೇ ನಿನ್ನ ಶೃಂಗಾರ
ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ
ಇಷ್ಟವಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟ ಬಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗು.

೪೧-೪೩. ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಪ್ತಪದೀರೂಪವಾದ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿದ್ದು ದರಿಂದ
ನಿನ್ನನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ನಾಶಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ತಪ್ಪೇನು? ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ
ನಾನೇಕೆ ಕೋಪಮಾಡಬೇಕು? ನಾನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲದರಿಂದ ಈ ತಪ್ಪು
ನನ್ನ ದೇ ಆಗಿರುವುದು. ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ನನ್ನ
ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದೆ. ಮಹಾ ಆಜ್ಞಾನದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂತಿರುವ ಅಸಹ್ಯಳಾದ
ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಬೇಕು.

೪೪-೪೬. ಹೀಗೆಂದು ಕಂಡುಮುನಿಯು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ಅಪ್ಸರ
ಸ್ತ್ರೀಯು ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಬೆವರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗಿರುವ

ಪ್ರವೇಪಮಾನಾಂ ಸತತಂ ಸ್ವಿನ್ನಗಾತ್ರಲತಾಂ ಸತೀಂ |
 ಗಚ್ಯ ಗಚ್ಯೇತಿ ಸಕ್ರೋಧಮುವಾಚ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ || ೪೫ ||

ಸಾ ತು ನಿರ್ಭರ್ತ್ವಿತಾ ತೇನ ವಿನಿಷ್ಕ್ರಮ್ಯ ತದಾಶ್ರಮಾತ್ |
 ಆಕಾಶಗಾಮಿನೀ ಸ್ವೇದಂ ಮಮಾರ್ಜ ತರುಪಲ್ಲವೈಃ || ೪೬ ||

ವೃಕ್ಷಾದ್ವೃಕ್ಷಂ ಯಯೌ ಬಾಲಾ ತದಗ್ರಾರುಣಪಲ್ಲವೈಃ |
 ನಿರ್ಮಾರ್ಜಮಾನಾ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಗಳಶ್ಚೈದಜಲಾನಿ ವೈ || ೪೭ ||

ಋಷಿಣಾ ಯಸ್ತದಾ ಗರ್ಭಸ್ತಸ್ಯಾ ದೇಹೇ ಸಮಾಹಿತಃ |
 ನಿರ್ಜಗಾಮ ಸರೋಮಾಂಚಸ್ವೇದರೂಪೀ ತದಂಗತಃ || ೪೮ ||

ತಂ ವೃಕ್ಷಾ ಜಗೃಹುರ್ಗರ್ಭಮೇಕಂ ಚಕ್ರೇ ಚ ಮಾರುತಃ |
 ಮಯಾ ಚಾಸ್ಯಾಯಿತೋ ಗೋಭಿಸ್ಸ ತಬಾ ವವೃಭೇ ಶನೈಃ || ೪೯ ||

ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗರ್ಭಸಂಭೂತಾ ಮಾರಿಷಾಙ್ಗಾ ವರಾನನಾ |
 ತಾಂ ಪ್ರದಾಸ್ಯಂತಿ ವೋ ವೃಕ್ಷಾಃ ಕೋಪ ಏಷ ಪ್ರಶಾನ್ಯತಾಂ || ೫೦ ||

ಅವಳನ್ನು ಆಮುನಿಯು ಕೋಪದಿಂದ “ ಹೋಗು! ಹೋಗು!” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವಳು ಭಯಂಕರವಾದ ಋಷಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತ ತನ್ನ ವೈವರನ್ನು ಮರಗಳ ಚಿಗುರುಗಳಂತೆ ಒರಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮರದಿಂದ ಮರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದರ ಕೆಂಪಾದ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ಬೆವರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಂಡಳು.

೪೮-೫೦. ಕಂಡುಮುಷಿಯಿಂದ ಅವಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಗರ್ಭವು ಬೆವರನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿತು ಅದನ್ನು ವೃಕ್ಷಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡುವು ವಾಯುವು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿದನು. ನಾನು ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿದೆನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಗರ್ಭವು ನಿವಾಸವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಮರಗಳ ಚಿಗುರುಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವೃಕ್ಷಗಳು ನಿಮಗೆ ಕೊಡುವುವು. ನೀವು ಕೋಪವನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಿ.

ಕೆಂಡೋರಪೆಕ್ಕನೊಂ ನಾ ನ್ನೇಚ್ಚೆಕ್ಕ ಪಮುದ್ತಾ |

ಮನೂಸೆಕ್ಕಂ ತಥಾ ವಾಯೋಃ ಪ್ರಸ್ತೋಚಾ ತಪಯಾ ಚ ಸಾ || ೫೧ ||

ಸ ಚಾಪಿ ಭಗವಾನ್ಸಂಧುಃ ಕ್ಷೇಣೇ ತಪಸಿ ಪತ್ಸಮಃ |

ಪುರುಷೋಕ್ತಮಾಖ್ಯಮದ್ರೀಶಂವಿಷ್ಣೋರಾಯತನಂ ಯಯೌ || ೫೨ ||

ತಕ್ರೈಕಾಗ್ರಮುತಿಭರ್ತಾ ಚಕಾರಾರಾದನಂ ಹರೇಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಮಯಂ ಕುರ್ವನ್ತ ಪಮೇಕಾಗ್ರಮಾನಸಃ ||

ಊರ್ಧ್ವಬಾಹುರ್ನುಹಾಯೋಗೀ ಸ್ಥಿತ್ವಾಸೌ ಭೂಪನಂದನಾಃ || ೫೩ ||

|| ಪ್ರಚೇತಸ ಊಚುಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಂ ಮುನೇಶ್ಲೋ ತುಮಿಚ್ಛಾಮಃ ಪರಮಂ ಸ್ತವಂ |

ಜಪತಾ ಕೆಂಡುನಾ ದೇವೋ ಯೇನಾ ರಾಧ್ಯತ ಕೇಶವಃ || ೫೪ ||

೫೧. ಹೀಗೆ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬ ಕನೆಯು ಕೆಂಡುವಿನ ಮಗಳು. ವ್ಯಕ್ತಗಳಿಂದ ಬುಟ್ಟಿದವಳು. ನಾನು ವಾಯು ಪ್ರಸ್ತೋಚೆ ಈ ಮೂವರಿಗೂ ಅವಳು ಪುತ್ರಿಯು.

೫೨-೫೩. ಆ ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ಕೆಂಡುವು ತನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಗಾಳಿಗಾಗುತ್ತಲು ಪುರುಷೋಕ್ತ ಮನೆಂಬ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬ್ರಹ್ಮಪಾರವೆಂಬ ವೇದಾಂತ ಪರಿಣಾಮ ರೂಪವಾದ ಜಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ಮಹಾಯೋಗಿ ಗೌರಿ ಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

೫೪. ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು " ಸೋಮಮುನಿಯೇ ಕೆಂಡುವು ಜಪಮಾಡುತ್ತ ವಿಸ್ತವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರವೆಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತಪಸ್ಸು ಯಾವುದು ? ಅದನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕು" ಎಂದನು.

|| ಸೋಮೋವಾಚ ||

ಪಾರಂಪರಂ ವಿಷ್ಣು ರಪಾರಪಾರಃ
 ಪರಃ ಪರೋಚ್ಚ ಪರಮಾರ್ಹರೂಪೀ |
 ಸ ಬ್ರಹ್ಮ ಪಾರಃ ಪರಪಾರಬೂತಃ
 ಪರಃ ಪರಾಣಾಮುಪಿ ಪಾರಪಾರಃ || ೨೫ ||
 ಸ ಕಾರಣಂ ಕಾರಣತಸ್ತೋಪಿ
 ತಸ್ಯಾಪಿ ಹೇತುಃ ಪರಹೇತುಃ ಹೇತುಃ |
 ಕಾರ್ತೇಷು ಚೈವಂ ಸಹ ಕರ್ಮಕರ್ತೃ
 ರೂಪೈರಶೀಷೈರವತೀಹ ಸರ್ವಂ || ೨೬ ||

೨೫. ಸೋಮನು ಹೇಳುವನು :— ಕಂಡುಮುನಿಯು ಮೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪತಿವಾದನ ಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ದೋಷಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. 'ಸೋಮನು ಪಾರಮಾರ್ಹೋತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋ ಪರಮಂ ಸದಂ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಿಯಂತೆ ವಿಷ್ಣುವು ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ಯಾದವನು ಅಂದರೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮರಹಿತನು. ಇವನ ಅಂತವನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು, 'ಮಹತೋ ಮಹೀರ್ಯಾ' ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಿಯಂತೆ ಆಕಾಶಾದಿ ಭೂತಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವನು ಎಂದರೆ ಅನಂತನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನು. ಅಥವಾ ಪರಮಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನು. ಅನಾತ್ಮ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಅವಧಿ ಭೂತನಾದುದರಿಂದ ವೇದಾಂತಜ್ಞಾನದಿಂದಲಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ಅವನನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿರಾಶ್ರಯನಾದವನು ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ, ಅವರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನು. ಇದು ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಸೋತ್ರಮಾಡಿದುದು.

೨೬. ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚ, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಪಂಚಭೂತ, ಸಂಸಾರ ನ್ಯಾತ್ರ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿ ತಾನು ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿರುವನು. ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚದವರೆಗೂ ತಾನೇ ಕಾರ್ಯರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು ದೇವನು ಕರ್ತೃರೂಪನಾಗಿಯೂ. ಕರ್ಮರೂಪನಾಗಿಯೂ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವ ಉಪಾಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು ಇದು ಸರ್ವಾತ್ಮ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದುದು.

ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಭುಬ್ರಹ್ಮಸರ್ವಭೂತೋ
 ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಜಾನಾಂ ಪತಿರಚ್ಯುತೋಽಸೌ |
 ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಂ ನಿತ್ಯಮಜಂ ಸವಿಷ್ಣು-
 ರಪಕ್ಷಯಾದ್ಯೈರಖಿಲೈರಸಂಗಿ

|| ೫೭ ||

ಬ್ರಹ್ಮಾಕ್ಷರಮಜಂ ನಿತ್ಯಂ ಯದಾಸೌ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
 ತದಾ ರಾಗಾದಯೋ ದೋಷಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಾಂತು ಸ್ತ್ರತಮಂ ಮಮ || ೫೮ ||

|| ಸೋಮೋನಾಚೆ ||

ಏತದ್ಬ್ರಹ್ಮಪರಾಖ್ಯಂ ವೈ ಸಂಸ್ತವಂ ಪರಮಂ ಜರ್ಪ |
 ಅವಾಪ ಪರಮಾಂ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಸಮಾರಾಧ್ಯ ಕೇಶವಂ || ೫೯ ||

೫೭. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅಚ್ಯುತನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ನಾಶರಹಿತನೂ ನಿತ್ಯನೂ ಆದ ಅವನು ಅಪಕ್ಷಯವನ್ನದ್ವಿಮುಂತಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಅಸಂಗನಾಗಿ ಸರ್ವಾತ್ಮರೂಪವಾಗಿ ವಿವರ್ತಿಸಿರುವನು.

ಇದು ವಿವರ್ತವಾದವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸಂದೇಹ ಪರಿಹಾರಕವಾದ ಸ್ತೋತ್ರವು.

೫೮. ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ ನಿತ್ಯನೂ ಉತ್ತಮ ರಹಿತನೂ ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಂಟಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಕ್ರಿಯಾಲೋಪ ಯೋಗಭಂಗಾದಿ ದೋಷಗಳು ಶಾಂತವಾಗಲಿ.

೫೯. ಸೋಮನು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳೇ ಕೇಳಿ ' ಕಂಡುವು ಈ ಬ್ರಹ್ಮಪರವೆಂಬ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಮೋಕ್ಷರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಯಾರು ಹೇಳುವರೋ ಅಥವಾ ಕೇಳುವರೋ ಅವರು ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನಾದೋಷಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆವರು ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಇಮಂ ಸ್ತವಂ ಯಃ ಪಠತಿ ಶ್ರುಣುಯಾದ್ವಾಸಿ ನಿತ್ಯಶಃ |
 ಸಕಾಮದೋಷೈರಪಿಲೈರ್ನುರಕ್ತಃ ಸ್ರಾಪ್ನೋತಿ ನಾಂಭಿತಂ ||

(ಇದು ಅಧಿಕ ಪಾಠ)

ಇಯಂ ಚ ನಾರಿಷಾ ಪೂರ್ವಮಾಸೀದ್ಯಾ ತಾಂ ಬ್ರವೀಮಿ ನಃ |
 ಕಾರ್ಯಗೌರವನೋತಸ್ಯಾಃ ಕಥನೇ ಫಲದಾಯಿ ನಃ || ೬೦ ||

ಅಪುತ್ರಾ ಸ್ರಾಗಿಯಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಮೃತೇ ಭರ್ತರಿ ಸತ್ತಮಾಃ |
 ಭೂಪಶ್ಚೀ ಮಹಾಭಾಗಾ ತೋಷಯಾಮಾಸ ಭಕ್ತಿತಃ || ೬೧ ||

ತಯಾ ಚಾರಾಧಿತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸ್ರಾಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾಂ ಗತಃ |
 ವರಂ ವ್ಯಣೇಷ್ವೇತಿ ಶುಭಾಂ ಸಾ ಚಪ್ರಾಹಾತ್ಮನಾಂಚಿತಂ || ೬೨ ||

ಭಗವತ್ ಬಾಲವೈಧನ್ಯಾದ್ವೃಥಾ ಜನ್ಮಾಹಮಿದೃಶೀ |
 ಮಂದಭಾಗ್ಯಾ ಸಮುದ್ಭೂತಾ ವಿಫಲಾ ಚ ಜಗತ್ಪತೇ || ೬೩ ||

ಭವಂತು ಪತಯಶ್ಚಾಘ್ಯಾ ಮನು ಜನ್ಮನಿ ಜನ್ಮನಿ |
 ತ್ಯಾಕ್ತೃಸಾದಾತ್ಮಥಾ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸನೋಸ್ತು ಮೇ || ೬೪ ||

೬೦. ಈ ನಾರಿಷಾ ಎಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರಾಗಿದ ಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಸತ್ಪುತ್ರಲಾಭರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯವು ನಿಮಗೆ ವಂಶ ವಿಸ್ತಾರರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದು.

೬೧-೬೩. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಇವಳು ಯೌವನ ದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಗಂಡನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದಳು. ವಿಷ್ಣುವು ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದನು. ಅವಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕುರಿತು, "ಮಹಾ ಮಹಿಮನೇ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ವಿಧವೆಯಾದುದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ ಭಾಗ್ಯ ಹೀನಳಾದೆನು. ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮುಂದಿನ

ರೂಪಸಂಪತ್ಸಮಾಯುಕ್ತಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನಾ |
 ಅಯೋನಿಜಾ ಚ ಜಾಯೇಯಂ ತತ್ಪ್ರಸಾದಾದಭೋಕ್ಷಜ || ೨೨ ||

|| ಸೋನೋವಾಚ ||

ತಯೈವಮುಕ್ತೋ ದೇವೇಶೋ ಹೃಷೀಕೇಶ ಉನಾಚ ತಾಂ |
 ಪ್ರಣಾಮನಮ್ರಾಮುತ್ಕಾಪ್ಯ ವರದಸ್ಸಮುಪಸ್ಥಿತಃ || ೨೩ ||

|| ದೇವೋವಾಚ ||

ಭವಿಸ್ಯಂತಿ ಮಹಾವೀರಾ ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಜನ್ಮನಿ |
 ಪ್ರಖ್ಯಾತೋದಾರಕರ್ಮಾಣೋ ಭವತ್ಯಾಃ ಪತಯೋ ನಶ || ೨೪ ||

ಪುತ್ರಂ ಚ ಸುಮಹಾತ್ಮಾನಮತಿವೀರೈ ಸರಾಕ್ರಮಂ |
 ಪ್ರಜಾಪತಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ತ್ವಮೇನಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಶೋಭನೇ || ೨೫ ||

ವಂಶಾನಾಂ ತಸ್ಯ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಜಗತ್ಕರ್ತೃ ಭವಿಸ್ಯತಿ |
 ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮಖಿಲಾಸೂತಿಸ್ತಸ್ಯ ಚಾಪೂರಯಿಸ್ಯತಿ || ೨೬ ||

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯರಾದ ಪತಿಗಳಾಗಲಿ. ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮಗನಾಗಲಿ. ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವ ರೂಪ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ನಾನು ಅಯೋನಿಜಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕು” ಎಂದು ಷೇಳಿ ನನುಷ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಳು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುವು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದವನಾದುದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ ಹೇಳಿದನು.

೨೩-೨೪ “ ಎಲೈ ಸ್ತ್ರೀಯೇ! ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನಗೆ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರೂ ಆದ ಹತ್ತು ಜನ ಪತಿಗಳಾಗುವರು. ನೀನೇ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆದ ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವೆ ನಿನ್ನ ಮಗನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಂಶಕರ್ತೃವಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕವೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ

ಶ್ವಂ ಜಾಪ್ಯೋನಿಜಾ ಸಾಧ್ವೀ ರೂಪಾದಾರ್ಯಗುಣಾನ್ವಿತಾ ।

ಮನಃಪ್ರೀತಿಕರೀ ನೃಣಾಂ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾಧ್ವನಿಸ್ಯಸಿ || ೨೦ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾಂತರ್ದಧೇ ದೇವಸ್ತಾಂ ವಿಲೋಲವಿಲೋಚನಾಂ ।

ಸಾ ಚೇಯಂ ಮಾರಿಷಾ ಜಾತಾ ಯುಷ್ಮತ್ಪತ್ನೀ ನೃಸಾತ್ಮಜಾಃ || ೨೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ಸೋಮಸ್ಯ ವಕನಾಜ್ಜಗೃಹ್ಯುಸ್ತೇ ಪ್ರಚೇತಸಃ ।

ಸಂಹೃತ್ಯ ಕೋಪಂ ವ್ಯಕ್ಲೇಭ್ಯಃ ಪತ್ನೀಂ ಧರ್ಮೇಣ ಮಾರಿಷಾಂ || ೨೨ ||

ದಶಭ್ಯಸ್ತು ಪ್ರಚೇತೇಭ್ಯೋ ಮಾರಿಷಾಯಾಂ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ ।

ದಕ್ಷೋ ಜಜ್ಞೇ ಮಹಾಭಾಗೋಯಃಪೂರ್ವಕ

ಬ್ರಹ್ಮಣೋಭವತ್ || ೨೩ ||

ಹೋಗುವುದು. ನೀನೂ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಯೋನಿಜಳಾಗಿಯೂ ರೂಪ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ನೋಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಜನರಿಗೂ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವಳಾಗಿಯೂ ಆಗುವೆ” ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ವಿಷ್ಣುವು ಮರೆಯಾದನು. ಅವಳೇ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವಳು. ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರುವಳು. ಎಂದು ಸೋಮನು ಹೇಳಿದನು.

೨೨-೨೩. ಸೋಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳು ಮರಗಳ ಮೇಲಿನ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಿವಾಹವಿಧಿಯಿಂದ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬವಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಹತ್ತು ಜನ ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾನಸ ಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ದಕ್ಷನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.

- ಸತು ದಕ್ಷೋ ಮಹಾಭಾಗಸ್ತು ಸ್ವಸ್ತಿರ್ಥಂ ಸುಮಹಾಮತೇ |
 ಪುತ್ರಾನುತ್ಪಾದಯಾಮಾಸ ಪ್ರಜಾ ಸ್ವಸ್ತಿರ್ಥಮಾತ್ಮನಃ || ೨೪ ||
- ಅನಾಂಶ್ಚ ವರಾಂಶ್ಚೈವ ದ್ವಿಪದೋಽಥ ಚತುಷ್ಪದಃ |
 ಆದೇಶಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕುರ್ವನ್ಸ್ತುಶ್ಚೇ ಸಮವಸ್ಥಿತಃ || ೨೫ ||
- ಸ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಮನಸಾ ದಕ್ಷಃ ಪಂಚಾಶದಸೃಜತ್ ಸ್ತ್ರಿಯಃ || ೨೬ ||
- ದನೌ ಸ ದಶ ಭರ್ಮಾಯ ಕಾಶ್ಯಪಾಯ ತ್ರಯೋದಶ |
 ಕಾಲಸ್ಯ ನಯನೇ ಯುಕ್ತಾಸ್ತಪ್ತವಿಂಶತಿಮಿಂದವೇ || ೨೭ ||
- ತಾಸು ದೇವಾಸ್ತಥಾ ದೈತ್ಯಾ ನಾಗಾ ಗಾವಸ್ತಥಾ ಖಗಾಃ |
 ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಶ್ಚೈವ ದಾನವಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಜಜ್ಞಿರೇ || ೨೮ ||
- ತತಃ ಪ್ರಭೃತಿ ಮೈತ್ರೇಯ ಪ್ರಜಾ ಮೈಥುನಸಂಭವಾಃ |
 ಸಂಕಲ್ಪಾದ್ವರ್ತನಾತ್ಸೂರ್ತಾಸ್ತೂಮಭರ್ವ ಪ್ರಜಾಃ ||
 ತಪೋವಿಶೇಷೈಸ್ಸಿದ್ಧಾ ನಾಂ ತದಾತ್ಯಂತ ತಪಸ್ವಿನಾಂ || ೨೯ ||

೨೪-೨೬. ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ದಕ್ಷನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು ಹಾಗೆಯೇ ನೀಚವಾದ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದ್ವಿಪಾದ ಮತ್ತು ಚತುಷ್ಪಾದ ಪಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮನೆಸಿನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಐವತ್ತು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೨೭-೨೯ ದಕ್ಷನು ತಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಜನರನ್ನು ಧರ್ಮ ನಿಗೂ, ಹದಿಮೂರು ಜನರನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯನಿಗೂ ಇನ್ನೆಳು ಜನರನ್ನು ಚಂದ್ರನಿಗೂ, ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತೆಗಳೂ, ದೈತ್ಯರೂ, ನಾಗರೂ, ಗೋವುಗಳೂ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಅಪ್ಸರಸರೂ, ದಾನವರೂ, ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರ ಮೈಥುನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು ದಕ್ಷನಿಂದ ಹಿಂದಿನವರಿಗೆ ತಪೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರಿಗೆ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೂ, ನೋಟದಿಂದಲೂ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದಲೂ, ಪುತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಅಂಗುಷ್ಠಾದ್ಧಕ್ಷಿಣಾದ್ಧಕ್ಷಃ ಪೂರ್ವಂ ಜಾತಶ್ಚುತೋ ಮಯಾ |

ಕಥಂ ಪ್ರಾಚೇತಸೋ ಭೂಯಸ್ಸಸಂಭೂತೋ ಮಹಾಮುನೇ || ೮೦ ||

ಏಷ ಮೇ ಸಂಶಯೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನುಮಹಾರ್ಹ್ಯದಿ ವರ್ತತೇ |

ಯದ್ಧೌಹಿತೃಶ್ಚ (ಸ್ಯ) ಸೋನುಸ್ಯ ಪುನಶ್ಚೈಶುರತಾಂ ಗತಃ || ೮೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಉತ್ಪತ್ತಿಶ್ಚ ನಿರೋಧಶ್ಚ ನಿಷ್ಕೋ ಭೂತೇಶು ಸತ್ತಮ |

ಮುಷಯೋತ್ರ ನ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಯೇಚಾನ್ಯೇ ದಿವ್ಯಚಕ್ಷುಷಃ || ೮೨ ||

ಯುಗೇಯುಗೇ ಭವಂತ್ಯೇತೇ ದಕ್ಷಾದ್ಯಾ ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ಪುನಶ್ಚೈವಂ ನಿರುದ್ಯಂತೇ ವಿದ್ವಾಂಸ್ತತ್ರ ನ ಮುಹ್ಯತಿ || ೮೩ ||

ಕಾನಿಷ್ಠ್ಯಂ ಜೈಷ್ಠ್ಯಮಪೇಷಾಂ ಪೂರ್ವಂ ನಾಭೂದ್ಧಿಷೋತ್ತಮ |

ತಪ ಏವ ಗರೀಯೋಽಭೂಪ್ಸ್ರಭಾವಶ್ಚೈವ ಕಾರಣಂ || ೮೪ ||

೮೦-೮೧. ಮೈತ್ರೇಯನು 'ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪರಾಶರರೇ ಹಿಂದೆ ದಕ್ಷನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಲದ ಹೆಚ್ಚಿರಲಿವೆಂದು ಹುಟ್ಟಿದನೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೆನು. ಪುನಃ ಅವನು ಪ್ರಚೇತಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದನು? ಚಂದ್ರನ (ಅಥವಾ ಚಂದ್ರನು ದಕ್ಷನ ಮೊಮ್ಮಗನು. ಅತ್ರಿ ಸಕಿಯಾದ ಅನುಕೂಲನು ಪುತ್ರ) ನುಗಳಾದ ಮಾರಿಷಾ ಎಂಬುವಳ ಮಗನಾದ ದಕ್ಷನು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾವನಾದನು? ಈ ನನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಸಂದೇಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು! ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

೮೨-೮೪. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು: - ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಾಶಗಳು ಪ್ರವಾಹ ರೂಪವಾಗಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಋಷಿಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಂತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ವಂದಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವರು. ಮತ್ತು ನಾಶವಾಗುವರು. ತಿಳಿವವನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕಿರಿಯನು ಹಿರಿಯನು ಎಂಬ ಭೇದವು ಹಿಂದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆಯೇ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದ್ದಿತು.

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ದೇವಾನಾಂ ದಾನವಾನಾಂ ಚ ಗಂಧರ್ವೋರಗರಕ್ಷಾಂ |

ಉತ್ಪತ್ತಿಂ ವಿಸ್ತರೇಣೇಹ ಮಮ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತ್ರಕೀರ್ತಯ || ೮೫ ||

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಪ್ರಜಾಃ ಸೃಜೇತಿ ವ್ಯಾದಿಷ್ಟಃ ಪೂರ್ವಂ ದಕ್ಷಃ ಸ್ವಯಂಭುವಾ |

ಯಥಾ ಸಸರ್ಜ ಭೂತಾನಿ ತಥಾ ಶೃಣು ಮಹಾಮುನೇ || ೮೬ ||

ಮಾನಸಾನ್ಯೇವ ಭೂತಾನಿ ಪೂರ್ವಂ ದಕ್ಷೋಽಸೃಜತ್ತದಾ |

ದೇವಾನ್ಯಷೀನ್ಸಗಂಧರ್ವಾನಸುರಾನ್ವನ್ಸ ಗಾಂಸ್ತಥಾ || ೮೭ ||

ಯದಾಽಸೃ ಸೃಜ್ಯಮಾನಸ್ಯ ನ ವ್ಯವರ್ಧಂತ ತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ |

ತತಃ ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಸ ಪುನಃ ಸೃಷ್ಟಿಹೇತೋಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೮೮ ||

ಮೈಥುನೇನೈವ ಧರ್ಮೇಣ ಸಿಸೃಕ್ಷುರ್ವಿವಿಧಾಃ ಪ್ರಜಾಃ |

ಸುತಾಂ ಸುತಪಸಾ ಯುಕ್ತಾಂ ಮಹತೀಂ ಲೋಕಧಾರಿಣೀಂ || ೮೯ ||

೮೫. ಮೈತ್ರೇಯನು 'ಪರಾಶರರೇ ಈ ಪ್ರಾಚೇತಸ ದಕ್ಷನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದೇವದಾನವರು, ಗಂಧರ್ವರು, ಉರಗರು, ರಾಕ್ಷಸರು ಮುಂತಾದವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು' ಎಂದನು.

೮೬-೮೯. ಹಿಂದೆ ದಕ್ಷನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು:—ಮೊದಲು ದಕ್ಷನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಅಸುರರು, ಪನ್ನ ಗರು ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅವನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಪ್ರಜೆಗಳು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಆಮೇಲೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪ್ರಜೆಗಳು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಬೇಕಾದರೆ ಮೈಥುನ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಜಾತಿಯ ಮಗಳೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದವಳೂ ಮಹಾ ಮಹಿಮಳೂ, ಲೋಕವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಶಕ್ತಳೂ ಆದ ಅಸಿಕ್ನಿಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

- ಅಥ ಪುತ್ರಸಹಸ್ರಾಣಿ ವೈರಿಣ್ಯಾಂ ಪಂಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ |
 ಅಸಿಕ್ಷಾಂ ಜನಯಾಮಾಸ ಸರ್ಗಹೇತೋಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೧೧ ||
- ತಾಸ್ತೃಷ್ಣಾ ನಾರದೋ ವಿಪ್ರ ಸಂವಿನರ್ಥಯಿಷೂಸ್ತ್ರಜಾಃ |
 ಳಂಗಮ್ಯ ಪ್ರಿಯಸಂನಾದೋ ದೇವರ್ಷಿರಿದಮುಬ್ರವೀತ್ || ೧೨ ||
- ಹೇ ಹರ್ಯಶ್ವಾ ಮಹಾವೀರ್ಯಾಃ ಪ್ರಜಾ ಯೂಯಂ ಕರಿಷ್ಯಥ |
 ಈದೃಶೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಯತೋ ಭವತಾಂ ಶ್ರೂಯತಾಮಿದಂ || ೧೩ ||
- ಬಾಲಿಶಾ ಬತ ಯೂಯಂ ವೈ ನಾಸ್ಯಾ ಜಾನೀತ ವೈ ಋವಃ |
 ಅಂತರೂರ್ಧ್ವಮಧಶ್ಚೈವ ಕಥಂ ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಥ ವೈ ಪ್ರಜಾಃ || ೧೪ ||
- ಊರ್ಧ್ವಂ ತಿರೈಗದಶ್ಚೈವ ಯದಾಪ್ರತಿಹತಾ ಗತಿಃ |
 ತಥಾ ಕಸ್ಮಾದ್ಭವೋ ನಾಂತಂ ಸರ್ವೇ ದ್ರಕ್ಷ್ಯಥ ಬಾಲಿಶಾಃ || ೧೫ ||
- ತೇ ತು ತದ್ವಚನಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಯಾತಾ ಸರ್ವಶೋ ದಿಶಂ |
 ಅದ್ಯಾಪಿ ನ ನಿವರ್ತಂತೇ ಸಮುದ್ರೇಭ್ಯ ಇವಾಪಗಾಃ || ೧೬ ||

೧೦-೧೪. ಅನೇಲಿ ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಸಿಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಹರ್ಯಶ್ವರೆಂಬ ಐದು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಾರದನು ಅವರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹಿತವಾದ ಮಾತನಾಡುತ್ತ 'ಮಹಾ ವೀರ್ಯವಂತರಾದ ಹರ್ಯಶ್ವರೇ ನೀವು ಪ್ರಜಾವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ನೀವು ಭೂಮಿಯ ಆದಿ ಮಧ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಇದರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದ ಅಜ್ಞರಾದ ನೀವು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸುವಿರಿ? ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಸರ್ವತ್ರ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಭೂಮಿಯು ಎಂದರೆ ನೀವು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಪ್ರಜೆಗಳು ಶಾಶ್ವತರಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಏಕೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ತತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನೀವು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಅಪಾರ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವಿರಿ, ಎಂದು ಭಾವವು.

ಹರ್ಯಶ್ವೇಷ್ಠ ನಪ್ಪೇಷು ದಕ್ಷಃ ಪ್ರಾಚೇತಸಃ ಪುನಃ |

ವೈರಿಣ್ಯಾಮಥ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರಮಸ್ಯ ಜಪ್ತಭುಃ

|| ೯೬ ||

ವಿವರ್ಧಯಿಷವಸ್ತೇ ತು ಶಬಲಾಶ್ವಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ಪುನಃ |

ಪೂರ್ವೋಕ್ತಂ ವಚನಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾರದೇನೈವ ಚೋದಿತಾಃ

|| ೯೭ ||

ಅನ್ಯೋನ್ಯಮೂಚುಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಸತ್ಕಮಾಹ ಮಹಾಮುನಿಃ |

ಭ್ರಾತೃಣಾಂ ಪದವೀ ಚೈವ ಗಂತವ್ಯಾ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ

|| ೯೮ ||

ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರಮಾಣಂ ಪೃಥ್ವ್ಯಾಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಸ್ಸಕ್ತ್ಯಾನ್ಯಮಹೇ ತತಃ |

ತೇಷು ತೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ ಪ್ರಯಾತಾಃ ಸರ್ವತೋದಿಶಂ |

ಅದ್ಯಾಪಿ ನ ನಿರ್ವಂತೇ ಸಮುದ್ರೇಭ್ಯ ಇವಾಸಗಾಃ

|| ೯೯ ||

ತತಃ ಪ್ರಭೃತಿ ವೈ ಭ್ರಾತಾ ಭ್ರಾತುರನ್ನೇಷಣೇ ದ್ವಿಜ |

ಪ್ರಯಾತೋ ನತ್ಕತಿ ತಥಾ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಂ ವಿಜಾನತಾ

|| ೧೦೦ ||

೯೫-೯೭. ಆ ಹರ್ಯಶ್ವರು ನಾರದನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತತ್ಪುತ್ರರಾದುದರಿಂದ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದ ನದಿಗಳಂತೆ ಅವರು ಹಿಂದಿರುಗಲಿಲ್ಲ. ಹರ್ಯಶ್ವರು ಹೊರಟುಹೋದಮೇಲೆ ಪ್ರಾಚೇತಸರ ದಕ್ಷನು ಅಸಿಕ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಶಬಲಾಶ್ವರೆಂಬ ಸಾವಿರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅವರೂ ಪ್ರಜಾ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರಲು ನಾರದನು ಬಂದು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಮಾತನಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದನು.

೯೮-೧೦೦. ಶಬಲಾಶ್ವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ನಾರದನು ನಿಜವನ್ನೇ ಹೇಳಿದನು. ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿರ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನಾವೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಭೂಮಿಯ ಲಿಂಗಶರೀರದ ಕೊನೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅಮೇಲೆ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪ್ರಜಾಸ್ಥಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡೋಣ. ಎಂದು ಅವರೂ ಅಣ್ಣಂದಿರಂತೆ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದ ನದಿಗಳು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರದಂತೆ ಇದುವರೆಗೂ ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಅಂದಿನಿಂದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದ ತಮ್ಮನು ಬರುವುದೇಯಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ತಿಳಿದವರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಎಂಬ ಲೋಕ ರೂಢಿಯು ಬಂದಿರುವುದು.

ತಾಂಶ್ಚಾಪಿ ನಷ್ಟಾನ್ನಿಜ್ಞಾಯ ಪುತ್ರಾನಕ್ಷಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |
 ಕ್ರೋಧಂ ಚಕ್ರೇ ಮಹಾಭಾಗೋ ನಾರದಂ ತಂ ಶಶಾಪ ಚ || ೧೦೧ ||
 ಸರ್ಗಕಾಮಸ್ತತೋ ವಿದ್ವಾನ್ಸ ನೈತ್ರೇಯ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |
 ಪಷ್ಠಿಂ ದಕ್ಷೋಽಸ್ಯ ಜತ್ಯನಾ ವೈರಿಣ್ಯಾಮಿತಿ ನಃ ಶ್ರುತಂ || ೧೦೨ ||
 ದದೌ ಸ ದಶ ಧರ್ಮಾಯ ಕಶ್ಯಪಾಯ ತ್ರಯೋದಶ |
 ಸಪ್ತನಿಂತತಿ ಸೋಮಾಯ ಚತಸ್ರೋಽರಿಷ್ಟನೇಮಿನೇ || ೧೦೩ ||
 ದ್ವೇ ಚೈವ ಬಹುಪುತ್ರಾಯ ದ್ವೇ ಚೈವಾಂಗಿರಸೇ ತಥಾ |
 ದ್ವೇ ಭೃಶಾಶ್ವಾಯ ವಿದುಷೇ ಶಾಸಾಂ ನಾನಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು || ೧೦೪ ||
 ಅರುಂಧತೀ ವಸುರ್ಜಾಮಿರ್ಲಂಘಾ ಭಾನುರ್ಮರುದ್ವತೀ |
 ಸಂಕಲ್ಪಾ ಚ ಮುಹೂರ್ತಾ ಚ ಸಾಧ್ಯಾ ವಿಶ್ವಾ ಚ ತಾದೃತೀ || ೧೦೫ ||
 ಧರ್ಮಪೆಕ್ಷ್ಣೋ ದಶ ತ್ವೇತಾಸ್ತಾಸ್ತ ಸತ್ಯಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು ||
 ವಿಶ್ವೇದೇವಾಸ್ತು ವಿಶ್ವಾಯಾಃ ಸಾಧ್ಯಾ ಸಾಧ್ಯಾನ್ವೃಜಾಯತ | || ೧೦೬ ||

೧೦೧. ದಕಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಶಬಲಾಶ್ವರೂ ನಷ್ಟರಾದೆಂದು ತಿಳಿದು
 ಕೋಪವನ್ನು ಕೊಂಡಿ ನಾರದನಿಗೆ ನಿಂದೆಡಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರು ಎಂದು
 ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೧೦೨-೧೦೪. ಬಳಿಕ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ದಕ್ಷನು ವೀರಣ
 ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳೂ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೂ ಆದ ಅಸಿಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು
 ಪಡೆದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಜನರನ್ನು ಧರ್ಮನಿಗೂ
 ಹದಿಮೂರು ಜನರನ್ನು ಕಾಶ್ಯಪನಿಗೂ, ಇಪ್ಪತ್ತೈಳು ಜನರನ್ನು ಚಂದ್ರನಿಗೂ,
 ನಾಲ್ವರನ್ನು ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಗೂ, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಬಹುಪುತ್ರನಿಗೂ, ಇಬ್ಬರನ್ನು ಭೃಶಾಶ್ವ
 ನೆಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೂ, ಕೊಟ್ಟನು. ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೧೦೫-೧೦೬. ಅರುಂಧತೀ, ವಸು, ಜಾಮೀ, ಲಂಘಾ, ಭಾನು, ಮರುದ್ವತೀ
 ಸಂಕಲ್ಪಾ, ಮುಹೂರ್ತಾ, ಸಾಧ್ಯಾ, ವಿಶ್ವಾ ಇವರು ಹತ್ತು ಜನರು ಧರ್ಮನ

ಮರುತ್ಸತಾಂ ಮರುದ್ವಂತೋ ವಸೋಸ್ತು ವಸವಃ ಸ್ಕೃತಾಃ |

ಮುಹೂರ್ತಾಸ್ತು ಮುಹೂರ್ತಾಯಾಂ ಜಾತಾ ಭಾನೋಸ್ತು ಭಾನವಃ || ೧೦೭ ||

ಲಂಘಾಯಾಸ್ತು ಸುತೋ ಘೋಷೋ ನಾಗವೀಧಿ ಸ್ತು ಜಾಮಿಜಃ

ಪೃಥಿವೀವಿಸಯಂ ಸರ್ವಮರುಂದತ್ಯಾಮಜಾಯತ |

ಸಂಕಲ್ನಾಯಾಂತು ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಜಜ್ಞೇ ಸಂಕಲ್ನ ಏವ ಚ || ೧೦೮ ||

ಯೇ ತ್ವನೇಕವಸುಪ್ರಾಣಾಃ ದೇವಾ ಜ್ಯೋತಿಃಪುರೋಗಮಾಃ |

ವಸವೋಽಪೌ ಸಮಾಖ್ಯಾತಾಸ್ತೇಷಾಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ವಿಷ್ವರಂ || ೧೦೯ ||

ಆಪೋ ಧ್ರುವಶ್ಚ ಸೋಮಶ್ಚ ಧರ್ಮಶ್ಚೈವಾನಿಲೋನಲಃ |

ಪ್ರತ್ಯೂಷಶ್ಚ ಪ್ರಭಾಸಶ್ಚ ವಸವೋ ನಾಮುಭಿಃ ಸ್ಕೃತಾಃ || ೧೧೦ ||

ಊಪಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ನೈಸ್ತಬ್ಧಃ ಶ್ರಮಃ ಶ್ರಾಂತೋಽಧ್ವನಿಸ್ತಥಾ |

ಧ್ರುವಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಭಗವಾನ್ಪಾಲೋ ಲೋಕಪಕಾಲನಃ || ೧೧೧ ||

ಪತ್ತಿಯರು. ಇವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ವಿಶ್ವಾ ಎಂಬುವಳಿಗೆ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ, ಸಾಧ್ಯಾ ಎಂಬುವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯರೂ, ಮರುದ್ವತಿಯಲ್ಲಿ ಮರುದ್ವಂತನೂ, ವಸುವಿನಲ್ಲಿ ವಸುಗಳೂ, ಮುಹೂರ್ತಾ ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತನೂ, ಭಾನುವಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೂ, ಲಂಘಾ ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಘೋಷನೂ, ಜಾಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗವೀಧಿಯೂ, ಅರುಂಧತಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸಂಕಲ್ನಾ ಎಂಬವಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಸಂಕಲ್ನನೂ ಹುಟ್ಟಿದರು.

೧೦೯-೧೧೦. ಅನೇಕ ವಿಧದ ತೇಜಸ್ಸೇ ಬಲವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಆಗ್ನಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಅಷ್ಟವಸುಗಳಲ್ಲಿ ಆಪ, ಧ್ರುವ, ಸೋಮ, ಧರ್ಮ, ಅನಿಲ, ಅನಲ, ಪ್ರತ್ಯೂಷ, ಪ್ರಭಾಸ, ಎಂಬವೇ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು.

೧೧೧-೧೧೩. ಆಪನಿಗೆ ಸ್ತಬ್ಧ, ಶ್ರಮ, ಶ್ರಾಂತ, ಧ್ವನಿ ಎಂಬವರೂ ಧ್ರುವನಿಗೆ ಕಾಲ, ಲೋಕ, ಪ್ರಕಾಲನ ಎಂಬವರೂ, ಸೋಮನಿಗೆ ವರ್ಷನೂ

ಸೋಮಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ವರ್ಚಾ ವರ್ಚಸ್ವೀ ಯೇನ ಜಾಯತೇ || ೧೧೨ ||

ಧರ್ಮಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ದ್ರವಿಣೋ ಹುತಹವ್ಯವಹಸ್ತಥಾ |
ಮನೋಹರಾಯಾಃ ತಿಶಿರಃ ಪ್ರಾಣೋಽಥ ರಮಣಸ್ತಥಾ || ೧೧೩ ||

ಅನಿಲಸ್ಯ ಶಿವಾ ಭಾರ್ಯಾ ತಸ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಃ ಪುರೋಜವಃ |
ಅವಿಜ್ಞಾತಗತಿಶ್ಚೈವ ದ್ವೌ ಪುತ್ರಾವನಿಲಸ್ಯ ತು || ೧೧೪ ||

ಅಗ್ನಿ ಪುತ್ರಃ ಕುಮಾರಸ್ತು ಶರಸ್ತಂಜೇ ವ್ಯಜಾಯತ |
ತಸ್ಯ ಶಾಖೋ ವಿಶಾಖಶ್ಚ ನೈಗಮೇಷಶ್ಚ ಪೃಷ್ಠಜಾಃ || ೧೧೫ ||

ಅಪತ್ಯಂ ಕೃತ್ತಿಕಾನಾಂ ತು ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಇತಿ ಸ್ಪೃತಃ || ೧೧೬ ||

ಪ್ರತ್ಯೂಷಸ್ಯ ವಿದುಃ ಪುತ್ರಂ ಋಷಿಂ ನಾಮ್ನಾ ತುದೇವಲಂ |
ದ್ವೌ ಪುತ್ರೌ ದೇವಲಸ್ಯಾಪಿ ಕ್ಷಮಾವಂತೌ ಮನೀಷಿಣೌ || ೧೧೭ ||

ಬೃಹಸ್ಪತೇಸ್ತು ಭಗಿನೀ ವರಸ್ತ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣೀ |
ಯೋಗಸಿದ್ಧಾ ಜಗತ್ಕೃತ್ಸ್ನಮಸಕ್ತಾ ನಿಕರತ್ಯುತ ||
ಪ್ರಭಾಸಸ್ಯ ತು ಭಾರ್ಯಾ ಸಾ ವಸೂನಾಮುಪ್ಪಮಸ್ಯ ತು || ೧೧೮ ||

ಧರ್ಮನಿಗೆ ಮನೋಹರೆಯಲ್ಲಿ ದ್ರವಿಣನೂ, ಹುತನೂ, ಹವ್ಯವಹನೂ, ತಿಶಿರನೂ, ಪ್ರಾಣನೂ, ರಮಣನೂ ಮಕ್ಕಳು.

೧೧೪-೧೧೭. ಅನಿಲನಿಗೆ ಶಿವಾ ಎಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಜವ, ಅವಿಜ್ಞಾತಗತಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ, ಅಗ್ನಿಗೆ ಜೊಂಡಿನಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಶಾಖ, ವಿಶಾಖ, ನೈಗಮೇಷ ಎಂಬ ನಾಲ್ವರೂ ಮಕ್ಕಳು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯೇ ಕೃತ್ತಿಕಾಪುತ್ರನಾಗಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಪ್ರತ್ಯೂಷನಿಗೆ ದೇವಲನೆಂಬ ಋಷಿಯು ಪುತ್ರನು. ದೇವಲನಿಗೆ ಸಹನೆಯುಳ್ಳವರೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ಆದ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

೧೧೮-೧೨೦. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಸಹೋದರಿಯಾದ ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀಯು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾಗಿಯೂ, ಯೋಗಸಿದ್ಧಳಾಗಿಯೂ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ

ವಿಶ್ವಕರ್ಮಾ ಮಹಾಭಾಗಸ್ತು ಸ್ವಾಂ ಜಜ್ಞೇ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಕರ್ತಾ ಶಿಲ್ಪಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ತ್ರಿದಶಾನಾಂ ಚ ವರ್ಧಕೀ || ೧೧೯ ||

ಬೊಪಣಾನಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಕರ್ತಾ ಶಿಲ್ಪವತಾಂ ವರಃ |

ಯಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಿನಾನಾನಿ ದೇವತಾನಾಂ ಚಕಾರ ಹ |

ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತೋಪಜೀವಂತಿ ಯಸ್ಯ ಶಿಲ್ಪಂ ಮಾಹಾತ್ಮನಃ || ೧೨೦ ||

ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಸ್ತು ಚತ್ತಾರಸ್ತೇಷಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು |

ಅಜೈಕಪಾದಹಿರ್ಬುಧ್ನಾಸ್ತೃಷ್ಣಾ ರುದ್ರಶ್ಚ ವೀರೈರ್ವಾ |

ತ್ವಷ್ಟ್ಯಶ್ಚಾಪ್ಯಾತ್ಮಜಃ ಪುತ್ರೋ ವಿಶ್ವರೂಪೋ ಮಹಾಕೃಷಾಃ || ೧೨೧ ||

ಹರಶ್ಚ ಬಹುರೂಪಶ್ಚ ತ್ರ್ಯಂಬಕಶ್ಚಾಪರಾಜಿತಃ |

ವೃಷಾಕಪಿಶ್ಚ ಶಂಭುಶ್ಚ ಕಪರ್ದೀ ರೈವತಶ್ಚಾ || ೧೨೨ ||

ಮೃಗವ್ಯಾಧಶ್ಚ ಶರ್ವಶ್ಚ ಕಪಾಲೀ ಚ ಮಹಾಮುನೇ |

ಏಕಾದಶೈತೇ ಕಥಿತಾ ರುದ್ರಾಸ್ತು ಭುವನೇಂದ್ರರಾಃ || ೧೨೩ ||

ಸಂಚರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವಳು. ಇವಳು ಎಂಟನೆಯ ವಸುವಾದ ಸಭಾಪನ ಹೆಂಡತಿಯು. ಇವಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಿಲ್ಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಹಾಮಹಿಮೆ ನಾದ ದೇವಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನು ಅನೇಕ ಅಭರಣಗಳನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ವಿಮಾನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇವನ ಶಿಲ್ಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಲಿತು ಮನುಜರೂ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವರು.

೧೨೧-೧೨೪. ಆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಸಹೋದರಿಯಲಿ ಅಜೈಕಪಾತ್. ಅಹಿರ್ಬುಧ್ನಾ ತ್ವಷ್ಟಾ, ರುದ್ರ, ಎಂಬ ನಾಲ್ವರು ಹುಟ್ಟಿದರು. ತ್ವಷ್ಟ್ಯವಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪನೆಂಬುವನು ಮಗನು. ರುದ್ರನು ಹರ, ಬಹುರೂಪ, ತ್ರ್ಯಂಬಕ, ಅಪರಾಜಿತ, ವೃಷಾಕಪಿ, ಶಂಭು, ಕಪರ್ದೀ, ರೈವತ, ಮೃಗವ್ಯಾಧ, ಶರ್ವ, ಕಪಾಲಿ, ಎಂಬ ಹನ್ನೊಂದು ರೂಪವಾಗಿ ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೈಷಿಕೋಡು ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯರಾಗಿರುವರು.

ಶಕಂ ಸ್ತೇಕಂ ಸಮಾಖ್ಯಾತಂ ರುದಾಣಾನುಗುಣೌಜಸಾಂ ।

ಕಾಸ್ಯ ಪಸ್ಯ ತು ಭಾರಾ ಯಾಸ್ತಾಸಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು ॥ ೧೦೮ ॥

ಅದಿತಿರ್ದಿತಿರ್ದನುಶ್ಚೈವಹ್ಯರಿಷ್ಠಾ ಸುರಸಾ ಕಷಾ ।

ಸುರಭಿವಿನತಾ ಚೈವ ತಾಮ್ರಾ ಕೋದವತಾ ಇರಾ ।

ಕದ್ರೂಮೂನಿಶ್ಚ ದರ್ಮಜ್ಞ ತದಪತ್ನಾನ್ಯಿ ಮೇ ಶೃಣು ॥ ೧೦೯ ॥

ಪೂರ್ವಮನ್ವಂತರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ದ್ವಾದಶಾಸನ್ನರೋತ್ತಮಾಃ ।

ತುಷಿತಾ ನಾಮ ತೇಷುನೋನ್ಯಮೂಚುರ್ವೈವಸ್ವತೇಷುನ್ತರೇ ॥ ೧೧೦ ॥

ಉಪಸ್ಥಿತೇಷುತಿ ಯಶಸಶ್ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯಾಂತರೇ ಮನೋಃ ।

ಸಮನಾಯಾಕೃತಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಮಾಗಮ್ಯ ಪರಸ್ಪರಂ ॥ ೧೧೧ ॥

ಅಗಚ್ಛತ ದ್ರುತಂ ದೇವಾ ಅದಿತಿಂ ಸಂಪ್ರವಿಶ್ಯ ವೈ ।

ಮನ್ವಂತರೇ ಪ್ರಸೂಯಾಮಸ್ತನ್ನಃ ಶ್ರೀಯೋ ಏವೇದಿತಿ ॥ ೧೧೨ ॥

ಈ ಏಕಾದಶ ರುದ್ರರೇ ತಮ್ಮ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನೂರೊಂದು ಜನ ರುದ್ರರಾಗಿ, 'ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸಹಸ್ರತೋಯೇ ರುದ್ರಾ ಅಧಿಭೂವ್ಯಾಂ' ಎಂಬ ವೇದ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಅನೇಕ ರುದ್ರರಾಗಿರುವರು. ಇನ್ನು ಕಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯರ ಕೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು :—

೧೦೮-೧೦೯. ಅದಿತಿ, ದಿತಿ, ದನು, ಅರಿಷ್ಠಾ, ಸುರಸಾ, ಕಷಾ, ಸುರಭಿ ವಿನತಾ, ತಾಮ್ರಾ, ಕೋಧಾ, ವಶಾ, ಇಳಾ, ಕದ್ರೂ, ಎಂಬವರೇ ಹದಿನೂರು ಜನ ಕಶ್ಯಪನಪತ್ನಿಯರು. ಇವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಹಿಂದಿನ ಆರನೆಯದಾದ ಚಾಕ್ಷುಷ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ತುಷಿತರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಏಳನೆಯ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲು ಮಹಾಯಶಸ್ತಿಗಳಾದ ಆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಏನೆಂದರೆ:—ದೇವತೆಗಳೇ ಬೇಗ ಬನ್ನಿರಿ. ನಾವು ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಪವೇಶಿಸಿ

ವಿವಮುಕ್ತಾ ತು ತೇ ಸರ್ವೇ ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯಾಂತರೇ ಮನೋಃ |

ಮಾರೀಚಾತ್ಮಶ್ಯಪಾಷ್ಣಾತಾ ಸ್ತ್ರೀದಿತ್ಯಾ ದಕ್ಷಕನ್ಯಯಾ || ೧೨೯ ||

ತತ್ರ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಶಕ್ರಶ್ಚ ಜಜ್ಞಾತೇ ಪುನರೇವ ಹಿ |

ಅರ್ಯಮಾ ಚೈವ ಧಾತಾ ಚ ತ್ವಷ್ಟಾ ಪೂಷಾ ತಥೈವ ಚ || ೧೩೦ ||

ವಿವಸ್ವಾನ್ಸವಿತಾ ಚೈವ ಮಿತ್ರೋ ವರುಣ ಏವ ಚ |

ಅಂಶುರ್ಭಗಶ್ಚಾತಿತೇಜಾ ಆದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಕೃತಾಃ || ೧೩೧ ||

ಚಾಕ್ಷುಷಸ್ಯಾಂತರೇ ಪೂರ್ವಮಾಸನ್ಯೇ ತುಷಿತಾಃ ಸುರಾಃ |

ವೈವಸ್ವತೇಽಂತರೇ ತೇ ವೈ ಆದಿತ್ಯಾ ದ್ವಾದಶ ಸ್ಕೃತಾಃ || ೧೩೨ ||

ಮುಂದಿನ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟೋಣ. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಚಾಕ್ಷುಷ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ದೇವತೆಗಳು ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಂಡು ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಮರೀಚಿ ಪುತ್ರನಾದ ಕಶ್ಯಪನಿಂದ ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು.

೧೩೦-೧೩೨. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ದೇವೇಂದ್ರ, ಅರ್ಯಮ, ಧಾತ, ತ್ವಷ್ಟ, ಪೂಷ, ವಿವಸ್ವಾನ್, ಸವಿತ್, ಮಿತ್ರ, ವರುಣ, ಅಂಶು ಭಗ ಎಂಬೀ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಚಾಕ್ಷುಷಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ ತುಷಿತಾ ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ದೇವತೆಗಳೇ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಾದರು. (ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ಏಕಾದಶರುದ್ರರು ಎಂಬ ಕ್ರಮದಿಂದ ರುದ್ರರಾದ ಮೇಲೆ ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಈಗ ಕಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ದಿತಿಯ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅದು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಮಿಕ್ಕ ದಕ್ಷ ಕನ್ಯೆಯರ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು.)

ಸತ್ತವಿಂಶತಿ ಯಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸೋಮಸತ್ಕೋಽಥ ಸುವ್ರತಾಃ	
ಶಾಸಾನುಸತ್ಯಾನ್ಯಭವಂದೀಪ್ತಿಮಂತ್ಯತಿ ತೇಜಸಾಂ	೧೩೫
ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಪತ್ನೀನಾಮಸತ್ಯಾನೀಹ ಸೋಡಶ	೧೩೪
ಬಹುಪುತ್ರಸ್ಯ ವಿದುಸಶ್ಚತಸ್ರೋ ವಿದ್ಯುತಃ ಸ್ತುತಾಃ	೧೩೫
ಪ್ರತ್ಯಂಗಿರಸಜಾಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಋಚೋ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಸತ್ಯತಾಃ	೧೩೬
ಭೃಶಾಶ್ಚಸ್ಯ ತು ದೇವರ್ಷೇರ್ದೇವಪ್ರಹರಣಾ ಸ್ತುತಾಃ	೧೩೭
ಏಕೇ ಯುಗಸಹಸ್ರಾಂತೇ ಜಾಯಂತೇ ಪುನರೇವ ಹಿ	
ಸರ್ವೇ ದೇವಗಣಾಸ್ತಾತ ತ್ರಯಸ್ಪಿಂಶತ್ತು ಛಂದಜಾಃ	
ಶೇಷಾಮುಪೀಹ ಸತತಂ ನಿರೋಧೋತ್ಪತ್ತಿರುಚ್ಯತೇ	೧೩೮

೧೩೫-೧೩೫. ಚಂದ್ರನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ಜನ ದಕ್ಷಪುತ್ರಿಯರಿಗೆ ಸುಂದರರೂ ಅತ್ಯಂತ ತೇಜಸ್ವಿಗಳೂ ಆದ ಅನೇಕ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಯ ನಾಲ್ವರು ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಹದಿನಾರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಬಹುಪುತ್ರನ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ವಿದ್ಯುತ್ತುಗಳು ಮಕ್ಕಳಾದರು. (ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಮಿಂಚುಗಳು :— ಕಪಿಲವರ್ಣದ ಮಿಂಚಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಾಳಿಯೂ, ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣದ ಮಿಂಚಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಬಿಸಿಲೂ, ಹಳದಿಯ ಬಣ್ಣದ ಮಿಂಚಿಗೆ ಮಳೆಯೂ, ಬಿಳಿಯ ಮಿಂಚಿಗೆ ದುರ್ಭಿಕ್ಷವೂ ಫಲವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.)

೧೩೬-೧೩೭. ಅಂಗಿರಸ್ಸಿನ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಋಗ್ವೇದದ 'ಯಾಂಕಲ್ಪಯತಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮೂವತ್ತು ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಾದವರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಭೃಶಾಶ್ಚನ ಇಬ್ಬರು ಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಶಸ್ತ್ರಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಮಕ್ಕಳಾದರು.

೧೩೮-೧೩೯. ಅಷ್ಟವಸುಗಳು, ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರು, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ವಸವ್ಯಾರ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ದೇವತೆಗಳು

ಯಥಾ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮೈತ್ರೇಯ ಉದಯಾಸ್ತಮಯಾವಿಹ |

ಏವಂ ದೇವನಿಕಾಯಾಸ್ತೇ ಸಂಭವಂತಿ ಯುಗೇಯುಗೇ || ೧೩೯ ||

ದಿತ್ಯಾಃ ಪುತ್ರದ್ವಯಂ ಜಜ್ಞೇ ಕಾಶ್ಯಪಾದಿತಿ ನಃ ಶ್ರುತಂ |

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಶ್ಚೈವ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಶ್ಚ ದುರ್ಜಯಃ || ೧೪೦ ||

ಸಿಂಹಿಕಾ ಚಾಭವತ್ಕನ್ಯಾ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತೇಃ ಪರಿಗ್ರಹಃ

|| ೧೪೧ ||

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋಃ ಪುತ್ರಾಶ್ಚತಾರಃ ಸ್ತಥಿತೌಜಸಃ |

ಅನುಹ್ಲಾದಶ್ಚ ಹ್ಲಾದಶ್ಚ ಪ್ರಹ್ಲಾದಶ್ಚೈವ ಬುದ್ಧಿಮಾಃ |

ಸಂಹ್ಲಾದಶ್ಚ ಮಹಾವಿರಾ ದೈತ್ಯವಂಶವಿವರ್ಧನಾಃ

|| ೧೪೨ ||

ತೇಷಾಂ ಮದ್ವೇ ಮಹಾಬಾಗಃ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದ್ವಗೃತೀ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಪರಮಾಂ ಭಕ್ತಿಂ ಯ ಉನಾಹ ಜನಾರ್ದನೇ

|| ೧೪೩ ||

ಸಾವಿರ ಚತುರ್ಯುಗಗಳು ಕಳೆದಮೇಲೆ ಪುನಃ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಉದಯಾಸ್ತಮಯಗಳು ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯವಾದುದೋ ಹಾಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರತಿ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಾಶಗಳು ನಿತ್ಯವಾದುದು.

೧೪೦-೧೪೨ ಕಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಎಂಬ ಶೂರರಾದ ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೂ, ಸಿಂಹಿಕಾ ಎಂಬ ಪುತ್ರಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಆ ಸಿಂಹಿಕೆಯು ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಎಂಬವನ ಪತ್ನಿಯಾದಳು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿಗೆ ಅನುಹ್ಲಾದ, ಹ್ಲಾದ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಸಂಹ್ಲಾದ ಎಂಬ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯ ವಂಶಂವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು.

೧೪೩-೧೪೮. ಇವರ ನಡುವೆ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವಂತನೂ, ಸರ್ವತ್ರಸಮ ದರ್ಶಿಯೂ ಆದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರಲು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು

ದೈತ್ಯೇಂದ್ರದೀಪಿತೋ ವಹ್ನಿಃ ಸರ್ವಾಂಗೋಪಚಿತೋ ದ್ವಿಜಃ |

ನ ದದಾಹ ಚ ಯಂ ನಿಪ್ರ ವಾಸುದೇವೇ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತೇ

|| ೧೪೪ ||

ಮಹಾರ್ಣವಾಂತಃಸಲೀಲೆ ಸ್ಥಿತಸ್ಯ ಚಲತೋ ಮಹೀ |

ಚಚಾಲ ಚಲತಾ ಯಸ್ಯ ಪಾಶಬದ್ಧಸ್ಯ ಧೀಮತಃ

|| ೧೪೫ ||

ನ ಭಿನ್ನಂ ವಿವಿಧೈಃ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ಯಸ್ಯ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಪಾತಿತ್ಯೈಃ |

ಶರೀರಮದ್ರಿಕೃತಿನಂ ಸರ್ವತ್ರಾಚ್ಯುತಚೇತಸಃ

|| ೧೪೬ ||

ವಿಸಾನಲೋಜ್ವಲಮುಖಾ ಯಸ್ಯ ದೈತ್ಯಪ್ರಚೋದಿಕಾಃ |

ನಾಂತಾಯ ಸರ್ಪಪತಯೋ ಬಭೂವುರುರುತೇಜಸಃ

|| ೧೪೭ ||

ಕೈಲೈರಾಕ್ರಾಂತದೇಶೋಽಪಿ ಯಃ ಸ್ವರನ್ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ |

ತತ್ಕಾಜ ನಾತ್ಮನಃ ಪ್ರಾಣಾ ನಿಷ್ಪುಸ್ವರಣದಂತಿತಃ

|| ೧೪೮ ||

ಪತಂತಮುಚ್ಚಾದವನಿಯುಮುಪೇತ್ಯ ಮಹಾಮತಿಂ |

ದಧಾರ ದೈತ್ಯಪತಿನಾ ಕ್ಲಿಪ್ತಂ ಸ್ವರ್ಗನಿವಾಸಿನಾ

|| ೧೪೯ ||

ಅವನನ್ನು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿದರೂ ಆ ಉರಿಯು ಅವನನ್ನು ಸುಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಯವಗಳನ್ನು ಚಲಿಸಿದರೆ ಭೂಮಿಯೇ ಚಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ದೈತ್ಯರಾಜನು ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದರೂ ಪರ್ವತದಂತೆ ಕಠಿನವಾದ ಅವನ ಶರೀರವು ಗಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಷರೂಪವಾದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರದೆ ಹೋದುವು. ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಇವನ ಮೇಲೆ ತಂದು ಹಾಕಿದರೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇವನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

೧೪೯-೧೫೦. ಸ್ವರ್ಗನಾಸಿಯಾದ ದೈತ್ಯರಾಜನು ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಹಾಕಿದಾಗ ತಪೋನಿಷ್ಠನಾದ ಅವನನ್ನು ಭೂದೇವಿಯೇ

ಯಸ್ಯ ಸಂಶೋಷಕೋ ವಾಯುದೇಹೇ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಯೋಜಿತಃ |

ಅನಾಪ ಸಂಕ್ರಯಂ ಸದ್ಭ್ರಿತ್ವಸ್ಯೇ ಮಧುಷೂದನೇ || ೧೫೦ ||

ವಿಕಾಣಭಂಗಮುನ್ಮತ್ತಾ ಮದಹಾನಿಂ ಚ ದಿಗ್ಗಜಾಃ |

ಯಸ್ಯ ವಕ್ಷಃಸ್ಥಲೇ ಪ್ರಾಸ್ತಾ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಪರಿಣಾಮಿತಾಃ || ೧೫೧ ||

ಯಸ್ಯ ಚೋತ್ಪಾದಿತಾ ಕೃತ್ಯಾ ದೈತ್ಯರಾಜಪುರೋಹಿತೈಃ |

ಬಭೂವ ನಾಂತಾಯ ಪುರಾ ಗೋವಿಂದಾಸಕ್ತಚೇತಸಃ || ೧೫೨ ||

ಶಂಬರಸ್ಯ ಚ ಮಾಯಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಮತಿನಾಯಿನಃ |

ಯಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಯಾಕ್ತಂ ಚಕ್ರೇಣ ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ನಿತಥೀಕೃತಂ || ೧೫೩ ||

ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಸೂದೋಪಹೃತಂ ಯಸ್ಯ ಹಾಲಾಹಲಂ ವಿಷಂ |

ಜರಯಾನಾಸ ಮತಿನಾನವಿಕಾರಮನುತ್ಸರೀ || ೧೫೪ ||

ಬಂದು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶರೀರವನ್ನು ಶೋಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೈತ್ಯರಾಜನು ವಾಯುವನ್ನು ಅವನ ಶರೀರದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ವಾಯುವು ನಾಶಹೊಂದಿತು.

೧೫೧-೧೫೪. ದೈತ್ಯರಾಜನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮದಿಸಿದ ದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಲು ಅವನು ಕೊಂಬನ್ನು ಮುರಿದ ಕೊಂಡು ಮದವಿಲ್ಲದುವಾದವು. ದೈತ್ಯರಾಜನ ಪುರೋಹಿತರು ಗೋವಿಂದನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಬಿಚಾರಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಅದರಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ಮರಣವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾ ಮಾಯಾವಿಯಾದ ಶಂಬರಾಸುರನ ಸಾವಿರಾರು ಮಾಯೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಫಲವಿಲ್ಲದುವಾದುವು. ದೈತ್ಯರಾಜನ ಅಡಿಗೆಯವರು ಹಾಲಾಹಲವೆಂಬ ವಿಷವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕುಡಿಸಿದರು. ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಮಾತ್ಸರ್ಯವಿಲ್ಲವನೂ ಆದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಅದನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಸಮಚೇತಾ ಜಗತ್ಕಸ್ತಿಸ್ತಃ ಸರ್ವೇಷ್ಟೇವ ಜಂತುಷು |

ಯಥಾಣ್ಣತ್ಮನಿ ತಥಾಣ್ಣೈಷಾಂ ಪರಂ ಮೈತ್ರಗುಣಾನ್ವಿತಃ || ೧೫೫ ||

ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸತ್ಯಶೌರಾದಿಗುಣಾನಾಮಾಕರಃ ಪರಃ |

ಉಪಮಾನಮಶೇಷಾಣಾಂ ಸಾಧೂನಾಃ ಯಃ ಸದಾಭವತ್ || ೧೫೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಪಂಚದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

೧೫೫-೧೫೬. ಪಹ್ಲಾದನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಭಾವದಿಂದ ಇದ್ದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುವರೋ ಅಂತಹ ಸ್ನೇಹಗುಣದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಸತ್ಯ ಶೌಚಾದಿ ಗುಣಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮಸ್ತ ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ಉಪಮಾನ ರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶಃ

ಷೋಡಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಕಥಿತೋ ಭವತಾ ವಂಶೋ ಮಾನವಾನಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಂ |

ಕಾರಣಂ ಚಾಸ್ಯ ಜಗತೋ ವಿಷ್ಣು ರೇವ ಸನಾತನಃ || ೧ ||

ಯತ್ತ್ವೇತದ್ಭಗವಾನಾಹ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ದೈತ್ಯಸತ್ತಮಂ |

ದದಾಹ ನಾಗ್ನಿ ನಾರ್ಘ್ನೈಶ್ಚ ಪುಣ್ಣಸ್ತತ್ಯಾಜ ಜೀವಿತಂ || ೨ ||

ಜಗಾಮ ವಸುಧಾ ಘೋಭಂ ಯತ್ರಾಬ್ಧಿಸಲಿಲೇ ಸ್ಥಿತೇ |

ಸಾಶ್ಚೈರ್ಬದ್ಧೇ ವಿಚಲತಿ ವಿಕೃಪ್ತಾಂಗೈಃ ಸಮಾಹತಾ || ೩ ||

ಶ್ಶೈಲ್ನಿರಾಕ್ರಾಂತದೇಹೋಽಪಿ ನ ಮಮಾರ ಚ ಯಃ ಪುರಾ |

ತ್ವಯಾ ಚಾತೀವ ಮಾಹಾತ್ಮ್ನಂ ಕಥಿತಂ ಯಸ್ಯ ಧೀಮತಃ || ೪ ||

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೪ ಮೈತ್ರೇಯನು ಪರಾಶರ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ' ಉತ್ತಾನಪಾದ. ಧ್ರುವ ಮುಂತಾದ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ವಂಶವನ್ನೂ, ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅನಾನಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಕಾರಣನೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿದಿರಿ. ದೈತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಸುಡಲಿಲ್ಲ. ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದರೂ ಅವನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಅವನು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಭೂಮಿಯು ಚಲಿಸಿತು. ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ತಂದ: ಅವನ ಮೇಲೆ ಹಾರಿದರೂ ಅವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಆ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನೀವೇ ಹೇಳಿದಿರಿ.

ತಸ್ಯ ಪ್ರಭಾವನುತುಲಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಕ್ತಿಮತೋ ಮುನೇ |

ಶ್ರೋತೃನಿಚ್ಛಾಮಿ ಯಸ್ಯೈತಚ್ಚರಿತಂ ದೀಪ್ತತೇಜಃ || ೧೧ ||

ಕಿಂ ನಿಮಿತ್ತಮಸೌ ಶಸ್ತ್ರೈರ್ವಿಕ್ರೋದಿತಿಚ್ಛಿಮುನೇ |

ಕಿಮರ್ಥಂ ಚಾಬ್ಧಿಸಲಿಲೇ ವಿಕ್ರೋದಿ ಧರ್ಮತತ್ಪರಃ || ೧೨ ||

ಅಕ್ರಾಂತಃ ಪರ್ವತೈಃ ಕಸ್ಯಾದ್ವೈಶ್ವೇನ ಮಹೋದಗೈಃ |

ಕ್ಷಿಪ್ತಃ ಕಿಮದ್ರಿಶಿಖರಾಶ್ಚಿಂ ನಾ ಪಾವಕಸಂಚಯೇ || ೧೩ ||

ದಿಗ್ಗಂಧಿನಾಂ ದಂತಜಾಗೈಃ ಸ ಚ ಕಸ್ಯಾನ್ವಿಪೀಡಿತಃ |

ಸಂತೋಷಕೋನಿಲಶ್ಲಾಸ್ಸ ಪ್ರಯುಕ್ತಃ ಕಿಂ ಮಹಾಕುರೈಃ || ೧೪ ||

ಕ್ಷೃತ್ಯಾಂ ಚ ದೈವಸುರನೋ ಯುಯುಜಾತ್ಸತಃ ಕಿಂ ಮುನೇ |

ಶಂಬರಶ್ಚಾಪಿ ಮಾಯಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಂ ಕಿಂ ಪಯುಕ್ತವಾನ್ || ೧೫ ||

ಹಾಲಾಹಲಂ ವಿಷಮಹೋ ದೈತ್ಯಸೂದೈರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಕಸ್ಯಾದ್ಧತ್ತಂ ವಿನಾಶಾಯ ಯಜ್ಞೇಣ ತೇನ ಧೀಮತಾ || ೧೬ ||

೫-೮. ಅವನಿಗೆ ಆ ಮಹಿಮೆಯು ಅಪಮಾನವಾದ ವಿಷ್ಣು ಬಕ್ತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು. ವಿಶೇಷವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಅವನ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವೆನು. ರಾಕಸರು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆದರು? ಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ಅವನನ್ನು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದರು? ಪರ್ವತಗಳನ್ನೇಕೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದರು? ಹಾವುಗಳಿಂದೇಕೆ ಕಚ್ಚಿಸಿದರು? ಬೆಂಕಿಗೆ ಏಕೆ ಕಾಕಿದರು? ಪರ್ವತವ ಮೇಲಿನಿಂದ ಏಕೆ ತಳ್ಳಿದರು? ದಿಗ್ಗಜಗಳನ್ನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು, ಏಕೆ ಬಾಣ ಪಡಿಸಿದರು? ನಾಶಕರವಾದ ವಾಯುವನ್ನೇಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು?

೯-೧೧. ದೈತ್ಯರು ಗುರುಗಳು ಅಭಿಚಾರಿಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಂಬಂಧರನ ಸಾವಿರಾರು ವಾಯುಗಳನ್ನೂ ಏಕೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು? ದೈತ್ಯರ ಅತಿಗೆಯವರು

ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಚರಿತಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಮಹಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಸೂಚಕಂ || ೧೧ ||

ನ ಹಿ ಕೌತೂಹಲಂ ತತ್ರ ಯದ್ವೈತ್ಯೈರ್ನಹತೋ ಹಿ ಸಃ |

ಅನನ್ಯಮನಸೋ ವಿಷ್ಣೌ ಕಃ ಸಮರ್ಥೋ ನಿಸಾಕನೇ || ೧೨ ||

ತಸ್ಮಿನ್ ಧರ್ಮಪರೇ ನಿತ್ಯಂ ಕೇಶವಾರಾಧನೋದ್ಯತೇ |

ಸ್ವವಂಶಪ್ರಭವೈರ್ಯೈಃ ಕರ್ತುಂ ದ್ವೇಷೋಽತಿದುಷ್ಕರಃ || ೧೩ ||

ಧರ್ಮಾತ್ಮನಿ ಮಹಾಭಾಗೇ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತೇ ವಿಮತ್ಸರೇ |

ದೈತೇಯೈಃ ಪ್ರಹತಂ ಕಸ್ಯಾತ್ಮನ್ಮನೂಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೧೪ ||

ಹಾಲಾಹಲವೆಂಬ ಕ್ರೂರ ವಿಷವನ್ನು ಅವನಿಗೇಕೆ ಕುಡಿಸಿದರು? ವಿಷೇಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಈ ಸಮಸ್ತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವೆನು.

೧೨-೧೪. ದೈತ್ಯರು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಾದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತವುಳ್ಳವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು? ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಧರ್ಮಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರಲು ಅದೇ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದೈತ್ಯರು ದ್ವೇಷಮಾಡಬಾರದ ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ, ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತನೂ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ ವಿಲ್ಲದವನೂ ಆದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ದೈತ್ಯರು ಏಕೆ ಹೊಡೆದರು? ಅದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು.

ಪ್ರಹರಂತಿ ಮಹಾತ್ಮಾನೋ ವಿಪಕ್ಷಾ ಅಸಿ ನೇದ್ಯಶೇ ।

ಗುಣೈಸ್ಸಮನ್ವಿತೇ ಸಾಧೌ ಕಿಂ ಪುನರ್ಯಃ ಸ್ವಪಕ್ಷಜಃ || ೧೫ ||

ತದೇತತ್ಕಥ್ಯತಾಂ ಸರ್ವಂ ವಿಸ್ತರಾನ್ಮುನಿಪುಂಗವ ।

ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯ ಚರಿತಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ಯಶೇಷತಃ || ೧೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೧೫-೧೬. ಮಹಾತ್ಮರಾದವರು ಇಂತಹ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಧು ವಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಶತ್ರುಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದ ಮೇಲೆ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ದೈತ್ಯೇಶ್ವರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರಿತ್ರೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

|| ಸಪ್ತದಶೋಧ್ಯಾಯ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಶ್ರೂಯತಾಂ ಸಮ್ಯಕ್ವರಿತಂ ತಸ್ಯ ಧೀಮತಃ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಸದೋದಾರಚರಿತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೧ ||

ದಿತೇಃ ಪುತ್ರೋ ಮಹಾವೀರೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪುರಾ |

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ವಶಮಾನಿನ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವರದರ್ಷಿತಃ || ೨ ||

ಇಂದ್ರತ್ವಮಕರೋದ್ವೈತ್ಯಸ್ಯ ಜಾಸೀತ್ಸವಿತಾ ಸ್ತಯಂ |

ವಾಯುರಗ್ನಿ ರಪಾಂ ನಾಥಃ ಸೋಮಶ್ಚಾಸೀನ್ಮಹಾಸುರಃ || ೩ ||

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಉದಾರ ಚರಿತ್ರನೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ, ಮಹಾ ಮಹಿಮನೂ ಆದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಹಿಂದೆ ದಿತಿಯ ಮಗನಾದ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಬ್ರಹ್ಮನ ವರದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದವನಾಗಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮ ದಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ತನ್ನಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

೩-೫ ಆ ದೈತ್ಯನೇ ದೇವೇಂದ್ರನಾಗಿ ಸೂರ್ಯನೂ ವಾಯು ಅಗ್ನಿ ವರುಣ ಕುಬೇರ ಯಮ ಮುಂತಾದ ದಿಕ್ಪಾಲಕನೂ ತಾನೇ ಆಗಿ ಸಮಸ್ತ ಯಜ್ಞಭಾಗ

ಧನಾನಾಮಧಿಪಸ್ಯೋಭೂತ್ಸ ಏವಾಸೀತ್ಸ್ಯ ಯಂಯಃ |

ಯಜ್ಞಭಾಗಾನಶೇಷಾಂಸ್ತು ಸ ಸ್ವಯಂ ಬುಭುಜೇಽಸುರಃ || ೪ ||

ದೇವಾಸ್ಸ್ಯರ್ಗಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ತತ್ಪ್ರಾಸಾನ್ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ವಿಚೇರುರವನೌ ಸರ್ವೇ ಬಿಭ್ರಾಣಾ ಮಾನುಷೀಂ ತನುಂ || ೫ ||

ಜಿತ್ವಾ ತ್ರಿಭುವನಂ ಸರ್ವಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೈಶ್ಚರೈರ್ದರ್ಶಿತಃ |

ಉದ್ಧೀಯಮಾನೋ ಗಂಧರ್ವೈರ್ಬುಭುಜೇ ವಿಷಯಾನ್ಪ್ರಿಯಾಃ || ೬ ||

ಪಾನಾಸಕ್ತಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಂ ತದಾ |

ಉಪಾಸಾಂಚಕ್ರೀ ಸರ್ವೇ ಸಿದ್ಧಗಂಧರ್ವಪನ್ನಗಾಃ || ೭ ||

ಅವಾದಯನ್ಮ ಗುಶ್ಠಾನ್ಯೇ ಜಯಶಬ್ದಾಂಸ್ತಥಾ ಪರೇ |

ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಸ್ಯ ಪುರತಶ್ಚಕ್ರುಸ್ವಿದ್ಧಾ ಮುದಾನ್ವಿತಾಃ || ೮ ||

ತತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞತ್ತಾಪ್ಸರಸಿ ಸ್ಫಟಿಕಾಭ್ರಮಯೇಽಸುರಃ |

ಪಪೌ ಪಾನಂ ಮುದಾಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಾಸಾದೇಸು ಮನೋಹರೇ || ೯ ||

ಗಳನ್ನೂ ತಾನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಭಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು.

೬-೯. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ದರ್ಪದಿಂದ ಗಂಧರ್ವರ ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಮಸ್ತ ಸಿದ್ಧರೂ ಗಂಧರ್ವರೂ ಪನ್ನ ಗರೂ ಪಾನಾಸಕ್ತನಾದ ಅವನನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ದೈತ್ಯರಾಜನ ಮುಂದೆ ಸಿದ್ಧರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಗಾನ ಮಾಡಿದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಜಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಅಸುರರು ಸ್ಫಟಿಕ ಶಿಲೆಯಿಂದಲೂ ಅಭ್ರಕಶಿಲೆಯಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟಿದ ಸುಂದರವಾದ ಉಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನರ್ತನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ರಕ್ತಪಾನವೇ ಮುಂತಾದ ಪಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಮಹಾಭಾಗಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ನಾಮ ನಾಮತಃ |

ಸಸಾತ ಬಾಲಪಾಠ್ಯಾದಿ ಗುರುಗೌಹಗತೋಽರ್ಚಕಃ

|| ೧೦ ||

ಏಕದಾ ತು ಸ ಗರ್ಭಾತ್ಕಾ ಜಗಾಮ ಗುರುಣಾ ಸಹ |

ಪಾನಾಸಕ್ತಸ್ಯ ಪುರತಃ ಪಿತುರ್ದೇವ ಸತೀಶ್ಚದಾ

|| ೧೧ ||

ಪಾದಪ್ರಾಣಾಮಾವನತಂ ತಮುತಾ ಸ್ಯ ಸಿತಾ ಸುತಂ |

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪಾಹ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಮಿತೌಜಸಂ

|| ೧೨ ||

ಪತ್ರತಾಂ ಚನತಾ ನತ ಸಾಗಬೂತಂ ಸುಜಾಸಿತಂ |

ಕಾಲೇನೈತಾವತಾ ಯಶ್ಚೇ ಸದೋದ್ಯುಕ್ತೇನ ಶಿಕ್ಷಿತಂ

|| ೧೩ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಶೂಯತಾಂ ತಾತ ನಕ್ಸಾಮಿ ಸಾರಬೂತಂ ತನಾಜ್ಜಯಾ |

ಸಮಾಹಿತಮನಾ ಬೂತ್ಯಾ ಯನ್ಕೇ ಚೇತಸ್ಯವಸ್ಥಿತಂ

|| ೧೪ ||

೧೦-೧೩. ಆ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಗುರುವಿನ ಮನೆಯಲಿ ಬಾಲ್ಯಪಾಠಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಆ ಬಾಲಕನು ಗುರುವಿನೊಡನೆ ಪಾಸಾಸಕನೂ, ದೈತ್ಯರಾಜನೂ ಆದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ತಂದೆಯು ತನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ಮಗನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಗನೇ ನೀನು ಸಾರವಾದ ನಿತಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಲಿ. ಇಷ್ಟು, ಕಾಲದವರೆಗೆ ನೀನು ಕಲಿತಿರುವುದೇನು ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೧೪-೧೫ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು : ತಂದೆಯೇ ನಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾರವಾದ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ನನ್ನ ಮನದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳು. ಆದಿ

ಅನಾದಿಮುಧ್ಯಾಂತಮುಜಮವ್ಯದ್ವಿಕ್ಷಯಮುಚ್ಯುತಂ |
ಪ್ರಣತೋಸ್ಥಿ ಸದಾನಂದಂ ಸರ್ವಕಾರಣಕಾರಣಂ

|| ೧೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏತನ್ನಿ ಶಮ್ಯ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಃ ಕೋಪಸಂರಕ್ತಲೋಚನಃ |
ವಿಲೋಕ್ಯ ತದ್ಗುರುಂ ಪ್ರಾಹ ಸ್ಪುಂತಾಧರಪಲ್ಲವಃ

|| ೧೬ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧೋ ಕಿಮೇತತ್ತೇ ವಿಪಕ್ಷಸ್ತುತಿಸಂಹಿತಂ |
ಅಸಾರಂ ಗ್ರಾಹಿತೋ ಬಾಲೋ ಮಾಮವಜ್ಞಾಯ ದುರ್ಮತೇ

|| ೧೭ ||

|| ಗುರುರುನಾಚ ||

ದೈತ್ಯೇಶ್ವರ ನ ಕೋಪಸ್ಯ ವಶಮಾಗಂತುಮರ್ಹಸಿ |
ಮನೋಪದೇಶಜನಿತಂ ನಾಯಂ ವದತಿ ತೇ ಸುತಃ

|| ೧೮ ||

ಮುಧ್ಯಾಂತಗಳೂ, ವೃದ್ಧಿ, ಕ್ಷಯಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ನಾಶರಹಿತನೂ ಅನಂದಸ್ವರೂಪನೂ ಸರ್ವಕಾರಣನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು.' ಎಂದನು.

೧೬-೧೭. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಕೋಪವಿಂದ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕೆಂಪಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತುಟಿಗಳನ್ನು ನಡುಗಿಸುತ್ತ ಅವನ ಗುರುವನ್ನು ಕುಂತು "ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದ ನೀಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನನ್ನನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವಂತೆ ಅಸಾರವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವೆ." ಎಂದನು.

೧೮. ಗುರುವು 'ದೈತ್ಯರಾಜನೇ ಕೋಪಮಾಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಮಗನು ನಾನು ಉಪದೇಶಮಾಡಿದುದನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.' ಎಂದನು.

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಅನುಶಿಷ್ಟೋಽಸಿ ಕೇನೇದ್ಯಗ್ನ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಕಥ್ಯತಾಂ |

ಮಯೋಪದಿಷ್ಟಂ ನೇಶ್ಯೇಷ ಪ್ರಬ್ರವೀತಿ ಗುರುಸ್ತವ

|| ೧೯ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉನಾಚ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಾ ವಿಷ್ಣು ರಶೇನಸ್ಯ ಜಗತೋ ಯೋ ಹ್ಯದಿ ಸ್ಥಿತಃ |

ತನ್ಮೃತೇ ಪರಮಾತ್ಮಾನಂ ತಾತ ಕಃ ಕೇನ ಶಾಸ್ತ್ರೇಣೇ

|| ೨೦ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಕೋಽಯಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ಸು ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ಯಂ ಬ್ರವೀಷಿ ಪುನಃ ಪುನಃ |

ಜಗತಾಮಿಶ್ವರಸ್ಕೇಹ ಪುರತಃ ಪ್ರಸಭಂ ಮಮ

|| ೨೧ ||

೧೯. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು "ನತ್ನ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ನಿನಗೆ ಇದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಿ ಕೊಟ್ಟಿರು? ಹೇಳು ನಿನ್ನ ಗುರುವು ನಾನು ಉಸದೇಶಮಾಡಿದ ದಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ"

೨೦. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತಂದೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುವ ವಿಷ್ಣುವು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಪರವಾತ್ಮನಾದ ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತಾವನು ಯಾವನಿಗೆ ಅಸ್ಯಣೆ ಮಾಡುವನು" ಎಂದನು.

೨೧. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ನನ್ನ ದುರಿಗೆ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಹೊಗಳುವೆ ಅವನಾರು" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

೧ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ॥

ನ ಶಬ್ದಗೋಚರಂ ಯಸ್ಯ ಯೋಗಿಹೈಯಂ ಪರಂ ಪದಂ |
ಯತೋ ವಿಶ್ವಂ ಸ್ವಯಂ ವಿಶ್ವಂ ಸ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ

॥ ೨೧ ॥

॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ॥

ಪರಮೇಶ್ವರ ಸಂಜ್ಞೋಜ್ಞ ಕಿಮನೋ ಮಯ್ಯವಸ್ಥಿ ತೇ |
ತಥಾದ್ಯ ಮರ್ತುಕಾಮಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಬ್ರವೀಷಿ ಪುನಃ ಪುನಃ

॥ ೨೨ ॥

॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ॥

ನ ಕೇವಲಂ ತಾತ ನುಮ ಪ್ರಜಾನಾಂ
ಸ ಬ್ರಹ್ಮಬೂತೋ ಭವತಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುಃ |
ಛಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಪರಮೇಶ್ವರಶ್ಚ
ಪ್ರಸೀದ ಕೋಶಂ ಕುರುಷೇ ಕಿಮರ್ಥಂ

॥ ೨೪ ॥

೨೧. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳು ಆ ಪರಮಪದವನ್ನು ಡ್ಯಾವಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಜಗತ್ತು ಅವನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ತಾನೇ ಜಗದೂಪನಾಗಿಯೂ ಪರಮೇಶ್ವರನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು” ಎಂದನು.

೨೨. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು “ಮೂಢನೇ ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ನಾನಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪರಮೇಶ್ವರನಾರು? ನೀನು ಸಾಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಪುನಃ ಪುನಃ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ” ಎಂದನು.

೨೪. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ತಂದೆಯೇ ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ ಶಾಂತನಾಗು. ಪ್ರಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ನನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಅಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ನಿನಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ಅವನೇ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಪರಮೇಶ್ವರನಾಗಿರುವನು.

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಶ್ರೀನಿಷ್ಯಃ ಕೋಣಸ್ಯ ಹೃದಯೇ ದುರ್ಭುದ್ಧೇರತಿಪಾಪಕೃತ್ |

ಯೋನೋದ್ಯತಾನ್ಯ ಪಾದೂನಿ ನದತಾ ನಿಷ್ಯಮಾನಕಃ

|| ೨೧ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ನ ಕೇವಲಂ ಮದ್ಧೃದಯಂ ಸ ವಿಷ್ಣು
ರಾಕಮಃ ಲೋಕಾನಖಿಲಾನವಪಿ ತಃ |
ಸಮಾಂ ಸ ಗಾದೀಂಶ್ಚ ಪಿತೃಮೃಶಾ
ನ್ಸಮಸ್ತಚೇಷ್ಟಾಸು ಯುನಕ್ ಸರ್ವಗಃ

|| ೨೨ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ನಿಷ್ಯಾ ,ಮೃತಾಚುಯಂ ದುಃಖ್ಯತಾ ಸ ತಾಂ ಸ ಗುರೋರ್ಗೃಹೇ |

ಯೋಜಿಸೋ ದುರ್ಮತಿಃ ಕೇನ ವಿಶ್ವಪತಿಸಂಸ್ತೃತೌ

|| ೨೩ ||

೨೧. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು “ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಯಾದ ಇವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಸ ವೇಶಮಾಡಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದಲೇ ಅವನೇ ಬಂದವನಾಗಿ ಆಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಡುತ್ತಿರುವನು ” ಎಂದನು.

೨೨. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ವಿಷ್ಣುವು ನನ್ನೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿರುವನು. ತಂದೆಯೇ ಅವನು ನನ್ನ ಲಿಯೂ ನೀನೇ ನೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ಪಾಣಿಗಳಲಿಯೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುವನು ” ಎಂದನು.

೨೩. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ‘ ಈ ದುಷ್ಟನನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಗುರುವಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ನನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ದೇವತೆಗಳ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುವಂತೆ ಯಾವನು ಮಾಡಿರುವನು ? ’ ಎಂದನು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಃ ||

ಅಶ್ವತ್ಥಸ್ತ ತದಾ ದೈತ್ಯೈರ್ನೀಲೋ ಗುರುಗೃಹಂ ಪುನಃ |

ಜಗ್ರಾಹ ವಿದ್ಯಾಮನಿಶಂ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಣೇ ರತಃ || ೨೮ ||

ಕಾಲೇತೀಶೇಷತಿಮಹತಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನುಸುರೇಶ್ವರಃ |

ಸಮಾಹೂಯಾಬ್ರವೀದ್ಗಾಧಾ ಕಾಚಿತ್ಪುತ್ರಕ ಗೀಯತಾಂ || ೨೯ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ಯಶಃ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷೌ ಯತಶ್ಚೈತಚ್ಚೈರಾಚರಂ |

ಕಾರಣಂ ಸಕಲಸ್ಯಾಸ್ಯ ಸ ನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರಸೀದತು || ೩೦ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ||

ದುರಾತ್ಮಾ ವಧ್ಯತಾನೇಷ ನಾನೇನಾರ್ಥೋಽಸ್ತಿ ಜೀವತಾ |

ಸ್ವಪಕ್ಷಹಾನಿಕರ್ತೃತ್ವಾನ್ಯಃ ಕುಲಾಂಗಾರತಾಂ ಗತಃ || ೩೧ ||

೨೮-೨೯. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ದೈತ್ಯರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಗುರುವಿನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಗುರುನೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹಳ ಕಾಲವು ಕಳೆದಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸೇಶ್ವರನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಮಗನೇ ಯಾವುದಾದರೂ ಗದ್ಯ ಪದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಗಾನವಾಗಿ ಹೇಳು ?' ಎಂದನು.

೩೦. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಯಾವ ತತ್ವದಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರೂ ಈ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಹುಟ್ಟಿರುವುದೋ ಇವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕಾರಣರೂಪನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವು ನನುಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ' ಎಂದನು.

೩೧. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ' ಈ ದುರಾತ್ಮನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿರಿ, ಇವನು ಬದುಕಿದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೈತ್ಯಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ನಾಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನನಾದುದರಿಂದ ಇವನು ವಂಶಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು' ಎಂದನು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯಾನ್ವಪ್ತಾಸ್ತತ್ಸೇನ ಕ್ರಗ್ಯಹೀತಮಹಾಯುಧಾಃ |
ಉದ್ಯತಾಸ್ತಸ್ಯ ನಾಶಾಯ ದೈತ್ಯಾಶ್ಚ ತಪಹಸ್ಯಶಃ

|| ೨೨ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಸ್ತೇಷು ಯುಷ್ಮಾಕು ಮಯಿ ಚಾಸೌ ಯಥಾಸ್ಥಿತಃ |
ದೈತೇಯಾಸ್ತೇನ ಸಕೇನ ಮಾಕ್ರಾಮಂತಾಯುಧಾವಿ ವಃ

|| ೨೩ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ತೈತ್ಯತಶೋ ದೈತ್ಯೈತ್ಯಸ್ತಾಘೈರಾಹಕೋಽಪಿ ಸರ್ವ |
ನಾನಾಪೇ ವೇದನಾಮಲ್ಪಾನುಭೂಚ್ಛೈವ ಪುನರ್ನವಃ

|| ೨೪ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ||

ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ವಿನಿವರ್ತಸ್ವ ವೈ ರಿಪಕ್ಷಸ್ತವಾದತಃ |
ಅಬಯಂ ತೇ ಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಿ ಮಾತಿಮೂಢಮತಿರ್ಭವ

|| ೨೫ ||

೨೨. ದೈತ್ಯರಾಜನ ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದ ಸಾವಿರಾರು ದೈತ್ಯರು ಕ್ರೂರ ವಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟರು.

೨೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ' ದೈತ್ಯರೇ ವಿಷ್ಣುವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಶಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಈ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಆಯುಧಗಳು ನನ್ನನ್ನೇನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದನು.

೨೪. ಬಳಿಕ ಸಾವಿರಾರೂ ದೈತ್ಯರು ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದರೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಹೊಸದಾದ ಶರೀರವುಗಳ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದನು (ಅಥವಾ ದೃಢವಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಿದ್ದನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು)

೨೫. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು "ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಾದವನೇ ಈ ಶತ್ರು ಪಕ್ಷದವನ ಸ್ತೋತವನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ವಿಶೇಷ ದಡ್ಡನಾಗ ಬೇಡ" ಎಂದನು.

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ಭಯಂ ಭಯಾನಾಮಪಹಾರಿಣಿ ಸ್ಥಿತೇ
 ಮನಸ್ಕನಂತೇ ಮಮ ಕುತ್ರ ತಿಷ್ಠತಿ |
 ಯಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಿತೇ ಜನ್ಮಜರಾಂತಕಾದಿ
 ಭಯಾನಿ ಸರ್ವಾಣ್ಯಪಯಾಂತಿ ತಾತ

|| ೩೬ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ||

ಭೋ ಭೋ ಸರ್ಪಾ ದುರಾಚಾರನೇನಮತ್ಯಂತ ದುರ್ಮತಿಂ |
 ವಿಷಜ್ವಾಲಾಕುಲೈರ್ವಕ್ತ್ರೈಸ್ಸದ್ಯೋ ನಯತ ಸಂಕ್ಷಯಂ

|| ೩೭ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತೇನ ತೇ ಸರ್ಪಾಃ ಕುಹಕಾಸ್ತಕ್ಷಕಾದಯಃ |
 ಅದಶಂತ ಸಮಸ್ತೇಷು ಗಾತ್ರೇಷ್ಠಿವಿಷೋಲ್ಪಣಾಃ

|| ೩೮ ||

೩೬. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ತಂದೆಯೇ ಯಾವ ದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಹುಟ್ಟಿ, ಮುಪ್ಪು, ಮರಣಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಭಯಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವವೋ ಅಂತಹ ಸಮಸ್ತ ಭಯಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವ ಅನಂತನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಭಯವೆಲ್ಲಿ ಬರುವುದು” ಎಂದನು.

೩೭-೪೦. ಆಗ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ‘ ಎಲೈ ಸರ್ಪಗಳೇ ದುರಾಚಾರಿಯೂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ವಿಷಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬಾಯಿಗಳಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿರಿ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲು ಕುಹಕ ತಕ್ಷನೇ ಮೊದಲಾದ ಹೆಚ್ಚಾದ ವಿಷವುಳ್ಳ ಆ ಸರ್ಪಗಳು ಅವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕಚ್ಚಿದುವು. ಆಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸತ್ಯಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಆ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳು ದೈತ್ಯರಾಜನೇ ನಮ್ಮ

ಸತ್ವಾಸಕ್ತಮತಿಃ ಕೃಷ್ಣೇ ದಶ್ಯಮಾನೋ ಮಹೋರಗೈಃ |
ನ ವಿವೇದಾತ್ಮನೋ ಗಾತ್ರಂ ತತ್ಸ್ಮತ್ಕಾಹ್ಲಾದಸಂಸ್ಥಿತಃ

|| ೩೯ ||

|| ಸರ್ವಾ ಊಚುಃ ||

ದಂಷ್ಟ್ವಾ ವಿಶೀರ್ಣಾ ಮಣಯಸ್ಸುಟಿಂತಿ
ಫಣೇಷು ತಾಪೋ ಹೃದಯೇಷು ಕಂಪಃ |
ನಾಸ್ಯ ತ್ವಚಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಪೀಹ ಭಿನ್ನಂ
ಪ್ರಶಾಧಿ ದೈತ್ಯೇಶ್ವರ ಕಾರ್ಯಮನ್ಯತ್

|| ೪೦ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಕ ||

ಹೇ ದಿಗ್ಗಜಾಸ್ಸಂಕಟಿದಂತಮಿಶ್ರಾ
ಘ್ನ ತೈನಮಸ್ಮ ದ್ರಿಪುಪಕ್ಷಭಿನ್ನಂ |
ತಜ್ಞಾ ವಿನಾಶಾಯ ಭವಂತಿ ತಸ್ಯ
ಯಥಾರಣೇಃ ಪ್ರಜ್ವಲಿತೋ ಹುತಾಶಃ

|| ೪೧ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ಸ ದಿಗ್ಗಜೈರ್ಬಾಲೋ ಭೂಭೃಚೈಶ್ಚಿರಸನ್ನಿಭೈಃ |
ಸಾತಿತೋ ಧರಣೀಪೃಷ್ಠೇ ವಿಷ್ಣಾಣೈರಪ್ಯಪೀಡ್ಯತ

|| ೪೨ ||

ಹಲ್ಲುಗಳು ಮುರಿದುವು. ತಾಪದಿಂದ ಹಡೆಯ ಮಣೆಗಳು ಒಡೆದುಹೋದುವು. ಎದೆಯು ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗಾಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಬೇರೆ ದಂಡನೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡು ಎಂದುವು.

೪೧-೪೪. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು “ ಎಲೈ ದಿಗ್ಗಜಗಳೇ ಅರಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಹೆಚ್ಚಿ ಅರಣಿಯನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುವಂತೆ ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ನನ್ನ ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ನನ್ನನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ದಂತಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿರಿ” ಎಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಆನೆಗಳು ಬಾಲಕನನ್ನು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಕೆಡವಿ

ಸ್ಮರತಸ್ತಸ್ಯ ಗೋವಿಂದಮಿಭದಂ ತಾಸ್ಸ ಹಸ್ತತಃ |

ಶೀರ್ಷಾವಕ್ಷಃಸ್ಥಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ ಪ್ರಾಹ ಪಿತರಂ ತತಃ

|| ೪೩ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ದಂತಾ ಗಜಾನಾಂ ಕುಲಿಶಾಗ್ರನಿಷ್ಕುರಾ

ಶೀರ್ಷಾ ಯದೇತೇ ನ ಬಲಂ ಮನ್ಯೈತತ್ |

ಮಹಾವಿಪತ್ವಾಪವಿನಾಶನೋತ್ರಯಂ

ಜನಾರ್ದನಾನುಸ್ಮರಣಾನುಭಾವಃ

|| ೪೪ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ||

ಜ್ವಾಲೃತಾನುಸುರಾ ವಹ್ನಿರಪಸರ್ಪತ ದಿಗ್ಗಜಾಃ |

ವಾಯೋ ಸನೋಧಯಾಗ್ನಿಂ ತ್ವಂ ದಹ್ಯತಾನೋಷ ಪಾಪಕೃತ್

|| ೪೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಮಹಾಕಾಷ್ಠಚಯಚ್ಛನ್ನಮಸುರೇಂದ್ರೇ ಸುತಂ ತತಃ |

ಪ್ರಜ್ವಾಲೃ ದಾನವಾ ವಹ್ನಿಂ ದದಹುಸ್ವಾಮಿಚೋದಿತಾಃ

|| ೪೬ ||

ದಂತಗಳಿಂದ ಚುಚ್ಚಿದುವು. ಗೋವಿಂದನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಎದೆಗೆ ತಗುಲಿದ ಅವುಗಳ ಕೊಂಬುಗಳು ಸಾವಿರ ಚೂರುಗಳಾಗಿ ಹೋದುವು. ಆಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ ತಂದೆಯೇ ವಜ್ರದಂತೆ ಕಠಿಣವಾದ ಆನೆಯ ದಂತಗಳು ಸಾವಿರ ಚೂರುಗಳಾದುದು ನನ್ನ ಬಲವಲ್ಲ. ಮಹಾವಿಪತ್ತುಗಳೆಂಬ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಜನಾರ್ದನನ ಸ್ಮರಣೆಯ ಮಹಿಮೆಯು” ಎಂದನು.

೪೫-೪೬. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ‘ ದಿಗ್ಗಜಗಳೇ ನೀವು ಹೋಗಿರಿ. ಅಸುರರೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಉರಿಸಿರಿ. ವಾಯುವೇ ನೀನು ಉರಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸು. ಈ ಪಾಪಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡಿ ’ ಎಂದನು. ಆಗ ದಾನವರು ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತಿಯ ಪುತ್ರನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯ ಅವಧಿಯಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ತಾತ್ಪ್ರೇಷ ವಹ್ನಿಃ ಪವನೇರಿತೋಪಿ
 ನ ಮಾಂ ದಹತ್ಯತ್ರ ಸಮಂತತೋಽಹಂ |
 ಪಶ್ಯಾಮಿ ಪದ್ಮಾಸ್ತರಣಾಸ್ತೃತಾನಿ
 ಶೀತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ದಿಶಾಂ ಮುಖಾನಿ

|| ೪೭ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಅಥ ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಂ ಪ್ರೋಚುರ್ಭಾರ್ಗವಸ್ಯಾತ್ಮಜಾ ದ್ವಿಜಾಃ |
 ಪುರೋಹಿತಾ ಮಹಾತ್ಮಾನಸ್ಸಾನ್ಮಾ ಸಂಸ್ತೂಯ ವಾಗ್ವಿನಃ

|| ೪೮ ||

ರಾಜನ್ನಿಯಮ್ಯತಾಂ ಕೋಪೋ ಬಾಲೇಽತ್ರ ತನಯೇ ನಿಜೇ |
 ಕೋಪೋ ದೇವನಿಕಾಯೇಷು ತತ್ರ ತೇ ಸಫಲೋ ಯತಃ

|| ೪೯ ||

ತಥಾ ತಥೈನಂ ಬಾಲಂ ತೇ ಶಾಸಿತಾರೋವಯಂ ನೈಪ |
 ಯಥಾ ವಿಪಕ್ಷನಾಶಾಯ ವಿನೀತಸ್ತೇ ಭವಿಸ್ಯತಿ

|| ೫೦ ||

ಬಾಲತ್ವಂ ಸರ್ವದೋಷಾಣಾಂ ದೈತ್ಯರಾಜಾಸ್ವದಂ ಯತಃ |
 ತತೋಽತ್ರ ಕೋಪಮತ್ಯರ್ಥಂ ಯೋಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ನಾರ್ಭಕೇ

|| ೫೧ ||

ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ಹಾಕಿ ಸುಟ್ಟರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ' ತಂದೆಯೇ ಈ ಬೆಂಕಿಯು ಗಾಳಿಬೀಸಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹರಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ' ಎಂದನು.

೪೮-೫೨. ಆಮೇಲೆ ಶುಕ್ರನ ಪುತ್ರರೂ ಮಾತುಬಲ್ಲವರೂ ಪುರೋಹಿತರೂ ಆದ ಶಂಢಾಮರ್ಕಾದಿಗಳು ದೈತ್ಯ ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತ ' ರಾಜನೇ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನೂ ಬಾಲಕನೂ ಆದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನ್ನ ಕೋಪವು ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ

ನ ತ್ಯಕ್ಷತಿ ಹರೀಃ ಪಕ್ಷಮಸ್ಮಾಕಂ ವಚನಾದ್ಯದಿ |

ತತಃ ಕೃತ್ಯಾಂ ವಥಾಯಾಸ್ಯ ಕರಿಷ್ಯಾಮೋಽನಿವರ್ತಿನೀಂ || ೫೨ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏವಮಭ್ಯರ್ಥಿತಸ್ತೈಸ್ತು ದೈತ್ಯರಾಜಃ ಪುರೋಹಿತೈಃ |

ದೈತ್ಯೈರ್ನಿಷ್ಠಾಸಯಾಮಾಸ ಪುತ್ರಂ ಪಾನಕಸಂಚಯಾತ್ || ೫೩ ||

ತತೋ ಗುರುಗೃಹೇ ಬಾಲಃ ಸ ವಸನ್ಬಾಲದಾನನಾನ್ |

ಅಧ್ಯಾಪಯಾಮಾಸ ಮುಹುರುಪದೇಶಾಂತರೇ ಗುರೋಃ || ೫೪ ||

|| ಪ್ರಹಾದ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರೂಯತಾಂ ಪರಮಾರ್ಥೋ ನೋ ದೈತೇಯಾ ದಿತಿಜಾತ್ಮಜಾಃ |

ನ ಚಾನ್ಯಥೈತನ್ಮಂತವ್ಯಂ ನಾತ್ರ ಲೋಭಾದಿಕಾರಣಂ || ೫೫ ||

ಸಫಲವಾಗುವುದು. ನಾವೂ ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ವಿನಯವಂತ ನಾಗುವಂತೆಯೂ ಶತ್ರುಪಕ್ಷ ನಾಶಕನಾಗುವಂತೆಯೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವೆವು. ಚಿಕ್ಕತನವು ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ ನೀನು ಅತ್ಯಂತ ಕೋಪವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಇವನು ಹರಿಯ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಇವನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕ್ರೂರವಾದ ಅಭಿಚಾರಿಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರು.

೫೩-೫೪. ದೈತ್ಯರಾಜನ ಪುರೋಹಿತರು ಹೀಗೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ತೆಗೆಸಿದನು. ಅಮೇಲೆ ಆ ಬಾಲಕನು ಗುರುಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಕಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೊತೆಗಾರರಾದ ದಾನವ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು ಹೇಗೆಂದರೆ,

೫೫-೫೬. ದೈತ್ಯಪುತ್ರರೇ ನಾನು ಹೇಳುವ ಪರಮಾರ್ಥವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿರಿ. ಇದು ಬ್ರಾಹ್ಮಿಯ ಮಾತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತಿಗೆ

ಜನ್ಮ ಬಾಲ್ಯಂ ತತಃ ಸರ್ವೋ ಜಂತುಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಯೌವನಂ |

ಅನ್ಯಾದತ್ಯೈವ ಭವತಿ ತತೋಽನುದಿವಸಂ ಜರಾ || ೫೬ ||

ತತಶ್ಚ ಮೃತ್ಯುಮಭ್ಯೇತಿ ಜಂತುರ್ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಾತ್ಮಜಾಃ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಚೈತದಸ್ಮಾಕಂ ಭವತಾಂ ತಥಾ || ೫೭ ||

ಮೃತಸ್ಯ ಚ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಭವತ್ಯೇತಚ್ಚ ನಾನ್ಯಥಾ |

ಆಗಮೋಽಯಂ ತಥಾ ಯಚ್ಚ ನೋಸಾದಾನಂ ವಿನೋದ್ಯವಃ || ೫೮ ||

ಗರ್ಭನಾಸಾದಿ ಯಾವತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮೋಪಸಾದನಂ |

ಸಮಸ್ತಾವಸ್ಥಕಂ ತಾವದ್ಧುಃಖಮೇವಾವಗಮ್ಯತಾಂ || ೫೯ ||

ಕ್ಷುತ್ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಪಶಮಂ ತದ್ವಚ್ಛೀತಾದ್ಯುಪಶಮಂ ಸುಖಂ |

ಮನ್ಯತೇ ಬಾಲಬುದ್ಧಿತ್ವಾದ್ಧುಃಖಮೇವ ಹಿ ತತ್ಪುನಃ || ೬೦ ||

ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಮುಂತೆ ಅತ್ಯಾಸೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ, ಜನನ ಬಾಲ್ಯ ಯೌವನ ಮುಪ್ಪು ಮರಣ ಈ ಅನುಭವಗಳು ತಡೆ ಯಿಲ್ಲದೆ ಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಇದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು.

೫೮-೬೦. ಮರಣಹೊಂದಿದವನೇ ಪುನಃ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಎಂಬುದಕ್ಕೆ “ಯೋನಿಮನ್ಯೇ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ಶರೀರತ್ವಾಯ ದೇಹಿನಃ | ಸ್ಥಾಣು ಮನ್ಯೇಸುಸಂ ಯಾಂತಿ ಯಥಾಕರ್ಮ ಯಥಾಶ್ರುತಂ || ಜಾತಸ್ಯ ಹಿ ಧ್ರುವೋ ಮೃತ್ಯುಃ ಧ್ರುವಂ ಜನ್ಮ ಮೃತಸ್ಯ ಚ” ಮುಂತಾದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿರುವುವು. ಜೀವಶಕ್ತಿಯನ್ನುಳ್ಳ ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಗಳ ಸಂಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭವಾಸ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟಾಗುವವರೆಗೂ ದುಃಖವೇ ಇರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಮುಂತಾದಬಾಧೆಗಳು ಶಾಂತವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಮೂಢರು ಸುಖವೆಂದು ತಿಳಿವರು. ಇದು ಭ್ರಾಂತಿಬುದ್ಧಿಯೇ ಹೊರತು, ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ. ಇದು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಆಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ದುಃಖವೇ ಆಗಿರುವುದು.

ಅತ್ಯಂತಸ್ತಿಮಿತಾಂಗಾನಾಂ ವಾಯಾಮೇನ ಸುಖೈಷಿಕಾಂ ।
 ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾನಾವೃತಾಕ್ಷಾಣಾಂ ಪ್ರಹಾರೋಪಿ ಸುಖಾಯತೇ ॥ ೬೦ ॥
 ಕ್ಷ ಶರೀರಮಶೇಷಾಣಾಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾದೀನಾಂ ಮಹಾಚಯಃ ।
 ಕ್ಷ ಕಾಂತಿಶೋಭಾಸೌರಭ್ಯಕನುನೀಯಾದಯೋ ಗುಣಾಃ । ೬೧ ॥
 ಮಾಂಸಾಸ್ಯ ಕ್ವಾಯನಿಣ್ಮೂತ್ರಸ್ನಾಯುನುಜ್ಜಾಸ್ಥಿ ಸಂಹತೌ ।
 ದೇಹೇ ಚೇತ್ಪ್ರೀತಿಮಾನ್ಮೂಢೋ ಭವಿತಾ ನರಕೇಽಪಿ ಸಃ ॥ ೬೨ ॥
 ಅಗ್ನೇಶ್ವೀತೇನ ತೋಯಸ್ಯ ತೃಷಾ ಭಕ್ತಸ್ಯ ಚಕ್ಷುಧಾ ।
 ಕ್ರಿಯತೇ ಸುಖಕರ್ತೃತ್ವಂ ತದ್ವಿಲೋಮಸ್ಯ ಚೇತಸ್ಯಃ । ೬೩ ॥
 ಕರೋತಿ ಹೇ ದೈತ್ಯಪುತ್ರಾ ಯಾವನ್ಮಾತ್ರಂ ಪರಿಗ್ರಹಾಃ ।
 ತಾವನ್ಮಾತ್ರಂ ಸ ಏವಾಸ್ಯ ದುಃಖಂ ಚೇತಸಿ ಯಚ್ಛತಿ ॥ ೬೪ ॥

೬೦-೬೨. ವಾಯುವೇ ಮುಂತಾದ ದೋಷಗಳಿಂದ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೇಷ
 ವಾಗಿ ನೋವುಗಳುಳ್ಳವರು ವ್ಯಾಯಾಮಾದಿ ಶ್ರಮಗಳಿಂದ ಸುಖವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವರು.
 ವ್ಯಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಶ್ರಮರೂಪವಾದ ದುಃಖವೇ ಹೊರತು, ಸುಖವಲ್ಲ. ವೋಹ
 ದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪ್ರಣಯ ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ತ್ರೀಯ
 ಗೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಕಾಲಿನ ಏಟೂ ಸುಖವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಮಲ, ಮೂತ್ರ,
 ಶ್ಲೇಷ್ಮಾದಿಗಳ ಸ್ಥೂಲರೂಪವಾದ ಶರೀರವೆಲ್ಲಿ, ಕಾಂತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಸುಗಂಧ
 ಅಲಂಕಾರ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲಿ, ದುಃಖಕರವಾದ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಭ್ರಾಂತಿ
 ಯಿಂದ ನೋಡುವೆವು. ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಕೇವು, ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ನರಗಳು, ಕೊಬ್ಬು,
 ಮೂಳೆ ಇವುಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮೂಢ
 ಮನುಷ್ಯನು ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವನು.

೬೩-೬೪. ಶೀತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೂ, ಬಾಯಾರಿದಾಗ ನೀರೂ. ಹಸಿವಾಗ
 ಅನ್ನವೂ ಸುಖಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಲ್ಲ
 ದ್ವಾಗಲೂ, ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿದಾಗಲೂ ಅವುಗಳೇ ದುಃಖಕಾರಣಗಳಾಗುವುವು. ದೈತ್ಯ

ಯಾವತಃ ಕುರುತೇ ಜಂತುಸ್ಸಬಂಧಾನ್ಮನಸಃ ಪ್ರಿಯಾಳ |

ತಾವಂತ್ಯೋಸ್ಯ ನಿಖನ್ಯಂತೇ ಹೃದಯೇ ಶೋಕಕಂಕವಃ || ೬೬ ||

ಯದ್ಯದ್ಯುಹೇ ತನ್ನನಸಿ ಯತ್ರ ಕುತ್ರಾವತಿಷ್ಠತಃ |

ನಾಶದಾಹೋಪಕರಣಂ ಕುತಸ್ತ್ರೈವ ತಿಷ್ಠತಿ || ೬೭ ||

ಜನ್ಮನ್ಮಸ್ಯ ಮಹದ್ಬುಃಖಂ ಮ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಚಾಪಿ ತತ್ |

ಯಾತನಾಸು ಯಮುಷ್ಕೋಗ್ರಂ ಗರ್ಭಸಂಕ್ರಮಣೇಷು ಚ || ೬೮ ||

ಗರ್ಭೇ ಚ ಸುಖಲೇಶೋಪಿ ಭವದ್ವಿರನುಮಿಯತೇ |

ಯದಿ ತತ್ಕಥ್ಯತಾಮೇವಂ ಸರ್ವಂ ದುಃಖಮಯಂ ಜಗತ್ || ೬೯ ||

ಬಾಲಕರೇ ಹಣ, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಆಳುಗಳು ಮುಂತಾದ ಪರಿಕರಗಳೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವುವು. ಜೀವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿತವಾದುದೆಂದು ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಕಲತ್ರಾದಿ ಎಷ್ಟು ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟ ದುಃಖದ ಗೂಟಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬೭-೬೯. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧನಾದಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ಅವುಗಳನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಾಶವಾಯಿತೇ, ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತೇ, ಕಳ್ಳರು ಕದ್ದು ಕೊಂಡು ಹೋದರೇ ಎಂದು ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ವಾಸನಾರೂಪವಾಗಿ ದುಃಖವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದೇ ಹೊರತು ಧನಾದಿಗಳಿಗೆ ನಾಶಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೂ, ಸಾಯುವಾಗಲೂ ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಮಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗಲೂ, ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ದುಃಖವೇ ಅನುಭವಗೋಚರವಾಗಿರುವುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸುಖವಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿರಿ ಹೀಗೆ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ದುಃಖರೂಪವಾದುದೇ-ಆಗಿರುವುದು.

ತದೇವಮತಿದುಃಖಾನಾಮಾಸ್ಪದೇ ತು ಭವಾರ್ಣವೇ ।

ಭವತಾಂ ಕಥ್ಯತೇ ಸತ್ಯಂ ವಿಷ್ಣು ರೇಕಃ ಪರಾಯಣಂ || ೭೦ ||

ಮಾ ಜಾನೀತ ವಯಂ ಬಾಲಾ ದೇಹೀ ದೇಹೇಷು ಶಾಶ್ವತಃ ।

ಜರಾ ಯೌವನಜನ್ಮಾತ್ಮಾ ಧರ್ಮಾ ಭೇದಸ್ಯ ನಾತ್ಮನಃ || ೭೧ ||

ಬಾಲೋಽಹಂ ತಾವದಿಚ್ಛಾತೋ ಯತಿಷ್ಯೇ ಶ್ರೇಯಸೇ ಯುನಾ ।

ಯುನಾಹಂ ವಾರ್ಧಕೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಕರಿಷ್ಯಾಮ್ಯಾತ್ಮನೋ ಹಿತಂ || ೭೨ ||

ವೃದ್ಧೋಽಹಂ ಮಮ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಮಸ್ತಾನಿ ನ ಗೋಚರೇ ।

ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಂದಾತ್ಮಾ ಸಮರ್ಥೇಽನಯತ್ಕೃತಂ || ೭೩ ||

ಏವಂ ದುರಾಶಯಾಕ್ಷಿಪ್ತಮಾನಸಃ ಪುರುಷಸ್ಸದಾ ।

ಶ್ರೇಯಸೋಽಭಿಮುಖಂ ಯಾತಿ ನ ಕದಾಚಿತ್ಪಿಪಾಸತಃ || ೭೪ ||

೭೦. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ವೊಬ್ಬನೇ ರಕ್ಷಕನೆಂಬುದನ್ನು ನಿಮಗೆ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು.

೭೧-೭೫. ನಾವು ಬಾಲಕರು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರ ವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನಾವವನು. ಹುಟ್ಟಿ ಯೌವನ, ಮುಪ್ಪು ಎಂಬ ಧರ್ಮಗಳು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹೊರತು ಆತ್ಮನಿಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನು ಬಾಲಕನು. ಪ್ರಾಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಹಿತಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವೆನು. ಈಗ ಪ್ರಾಯದವನು ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವೆನು. ಈಗ ವೃದ್ಧ ನಾದೆನು. ಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಏನು ಮಾಡಲಿ, ಮೂಢನಾಗಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದು ಮತ್ಸ್ಯವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಾವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡದಿರುವನು. ಮನುಷ್ಯನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಟಗಳಲ್ಲಾ ಸಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನೂ

ಬಲೈ ಕ್ರೇಡನಕಾಸಕ್ತಾ ಯೌವನೇ ವಿಷಯೋನ್ಮುಖಾಃ	
ಅಜ್ಞಾನಯಂತ್ಯಕಕ್ತಾ ಚ ವಾರ್ಧಕಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ	೨೫
ತಸ್ಮಾದ್ಬಾಲ್ಯೇ ವಿವೇಕಾತ್ಮಾ ಯತೇತ ಶ್ರೇಯಸೇ ಸದಾ	
ಬಾಲ್ಯಯೌವನವ್ಯದ್ಧಾದ್ವೈದೇಹಭಾವೈರಸಂಯುತಃ	೨೬
ತದೇತದ್ಲೋ ಮಯಾ ಖ್ಯಾತಂ ಯದಿ ಜಾನೀತ ನಾನ್ಯತಂ	
ತದಸ್ಮತ್ಪ್ರೀತಯೇ ವಿಷ್ಣುಸ್ವೈರೈತಾಂ ಬಂಧಮುಕ್ತಿದಃ	೨೭
ಆಯಾಸಸ್ವೈರಣೇ ಕೋಽಸ್ಯ ಸ್ತುತೋ ಯಜ್ಞತಿ ಶೋಭನಂ	
ಸಾಸಕ್ತಯಶ್ಚ ಭವತಿ ಸ್ಮರತಾಂ ತಮಹರ್ನಿಶಂ	೨೮
ಸರ್ವಭೂತಸ್ಥಿತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಮತಿರ್ಯೋಶ್ರೀ ದಿವಾನಿತಂ	
ಭವತಾಂ ಜಾಯತಾಮೋವಂ ಸರ್ವಕ್ಲೇಶಾನ್ಪ್ರಹಾಸ್ಯಥ	೨೯

ಗಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವನು. ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೨೬-೨೭. ಆದುದರಿಂದ ಜೀವನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬಾಲ್ಯ, ಯೌವನ, ವಾರ್ಧಕ ಮುಂತಾದ ದೇಹಭಾವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇದು ಸುಳ್ಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ. ನಮ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಸಂಸಾರಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸೋಣ.

೨೮-೨೯. ಆ ದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಆಯಾಸಕರವಾದ ಕೆಲಸವೂ ಅಲ್ಲ. ಸ್ಮರಿಸಿದರೆ ಆ ದೇವನು ನಮಗೆ ಶುಭವನ್ನೇ ಉಂಟುಮಾಡುವನು. ಅವನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಪಾಪನಾಶವೂ ಆಗುವುದು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಆ ದೇವನು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವ ನಿಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವನು. ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಅಧಿ ದೈವಿಕ, ಅಧಿ

ತಾಪತ್ರಯೇಣಾಭಿಹತಂ ಯದೈತದಖಿಲಂ ಜಗತ್ |

ತದಾ ಶೋಚ್ಯೇಷು ಭೂತೇಷು ದ್ವೇಷಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಕರೋತಿ ಕಃ || ೮೦ ||

ಅಥ ಭದ್ರಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಹೀನಶಕ್ತಿರಹಂ ಪರಂ |

ಮುದಂ ತಥಾಪಿ ಕುರ್ನೀತ ಹಾನಿದ್ವೇಷಫಲಂ ಯತಃ || ೮೧ ||

ಬದ್ಧವೈರಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ದ್ವೇಷಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಚೇತ್ತದಾ |

ಶೋಚ್ಯಾನ್ಯಹೋಷತಿ ಮೋಹೇನ ವ್ಯಾಸ್ತಾನೀತಿ ಮನೀಷಿಣಾ || ೮೨ ||

ಏತೇ ಭಿನ್ನ ದೃಶಾಂ ದೈತ್ಯಾ ವಿಕಲ್ಪಾಃ ಕಥಿತಾ ನುಯಾ |

ಕೃತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮಂ ತತ್ರ ಸಂಕ್ಷೇಪಶ್ಲೋಕಯತಾಂ ನಃ || ೮೩ ||

ನಿಸ್ತಾರಸ್ಸರ್ವಭೂತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೋಸ್ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ |

ದ್ರಷ್ಟವ್ಯನಾತ್ಮವತ್ತಸ್ಯಾದಭೇದೇನ ವಿಚಕ್ಷಣೈಃ || ೮೪ ||

ಭೌತಿಕಗಳೆಂಬ ತಾಪತ್ರಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದೆಂದು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೮೧-೮೪. ನಾವು ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದು. ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ನಾಶವೇ ಫಲವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ವೈರದಿಂದ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿದರೆ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ಅವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುವೆಂದು ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದು. ದೈತ್ಯಬಾಲಕರೇ ಈಗ ನಾನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ಅಭೇದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಸರ್ವಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ತನ್ನಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳನ್ನೂ ಅಭೇದವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಚಾತುರ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು.

ಸಮುಸ್ಸೃಜ್ಯಾಸುರಂ ಭಾವಂ ತಸ್ಮಾದ್ಭೂಯಂ ಯಥಾ ವಯಂ |

ತಥಾ ಯತ್ನಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮೋ ಯಥಾ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಾಮಿ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಂ || ೮೫ ||

ನೈವಾಗ್ನಿ ನಾ ನಚಾರ್ಕೇಣ ನೇಂದುನಾ ನಚ ವಾಯುನಾ |

ಪರ್ಜನ್ಯವರುಣಾಭ್ಯಾಂ ನಾ ನಸಿದ್ಧೈರ್ನೈವ ರಾಕ್ಷಸೈಃ || ೮೬ ||

ನ ಯಕ್ಷೈರ್ನ್ನ ಚ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರೈರ್ನೋರಗೈರ್ನ ಚ ಕಿನ್ನರೈಃ |

ನ ವನುಷ್ಯೈರ್ನ ಪಶುಭಿಃ ದೋಷೈರ್ನೈವಾತ್ಮಸಂಭವೈಃ || ೮೭ ||

ಜ್ವರಾಕ್ಷಿರೋಗಾತಿಸಾರಪ್ಲೀಹಗುಲ್ಮಾದಿಕೈಸ್ತಥಾ |

ದ್ವೇಷೇಷ್ಯಾ ಮತ್ಸರಾದ್ಯೈರ್ವಾ ರಾಗಲೋಭಾದಿಭಿಃ ಕ್ಷಯಂ || ೮೮ ||

ನ ಚಾನ್ಯೈರ್ನೀಯತೇ ಕೈಶ್ಚಿನ್ನಿತ್ಯಾಯಾತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲಾ |

ತಾನುಪ್ನೋತ್ಸಮಲೇನ್ಯಸ್ಯ ಕೇಶವೇ ಹೃದಯಂ ನರಃ || ೮೯ ||

ಅಸಾರಸಂಸಾರವಿವರ್ತನೇಷು

ಮಾಯಾತತೋಷಂ ಪ್ರಸಭಂ ಬ್ರವೀಮಿ |

೮೫-೮೯. ಆದುದರಿಂದ ನೀವೂ ನಾವೂ ಆಸುರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡೋಣ. ಮೋಕ್ಷನೆಂಬ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವಾಯು, ಮಳೆ, ವರುಣ ಇವರುಗಳಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧರಾಕ್ಷಸ, ಯಕ್ಷ, ದೈತ್ಯ, ಉರಗ, ಕಿನ್ನರರಿಂದಲೂ, ಮನುಷ್ಯ ಪಶುಗಳಿಂದಲೂ ಜ್ವರ, ಕಣ್ಣುನೋವು, ಅತಿಸಾರ, ಪ್ಲೀಹ ಗುಲ್ಮ ಮುಂತಾದ ರೋಗಗಳಿಂದಲೂ ದ್ವೇಷ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು, ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಕಾಮಲೋಭ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ನಾಶವಾಗಲಾರದು. ಅದು ನಿತ್ಯವಾದುದಾಗಿಯೂ, ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಜೀವನು ನಿರ್ಮಲನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಸರ್ವತ್ರ ದೈತ್ಯಾಸ್ಸನುತಾನುಪೇತ
ಸಮತ್ಸಮಾರಾಧನಮಚ್ಯುತಸ್ಯ

|| ೯೦ ||

ತಸ್ಮಿನ್ಪ್ರಸನ್ನೇ ರೇಮಿಹಾಸ್ತ್ಯಲಭ್ಯಂ
ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮೈರಲಮಲ್ಪಕಾಸ್ತೇ |

ಸಮಾಶ್ರಿತಾದ್ವ್ಯಕ್ತರೋರನಂತಾ
ನ್ನಿ ಸ್ಸಂತಯೋ ಮುಕ್ತಿಫಲ ಪ್ರಪಾತಃ

|| ೯೧ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಸಪ್ತದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

೯೦. ದೈತ್ಯಬಾಲಕರೇ ಅಸಾರವಾದ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ತೀರ್ಯಗಾದಿ ಜನ್ಮ
ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಡಿರಿ, ಸರ್ವಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರ
ವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿರಿ. ಸರ್ವಸಮಾನ ಭಾವವೇ ನಾಶರಹಿತವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ
ಪೂಜೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ.

೯೧. ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾದುದೇನೂ
ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ಸಿದ್ಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಧರ್ಮಾರ್ಥ
ಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗಗಳು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದವುಗಳು. ಅನಂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬ
ಮರವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬ ಫಲವು ತಾನಾಗಿ ಹಸ್ತಗತವಾಗುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಮುಗಿದುದು.

|| ಶ್ರೀಃ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇಃ

ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಶ್ರೀ ಪರಾರ ಉನಾಚ ||

ತಸ್ಯೈತಾಂ ದಾನನಾಶ್ಚೇಷ್ಟಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೈತ್ಯಪತೇರ್ಭಯಾತ್ |
ಆಚಚಕ್ಷುಸ್ಸ ಚೋನಾಚ ಸೂದಾನಾಹೂಯ ಸತ್ತರಃ || ೧ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಹೇಸೂದಾ ಮಮ ಪುತ್ರೋಸಾವನೈಸಾಮಪಿ ದುರ್ಮತಿಃ |
ಕುರ್ಮಾರ್ಗದೇಶಿಕೋ ದುಷ್ಟೋ ಹನ್ಯತಾನುವಿಲಂಬಿತಂ || ೨ ||

ಹಾಲಾಹಲಂ ವಿಷಂ ಚಾಸ್ಯ ಸರ್ವಭಕ್ಷ್ಯೇಷು ದೀಯತಾಂ |
ಅವಿಜ್ಞಾತಮಸೌ ಸಾಪೋ ವಧ್ಯತಾಂ ಮಾ ವಿಚಾರ್ಯತಾಂ || ೩ ||

೪

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧. ದಾನವರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಈ ಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯದಿಂದ ದೈತ್ಯ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಆತುರದಿಂದ ಅಡಿಗೆಯವರನ್ನು ಕರೆದು ಹೇಳಿದನು.

೨-೩. ಅಡಿಗೆಯವರೇ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಇತರ ಬಾಲಕರಿಗೂ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ದುಷ್ಟನಾದ ಅವನನ್ನು ಬೇಗ ಕೊಲ್ಲಿರಿ. ಅವನು ತಿನ್ನುವ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಹಾಲಾಹಲ ವೆಂಬ ಕ್ರೂರವಾದ ವಿಷವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಕೊಂದುಹಾಕಿರಿ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನೀವು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ತೇ ತಥೈವ ದದುಸ್ತಸ್ಮೈ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಯ ಮಹಾತ್ಮನೇ ।
ವಿಷದಾನಂ ಯಥಾಜ್ಞಸ್ತಂ ಪಿತೃ ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ

॥ ೪ ॥

ಹಾಲಾಹಲವಿಷಂ ಘೋರಮನಂತೋಚ್ಚಾರಣೇನ ಸಃ ।
ಅಭಿಮಂತ್ರೈ ಸಹಾನ್ನೇನ ಮೈತ್ರೇಯ ಬುಭುಜೇ ತದಾ

॥ ೫ ॥

ಅವಿಕಾರಂ ಸ ತದ್ಭುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಸಸ್ಥಮಾನಸಃ ।
ಅನಂತಖ್ಯಾತಿನಿರ್ವೀರ್ಯಂ ಜರಯಾಮಾಸ ದುರ್ವಿಷಂ

॥ ೬ ॥

ತತಸ್ಸೂದಾ ಭಯತ್ರಸ್ತಾ ಜೀರ್ಣಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾವಿಷಂ ।
ದೈತ್ಯೇಶ್ವರಮುಪಾಗಮ್ಯ ಪ್ರಣಿಪತ್ಯೇದಮಬ್ರುವನ್

॥ ೭ ॥

ದೈತ್ಯರಾಜ ವಿಷಂ ದತ್ತಮಸ್ಮಾಭಿರತಿಭೀಷಣಂ ।
ಜೀರ್ಣಂ ತಚ್ಚ ಸಹಾನ್ನೇನ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇನ ಸುತೇನ ತೇ

॥ ೮ ॥

೪-೬. ಅವರು ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭಯಂಕರವಾದ ಹಾಲಾಹಲ ವೆಂಬ ವಿಷವನ್ನು ಅನಂತನ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ಅನ್ನದೊಡನೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಊಟನುಡಿದಮೇಲೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅನಂತ ನಾಮೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ಶಕ್ತಿಹೀನವಾದ ಕೆಟ್ಟ ವಿಷವನ್ನು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡನು.

೭-೮. ಆಮೇಲೆ ಅಡಿಗೆಯವರು ಭಯಪಟ್ಟು ಮಹಾ ವಿಷವು ಜೀರ್ಣ ವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ದೈತ್ಯರಾಜನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ' ದೈತ್ಯ ರಾಜನೇ ನಾವು ಅತಿ ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಷವನ್ನು ಅನ್ನದೊಡನೆ ಕೊಟ್ಟೆವು. ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅದನ್ನು ತಿಂದು ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡನು " ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ತ್ವರ್ಮತಾಂ ತ್ವರ್ಮತಾಂ ಸದ್ಯೋ ಹೇ ಹೇ ದೈತ್ಯಪುರೋಹಿತಾಃ |

ಕೃತ್ಯಾಂ ತಸ್ಯ ವಿನಾಶಾಯ ಹ್ಯುತ್ಪಾದಯತ ನಾಚಿರಂ

|| ೯ ||

|| ಶ್ರೀ ಸರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಸಕಾಶನಾಗನ್ಯ ತತಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಪುರೋಹಿತಾಃ |

ಸಾಮಪೂರ್ವಮಥೋಚುಸ್ತೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ವಿನಯಾನ್ವಿತಂ

|| ೧೦ ||

|| ಪುರೋಹಿತಾ ಊಚುಃ ||

ಜಾತಸ್ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಿಖ್ಯಾತ ಆಯುಷ್ಮನ್ಪ್ರಹ್ಮಣಃ ಕುಲೇ |

ದೈತ್ಯರಾಜಸ್ಯ ತನಯೋ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪೋರ್ಭವಾನ್

|| ೧೧ ||

ಕಿಂ ದೇವೈಃ ಕಿಮನಂತೇನ ಕಿಮನ್ಮೇನ ತನಾಶ್ರಯಃ |

ಕಿತಾ ತೇ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ತ್ವಂ ತಥೈವ ಭವಿಷ್ಯಸಿ

|| ೧೨ ||

೯. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು “ ದೈತ್ಯಪುರೋಹಿತರೇ ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಭಿಚಾರಿಕ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತ್ಯಾ ಎಂಬ ಭೂತವನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿರಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧೦-೧೩. ಬಳಿಕ ಅವನ ಪುರೋಹಿತರು ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮೋಪಾಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ದರು. ಎಂತೆಂದರೆ:—ಆಯುಷ್ಮಂತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ನೀನು ಮೂರು ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ದೈತ್ಯರಾಜನಾದ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವಿನ ಮಗನು. ಇಂತಹ ನೀನು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿ ಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೇ ಸ ಮ ಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನು. ನೀನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗುವೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನ್ನ

ತಸ್ಮಾತ್ಪರಿತ್ಯಜ್ಯನಾಂ ತ್ವಂ ವಿಪಕ್ಷಸ್ತವಸಂಹಿತಾಂ ।

ಶ್ಲಾಘ್ಯಃ ಪಿತಾ ಸಮಸ್ತಾನಾಂ ಗುರೂಣಾಂ ಪರಮೋ ಗುರುಃ ॥ ೧೩ ॥

॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ॥

ಏವಮೇತನ್ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಶ್ಲಾಘ್ಯನೇತನ್ಮಹಾಕುಲಂ ।

ಮರೀಚೀಃ ಸಕಲೇಪ್ಯಸ್ಥಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯೇ ನಾನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ ॥ ೧೪ ॥

ಪಿತಾ ಚ ಮಮ ಸರ್ವಸ್ತಂಜಗತ್ಕೃತ್ಕೃಷ್ಣಚೇಷ್ಟಿತಃ ।

ಏತದಪ್ಯವಗಚ್ಛಾಮಿ ಸತ್ಯಮತ್ರಾಪಿ ನಾನ್ಯತಂ ॥ ೧೫ ॥

ಗುರೂಣಾಮಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪಿತಾ ಪರಮಕೋ ಗುರುಃ ।

ಯದುಕ್ತಂ ಧ್ರಾಂತಿಸ್ತತ್ರಾಪಿ ಸ್ವಲ್ಪಾಪಿ ಹಿ ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೧೬ ॥

ಪಿತಾ ಗುರುರ್ನ ಸಂದೇಹಃ ಪೂಜನೀಯಃ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ।

ತತ್ರಾಪಿ ನಾಪರಾಧ್ಯಾಮೀತೇನಂ ಮನಸಿ ಮೇ ಸ್ಥಿತಂ ॥ ೧೭ ॥

ತಂದೆಯೇ ಎಲ್ಲಾ ಗುರುಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗುರುವು ಅದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನೇ ನೀನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಬೇಕು.” ಎಂದರು.

೧೪-೧೯. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವಂತರಾದ ಗುರುಗಳೇ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರೀಚಿ ಪುತ್ರನಾದ ಕಶ್ಯಪನ ಮಹಾವಂಶವು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದುದು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಂದೆಯೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಇದನ್ನೂ ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ಎಲ್ಲ ಗುರುಗಳಿಗಿಂತ ತಂದೆಯೇ ಪರಮ ಗುರು ಎಂಬುದು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ, ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಗುರುವಾದ ತಂದೆಯನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ತಪ್ಪುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೀವು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ

ಯುತ್ಪ್ರೇತತ್ವಮನಂತೇನೇತುಕ್ತಂ ಯುಷ್ಮಾಭಿರೇದ್ಯತಂ |

ಕೋ ಬ್ರವೀತಿ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಕಿಂತು ನೈತದ್ವಚೋಽರ್ಥವತ್ || ೧೮ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸೋಽಭವನ್ಮಾನೀ ತೇಷಾಂ ಗೌರವಯಂತ್ರಿತಃ |

ಪ್ರಹಸ್ಯ ಚ ಪುನಃ ಪ್ರಾಹ ಕಿಮನಂತೇನ ಸಾಧ್ವಿತಿ || ೧೯ ||

ಸಾಧು ಭೋಃ ಕಿಮನಂತೇನ ಸಾಧು ಭೋ ಗುರವೋ ಮಮ |

ಶ್ರೂಯತಾಂ ಯದನಂತೇನ ಯದಿ ಖೇದಂ ನ ಯಾಸ್ಯಥ || ೨೦ ||

ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಶ್ಚ ಪುರುಷಾರ್ಥಾ ಉದಾಹೃತಾಃ |

ಚತುಷ್ಟಯಮಿದಂ ಯಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಮಾತ್ಕಿಂ ಕಿಮಿದಂ ವಚಃ || ೨೧ ||

ಮರೀಚಿಮಿಶ್ರೈರ್ದರ್ಮಾದ್ಯೈಸ್ತಥೈವಾನ್ಯೈರನಂತತಃ |

ಧರ್ಮಃ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತಥಾ ಚಾನ್ಯೈರರ್ಥಃ ಕಾಮಸ್ತಥಾಃ ಪರೈಃ || ೨೨ ||

ತತ್ತತ್ತ್ವವೇದಿನೋ ಭೂತ್ವಾ ಜ್ಞಾನಧ್ಯಾನಸಮಾಧಿಭಿಃ |

ಅನಾಪುರ್ನುಕ್ತಿಮಪರೇ ಪುರುಷಾ ಧ್ವಸ್ತಬಂಧನಾಃ || ೨೩ ||

ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀರಷ್ಟೆ. ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಆಡುವರೇ ? ಈ ಮಾತು ಮಾತ್ರ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

೨೦-೨೪. ಮತ್ತೆ ನಗುತ್ತ ಗುರುಗಳೇ “ಅನಂತನಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದರಲ್ಲವೇ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಾದ ತಾವು ದುಃಖ ಹೊಂದದಿದ್ದರೆ ಅನಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ದರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಆ ಅನಂತನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಇವು ವ್ಯರ್ಥವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮರೀಚಿ, ದಕ್ಷ ಮುಂತಾದವರು ಅನಂತನಿಂದಲೇ ಧರ್ಮರೂಪವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿಗಳಿಂದ ಅನಂತನ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು

ಕೋಪಶ್ಚೈಶ್ಚಯಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನಸಂತತಿಕರ್ಮಣಾಂ ।

ಕೋಪಶ್ಚೈಶ್ಚೈಕತೋ ಲಭ್ಯಂ ಮೂಲನಾರಾಧನಂ ಹರೇಃ ॥ ೨೪ ॥

ಯೋಗೋ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾಖ್ಯಂ ಮುಕ್ತಿಶ್ಚಾಪಿ ಫಲಂ ದ್ವಿಜಾಃ ।

ಕೋಪಾಪಿ ಕಿಂ ಕಿಮಿತ್ಯೇವಮನಂತೇನ ಕಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೨೫ ॥

ಕಿಂ ಚಾಪಿ ಬಹುನೋಕ್ತೇನ ಭವಂತೋ ಗುರವೋ ಮಮ ।

ವದಂತು ಸಾಧು ವಾಃ ಸಾಧು ವಿನೇಕೋಽಸ್ಮಾಕಮಲ್ಪಕಃ ॥ ೨೬ ॥

ಬಹುನಾಽತ್ರ ಕಿಮುಕ್ತೇನ ಸ ಏವ ಜಗತಃ ಪತೀಃ ।

ಸ ಕರ್ತಾ ಚ ವಿಕರ್ತಾ ಚ ಸಂದರ್ತಾ ಚ ಹೃದಿ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೨೭ ॥

ಸ ಭೋಕ್ತಾ ಭೋಜ್ಯಮಪೇವಂ ಸ ಏವ ಜಗದೀಶ್ವರಃ ।

ಭವದ್ವಿರೇತತ್ ಕ್ಷಂತನ್ಯಂ ಬಾಲ್ಯಾದುಕ್ತಂ ತು ಯನ್ಮಯಾ ॥ ೨೮ ॥

ಸಂಸಾರದ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಸಂಪತ್ತು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಮಹಿಮೆ, ಜ್ಞಾನ, ಸಂತಾನ, ಕರ್ಮ, ಮೋಕ್ಷ ಇವುಗಳು ಹರಿಯ ಪೂಜೆಯಿಂದ ದೊರೆವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪೂಜೆಯೇ ಮೂಲಕಾರಣವು.

೨೫-೨೮. ಗುರುಗಳೇ! ಯಾವ ಅನಂತನಿಂದ ಧರ್ಮಾದಿ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳುಂಟಾಗುವುವೋ ಅಂತಹ ಅನಂತನಿಂದೇನು ಎಂದು ಏಕೆ ಹೇಳುವಿರಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ತಾವು ನನ್ನ ಗುರುಗಳು. ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಯುಕ್ತವೇ, ಅಯುಕ್ತವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ. ನಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಅಲ್ಪವಾದುದು. ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವುದೇನು, ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು. ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿಪಾಲನೆ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಎಲ್ಲವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಅವನೇ ಭೋಕ್ತೃವು ಮತ್ತು ಭೋಜ್ಯನು. ಹೀಗೆ ಅವನೇ ಜಗದೀಶ್ವರನು. ಬಾಲಭಾವದಿಂದ ಹೇಳಿದ ನನ್ನ ಮಾತಿನ ತಪ್ಪನ್ನು ತಾವು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

|| ಪುರೋಹಿತಾ ಊಚುಃ ||

ದಹ್ಯಮಾನಸ್ತ್ವಮಸ್ಮಾಭಿರಗ್ನಿನಾ ಬಾಲ ರಕ್ಷಿತಃ |
 ಭೂಯೋ ನ ವಕ್ಷ್ಯಸೀತ್ಕೇವಂ ನೈವ ಜ್ಞಾತೋಽಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ || ೨೯ ||
 ಯದಾಸ್ಮದ್ವಚನಾನ್ಮೋಹಗ್ರಾಹಂ ನ ತ್ಯಕ್ಷ್ಯತೇ ಭರ್ವಾ |
 ತತಃ ಕೃತ್ಯಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ತವ ಸೃಕ್ವಾಸ್ವಮ ದುರ್ಮತೇ || ೩೦ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಈ ಕೇನ ಹನ್ಯತೇ ಜಂತುರ್ಜಾಂತುಃ ಈ ಕೇನ ರಕ್ಷ್ಯತೇ |
 ಹಂತಿ ರಕ್ಷತಿ ಚೈವಾತ್ಮಾ ಹ್ಯಸತ್ಪಾದು ಸಮಾಚರಣ || ೩೧ ||
 ಕರ್ಮಣಾ ಜಾಯತೇ ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮೈವ ಗತಿ ಸಾಧನಂ |
 ತಸ್ಮಾತ್ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನೇನ ಸಾಧು ಕರ್ಮ ಸಮಾಚರೇತ್ || ೩೨ ||

೨೯-೩೦ ಪುರೋಹಿತರು. “ ಎಲೈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಮುಂದೆ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಾವು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದೆವು. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ನೀನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ನೀನು ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಂಟಾದ ಈ ಹಠವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ದುಷ್ಟನಾದ ನಿನ್ನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿಚಾರಕ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ಭೂತವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವೆವು” ಎಂದರು.

೩೧. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯು ಯಾವುದನ್ನು ಕಾಪಾಡಬಲ್ಲದು ? ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲದು ? ಅತ್ತನೇ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಕೊಂದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನೇ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕರ್ಮವೇ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವು. ಅದುದರಿಂದ ಸರ್ವ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು” ಎಂದನು

೩೨-೩೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲೆ ದೈತ್ಯರಾಜನ ಪುರೋಹಿತರು ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅಭಿಚಾರಕ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಉರಿಯನ್ನು

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತೇನ ತೇ ಕ್ರುದ್ಧಾ ದೈತ್ಯರಾಜಪುರೋಹಿತಾಃ |

ಕೃತ್ಯಾನುತ್ಪಾದಯಾನಾಸುರ್ಜ್ಞಾನಾಲೋಜ್ಜ್ವಲಾಕೃತಿಂ || ೩೩ ||

ಅತಿಭೀಮಾ ಸನುಸಾದ್ಯ ಸಾದನ್ಯಾಸಕ್ಷತಕ್ಷಿತಿಃ |

ಶೂಲೇನ ಸಾಧು ಸಂಕ್ರುದ್ಧಾ ತಂ ಜಘಾನಾಶು ವಕ್ಷಸಿ || ೩೪ ||

ತತ್ರಸ್ಯ ಹೃದಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶೂಲಂ ಬಾಲಸ್ಯ ದೀಪ್ತಿಮತ್ |

ಜಗಾಮ ಖಂಡಿತಂ ಭೂಮೌ ತತ್ರಾಪಿ ಶತಧಾ ಗತಂ || ೩೫ ||

ಯತ್ರಾನಪಾಯಿಾ ಭಗರ್ವಾ ಹೃದ್ಯಾಸ್ತೇ ಹರಿರೀಶ್ವರಃ |

ಭಂಗೋ ಭವತಿ ವಜ್ರಸ್ಯ ತತ್ರ ಶೂಲಸ್ಯ ಕಾ ಕಥಾ || ೩೬ ||

ಅಪಾಸೇ ತತ್ರ ಸಾಪ್ಯಶ್ಚ ಸಾತಿಕಾ ದೈತ್ಯಯಾಜಕೈಃ |

ಕಾನೇವ ಸಾ ಜಘಾನಾಶು ಕೃತ್ಯಾ ನಾಶಂ ಜಗಾಮ ಚ || ೩೭ ||

ಉಗುಳುವ ಕೃತ್ಯ ಎಂಬ ಭೂತವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದರು. ಆ ಭೂತವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶೂಲಾಯುಧದಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಎದಿಗೆ ಹೊಡೆಯಿತು. ಆ ಶೂಲವು ಬಾಲಕನ ಎದಿಗೆ ತಗುಲಿ ನೂರು ಚೂರಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ವೇಲೆ ಬಿತ್ತಿತು. ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ಹರಿಯು ಯಾವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವನೋ ಅವನ ಎದಿಗೆ ತಗುಲಿದ ವಜ್ರಾಯುಧವೇ ಮುರಿದುಬಿಳುವುದು. ಎಂದ ಮೇಲೆ ಶೂಲಾಯುಧದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ಸಾಪಿಗಳಾದ ಪುರೋಹಿತರು ಪುಣ್ಯವಂತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಕೃತ್ಯ ಎಂಬ ಭೂತವು ಪುರೋಹಿತರನ್ನೇ ಕೊಂದು ನಾಶವಾಯಿತು.

೩೭. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭೂತದಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಪುರೋಹಿತರನ್ನು ನೋಡಿ ಕೃಷ್ಣನೇ, ಅನಂತನೇ ಕಾಸಾಡು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋದನು.

ಕೃಷ್ಣಯೋ ದಕೃಮಾನಾಂ ಸ್ತಾನಿ ಲೋಕೈ ಸ ಮಹಾನುತಿಃ |

ಶ್ಲಾಹಿ ಕೃಷ್ಣೇತ್ಯನಂತೇತಿ ವದನ್ ಭವಪದ್ಯತ

|| ೩೮ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಸರ್ವವಾ.ಪಿ ಜಗದ್ರೂಪ ಜಗತ್ಸ್ರಷ್ಟೃಜನಾರ್ದನ |

ಶಾಹಿ ವಿಪ್ರಾನಿನೂನಸ್ಮಾದ್ಧುಃ ಸಹಾನ್ಮಂತ್ರಪಾವಕಾತ್

|| ೩೯ ||

ಯಥಾ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಜಗದ್ಗುರುಃ |

ವಿಷ್ಣುರೇವ ತಥಾ ಸರ್ವೇ ಜೀವನ್ತ್ಯೇತೇ ಪುರೋಹಿತಾಃ

|| ೪೦ ||

ಯಥಾ ಸರ್ವಗತಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಮನ್ಯಮಾನೋಽನಪಾಯಿನಂ |

ಚಿಂತಯಾಮ್ಯುರಿಪಕ್ಷೇಽಪಿ ಜೀವಂತ್ಯೇತೇ ಪುರೋಹಿತಾಃ

|| ೪೧ ||

ಯೇ ಹಂತುಮಾಗತಾ ದತ್ತಂ ಯೈರ್ವಿಷಂ ಯೈರ್ಹುತಾತನಃ |

ಯೈರ್ದಿಗ್ಗಜೈರಹಂ ಕ್ಷುಣ್ಣೋದಷ್ಟಃ ಸರ್ಪೈಶ್ಚ ಯೈರಪಿ

|| ೪೨ ||

೩೮-೪೨. “ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನೂ ಆದ ಜನಾರ್ದನನೇ ಆಭಿಚಾರಿಕ ಮಂತ್ರರೂಪವಾದ ಕ್ರೂರವಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಪುರೋಹಿತರು ಜೀವಿಸಲಿ. ನಾನು ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವಗತನಾಗಿರುವನೆಂದೂ, ಶತ್ರುಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನೆಂದೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜವಾದರೆ ಈ ಪುರೋಹಿತರು ಜೀವಿಸಲಿ. ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರೋ, ಯಾರು ನನಗೆ ವಿಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೋ ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿದರೋ, ದಿಗ್ಗಜಗಳಿಂದ ಯಾರು ನನಗೆ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರೋ, ಯಾವ ಸರ್ಪಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚಿದುವೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಮಿತ್ರಪಕ್ಷದವರೆಂತೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಆ ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಈ ದಾನವರ ಪುರೋಹಿತರು ಜೀವಿಸಲಿ” ಎಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೇಳಿದನು.

ತೇಷ್ವಹಂ ಮಿತ್ರಭಾವೇನ ಸಮಃ ಪಾಪೋಽಸ್ಮಿ ನ ಕ್ವಚಿತ್ |
ಯಥಾ ತೇನಾದ್ಯ ಸತ್ಕೇನ ಜೀವಂತ್ವ ಸುರಯಾಜಕಾಃ

|| ೪೩ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾಸ್ತೇನ ತೇ ಸರ್ವೇ ಸಂಸ್ಪೃಷ್ಯಾಶ್ಚ ನಿರಾಮಯಾಃ |
ಸಮುತ್ಸುಧ್ವಂಸಾ ಭೂಯಸ್ತಮೂಚುಃ ಪ್ರಶ್ರಯಾನ್ಲಿತಂ

|| ೪೪ ||

|| ಪುರೋಹಿತಾ ಊಚುಃ ||

ದೀರ್ಘಾಯುರಪ್ರತಿಹತೋ ಬಲವೀರೈಸಮನ್ವಿತಃ |
ಪುತ್ರಪೌತ್ರಧನ್ಯೈಶ್ಚರ್ಯೈರ್ಯುಕ್ತೋ ವತ್ಸ ಭವೋತ್ತಮಃ

|| ೪೫ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ತಂ ತತೋ ಗತ್ವಾ ಯಥಾವ್ಯಕ್ರಂ ಪುರೋಹಿತಾಃ |
ದೈತ್ಯರಾಜಾಯ ಸಕಲಮಾಚಚಖ್ಯುರ್ಮಹಾಮುನೇ

|| ೪೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ಅಷ್ಟಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೪೩-೪೪. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲೂ ಆ ಪುರೋಹಿತರು ಸಂತೋಷ ದಿಂದ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಇಲ್ಲದವರಾಗಿ ಎದ್ದು ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದಿರುವ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ಯನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ, ನೀನು ದೀರ್ಘಾಯುವಾಗಿಯೂ ಕಡೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಪುತ್ರ ಪೌತ್ರರಿಂದಲೂ, ಧನದಿಂದಲೂ, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗುಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಾಳು” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದರು.

೪೫-೪೬. ಆಮೇಲೆ ಪುರೋಹಿತರು ದೈತ್ಯರಾಜನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಏಕೋನವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಸ್ತೃತ್ವಾ ತಾಂ ಕೃತ್ವಾಂ ವಿತಥೀಕೃತಾಂ ।
ಆಹೂಯ ಪುತ್ರಂ ಪಪ್ರಚ್ಛ ಪ್ರಭಾವಸ್ಯಾಸ್ಯ ಕಾರಣಂ

॥ ೧ ॥

॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುವಾಚ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸುಪ್ರಭಾವೋಽಸಿ ಕಿಮೇತತ್ತೇ ವಿಚೇಷ್ಟಿತಂ ।
ಏತನ್ಮಂತ್ರಾದಿಜನಿತಮುತಾಹೋ ಸಹಜಂ ತವ

॥ ೨ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಏವಂ ಪೃಷ್ಟ್ವಸ್ತದಾ ಪಿತ್ರಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಸುರಬಾಲಕಃ ।
ಪ್ರಣಿಸತ್ಯ ಪಿತುಃ ಸಾದಾವಿದಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್

॥ ೩ ॥

ಹತೋಂಬತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೩. ಅಭಿಚಾರಿಕ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂತವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನಾಶವಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕರೆಸಿ ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಯು ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ, “ ಎಲೈ ಮಗನೇ ನೀನು ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾಗಿರುವೆ. ಈ ಮಹಿಮೆಯು ನಿನಗೆ ಮಂತ್ರ ಜಪಾದಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತೆ? ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದೇ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಲಕನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತಂದೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದನು.

॥ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ॥

ನ ಮಂತ್ರಾದಿ ಕೃತಂ ತಾತ ನ ಚ ನೈಸರ್ಗಿಕೋ ನುನು ।

ಪ್ರಭಾವ ಏಷ ಸಾಮಾನ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ಯಸ್ಯಾಚ್ಚುತೋ ಹೃದಿ ॥ ೪ ॥

ಅನೈಷಾಂ ಯೋ ನ ಪಾಪಾನಿ ಚಿಂತಯತ್ಯಾತ್ಮನೋ ಯಥಾ ।

ತಸ್ಯ ಪಾಪಾಗಮಸ್ತಾತ ಹೇತ್ವಾಭಾವಾನ್ನ ವಿದ್ಯತೇ ॥ ೫ ॥

ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ಪರಪೀಡಾಂ ಕರೋತಿ ಯಃ ।

ತದ್ವೀಜಂ ಜನ್ಮ ಫಲತಿ ಸ್ತೃಭೂತಂ ತಸ್ಯ ಚಾಶುಭಂ ॥ ೬ ॥

ಸೋಽಹಂ ನ ಪಾಪಮಿಚ್ಛಾಮಿ ನ ಕರೋಮಿ ವದಾಮಿ ವಾ ।

ಚಿಂತಯನ್ನರ್ವಭೂತಸ್ಥ ಮಾತ್ಮನ್ಯಪಿ ಚ ಕೇಶವಂ ॥ ೭ ॥

ಶಾರೀರಂ ಮಾನಸಂ ದುಃಖಂ ದೈವಂ ಭೂತಭವಂ ತಥಾ ।

ಸರ್ವತ್ರ ಶುಭಚಿತ್ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಮೇ ಜಾಯತೇ ಕೃತಃ ॥ ೮ ॥

೪-೯. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ತಂದೆಯೇ ಕೇಳು. ಈ ಮಹಿಮೆಯು ನನಗೆ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಮಂತ್ರ ಜಪಾದಿಗಳಿಂದ ಬಂದುದೂ ಅಲ್ಲ. ಯಾರ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ಇರುವನೋ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಮಹಿಮೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ತಂದೆಯೇ ಇತರರಿಗೆ ಯಾರು ಪಾಪಫಲವಾದ ದುಃಖಗಳು ಉಂಟಾಗಲೆಂದು ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದವರಿಂದ ಪಾಪಫಲವಾದ ದುಃಖಗಳು ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವನು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಙ್ಗುಲಿಂಗ ಪರರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಅದೇ ಕಾರಣವಾಗಿ ಜನ್ಮವೂ ವಿಷೇಷವಾಗಿ ಅಶುಭ ಫಲವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ನಾನಾದರೂ ಪಾಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವಯವಗಳಿಂದ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಶರೀರ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಅಧಿದೈವಿಕ, ಅಧಿಭೌತಿಕ ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ದುಃಖಗಳು ಎಲ್ಲ

ಏವಂ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀ ।

ಕರ್ತವ್ಯಾ ಪಂಡಿತ್ಯೆಚ್ಛಾತ್ಸಾ ಸರ್ವಭೂತಮಯಂ ಹರಿಂ

॥ ೯ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಇತಿ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಃ ಪ್ರಾಸಾದಶಿಖರೇ ಸ್ಥಿತಃ ।

ಕ್ಲೋಧಾಂಧಕಾರಿತಮುಖಃ ಪ್ರಾಹ ದೈತೇಯಕಿಂಕರಾನ್

॥ ೧೦ ॥

॥ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ॥

ಗುರಾತ್ಪ್ರಾ ಸ್ತಿಸ್ತೇತಾಮಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಸಾದಾಚ್ಛಯೋಜನಾತ್ ।

ಗಿರಿವೃಷ್ಟೇ ಪತತಸ್ತ್ವಿ ಶಿಲಾಭಿನ್ನಾಂಗಸಂಹತಃ

॥ ೧೧ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ತತಶ್ಚಂ ಚಿಕ್ಷಿಪುಸ್ಸರ್ವೇ ಬಾಲಂ ದೈತೇಯಕಿಂಕರಾಃ ।

ಪಪಾತ ಸೋಃಸ್ಪಧಃ ಕ್ಷಿಪ್ತೋ ಹೃದಯೇನೋದ್ಧರ್ಹ ಹರಿಂ

॥ ೧೨ ॥

ಸಂವರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶುಭನಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ, ನನಗೆ ಕೇಗೆ ಬರುವೆನು? ಹೀಗೆ ಹರಿಯು ಸಮಸ್ತ ಭೂತಸ್ವರೂಪನೆಂದು ತಿಳಿದು ಪಂಡಿತರು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಚಲನಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು” ಎಂದನು.

೧೦-೧೧. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ದೈತ್ಯ ರಾಜನು ಕೋಪದಿಂದ ಕಪ್ಪಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ದೈತ್ಯರ ಆಳುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು “ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಈ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ನೂರು ಯೋಜನದಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯ ಶಿಖರದಿಂದ ತಳ್ಳಿರಿ. ಪರ್ವತದ ಕೆಳಗಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಇವನ ಶರೀರವು ಬಿದ್ದು ಚೂರುಗಳಾಗಲಿ” ಎಂದನು.

೧೨-೧೩. ಬಳಿಕ ದೈತ್ಯರ ಆಳುಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಬಾಲಕನನ್ನು ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ತಳ್ಳಿದರು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ

ಪತಮಾನಂ ಜಗದ್ಧಾತ್ರೀ ಜಗದ್ಧಾತ್ಮನಿ ಕೇಶೇ |

ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತಂ ದಧಾರೈನಮುಪಸಂಗಮ್ಯ ಮೇದಿವೀ || ೧೩ ||

ತತೋ ವಿಲೋಕ್ಯ ತಂ ಸ್ವಸ್ಥಮುನಿರ್ಕೀರ್ಣಾ ಸ್ಥಿಬಂಧನಂ |

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪ್ಯಾಹ ಶಂಬರಂ ಮಾಯಿನಾಂ ವರಂ || ೧೪ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ನಾಸ್ಮಾಭಿಶ್ಯಕ್ಯತೇ ಹಂತುಮಯಂ ದುರ್ವೃತ್ತಬಾಲಕಃ |

ಮಾಯಾಂ ವೇತ್ತಿ ಭವಾಂಸ್ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಯಯೈನಂ ನಿಷೂದಯ || ೧೫ ||

|| ಶಂಬರ ಉನಾಚ ||

ಸೂದಯಾಮ್ಯೇಷ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಪಶ್ಯ ಮಾಯಾಬಲಂ ಮಮ |

ಸಹಸ್ರಮತ್ರ ಮಾಯಾನಾಂ ಪಶ್ಯ ನೋ ದಶಕಂ ತಥಾ || ೧೬ ||

ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ಬಂದು ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಬಾಲಕನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು.

೧೪-೧೫ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಅಷ್ಟು ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮೂಳೆ ಗಳು ಮುರಿಯದೆ ಅವನು ಸುಖವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾಯಾ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಶಂಬರಾಸುರನನ್ನು ಕರೆದು “ಎಲೈ ಶಂಬರನೇ ಈ ದುಷ್ಟ ನಾದ ಬಾಲಕನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಮಾಯೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ ಆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಇವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸು” ಎಂದನು.

೧೬-೧೮. ಶಂಬರನು, “ದೈತ್ಯೇಂದ್ರನೇ ನನ್ನ ಸಾವಿರಾರು ಮಾಯಾಶಕ್ತಿ ಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಮಾಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ಸಮಸ್ಯ ಜನ್ಮಾಯಾಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇ ಶಂಬರೋಽಸುರಃ |

ವಿನಾಶಮಿಚ್ಛ್ಯ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಸ್ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದರ್ಶಿನಿ || ೧೭ ||

ಸಮಾಹಿತಮನಾಭೂತ್ಯಾ ಶಂಬರೇಪಿ ವಿಮತ್ಸರಃ |

ಮೈತ್ರೇಯ ಸೋಽಪಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಸಸ್ಮಾರ ಮಥುಸೂದನಂ || ೧೮ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತಶೋ ಭಗವತಾ ತಸ್ಯ ರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಚಕ್ರೇಮುತ್ತಮಂ |

ಆಜಗಾಮ ಸಮಾಜ್ಜಪ್ತಂ ಜ್ವಾಲಾನಾಲಿ ಸುದರ್ಶನಂ || ೧೯ ||

ತೇನ ಮಾಯಾ ಸಹಸ್ರಂ ತಚ್ಚಂಬರಸ್ಯಾಶುಗಾಮಿನಾ |

ಬಾಲಸ್ಯ ರಕ್ಷತಾ ದೇಹಮೇಕೈಕಂ ಚ ನಿಷೂದಿತಂ || ೨೦ ||

ಸಂಶೋಷಕಂ ತದಾ ವಾಯುಂ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಇದಮಬ್ರವೀತ್ |

ಶೀಘ್ರಮೇಷ ಮಮಾದೇತಾದ್ಧುರಾತ್ಮಾ ನೀಯತಾಂ ಕ್ಷಯಂ || ೨೧ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಆಶಂಬರನಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವೇಷವಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೧೯-೨೦. ಆ ಮೇಲೆ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಅವನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನ ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿದನು. ಆ ಚಕ್ರವು ಉರಿಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿ ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಸುದರ್ಶನವು ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಬಾಲಕನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಶಂಬರನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ಮಾಯೆಗಳನ್ನು ಒಡೊಂದಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿತು.

೨೧-೨೫ ಆಗ ದೈತ್ಯರಾಜನು ದೃಶ್ಯವಾದ ವರ್ಧೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅದೃಶ್ಯವಾದ ವರ್ಧೋಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಾಯುವನ್ನು ಕುರಿತು ' ಎಲೈ

- ತಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾನ್ವಾಘಃ ಸೋಮೋನಂ ವಿನೇಶ ಪವನೋ ಲಘುಃ |
ಶೀತೋತಿರೂಕ್ಷಶ್ಯೋಷಾಯ ತದ್ವೇಹಸ್ಯಾತಿದುಸ್ಸಹಃ || ೨೦ ||
- ತೇನಾವಿಷ್ಣುಂ ತಥಾತ್ಮಾನಂ ಸ ಬುದ್ಧ್ವಾ ನೈತ್ಯಬಾಲಕಃ |
ಹೃದಯೇನ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ದಧಾರ ಧರಣೀಧರಂ || ೨೧ ||
- ಹೃದಯಸ್ಥಸ್ತತಸ್ತಸ್ಯ ತಂ ವಾಯುಮತಿಶೋಷಣಂ |
ಪೆಪೌ ಜನಾರ್ದನಃ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ಸ ಯಯೌ ಪವನಃ ಕ್ಷಯಂ || ೨೨ ||
- ಕ್ಷೀಣಾಸು ಸರ್ವಮಾಯಾಸು ಪವನೇ ಸಂಕ್ಷಯಂ ಗತೇ |
ಜಗಾಮ ಸೋಽಪಿ ಭವನಂ ಗುರೋರೇವ ಮಹಾಮತಿಃ || ೨೩ ||
- ಅಹನ್ಯಹನ್ಯಥಾಚಾರ್ಯೋ ನೀತಿಂ ರಾಜ್ಯಫಲಪವಾಂ |
ಗ್ರಾಹಯಾಮಾಸ ತಂ ಬಾಲಂ ರಾಜ್ಞಾಮುಶನಸಾ ಕೃತಾಂ || ೨೪ ||
- ಗೃಹೀತನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಂ ತಂ ವಿನೀತಂ ಸ ಯದಾ ಗುರುಃ |
ಮೇನೇ ತದೈನಂ ತಪ್ತಿಶ್ರೇ ಕಥಯಾಮಾಸ ಶಿಕ್ಷಿತಂ || ೨೫ ||

ಶೋಷವಾಯುವೆ, ಈ ದುರಾತ್ಮನನ್ನು ಬೇಗ ನಾಶಮಾಡು' ಎಂದು ಆಪ್ತನೇ ಮಾಡಿದನು. ವಾಯುವು ಆಪ್ತನೆಯೆಂದು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಶೀತಲ್ಪರ ರೂಪವಾಗಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ದೈತ್ಯಬಾಲಕನು ಇವನು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಾಯುಭಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಧರಣೀಧರನೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿದನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದ ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಕೋಪವಿಂದ ಆ ವಾಯುವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡುತ್ತಲು ಅದು ನಾಶವಾಯಿತು. ಸಮಸ್ತ ಮಾಯೆಗಳೂ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ವಾಯುವು ನಾಶವಾಗುತ್ತಲು ಮಹಾಬುದ್ಧಿ ಮತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಗುರುಗಳ ಮನೆಗೇ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದನು.

೨೬-೨೮. ಗುರುವು ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಪಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನು ರಾಜರಿಗೋಸ್ಕರ ಮಾಡಿದ ರಾಜನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿತುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಗುರುವು ಅವನ ತಂದೆಯನ್ನು

|| ಅಚಾರ್ಯ ಉನಾಚ ||

ಗ್ನಹೀತನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಸ್ತೇ ಪುಸ್ತೋ ದೈತ್ಯಪತೇ ಕೃತಃ |

ಸೃಹ್ಣಾದಸ್ತತ್ಸತ್ತೋ ವೇತ್ರಿ ಬಾರ್ಗವೇಣ ಯದೀರಿತಂ

|| ೨೮ ||

|| ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರುನಾಚ ||

ಮಿತ್ರೇಷು ವರ್ತೇತ ಕಥಮರಿವರ್ಗೇ ಚ ಬೂಪತಿಃ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ತ್ರಿಷು ಕಾಲೇಷು ನುಧ್ಯಸ್ಥೇಷು ಕಥಂ ಚರೇತ್

|| ೨೯ ||

ಕಥಂ ಮಂತ್ರಿಪ್ರಮಾಳ್ಕೇಷು ಬಾಹ್ಯೇಷ್ವಾಭ್ಯಂತರೇಷು ಚ |

ಚಾಗೇಷು ಸಾರವರ್ಗೇಷು ಶಂಕಿತೇಷ್ವಿಶರೇಷು ಚ

|| ೩೦ ||

ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯವಿಧಾನಂ ಚ ದುರ್ಗಾ ಟಿವಿಕಸಾಧನಂ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಕಥ್ನತಾಂ ಸಮ್ಯಕ್ತಥಾ ಕಂಟಿಕಶೋಧನಂ

|| ೩೧ ||

ಕುರಿತು ' ದೈತ್ಯರಾಜನೇ ! ನಿನ ಮಗನು ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ ರಾಜನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನು ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೨೯-೩೦. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ' ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ! ರಾಜನಾದವನು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ವೃದ್ಧಿ, ಕ್ಷಯ, ಸಮಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರು, ಮಿತ್ರ, ಉದಾಸೀನರಾದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಬುದ್ಧಿ ಸಹಾಯಕ ರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯಸಹಾಯಕರಾದ ಅಮಾತ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ, ಬಾಹ್ಯವಾದ ಕಂದಾಯ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂತರವಾದ ಅಂತಃಪುರ. ಅಡಿಗೆಮನೆ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೂಢಚಾರರ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿಯೂ, ಪಟ್ಟಣಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತಂದ ಆಳುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂದೇಹಕೃತಕಾಶವಿಲ್ಲದ ಇತರ ಆಳುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ?

೩೧-೩೨. ಸಂಧಿ ವಿಗ್ರಹ ಯಾನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು? ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಾರದು? ಗರಿ, ವನ, ದುರ್ಗಾದಿ

ಏತಚ್ಚಾನ್ಯಚ್ಚ ಸಕಲಮಧೀತಂ ಭವತಾ ಯಥಾ |

ತಥಾ ಮೇ ಕಥ್ಯತಾಂ ಜ್ಞಾತುಂ ತವೇಚ್ಛಾಮಿ ಮನೋಗತಂ || ೨೨ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಪ್ರಣಿಪತ್ಯ ತತಃ ಸಾದೌ ಪಿತುಃ ಪ್ರಶ್ರಯಭೂಷಣಃ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದಃ ಪ್ರಾಹ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರಂ ಕೃತಾಂಜಲಿಪುಟಿಸ್ತುತಃ || ೨೩ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಮನೋಪದಿಷ್ಯಂ ಸಕಲಂ ಗುರುಣಾ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |

ಗೃಹೀತಂ ಚ ಮಯಾ ಸಿಂ ತು ನ ಸದೇತನ್ಮತಂ ಮನು || ೨೪ ||

ಸಾಮಚೋಪಪ್ರದಾನಂ ಚ ಭೇದದಂಡೌ ತಥೈವ ಚ |

ಉಪಾಯಾಃ ಕಥಿತಾ ವ್ಯೇತೇ ಮಿತ್ರಾದೀನಾಂ ಚ ಸಾಧನೇ || ೨೫ ||

ಗಳನ್ನೂ, ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ಪುಳಿಂದ ಮೈಚ್ಛರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ನಶಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು? ಕಳ್ಳರು, ನೀಚರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಇವರನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬಿವೇ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಕಲಿತುಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ ಹಾಗೆ ಹೇಳು. ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಅವೇಕ್ಲಿ ಸುವೆನು' ಎಂದನು.

೨೩-೨೪. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ವಿನಯದಿಂದ ತಂದೆಯ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ನನಸುಗೊಂಡು ಕೈಮುಗಿದುಕೊಂಡು "ಗುರುಗಳು ನನಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಾನೂ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಅದೇ ನಿಜವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ" ಎಂದು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೨೫-೨೬. "ಮಿತ್ರರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ನಮ್ಮ ನಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಸಾಮ, ದಾನ, ಭೇದ, ದಂಡವೆಂಬ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ತಂದೆಯೇ ಕೋಪಮಾಡಬೇಡ. ನನಗೆ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯರಲ್ಲದಮೇಲೆ

ತಾನೇವಾಹಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಮಿತಾ,ದೀಂಸ್ತಾತ ಮಾ ಕ್ರೋಧಃ |
 ಸಾಧ್ಯಾಭಾವೇ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸಾಧಕೈಃ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ || ೩೬ ||

ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಕೇ ತಾತ ಜಗನ್ನಾಥೇ ಜಗನ್ಮಯೇ |
 ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಗೋವಿಂದೇ ನಿತ್ಯಾ,ನಿತ್ಯಕಥಾ ಕೌತಃ || ೩೭ ||

ತ್ವಯ್ಯಸ್ತಿ ಜಗನ್ನಾನ್ವಿಷ್ಟ ಮುಯಿಚಾನ್ಯತ್ರ ಚಾಸ್ತಿ ಸಃ |
 ಯತಸ್ತತೋಯಮ್ನಿತ್ಯಂ ಮೇ ಶತ್ರುಶ್ಚೇತಿ ಪೃಥಕ್ಕೃತಃ || ೩೮ ||

ತದೇವಿರಲನುತ ಫಂ ದುಷ್ಟಾರಂಭೋಕ್ತಿವಿಸ್ತರೈಃ |
 ಅವಿದ್ಯಾಂತರ್ಗತೈರ್ಯತ್ನಃ ಕರ್ತವ್ಯಸ್ತಾತ ಶೋಭನೇ || ೩೯ ||

ವಿದ್ಯಾಬುದ್ಧಿರವಿದ್ಯಾಯಾಮಜ್ಞಾನಾಶ್ಚಾತ ಜಾಯತೇ |
 ಬಾಲೋಗ್ನಿಂ ಕಿಂ ನಖೋತ್ತಮಸುರೇಶ್ವರ ಮನ್ಯತೇ || ೪೦ ||

ಸಾಧಕವಾದ ಉಪಾಯಗಳಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳ ಸ್ವರೂಪನೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪನೂ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಲ್ಲಿ ಶತ್ರು, ಮಿತ್ರ ಭಾವವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವುದು? ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ, ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ನನಗೆ ಮಿತ್ರನು, ಇವನು ಶತ್ರುವು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವವೇತಕ್ಕೆ?

೩೯-೪೦. ತಂದೆಯೇ. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮಾಡಿರುವ ಈ ರಾಜನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಸ್ತಾರವು ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದಾಗಿರುವುದು. ಇದು ಬೇಡ. ಶುಭವಾದ ನಿಷ್ಠಾವು ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತಂದೆಯೇ! ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಯೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅಸುರೇಂದ್ರನೇ! ಬಾಲಕನು ಮಿಣುಕು ಹುಳುವನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಂಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇ?

ತಕ್ಕರ್ಮ ಯನ್ನ ಬಂಧಾಯ ಸಾ ವಿದ್ಯಾಯಾವಿಮುಕ್ತಯೇ |

ಅಯಾಸಾಯಾಸರಂ ಕರ್ಮ ವಿದ್ಯಾನ್ಯಾ ಶಿಲ್ಪನೈಪುಣಂ || ೪೧ ||

ತದೇತದವಗನ್ಯಾಹಮಸಾರಂ ಸಾಧ್ಯಮುತ್ತಮಂ |

ನಿಶಾಮಯ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಪ್ರಬ್ರವೀಮಿ ಯತ್ || ೪೨ ||

ನ ಚಿಂತಯತಿ ಕೋ ರಾಜ್ಯಂ ಕೋ ಧನಂ ನಾಭಿನಾಂಘ್ರತಿ |

ತಥಾಪಿ ಭಾವ್ಯಮೇವೈತದುಭಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ನರೈಃ || ೪೩ ||

ಸರ್ವ ಏವ ಮಹಾಭಾಗ ಮಹತ್ವಂ ಪ್ರತಿ ಸೋದ್ಯಮುಃ |

ತಥಾಪಿ ಪುಂಸಾಂ ಭಾಗ್ಯಾನಿ ನೋದ್ಯಮಾ ಭೂತಿಹೇತವಃ || ೪೪ ||

ಜಡಾನಾಮವಿವೇಕಾನಾಮಶೂರಾಣಾಮಪಿ ಪ್ರಭೋ |

ಭಾಗ್ಯಭೋಜ್ಯಾನಿ ರಾಜ್ಯಾನಿ ಸಂತ್ಯನೀತಿಮತಾನುಪಿ || ೪೫ ||

೪೧-೪೨. ಯಾವ ಕರ್ಮವು (ನಿವೃತ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಶಿಲ್ಪಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು) ಜನನ ಮರಣ ರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗದೆ ಮೋಕ್ಷಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದೋ ಅದೇ ವಿದ್ಯೆಯು ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳು (ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಶಿಲ್ಪ ವಂದ್ರಜಾಲ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು) ಜೀವನಿಗೆ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದು. ನಾನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯಾದಿ ಸಾಧ್ಯವಾದ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ಅಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿದು ಉತ್ತಮವೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಅದುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೪೩-೪೪. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ ಯಾರು ಆಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅದು ಇರುವುದೇ? ಇವೆರಡೂ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯವು ಯಾವನಿಗಿರುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಬಂದೇ ಬರುವುದು. ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ತಂದೆಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ತಾವು ದೊಡ್ಡವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವರು. ಆದರೂ ಜನರಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಲ್ಲವೆ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಂಪತ್ತು ಬಂದಿರುವುದು.

೪೫-೪೯. ದೈತ್ಯರಾಜನೇ ಜಡರಿಗೂ, ಅವಿವೇಕಿಗಳಿಗೂ, ಹೇಡಿಗಳಿಗೂ, ನೀತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರಿಗೂ ರಾಜ್ಯಕುಖವು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ಅವರ

ತಸ್ಮಾದ್ಭೇದತಃ ಪುಣ್ಯೇಷು ಯ ಇಚ್ಛೇನ್ನಹತೀಂ ಶ್ರಿಯಂ |

ಯತಿತವ್ಯಂ ಸಮತ್ವೇ ಚ ನಿರ್ವಾಣಮಪಿ ಚೇಚ್ಛತಾ

|| ೪೧ ||

ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಶವಃ ಪಕ್ಷಿವ್ಯಕ್ಷಸರೀಸ್ಪೃಶಾಃ |

ರೂಪಮೇತದನಂತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರ್ಭಿನ್ನಮಿವ ಸ್ಥಿತಂ

|| ೪೨ ||

ಏತದ್ವಿಜಾನತಾ ಸರ್ವಂ ಜಗತ್ಸ್ಥಾನರಜಂಗಳಮಂ |

ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮಾತ್ಮವದ್ವಿಷ್ಣುರೈತೋಯಂ ವಿಶ್ವರೂಪದೈತ್

|| ೪೩ ||

ಏನಂ ಜ್ಞಾತೇ ಸ ಭಗವಾನನಾದಿಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ಪ್ರಸೀದತ್ಯೈಕೈತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರಸನ್ನೇ ಕ್ಲೇಶಸಂಕ್ರಯಃ

|| ೪೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏತಚ್ಚುಕ್ತಾತಿಕೋಪೇನ ಸಮುತ್ಥಾಯ ತದಾಸನಾತ್ |

ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುಃ ಪುತ್ರಂ ಪದಾ ವಕ್ಷ್ಯಸ್ತತಾಡಯತ್

|| ೫೦ ||

ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯ ಫಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಯಾವನು ಮಹಾ ಸಂಕತನ್ನು ಪಡೆಯಿ ಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವನೋ ಅವನು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮೋಕ್ಷವನ್ನ ಪೇಕ್ಷಿಸುವವನು ಸರ್ವಸಮಾನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಡಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶುಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಹಾವುಗಳು, ಮರಗಳು, ಇವು ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅನಂತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಚರಾಚರ ರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಅತ್ಯಸ್ವರೂಪವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನು. ಅನಾದಿಯೂ, ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಆದ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಅ ದೇವನು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟಾದರೆ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುವು.

೫೦-೫೧. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಎಮ್ಮ ಕೊಪದಿಂದ ಮಗನ ಎದಿಗೆ ಕಾಲಿನಿಂದ ಒದಿದನು.

ಉವಾಚ ಚ ಸ ಕೋಪೇನ ಸಾಮರ್ಪಃ ಪ್ರಜ್ಜಲನ್ನಿವ |
ನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಸಾಣನಾ ಪಾಣಂ ಹಂತುಕಾನೋ ಜಗದ್ಯಥಾ || ೫೦ ||

ಹೇ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತೇ ಹೇ ರಾಹೋಹೇ ಬಲೈಷ ಮಹಾರ್ಣವೇ |
ನಾಗಪಾಶೈರ್ಭೃಥಂ ಬಧ್ವಾ ಕ್ಷಿಪ್ಯತಾಂ ಮಾ ವಿಲಂಬಥ || ೫೧ ||

ಅನ್ಯಥಾ ಸಕಲಾಲೋಕಾಸ್ತಥಾ ದೈತೇಯದಾನವಾಃ |
ಅನುಯಾಸ್ಯಂತಿ ಮೂಢಸ್ಯ ಮತಮಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ || ೫೨ ||

ಬಹುಶೋ ವಾರಿಶೋಕ್ತಸ್ಮಾಭಿರಯಂ ಪಾಪಸ್ತಥಾಪ್ಯರೇಃ |
ಸ್ತುತಿಂ ಕರೋತಿ ದುಷ್ಯಾನಾಂ ಪಕ್ಷ ಏವೋಪಕಾರಕಃ || ೫೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಸ್ತೇ ಸತ್ತರಾ ದೈತ್ಯಾ ಬಧ್ವಾ ತಂ ನಾಗಬಂಧನೈಃ |
ಭರ್ತುರಾಜ್ಞಾಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಚಿಕ್ಷಿಪುಸ್ಸಲಿಲಾರ್ಣವೇ || ೫೫ ||

ಬಳಿಕ ರೋಷದಿಂದ ಕೈಯನ್ನು ಮಸೆಯುತ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ನಾಶಮಾಡುವವನಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದನು.

೫೨-೫೪. ' ಎಲೈ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಯೇ, ಎಲೈ ರಾಹುವೇ, ಬಲನೇ ಇವನನ್ನು ನಾಗಪಾಶಗಳಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡದೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಡಿ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ತ ಜನರೂ, ದೈತ್ಯರೂ, ದಾನವರೂ, ದುರಾತ್ಮನೂ, ಮೂಢನೂ ಆದ ಇವನ ಮತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವರು. ಈ ಪಾಪಿಯು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು. ದುಷ್ಟರ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವನು ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೫೫-೫೬. ಆಮೇಲೆ ದೈತ್ಯರು ತಮ್ಮ ರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ಬೇಗ ಬಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ನಾಗ ಪಾಶಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರು. ಮಹಾ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಚಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಮುದ್ರವು ಚಲಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು

ಪತಜ್ಜಾಲ ಚಲತಾ ಪ್ರಹ್ಲಾದೇನ ಮಹಾರ್ಣವಃ |
 ಉದ್ದೇಲೋಭೂಪ್ಪರಂ ಕ್ಷೋಭಮುಪೇಶ್ಯ ಚ ಸಮಂತತಃ || ೫೬ ||
 ಭೂಲೋಕಮಖಿಲಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ಲಾವ್ಯಮಾನಂ ಮಹಾಂಭಸಾ |
 ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುರ್ದೈತ್ಯಾನಿದಮಾಹ ಮಹಾಮುನೇ || ೫೭ ||
 ದೈತೇಯಾಸ್ಸಕಲೈಶ್ಚೈರಶ್ಚೈವ ವರುಣಾಲಯೇ |
 ನಿಶ್ಚಿದ್ರೈಸ್ಸರ್ವತಸ್ಸರ್ವೈಶ್ಚೀಯತಾಮೇಷ ದುರ್ಮತಿಃ || ೫೮ ||
 ನಾಗ್ನಿರ್ದಹತಿ ನೈವಾಯಂ ಶಸ್ತ್ರೈಶ್ಚಿನ್ನೋ ನ ಚೋರಗೈಃ |
 ಕ್ಷಯಂ ನೀತೋ ನ ವಾತೇನ ನ ವಿಷೇಣ ನ ಕೃತ್ಯಯಾ || ೫೯ ||
 ನ ಮಾಯಾಭಿರ್ನ ಚೈವೋಚ್ಚಾತ್ಪಾತಿತೋ ನ ಚ ದಿಗ್ಗಜೈಃ |
 ಬಾಲೋಽತಿದುಷ್ಪಚಿತ್ತೋಽಯಂ ನಾನೇನಾರ್ಥೋಽಸ್ಮಿ ಜೀವತಾ || ೬೦ ||
 ತದೇಷ ತೋಯರಾಣ್ಕಥೈ ಸಮಾಕ್ರಾಂತೋ ಮಹೀಧರೈಃ |
 ತಿಷ್ಠತ್ಸಬ್ಧಸಹಸ್ರಾಂತಂ ಸ್ರಾಣಾನ್ಧಾಸ್ಯತಿ ದುರ್ಮತಿಃ || ೬೧ ||

ಮಾರಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಭೂಲೋಕವೇ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವು ದೈತ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು,

೫೮-೬೧. “ ದೈತ್ಯರೇ ಎಲ್ಲ ಸರ್ವತಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಈ ದುಷ್ಪನ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ಥಳ ಬಿಡದಂತೆ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಹಾಕಿರಿ. ಇವನನ್ನು ಬೆಂಕಿಯು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆಯುಧಗಳು ಕತ್ತರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸರ್ಪಗಳು ಕಡಿಯಲಾರವು. ವಿಷವೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ ಆಭಿಚಾರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂತವೂ ಕೊಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಮಾಯೆಗಳೂ ನಾಶಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ದಿಗ್ಗಜಗಳೂ ಬಾಧೆ ಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಎತ್ತರದಿಂದ ಬಿದ್ದರೂ ಇವನು ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹುಡುಗನು ಬಹು ಕೆಟ್ಟ ಮನಸ್ಸಿನವನು. ಇವನು ಬದುಕಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತಗಳ ಭಾರವನ್ನು ವಹಿಸಿ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಇರಲಿ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣಬಿಡುವನು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶೋಭಾ ದೈತ್ಯಾ ದಾನವಾಶ್ಚ ಪರ್ವತೈಸ್ತಂ ಮಹೋದಧೌ |

ಆಕ್ರಮ್ಯ ಚಯನಂ ಚಕ್ರೈರ್ಯೋಜನಾನಿ ಸಹಸ್ರಶಃ || ೬೨ ||

ಸ ಚಿತಃ ಪರ್ವತೈರಂತಸ್ಸಮುದ್ರೈಃ ಮಹಾಮತಿಃ |

ತುಷ್ಠಾವಾಹ್ನಿ ಕರ್ವೇಳಾಯಾನೇಕಾಗಮತಿರಚ್ಯುತಂ || ೬೩ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ನಮಸ್ತೇ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ನಮಸ್ತೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಲೋಕಾತ್ಮನ್ನಮಸ್ತೇ ತಿಗ್ಮಚಕ್ರಣೇ || ೬೪ ||

ನಮಸ್ತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಕರುಣಾಕರ |

ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವರೂಪಾಯ ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಮೂರ್ತಯೇ ||

ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ದೇವಾಯ ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಿತಾಯಚ |

ಜಗದ್ವಿತಾಯ ಕೃಷ್ಣಾಯ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ || ೬೫ ||

೬೨-೬೩. ಆಮೇಲೆ ದೈತ್ಯರೂ ದಾನವರೂ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತಂದು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮೇಲೆಯೂ ಸುತ್ತಲೂ ಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳವರೆಗೆ ರಾಶಿ ಹಾಕಿದರು. ಪರ್ವತಗಳ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡ ಅವನು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ್ಯ ಚಿತ್ತದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು. ಎಂತೆಂದರೆ.

೬೪-೬೫. “ ಕಮಲದಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನೇ. ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಚಕ್ರಾಯುಧವುಳ್ಳವನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ವಾಸುದೇವನೇ, ಕರುಣಾಕರನೇ, ಪ್ರಸಂಚ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಸಮಸ್ತ ಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನೇ ಗೋವುಗಳಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕವನೇ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕೃಷ್ಣನೇ, ಗೋವಿಂದನೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಸಕಲವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವೆ. ರುದ್ರನಾಗಿ ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸುವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮತ್ವೇ ಸೃಜತೇ ಸರ್ವಂ ಸ್ಥಿತೌ ಪಾಲಯತೇ ಪುನಃ |
 ರುದ್ರರೂಪಾಯ ಕಲ್ಪಾಂತೇ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ತ್ರಿಮೂರ್ತಯೇ || ೬೬ ||
 ದೇನಾ ಯಕ್ಷಾ ಸುರಾಸ್ವಿದ್ಧಾ ನಾಗಗಂಧರ್ವಕಿನ್ನರಾಃ |
 ಪಿತೌಚಾ ರಾಕ್ಷಸಾಶ್ಚೈವ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಶವಸ್ತಥಾ || ೬೭ ||
 ಪಕ್ಷಿಣಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚೈವ ಪಿಪೀಲಿಕಸರೀಸೃಪಾಃ |
 ಭೂನ್ಮ್ಯಂಬೃಗ್ನಿರ್ನಭೋನಾಯುಶ್ಯಬ್ದಸ್ಪರ್ಶಸ್ತಥಾ ರಸಃ || ೬೮ ||
 ರೂಪಂ ಗಂಧೋ ಮನೋಬುದ್ಧಿರಾತ್ಮಾ ಕಾಲಸ್ತಥಾ ಗುಣಾಃ |
 ಏತೇಷಾಂ ಪರಮಾರ್ಥಶ್ಚ ಸರ್ವಮೇತತ್ತ್ವಮುಚ್ಯತ || ೬೯ ||
 ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯೇ ಭವಾಂತ್ಸತ್ಯಮಸತ್ಯಂ ತ್ವಂ ವಿಷಾಮೃತೇ |
 ಪ್ರವೃತ್ತಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಂ ಚ ಕರ್ಮ ವೇದೋದಿತಂ ಭರ್ವಾ || ೭೦ ||
 ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಭೋಕ್ತಾ ಚ ಕರ್ಮೋಪಕರಣಾನಿ ಚ |
 ತ್ವನೇವ ವಿಷ್ಣೋ ಸರ್ವಾಣಿ ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲಂ ಚ ಯತ್ || ೭೧ ||

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರೂಪನಾದ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ದೇವತೆಗಳು ಯಕ್ಷರು
 ಅಸುರರು, ಸಿದ್ಧರು, ನಾಗರು, ಗಂಧರ್ವರು, ಕಿನ್ನರರು. ಪಿತೌಚಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು,
 ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶುಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಮರಗಳು, ಇರುವೆಗಳು, ಹಾವುಗಳು,
 ಭೂನ್ಮ್ಯಾದಿ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಶಬ್ದಾದಿ ಪಂಚತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ,
 ಆತ್ಮ, ಕಾಲ, ಗುಣ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ನೀನೇ ಕಾರಣನು. ನೀನೇ ಸಮಸ್ತವಸ್ತು
 ರೂಪನಾಗಿರುವೆ

೭೦-೭೨. ನೀನೇ ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯಾ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಾಸತ್ಯ, ವಿಷಾ
 ಮೃತ, ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿ ಕರ್ಮಸ್ವರೂಪ
 ನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ. ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಉಪಕರಣ ಸ್ವರೂಪನೂ ಕರ್ಮಗಳನ್ನನು
 ಭವಿಸುವವನೂ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳ ಫಲರೂಪನೂ, ನೀನೇ ಆಗಿ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿರುವೆ.

ಮಯ್ಯನ್ಯತ್ರ ತಥಾಶೇಷಭೂತೇಷು ಭುವನೇಷು ಚ |

ತವೈವ ವ್ಯಾಪ್ತಿರೈಶ್ವರ್ಯಗುಣಸಂಸೂಚಕೀ ಪ್ರಭೋ || ೨೨ ||

ತ್ವಾಂ ಯೋಗಿನಸ್ತಂತಯಂತಿ ತ್ವಾಂ ಯಜಂತಿ ಚ ಯಾಜಕಾಃ |

ಹವ್ಯಕವ್ಯಭುಗೇಕಸ್ತ್ವಂ ಪಿತೃದೇವಸ್ವರೂಪಧೃತ್ || ೨೩ ||

ರೂಪಂ ಮಹತ್ತೇಚ್ಯುತ ಯತ್ರ ವಿಶ್ವಂ

ತತಶ್ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಜಗದೇತದೀಶ |

ರೂಪಾಣಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಣಿ ಚ ಭೂತಭೇದಾ

ಸ್ತೇಷ್ವಂತರಾತ್ಮಾಖ್ಯಮತೀವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ || ೨೪ ||

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿವಿಶೇಷಣಾನಾ

ಮಗೋಚರೇ ಯತ್ಪರಮಾರ್ಥರೂಪಂ |

ಕಿಮುಪ್ಯಚಿಂತ್ಯಂ ತವ ರೂಪಮಸ್ತಿ

ತಸ್ಮೈ ನಮಸ್ತೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮಾಯ || ೨೫ ||

ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರಪಂಚ ದಲ್ಲಿಯೂ, ನಿನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

೨೩-೨೫. ನಿನ್ನನ್ನೇ ಯೋಗಿಗಳು ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವರು. ನೀನೇ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ನೀ ಪಿತೃಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳನ್ನು ಭೋಜನಮಾಡುತ್ತಿ-ವೆ ನಾ-ರಹಿತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಅವರಣ ಸಹಿತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವು ನಿನ್ನ ಮಹಾರೂಪವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರಾತ್ಮರೂಪವು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೂ, ತಿಳಿಯದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಊಹಿಸಲಾಗದ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪವೆಂಬ ಒಂದಾನೊಂದು ರೂಪವು ನಿನಗಿರುವುದು ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆಂಬ ಆ ಹೆಸರಿನ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಸರ್ವಾತ್ಮ್ಯ ಯಾ ಶಕ್ತಿರಪರಾ ತವ |

ಗುಣಾಶ್ರಯಾ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ಶಾಶ್ವತಾಯೈ ಪರೇಶ್ವರ || ೨೬ ||

ಯಾತೀತಗೋಚರಾ ವಾಚಾಂ ಮನಸಾಂ ಚಾವಿಶೇಷಣಾ |

ಜ್ಞಾನಿಜ್ಞಾನಪರಿಚ್ಛೇದ್ಯಾ ತಾಂ ವಂದೇ ಚೇಶ್ವರೀಂ ಪರಾಂ || ೨೭ ||

ಓಂ ನಮೋ ವಾಸುದೇವಾಯ ತಸ್ಯೈ ಭಗವತೇ ಸದಾ |

ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ನ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತೋಽಪಿಲಸ್ಯ ಯಃ || ೨೮ ||

ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತಸ್ಯೈ ನಮಸ್ತ ಸ್ಯೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ |

ನಾಮರೂಪಂ ನ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಯೋಸ್ತಿ ತ್ವೇ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ || ೨೯ ||

೨೬-೨೭. ಸರ್ವಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸತ್ನಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಅಪರಾ ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಜಡಶಕ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ವಾಕ್ಯಿಗೂ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗದ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಇಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಜೀವನ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಗೋಚರವಾದ ಪರಾ ಎಂಬ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. (ಪರಾಸ್ಯ ಶಕ್ತಿವಿವಿಧ್ಯವ ಶ್ರೂಯತೇ ಸ್ವಾಭಾವಿರೇ ಜ್ಞಾನ ಬಲಕ್ರಿಯಾಚ) ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ಶಕ್ತಿಗಳೇ ಸ್ಥೂಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾದಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡುವುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೨೮-೨೯. ಓಂ ನಮೋ ಭಗವತೇ ವಾಸುದೇವಾಯ ಎಂಬ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರಸ್ವರೂಪನೂ ಮಹಾಮಹಿಮನೂ ಸರ್ವವೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆದುದರಿಂದ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ವಸ್ತು ವಿಲ್ಲದವನೂ ಕಲ್ಪಿತವೂ ಕಾರ್ಯರೂಪವೂ ಆದ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವನೂ ನಾಮರೂಪಗಳಿಲ್ಲದವನೂ 'ಅಸ್ತೀತ್ಯೇವೋ ಪಲಬ್ಧವ್ಯಃ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ ಸತ್ತಾ ಮಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ನಿನಗೆ ಮೂರು ಬಾರಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

ಯಸ್ಯಾನತಾರರೂಪಾಣಿ ಸಮರ್ಚಂತಿ ದಿವ್ಯಾಕೃತಃ |

ಅಪಶ್ಯಂತಃ ಪರಂ ರೂಪಂ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಪರಾತ್ಮನೇ || ೮೦ ||

ಯೋಂತಸ್ತಿಷ್ಠನ್ನ ಶೇಷಸ್ಯ ಪಶ್ಯತೀಶಶ್ಯುಭಾಕುಭಂ |

ತಂ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಣಂ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಸ್ಯೇ ಪರಮೇಶ್ವರಂ || ೮೧ ||

ನಮೋಽಸ್ತು ವಿಷ್ಣವೇ ತಸ್ಮೈಯಸ್ಯಾಭಿನ್ನಮಿದಂ ಜಗತ್ |

ಭೈರಯಸ್ಸ ಜಗತಾಮಾದ್ಯಸ್ಸ ಪ್ರಸೀದತು ಮೇವ್ಯಯಃ || ೮೨ ||

ಯತ್ರೋತಮೇತತ್ಪ್ರೋತಂ ಚ ವಿಶ್ವಮಕ್ಷರ ಸಂಜ್ಞಕೇ |

ಆಧಾರಭೂತಸ್ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ ಪ್ರಸೀದತು ಮೇ ಹರಿಃ || ೮೩ ||

ಓಂ ನಮೋ ವಿಷ್ಣವೇ ತಸ್ಮೈ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಪುನಃ ಪುನಃ |

ಯತ್ರ ಸರ್ವಂ ಯತಸ್ಸರ್ವಂ ಯಸ್ಸರ್ವಂ ಸಂಶ್ರಯಕ್ಷ ಯಃ || ೮೪ ||

೮೦-೮೩. ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಪರರೂಪವನ್ನು ನೋಡದಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುವರು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅವರು ಮಾಡುವ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಪರಮೇಶ್ವರನೂ ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು. ಯಾವ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಜಗತ್ತು ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲವೋ ಆ ಜಗದ್ರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನ ನಾಗಲಿ. ಅಕ್ಷರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಧಾನ ಮಹತ್ತ್ವತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಓತ ಪ್ರೋತವಾಗಿರುವುದು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಶ್ರಯನಾದ ಹರಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನ ನಾಗಲಿ.

೮೪-೮೬. ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಯಾವನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಯಾವನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಯಾವನಲ್ಲಿ ಲಯವಾಗುವುದೋ ಸರ್ವಾಶ್ರಯನಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪುನಃ ಪುನಃ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವೆನು. ಅನಂತನು ಸರ್ವಗತನಾದುದರಿಂದ ಅವನೇ ನಾನಾಗಿರುವೆನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ

ಸರ್ವಗತ್ವಾದನಂತಸ್ಯ ಸ ಏವಾಹಮವಸ್ಥಿತಃ |

ಮತ್ತಸ್ಸರ್ವಮಹಂ ಸರ್ವಂ ನುಯಿ ಸರ್ವಂ ಸಸಾತನೇ

|| ೮೫ ||

ಆಹಮೇವಾವ್ಯಯೋ ನಿತ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮಾತ್ಮಸಂಕ್ರಯಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಸಂಕ್ಷೋಭಹಮೇನಾಗ್ರೇ ತಥಾಂತೇ ಚ ಪರಃ ಪುಮಾ

|| ೮೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನಿಷ್ಕು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಏಕೋನವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

ಉಪ್ಪಿತ್ತಿಯಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಅನಾದಿಯಾದವನು. ನಾನೇ ನಾಶ ರಹಿತನು ನಿತ್ಯನು ನನಗೆ ನಾನೇ ಆಶ್ರಯನು ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೂ ನಾನೇ ಆಗಿರುವೆನು. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನೇ ಇದ್ದೆನು. ಪ್ರಳಯಾನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನೇ ಇರವೆನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರಮ ಪುರುಷನೆಂದೂ ನನಗೆ ಹೆಸರಿರುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ನಿಷ್ಕು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲ

ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶಃ

ವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ॥

ವಿವಂ ಸಂಚಿಂತಯನ್ನಿಷ್ಟಮುಭೇದೇನಾತ್ಮನೋ ದ್ವಿಜ |
ತನ್ನಯತ್ನಮವಾಪ್ಯಾಗ್ರೇ ಮೇನೇ ಚಾತ್ಮಾನಮಚ್ಯುತಂ || ೧ ||

ವಿಸ್ಮಾರ ತದಾತ್ಮಾರಂ ನಾನ್ಯತ್ಕಿಂಚಿದಜಾನತ |
ಅಹಮೇವಾವ್ಯಯೋ ನಿತಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯಚಿಂತಯತ್ || ೨ ||

ತಸ್ಯತದ್ಭಾವನಾಯೋಗಾತ್ ಕ್ಷೇಣಪಾಪಸ್ಯ ನೈ ಕ್ರಮಾತ್ |
ಶುದ್ಧೇಂತಃಕರಣೇ ವಿಷ್ಣುಸ್ತಸ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಮಯೋಽಚ್ಯುತಃ || ೩ ||

ಯೋಗಪ್ರಥಾನಾಪ್ಸ್ರಹ್ಲಾದೇ ಜಾತೇ ವಿಷ್ಣು ಮಯೇಸುರೇ |
ಚಲಂತ್ಕುರಗಬಂದಾಸ್ತೇ ಮೈತ್ರೇಯ ತ್ರುಟಿತಾಃ ಕ್ಷಣಾತ್ || ೪ ||

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೬. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅಭೇದವಾಗಿರುವಂತೆ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆದು ತಾನೇ ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ತಾನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ತಾನೇ ನಾಶರಹಿತವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿದನು. ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅವನ ಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಾಯಿತು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತಲೂ ವಿಷ್ಣುವು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದನು. ಯೋಗದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅಸುರನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪನಾಗುತ್ತಲೂ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸರ್ಪಪಾಶಗಳು ಕಿತ್ತು ಹೋದುವು. ಜಲಜಂತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ

ಧ್ರಾಂತಗ್ರಾಹಗಣಸ್ತೋಮೀರ್ಮಯೋ ಜ್ಞೋಭಂ ಮಹಾರ್ಣವಃ |

ಚಚಾಲ ಚ ಮಹೀ ಸರ್ವಾ ಸಶೈಲವನಕಾನನಾ || ೫ ||

ಸಚ ತಂ ಶೈಲಸಂಘಾತಂ ದೈಕ್ಷೈರ್ನೈಸ್ತಮಧೋಪರಿ |

ಉತ್ಪ್ಲಿಷ್ಯ ತಸ್ಮಾತ್ಸಲಿಲಾನ್ನಿಶ್ಚಕ್ರಾಮು ಮಹಾಮತಿಃ || ೬ ||

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚ ಸ ಜಗದ್ಭಯೋ ಗಗನಾದ್ಯುಪಲಕ್ಷಿತಂ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋಽಸ್ತೀತಿ ಸಸ್ಮಾರ ಪುನರಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ || ೭ ||

ತುಷ್ಟ್ವಾವ ಚ ಪುನರ್ಧೀಮಾನನಾದಿಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ |

ಏಕಾಗ್ರಮತಿರವ್ಯಗ್ರೋ ಯತ ವಾಕ್ಯಾಯಮಾನಸಃ || ೮ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದೋವಾಚ ||

ಓಂ ನಮಃ ಪರಮಾರ್ಥಾರ್ಥಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ಷರಾಕ್ಷರ |

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತ ಕಲಾತೀತ ಸಕಲೀತ ನಿರಂಜನ || ೯ ||

ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ಅಲೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಪರ್ವತ ವನಾರಣ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು ನಡುಗಿತು. ದೈತ್ಯರು ತಂದುಹಾಕಿದ ಪರ್ವತಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎರಚಿ ಮಹಾಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಬಂದನು.

೭-೮. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಪುನಃ ಆಕಾಶಾನಿ ಪಂಚಭೂತಮಯವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನೆಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೯-೧೧ " ಓಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಪರಮಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನರೂಪನೇ, ದೃಶ್ಯವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪನೇ, ಜಾಗ್ರತ್ಸ್ವಪ್ನದೃಶ್ಯರೂಪನೇ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣರೂಪನೇ, ದೃಶ್ಯಾದೃಶ್ಯ ಸ್ವರೂಪನೇ, ನಿರವಯವ ಸಾವಯವ ಸ್ವರೂಪನೇ, ನಿಯಾಮಕನೇ, ನಿರ್ಲೇಪ

ಗುಣಾಂಜನ ಗುಣಾಧಾರ ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಗುಣಸ್ಥಿತಃ ।

ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತ ಮಹಾಮೂರ್ತೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೂರ್ತೇಸ್ಫುಟಾಸ್ಕೃತಃ ॥

ಕರಾಳಸೌಮ್ಯರೂಪಾತ್ಮನಿದ್ಯಾ ನಿದ್ಯಾಮಯಾಚ್ಯುತಃ ।

ಸದಸದ್ರೂಪಸದ್ಭಾವಸದಸದ್ಭಾವಭಾವನಾ ॥ ೧೦ ॥

ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚಾತ್ಮನಿಷ್ಪ್ರಸಂಚಾನುಲಾಶ್ರಿತಃ ।

ಏಕಾನೇಕ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ವಾಸುದೇವಾದಿಕಾರಣ ॥ ೧೧ ॥

ಯಃ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮಪ್ರಕಟಪ್ರಕಾಶೋ ।

ಯಸ್ಸರ್ವಭೂತೋ ನಚಸರ್ವಭೂತಃ ॥

ವಿಶ್ವಂ ಯತಶ್ಚೈತದವಿಶ್ವಹೇತೋ ।

ನಮೋಽಸ್ತು ತಸ್ಮೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮಾಯ ॥ ೧೨ ॥

ನಾದವನೇ, ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಸಡಿಲತಕ್ಕವನೇ. ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನೇ ನಿರ್ಗುಣಾತ್ಮಸ್ವರೂಪನೇ. ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕವನೇ ಸ್ಥೂಲಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಪಂಚ ಸ್ವರೂಪನೇ ವಿಶ್ವರೂಪಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಹಾಮೂರ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಅರ್ಚಾವತಾರವಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೂರ್ತಿ ರೂಪನೇ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸತಕ್ಕವನೇ, ಇತರರಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದಿರತಕ್ಕವನೇ, ಕ್ರೂರಸೌಮ್ಯಮೂರ್ತಿ ರೂಪನೇ ವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

೧೦. ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ ಸ್ವರೂಪನೇ, ಪ್ರಪಂಚ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನೇ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನೇ, ಕಾರಣರೂಪದಿಂದ ಏಕನಾಗಿಯೂ, ಕಾರ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಅನೇಕನಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕವನೇ, ಆದಿಕಾರಣನಾದವನೇ ವಾಸುದೇವನೇ. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆನು.

೧೧. ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ಅಪ್ರಕಾಶ ನಾಗಿಯೂ, ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿಯೂ, ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠ, ನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು.

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತಸ್ಯ ತಚ್ಚೇತಸೋ ದೇವಸ್ಸುತಿಮಿತ್ಥಂ ಪ್ರಕುರ್ವತಃ |

ಅರ್ವಿಭೂವ ಭಗವಾನ್ವೀತಾಂಭರಧರೋ ಹರಿಃ || ೧೪ ||

ಸಸಂಭ್ರಮಸ್ತಮಾಲೋಕ್ಯ ಸಮುತ್ಥಾ ಯಾಕುಲಾಕ್ಷರಂ |

ನಮೋಽಸ್ತು ವಿಷ್ಣು ವೇತ್ಯೈತದ್ವ್ಯಾ ಜಹಾರ ಸಕೃದ್ವಿಜ || ೧೫ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾ ತಿರ್ಕಾರ ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರು ಕೇಶವ |

ಅವಲೋಕನ ದಾನೇನ ಭೂಯೋ ಮಾಂ ಸಾಲಯಾವ್ಯಯ || ೧೬ ||

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ಕುರ್ವತಸ್ತೇ ಪ್ರಸನ್ನೋಽಹಂ ಭಕ್ತಿಮವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೀಂ |

ಯಥಾಭಿಲಷಿತೋ ಮತ್ತಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ವ್ರೀಯತಾಂ ವರಃ || ೧೭ ||

೧೪-೧೬. ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವು ಪೀತಾಂಬರಧಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನು. ಮೈತ್ರೀಯನೇ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ದೇವನನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಎದ್ದು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದು ಒಂದು ಬಾರಿ ಹೇಳಿದನು. ಬಳಿಕ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಶರಣಾಗತರ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕವನೇ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡು ಎಂದನು.

೧೭. ಭಗವಂತನು, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಿನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವೆನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ನಿನಗಿಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದನು.

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ನಾಥ ಯೋನಿಸಹಸ್ರೇಷು ಯೇಷು ಯೇಷು ವ್ರಜಾಮೃಹಂ |

ತೇಷು ತೇಷ್ವಚ್ಯುತಾಭಕ್ತಿರಚ್ಯುತಾಸ್ತು ಸದಾ ತ್ವಯಿ || ೧೮ ||

ಯಾ ಪ್ರೀತಿರವಿನೇಕಾನಾಂ ವಿಷಯೇಷ್ವನಸಾಯಿನೀ |

ತ್ವಾಮನುಸ್ಮರತಸ್ಸಾನೇ ಧೃದಯಾನ್ಮಾಪಸರ್ಪತು || ೧೯ ||

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ಮಯಿ ಭಕ್ತಿತ್ಯವಾಸ್ತ್ಯೇವ ಭೂಯೋಪ್ಯೇವಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

ವರಶ್ಚ ಮತ್ತಃ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ವ್ರಿಯತಾಂ ಯಸ್ತನೇಪ್ಸಿತಃ || ೨೦ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಮಯಿ ದ್ವೇಷಾನುಬಂಧೋಭೂತ್ಸಂಸ್ತುತಾವುದ್ಯತೇ ತವ |

ಮತ್ಪಿತುಸ್ತತ್ಕೃತಂ ಪಾಪಂ ದೇವತಸ್ಯ ಪ್ರಣಶ್ಯತು || ೨೧ ||

೧೮-೧೯. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಾನು ಯಾವ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದರೂ ಆ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ನಾಶವಾಗದಿರಲಿ. ಅವಿನೇಕಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯು ಇರವುದೋ ಅಂತಹ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೋಗದಿರಲಿ. ಅಥವಾ ಎಲೈ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೇ ನಿನ್ನ ನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೊರಟುಹೋಗಲಿ ” ಎಂದನು.

೨೦. ಭಗವಂತನು ‘ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು ಮುಂದೆಯೂ ಅದು ಇರುವುದು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ, ನಿನಗಿಷ್ಟವಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳು’ ಎಂದನು.

೨೧. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು “ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವುಂಟಾಗುವುದು. ಆ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ನಾಶವಾಗಲಿ.”

ಶಸ್ತ್ರಾಣಿ ಸಾತಿಶಾನ್ಯಂಗೇ ಕ್ಷಿಪ್ರೋ ಯಚ್ಚಾಗ್ನಿ ಸಂಹತೌ |
 ದಂಶಿತಶ್ಚೋರಗೈರ್ದೃಶ್ಯಂ ಯದ್ವಿಷಂ ಮಮ ಭೋಜನೇ || ೨೨ ||
 ಬದ್ಧಾ ಸಮುದ್ರೇ ಯತ್ಕ್ವಿಪ್ರೋ ಯಚ್ಚಿತ್ಕೋಸ್ಮಿ ಶಿಲೋಚ್ಚಯೈಃ || ೨೩ ||
 ಅನ್ಯಾನಿ ಚಾಪ್ಯಸಾಧೂನಿ ಯಾನಿ ಪಿತ್ರಾ ಕೃತಾನಿ ಮೇ |
 ತ್ವಯಿ ಭಕ್ತಿಮತೋ ದ್ವೇಷಾದಘಂ ತತ್ಸಂಭವಂ ಚಯತ್ |
 ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪ್ರಭೋ ಸದ್ಯಸ್ತೇನ ಮುಚ್ಯೇತ ಮೇ ಪಿತಾ || ೨೪ ||

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಸರ್ವಮೇತಕ್ಶೇ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪ್ರವಿಷ್ಯತಿ |
 ಅನ್ಯಂ ಚ ತೇ ವರಂ ದದ್ಮಿ ನ್ರಿಯತಾಮಸುರಾತ್ಮಜ || ೨೫ ||

|| ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಉವಾಚ ||

ಕೃತಕೃತೋಸ್ಮಿ ಭಗವನ್ಸರೇಣಾನೇನ ಯತ್ತಯಿ |
 ಭವಿತ್ರೀ ತ್ವತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ಭಕ್ತಿರವ್ಯಭಿಚಾರಿಣೇ || ೨೬ ||

೨೨-೨೪. ಹೇ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಆಯುಧಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಸಿದನು. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸಿದನು. ಹಾವುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿಸಿದನು. ವಿಷದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಣಿಸಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಸಿದನು. ಇನ್ನೂ ಯಾವ ದುಷ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಪಾಪವನ್ನು ಗಳಿಸಿದನೋ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಲಿ' ಎಂದನು.

೨೫. ಭಗವಂತನು ' ಪ್ರಹ್ಲಾದನೇ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುವು. ನಿನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು ಬೇಕಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊ' ಎಂದನು.

೨೬-೨೭. ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ' ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ದೇವನೇ ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ವರಗಳಿಂದಲೇ ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ಯಾವನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ

ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮೈಃ ಕಿಂ ತಸ್ಯ ಮುಕ್ತಿಸ್ತಸ್ಯ ಕರೇ ಸ್ಥಿತಾಃ |

ಸಮಸ್ತಜಗತಾಂ ಮೂಲೇ ಯಸ್ಯ ಭಕ್ತಿಸ್ಥಿರಾ ತ್ವಯಿ || ೨೭ ||

|| ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುನಾಚಃ ||

ಯಥಾ ತೇ ನಿಶ್ಚಲಂ ಚೇತೋ ಮಯಿ ಭಕ್ತಿಸಮನ್ವಿತಂ |

ತಥಾ ಶ್ವಂ ಮತ್ಪ್ರಸಾದೇನ ನಿರ್ವಾಣಂ ಪರಮಾಪ್ನುಷಿ || ೨೮ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾಂ ಪರ್ವಧೇ ವಿಷ್ಣುಸ್ತಸ್ಯ ಮೈತ್ರೇಯ ಪಶ್ಯತಃ |

ಸ ಚಾಪಿ ಪುನರಾಗಮ್ಯ ವನಂದೇ ಚರಣೌ ಪಿತುಃ || ೨೯ ||

ತಂ ಪಿತಾ ಮೂಢ್ಢ್ಯುರ್ವಾಘ್ರಾಯ ಪರಿಷ್ಪಜ್ಯ ಚ ಪೀಡಿತಂ |

ಜೀವಸೀತ್ಯಾಹ ವಶ್ನೇತಿ ಬಾಷ್ಪಾದ್ರವನಯನೋಶ್ವದ್ವಿಜ || ೩೦ ||

ಅಚಲವಾದ ಭಕ್ತಿಯು ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಮೂಲಕಾರಣನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದೋ ಅವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದು' ಎಂದನು.

೨೮-೩೨. ಭಗವಂತನು 'ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯಿರುವ ಕಡೆ ನಿಶ್ಚಲ ವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಸ ಮುಕ್ತಿಯು ನಿನಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಮತ್ತೆ ತಂದೆಯ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ತಂದೆಯು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಲೆಯನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ "ಮಗನೇ, ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಧೆ ಪಡಿಸಿದರೂ ಬದುಕಿವೆಯಾ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಅನುತಾಪ ಪಡುತ್ತ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾದನು. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಗುರುಗಳಿಗೂ

ಪ್ರೀತಿನಾಂಶ್ಚ ಭವತ್ಸಿಸ್ತು ಅನುತಾಪೀ ಮಹಾಸುರಃ |

ಗುರು ಪಿತೃಣಾಂ ಶ್ವಕಾ ರೈವಂ ಶುಶ್ರೂಷಾಂ ಸೋಪಿಧರ್ಮವಿತ್ || ೩೧ ||

ಪಿತರೈವ ಪರತಿಂನೀತೇ ನರಸಿಂಹಸ್ವರೂಪಿಣಾ |

ವಿಷ್ಣುನಾ ಸೋಽಪಿ ದೈತ್ಯಾನಾಂ ಮೈತ್ರೇಯಾಭೂತ್ಪತಿತ್ವತಃ || ೩೨ ||

ತದ್ರಾಜ್ಯಭೂತಿಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಕರ್ಮತುದ್ಧಿಕರೀಂ ದ್ವಿಜ |

ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಂಶ್ಚ ಸುಬಹೂನನಾಪ್ಯೈಶ್ವರೈವೇವ ಚ || ೩೩ ||

ಕ್ಷೀಣಾಧಿಕಾರಸ್ವ ಯದಾ ಪುಣ್ಯಪಾಪನಿವರ್ಜಿತಃ |

ತದಾಸಾ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಾನಾತ್ವರಂ ನಿರ್ವಾಣಮಾಪ್ತವಾನ್ || ೩೪ ||

ವಿವಂ ಪ್ರಭಾವೋ ದೈತ್ಯೋಽಸೌ ಮೈತ್ರೇಯಾಭೂನ್ಮಹಾನುತಃ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ಭಗವದ್ಭಕ್ತೋಽಯಂ ತ್ವಂ ಮಾನುನುಪೃಚ್ಛಸಿ || ೩೫ ||

ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೂ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಹಿರಣ್ಯ ಕಶಿಪುವು ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೋಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ನರಸಿಂಹಾವತಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ತಾನೇ ದೈತ್ಯರಿಗಲ್ಲಾ ರಾಜನಾದನು.

೩೨-೩೪ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಭೋಗದಿಂದಲೇ ಕ್ಷಯವಾಗತಕ್ಕ ಪ್ರಾರಬ್ಧಫಲರೂಪವಾದ ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಪುತ್ರ, ಪೌತ್ರ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಚಿತ ಆಗಾಮಿ ರೂಪವಾದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು

೩೫-೩೬. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ನೀನು ಕೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ದೈತ್ಯನಾದರೂ ಇಂತಹ ಮಹಾ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಯಾವನು ಈ

ಯಸ್ತೋತಚ್ಚರಿತಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಶೃಣೋತಿ ತಸ್ಯ ಸಾಪಾನಿ ಸದ್ಯೋ ಗಚ್ಛಂತಿ ಸಂಕ್ಷಯಂ : ೨ |

ಅಹೋರಾತ್ರಕೃತಂ ಸಾಸಂ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತಂ ನರಃ |

ಶೃಣ್ವನ್ನಶಂಶ್ಚ ನೈತ್ರೇಯ ವ್ಯಪೋಹತಿ ನ ಸಂಶಯಃ || ೩೨ ||

ಪಾರ್ಣಮಾಸ್ಯಾಮಮಾನಾಸ್ಯಾಮಃ ನ್ಯಾಮಃ ಪರ್ಶ |

ದ್ವಾದಶ್ಯಾಂ ವಾ ತದಾಪ್ನೋತಿ ಗೋಪ್ರವಾನಫಲಂ ನರಃ || ೩೪ ||

ಪ್ರಹ್ಲಾದಂ ಸಲಾಪತ್ಸು ಯಥಾ ರಕ್ಷಿತವಾನ್ದರಿಃ |

ತಥಾ ಗಚ್ಛತಿ ಯಸ್ತಸ್ಯ ಶೃಣೋತಿ ಚರಿತಂ ಸದಾ || ೩೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ವಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳುವನೋ ಅವನ ಪಾಪ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶವಾಗುವುದು.

೩೨-೩೬. ನೈತ್ರೇಯನೇ, ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಪಾರಾ ಯಣ ಮಾಡಿದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ನಿರಾತರನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮೆ, ಅಮಾನಾಸ್ಯೆ, ಅನ್ಯಮಿ, ದ್ವಾದಶಿ, ಈ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಅನೇಕ ಗೋದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ನಿರಾತ ರನಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹರಿಯು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಅಪತ್ತು ಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ
ಏಕವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಪ್ರಹ್ಲಾದಪುತ್ರ ಆಯುಷ್ಮಾನ್ಯು ಬಿರ್ಭಾಷ್ಯಲ ಏವ ಚ |

ವಿರೋಚನಸ್ತು ಪ್ರಹ್ಲಾದಿರ್ಬಲಿರ್ಜಜ್ಞೇ ವಿರೋಚನಾತ್ ॥ ೧ ॥

ಬಲೀಃ ಪುತ್ರಶತಂ ತ್ವಾಸೀದ್ಭಾಣ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಮಹಾಮುನೇ |

ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಸುತಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಸರ್ವ ಏವ ಮಹಾಬಲಾಃ ॥ ೨ ॥

ಝುಝುರ್ಶಕ್ಯಕುನಿಶ್ಚೈವ ಭೂತಸಂತಾಪನಸ್ತಥಾ |

ಮಹಾ ನಾ ಭೋ ಮಹಾಬಾಹುಃ ಕಾಲನಾಭಸ್ತಥಾ ಪರಃ ॥ ೩ ॥

ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೨-೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ತಿಬಿ, ಬಾಷ್ಯಲ, ವಿರೋಚನ ಎಂಬವರು ಮಕ್ಕಳು ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಬಲಿಯು ಮಗನು. ಬಲಿಗೆ ಬಾಣನೇ ಮುಂತಾದ ನೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಾದರು. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನಿಗೆ ಮಹಾ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದಝುಝುರ್, ಶಕ್ಯನಿ, ಭೂತ ಸಂತಾಪನ, ಮಹಾನಂದ, ಮಹಾಬಾಹು, ಕಾಲನಾಭ ಎಂಬವರು ಮಕ್ಕಳಾದರು. (ಕಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯರಾದ ಅದಿತಿ, ದಿತಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಮಿಕ್ಕ ಪತ್ನಿಯರ ವಂಶವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು.)

ಅಭವಸ್ಥನುಪುತ್ರಾಶ್ಚ ದ್ವಿಮೂರ್ಧಾ ಶಂಬರಸ್ತಥಾ |

ಅಯೋಮುಖಶ್ಯಂಕುಶಿರಾಃ ಕಪಿಲಶ್ಯಂಕರಸ್ತಥಾ || ೪ ||

ಏಕವಕ್ತ್ರೋ ಮಹಾಬಾಹುಸ್ತಾರಕಶ್ಚ ಮುಹಾಬಲಃ |

ಸ್ವರ್ಭಾನುವ್ಯಸಪರ್ಮಾ ಚ ಪುಲೋಮಾ ಚ ಮಹಾಸ್ಥನಃ || ೫ ||

ಏತೇ ದನುಸುತಾಃ ಖ್ಯಾತಾ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿಶ್ಚ ನೀರೃವಾಃ

|| ೬ ||

ಸ್ವರ್ಭಾನೋಸ್ತು ಪ್ರಥಾ ಕನ್ಯಾ ಶರ್ಮಿಷ್ಠಾ ವಾರ್ಷಪರ್ಮಣೇ |

ಉಪದಾನವೀ ಹಯಶಿರಾಃ ಪ್ರಖ್ಯಾತಾ ವರಕನ್ಯಕಾಃ || ೭ ||

ವೈಶ್ವಾನರಸುತೇ ಚೋಭೇ ಪುಲೋಮಾ ಕಾಲಕಾ ತಥಾ |

ಉಭೇ ತತ್ರ ಮಹಾಭಾಗೇ ಮಗ್ನೋಸ್ತು ಪರಿಗೃಹಃ || ೮ ||

ತಾಭ್ಯಾಂ ಪುತ್ರಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸಸ್ಮಿ ದಾರ್ವನವಸತ್ತಮಾಃ |

ಪೌಲೋಮಾಃ ಕಾಲಕೇಯಾಶ್ಚ ಮರೀಚಿತನಯಾಃಸ್ತು ತಾಃ || ೯ ||

೪-೯. ಕಾಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ದನು ಎಂಬವಳಿಗೆ ದ್ವಿಶಿರ, ಶಂಬರ, ಅಯೋಮುಖ, ಶಂಕುಶಿರ, ಕಪಿಲ, ಶಂಕರ, ಏಕವಕ್ತ್ರ, ಮಹಾಬಾಹು, ತಾರಕ, ಸ್ವರ್ಭಾನು, ವ್ಯಸಪರ್ವ, ಪುಲೋಮ, ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ, ಮುಂತಾದವರು ಮಕ್ಕಳು. ಸ್ವರ್ಭಾನುವಿಗೆ ಪ್ರಭೆಯೆಂಬವಳೂ, ವ್ಯಸಪರ್ವನಿಗೆ ಶರ್ಮಿಷ್ಠೆ, ಉಪದಾನವೀ, ಹಯಶಿರಾ ಎಂಬವರೂ, ವೈಶ್ವಾನರನಿಗೆ ಪುಲೋಮ, ಕಾಲಕ, ಎಂಬವರೂ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು. ಈ ಪುಲೋಮ, ಕಾಲಕ ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ ಮರೀಚಿಯೆಂಬುವನ ಪತ್ನಿಯರು. ಇವಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪೌಲೋಮರು, ಕಾಲಕೇಯರು ಎಂಬ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ದಾನವರು ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಮರೀಚಿಪುತ್ರರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು.

ತತೋಪರೇ ಮಹಾವೀರಾ ದಾರುಣಾಸ್ತ್ವತಿನಿರ್ಭೃತಾಃ	
ಸಿಂಹಿಕಾಯಾಮಥೋತ್ಪನ್ನಾ ವಿಪ್ರಚಿತ್ತೇಸ್ಸುತಾಸ್ತಥಾ	೧೦
ತ್ಯಂಶತ್ಯಲ್ಯಶ್ಚ ಬಲವಾನ್ನಭಶ್ಚೈವ ಮಹಾಬಲಃ	
ವಾತಾಪಿರ್ನಮುಚಿಶ್ಚೈವ ಇಲ್ವಲಃ ಖಸ್ವಮಸ್ತಥಾ	೧೧
ಅಂಧಕೋ ನರಕಶ್ಚೈವ ಕಾಲನಾಭಸ್ತಥೈವ ಚ	
ಸ್ವಭಾನ್ಯುಶ್ಚ ಮಹಾವೀರೋ ವಕ್ತ್ರಯೋಧೀ ಮಹಾಸುರಃ	೧೨
ಏತೇ ವೈ ದಾನವಶ್ರೇಷ್ಠಾ ದನುವಂಶವಿವರ್ಧನಾಃ	
ಏತೇಷಾಂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಾಶ್ಚತತಶೋಣಥ ಸಹಸ್ರಶಃ	೧೩
ಪ್ರಹ್ಲಾದಸ್ಯ ತು ದೈತ್ಯಸ್ಯ ನಿನಾತಕವಚಾಃ ಕುಲೇ	
ಸಮುತ್ಪನ್ನಾಸ್ಸುಮಹತಾ ತಪಸಾ ಭಾವಿತಾತ್ಮನಃ	೧೪
ಷಟ್ಪಿತಾಸ್ಸುಮಹಾಸತ್ತ್ವಾಸ್ತಾಮ್ರಾಯಾಃ ಸರಿಕೀರ್ತಿತಾಃ	
ಶುಕೀ ಶ್ರೇಣಿ ಚ ಭಾಸೀ ಚ ಸುಗ್ರೀವೀ ಶುಚಿಗೃಧ್ರಕಾಃ	೧೫

೧೦-೧೩. ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ ಎಂಬವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ, ಹಿಡಣ್ಯಕಶಿವುವಿನ ಸಹೋದರಿಯೂ ಆದ ಸಿಂಹಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ, ಭಯಂಕರಾಕಾರರೂ ದಯಾಶೂನ್ಯರೂ ಆದ ತ್ರ್ಯಂಶ, ಶಲ್ಯ, ನಭ, ವಾತಾಪಿ, ನಮುಚಿ ಇಲ್ವಲ, ಖಸ್ವಮ, ಅಂಧಕ, ನರಕ, ಕಾಲನಾಭ, ಸ್ವಭಾನ್, ವಕ್ತ್ರಯೋಧಿ ಮುಂತಾದ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರ ಮಕ್ಕಳೂ ನೊಮ್ಮಕ್ಕಳುಗಳೂ ಲೆಖ್ವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿ ದನುವಂಶವು ಬೆಳೆಯಿತು.

೧೪-೧೫. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ನಿನಾತ ಕವಚರೆಂಬ ದೈತ್ಯರು ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾಮ್ರಾ ಎಂಬುವಳಿಗೆ ಶುಕಿ, ಶ್ರೇಣಿ, ಭಾಸಿ ಸುಗ್ರೀವಿ. ಶುಚಿ, ಗೃಧ್ರಕ ಎಂಬ ಆರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು. ಶುಕಿಯು ಗಣಿಗಳನ್ನೂ, ಶ್ರೇಣಿಯು ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಭಾಸಿಯು ಭಾಸವೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ

ಶುಕೇ ತು ಜನಯಾಮಾಸ ಉಲೂಕ ಪ್ರತ್ಯುಲೂಕಕಾರ್ಕ ।
 ಶ್ಯೇನೀ ಶ್ಯೇನಾಂಸ್ತಥಾ ಭಾಸಾನೃಪಿಸೀ ಗೃಧ್ರಾಂಶ್ಚ ಗೃಧ್ರಕೀ ॥ ೧೬ ॥

ಶುಚ್ಯೌದಕಾನ್ಪಕ್ಷಿಗಣಾನ್ಸುಗ್ರೀವೀತು ವ್ಯಜಾಯತ ।
 ಅಶ್ವಾನುಷ್ಪಾನ್ಸೈರ್ಧಭಾಂಶ್ಚ ತಾಮ್ರಾವಂಶಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ ೧೭ ॥

ವಿನತಾಯಾಶ್ಚ ಪುತ್ರೈ ದ್ವೌ ವಿಖ್ಯಾತೌ ಗರುಡಾರುಣೌ ।
 ಸುಪರ್ಣಃ ಪತತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ದಾರುಣಃ ಪನ್ನಗಾಶನಃ ॥ ೧೮ ॥

ಸುರಸಾಯಾಂ ಸಹಸ್ರಂ ತು ಸರ್ಪಾಣಾಮನಿತೌಜಸಾಂ ।
 ಅನೇಕಶಿರಸಾಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ವೇಚರಾಣಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಂ ॥ ೧೯ ॥

ಕಾದ್ರವೇಯಾಸ್ತು ಬಲಿನಸ್ಸಹಸ್ರಮನಿತೌಜಸಃ ।
 ಸುಪರ್ಣವಶಗಾ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಜಜ್ಞಿರೇ ನೈಕನುಸ್ತಕಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ತೇಷಾಂ ಪ್ರಧಾನಾ ಭದ್ರಂತೇ ಶೇಷವಾಸುಕಿತಕ್ಷಕಾಃ ।
 ಶಂಖಶ್ವೇತೌ ಮಹಾಪದ್ಮಃ ಕಂಬಳಾಶ್ವತರಾವುಭೌ ॥ ೨೧ ॥

ಗೃಧ್ರಕಿಯು ಹದ್ದುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸುವಿಸಿದರು. ಶುಚಿಯು ನೀರು ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವಿಯು ಕುದುರೆ, ಒಂಟಿ, ಕತ್ತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೂ ಹೆತ್ತರು. ತಾನೂ, ಎಂಬವಳ ವಂಶವು ಹೀಗೆ ನೆಲೆಯಿತು.

೧೮-೨೨. ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ವಿನತಿಯಲ್ಲಿ ಗರುಡ, ಅರುಣ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಗರುಡನು ಪಕ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ಹಾವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನ ತಕ್ಕವನಾದನು. ಸುರಸೆಯೆಂಬ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ, ಅನೇಕ ತಲೆಗಳುಳ್ಳವರೂ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವರೂ ಅದ ಸರ್ಪಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕದ್ರು ಎಂಬುವಳಲ್ಲಿ ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಅನೇಕ ತಲೆಗಳುಳ್ಳ ಸಾವಿರಾರು ಸರ್ಪಗಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಗರುಡನ ಅಧೀನರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶೇಷ, ವಾಸುಕಿ, ತಕ್ಷಕ, ಶಂಖ, ಶ್ವೇತ, ಮಹಾಪದ್ಮ, ಕಂಬಳ, ಅಶ್ವತರ, ಎಲಾಪುತ್ರ

ಏಲಾಪುತ್ರಸ್ತಥಾ ಕರ್ಣಃ ಕಾರ್ಕೋಟಿಕಧನಂಜಯೌ |

ಏತೇ ಚಾನ್ಯೇ ಚ ಬಹವೋ ದಂದಶೂಕಾ ವಿಷೋಲ್ಪಣಾಃ || ೨೨ ||

ಗಣಂ ಕ್ರೋಧವಶಂ ನಿಂದಿ ತೇ ಚ ಸರ್ವೇ ಚ ದಂಷ್ಟ್ರಿಣಾಃ |

ಸ್ಥಲಜಾಃ ಪಕ್ಷಿಣೋಬ್ಧಾಶ್ಚ ದಾರುಣಾಃ ಸಿಶಿತಾಶನಾಃ || ೨೩ ||

ಗಾಸ್ತು ವೈ ಜನಯಾನಾಸ ಸುರಭಿರ್ಮಹಿಷೀಸ್ತಥಾ |

ಇರಾ ವ್ಯಕ್ಲಲತಾವಲ್ಲಿ ತೃಣಜಾತೀಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ || ೨೪ ||

ಖಷಾ ತು ಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ಮುನಿರಸ್ಸರಸ್ತಥಾ |

ಅರಿಷ್ಟಾ ತು ಮಹಾಸತ್ತಾನ್ಗಂಧರ್ವಾನ್ಸ್ವೈ ವ್ಯಜೀಜನತ್ || ೨೫ ||

ಏತೇ ಕಾಶ್ಯಪದಾಯಾದಾಃ ಕೀರ್ತಿತಾಸ್ಪ್ಥಿಣುಜಂಗಮಾಃ |

ತೇಷಾಂ ಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಶತಶೋಽಥ ಸಹಸ್ರಶಃ || ೨೬ ||

ಕರ್ಣ, ಕಾರ್ಕೋಟಿಕ, ಧನಂಜಯ ಎಂಬವರೇ ಮುಖ್ಯರು ಕಮ್ಯ ಮತ್ತು ಸುರಸಾ ಎಂಬುವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸರ್ಪಗಳೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷವಾದವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವುಗಳು.

೨೨. ಕಶ್ಯಪನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಕ್ರೋಧವಶಾ ಎಂಬವಳು ಕ್ರೋಧವಶಂಬ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ, ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ ಸರ್ಪಗಳನ್ನೂ ನೆಲವ ಮೇಲೂ, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಾಸಮಾಡುವ ಮಾಂಸಾಹಾರಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸುವಿಸಿದಳು.

೨೪-೨೫. ಸುರಭಿಯೆಂಬ ವತ್ತಿಯು ಗೋವುಗಳನ್ನೂ, ಎಮ್ಮೆಗಳನ್ನೂ, ಇರಾ ಎಂಬವಳು ಮರ ಬಳ್ಳಿ ಹುಲ್ಲು ಇವುಗಳನ್ನೂ ಖಷಾ ಎಂಬವಳು ಯಕ್ಷರು ರಾಕ್ಷಸರು, ಮುನಿಗಳು, ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ, ಅರಿಷ್ಟಾ ಎಂಬವಳು ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಗಂಧರ್ವರನ್ನೂ ಪ್ರಸುವಿಸಿದರು.

೨೬-೨೮. ಕಾಶ್ಯಪನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಇದು ಸ್ವಾರೋಚಿಷಮನ್ವಂ

ಏಷ ಮನ್ವಂತರೇ ಸರ್ಗೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಸಾರೋಚಿಷೇ ಸ್ಮೃತಃ || ೨೨ ||
 ವೈವಸ್ವತೇ ಚ ಮಹತಿ ನಾರುಣೇ ವಿತತೇ ಕ್ರತೌ |
 ಜುಹ್ವಾನಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ವೈ ಪ್ರಜಾಸರ್ಗ ಇಸೋಚ್ಯತೇ || ೨೩ ||
 ಪೂರ್ವಂ ಯತ್ರ ತು ಸಪ್ತರ್ಷಿಃ ಸುತ್ವನ್ನಾನೇವ ಮಾನವಾಃ |
 ಪುತ್ರ ಶ್ಲೇ ಕಲ್ಪಯಾಮಾಸ ಸ್ವಯಮೇವ ಪಿತಾಮಹಃ ||
 ಗಂಧರ್ವಭೋಗಿದೇವಾನಾಂ ದಾನವಾನಾಂ ಚ ಸತ್ತಮ || ೨೪ ||
 ದಿತಿರ್ವಿನಷ್ಟಪುತ್ರಾ ವೈ ತೋಷಯಾಮಾಸ ಕಾಶ್ಯಪಂ |
 ತಯಾ ಚಾರಾಧಿತಸ್ಸಿನ್ಯು ಕಾಶ್ಯಪಸ್ತಪತಾಂ ವರಃ || ೨೫ ||
 ವರೇಣ ಛಂದಯಾಮಾಸ ಸಾ ಚ ವನ್ತ್ರೇ ತತೋ ವರಂ |
 ಪುತ್ರಮಿಂದ್ರವಧಾರ್ಥಾಯ ಸಮರ್ಥಮಮಿತೌಜಸಂ || ೨೬ ||
 ಸ ಚ ತಸ್ಯೈ ವರಂ ಪ್ರಾದಾದ್ಭಾರ್ಯಾಯೈ ಮುನಿಸತ್ತಮಃ |
 ದತ್ತಾ ಚ ವರಮುಕ್ಯಗ್ರಃ ಕಾಶ್ಯಪಸ್ತಾಮುನಾಚ ಹ || ೨೭ ||

ತರದ ಸೃಷ್ಟಿ ವಿಚಾರವು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ವರಣನ ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು.

೨೯-೩೦. ಬ್ರಹ್ಮನು ವೈವಸ್ವತ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳನ್ನೇ ಗಂಧರ್ವರಿಗೂ, ಕರ್ವಗಳಿಗೂ, ದೇವದಾನವರಿಗೂ ತಂದೆಯಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು. ಈ ಸಂಧರ್ಭದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದಿತಿಯು ಕಾಶ್ಯಪನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದಳು. ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನು ಅವಳಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೩೧-೩೪. ಆಗ ದಿತಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಮುಷ್ತ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನು ಅವಳಿಗೆ

ಶಕ್ರಂ ಪುಷ್ಕೋ ನಿಹಂತಾ ತೇ ಯದಿ ಗರ್ಭಂ ಶರಚ್ಛತಂ |

ಸನಾಹಿತಾತಿಪ್ರಯತಾ ಶೌಚಿನೀ ಧಾರಯಿಷ್ಯಸಿ

|| ೩೩ ||

ಇತ್ಯೇವಮುಕ್ತ್ವಾ ತಾಂ ದೇವೀಂ ಸ ಗತಃ ಕಾಶ್ಯಪೋ ಮುನಿಃ |

ದಧಾರ ಸಾಪಿ ತಂ ಗರ್ಭಂ ಸಮ್ಯಕ್ಪಚ ಸಮನ್ವಿತಾ

|| ೩೪ ||

ಗರ್ಭನಾತ್ಮವಧಾರ್ಥಾಯ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತಂ ಮುಘನಾನಪಿ |

ಶುಶ್ರೂಷುಸ್ತಾನುಥಾಗಚ್ಛದ್ವನಯಾದಮರಾಧಿಪಃ

|| ೩೫ ||

ತಸ್ಯಾಶ್ಚೈವಾಂತರಂ ಪ್ರೇಪ್ಸುರತಿಷ್ಠತ್ಪಾಕಶಾಸನಃ |

ಊನೇ ವರ್ಷಶತೇ ಚಾಸ್ಯಾ ದದರ್ಶಾಂತರನಾತ್ಮನಾ

|| ೩೬ ||

ಅಕೃತ್ವಾ ಸಾದಶೌಚಂ ತಂ ದಿತಿಶ್ಚಯನಮಾನಿಶತ್ |

ನಿದ್ರಾನಾಹಾರಯಾಮಾಸ ತಸ್ಯಾಃ ಕುಕ್ಷಿಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಸಃ ||

ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ನೀನು ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಶುಚಿಯಾಗಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದರೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು. ಎದುರಾದರೆ ಅನುಕೂಲನೆ ಕೂಡಿದನು. ದಿತಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಆಚಾರವುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಳು.

೩೫-೩೬. ದೇವೇಂದ್ರನು ತನ್ನ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಗರ್ಭವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದು ದಿತಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ನೆನದಿಂದ ಬಂದು ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದನು. (ಗರ್ಭಿಣಿಯರು ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಜನವನ್ನು, ಮಾಡಬಾರದು ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು, ಅಲ್ಲಿ ಇರಲೂಬಾರದು, ಜನರೊಡನೆ ಜಗಳ ಮಾಡಬಾರದು, ಮೈ ಮುರಿಯಬಾರದು, ತಲೆಯ ಕೂದಲನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಬಾರದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶುಚಿಯಾಗಿರಬಾರದು. ಪ್ರಾಣಿಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬಾರದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಬೈಯಬಾರದು, ಸುಳ್ಳಾಡಬಾರದು, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.) ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಡಿಮೆ

ವಜ್ರಸಾಣಿರ್ಮಹಾಗರ್ಭಂ ತಂ ಚಿಚ್ಛೇದಾಥ ಸಪ್ತಧಾ || ೨೨ ||

ಸ ಪಾಟ್ಕಮಾನೋ ವಜ್ರೇಣ ಪ್ರರುರೋದಾತಿದಾರುಣಂ |
ಮಾ ರೋದೀರಿತಿ ತಂ ಶಕ್ರಃ ಪುನಃ ಪುನರಭಾಷತ || ೨೪ ||

ಸೋಽಭವತ್ಸಪ್ತಧಾ ಗರ್ಭಸ್ತಮಿಂದ್ರಃ ಕುಸಿತಃ ಪುನಃ |
ಏಕೈಕಂ ಸಪ್ತಧಾ ಚಕ್ರೇ ವಜ್ರೇಣಾದ್ರಿವಿವಾರಿಣಾ || ೨೬ ||

ಮರುತೋ ನಾಮ ದೇವಾಸ್ತೇ ಬಭೂವುರತಿವೇಗಿನಃ |
ಯದುಕ್ತಂ ವೈ ಮಘವತಾ ತೇನೈವ ಮರುತೋಽಭವತ್ ||
ದೇವಾ ಏಕೋನಸಂಚಾರತ್ಸಹಾಯಾ ವಜ್ರಸಾಣಿನಃ || ೨೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ಏಕವಿಂಶೋಧ್ಯಾಯಃ

ಯಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ದಿತಿಯು ಕಾಲುಗಂಪು ತೆತ್ತವ ಕೊಳ್ಳದೆ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ವಜ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಗರ್ಭವನ್ನು ಏಳುಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ವಜ್ರದಿಂದ ಭೇದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗರ್ಭವು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಇಂದ್ರನು ಮಾರೋದೀಃ (ಅಳಬೇಡ) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು

೨೬-೪೦. ಗರ್ಭವು ಏಳು ಭಾಗವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ವೇದೇಂದ್ರನು ಕೋಪದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಏಕೇಳ. ನಾಗನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಆ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಭಾಗಗಳೂ ಮಾರೋದೀಃ ಎಂದು ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಹಾ ವೇಗವುಳ್ಳ ಮರುತ್ತೆಂಬ ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾದರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು
ಮುಗಿದುದು.

॥ ३६३ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ದ್ವಾನಿಂತೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಯದಾಭಿಷಿಕ್ತಸ್ಸ ಪೃಥುಃ ಪೂರ್ವಂ ರಾಜ್ಯೇ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ |

ತತಃ ಕ್ರಮೇಣ ರಾಜ್ಯಾನಿ ದದೌ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ ॥ ೧ ॥

ನಕ್ಷತ್ರಗ್ರಹವಿಪ್ರಾಣಾಂ ವೀರುಧಾಂ ಚಾಪ್ಯಶೇಷತಃ |

ಸೋಮಂ ರಾಜ್ಯೇ ನ್ಯಧಾದ್ಭ್ರೂಯಾ ಯಜ್ಞಾನಾಂ ತಪಸಾಮಪಿ ॥ ೨ ॥

ರಾಜ್ಞಾಂ ನೈತ್ರವಣಂ ರಾಜ್ಯೇ ಜಲಾನಾಂ ವರುಣಂ ತಥಾ |

ಅದಿತ್ಯಾನಾಂ ಪತಿಂ ನಿಷ್ಠುಂ ವಸೂನಾಮುಫ ಪಾವಕಂ ॥ ೩ ॥

ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ದಕ್ಷಂ ತು ವಾಸವಂ ಮರುತಾಮಪಿ |

ದೈತ್ಯಾನಾಂ ದಾನವಾನಾಂ ಚ ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಧಿಪಂ ದದೌ ॥ ೪ ॥

ಇಪ್ಸತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೯. ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಪೃಥುವನ್ನು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ದೊರೆಯಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಗ್ರಹಗಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು, ತಪಸ್ಸುಗಳು ಇವುಗಳಿಗೆ ಸೋಮನನ್ನು ರಾಜನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಿಗೂ ಕುಬೇರನನ್ನೂ, ನೀರಿಗೆ ವರುಣನನ್ನೂ, ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ, ಅಪ್ಪವಸುಗಳಿಗೆ ಪಾವಕನನ್ನೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷನನ್ನೂ,

ಪಿಶ್ಯಾಣಾಂ ಧರ್ಮರಾಜಾನಂ ಯಮುಂ ರಾಜ್ಯೈಃ ಪೃಥ್ವೀಚಯತ್ |
ಐರಾವತಂ ಗಜೇಂದ್ರಾಣಾಮಶೇಷಾಣಾಂ ಪತಿಂ ದದೌ || ೫ ||

ಪತ್ನಿಣಾಂ ಚ ಗರುಡಂ ನಾಗಾನಾನುಪಿ ನಾಸುಕಿಂ |
ಉಚ್ಚೈಶ್ಚ್ರವಸಮಶ್ವಾನಾಂ ವ್ಯಪಚಂ ತು ಗನಾನುಪಿ || ೬ ||

ಮೃಗಾಣಾಂ ಚೈವ ಸರ್ವೇಷಾಂ ರಾಜ್ಯೇ ಸಿಂಹಂ ದೌ ಪ್ರಭುಃ |
ಶೇಷಂ ತು ದಂದಶೂಕಾನಾಮಕರೋತ್ಪತಿಮವ್ಯಯಃ || ೭ ||

ಹಿಮಾಲಯಂ ಸ್ಥಾವರಾಣಾಂ ಮುನೀನಾಂ ಕಪಿಲಂ ಮುನಿಂ |
ನಖಿನಾಂ ದಂಷ್ಟ್ರಿಣಾಂ ಚೈವ ಮೃಗಾಣಾಂ ವ್ಯಾಘ್ರಮಿಾಶ್ವರಂ || ೮ ||

ನನಸ್ತತೀನಾಂ ರಾಜಾನಂ ಪಕ್ಷಮೇವಾಭ್ಯವೇಚಯತ್ |
ಏವಮೇವಾನ್ಯಜಾತೀನಾಂ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನಾಕರೋತ್ಪರ್ಯಾ || ೯ ||

ಏವಂ ನಿಭಜ್ಯ ರಾಜ್ಯಾನಿ ದಿತಾಪಾಲಾನನಂತರಂ |
ಪ್ರಜಾಪತಿಪತಿಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ಥಾಪಯಾಮಾಸ ಸರ್ವತಃ || ೧೦ ||

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಇಂದ್ರನನ್ನೂ, ದೈತ್ಯದಾನವರಿಗೆ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ಯಮನನ್ನೂ, ಆನೆಗಳಿಗೆ ಐರಾವತನನ್ನೂ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಗರುಡನನ್ನೂ ನಾಗಗಳಿಗೆ ವಾಸುಕಿಯನ್ನೂ, ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚೈಶ್ಚ್ರವಸ್ಸನ್ನೂ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ ವ್ಯಪಚನನ್ನೂ ಸಮಸ್ತ ಮೃಗಗಳಿಗೂ ಸಿಂಹವನ್ನೂ, ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಅದಿಶೇಷನನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಹಿಮಾಲಯವನ್ನೂ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಕಪಿಲನನ್ನೂ, ಹಲ್ಲು ಮತ್ತು ಉಗುರುಗಳೇ ಆಯುಧವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಹುಲಿಯನ್ನೂ, ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥವನ್ನೂ ರಾಜರನ್ನಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಹೀಗೆಯೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜಾತಿಯ ಚರಾಚರಗಳಿಗೂ ರಾಜನನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿದನು.

೧೦-೧೫. ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ದಿಶ್ಪಾಲಕರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ವೈರಾಜ

- ಪೂರ್ವಾಂ ದಿಶಿ ರಾಜಾಂಂ ವೈರಾಜಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
 ದಿಶಾಸುತಂ ರುಧನ್ನಾನಮಾತ್ಮಜಂ ಸೋಽಭ್ಯಪೇಚಯತ್ || ೧೧ ||
- ವಕ್ಷಿಣ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ತಥಾ ಕರ್ದಮಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
 ಪುತ್ರಂ ಗಂಖಸದಂ ನಾನು ರಾಗಾನಂ ಸೋಽಭ್ಯಪೇಚಯತ್ || ೧೨ ||
- ಪಶ್ಚಿಮಾಯಾಂ ದಿಶಿ ತಥಾ ರಜಸಃ ಪುತ್ರಮುಚ್ಯತಂ |
 ಕೇತುನುಂತಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ರಾಜಾನಮಭಿಸಿಕ್ತವಾಃ | ೧೩ ||
- ತಥಾ ಹಿರಣ್ಯರೋಮಾಣಂ ಪರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಜಾಪತೇಃ |
 ಉದೀಚ್ಯಾಂ ದಿಶಿ ದುರ್ಧರ್ಷಂ ರಾಜಾನಮಭಿಪೇಚಯತ್ || ೧೪ ||
- ಶೈರಿಯಂ ಪೃಥಿವೀ ಸರ್ವಾ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾ ಸಕಾನನಾ |
 ಯಥಾ ಪ್ರದೇಶಮದ್ಯಾಪಿ ಧರ್ಮತಃ ಪರಿಸಾಲ್ಯತೇ || ೧೫ ||
- ಏತೇ ಸರ್ವೇ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ಸ್ಥಿತೌ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ |
 ವಿಭೂತಿಭೂತಾರಾಜಾನೋ ಯೇಚಾನ್ಯೇ ಮುನಿಸತ್ತಮ || ೧೬ ||
- ಯೇ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಯೇತೀತಾಸ್ಸರ್ವಭೂತೇಶ್ವರಾ ದ್ವಿಜ |
 ತೇ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋರಂಶಸಮುದ್ಭವಾಃ || ೧೭ ||

ನೆಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗನಾದ ಸುಧನ್ವನನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕರ್ದಮ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗನಾದ ಶಂಖಪದನನ್ನೂ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ರಜಸ್ಸೆಂಬುವನ ಮಗನಾದ ಮಹಾಸರಾಕ್ರಮ ಶಾಲಿಯಾದ ಹಿರಣ್ಯರೋಮನನ್ನೂ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಇವರುಗಳು ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಗಲೂ ಧರ್ಮದಿಂ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೧೬-೨೦. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ಥಿತಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮಹಿಮೆ ನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದವರಾಗಿ ಅವನ ವಿಭೂತಿ ಸ್ವರೂಪರಾಗಿರುವರು. ಹಿಂದೆ

ಯೇ ತು ದೇವಾಧಿಪತಯೋ ಯೇ ಚ ದೈತ್ಯಾಘ್ರಿಸಾಸ್ತ್ರಥಾ ।
 ದಾನವಾನಾಂ ಚ ಯೇ ನಾಥಾ ಯೇ ನಾಥಾಃ ಸಿಶಿತಾಶಿನಾಂ || ೧೮ ||

ಪಶೂನಾಂ ಯೇ ಚ ಪತಯಃ ಪತಯೋ ಯೇ ಚ ಪಕ್ಷಿಣ್ಣ
 ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಚ ಪತಯೋ ನಾಗಾಸಾಂ ಚಾಧಿಸಾಶ್ಚ ಯೇ || ೧೯ ||

ವೃಕ್ಷಾಣಾಂ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಚ ಗ್ರಹಾಣಾಂ ಚಾಧಿಸಾಶ್ಚ ಯೇ ।
 ಅತೀತಾ ವರ್ತಮಾನಾಶ್ಚ ಯೇ ಭವಿಸ್ಯಂತಿ ಚಾಪರೇ ||
 ತೇ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೋರಂಶೇಸಮುದ್ಭವಾಃ || ೨೦ ||

ನ ಹಿ ಪಾಲನಸಾಮರ್ಥ್ಯವೃತ್ತೇ ಸರ್ವೇಶ್ವರಂ ಹರಿಂ ।
 ಸ್ಥಿತೌ ಸ್ಥಿತಿಂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ಭವತ್ಯನ್ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿತ್ || ೨೧ ||

ಸೃಜತೇಷ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ಥಿತೌ ಪಾತಿ ಸನಾತನಃ ।
 ಹಂತಿ ಚೈವಾಂತಕಶ್ಚೇನ ರಜಸ್ಸತ್ವಾದಿಸಂಶ್ರಯಃ || ೨೨ ||

ಯಾವ ರಾಜರು ಕಳೆದುಹೋದರೋ, ಮುಂದೆ ಯಾರು ರಾಜರಾಗಿ ಬರುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸರ್ವಭೂತ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳಾದವರೂ, ದೈತ್ಯರೂ, ದಾನವರೂ ರಾಕ್ಷಸರೂ, ಪಶುಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಮನುಷ್ಯರೂ, ನಾಗರೂ, ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳೂ, ಗ್ರಹಗಳೂ, ಇವುಗಳ ಅಧಿಪತಿಗಳೂ ಯಾರು ಕಳೆದುಹೋದರೋ, ಈಗ ಯಾರು ಇರುವರೋ, ಮುಂದೆ ಯಾರು ಆಗುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸರ್ವಭೂತ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದವರು.

೨೧-೨೨. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ : ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಪ್ರಪಂಚ ಸ್ಥಿತರೂಪವಾದ ಪಾಲನಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ ಈ ಮಹಾ ವಿಷ್ಣುವು ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಲನೆಯನ್ನೂ, ಸಂಹಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶವನ್ನೂ, ರಜಸ್ಸತ್ವ ತನೋಗುಣಗಳನ್ನು ಕ್ರಮ.

ಚತುರ್ವಿಧಾಗಸ್ತಂ ಸೃಷ್ಟೌ ಚತುರ್ಧಾ ಸಂಸ್ಥಿತಸ್ಥಿತೌ |
ಪ್ರಳಯಂ ಚ ಕರೋತ್ಯಂತೇ ಚತುರ್ಭೇದೋ ಜನಾದರ್ಶಃ || ೨೩ ||

ಏಕೇನಾಂಶೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾಸೌ ಭವತ್ಯನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂರ್ತಿಮಾರ್ಕ |
ಮರೀಚಿಮಿಶ್ರಃ ಸತಮುಃ ಪ್ರಜಾನಾಮನ್ಯಭಾಗತಃ || ೨೪ ||

ಕಾಲಸ್ತೃತೀಯಸ್ತಸ್ಯಾಂಶಸ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚಾಪರಃ |
ಇತ್ಯಂ ಚತುರ್ಧಾ ಸಂಸೃಷ್ಟೌ ವರ್ತತೇಽಸೌ ರಜೋಗುಣಃ || ೨೫ ||

ಏಕಾಂಶೇನ ಸ್ಥಿತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಕರೋತಿ ಪರಿಪಾಲನಂ |
ಮನ್ವಾದಿರೂಪೀ ಚಾನ್ಯೇನ ಕಾಲರೂಪೋ ಪರೇಣ ಚ || ೨೬ ||

ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಚಾನ್ಯೇನ ಸಂಸ್ಥಿತಃ ಕುರುತೇ ಸ್ಥಿತಿಂ |
ಸಸತ್ವಗುಣಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಜಗತಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ || ೨೭ ||

ವಾಗಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೨೪-೨೫. ಹೇಗೆಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣನಾಗಿ ಒಂದಂಶದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದಂಶದಿಂದ ಮರೀಚಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿ ಗಳಾಗಿಯೂ, ಮೂರನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಕಾಲರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶ ದಿಂದ ಸರ್ವಭೂತಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು.

೨೬-೨೭ ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ವಗುಣವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಒಂದಂಶದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಾ ಗಿಯೂ ಎರಡನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಮನ್ವಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಮೂರನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಸರ್ವಭೂತಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕನೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಅಗ್ನಿಂ ತಕಾದಿ ರೂಪೇಣ ಭಾಗೇನಾನ್ಯೇನ ವರ್ತತೇ |
ಕಾಲಸ್ವರೂಪೋ ಭಾಗೋನ್ಯಸ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚಾಪರಃ || ೨೯ ||

ವಿನಾಶಂ ಕುರ್ವತಸ್ತಸ್ಯ ಚತುರ್ಥೈವಂ ಮಹಾತ್ಮನಃ |
ವಿಭಾಗಕಲ್ಪನಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ಮಥ್ಯತೇ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕೇ || ೩೦ ||

ಬಹ್ಮಾ ದಕ್ಷಾದಯಃ ಕಾಲಸ್ತಥೈನಾಖಿಲ ಜಂತವಃ |
ವಿಭೂತಯೋ ಹರೇರೇತಾ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿ ಹೇತವಃ || ೩೧ ||

೪ ಸ್ವಮರ್ನಾದಯಃ ಕಾಲಸ್ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚ ದ್ವಿಜ |
ವಿಶೇರ್ನಿಮಿತ್ತಭೂತಸ್ಯ ವಿಕ್ಲೋರೇತಾ ವಿಭೂತಯಃ || ೩೨ ||

ರುದ್ರಃ ಕಾಲಾಂತಕಾದ್ಯಾಶ್ಚ ಸಮಸ್ತಾಶ್ಚೈವ ಜಂತವಃ |
ಚತುರ್ಥಾ ಪ್ರಳಯಾಯೈತಾ ಜನಾರ್ದನ ವಿಭೂತಯಃ || ೩೩ ||

ಜಗದಾದೌ ತಥಾ ಮಥ್ಯೇ ಸೃಷ್ಟಿರಾಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಜ |
ಧಾತ್ರಾ ಮರೀಚಿಮಿಶ್ರೈಶ್ಚ ಕ್ರಿಯತೇ ಜಂತುಬಿಕ್ತೃಥಾ || ೩೪ ||

ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ. ಮೂರನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶದಿಂದ ಸರ್ವಭೂತ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವನು.

೩೦-೩೩. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಈ ವಿಭಾಗ ಕಲ್ಪನೆಯು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮ, ದಕ್ಷಾದಿಗಳು, ಕಾಲ, ಸರ್ವಭೂತ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಭೂತಿಗಳು. ವಿಷ್ಣು ಮನ್ಮಾದಿಗಳು ಕಾಲಸರ್ವಭೂತಗಳ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಿತಿಕಾರಣವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಭೂತಿಗಳು. ರುದ್ರ, ಕಾಲ, ಯಮ ಮುಂತಾದವರು ಸಮಸ್ತ ಜಂತುಗಳು ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಳಯ ಕಾರಣವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಭೂತಿಗಳು.

೩೪-೩೬. ಜಗತ್ತು ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಥ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಳಯವಾಗುವ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಮರೀಚಿ ಮುಂತಾದವರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಬ್ರಹ್ಮನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು. ಮರೀಚಿ ಮುಂತಾದವರೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಲೇ

- ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ಯ ಜತ್ಯಾದಿ ಕಾಲೇ ಮರೀಚಿಪ್ರಮುಖಾಸ್ತಥಾ |
 ಉತ್ಪಾದಯಂತ್ಯಪತ್ಯಾನಿ ಜಂತವಶ್ಚ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಂ || ೩೫ ||
- ಕಾಲೇನ ನ ವಿನಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೃಷ್ಟಿನಿಷ್ಪಾದಕೋ ದ್ವಿಜ |
 ನ ಪ್ರಜಾಪತಯಸ್ಸರ್ವೇ ನ ಜೈವಾಖಿಲಜಂತವಃ || ೩೬ ||
- ಏವಮೇವ ವಿಭಾಗೋಯಂ ಸ್ಥಿತಾವಪ್ತುಪದಿಶ್ಯತೇ |
 ಚತುರ್ಥಾ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಮೈತ್ರೇಯ ಪ್ರಳಯೇ ತಥಾ || ೩೭ ||
- ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಸೃಜ್ಯತೇ ಯೇನ ಸತ್ತ್ವಜಾ ತೇ ನ ನೈ ದ್ವಿಜ |
 ತಸ್ಯ ಸೃಜ್ಯಸ್ಯ ಸಂಭೂತೌ ತತ್ಸರ್ವಂ ವೈ ಹರೇಸ್ತನುಃ || ೩೮ ||
- ಹಂತಿ ಯಾವತ್ಕ್ವಚಿತ್ಕಿಂಚಿದ್ಭೂತಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ |
 ಜನಾರ್ದನಸ್ಯ ತದ್ರೂಪಂ ಮೈತ್ರೇಯಾಂತಕರಂ ವಪುಃ || ೩೯ ||
- ಏವಮೇಷ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಗತ್ಪಾತಾ ತಥಾ ಜಗತ್ |
 ಜಗದ್ಭಕ್ಷಯಿತಾ ದೇವಸ್ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಜನಾರ್ದನಃ || ೪೦ ||

ಇರುವರ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಳಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವು ಸಾಲ್ಪು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಳಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೩೮-೪೦ ಮೈತ್ರೇಯ.ನೇ! ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾವ ಶರೀರವು ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಆ ಶರೀರವೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶರೀರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾವುದಾವರೊಂದು ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ನಾಶಮಾಡತಕ್ಕ ಶರೀರವು ಜನಾರ್ದನನ ರುದ್ರರೂಪವಾದ ಶರೀರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಾರ್ದನನು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿರೂಪನಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಪಾಲಿಸಿ ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಭೂತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಂತಕಾಲೇಷು ತ್ರಿಭೈವಂ ಸಂಪ್ರವರ್ತತೇ |

ಗುಣಪ್ರವೃತ್ತಾಃ ಪರಮಂ ಪದಂ ತಸ್ಯ ಗುಣಂ ಮಹತ್ || ೪೦ ||

ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಮಯಂ ವ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಸಂವೇದ್ಯಮನೂಪಮಂ |

ಚತುಸ್ಪ್ರಕಾರಂ ತದಪಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಪರಮಾನ್ಮನಃ || ೪೧ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಚತುಸ್ಪ್ರಕಾರತಾಂ ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಭೂತಸ್ಯ ವೈ ಮುನೇ |

ತ್ವಮಾಚಕ್ಷ್ವ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಯದುಕ್ತಂ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೪೨ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಕಾರಣಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸಾಧನಂ ಸರ್ವವಸ್ತುಷು |

ಸಾಧ್ಯಂ ಚ ವಸ್ತುಭಿಮತಂ ಯತ್ಸಾಧಯಿತುಮಾತ್ಮನಃ || ೪೩ ||

೪೦. ಸತ್ವಾದಿಗುಣಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ ಶಕ್ತಿಗಳು ಕೆಲಸಮಾಡುವುವು. ಅವನ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಥಾನವು ಗುಣರಹಿತವಾದುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದು. ಅಸಮಾನವಾದುದು.

೪೧. ಆ ಪರಮಪದವು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿಯೂ (ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದುದಾಗಿ) ಜ್ಞಾನಗೋಚರವಾದುದಾಗಿ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೂ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಾದದಾಗಿರುವುದು.

೪೨. ಮೈತ್ರೇಯನು, 'ಪರಾಶರ ಮುನಿಗಳೇ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ನಿರ್ಗುಣನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಭೇದವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವೆಂಬುದು, ಹೇಗೆ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತವಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೪೩-೪೪. ಪರಾಶರರು ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು:-ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಉಪಾಯರೂಪವಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಭೇದದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು.

ಯೋಗಿನೋ ಮುಕ್ತಿ ಕಾಮಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಸಾಧನಂ ।

ಸಾಧ್ಯಂ ಚ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುನರ್ಮಾವರ್ತತೇ ಯತಃ

॥ ೪೫ ॥

ಸಾಧನಾಲಂಬನಂ ಜ್ಞಾನಂ ಮುಕ್ತಯೇ ಯೋಗಿನಾಂ ಹಿ ಯತ್ ।

ಸ ಭೇದಃ ಪ್ರಥಮಸ್ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಭೂತಸ್ಯ ವೈ ಮುನೇ

॥ ೪೬ ॥

ಯುಂಜತಃ ಕ್ಲೇಶಮುಕ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಸಾಧ್ಯಂ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಿನಃ ।

ತದಾಲಂಬನವಿಜ್ಞಾನಂ ದ್ವಿತೀಯೋಂಶೋ ಮಹಾಮುನೇ

॥ ೪೭ ॥

ಉಭಯೋಸ್ತ್ವವಿಭಾಗೇನ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಯೋರ್ಹಿ ಯತ್ ।

ವಿಜ್ಞಾನಮದ್ವೈತಮಯಂ ತದ್ಭಾಗೋನೋ ಮಯೋದಿತಃ

॥ ೪೮ ॥

ನಾಲ್ಪು ಬಗೆಯಾಗಿರುವುದು. ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಧನ, ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬೆರಡು ಭೇದಗಳಿರುವುವು. ಕಾರಣವಾದುದನ್ನು ಸಾಧನವೆಂದೂ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಯೋಗಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳು ಸಾಧನಗಳಾಗಿರುವುವು. ನಿತ್ಯಸುಖ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪುನರ್ಜನ್ಮರಹಿತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಸಾಧ್ಯವು. ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ದೇಹಾದ್ಯಾತ್ಮ ವಿವೇಕರೂಪವಾದ ತ್ವಂಪದಾರ್ಥ ಶುದ್ಧಿಯು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಅವಸ್ಥಾ ಭೇದವು.

೪೭-೪೮. ಸಂಸಾರ ದುಃಖದ ಬಿಡುಗಡೆಗಾಗಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯವಾದ ತತ್ವದ ಲಕ್ಷ್ಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನವೇ ಎರಡನೆಯ ಅಂಶವು. ಸಾಧ್ಯ, ಸಾಧನಗಳಾದ ತತ್ವಂ ಪದಾರ್ಥಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಮೂರನೆಯ ಅಂಶವು

ಜ್ಞಾನತ್ರಯಸ್ಯ ವೈ ತಸ್ಯ ವಿಶೇಷೋ ಯೋ ನುಹಾಮುನೇ |

ತನ್ನಿ ರಾಕರಣದ್ವಾರದರ್ಶಿತಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವತ್ || ೪೯ ||

ನಿವ್ಯಾಪಾರಮನಾಚ್ಛೇಯಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮಾತ್ರಮನೂಪಂ |

ಆತ್ಮಸಂಬೋಧನಿಷಯಂ ಸತ್ತಾನಾತ್ರಮಲಕ್ಷಣಂ || ೫೦ ||

ಪ್ರಶಾಂತಮಭಯಂ ಶುದ್ಧಂ ದುರ್ವಿಭಾವ್ಯಮಸಂಕ್ರಯಂ |

ವಿಷ್ಣೋರ್ಜ್ಞಾನಮಯಸ್ಯೋಕ್ತಂ ತಜ್ಞಾನಂ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಚ್ಛಿತಂ || ೫೧ ||

ತತ್ರಾನ್ಯಜ್ಞಾನರೋಧೇನ ಯೋಗಿನೋ ಯಾಂತಿ ಯೇ ಲಯಂ |

ಸಂಸಾರಕರ್ಷಣೋಪ್ತೌ ತೇ ಯಾಂತಿ ನಿರ್ಬೀಜತಾಂ ದ್ವಿಜ || ೫೨ ||

೪೯-೫೧. ಈ ತತ್ವಂ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮತ್ತು ಅಭೇದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾನುಭವ ಗೋಚರವಾದ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಹೇಳಲಾಗದೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ, ಆಸದೃಶವೂ ಆವ ಸ್ವರೂಪವೂ ಸನ್ಯಾತ್ರವೂ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಶೂನ್ಯವೂ ಆದ ರಾಗಾದಿದೋಷಗಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಭಯರಹಿತವಾದ ದ್ವಿತೀಯ ವಸ್ತು ವಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ವಿಷಯವಾದುದರಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮತ್ತು ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದೆ ಯಾವ ಆಶ್ರಯವೂ ಇಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷಯವಾದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಶವು.

೫೨-೫೪. ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗಿ ಗಳು ಅಜ್ಞಾನ ನಾಶದಿಂದ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವರೋ ಅವರು ವಾಸನಾರಹಿತರಾಗಿ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ಪರಮ ಪದವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿಯೂ, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ-ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ನಾಶರಹಿತ, ವಾಗಿ ದೇಶ-ಕಾಲ-ವಸ್ತು ಪರಿಚ್ಛೇದ ಶೂನ್ಯವಾದುದಾಗಿರುವುದು. ಯೋಗಿ ಯಾದವನು ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖ ನಾಶವಾದುದರಿಂದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾದ ಮೇಲೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವುದಿಲ್ಲ.

ಏವಂ ಪ್ರಕಾರಮನುಲಂ ನಿತ್ಯಂ ನ್ಯಾಪಕಮಕ್ಷಯಂ |
 ಸವಸ್ತುಭೇದರಹಿತಂ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೫೩ ||
 ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರಮಂ ಯೋಗೀ ಪುನರ್ನಾವರ್ತತೇ ಯತಃ |
 ಅಪುಣ್ಯಪುಣ್ಯೋ ಪರಮಃ ಪ್ಲೇಣಕೇಶೋತಿನಿರ್ಮಲಃ || ೫೪ ||
 ದ್ವೇ ರೂಪೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ತಸ್ಯ ಮೂರ್ತಂ ಚಾಮೂರ್ತಮೇವ ಚ |
 ಕ್ಷರಾಕ್ಷರ ಸ್ವರೂಪೇ ತೇ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವನಸ್ಥಿತೇ || ೫೫ ||
 ಅಕ್ಷರಂ ತತ್ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ಕ್ಷರಂ ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ |
 ಏಕದೇಶಸ್ಥಿತಸ್ಯಾಗ್ನೇರ್ಜ್ಯೋತ್ಸನ್ನಾ ವಿಸ್ತಾರಿಣೇ ಯಥಾ ||
 ಪರಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಶ್ಚಕ್ತಿಸ್ತಥೇದಮಖಿಲಂ ಜಗತ್ || ೫೬ ||
 ಸಕ್ರಾಪ್ಯಾಸನ್ನ ದೂರತ್ವಾದ್ಬಹುತ್ವಸ್ವಲ್ಪತಾನುಯಃ |
 ಜ್ಯೋತ್ಸನ್ನಾ ಭೇದೋಽಸ್ತಿ ತಚ್ಚಕ್ಷೇಸ್ತದ್ವನ್ನೈತ್ರೇಯ ವಿದ್ಯತೇ || ೫೭ ||
 ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಣುಶಿವಾಬ್ರಹ್ಮನ್ಸ್ತಧಾನಾ ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಯಃ |
 ತತಶ್ಚ ದೇವಾ ನೈತ್ರೇಯ ನ್ಯೂನಾದಕ್ಷಾದಯಸ್ತಥಾ || ೫೮ ||

೫೫-೫೭. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮೂರ್ತ ಅಮೂರ್ತ ಎಂಬೆರಡು ರೂಪಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನೇ ಕ್ಷರ, ಅಕ್ಷರ ಸ್ವರೂಪಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಎರಡು ರೂಪಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುವು. ಅಕ್ಷರನೆಂಬುದೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು. ಕ್ಷರನೆಂಬುದೇ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವು. ಒಂದೆಡೆಯಿರುವ ಬೆಂಕಿಯು ಪ್ರಕಾಶವು ಹರಡುವಂತೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗದ್ರೂಪವಾಗಿರುವುದು. ನೈತ್ರೇಯನೇ ಬೆಂಕಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶವೂ, ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಇರುವಂತೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಸ್ಥಾವರಾಂತವಾದ ಜೀವರುಗಳವರೆಗೆ ಅವಿದ್ಯಾನರಣವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ,

೫೮-೫೯. ನೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು:-ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವರು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಳು. ದೇವತೆಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಇವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ. ದಕ್ಷಾದಿಗಳ ಶಕ್ತಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕಡಿಮೆಯಾದವುಗಳು. ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶು, ಪಕ್ಷಿ, ಹಾವುಗಳು ಇವುಗಳ ಶಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತೂ ಕಡಿಮೆಯಾದವುಗಳು. ಮರಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು ಪೊದೆಗಳು ಇವುಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದವು.

ತತೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಶವೋ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಸರೀಸೃಪಾಃ |

ನ್ಯಾನಾನ್ಯಾನತರಾಶ್ಚೈವ ವೃಕ್ಷಗುಲ್ಮಾದಯಸ್ತತಃ | ೨೫

ತದೇತದಕ್ಷರಂ ನಿತ್ಯಂ ಜಗನ್ಮುನಿವರಾಖಿಲಂ |

ಅವಿಭಾವತಿರೋ ಭಾವಜನ್ಮನಾಶವಿಕಲ್ಪವತ್ | ೨೬ ||

ಸರ್ವಶಕ್ತಿಮಯೋ ವಿಷ್ಣುಸ್ವರೂಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಪರಂ |

ಮೂರ್ತಂ ಯದ್ಯೋಗಿಭಿಃ ಪೂರ್ವಂ ಯೋಗಾರಂಭೇಷು ಚಿಂತ್ಯತೇ

ಸಾಲಂಬನೋ ಮಹಾಯೋಗಸ್ವ ಬೀಜೋ ಯತ್ರ ಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ಮನಸ್ಯನ್ಯಾಹತೇ ಸನ್ಮಗ್ಯಂಜತಾಂ ಜಾಯತೇ ಮುನೇ | ೨೭ ||

ಸಪರಸ್ಸರ್ವಶಕ್ತೀನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸಮನಂತರಂ |

ಮೂರ್ತಂಬ್ರಹ್ಮ ಮಹಾಭಾಗ ಸರ್ವಬ್ರಹ್ಮಮಯೋ ಹರಿಃ | ೨೮ ||

ಯತ್ರ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರೋತಮೋತಂ ಚೈವಾಖಿಲಂ ಜಗತ್ |

ತತೋ ಜಾತಂ ಜಗತ್ತಸ್ತಿಸ್ಥಿ ಸ ಜಗಚ್ಛಾಖಿಲಂ ಮುನೇ | ೨೯ ||

೨೦. ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಹುಟ್ಟಿ ನಾಶಹೊಂದುವ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಉಪಾಧಿ ವಶದಿಂದ ತೋರಿ ತೋರದಂತಿರುವ ನಿತ್ಯನಾದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡನೆಯಾಗದ (ಅಕ್ಷರವೆಂಬ) ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸ್ವರೂಪವಾದುದು

೨೧-೨೨. ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದಲೂ ಮೂರ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುವುಗಳಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೂ ಯೋಗಿಗಳು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ಇದನ್ನು ಸಾಲಂಬನ ಯೋಗವೆಂದೂ ಮಂತ್ರಜಪಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡದ ಸಬೀಜ ಸಮಾಧಿಯೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಮಾಧಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದು.

೨೩-೨೪. ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯುತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿರೂಪನೂ ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸಮೀಪವರ್ತಿಯೂ ಆದುದರಿಂದ

ಕ್ಷರಾಕ್ಷರಮಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಬಿಭರ್ತ್ಯಖಿಲಮಿಾಶ್ವರಃ |
ಪುರುಷಾನ್ಯಾಕೃತಮಯಂ ಭೂಷಣಾಸ್ತ್ರಸ್ವಸೂಪಧೃತ್

|| ೬೫ ||

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಭೂಷಣಾಸ್ತ್ರಸ್ವರೂಪಸ್ಥಂ ಯದೇತದಖಿಲಂ ಜಗತ್ |
ಬಿಭರ್ತಿ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುಸ್ತನ್ಮಮಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ

|| ೬೬ ||

|| ಶ್ರೀ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ನಮಸ್ಕೃತ್ವಾ ಪ್ರಮೇಯಾಯ ವಿಷ್ಣುನೇ ಪ್ರಭವಿಷ್ಣುನೇ |
ಕಥಯಾಮಿ ಯಥಾಖ್ಯಾತಂ ವಸಿಷ್ಠೇನ ಮಮಾಭವತ್

|| ೬೭ ||

ಹರಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಆ ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿ ಕೊಂಡಿರುವುವು. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನೇ ಸಕಲ ಜಗತ್ತಾಗಿರುವನು.

೬೫. ಕ್ಷರಾಕ್ಷರ (ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣ) ರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪುರುಷಪ್ರಕೃತಿ ರೂಪನಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಆಭರಣರೂಪವಾದ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ರೂಪದಿಂದ ಧರಿಸಿರುವನು. ಎಂದನು.

೬೬. ಮೈತ್ರೇಯನು, “ ಪರಾಶರರೇ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಭೂಷಣಾಸ್ತ್ರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು ” ಎಂದನು.

೬೭. ಪರಾಶರನು ‘ ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಒಂದಾವೃತ್ತಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುವ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ವಸಿಷ್ಠನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳುವೆನು ’ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಆತ್ಮಾನಮಸ್ಯ ಜಗತೋ ನಿರ್ಲೇಪಮಗುಣಾಲಯಂ ।

ಬಿಭರ್ತಿ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಭಗವಾನ್ಧರಃ ॥ ೧೮ ॥

ಶ್ರೀವತ್ಸಂಸ್ಥಾನಪರಮನಂತೇನ ಸಮಾಶ್ರಿತಂ ।

ಪ್ರಧಾನಂ ಬುದ್ಧಿರಧ್ಯಾಸ್ತೇ ಗದಾರೂಪೇಣ ಮಾಧವೇ ॥ ೧೯ ॥

ಭೂತಾದಿನಿಂದ್ರಿಯಾದಿಂ ಚ ದ್ವಿಧಾಹಂಕಾರನಿರ್ಮಲಃ ।

ಬಿಭರ್ತಿ ಶಂಖರೂಪೇಣ ಶಾರ್ಙ್ಗರೂಪೇಣ ಚ ಸ್ಥಿತಂ ॥ ೨೦ ॥

ಚಲಸ್ವರೂಪಮತ್ಯಂತಂ ಜನೇನಾಂತರಿತಾನಿಲಂ ।

ಚಕ್ರಸ್ವರೂಪಂ ಚ ಮನೋ ಧತ್ತೇ ವಿಷ್ಣುಃ ಕರೇ ಸ್ಥಿತಂ ॥ ೨೧ ॥

ಪಂಚ ರೂಪಾ ತು ಯಾ ಮಾಲಾ ವೈಜಯಂತೀ ಗದಾಭೃತಃ ।

ಸಾಭೂತಹೇತುಸಂಘಾತೋ ಭೂತಮಾಲಾ ಚ ವೈ ದ್ವಿಜ ॥ ೨೨ ॥

ಯಾನೀಂದ್ರಿಯಾಣ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಬುದ್ಧಿಕರ್ಮಾತ್ಮಕಾನಿ ವೈ ।

ಶರರೂಪಾಣ್ಯಶೇಷಾಣಿ ತಾನಿ ಧತ್ತೇ ಜನಾರ್ದನಃ ॥ ೨೩ ॥

೧೮-೨೦. ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಹರಿಯು ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆತ್ಮ (ಜೀವ) ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗದ ಕೌಸ್ತುಭಮಣಿ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತವಾದ ಶ್ರೀವತ್ಸವೆಂಬ ರೋಮರಾಜಿಯಿರುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಇದು ಅನಂತನೆಂಬ ಆದಿಶೇಷನನ್ನು ಆಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಬುದ್ಧಿಯು ಗದಾಯುಧ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು, ತಾನುಸಾಹಂಕಾರವನ್ನು ಶಂಖರೂಪದಿಂದಲೂ, ರಾಜಸಾಹಂಕಾರವನ್ನು ಶಾರ್ಙ್ಗವೆಂಬ ಧನುಸ್ಸಿನ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಧರಿಸಿರುವನು.

೨೧-೨೪ ಆತ್ಯಂತ ಚಂಚಲವಾದ; ವೇಗದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಸಾಶ್ವಿಕಾಹಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಕ್ರರೂಪದಿಂದ ಧರಿಸಿರುವನು. ಮುತ್ತು, ಮಾಣಿಕ್ಯ, ಮರಕತ, ಇಂದ್ರನೀಲ, ವಜ್ರ. ಎಂಬ ಐದು ರತ್ನಗಳ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೈಜಯಂತಿಯೆಂಬ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಪಂಚಭೂತಗಳ ಮುತ್ತು

బిభర్తి యత్నా సివరమభ్యుత్థోత్కంఠనిర్మలం ।

విద్యామయం తు యజ్ఞానమవిద్యా జనుఫ సంస్థితం ॥ ౨౪ ॥

ఇత్థం పుమాన్స్పృధానం చ బుద్ధ్యహంకారమేవ చ ।

భూతాని చ దృషికేళే మనస్సర్వేంద్రియాణి చ ॥

విద్యావిద్యే చ మృత్రేయ సర్వమేతస్సమాశ్రితం ॥ ౨౫ ॥

అస్త్రభూషణ సంస్కానస్వరూపం రూపవర్జితః ।

బిభర్తి మాయారూప్యోఽసౌ శ్రేయసే ప్రాణీనాం చరిః ॥ ౨౬ ॥

శ వికారం ప్రధానం చ పుమాంసం జాఖిలం జగత్ ।

బిభర్తి పుండరీకాక్షస్తదేవం పరమేశ్వరః ॥ ౨౭ ॥

యా విద్యా యా తథావిద్యా యత్సద్యజ్ఞానదన్యయే ।

తస్సర్వం సర్వభూతేళే మృత్రేయ మధుసూదనే ॥ ౨౮ ॥

పంచతన్మాత్రగళ రూపదింద ధరిసిరువను. జ్ఞానేంద్రియ కమేంద్రియ గళన్ను బాణగళ రూపదింద ధరిసిరువను. అవను ధరిసిరువ నిర్మలవాద కత్తియు జ్ఞానస్వరూపవాదుదు. ఆ కత్తియ డీలవే అవిద్యాస్వరూప వాదుదు.

౨౫-౨౮. ఘృత్రేయనే ఈ రీతియల్లి సమస్త ఇంద్రియాధిపతియాల విష్ణువినల్లి పురుష, ప్రకృతి, బుద్ధి, అహంకార, మనస్సు, పంచ భూతగళు, దళేంద్రియగళు, విద్యే, అవిద్యే, ఇవుగళేల్లవు ఆశ్రయవన్ను పడెదిరువువు. యావ ఆకారవు ఇల్లద మాయాస్వరూపనాద విష్ణువుసమస్త జీవరుగళు శ్రేయస్సిగాగి (పురుషార్థసిద్ధిగాగి) అస్త్రభూషణ స్వరూపనాగిరువను. మత్తు పరమేశ్వరనాద విష్ణువు వికారదింద కూడిదవనాగి పకృతి పురుష రూపనాగియూ జగదు, పనాగియూ ఇరువను. విద్యా విద్యేగళూ సద సత్పదార్థగళూ సర్వభూతాధి పతియాల నాశరహితనాద మధుసూదన నల్లరువువు.

ಕೆಲಾ ಕಾಷ್ಠಾ ನಿಮೇಷಾದಿ ದಿನರ್ತ್ವಯನಹಾಯನೈಃ |

ಕಾಲಸ್ವರೂಪೋ ಭಗವಾನಪರೋ ಹರಿರವ್ಯಯಃ || ೨೯ ||

ಭೂರ್ಲೋಕೋಽಥ ಭುವರ್ಲೋಕಸ್ತ್ವಲೋಕೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ಮಹರ್ಜನಸ್ತಪಸ್ಸತ್ಯಂ ಸಪ್ತ ಲೋಕಾ ಇಮೇ ಪ್ರಭುಃ || ೩೦ ||

ಲೋಕಾತ್ಮಮೂರ್ತಿಸ್ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪೂರ್ವೇಷಾಮಪಿ ಪೂರ್ವಜಃ |

ಅಧಾರಸ್ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಸ್ವಯಮೇವ ಹರಿಃ ಸ್ಥಿತಃ || ೩೧ ||

ದೇವಮಾನುಷಪಶ್ಚಾದಿ ಸ್ವರೂಪೈರ್ಬಹುಭಿರ್ವಿಭುಃ |

ಸ್ಥಿತಃ ಸರ್ವೇಶ್ವರೋಽನಂತೋ ಭೂತಮೂರ್ತಿರಮೂರ್ತಿರ್ಮಾ || ೩೨ ||

ಋಚೋ ಯಜೂಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ತಥೈವಾಥರ್ವಣಾನಿ ಚ |

ಇತಿಹಾಸೋಪನೇದಾಶ್ಚ ವೇದಾಂತೇಷು ಯಥೋಕ್ತಯಃ || ೩೩ ||

ವೇದಾಂಗಾನಿ ಸಮಸ್ತಾನಿ ಮನ್ವಾದಿಗದಿತಾನಿ ಚ |

ಶಾಸ್ತ್ರಾಣ್ಯಶೇಷಾಣ್ಯಾಖ್ಯಾನಾನ್ಯನುನಾಕಾಶ್ಚ ಯೇ ಕ್ವಚಿತ್ || ೩೪ ||

ಕಾವ್ಯಾಲಾಪಾಶ್ಚ ಯೇ ಕೇಚಿನ್ನೀತಕಾನ್ಯಖಿಲಾನಿ ಚ |

ಶಬ್ದಮೂರ್ತಿಧರಸ್ಯೈತದ್ವಪುರ್ವಿಷ್ಟೋರ್ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೩೫ ||

೨೯-೩೧. ನಾಶರಹಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಕಲಾ, ಕಾಷ್ಠಾ, ನಿಮೇಷ, ದಿನ, ಋತು, ವರ್ಷ ಮುಂತಾದ ಕಾಲಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಭೂರ್ಲೋಕ, ಭುವರ್ಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಲೋಕ, ಮಹರ್ಲೋಕ, ಜನೋರ್ಲೋಕ, ತಪೋರ್ಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕವೆಂಬ ಸಪ್ತಲೋಕ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ಅಲ್ಲವೆ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ ಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿ ಅನಾದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು.

೩೨-೩೫. ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವು ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶುಗಳು ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಮೂರ್ತಿ ರೂಪದಿಂದಲೂ ಸತ್ಯವಾದ ನಿರಾಕಾರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ ಇರುವನು. ಋಗ್ಯಜು ಸ್ವಾನುಾಥರ್ವ ವೇದಗಳೂ ಉಪವೇದಗಳೂ ವೇದಾಂತ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಇತಿಹಾಸಗಳೂ

ಯಾನಿ ಮೂರ್ತಾನ್ಯಮೂರ್ತಾನಿ ಯಾನ್ಯತ್ರಾನ್ಯತ್ರ ವಾ ಕ್ಲೆಚಿತ್ |
 ವಸಂತಿ ವೈವಸ್ತು ಜಾತಾನಿ ತಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ತದ್ವಪುಃ || ೮೬ ||

ಅಹಂ ಹರಿಸ್ಸರ್ವಮಿದಂ ಜನಾರ್ದನೋ
 ನಾನ್ಯತ್ತತಃ ಕಾರಣಕಾರ್ಯಜಾತಂ |
 ಈದೃಜ್ಞನೋ ಯಸ್ಯ ನ ತಸ್ಯ ಭೂಯೋ
 ಭವೋದ್ಯವಾಗ್ನಂದ್ವಗದಾ ಭವಂತಿ || ೮೭ ||

ಇತ್ಯೇಷ ತೇಂಶಃ ಪ್ರಥಮಃ ಪುರಾಣಸ್ಯಾಸ್ಯ ವೈ ದ್ವಿಜ |
 ಯಥಾವತ್ಕಥಿತೋ ಯಸ್ಮಿನ್ ಧೃತೇ ಸಾಪೈಃ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ || ೮೮ ||

ವೇದಾಂತಗಳೂ ಮನ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ಪುರಾಣಗಳೂ ಕಲ್ಪ ಸೂತ್ರಗಳೂ ಕಾವ್ಯಗಳೂ ಗೀತೆಗಳೂ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಬ್ದಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶರೀರಗಳಾಗಿರುವುವು.

೮೬. ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರವಾದ ಮೂರ್ತವಸ್ತುಗಳೂ ಇಂದ್ರಿಯ ಗೋಚರ ವಲ್ಲದ ಅಮೂರ್ತ ವಸ್ತುಗಳೂ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶರೀರಗಳೇ ಆಗಿರುವುವು.

೮೭. ನಾನೂ ವಿಷ್ಣುವು, ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ವಿಷ್ಣುವು, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ವಸ್ತುಗಳಾವುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಬರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮದಿಂದುಂಟಾದ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವರೋಗ ಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

೮೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಈರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇದನ್ನು ಪಾರಾಯಣ ಮಾಡಿದವರಿಗೂ ಕೇಳಿ ಜ್ಞಾನಸಕದಲ್ಲೆಟ್ಟುಕೊಂಡವರಿಗೂ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು.

ಶಾರ್ತಿಶ್ಯಾಂ ಪುಷ್ಕರಸ್ಥಾನೇ ದ್ವಾದಶಾಬ್ದೇ ತು ಯತ್ಕಲಂ ।

ತವಸ್ಯ ಶ್ರವಣೇ ಸರ್ವಂ ನೈತ್ರೇಯಾಪ್ನೋತಿ ಮಾನವಃ ॥ ೮೯ ॥

ದೇವರ್ಷಿಪಿತೃಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಚ ಸಂಭವಂ ।

ಭವಂತಿ ಶೃಣ್ವತಃ ಪುಂಸೋ ದೇವಾದ್ಯಾ ವರದಾ ಮುನೇ ॥ ೯೦ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ ದ್ವಾನಿಂಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಇತಿ ಶ್ರೀ ಪರಾಶರಮುನಿವಿರಚಿತೇ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ

ಪ್ರಥಮಾಂಶಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

೮೯. ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಒಂದಾವೃತ್ತಿ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಪುಷ್ಕರಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಶಾರ್ತಿಶ್ಯಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಫಲವು ಬರುವುದು.

೯೦. ಈ ಪುರಾಣವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮನುಷ್ಯನು, ದೇವತೆಗಳು, ಮುನಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷಾದಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಸುಖಾನುಭವ ಸಾಧನವಾದ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಪಡೆವನು. ಅವನಿಗೆ ದೇವಾದಿಗಳು ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಷ್ಟವಾದ ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಪ್ರಥಮಾಂಶವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತಿಯಾಂ ಶ್ರೀ

ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ॥

ಭಗವನ್ ಸನ್ಯುಗಾಙ್ಕಾತಂ ಮನ್ಯೈತದಖಿಲಂ ತ್ವಯಾ |

ಜಗತಾಂ ಸರ್ಗಸಂಬಂಧಿ ಯತ್ಪ್ರವೋಷಿಸಿ ಮಯಾ ಗುರೋ ॥ ೧ ॥

ಯೋಯಮಂಶೋ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಸಂಬಂಧೋ ಗದಿತಸ್ತ್ವಯಾ |

ತತ್ರಾಹಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಭೂಯೋಽಪಿ ಮುನಿಸತ್ತಮ ॥ ೨ ॥

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋತ್ತಾನಪಾದಾ ಸುತೌ ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ಯ ಯಾ |

ತಯೋರುತ್ತಾನವಾದಸ್ಯ ಧ್ರವಃ ಪುತ್ರಸ್ತ್ವಯೋದಿತಃ ॥ ೩ ॥

ಪ್ರಿಯವ್ರತಸ್ಯ ನೈವೋಕ್ತಾ ಭವತಾ ದ್ವಿಜ ಸಂತತಿಃ |

ತಾಮಹಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪ್ರಸನ್ನೋ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ॥ ೪ ॥

ಮೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೪. ಗುರುಗಳೂ ಮಹಾಮಹಿಮರೂ ಆದ ಪರಾಶರರೇ, ಪ್ರಪಂಚದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಾನು ಜೈಶ್ವಿ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವುದು. ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುಷಿಗೆ ಪ್ರಿಯವ್ರತ, ಉತ್ತಾನಪಾದ

|| ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ಕರ್ದಮಸ್ಯಾತ್ಮಂ ಕನ್ಯಾಜಾಮುಪಯೇನೋ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ |

ಸಮ್ರಾಟ್ಕೀ ಚ ತಸ್ಯನೈ ದಶಪುತ್ರಾಸ್ತಥಾಪರೇ

|| ೫ ||

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಾ ಮಹಾವೀರ್ಯಾ ವಿನೀತಾ ದಯಿತಾಃ ಪಿತುಃ |

ಪ್ರಿಯವ್ರತಸುತಾಖ್ಯಾತಾಸ್ತೇಷಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು

|| ೬ ||

ಅಗ್ನೀಧ್ರಶ್ಚಾಗ್ನಿ ಬಾಹುಶ್ಚ ವಪುಷ್ಮಾದ್ಯುತಿಮಾನ್ ತಥಾ |

ಮೇಧಾ ಮೇಧಾತಿಥಿಭ್ಯಃ ಸವನಃ ಪುತ್ರ ಏವ ಚ

|| ೭ ||

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮಾನ್ ದಶಮಸ್ತೇಷಾಂ ಸತ್ಯನಾಮಾ ಸುತೋಽಭವತ್ |

ಪ್ರಿಯವ್ರತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಾ ಬಲವೀರ್ಯತಃ

|| ೮ ||

ಮೇಧಾಗ್ನಿ ಬಾಹುಪುತ್ರಾಸ್ತು ತ್ರಯೋ ಯೋಗಪರಾಯಣಾಃ |

ಜಾತ್ಮಿಸರಾ ಮಹಾಭಾಗಾ ನ ರಾಜ್ಯಾಯ ಮನೋ ದಧುಃ

|| ೯ ||

ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಾನಪಾದನ ಮಗನಾದ ಧ್ರುವನ ಸಂತತಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದರಿ. ಪ್ರಿಯವ್ರತನ ವಂಶ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯು ನನಗಿರುವುದು ” ಎಂದು ವೈಶ್ವೇಯನು ಹೇಳಿದನು.

೫-೧೦. ಪರಾಶರನು ಹೇಳುವನು :-ವೈಶ್ವೇಯನೇ ಕೇಳು. ಪ್ರಿಯವ್ರತ ರಾಜನು ಕರ್ದಮಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾದನು. ಅವನಿಗೆ ಸಮ್ರಾಟ್, ಕುಕ್ಷಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಕನ್ಯೆಯರೂ, ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ವಿನಯವಂತರೂ, ತಂದೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರರೂ ಆದ ಅಗ್ನೀಧ್ರ, ಅಗ್ನಿಬಾಹು, ವಪುಷ್ಮಂತ, ದ್ಯುತಿಮಂತ, ಮೇಧ, ಮೇಧಾತಿಥಿ, ಭವ್ಯ, ಸವನ, ಪುತ್ರ, ಸತ್ಯ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಜನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೇಧ, ಅಗ್ನಿಬಾಹು ಪುತ್ರ ಎಂಬ ಮೂವರು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದು ದರಿಂದ ರಾಜರಾಗಿರಲು ಇಷ್ಟಪಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ

ನಿರ್ಮಮಾಃ ಸರ್ವಕಾಲಂ ತು ಸಮಸ್ತಾರ್ಥೇಷು ನೈ ಮುನೇ |
ಚಕ್ರೈಃ ಕ್ರಿಯಾ ಯಥಾನ್ಯಾಯಮಘಟಾಕಾಂಕ್ಷಿಸೋ ಹಿತೇ ೧೦ ||

ಪ್ರಿಯವ್ರತೋ ದದೌ ತೇಷಾಂ ಸಪ್ತಾನಾಂ ಮುನಿಸತ್ತಮ |
ವಿಭಜ್ಯ ಸಪ್ತದ್ವೀಪಾನಿ ನೈತ್ರೇಯು ಸುಮಹಾತ್ಮನಾಂ ೧೧ ||

ಜಂಬೂದ್ವೀಪಂ ಮಹಾಭಾಗಃ ಸೋಗ್ನೀಧ್ರಾಯ ದದೌ ಪಿತಾ |
ಮೇಧಾತಿಥೇಶ್ವಥಾ ಪ್ರಾದಾತ್ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಮಥಾಪರಂ ೧೨ ||

ಶಾಲ್ಮಲೀ ಚ ವಪುಷ್ಮಂತಂ ಮಹೇಂದ್ರನುಭಿಷಿಕ್ತವಾನ್ |
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮಂತಂ ಕುಶದ್ವೀಪೇ ರಾಜಾನಂ ಕೃತವಾನ್ಪ್ರಭುಃ ೧೩ ||

ದ್ಯುತಮಂತಂ ಚ ರಾಜಾನಂ ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪೇ ಸಮಾದಿಶತ್ |
ಶಾಕದ್ವೀಪೇಶ್ವರಂ ಚಾಪಿ ಭವ್ಯಂ ಚಕ್ರೇ ಪ್ರಿಯವ್ರತಃ ೧೪ ||

ಪುಷ್ಕರಾಧಿಪತಿಂ ಚಕ್ರೇ ಸವನಂ ಚಾಪಿ ಸ ಪ್ರಭುಃ |
ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇಶ್ವರೋ ಯಸ್ತು ಆಗ್ನೀಧ್ರೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ ೧೫ ||

ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಮತಾಶೂನ್ಯರಾಗಿ (ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೇದವಿಹಿತವಾದ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೧-೧೪. ಪ್ರಿಯವ್ರತನು ಮಿಕ್ಕ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಏಳು ದ್ವೀಪಗಳಾಗಿ ಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನು ಅಗ್ನೀಧ್ರನಿಗೂ, ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವನ್ನು ಮೇಧಾತಿಥಿಗೂ, ಶಾಲ್ಮಲಿ ದ್ವೀಪವನ್ನು ವಪುಷ್ಮಂತನಿಗೂ, ಕುಶದ್ವೀಪವನ್ನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮಂತನಿಗೂ, ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪವನ್ನು ದ್ಯುತಮಂತನಿಗೂ, ಶಾಕದ್ವೀಪವನ್ನು ಭವ್ಯನಿಗೂ, ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪವನ್ನು ಸವನನಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು.

೧೫-೧೮. ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪಾಧಿಪತಿಯಾದ ಅಗ್ನೀಧ್ರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸ ಪುತ್ರರಾದ ನವಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ವ.ಕೃಳಿದ್ದರು.

- ತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾ ಬಭೂವುರ್ಹಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಸಮಾ ನವ || ೧೬ ||
- ನಾಭಿಃ ಕಿಂಪುರುಷಶ್ಚೈವ ಹರಿವರ್ಷ ಇಲಾವೃತಃ |
 ರಮ್ಯೋ ಹಿರಣ್ಯಾನ್‌ಷಷ್ಯಸ್ತು ಕುರುಭದ್ರಾಶ್ಚ ಏವ ಚ || ೧೭ ||
- ಕೇತುಮಾಲಸ್ತಥಾ ಚಾನ್ಯಃ ಸಾಧುಚೇಷ್ಟೋ ನೈಪೋಽಭವತ್ |
 ಜಂಬೂದ್ವೀಪವಿಭಾಗಾಂಸ್ತು ತೇಷಾಂ ವಿಪ್ರ ನಿಶಾಮಯ || ೧೮ ||
- ಪಿತ್ರಾ ದತ್ತಂ ಹಿಮಾಹ್ವಂ ತು ವರ್ಷಂ ನಾಭೇಸ್ತು ದಕ್ಷಿಣಂ |
 ಹೇಮಕೂಟಂ ತಥಾ ವರ್ಷಂ ದದೌ ಕಿಂಪುರುಷಾಯ ಸಃ || ೧೯ ||
- ತ್ಯತೀಯಂ ನೈಷಧಂ ವರ್ಷಂ ಹರಿವರ್ಷಾಯ ದತ್ತನಾನ್ |
 ಇಲಾವೃತಾಯ ಪ್ರದದೌ ಮೇರುರ್ಯತ್ರ ತು ಮಧ್ಯಗಃ || ೨೦ ||
- ನಿಲಾಚಲಾಶ್ರಿತಂ ವರ್ಷಂ ರಮ್ಯಾಯ ಪ್ರದದೌ ಪಿತಾ |
 ಶ್ವೇತಂ ಯದುತ್ತರಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಪಿತ್ರಾ ದತ್ತಂ ಹಿರಣ್ಮತೇ || ೨೧ ||
- ಯದುತ್ತರಂ ಶೃಂಗವತೋ ವರ್ಷಂ ತತ್ಕುರವೇ ದದೌ |
 ಮೇರೋಃ ಪೂರ್ವೇಣ ಯದ್ವರ್ಷಂ ಭದ್ರಾಶ್ವಾಯ ಪ್ರದತ್ತನಾನ್ || ೨೨ ||

ನಾಭಿ, ಕಿಂಪುರುಷ, ಹರಿವರ್ಷ, ಇಲಾವೃತ. ರಮ್ಯ, ಹಿರಣ್ಮಂತ, ಕುರು, ಭದ್ರಾಶ್ವ
 ಕೇತುಮಾಲ ಎಂಬ ಆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು
 ಅವುಗಳಿಗೆ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಭಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ರೀತಿಯ ನ್ನ
 ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು.

೧೯-೨೨. ತಂದೆಯಾದ ಅಗ್ನೀಧ್ರನು ನಾಭಿಗೆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣ
 ದಿಕ್ಕಿನ ವರ್ಷವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಕಿಂಪುರುಷನಿಗೆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ
 ಹೇಮಕೂಟ ವರ್ಷವನ್ನೂ ಹರಿವರ್ಷನಿಗೆ ನೈಷಧವರ್ಷವನ್ನೂ, ಇಲಾವೃತನಿಗೆ
 ನಡುವೆ ಮೇರುಪರ್ವತವಿರುವ ಇಳಾವೃತವರ್ಷವನ್ನೂ; ರಮ್ಯನಿಗೆ ನಿಲಾಚಲ
 ವಿರುವ ರಮ್ಯವರ್ಷವನ್ನೂ, ಹಿರಣ್ಮಂತನಿಗೆ ಶ್ವೇತವರ್ಷವನ್ನೂ, ಕುರುವಿಗೆ ಶ್ವೇತ
 ಪರ್ವತದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗಿರುವ ಕುರುವರ್ಷವನ್ನೂ, ಭದ್ರಾಶ್ವನಿಗೆ ಮೇರುಪರ್ವತದ

ಗಂಧಮಾದನವರ್ಷಂ ತು ಕೇತುಮಾಲಾಯ ದತ್ತವಾನ್ |

ಇತ್ಯೇತಾನಿ ದದೌ ತೇಭ್ಯಃ ಪುತ್ರೇಭ್ಯಃ ಸ ನರೇಶ್ವರಃ || ೨೩ ||

ವರ್ಷೇಷ್ಯೇತೇಷು ತಾನ್ಪುತ್ರಾನಭಿಸಿಚ್ಯ ಸ ಭೂಮಿಪಃ |

ಸಾಲಗ್ರಾಮಂ ಮಹಾಪುಣ್ಯಂ ಮೈತ್ರೇಯ ತಪಸೇ ಯಯೌ || ೨೪ ||

ಯಾನಿ ಕಿಂಪುರುಷಾದೀನಿ ವರ್ಷಾಣ್ಯಷ್ಟೌ ಮಹಾಮುನೇ |

ತೇಷಾಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೇ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸುಖ ಪ್ರಾಯಾಹ್ಯಯತ್ನತಃ || ೨೫ ||

ವಿಪರ್ಯಯೋ ನ ತೇಷ್ವಸ್ತಿ ಜರಾನ್ಮೃತ್ಯುಭಯಂ ನ ಚ |

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ನ ತೇ ಸ್ವಾಸ್ತಾಂ ನೋತ್ತಮಾಧನುಮಧ್ಯಮಾಃ || ೨೬ ||

ನ ತೇಷ್ವಸ್ತಿ ಯುಗಾವಸ್ಥಾ ದೇಹಾದಿಹ್ರಾಸಲಕ್ಷಣಾಃ |

ಹಿಮಾಹ್ವ ಯಂತು ವೈ ವರ್ಷಂ ನಾಭೇರಾಸೀನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೨೭ ||

ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಭದ್ರಾಶ್ವವರ್ಷವನ್ನೂ, ಕೇತುಮಾಲನಿಗೆ ಮೇರುವಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿರುವ ಗಂಧಮಾದನ ವರ್ಷವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.

೨೪. ಅಗ್ನೀಧ್ರರಾಜನು ಈ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಂಭತ್ತು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಲಹನ ಆಶ್ರಮವಾದ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

೨೫-೨೭. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಕಿಂಪುರುಷ ವರ್ಷವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವು ಲಭಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪು ಅಕಾಲಮರಣ ಮುಂತಾದ ದುಃಖಾದಿಗಳಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಾಗಲಿ ಉತ್ತಮಾಧನು ಮಧ್ಯಮವೆಂಬ ಭೇದಗಳಾಗಲಿ ದೇಹಾದಿಗಳು ಕುಗ್ಗಿಹೋಗುವ ಯುಗಾದಿಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ.

- ತಸ್ಯರ್ಷಭೋ ಭವತ್ಪ್ರೋ ಮೇರುದೇವ್ಯಾಂ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ |
 ಋಷಭಾದ್ಭರತೋ ಜಜ್ಞೇ ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಪುತ್ರತಸ್ಯ ಸಃ || ೨೮ ||
- ಕೃತ್ವಾ ರಾಜ್ಯಂ ಸಧರ್ಮಣ ತಥೇಷ್ಟ್ವಾ ವಿವಿಧಾನ್ಮುಖಾನ್ |
 ಅಭಿಸಿಚ್ಯ ಸುತಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಂ ಭರತಂ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ || ೨೯ ||
- ತಪಸೇ ಸ ಮಹಾಭಾಗಃ ಪುಲಸ್ತ್ಯಸ್ಯಾಶ್ರಮಂ ಯಯಾ |
 ವಾನಪ್ರಸ್ಥವಿಧಾನೇನ ತತ್ರಾಪಿ ಕೃತನಿಶ್ಚಯಃ || ೩೦ ||
- ತಪಸ್ತೇಪೇ ಯಥಾನ್ಯಾಯ್ಯಂ ಇಯಾಜಚ ಮಹೀಪತಿಃ |
 ತಪಸಾಕರ್ಷಿತೋಽತ್ಯರ್ಥಂ ಕೃತೋ ಧಮನಿಸಂತತಃ || ೩೧ ||
- ನಗ್ನೋ ವೀಟಿಂ ಮುಖೇ ಕೃತ್ವಾ ವೀರಾಧ್ವಾನ ಮಿತೋ ಗತಃ |
 ತತಶ್ಚ ಭಾರತಂ ನರ್ಷಮೇತಲ್ಲೋಕೇಷು ಗೀಯತೇ || ೩೨ ||
- ಭರತಾಯ ಯತಃ ಪಿತ್ರಾ ದತ್ತಂ ಪ್ರಾತಿಷ್ಠಿತಾ ವನಂ |
 ಸುಮತಿರ್ಭರತಸ್ಯಾಭೂತ್ಪುತ್ರಃ ಪರಮುಧಾರ್ಮಿಕಃ || ೩೩ ||

೨೮-೩೦. ಹಿಮವದ್ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ನಾಭಿರಾಜನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಮೇರುದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಋಷಭನೆಂಬ ಪುತ್ರನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಋಷಭನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ನೂರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಭರತನೆಂಬವನೇ ಹಿರಿಯ ಮಗನು. ಆ ಋಷಭರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶೂರನಾದ ಭರತನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲು ಪುಲಹನ ಅಶ್ರಮವಾದ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

೩೧-೩೨. ಋಷಭರಾಜನು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮ ವಿದಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕೃತನಾದ ಆ ರಾಜನು ಬೆತ್ತಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಚಂಡನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದನು.

೩೩-೩೬. ತಂದೆಯು ಭರತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಂದೀಚೆಗೆ ಆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಾರತವರ್ಷನೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಭರತನು ಸುಮತಿಯೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ

- ಕೃತ್ವಾ ಸನ್ಯುಗ್ಧದೌ ತಸ್ಮೈ ರಾಜ್ಯಮಿಷ್ಟಮುಖಃ ಪಿತಾ |
 ಪುತ್ರಸಂಕ್ರಾಮಿತಶ್ರೀಸ್ತು ಭರತಃ ಸ ಮಹೀಪತಿಃ || ೩೪ ||
- ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸರತಃ ಪ್ರಾಜಾನ್ ಸಾಲಗ್ರಾಮೇಷುತ್ಯಜನ್ ಮುನೇ |
 ಅಜಾಯತ ಚ ನಿವ್ರೋಽಸೌ ಯೋಗಿನಾಂ ಪ್ರವರೇ ಕುಲೇ || ೩೫ ||
- ಮೈತ್ರೇಯ ತಸ್ಯ ಚರಿತಂ ಕಥಯಿಷ್ಯಾಮಿ ತೇ ಪುನಃ |
 ಸುಮತೇಸ್ತೇಜಸಸ್ತಸ್ಮಾದಿಂವ್ರದ್ಯುನ್ನೋ ವ್ಯಜಾಯತ || ೩೬ ||
- ಪರಮೇಷ್ಟೀ ತತಸ್ತಸ್ಮಾಪ್ಸ್ರತಿಹಾರಸ್ತದನ್ತಯಃ |
 ಪ್ರತಿಹರ್ತೇತಿ ವಿಖ್ಯಾತ ಉತ್ಪನ್ನಸ್ತಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಜಃ || ೩೭ ||
- ಭವಸ್ತಸ್ಮಾದಭೋ ಗೀತಿಃ ಪ್ರಸ್ತಾವಸ್ತತ್ಸತೋ ವಿಭುಃ |
 ಪೃಥುಸ್ತತಸ್ತತೋ ನಕ್ರೋ ನಕ್ರಸ್ಯಾಪಿ ಗಯಃ ಸುತಃ || ೩೮ ||
- ನರೋ ಗಯಸ್ಯ ತನಯಃ ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ನಿರೋಹಣಃ |
 ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಮಹಾವಿಯೋಃ ಧೀಮಾಂಸ್ತಸ್ಮಾದಜಾಯತ || ೩೯ ||
- ಮಹಾಂತೋ ಹಿತತಶ್ಚಾಭೂತ್ ಭಾವನಸ್ತಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಜಃ |
 ತ್ವಷ್ಟಾ ತ್ವಷ್ಟುಶ್ಚ ನಿರಜಾ ರಜಸ್ತಸ್ಯಾಪ್ಯಭೂತ್ಸುತಃ || ೪೦ ||

ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಸಾಲಗ್ರಾಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಶರೀರ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದನು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಈ ಭರತನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯೋಗಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು.

೩೭-೪೨. ಸುಮತಿಗೆ ಇಂದ್ರದ್ಯುನ್ನು ನೆಂಬ ಮಗನಾದನು. ಇಂದ್ರದ್ಯುನ್ನು ನಿಗೆ ಪರಮೇಷ್ಟಿಯೂ ಪರಮೇಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಾರನೂ ಪ್ರತಿಹಾರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಹರ್ತೃವೂ ಪ್ರತಿಹರ್ತೃನಿಗೆ ಭವನನೂ ಅವನಿಗೆ ಗೀತಿಯೂ ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೂ ಪ್ರಸ್ತಾವನಿಗೆ ಪೃಥುವೂ ಪೃಥುವಿಗೆ ನಕ್ರನೂ ನಕ್ರನಿಗೆ ಗಯನೂ ಗಯನಿಗೆ ನರನೂ ನರನಿಗೆ ನಿರೋಹಣನೂ ನಿರೋಹಣನಿಗೆ ಮಹಾವೀರ್ಯನೂ ಮಹಾವೀರ್ಯನಿಗೆ ಧೀಮಂ

ತತಜಿದ್ರಜಸಸ್ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞೇ ವುತ್ರಶತಂ ಮುನೇ ।

ವಿಷ್ಣುಗ್ನೋತಿಃ ಪ್ರಧಾನಾಸ್ತೇ ಯೈರಿಮಾವರ್ಧಿತಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ॥ ೪೦ ॥

ತೈರಿದಂ ಭಾರತಂ ವರ್ಷಂ ನವಭೇದಮಲಂಕೃತಂ ।

ತೇಷಾಂ ವಂಶಪ್ರಸೂತೈಶ್ಚ ಭುಕ್ತೇಯಂ ಭಾರತೀ ಪುರಾ ॥ ೪೧ ॥

ಕೃತಶ್ರೇತಾದಿಸರ್ಗೇಣ ಯುಗಾಖ್ಯಾ ಹ್ಯೇಕಸಪ್ತತಿಃ ॥ ೪೨ ॥

ಏಷ ಸ್ವಾಯಂಭುವಃ ಸರ್ಗೋ ಯೇನೇದಂ ಪೂರಿತಂ ಜಗತ್ ।

ವಾರಾಹೇ ತು ಮುನೇ ಕಲ್ಪೇ ಪೂರ್ವಮುನ್ವಂತರಾಧಿಪಃ ॥ ೪೪ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ಪ್ರಥಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ತನೂ ಧೀಮಂತನಿಗೆ ಮಹಂತನೂ ಮಹಂತನಿಗೆ ಭಾವನನೂ, ಭಾವನನಿಗೆ ತ್ವಷ್ಟ್ರವೂ ತ್ವಷ್ಟ್ರವಿಗೆ ವಿರಜನೂ ವಿರಜನಿಗೆ ರಜನೂ ರಜನಿಗೆ ಶತಜಿತುವೂ ಶತಜಿತವಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಗ್ನೋತಿಯೇ ಮುಂತಾದ ನೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಇವರಿಂದಲೇ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಇವರ ವಂಶದಿಂದಲೇ ಈ ಭರತ ವರ್ಷವು ಒಂಭತ್ತು ಭಾಗಗಳಾದುವು. ಈ ಒಂಭತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

೪೨-೪೪. ಈ ರಾಜರ ವಂಶದವರೇ ಭಾರತವರ್ಷದ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಕೃತ, ಶ್ರೇತಾದಿ ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಚತುರ್ಯುಗಗಳವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ವರಾಹ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ವಂಶದಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತು ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ಈ ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವೇ ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದ ಅಧಿಪತಿಯು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ನೊದಲನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ
ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ॥

ಕಥಿತೋ ಭವತಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸರ್ಗಃ ಸ್ವಾಯಂಭುವಸ್ತು ನೇ |

ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾನ್ಮುಹಂ ತ್ವತ್ತಃ ಸಕಲಂ ಮಂಡಲಂ ಭುವಃ || ೧ ||

ಯಾವಂತಃ ಸಾಗರಾದ್ವೀಪಾಸ್ತಥಾ ವರ್ಷಾಣಿ ಪರ್ವತಾಃ |

ವನಾನಿ ಪರಿತಃ ಪುರ್ಯೋ ದೇನಾದೀನಾಂ ತಥಾ ಮುನೇ || ೨ ||

ಯತ್ಪ್ರಮಾಣಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಯದಾಧಾರಂ ಯದಾತ್ಮಕಂ |

ಸಂಸ್ಥಾನಮಸ್ಯ ಚ ಮುನೇ ಯಥಾವದ್ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ || ೩ ||

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೩ ಮೈತ್ರೇಯನು 'ಪರಾಶರ ಮುನಿಗಳೇ! ಸ್ವಾಯಂಭುವ ಮನುವಿನ ವಂಶದ ಪ್ರಿಯವ್ರತಾದಿ ರಾಜರುಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಸಮಸ್ತ ಸಾಗರಗಳು ಮತ್ತು ದ್ವೀಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲದ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆಯು ಇರುವುದು. ಈ ಭೂಮಂಡಲವು ಎಷ್ಟು ಅಳತೆಯುಳ್ಳದು? ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನು? ಇದು ಯಾವ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಿರುವುದು? ವನಗಳು ಪರ್ವತಗಳು, ಪಟ್ಟಣಗಳು, ದೇವತಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಇರುವುವು ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

॥ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ಮೈತ್ರೇಯ ಶ್ರೂಯತಾನೇತತ್ಸಂಕ್ಷೇಪಾದ್ಗದತೋ ನುನು ।

ನಾಸ್ಯವರ್ಷಶತೇನಾಪಿ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ನೋತಿವಿಸ್ತರಂ ॥ ೪ ॥

ಜಂಬೂಪ್ಲಕ್ಷಾದಯೋ ದ್ವೀಪಾಃ ಶಾಲ್ಮಲಿಶ್ವಾಪರೋ ದ್ವೀಪ ।

ಶುಶಃ ಕ್ರೌಂಚಸ್ತಥಾ ಶಾಕಃ ಪುಷ್ಕರಶ್ಚೈವ ಸಪ್ತಮಃ ॥ ೫ ॥

ಏತೇ ದ್ವೀಪಾಃ ಸಮುದ್ರೈಸ್ತು ಸಪ್ತ ಸಪ್ತಭಿರಾವೃತಾಃ ।

ಲವಣೇಕ್ಷುಸುರಾಸರ್ಪಿದಧಿದುಗ್ಧಜಲೈಃ ಸಮಂ ॥ ೬ ॥

ಜಂಬೂದ್ವೀಪಸ್ಸಮಸ್ತಾನಾಂ ಏತೇಷಾಂ ಮಧ್ಯಸಂಸ್ಥಿತಃ ।

ತಸ್ಯಾಪಿ ಮೇರುಃ ಮೈತ್ರೇಯ ಮಧ್ಯೇ ಕನಕಪರ್ವತಃ ॥ ೭ ॥

ಚತುರಾಶೀತಿಸಾಹಸ್ರೋ ಯೋಜನೈರಸ್ಯ ಚೋಚ್ಚ್ರಯಃ ।

ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಷೋಡಶಾಧಸ್ತಾತ್ ದ್ವಾತ್ರಿಂಶನ್ಮೂರ್ಧ್ನಿ ವಿಸ್ತೃತಃ ॥ ೮ ॥

೪-೮. ಪರಾಶರರು, ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಭೂಮಂಡಲದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಹೇಳಿದರೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜಂಬೂ, ಪ್ಲಕ್ಷ, ಶಾಲ್ಮಲಿ, ಶುಶ, ಕ್ರೌಂಚ, ಶಾಕ, ಪುಷ್ಕರ ಎಂಬವೇ ಸಪ್ತ ದ್ವೀಪಗಳು. ಈ ದ್ವೀಪಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲವಣ, ಇಕ್ಷು, ಸುರಾ, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು, ಹಾಲು, ಶುದ್ಧೋವಕ ಎಂಬ ಏಳು ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಿಂದ ಆವರಿಸಿರುವುವು. ಜಂಬೂದ್ವೀಪವು ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವುದು. ಅದರ ನಡುವೆ ಮೇರುವೆಂಬ ಸುವರ್ಣ ಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಅದು ಎಂಭತ್ತನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಿರುವುದು. (ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಹಸ್ತ, ನಾಲ್ಕು ಹಸ್ತಗಳಿಗೆ ಒಂದು ದಂಡ. ಎರಡು ಸಾವಿರ ದಂಡಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ರೋಶ, ನಾಲ್ಕು ಕ್ರೋಶಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಯೋಜ)

ಮೂಲೇ ಮೋದತಸಾಹಸ್ರೋ ವಿಸ್ತಾರಸ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವತಃ
 ಭೂಪದ್ಮಸ್ಯಾಸ್ಯ ಶೈಲೋಽಸೌ ಕರ್ಣಕಾಕಾರಸಂಸ್ಥಿತಃ || ೯ ||

ಹಿಮನಾನ್ ಹೇಮಕೂಟಿಶ್ಚ ನಿಷಧಶ್ಚಾಸ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೆ |
 ನೀಲಃ ಶ್ರೇತಶ್ಚ ಶೃಂಗೀ ಚ ಉತ್ತರೇ ವರ್ಷಪರ್ವತಾಃ || ೧೦ ||

ಲಕ್ಷಪ್ರಮಾಣೌ ದ್ವೌ ಮದ್ಯೇ ದಶಹೀನಾಸ್ತಥಾ ಪರೇ |
 ಸಹಸ್ರದ್ವಿತಯೋಚ್ಛ್ರಯಾಸ್ತಾವದ್ವಿಸ್ತಾರಿಣಶ್ಚ ತೇ || ೧೧ ||

ಭಾರತಂ ಪ್ರಥಮಂ ವರ್ಷಂ ತತಃ ಕಿಂಪುರುಷಂ ಸ್ತೃತಂ |
 ಹರಿವರ್ಷಂ ತಥೈವಾನ್ಯತ್ ಮೇರೋರ್ದಕ್ಷಿಣತೋ ದ್ವಿಜ || ೧೨ ||

ರಮ್ಯಕಂ ಚೋತ್ತರಂ ವರ್ಷಂ ತಥೈವ ತು ಹಿರಣ್ಮಯಂ |
 ಉತ್ತರಾಃ ಕುರವಶ್ಚೈವ ಯಥಾ ನೈ ಭಾರತಂ ತಥಾ || ೧೩ ||

೯-೧೦. ಮೇರುಪರ್ವತವು ಭೂಮಿಯೊಳಗೆ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಯೋಜನದ ವರೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದು. ಇದರ ಶಿಖರದ ವಿಸ್ತಾರವು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ಯೋಜನವಿರುವುದು. ಬುಡದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಭೂಮಿಯೆಂಬ ಕಮಲಕ್ಕೆ ಈ ಪರ್ವತವು ಕರ್ಣಕಾಕಾರವಾಗಿರುವುದು.

೧೧-೧೨. ಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹಿಮವಂತ, ಹೇಮಕೂಟ, ನಿಷಧ ಎಂಬ ಪರ್ವತಗಳೂ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನೀಲ, ಶ್ರೇತ, ಶೃಂಗ ಎಂಬ ಪರ್ವತಗಳೂ ಭಾರತಾದಿ ಎಂಬ ವರ್ಷಗಳೆಂಬ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವುವು. ನಡುವೆ ಇರುವ ನಿಷಧ, ನೀಲ ಪರ್ವತಗಳ ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ವಿಸ್ತಾರವು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನಗಳಾಗುವುವು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೂ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಇರುವ ಒಂದೊಂದು ಪರ್ವತಗಳೂ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಯೋಜನದಳತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಆ ಪರ್ವತಗಳ ಎತ್ತರವು ಎರಡು ಸಾವಿರ ಯೋಜನವಿದ್ದು ಅಗಲವೂ ಅಷ್ಟೇ ಇರುವುದು.

೧೩-೧೪. ನೊದಲನೆಯದೇ ಭಾರತವರ್ಷವು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಿಂಪುರುಷ ವರ್ಷ, ಹರಿವರ್ಷಗಳು ಮೇರುವಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವುವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯಕ

ಪವಸಾಹಸ್ರಮೇಕೈಕಮೇತೇಷಾಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮು ।

ಇಲಾವೃತಂ ಚ ತನ್ನಭ್ಯೇ ಸೌವರ್ಣೋ ಮೇರುರುಚ್ಚೈತಃ ॥ ೧೪ ॥

ಮೇರೋಕ್ಷುಕುರ್ದಿತಂ ತತ್ರ ನವಸಾಹಸ್ರವಿಸ್ತೃತಂ ।

ಇಲಾವೃತಂ ಮಹಾಧಾಗ ಚತ್ವಾರತ್ವಾತ್ರ ಪರ್ವತಾಃ ॥ ೧೫ ॥

ವಿಷ್ಣಂಧಾರಣಿತಾ ಮೇರೋರ್ಯೋಜನಾಯುತಮುಚ್ಚೈತಃ ।

ನ ವೈಸ್ವರೋಭಿಶ್ಚ ಸಮಂದಿಶ್ಚ್ಛೇತೇ ಕೇಸರಾಚಲಾಃ ॥ ೧೬ ॥

ಪೂರ್ವೇಣ ಮಂದರೋ ಸಾಮ ದಕ್ಷಿಣೇ ಗಂಧಮಾದನಃ ।

ವಿಪುಲಃ ಪಶ್ಚಿಮೇ ಪಾರ್ಶ್ವೇ ಸುಪಾರ್ಶ್ವಶ್ಚೋತ್ತರೇ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೧೭ ॥

ಕದಂಬಸ್ತೇಷು ಜಂಬೂಶ್ಚ ಪಿಪ್ಪಲೋ ವಟಿ ಏವ ಚ ।

ಏಕಾದಶತತಾ ಯಾನಾಃ ಪಾದಪಾ ಗಿರಿಕೇಶವಃ ॥ ೧೮ ॥

ವರ್ಷ, ಹಿರಣ್ಮಯವರ್ಷ, ಉತ್ತರಕುರುವರ್ಷ, ಈ ಉತ್ತರಕುರುವರ್ಷವು ಧಾರತ ವರ್ಷದಂತೆ ಧನುರಾಕಾರವಾಗಿರುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಷವೂ ಒಂಭತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ನಡುವೆ ಇರುವ ಇಳಾವೃತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಮೇರುಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಮೇರುವಿನ ಸಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಇಳಾವೃತವರ್ಷವು ಒಂಭತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಇಳಾವೃತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ಕು ಪರ್ವತಗಳಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತಗಳು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಮೇರುವಿಗೆ ಊರೇಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ನೂತನವಾದ ಸರೋವರಗಳಿರುವುವು. ಸಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಕೇಸರಾಚಲವೆಂದು ಹೆಸರು.

೧೭-೧೮. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಂದರ ಪರ್ವತವೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧ ಮಾದನಪರ್ವತವೂ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಪುಲಪರ್ವತವೂ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸುಪಾರ್ಶ್ವ ಪರ್ವತವೂ ಇರುವುದು. ಈ ಸಾಲ್ಕು ಪರ್ವತಗಳಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕದಂಬ, ನೇರಳೆ,

ಜಂಬೂದ್ವೀಪಸ್ಯ ಸಾ ಜಂಬೂರ್ನಾಮು ಹೇತುರ್ಮಹಾಸುನೇ
ಮಹಾಗಜಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಜಂಬ್ವಾಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಫಲಾನಿ ವೈ | ೧೯ ||

ಪತಂತಿ ಭೂಭೃತಃ ಪೃಥ್ವೇ ಶೀರ್ಯಮಾಣಾನಿ ಸರ್ವತಃ
ರಸೇನ ತೇಷಾಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಾ ತತ್ರ ಜಂಬೂನದೀತಿ ವೈ |
ಸರಿಕ್ಷ್ರವರ್ತತೇ ಸಾ ಚ ಪೀಯತೇ ತನ್ನಿ ವಾಸಿಭಿಃ || ೨೦ ||

ನ ಸ್ತೇದೋ ನ ಚ ದೌರ್ಗಂಧ್ಯಂ ನ ಜರಾ ನೇಂದ್ರಿಯಕ್ಷಯಃ |
ತತ್ಪಾನಾತ್ಸ್ವಸ್ಥಮನಸಾಂ ಜನಾನಾಂ ತತ್ರ ಜಾಯತೇ || ೨೧ ||

ತೀರಮೃತ್ತದ್ರಸಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸುಖನಾಯುವಿಶೋಷಿತಾ |
ಜಾಂಬೂನದಾಖ್ಯಂ ಭವತಿ ಸುವರ್ಣಂ ಸಿದ್ಧಭೂಷಣಂ || ೨೨ ||

ಭದ್ರಾಶ್ಲಂ ಪೂರ್ವತೋ ಮೇರೋಃ ಕೇತುಮಾಲಂ ಚ ಪಶ್ಚಿಮೇ |
ವರ್ಷೇ ದ್ವೇ ತು ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ತಯೋರ್ಮಧ್ಯಮಿಲಾವೃತಂ || ೨೩ ||

ಅರಳಿ, ಆಲ ಎಂಬ ಮರಗಳು ಸಾವಿರದ ನೂರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು
ಆ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಬಾವುಟವನ್ನೇರಿಸಿದಂತೆ ಇರುವುವು.

೧೯-೨೩. ಮೈತ್ರೇಯ ಮಹಾಮುನಿಯೇ ! ಆ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷವೇ ಜಂಬೂ
ದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬರಲು ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಆ ಮರವೆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಒಂದು
ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯಗಾತ್ರವಾಗಿರುವುವು. ಆ ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಆ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ
ಬಿದ್ದು ಒಡೆದುಕೋಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವ ರಸವು ನದಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹರಿದುಬರು
ವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಜಂಬೂನದಿಯೆಂದೇ ಹೆಸರಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಆ
ನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿಯುವರು. ಅದನ್ನು ಕುಡಿವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರಿಗೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ
ಬೆವರೂ, ದುರ್ವಾಸನೆಯೂ, ಮುಪ್ಪೂ, ಇಂದ್ರಿಯ ದೌರ್ಬಲ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸು
ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದು. ಆ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆ ರಸವು ಸೇರಿ
ಗಾಳಿಯಿಂದ ಒಣಗಿ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಆಭರಣಯೋಗ್ಯವಾದ ಜಾಂಬೂನದವೆಂಬ ಚಿನ್ನ
ವಾಗುವುದು.

ವನಂ ಚೈತ್ತರಥಂ ಪೂರ್ವೇ ದಕ್ಷಿಣೇ ಗಂಧಮಾದನಂ ।

ವೈಭ್ರಾಜಂ ಪಶ್ಚಿಮೇ ತದ್ವದುತ್ತರೇ ನಂದನಂ ಸ್ತೃತಂ ॥ ೨೪ ॥

ಅರುಣೋದಂ ಮಹಾಭದ್ರಂ ಸಿತೋದಮಥಮಾನಸಂ ।

ಸರಾಂಸ್ಯೇತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ದೇವಭೋಗ್ಯಾನಿ ಸರ್ವದಾ ॥ ೨೫ ॥

ಸಿತಾಂಭಶ್ಚಕುಮುಧ್ವಾಂಶ್ಚ ಕುರರೀ ಮಾಲ್ಯವಾಂಸ್ತಥಾ ।

ವೈಕಂಕಪ್ರಮುಖಾ ಮೇರೋಃ ಪೂರ್ವತಃ ಕೇಸರಾಚಲಾಃ ॥ ೨೬ ॥

ತ್ರಿಕೂಟಿಶ್ಚಿರಶ್ಚೈವ ಪತಂಗೋ ರುಚಕಸ್ತಥಾ ।

ನಿಷಧಾದ್ಯಾ ದಕ್ಷಿಣತಸ್ತಸ್ಯ ಕೇಸರಪರ್ವತಾಃ ॥ ೨೭ ॥

ಶಿಖಿನಾಸಾಃ ಸ ವೈಡೂರ್ಯಃ ಕಪಿಲೋ ಗಂಧಮಾದನಃ ।

ಜಾರುಧಿಪ್ರಮುಖಾಸ್ತದ್ವತ್ಪಶ್ಚಿಮೇ ಕೇಸರಾಚಲಾಃ ॥ ೨೮ ॥

ಮೇರೋರನಂತರಾಂಗೇಷು ಜಠರಾದಿಷ್ಟವ ಸ್ಥಿತಾಃ ।

ಶಂಖಕೂಟೋಽಥ ಋಷಭೋ ಹಂಸೋ ನಾಗಸ್ತಥಾಪರಃ ॥ ೨೯ ॥

೨೪-೨೬. ಮೇರುವಿನ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಭದ್ರಾಶ್ವ ವರ್ಷವೂ, ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಕೇತುಮಾಲ ವರ್ಷವೂ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಇಳಾವೃತವರ್ಷವೂ ಇರುವುದು. ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚೈತ್ರ ರಥವೆಂಬ ವನವೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗಂಧಮಾಧನ ವನವೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ವೈಭ್ರಾಜವನವೂ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಂದನ ವನವೂ ಇರುವುದು. ಅರುಣೋದ, ಮಹಾಭದ್ರ, ಸಿತೋದ, ಮಾನಸ, ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಸರೋವರಗಳು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪದ್ಯೂಪವಾಗಿರುವುವು.

೨೭-೩೦. ಮೇರುವಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿತಾಂಭ, ಕುಮುದ್ವಾನ್, ಕುರರಿ, ಮಾಲ್ಯವಂತ, ವೈಕಂಕ, ಮುಂತಾದ ಕೇಸರ ಪರ್ವತಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕೂಟ, ಶಿಶಿರ, ಪತಂಗ, ರುಚಕ, ನಿಷಧ, ಮುಂತಾದ ಕೇಸರ ಪರ್ವತಗಳೂ ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ

ಕಾಲಾಂಜನಾದ್ಯಾಶ್ಚ ತಥಾ ಹ್ಯುತ್ತರೇ ಕೇಸರಾಚಲಾಃ |

ಚತುರ್ಧಶಕಪ್ರಾಣಂ ಯೋಜನಾನಾಂ ಮಹಾಪುರೀ

|| ೩೦ ||

ಮೇರೋರುಪರಿ ನ್ಯುತ್ರೇಯ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪ್ರಥಿತಾ ದಿವಿ |

ತಸ್ಯಾಃ ಸಮಂತತಶ್ಚಾನ್ವೈ ದಿತಾಸು ವಿದಿತಾಸು ಚ

|| ೩೧ ||

ಇಂದ್ರಾದಿಲೋಕಪಾಲಾನಾಂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಾಃ ಪ್ರವರಾಃ ಪುರಾಃ |

ವಿಷ್ಣುಸಾದವಿನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾ ಸ್ಲಾವಯಿತ್ವೇಂದುಮಂಡಲಂ

|| ೩೨ ||

ಸಮಂತಾದ್ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪುರ್ಯಾಂ ಗಂಗಾ ಪತತಿ ವೈ ದಿವಃ |

ಸಾ ತತ್ರ ಪತಿತಾ ದಿಕ್ಷು ಚತುರ್ಧಾ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೆ

|| ೩೩ ||

ಸೀತಾ ಚಾಲಕನಂದಾ ಚ ಚಕ್ಷುರ್ಭದ್ರಾ ಚ ವೈ ಕ್ರಮಾತ್ |

ಪೂರ್ವೇಣ ಶೈಲಾಚ್ಛೈಲಂ ತು ಸೀತಾ ಯಾತ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಾ

|| ೩೪ ||

ತತಶ್ಚ ಪೂರ್ವವರ್ಷೇಣ ಭದ್ರಾಶ್ಚೇನೈತಿ ಸಾರ್ಣವಂ |

ತಥೈವಾಲಕನಂದಾ ಪಿ ದಕ್ಷಿಣೇನೈವ ಭಾರತಂ

|| ೩೫ ||

ಶಿಖಿನಾಸ, ವೈಡೂರ್ಯ, ಕಪಿಲ, ಗಂಧಮಾದನ, ಜಾರುಧಿ ಮುಂತಾದ ಕೇಸರ ಪರ್ವತಗಳೂ, ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶಂಖಕೂಟ; ಚುಷಭ, ಹಂಸ, ನಾಗ, ಕಾಳಾಂಜನ ಮುಂತಾದ ಕೇಸರ ಪರ್ವತಗಳೂ, ಮೇರುವಿನ ಅಂಗಗಳಂತೆ ಹರಡಿರುವುವು.

೩೧-೩೨. ಮೇರುಪರ್ವತದ ಮೇಲುಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಟ್ಟಣವಿರುವುದು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದ್ರಾದಿ ಲೋಕಪಾಲಕರ ಪಟ್ಟಣಗಳಿರುವುವು.

೩೩-೩೪. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸಾದದಿಂದ ಹೊರಟ ಗಂಗೆಯು ಆಕಾಶದಿಂದ ಬೀಳುತ್ತ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವನ್ನು ನೆನಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಟ್ಟಣದ ಸುತ್ತಲೂ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದು. ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದ ಗಂಗೆಯು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಾಗಿ ಸೀತಾ, ಅಲಕನಂದಾ, ಚಕ್ಷು,

ಪ್ರಯಾತಿ ಸಾಗರಂ ಭೂತ್ವಾ ಸಪ್ತಭೇದಾ ಮಹಾಮುನೇ ।

ಸಾಚಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಚಿಮಗಿರೀನತೀತ್ಯ ಸಕಲಾಂಸ್ತತಃ ॥ ೩೬ ॥

ಪಶ್ಚಿಮಃ ಕೇತುಮಾಲಾಖ್ಯಂ ವರ್ಷಂ ಗತ್ವೈತಿ ಚಾರ್ಣವಂ ।

ಭದ್ರಾ ತಥೋತ್ತರಗಿರೀನ್ ಉತ್ತರಾಂಶ್ಚ ತಥಾ ಕುರೂನ್ ॥ ೩೭ ॥

ಅತೀತೋತ್ತರಮಂಭೋಧಿಂ ಸಮುಭ್ಯೇತಿ ಮಹಾಮುನೇ ।

ಅನೀಲನಿಷಧಾಯಾನೌ ಮಾಲ್ಯವದ್ಗಂಧಮಾದನೌ ॥ ೩೮ ॥

ತಯೋರ್ಮುಢ್ಯಗತೋ ಮೇರುಃ ಕರ್ಣಿಕಾಕಾರಸಂಸ್ಥಿತಃ ।

ಭಾರತಾಃ ಕೇತುಮಾಲಾಶ್ಚ ಭದ್ರಾಶ್ಚಾಃ ಕುರವಸ್ತಥಾ ॥ ೩೯ ॥

ಪಶ್ಚಾಣಿ ಲೋಕಪದ್ಮಸ್ಯ ಮರ್ಯಾದಾ ಶೈಲಬಾಹ್ಯತಃ ।

ಜತರೋ ಹೇಮಕೊಟಿಶ್ಚ ಮರ್ಯಾದಾ ಪರ್ವತಾವುಧೌ ॥ ೪೦ ॥

ತೌ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಾಯಾಮಾವಾನೀಲನಿಷಧಾಯತೌ ।

ಭದ್ರಾ, ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹರವುದು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತಾ ನದಿಯು ಒಂದು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತ ಭದ್ರಾಶ್ವರ್ವದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಚಕ್ಷುನದಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತ ಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಕೇತುಮಾಲ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುದು. ಭದ್ರಾನದಿಯು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಉತ್ತರ ಕುರುದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಉತ್ತರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುದು.

೩೯-೪೦. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ನೀಲಪರ್ವತದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ನಿಷಧಪರ್ವತದ ವರೆಗೂ ಪಶ್ಚಿಮದ ಮಾಲ್ಯವತ್ಪರ್ವತದಿಂದ ಪೂರ್ವದ ಗಂಧಮಾಧನ ಪರ್ವತದ ವರೆಗೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಮೇರುಪರ್ವತವು ಕಮಲದ ಕರ್ಣಿಕಾಕಾರವಾಗಿರುವುದು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಿರುವ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ಭರತ, ಕೇತುಮಾಲ, ಭದ್ರಾಶ್ವ, ಕುರು ವರ್ಷಗಳು ಲೋಕವೆಂಬ ಪದ್ಮದ ದಳಗಳಂತೆ ಇರುವುವು.

ಗಂಧಮಾದನಕೈಲಾಸೌ ಪೂರ್ವವಚ್ಚಾಯತಾವುಭೌ	೪೦
ಅಶೀತಿಯೋಜನಾ ಯಾಮಾವರ್ಣನಾಂತರ್ಯವಸ್ಥಿತೌ	
ನಿಷಧಃ ಪಾರಿಯಾತ್ರಶ್ಚ ನುರ್ಯಾದಾ ಪರ್ವತಾವುಭೌ	೪೧
ಮೇರೋಃ ಪಶ್ಚಿಮದಿಗ್ಭಾಗೇ ಯಥಾಪೂರ್ವೇ ತಥಾ ಸ್ಥಿತೌ	
ತ್ರಿಶೃಂಗೋ ಜಾರುಧಿಶ್ಚೈವ ಉತ್ತರೇ ವರ್ಷಪರ್ವತೌ	೪೨
ಪೂರ್ವವಚ್ಚಾಯತಾನೇತಾವರ್ಣನಾಂತರ್ಯವಸ್ಥಿತೌ	
ಇಕ್ಕೇತೇ ಮುನಿವರ್ಯೋಕ್ತಾ ನುರ್ಯಾದಾ ಪರ್ವತಾಸ್ತವ	೪೩
ಜಠರಾದ್ಯಾಃ ಸ್ಥಿತಾ ಮೇರೋರ್ಯೇಷಾಂ ದ್ವೌ ದ್ವೌ ಚತುರ್ದಿಶಂ	
ಮೇರೋಶ್ಚತುರ್ದಿಶಂ ಯೇ ತು ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಕೇಸರಪರ್ವತಾಃ	೪೪
ಸಿತಾದ್ಯಾಶ್ಚಮುನೇ ತೇಷಾಮತೀವ ಹಿ ಮನೋರಮಾಃ	
ಶೈಲಾನಾಮಂತರೇದ್ರೋಣ್ಯಃ ಸಿದ್ಧ ಚಾರಣಸೇವಿತಾಃ	೪೫

೪೦-೪೫. ಮೇರುವಿನ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಜಠರ, ಹೇಮಕೂಟ ಎಂಬ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನ ಪರ್ವತಗಳು ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರವಾಗಿ ನೀಲಪರ್ವತದಿಂದ ನಿಷಧಪರ್ವತದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಗಂಧಮಾದನ ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತಗಳು ಎಂಭತ್ತು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಮುದ್ರಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ನಿಷಧ ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಪರ್ವತಗಳು ಹಿಂದಿನಂತೆ ನೀಲಪರ್ವತದಿಂದ ನಿಷಧಪರ್ವತದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೃಂಗ ಜಾರುಧಿ ಎಂಬ ಪರ್ವತಗಳು ದಕ್ಷಿಣದ ಪರ್ವತಗಳಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸಮುದ್ರ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನು.

೪೬-೫೦. ಮೇರುವಿನ ಣಾಲ್ಪು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಸಿತಾದಿಕೇಸರ ಪರ್ವತಗಳ ನಡುವೆ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಣಿಮಾದಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗಳುಳ್ಳ ಸಿದ್ಧರೂ ಚಾರಣರೆಂಬ ದೇವಗಾಯಕರೂ ವಾಸಮಾಡುವರು.

ಸುರಮ್ಯಾಣಿ ತಥಾ ತಾಸು ಕಾನನಾನಿ ಪುರಾಣಿ ಚ |

ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಷ್ಣ್ವಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯಾದಿ ದೇವಾನಾಂ ಮುನಿಸತ್ತಮ || ೪೭ ||

ತಾಸ್ವಾಯತನವರ್ಯಾಣಿ ಜುಷ್ಪಾನಿ ನರಕಿನ್ನರೈಃ |

ಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷರಕ್ಷಾಂಸಿ ತಥಾ ದೈತೇಯದಾನವಾಃ || ೪೮ ||

ಕ್ರೇಡಂತಿ ತಾಸು ರಮ್ಯಾಸು ಶೈಲದ್ರೋಣೇಷ್ವಹರ್ನಿಶಂ |

ಭಾಮಾಸ್ತೀತೇ ಸ್ತೃತಾಃ ಸ್ವರ್ಗಾಃ ಧರ್ಮಿಣಾ ಮಾಲಯಾಮುನೇ || ೪೯ ||

ನೈತೇಷು ಪಾಪಕರ್ತಾರೋ ಯಾಂತಿ ಜನ್ಮಶತೈರಪಿ |

ಭದ್ರಾಶ್ವೇ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುರಾಸ್ತೇ ಹಯಶಿರಾದ್ವಿಜ || ೫೦ ||

ವರಾಹ! ಕೇತುಮಾಲೇತು ಭಾರತೇ ಕೂರ್ಮರೂಪಧೃತ್ |

ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಶ್ಚ ಗೋವಿಂದಃ ಕುರುಷ್ವಾಸ್ತೇ ಸನಾತನಃ || ೫೧ ||

ವಿಶ್ವರೂಪೇಣ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಃ ಸರ್ವೇಶ್ವತೋ ಹರಿಃ |

ಸರ್ವಸ್ಯಾಧಾರಭೂತೋಽಸೌ ಮೈತ್ರೇಯಾಸ್ತೇ ಖಿಲಾತ್ಮತಃ || ೫೨ ||

ಆ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನೋಹರವಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳೂ ಅರಣ್ಯಗಳೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವಿಷ್ಣು, ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಮನೆಗಳೂ ದೇವಗಾಯಕರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಇರುವುವು. ಆ ಮನೋಹರವಾದ ಪರ್ವತ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ದೈತ್ಯರು, ದಾನವರು ಮುಂತಾದವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ರೇಡಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಗುಹೆಗಳು ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರ್ಗಗಳಾಗಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರೇ ವಾಸವಾಗಿರುವರು. ಪಾಪಮಾಡಿದವರು ನೂರು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದರೂ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾರರು.

೫೧-೫೨. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಭದ್ರಾಶ್ವವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಯಗ್ರೀವಾವತಾರ ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಕೇತುಮಾಲ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ವರಾಹ ರೂಪಿಯೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೂರ್ಮರೂಪಿಯೂ, ಕುರುವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯರೂಪಿಯೂ, ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವು ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಅಶ್ರಯನಾಗಿ ಸರ್ವಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾಗಿರುವನು.

ಯಾನಿ ಕಿಂಪುರುಷಾದ್ಯಾನಿ ವರ್ಷಾಣ್ಯಷ್ಟೌ ಮಹಾಮುನೇ |

ನ ತೇಷು ಶೋಕೋ ನಾಯಾಸೋ ನೋದ್ವೇಗಃ ಕ್ಷುದ್ಧಯಾದಿಕಂ || ೫೩ ||

ಸ್ವಸ್ಥಾಃ ಪ್ರಜಾಃ ನಿರಾಶಂಕಾಃ ಸರ್ವದುಃಖವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

ದಶದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸ್ಥಿರಾಯುಷಃ || ೫೪ ||

ನ ತೇಷು ವರ್ಷತೇ ದೇವೋ ಭೌಮಾನ್ಯಂ ಭಾಂಸಿ ತೇಷು ವೈ |

ಕೃತಶ್ರೀತಾದಿಕಾನ್ಯೈವ ತೇಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ಕಲ್ಪನಾ || ೫೫ ||

ಸರ್ವೇಷ್ಟೇತೇಷು ವರ್ಷೇಷು ಸಪ್ತಸಪ್ತಕುಲಾಚಲಾಃ |

ನದ್ಯಶ್ಚ ಶತಶಸ್ತೈಃ ಪ್ರಸೂತಾ ಯಾ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾ || ೫೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ದ್ವಿತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೫೩-೫೪. ಕಿಂಪುರುಷಾದಿ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರಿಗೆ ದುಃಖ, ಆಯಾಸ, ಭಯ, ಹಸಿವು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಚೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿರಾಶಂಕವಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಯಾವ ದುಃಖಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವರು.

೫೫-೫೬. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೀರು ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕೃತ, ಶ್ರೀತಾದಿಗಳ ಕಾಲ ನಿಯಮವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಏಳುಏಳು ಕುಲವರ್ಷತಗಳು ಇರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ನೂರಾರು ಹೊಳೆಗಳು ಹರಿದು ಬರುವುವು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ತೃತೀಯೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ಉತ್ತರಂ ಯತ್ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಹಿಮಾದ್ರೇಶ್ಚೈವ ದಕ್ಷಿಣಂ |

ವರ್ಷಂ ತದ್ಭಾರತಂ ನಾನು ಭಾರತೀ ಯತ್ರ ಸಂತತಿಃ || ೧ ||

ನನಯೋಜನಸಾಹಸ್ರೋ ವಿಸ್ತಾರೋಽಸ್ಯ ಮಹಾಮುನೇ |

ಕರ್ಮಭೂಮಿರಿಯಂ ಸ್ವರ್ಗಮಪವರ್ಗಂ ಚ ಗಚ್ಛತಾಂ || ೨ ||

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಯೇ! ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಭೂಮಿಯೇ ಭಾರತ ವರ್ಷವು. ಭರತನ ಸಂತತಿಯ ಜನರು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವರು. ಇದು ಒಂಭತ್ತುಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಜನರಿಗೆ ಇದು ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಾಗಿರುವುದು. (ಕೆಂಪುರುಷಾದಿ ಎಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನವಿಲ್ಲ. ಪ್ಲಕ್ಷಾದಿ ಐದು ದ್ವೀಪವಾಸಿಗಳು ನಿವೃತ್ತಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮ ವೈಶ್ಯವರಾದುದರಿಂದ ಅವರು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿರುವರು.)

ಮಹೇಂದ್ರೋ ಮಲಯಸ್ವಹ್ಯಃ ಶುಕ್ರಿನಾನ್ಯಕ್ಷಪರ್ವತಃ |

ವಿಂಧ್ಯಶ್ಚ ಪಾರಿಯಾತ್ರಶ್ಚ ಸಪ್ತಾತ್ರ ಕುಲಪರ್ವತಾಃ || ೩ ||

ಅತಃ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸ್ವರ್ಗೋ ಮುಕ್ತಿಸುಖಾತ್ಪ್ರಯಾಂತಿ ಚ |

ತಿಯ್ಯಕ್ಷಂ ನರಕಂ ವಾ ಪಿ ಯಾಂತ್ಯತಃ ಪುರುಷಾ ಮುನೀ || ೪ ||

ಇತಸ್ಸರ್ವಶ್ಚ ನೋಕ್ಷಶ್ಚ ಮಧ್ಯಶ್ಚಾಂತಶ್ಚ ಗಮ್ಯತೇ |

ನ ಖಲ್ವನ್ಯತ್ರ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಭೂಮೌ ವಿಧೀಯತೇ || ೫ ||

ಭಾರತಸ್ಯಾಸ್ಯ ವರ್ಷಸ್ಯ ನವಭೇದಾನ್ಶಿ ಶಾಮಯ |

ಇಂದ್ರದ್ವೀಪಃ ಕಶೇರುಶ್ಚ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೋ ಗಭಸ್ತಿನಾನ್ || ೬ ||

ನಾಗದ್ವೀಪಸ್ತಥಾ ಸೌಮ್ಯೋ ಗಾಂಧರ್ವಸ್ತಥವಾರುಣಃ |

ಅಯಂ ತು ನಮುಷ್ಠೇಷಾಂ ದ್ವೀಪಸ್ನಾಗರಸಂವೃತಃ || ೭ ||

೩-೫. ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಾಧನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಗಂಗಾದಿ ಪುಣ್ಯನದಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವಾದ ಮಹೇಂದ್ರಮಲಯ, ಸಹ್ಯ, ಶುಕ್ರಿಮಂತ ಬುಕ್ಷ ವಿಂಧ್ಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಎಂಬ ಸಪ್ತಕುಲ ಪರ್ವತಗಳಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಗಳೂ, ತಿಯ್ಯಗ್ಯೋನಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ನರಕವಾಸಗಳೂ ಜನರಿಗೆ ಲಭಿಸುವುವು. ಇಲ್ಲಿರುವ ಜನರೇ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಳಾವ್ಯತಾದಿ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನೂ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಪಾತಾಲಲೋಕವಾಸವನ್ನೂ ಪಡೆವರು. ಬೇರೆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೬-೯. ಈ ಭಾರತವರ್ಷವು ಇಂದ್ರದ್ವೀಪ, ಕಶೇರು, ತಾಮ್ರ, ಗಭಸ್ತಿ, ನಾಗದ್ವೀಪ, ಸೌಮ್ಯ ಗಾಂಧರ್ವ, ವಾರುಣ, ಸಾಗರದ್ವೀಪ, ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು

ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಂ ತು ದ್ವೀಪೋಽಯಂ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಾತ್ |

ಪೂರ್ವೇ ಕಿರಾತಾ ಯಸ್ಯ ಸ್ಯುಃ ಪಶ್ಚಿಮೇ ಯವನಾಃ ಸ್ಥಿತಾಃ || ೮ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ವೈಶ್ಯಾ ಮಧ್ಯೇಶೂದ್ರಾಶ್ಚ ಭಾಗಶಃ |

ಇಜ್ಯಾ ಯುದ್ಧ ವಣಿಜ್ಯಾದ್ಯೈಃ ವರ್ತಯಂತೋ ನ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ || ೯ ||

ಶತದ್ರೂ ಚಂದ್ರ ಭಾಗಾದ್ಯಾ ಹಿಮವತ್ಪಾದನಿಸ್ಸೃತಾಃ |

ವೇದಸ್ಮೃತಿಮುಖಾಶ್ಚಾನ್ಯಾಃ ಪಾರಿಯಾತ್ರೋದ್ಭವಾ ಮುನೇ || ೧೦ ||

ನರ್ಮದಾ ಸುರಸಾದ್ಯಾಶ್ಚ ನದ್ಯೋ ವಿಂಧ್ಯನಿರ್ಗತಾಃ |

ತಾಪೀ ಪಯೋಷ್ಠೀ ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾ ಪ್ರಮುಖಾ ಋಕ್ಷಸಂಭವಾಃ || ೧೧ ||

ಗೋದಾವರೀ ಭೀಮರಥೀ ಕೃಷ್ಣವೇಣ್ಯಾದಿಕಾಸ್ತಥಾ |

ಸಹ್ಯಪಾದೋದ್ಭವಾ ನದ್ಯಃ ಸ್ತೃತಾಃ ಪಾಪಭಯಾಪಹಾಃ || ೧೨ ||

ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು. ಸಾಗರದ್ವೀಪವು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಉದ್ದವಿರುವುದು. ಈ ದ್ವೀಪದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಿರಾತರೂ, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯವನರೂ ವಾಸಿಸುವರು. ನಡುವೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ, ವರ್ಣದವರೂ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅಂದರೆ ಯಾಗ, ಯುದ್ಧ ವಾಣಿಜ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವರು.

೧೦-೧೪. ಶತದ್ರೂ, ಚಂದ್ರಭಾಗಾ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತ ದಿಂದ ಹರಿದುಬರುವುವು. ವೇದಸ್ಮೃತಿ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಪರ್ವತ ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ನರ್ಮದಾ ಸುರಸಾ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಹರಿದುಬರುವುವು. ತಾಪೀ, ಪಯೋಷ್ಠೀ, ನಿರ್ವಿಂಧ್ಯಾ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಋಕ್ಷಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ಗೋದಾವರೀ, ಭೀಮರಥೀ, ಕೃಷ್ಣವೇಣೀ, ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಸಹ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪಾಪ ಭಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುವು. ಕೃತಮಾಲಾ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀಮುಂತಾದ ನದಿಗಳೂ ಮಲಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ತ್ರಿಸಾಮಾ, ಮುಷಿಕುಲ್ಯಾ, ಮುಂತಾದ

ಕೃತಮಾಲಾ ತಾನ್ಮು ಪರ್ಣೇ ಪ್ರಮುಖಾ ನುಲಯೋದ್ಯವಾಃ	
ತ್ರಿಸಾನಾ ಋಷಿಕುಲ್ಯಾದ್ಯಾ ಮಹೇಂದ್ರಪ್ರಭವಾಃ ಸ್ಪೃತಾಃ	೧೩
ಋಷಿಕುಲ್ಯಾ ಕುಮಾರಾದ್ಯಾಃ ಶುಕ್ತಿಮತ್ಪಾದಸಂಭವಾಃ	
ಆಸಾಂ ನದ್ಯುಪನದ್ಯಶ್ಚ ಸಂತ್ಯನ್ಯಾಶ್ಚ ಸಹಸ್ರಶಃ	೧೪
ತಾಸ್ತೀಮೇ ಕುರುಪಾಂ ಚಾಲಾ ಮಧ್ಯದೇಶಾದಯೋಜನಾಃ	
ಪೂರ್ವದೇಶಾದಿಕಾಶ್ಚೈವ ಕಾಮರೂಪನಿವಾಸಿನಃ	೧೫
ಆಂದ್ರಾಃ ಕಲಿಂಗಾಃ ಮಗಧಾ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯಾಶ್ಚ ಕೃತ್ಸ್ಮಶಃ	
ತಥಾಪರಾಂತಾಃ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಾಃ ಶೂದ್ರಾ ಭೀರಾಶ್ಚ ಬರ್ಬರಾಃ	೧೬
ಮಾರುಕಾ ಮಾಲವಾಶ್ಚೈವ ಪಾರಿಯಾತ್ರನಿವಾಸಿನಃ	
ಸೌವೀರಾಃ ಸೈಂಧವಾ ಹೂಣಾಃ ಸಾಲ್ವಾಃ ಕೋಸಲವಾಸಿನಃ	೧೭
ಮದ್ರಾ ರಾನಾಸ್ತಥಾಂಬಸ್ತಾಃ ಪಾರಸೀಕಾದಯಸ್ತಥಾ	
ಆಸಾಂ ಪಿಬಂತಿ ಸಲಿಲಂ ವಸಂತಿ ಸರಿತಾಂ ಸದಾ	೧೮

ನದಿಗಳು ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ಋಷಿಕುಲ್ಯಾ, ಕುಮಾರಾ ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳು ಶುಕ್ತಿಮತ್ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ಈ ನದಿಗಳಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಉಪನದಿಗಳೂ ಇರುವುವು.

೧೫-೧೮. ಆ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕುರು, ಪಾಂಚಾಲ, ಮಧ್ಯದೇಶ, ಪೂರ್ವ ದೇಶ, ಕಾಮರೂಪ, ಆಂದ್ರ, ಕಲಿಂಗ, ಮಗಧ, ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, ಶೂದ್ರ, ಆಭೀರ, ಬರ್ಬರ, ಮಾರುಕ, ಮಾಳವ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ, ಸೌವೀರ, ಸೈಂಧವ, ಹೂಣ, ಸಾಲ್ವ, ಕೋಸಲ, ಮದ್ರ, ಆರಾಮ, ಅಂಭವ್ಯ, ಪಾರಸೀಕ ಮುಂತಾದ ದೇಶದ ಜನರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತ ಅವುಗಳ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿ ಪುಷ್ಕರಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುವರು.

ಸಮಾನತೋ ಮಹಾಭಾಗ ಹೃಷ್ಯಪುಷ್ಯಜನಾಕುಲಾಃ |

ಚ ತ್ವಾಂ ಭಾರತೇ ವರ್ಷೇ ಯುಗಾನ್ಯತ್ರ ಮಹಾಮುನೇ || ೧೯ ||

ಕೃತಂ ಶ್ರೇತಾ ದ್ವಾಪರಶ್ಚ ಕಲಿಶ್ಚಾನ್ಯತ್ರ ನ ಕ್ವಚಿತ್ |

ತಪಸ್ತಸ್ಯಂತಿ ಯತಯೋ ಜುಹ್ವತೇ ಚಾತ್ರ ಯಜ್ಜನಃ || ೨೦ ||

ದಾನಾನಿ ಚಾತ್ರ ದೀಯಂತೆ ಪರಲೋಕಾರ್ಥಮಾದರಾತ್ |

ಪುರುಷೈರ್ಯಜ್ಞಪುರುಷೋ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ ಸದೇಜ್ವತೇ |

ಯಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞಮಯೋ ವಿಷ್ಣುರನ್ಯದ್ವೀಪೇಷು ಚಾನ್ಯಥಾ || ೨೧ ||

ಅತ್ರಾಪಿ ಭಾರತಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪೇ ಮಹಾಮುನೇ |

ಯತೋಹಿ ಕರ್ಮಭೂರೇಷಾ ಹೃತೋಽನ್ಯಾ ಭೋಗಭೂಮಯಃ || ೨೨ ||

ಅತ್ರ ಜನ್ಮಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರೈರಪಿ ಸತ್ತಮ |

ಕದಾಚಿಲ್ಲಭತೇ ಜಂತುರ್ಮಾನುಷ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯಾತ್ || ೨೩ ||

೧೯-೨೦. ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೃತ, ಶ್ರೇತ, ದ್ವಾಪರ, ಕಲಿ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಯುಗಗಳ ಧರ್ಮವು ನಡೆವುದು. ಮಿಕ್ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುಗವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಯತಿಗಳು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವರು. ಗೃಹಸ್ಥರು ಯಜ್ಞಮಾಡುವರು. ಪರಲೋಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು.

೨೧-೨೩. ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಜನರು ಯಜ್ಞಪುರುಷನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞಸ್ವರೂಪನಾದ ಅವನನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವರು. ಮಿಕ್ಕ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮ, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಈ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಭಾರತವರ್ಷವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಇದು ಕರ್ಮಭೂಮಿಯು. ಮಿಕ್ಕ ವರ್ಷಗಳು ಭೋಗ ಭೂಮಿಗಳು. ಜೀವನು ಪಡೆವ ಅನೇಕ ಸಾವಿರ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾರತವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವನು.

ಗಾಯಂತಿ ದೇನಾಃ ಕಿಲ ಗೀತಕಾನಿ
 ಧನ್ಯಾಸ್ತು ಯೇ ಭಾರತಭೂಮಿಭಾಗೇ |
 ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗಾಸ್ವದಹೇತುಭೂತೇ
 ಭವಂತಿ ಭೂಯಃ ಪುರುಷಾಸ್ಸುರತ್ನಾತ್

|| ೨೪ ||

ಕರ್ಮಾಣ್ಯಸಂಕಲ್ಪಿತತತ್ಪಲಾನಿ
 ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ನಿಷ್ಣ್ನಾ ಪರಮಾತ್ಮರೂಪೇ |
 ಅನಾಪ್ಯತಾಂ ಕರ್ಮಮಹೀಮನಂತೇ
 ತಸ್ಮಿನ್ ಲಯಂ ಯೇ ತ್ವಮಲಾಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ

|| ೨೫ ||

ಜಾನೀಮು ನೈತತ್ಕ್ವ ವಯಂ ವಿಲೀನೈಃ
 ಸ್ವರ್ಗಪ್ರದೇ ಕರ್ಮಣಿ ದೇಹ ಬಂಧಂ |
 ಪ್ರಾಪ್ನಾಮು ಧನ್ಯಾಃ ಖಲು ತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ
 ಯೇ ಭಾರತೇ ನೇಂದ್ರಿಯವಿಪ್ರಹೀನಾಃ

|| ೨೬ ||

೨೪-೨೬. “ಭಾರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆ
 ವರೋ ಅವರೇ ಪುಣ್ಯವಂತರು. ಆ ಭೂಮಿಯು ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಪಡೆವು
 ದಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು
 ಪುಣ್ಯವಂತರು. ಅವರು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಫಲ
 ಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ ಆ ದೇವರಲ್ಲಿಯೇ
 ಐಕ್ಯರಾಗುವರು. ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವ ಕರ್ಮಫಲವು ಮುಗಿದುಹೋದ
 ಮೇಲೆ ಣಾವೆಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟುವೆವೋ ಕಾಣೆವು. ಭಾರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೆ
 ಹೀನರಾಗದೆ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನುಷ್ಯರೇ ಪುಣ್ಯವಂತರು.
 ಅವರಿಗೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವು ದೊರೆಯುವುದು.” ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು ಭಾರತ
 ವರ್ಷವಾಸದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಗಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ನವವರ್ಷಂ ತು ಮೈತ್ರೇಯ ಜಂಬೂದ್ವೀಪಮಿದಂ ನುಯಾ ।

ಲಕ್ಷಯೋಜನವಿಸ್ತಾರಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಕಥಿತಂ ತವ || ೨೭ ||

ಜಂಬೂದ್ವೀಪಂ ಸಮಾವೃತ್ಯ ಲಕ್ಷಯೋಜನವಿಸ್ತರಃ ।

ಮೈತ್ರೇಯ ವಲಯಾಕಾರಃ ಸ್ಥಿತಃಕ್ಷಾರೋ ದಧಿರ್ಬಹಿಃ || ೨೮ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ತೃತೀಯೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೭-೨೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವುಳ್ಳ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದ ಒಂಭತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ ಲವಣಸಮುದ್ರವು ಈ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

॥ ೨೩ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತಿಯಾಂಶೇ

ಚತುರ್ಥೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ॥

ಕ್ಷಾರೋದೇನ ಯಥಾ ದ್ವೀಪೋ ಜಂಬೂಸಂಜ್ಞೋಭಿನೇಷ್ವಿತಃ |
 ಸಂವೇಷ್ಯ ಕ್ಷಾರಮುದಧಿಂ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಸ್ತಥಾ ಸ್ಥಿತಃ ॥ ೧ ॥
 ಜಂಬೂದ್ವೀಪಸ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಃ ಶತಸಾಹಸ್ರಸಂಮಿತಃ |
 ಸ ಏವ ದ್ವಿಗುಣೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಉದಾಹೃತಃ ॥ ೨ ॥
 ಸಪ್ತ ಮೇಧಾತಿಥೇಃ ಪುತ್ರಾಃ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪೇಶ್ವರಸ್ಯ ವೈ |
 ಜ್ಯೇಷ್ಠಃ ಶಾಂತಹಯೋ ನಾಮ ಶಿಶಿರಸ್ತದನಂತರಃ ॥ ೩ ॥
 ಸುಖೋದಯಸ್ತಥಾ ನಂದಃ ಶಿವಃ ಕ್ಷೇಮಕ ಏವ ಚ |
 ಧ್ರುವಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಸ್ತೇಷಾಂ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪೇಶ್ವರಾ ಹಿ ತೇ ॥ ೪ ॥
 ಪೂರ್ವಂ ಶಾಂತಹಯಂ ವರ್ಷಂ ಶಿಶಿರಂ ಸುಖದಂ ತಥಾ |
 ಆನಂದಂ ಚ ಶಿವಂ ಚೈವಂ ಕ್ಷೇಮಕಂ ಧ್ರುವಮೇವ ಚ ॥ ೫ ॥

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೧-೫. ಜಂಬೂದ್ವೀಪವು ಲವಣಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿದಂತೆ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವು ಲವಣಸಮುದ್ರವನ್ನು ಬಳಸಿರುವುದು. ಜಂಬೂದ್ವೀಪವು ಲಕ್ಷಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಿರುವುದು. ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಿರುವವು. ಆ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಮೇಧಾತಿಥಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಶಾಂತಹಯ, ಶಿಶಿರ, ಸುಖೋದಯ, ಆನಂದ, ಶಿವ, ಕ್ಷೇಮಕ, ಧ್ರುವ, ಎಂಬ ಏಳು ಜನರು ವರ್ಷಾಧಿಪತಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಆ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಇವರ ಹೆಸರೇ ಇರುವುದು.

ಮರ್ಯಾದಾಕಾರಕಾಸ್ತೇಷಾಂ ತಥಾನ್ಯೇ ವರ್ಷಪರ್ವತಾಃ ।

ಸಪ್ತೈವ ತೇಷಾಂ ನಾಮಾನಿ ಶೃಣುಷ್ವ ಮುನಿಸತ್ತಮಾ ॥ ೬ ॥

ಗೋಮೇಧಶ್ಚೈವ ಚಂದ್ರಶ್ಚ ನಾರದೋ ದುಂದುಭಿಸ್ತಥಾ ।

ಸೋಮಕಸ್ತಮನಾಃ ಶೈಲೋ ವೈಭ್ರಾಜಶ್ಚೈವ ಸಪ್ತಮಾಃ ॥ ೭ ॥

ವರ್ಷಾಚಲೇಷು ರಮ್ಯೇಷು ವರ್ಷೇಷ್ವೇತೇಷು ಸತ್ತಮಾ ।

ವಸಂತಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಸಹಿತಾಃ ಸತತಂ ಪ್ರಜಾಃ ॥ ೮ ॥

ತೇಷು ಪುಣ್ಯಾ ಜನಪದಾಸ್ತಿರಾಚ್ಚ ಮ್ರಿಯತೇ ಜನಃ ।

ನಾಥಯೋ ವ್ಯಾಧಯೋ ನಾಪಿ ಸರ್ವಕಾಲಸುಖಂ ಹಿ ತತ್ ॥ ೯ ॥

ತೇಷಾಂ ನದ್ಯಶ್ಚ ಸಪ್ತೈವ ವರ್ಷಾಣಾಂ ತು ಸಮುದ್ರ ಗಾಃ ।

ನಾನುತಪ್ತಾಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತ್ರುತಾಃ ಸಾಪಂಹರಂತಿ ಯಾಃ ॥ ೧೦ ॥

ಅನುತಪ್ತಾಶಿಖೀ ಚೈವ ವಿಸಾಪಾ ತ್ರಿದಿವಾ ಕ್ಲಮಾ ।

ಅಮೃತಾ ಸುಕೃತಾ ಚೈವ ಸಪ್ತೈತಾಸ್ತತ್ರ ನಿನ್ನುಗಾಃ ॥ ೧೧ ॥

೬-೧೦. ಆ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಗೋಮೇಧ ಚಂದ್ರ ನಾರದ ದುಂದುಭಿ ಸೋಮಕ, ಸುಮನ, ವೈಭ್ರಾಜ ಎಂಬ ಏಳು ವರ್ಷ ಪರ್ವತಗಳು ಎಲ್ಲಿಯಾಗಿ ರುವುವು. ಈ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವರ್ಷ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ, ಜನರೂ ವಾಸಿಸುವರು. ಆ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಜೀವಿಸಿರುವರು. ಅವರು ಮನೋವ್ಯಥೆಯಾಗಲಿ, ರೋಗವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖವಾಗಿರುವರು. ಆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಳು ನದಿಗಳು ಹರಿದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವುವು. ಆ ನದಿಗಳ ಜೀವರನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗುವುವು.

೧೧-೧೪. ಅನುತಪ್ತಾ, ಶಿಖೀ, ವಿಸಾಪಾ, ತ್ರಿದಿವಾ, ಕ್ಲಮಾ, ಅಮೃತಾ, ಸುಕೃತಾ ಎಂಬ ಏಳು ನದಿಗಳೂ, ಏಳು ಪರ್ವತಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾದುವೆಂದು ನಿನಗೆ

ಏತೇ ಶೈಲಾಸ್ತಥಾ ನದ್ಯಃ ಪ್ರಧಾನಾಃ ಕಥಿತಾಸ್ತವ	
ಕ್ಷುದ್ರನದ್ಯಸ್ತಥಾ ಶೈಲಾಃ ತತ್ರ ಸಂತಿ ಸಹಸ್ರತಃ	೧೨
ತಾಃ ಪಿಬಂತಿ ಸದಾ ಹೃಷ್ಯಾ ನದೀರ್ಜನಪದಾಸ್ತು ತೇ	
ಅಪಸರ್ಪಿಣೀ ತೇಷಾಂವೈ ನ ಚೈವೋತ್ಸರ್ಪಿಣೀ ದ್ವಿಜ	೧೩
ನ ತ್ವೇ ವಾಸ್ತಿ ಯುಗಾವಸ್ಥಾ ತೇಷು ಸ್ಥಾನೇಷು ಸಪ್ತಸು	
ತ್ರೇತಾಯುಗಸಮಃ ಕಾಲಃ ಸರ್ವದೈವ ಮಹಾನುತೇ	೧೪
ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಾದಿಷು ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಶಾಕದ್ವೀಪಾಂತಿಕೇಷು ವೈ	
ಪಂಚವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ಜನಾ ಜೀವಂತ್ಯನಾನುಯಾಃ	೧೫
ಧರ್ಮಃ ಪಂಚಸ್ಥೈತೇಷು ವರ್ಣಾಶ್ರಮನಿಭಾಗತಃ	
ವರ್ಣಾಸ್ತತ್ರಾಪಿ ಚತ್ವಾರಸ್ತಾನ್ನಿ ಜೋಢ ವದಾಮಿ ತೇ	೧೬
ಆರ್ಯಕಾಃ ಕುರರಾಶ್ಚೈವ ವಿದಿಶ್ಯಾ ಭಾವಿನಶ್ಚತೇ	
ನಿಪ್ರಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯಾಸ್ತೇ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚ ಮುನಿಸತ್ತಮ	೧೭

ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇನ್ನೂ ಸಣ್ಣ ನದಿಗಳೂ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ ಸಾವಿರಾರು ಇರುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಆ ನದಿಗಳ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಸಂತೋಷಚಿತ್ತರಾಗಿರುವರು. ಆ ಜನರಿಗೆ ಯುಗ ಸಂಬಂಧವಾದ ವೃದ್ಧಿಕ್ರಮಗಳಿಲ್ಲ. ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ಸಾಲು ಧರ್ಮವೂ ಸಸ್ಯಾದಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ತ್ರೇತಾಯುಗದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದು. (ಭಾರತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೃತಯುಗ ಮೊದಲಾಗಿ ತ್ರೇತಾಯುಗದ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ, ದ್ವಾಪರ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಲಿಯ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಕ್ಷೀಣತೆಯೂ ಇರುವುದು.)

೧೫-೨೦. ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಮೊದಲಾಗಿ ಶಾಕದ್ವೀಪಾಂತವಾಗಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನ ರೆಲ್ಲರೂ ರೋಗಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಐದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವರು. ಪ್ಲಕ್ಷಾದಿ ಯಾದ ಐದು ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಿರುವುವು. ಆರ್ಯಕರು

ಜಂಬೂವೃಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಸ್ತು ತನ್ಮಥ್ಯೇ ಸುಮಹಾಂಸ್ತರುಃ |

ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಮ ಸಂಜ್ಞೋಯಂ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪೋ ದ್ವೀಜೋತ್ತಮ | ೧೮ ||

ಇಜ್ಯತೇ ತತ್ರ ಭಗವಾನ್ ತ್ರೈವರ್ಣೈರಾರ್ಯಕಾದಿಭಿಃ |

ಸೋಮರೂಪೀ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸರ್ವಃ ಸರ್ವೇಶ್ವರೋಹರಿಃ | ೧೯ ||

ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಪ್ರಮಾಣೇನ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪಸ್ಸಮಾವೃತಃ |

ತಥೈವೇಕ್ಷುರಸೋದೇನ ಪರಿವೇಷಾನುಕಾರಿಣಾ | ೨೦ ||

ಇತ್ಯೇತ ತ್ವನ ಮೃತ್ರೇಯ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪ ಉದಾಹೃತಃ |

ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಮಯಾ ಭೂಯಃ ಶಾಲ್ಮಲಂ ನೇ ನಿಶಾನುಯ | ೨೧ ||

ಶಾಲ್ಮಲಸ್ಯೇಶ್ವರೋ ವೀರೋ ವಪುಷ್ಮಾನ್ ತತ್ಸುತಾನ್ ಶೃಣು |

ತೇಷಾಂ ತು ನಾನುಸಂಜ್ಞಾನಿ ಸಪ್ತವರ್ಷಾಣಿ ತಾನಿ ನೈ | ೨೨ ||

ಶ್ವೇತೋಽಥ ಹರಿತಶ್ಚೈವ ಜೀಮೂತೋ ರೋಹಿತಸ್ತಥಾ |

ವೈದ್ಯುತೋ ಮಾನಸಶ್ಚೈವ ಸುಪ್ರಭಕ್ತೃ ಮಹಾಮುನೇ | ೨೩ ||

ಕುರರರು, ವಿದಿಶ್ಯರು, ಭಾವಿಗಳು ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮ, ಕ್ಷತ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ವರ್ಣದ ವರಿಗೆ ಹೆಸರಿರುವುದು. ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪದ ನಡುವೆ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜಂಬೂ ವೃಕ್ಷದಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಅರಳಿ (ಪ್ಲಕ್ಷ) ಯ ಮರವಿರುವುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಕರೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ವರ್ಣದವರು ಚಂದ್ರರೂಪನೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೂ ಆದ ಹರಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪವನ್ನು ಆ ದ್ವೀಪದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಬ್ಬಿನ ರಸದ ಸಮುದ್ರವು ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಿಸಿರುವುದು.

೨೧-೨೫. ಮೃತ್ರೇಯನೇ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿ ದೆನು. ಶಾಲ್ಮಲಿ ದ್ವೀಪದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಶಾಲ್ಮಲಿ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ವಪುಷ್ಮಂತನು ಅಧಿಪತಿಯು. ಅವನು ಶ್ವೇತ, ಹರಿತ, ಜೀಮೂತ, ರೋಹಿತ,

ಶಾಲ್ಮಲೇನ ಸಮುದ್ರೋಸೌ ದ್ವೀಪೇನೇಕ್ಷುರಸೋದಕೇಃ	
ವಿಸ್ತಾರದ್ವಿಗುಣೇನಾಥ ಸರ್ವತಃ ಸಂವೃತಃ ಸ್ಥಿತಃ	೨೪
ತತ್ರಾಪಿ ಪರ್ವತಾಃ ಸಪ್ತ ವಿಜ್ಜೇಯಾ ರತ್ನ ಯೋನಯಃ	
ವರ್ಷಾಭಿವೃಂಜಕಾಸ್ತೇ ತು ತಥಾ ಸಪ್ತೈವ ನಿವ್ನಗಾಃ	೨೫
ಕುಮುದಶ್ಲೋನ್ನ ದಶ್ಚೈವ ತೃತೀಯಶ್ಚ ಬಲಾಹಕೇಃ	
ದ್ರೋಣೋ ಯತ್ರ ಮಹಾಷಡ್ಭಃ ಸ ಚತುರ್ಥೋ ಮಹೀಧರಃ	೨೬
ಕಂಕಸ್ತು ಪಂಚಮಃ ಪಷ್ಕೋ ಮಹಿಷಃ ಸಪ್ತಮಸ್ತದಾ	
ಕಕುಡ್ಮಾನ್ವರ್ವತವರಃ ಸರಿನ್ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು	೨೭
ಯೋನೀ ತೋಯಾ ವಿತ್ಯಷ್ಟಾ ಚ ಚಂದ್ರಾ ಶುಕ್ಲಾ ವಿಮೋಚಿನೀ	
ನಿವೃತ್ತಿಃ ಸಪ್ತಮೀ ತಾಸಾಂ ಸ್ತೃತಾಃ ಸ್ತಾಃ ಪಾಪಶಾಂತಿದಾಃ	೨೮
ಶ್ವೇತಂ ಚ ಲೋಹಿತಂ ಚೈವ ಜೀಮೂತಂ ಹರಿತಂ ತಥಾ	
ವೈದ್ಯುತಂ ಮಾನಸಂ ಚೈವ ಸುಪ್ರಭಂ ಚಾತಿಶೋಭನಂ	೨೯
ಸಪ್ತೈತಾನಿ ತು ವರ್ಷಾಣಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಯುತಾನಿ ವೈ	
ಶಾಲ್ಮಲೇ ಯೇ ತು ವರ್ಷಾಶ್ಚ ವಸಂತೈತೇ ಮಹಾಮುನೇ	೩೦

ವೈದ್ಯುತ, ಮಾನಸ, ಸುಪ್ರಭ ಎಂಬ ತನ್ನ ಏಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ವರ್ಷಗಳನ್ನೇ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಕಬ್ಬಿನ ರಸದ ಸಮುದ್ರದ ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶಾಲ್ಮಲ ದ್ವೀಪವು ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಷವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಏಳು ಪರ್ವತಗಳೂ ಏಳು ನದಿಗಳೂ ಇರುವುವು.

೨೬-೩೦. ಕುಮುದ, ಉನ್ನದ, ಬಲಾಹಕ, ಮಹಾಷಡಿಗಳಿರುವ ದ್ರೋಣ, ಕಂಕ, ಮಹಿಷ, ಕಕುಡ್ಮಾನ್ ಎಂಬವೇ ಪರ್ವತಗಳು. ಯೋನಿ, ತೋಯ, ವಿತ್ಯಷ್ಟಾ, ಚಂದ್ರಾ, ಶುಕ್ಲಾ, ವಿಮೋಚಿನೀ, ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬವೇ ನದಿಗಳು. ಇವುಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯು ಪಾಪನಾಶಕವಾದುದು. ಶ್ವೇತ, ಹರಿತ, ಜೀಮೂತ, ಲೋಹಿತ, ವೈದ್ಯುತ

ಕಪಿಲಾಶ್ವಾರುಣಾಃ ಪೀತಾಃ ಕೃಷ್ಣಾಶ್ಚೈವ ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ।

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ ವೈಶ್ಯಾಃ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚೈವ ಯಜಂತಿ ತಂ ॥ ೩೧ ॥

ಭಗವಂತಂ ಸಮುತ್ಸಸ್ಯ ನಿಷ್ಣಮಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಂ ।

ವಾಯುಭೂತಂ ಸುಖಶ್ರೇಷ್ಠೈರ್ಯಜ್ಞಾನೋ ಯಜ್ಞಸಂಸ್ಥಿತಂ ॥ ೩೨ ॥

ದೇವಾನಾಮತ್ರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮತೀವ ಸುಮನೋಹರೇ ।

ಶಾಲ್ಮಲಿಷ್ಠ ಮಹಾವೃಕ್ಷೋ ನಾಮನಿರ್ವೃತಿಕಾರಕಃ ॥ ೩೩ ॥

ಏಷದ್ವೀಪಃ ಸಮುದ್ರೇಣ ಸುರೋದೇನ ಸಮಂತತಃ ।

ವಿಸ್ತಾರಾಚ್ಛಾಲ್ಮಲಸ್ಯೈವ ಸಮೇನ ತು ಸಮಾವೃತಃ ॥ ೩೪ ॥

ಸುರೋದಕಃ ಪರಿವೃತಃ ಕುಶದ್ವೀಪೇನ ಸರ್ವತಃ ।

ಶಾಲ್ಮಲಸ್ಯ ತು ವಿಸ್ತಾರಾತ್ ದ್ವಿಗುಣೇನ ಮಹಾಮುನೇ ॥ ೩೫ ॥

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠತಃ ಕುಶದ್ವೀಪೇ ಸಪ್ತಪುತ್ರಾನ್ ಶೃಣುಷ್ಯ ತಾನ್ ।

ಉದ್ಭಿದೋ ವೇಣುಮಾಂಶ್ಚೈವ ಸ್ವೈರಥೋ ಲಂಬನೋ ಧೃತಿಃ ॥ ೩೬ ॥

ಮಾನಸ, ಸುಪ್ರಭ ಎಂಬ ಈ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಪಿಲ, ಅರುಣ, ಪೀತ, ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಿರುವುವು. ಈ ಜನರು ಸರ್ವಾತ್ಮನೂ ವಾಯು ಸ್ವರೂಪನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸುವರು.

೩೨-೩೩. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಶಾಲ್ಮಲಿ (ಬೂರುಗ) ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮರವು ಇಲ್ಲಿ ಸುಖಕರವಾಗಿರುವುದು. ಈ ದ್ವೀಪವು ಸುರಾ (ಮದ್ಯ) ರಸದ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಆ ಸಮುದ್ರವು ಶಾಲ್ಮಲಿ ದ್ವೀಪದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು.

೩೪-೪೦. ಸುರೋದಕ (ಮದ್ಯ) ಸಮುದ್ರದ ಸುತ್ತಲೂ ಶಾಲ್ಮಲಿ ದ್ವೀಪದ ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕುಶದ್ವೀಪವಿರುವುದು. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮಂತನು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜನಾಗಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಉದ್ಭಿದ ವೇಣುಮಂತ, ಸ್ವೈರಥ, ಲಂಬನ, ಧೃತಿ,

ಪ್ರಭಾಕರೋಽಥ ಕಪಿಲಸ್ತನ್ನಾ ಮಾ ವರ್ಷಪದ್ಧತಿಃ |
ತಸ್ಯಾಂ ವಸಂತಿ ಮನುಜಾಃ ಸಹದೈತೇಯ ದಾನವೈಃ || ೩೭ ||

ತಥೈವ ದೇವಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷಕಿಂಪುರುಷಾದಯಃ |
ವರ್ಷಾಸ್ತತ್ರಾಪಿ ಚತ್ವಾರೋ ನಿಜಾನುಷ್ಠಾನತತ್ಪರಾಃ || ೩೮ ||

ದಮಿನಃ ಶುಷ್ಕಿಣ್ವೇಹಾ ಮಂದೇಹಾಶ್ಚ ಮಹಾಮುನೇ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ ವೈಶ್ಯಾಃ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚಾನು ಕ್ರಮೋದಿತಾಃ || ೩೯ ||

ಯಥೋಕ್ತಕರ್ಮಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಸ್ವಾಧಿಕಾರಂಕ್ಷಯಾಯ ತೇ |
ತತ್ರ ತೇ ತು ಕುಶದ್ವೀಪೇ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಂ ಜನಾರ್ದನಂ |
ಯಜಂತಃ ಕ್ಷಸಯಂತ್ಯುಗ್ರಮಧಿಕಾರ ಫಲಪ್ರದಂ || ೪೦ ||

ವಿದ್ರುಮೋ ಹೇಮಶೈಲಶ್ಚ ದ್ಯುತಿನಾನ್ಪುಷ್ಪವಾಂಸ್ತಥಾ |
ಕುಶೇಶಯೋ ಹರಿಶ್ಚೈವ ಸಪ್ತಮೋ ಮಂಥರಾಚಲಃ || ೪೧ ||

ವರ್ಷಾಚಲಾಸ್ತು ಸಪ್ತೈತೇ ತತ್ರ ದ್ವೀಪೇ ಮಹಾಮುನೇ |
ನದ್ಯಶ್ಚ ಸಪ್ತ ತಾಸಾಂ ಚ ಶೃಣು ನಾಮಾತ್ಮನುಕ್ರಮಾತ್ || ೪೨ ||

ಪ್ರಭಾಕರ, ಕಪಿಲ ಎಂಬ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳು. ಅವರ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ವರ್ಷವಿಭಾಗ ವಾಗಿರುವುದು. ಆ ಕುಶದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರು, ದಾನವರು, ದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಯಕ್ಷರು, ಕಿಂಪುರುಷರು ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ ಮನುಜರೂ ವಾಸಮಾಡುವರು ಅಲ್ಲಿಯೂ ದಮಿಗಳು, ಶುಷ್ಕಿಗಳು, ತೇಹರು, ಮಂದೇಹರು, ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರಿರುವರು. ಅವರು ತಂತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬ್ರಹ್ಮ ರೂಪವಾದ ಜನಾರ್ದನನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅಧಿಕಾರ ರೂಪವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ತಮ್ಮ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕ್ರೂರವಾದ ಕರ್ಮ ಫಲಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು.

೪೧-೪೨. ಕುಶದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಿದ್ರುಮ, ಹೇಮಶೈಲ, ದ್ಯುತಿಮಂತ, ಪುಷ್ಪವಂತ ಕುಶೇಶಯ, ಹರಿ, ಮಂಥರಾಚಲ ಎಂಬ ಏಳು ವರ್ಷ ಪರ್ವತಗಳೂ, ಧೂತವಾಸಾ

ಧೂತಸಾಪಾ ಶಿವಾ ಚೈವ ಪವಿತ್ರಾ ಸುನುತಿಸ್ತಥಾ ।

ವಿದ್ಯುದಂಭಾ ಮಹೀ ಚಾನ್ಯಾ ಸರ್ವ ಸಾಪಹರಾಸ್ತ್ರಿವಾಃ ॥ ೪೩ ॥

ಅನ್ಯಾಃ ಸಹಸ್ರಶಸ್ತ್ರ ಕ್ಷುದ್ರನದ್ಯಸ್ತಥಾಚಲಾಃ ।

ಕುಶದ್ವೀಪೇ ಕುಶಸ್ತಂಭ ಸಂಜ್ಞಯಾ ತಸ್ಯ ತತ್ಸ್ಮೃತಂ ॥ ೪೪ ॥

ತತ್ಪ್ರಮಾಣೇನ ಸ ದ್ವೀಪೋ ಘೃತೋದೇನ ಸಮಾವೃತಃ ।

ಘೃತೋದಶ್ಚ ಸಮುದ್ರೋವೈ ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪೇನ ಸಂವೃತಃ ॥ ೪೫ ॥

ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪೋ ಮಹಾಭಾಗ ಶ್ರೂಯತಾಂ ಚಾಪರೋ ಮಹಾನ್ ।

ಕುಶದ್ವೀಪಸ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಾತ್ ದ್ವಿಗುಣೋ ಯಸ್ಯ ವಿಸ್ತರಃ ॥ ೪೬ ॥

ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪೇ ದ್ಯುತಿಮತಃ ಪುತ್ರಾಃ ಸಪ್ತಮಹಾತ್ಮನಃ ।

ತನ್ನಾಮಾನಿ ಚ ವರ್ಷಾಣಿ ತೇಷಾಂ ಚಕ್ರೇ ಮಹೀಪತಿಃ ॥ ೪೭ ॥

ಕುಶಲೋ ಮಂದಗಶ್ಲೋಷ್ಣಃ ಪಿವರೋಠಾಂಧಕಾರಕಃ ।

ಮುನಿಶ್ಚ ದುಂದುಭಿ ಶ್ಚೈವ ಸಪ್ತೈತೇ ತತ್ಸುತಾ ಮುನಿ ॥ ೪೮ ॥

ಶಿವಾ, ಪವಿತ್ರಾ, ಸುನುತಿ, ವಿದ್ಯುದಂಭಾ, ಮಹೀ, ಸರ್ವಸಾಪಹರಾ ಎಂಬ ಏಳು ನದಿಗಳೂ, ಸಾವಿರಾರು ಸಣ್ಣ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ, ನದಿಗಳೂ ಇರುವವು. ದೊಡ್ಡದಾದ ಕುಶಸ್ತಂಭವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಕುಶದ್ವೀಪವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಆ ಕುಶದ್ವೀಪದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತುಪ್ಪದ ಸಮುದ್ರವು ಆ ದ್ವೀಪವನ್ನಾವರಿಸಿರುವುದು. ಆ ತುಪ್ಪದ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪವು ಆವರಿಸಿರುವುದು.

೪೬-೫೮. ಕ್ರೌಂಚ ದ್ವೀಪವು ಕುಶದ್ವೀಪದ ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ಈ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ದ್ಯುತಿಮಂತನ, ಕುಶಲ, ಮಂದಗ, ಉಷ್ಣ ; ಪೀವರ, ಅಂಧಕಾರಕ, ಮುನಿ, ದುಂದುಭಿ ಎಂಬ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳು ಅವರ ಹೆಸರಿನ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತೆಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವರೂ ವಾಸವಾ

ತತ್ರಾಪಿ ಬೇವಗಂಧರ್ವಸೇವಿತಾಃ ಸುಮನೋರಮಾಃ |
ಸರ್ವಾಚಲಾ ಮಹಾಬುದ್ಧೇ ತೇಷಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು || ೪೯ ||

ಕ್ರೌಂಚಶ್ಚ ವಾಮನಶ್ಚೈವ ತೃತೀಯಶ್ಚಾರ್ಥಕಾರಕಃ |
ಚತುರ್ಥೋ ರತ್ನಶೈಲಶ್ಚ ಸ್ವಾಹಿ ನೀಹಯ ಸನ್ನಿಭಃ ||
ದಿವಾವೃತ್ ಸಂಚಮಶ್ಚಾತ್ರ ತಥಾನ್ಯಃ ಪುಂಡರೀಕನಾನ್ || ೫೦ ||

ದುಂದುಭಿಶ್ಚ ಮಹಾಶೈಲೋ ದ್ವಿಗುಣಾಸ್ತೇ ಪರಸ್ವರಂ |
ದ್ವೀಪಾದ್ವೀಪೇಷು ಯೇ ಶೈಲಾ ಯಥಾ ದ್ವೀಪೇಷು ತೇ ತಥಾ || ೫೧ ||

ವರ್ಷೇಷ್ಟೇತೇಷುರಮೈಷುವರ್ಷಶೈಲವರೇಷು ಚ |
ನಿವಸಂತಿ ನಿರಾತಂಕಾಃ ಸಹದೇವಗಣೈಃ ಪ್ರಜಾಃ || ೫೨ ||

ಪುಷ್ಕರಾಃ ಪುಷ್ಕಲಾ ಧನ್ಯಾಃ ತಿಷ್ಯಾಖ್ಯಾಶ್ಚ ಮಹಾಮುನೇ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಃ ವೈಶ್ಯಾಃ ಶೂದ್ರಾಶ್ಚಾನುಕ್ರಮೋದಿತಾಃ || ೫೩ ||

ತೇ ತತ್ರ ನದ್ಯೋ ನೈತ್ರೇಯ ಯಾಃ ಪಿಬಂತಿ ಶೃಣುಷ್ವ ತಾಃ |
ಸಸ್ತ ಪ್ರಥಾನಾಃ ಶತಶಸ್ತತ್ರಾನ್ಯಾಃ ಕ್ಷುದ್ರನಿನ್ಮುಗಾಃ || ೫೪ ||

ಗಿರುವ ಕೌಂಚ, ವಾಮನ, ಆರ್ಥಕಾರಕ, ರತ್ನಶೈಲ, ದಿವಾವೃತ, ಪುಂಡರೀಕ, ಮಹಾಶೈಲ ಎಂಬ ವರ್ಷ ಪರ್ವತಗಳೂ ಇರುವುವು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ದ್ವೀಪಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂದಿನ ದ್ವೀಪಗಳು ಎರಡರಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವು. ಪರ್ವತಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ದೊಡ್ಡವು.

೫೨-೫೫. ಈ ಮನೋಹರವಾದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ವಾಸಮಾಡುವರು. ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರ, ಪುಷ್ಕಲ, ಧನ್ಯ, ತಿಷ್ಯಾ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿರುವುವು. ಗೌರಿ, ಕುಮುದ್ವತಿ, ಸಂಧ್ಯಾ, ರಾತ್ರಿ, ಮನೋಜವಾ, ಖ್ಯಾತಿ, ಪುಂಡರೀಕ ಎಂಬ ಏಳು ಮುಖ್ಯ ನದಿಗಳೂ ಸಾವಿರಾರು ಸಣ್ಣ ನದಿಗಳೂ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ ಇರುವುವು. ಪುಷ್ಕರಾದಿಯಾದ

ಗೌರೀ ಕುಮುದ್ವತೀ ಚೈವ ಸಂಧ್ಯಾ ರಾತ್ರಿರ್ಮನೋಜವಾ |
 ಖ್ಯಾತಿಶ್ಚ ಪುಂಡರೀಕಾ ಚ ಸಪ್ತೈತಾ ವರ್ಷನಿನ್ನುಗಾಃ || ೫೫ ||

ತತ್ರಾಪಿ ವರ್ಣೈರ್ಭಗವಾನ್ ಪುಷ್ಕರಾದ್ವೈರ್ಜನಾರ್ದನಃ |
 ಯಾಗ್ಯೈ ರುದ್ರಸ್ವರೂಪಸ್ಥ ಇಜ್ಯತೇ ಯಜ್ಞಸನ್ನಿಧೌ || ೫೬ ||

ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪಃ ಸಮುದ್ರೇಣ ದಧಿಮಂಡೋದಕೇನ ಚ |
 ಅನ್ವತಃ ಸರ್ವತಃ ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪತುಲ್ಯೇನ ಮಾನತಃ || ೫೭ ||

ದಧಿಮಂಡೋದಕಶ್ಚಾಪಿ ಶಾಕದ್ವೀಪೇನ ಸಂವೃತಃ |
 ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪಸ್ಯ ವಿಸ್ತಾರಾತ್ ದ್ವಿಗುಣೇನ ಮಹಾಮತೇ || ೫೮ ||

ಶಾಕದ್ವೀಪೇಶ್ಚ ರಸ್ಯಾಪಿ ಭವ್ಯಸ್ಯ ಸುಮಹಾತ್ಮನಃ |
 ಸಪ್ತೈವ ತನಯಾಸ್ತೇಷಾಂ ದದೌ ವರ್ಷಾಣಿ ಸಪ್ತ ಸಃ || ೫೯ ||

ಜಲದಶ್ಚ ಕುಮಾರಶ್ಚ ಸುಕುಮಾರೋ ಮರೀಚಕಃ |
 ಕುಸುಮೋದಃ ಸುಮೋದಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಶ್ಚ ಮಹಾದ್ರುಮಃ || ೬೦ ||

ತತ್ಸಂಜ್ಞಾನೈವ ತತ್ರಾಪಿ ಸಪ್ತವರ್ಷಾಣ್ಯನುಕ್ರಮಾತ್ |
 ತತ್ರಾಪಿ ಪರ್ವತಾಃ ಸಪ್ತ ವರ್ಷವಿಚ್ಛೇದಕಾರಿಣಃ || ೬೧ ||

ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರು ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ರುದ್ರರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು.

೫೭-೬೧. ಕ್ರೌಂಚ ದ್ವೀಪವು ಅದರ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಮೊಸರಿನ ಸಾರವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಮೊಸರಿನ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕ್ರೌಂಚ ದ್ವೀಪದ ಎರಡೆರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶಾಕದ್ವೀಪವು ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಶಾಕ ದ್ವೀಪದ ರಾಜನಾದ ಭವ್ಯನು ತನ್ನ ಜಲದ, ಕುಮಾರ, ಸುಕುಮಾರ, ಮರೀಚಕ, ಕುಸುಮೋದ, ಸುಮೋದ, ಮಹಾದ್ರುಮ ಎಂಬ ಏಳು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಏಳು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಉದಯ

- ಪೂರ್ವಸ್ತತ್ರೋದಯಗಿರಿಃ ಜಲಾಧಾರಸ್ತಥಾಪರಃ |
 ತಥಾ ರೈವತಕಃ ಶ್ಯಾಮಸ್ತಥೈನಾಂಭೋ ಗಿರಿರ್ದ್ವಿಜ || ೬೨ ||
- ಅಂಬಿಕೇಯಸ್ತಥಾ ರಮ್ಯಃ ಕೇಸರೀ ಪರ್ವತೋತ್ತಮಃ |
 ಶಾಕಸ್ತತ್ರ ಮಹಾವೃಕ್ಷಃ ಸಿದ್ಧ ಗಂಧರ್ವಸೇವಿತಃ || ೬೩ ||
- ಯಕ್ಷತ್ರ ನಾತಸಂಸ್ವರ್ತಾದಾಹ್ಲಾದೋ ಜಾಯತೇ ಪರಃ |
 ತತ್ರ ಪುಷ್ಪಾ ಜನಪದಾಶ್ಚಾ ಪುರ್ವರ್ಷ್ಯಸಮನ್ವಿತಾಃ || ೬೪ ||
- ನಡ್ಯಶ್ಚಾತ್ರ ಮಹಾವೃಕ್ಷಾಃ ಸರ್ವಪಾಪಭಯಾಪಹಾಃ |
 ಸುಕುಮಾರೀ ಕುಮಾರೀ ಚ ನಲಿನೀ ವೇಣುಕೀ ತಥಾ || ೬೫ ||
- ಇಕ್ಷುಶ್ಚ ಭೇನುಕಾಚೈವ ಗಭಸ್ತಿ ಸ್ಲಪ್ತಮೀ ತಥಾ |
 ಅನ್ಯಾಸ್ತಯುತಶಸ್ತತ್ರ ಕ್ಷುದ್ರನದ್ಯೋ ಮಹಾಮುನೇ || ೬೬ ||

ಗಿರಿ, ಜಲಾಧಾರ, ರೈವತಕ, ಶ್ಯಾಮ, ಅಂಭೋಗಿರಿ, ಅಂಬಿಕೇಯ, ಕೇಸರಿಪರ್ವತ ಎಂಬ ನರ್ವ ವಿಭಾಗ ಕಾರಣವಾದ ಏಳು ಪರ್ವತಗಳಿರುವುವು.

೬೨-೬೬. ಶಾಕಸ್ತೀಪದಲ್ಲಿ ಶಾಕವೃಕ್ಷವೆಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವಿರುವುದು. ಆ ಮರದ ಎಲೆಯ ಗಾಳಿಯು ತೆಗುಲಿದರೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಸಿದ್ಧ ಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಿಗೆ ಮಹಾ ಸಂಶೋಷವೆಂಟಾಗುವುದು. ಅದರ ಎಲೆಗಳು ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒರಟಾಗಿಯೂ ಹೊರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಆ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣವನರೂ ತುಂಬಿರುತ್ತವರು. ಸುಕುಮಾರೀ, ಕುಮಾರೀ, ನಲಿನೀ, ವೇಣುಕೀ, ಇಕ್ಷು, ಭೇನುಕಾ, ಗಭಸ್ತಿ ಎಂಬ ಏಳು ನದಿಗಳು ಮಹಾವೃಷ್ಟಿ ಪ್ರದವಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪಾಸಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವುವು. ಆ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ನದಿಗಳೂ ಬಿಟ್ಟಿಗಳೂ ಹತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುವು.

ಮಹೀಧರಾಸ್ತಥಾ ಸಂತಿ ಶತಶೋಕಫ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಶಾಃ ಪಿಖಂತಿ ಮುದಾ ಯುಕ್ತಾ ಜಲದಾದಿಷು ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಃ || ೧೭ ||

ವರ್ಷೇಷು ತೇ ಜನಪದಾಃ ಸ್ವರ್ಗಾದಭ್ಯೇತ್ಯಮೇದಿನೀಂ

ಧರ್ಮಹಾನಿಃ ನ ತೇಷ್ವಸ್ತಿ ನ ಸಂಘರ್ಷಃ ಪರಸ್ಪರಂ | || ೧೮ ||

ಮರ್ಯಾದಾ ವ್ಯಕ್ತ್ಯಮೋ ವಾಪಿ ತೇಷು ದೇಶೇಷು ಸಪ್ತಸು

ಮಂಗಾಶ್ಚ ಮಾಗಧಾಶ್ಚೈವ ಮಾನಸಾ ಮಂದಗಾಸ್ತಥಾ | || ೧೯ ||

ಮಂಗಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೂಯಿಷ್ಠಾ ಮಾಗಧಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಸ್ತು ತೇ

ವೈಶ್ಯಾಸ್ತು ಮಾನಸಾ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಶೂದ್ರಾಸ್ತೇಷಾಂ ತು ಮಂದಗಾಃ |

ಶಾಕದ್ವೀಪೇಷು ಕೈರ್ವಿಷ್ಣುಃ ಸೂರ್ಯರೂಪಧರೋ ಮುನೇ

ಯಥೋಕ್ತೈರಿಜ್ಯತೇ ಸನ್ಯುಕ್ ಕರ್ಮಭಿರ್ನಿಯತಾತ್ಮಭಿಃ | || ೨೦ ||

೧೭-೨೦. ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯಶೇಷವಿರುವ ಜನರು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಶಾಕದ್ವೀಪದ ಭೂ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಜಲದಾದಿ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಯ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಯಾರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬರೊಡನೊಬ್ಬರು ಜಗಳವಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಮಂಗ, ಮಾಗಧ, ಮಾನಸ, ಮಂದಗ, ಎಂಬುದು ಅಲ್ಲಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು. ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯರೂಪಿಯಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರು. ಈ ಶಾಕದ್ವೀಪವನ್ನು ಇದರಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವು ಆವರಿಸಿರುವುದು.

- ಶಾಕದ್ವೀಪಸ್ತು ವೈತ್ರೇಯ ಕ್ಷೀರೋದೇನ ಸಮಾವೃತಃ
ಶಾಕದ್ವೀಪಪ್ರಮಾಣೇನ ವಲಯೇನೇನ ವೇಷ್ಪಿತಃ | ೨೨ ||
- ಕ್ಷೀರಾಬ್ಧಿಃ ಸರ್ವತೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪುಷ್ಕರಾಬ್ಧೇನ ವೇಷ್ಪಿತಃ
ದ್ವೀಪೇನ ಶಾಕದ್ವೀಪಾತ್ಪು ದ್ವಿಗುಣೇನ ಸಮಂತತಃ | ೨೩ ||
- ಪುಷ್ಕರೇ ಸವನಸ್ಯಾಪಿ ಮಹಾಪೀತೋಽಭವತ್ಪುತಃ
ಧಾತಕಿಶ್ಚತಯೋಸ್ತತ್ರ ದ್ವೇ ವರ್ಷೇ ನಾನು ಚಿಹ್ನಿತೇ | ೨೪ ||
- ಮಹಾಪೀತಂ ತಥೈವಾನ್ಯದ್ಧಾತಕೀ ಷಂಡಸಂಜ್ಞಿತಂ
ಋಕಶ್ಚಾತ್ರ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಚ್ಯಾತೋ ವರ್ಷಪರ್ವತಃ | ೨೫ ||
- ಮಾನಸೋತ್ತರಸಂಜ್ಞೋ ವೈ ಮಧ್ಯತೋ ವಲಯಾಕೃತಿಃ
ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಊರ್ಧ್ವಂ ಪಂಚಾಶದುಚ್ಚ್ರಿತಃ | ೨೬ ||
- ಶಾವದೇವ ಚ ವಿಸ್ತೀರ್ಣಃ ಸರ್ವತಃ ಪರಿಮಂಡಲಃ
ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪವಲಯಂ ಮಧ್ಯೇನ ವಿಭಜನ್ನಿವ | ೨೭ ||

೨೨-೨೫. ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶಾಕದ್ವೀಪದ ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪವು ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪಾಧಿಪತಿಯಾದ ಸವನನಿಗೆ ಮಹಾ ಪೀತ, ಧಾತಕಿ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು. ಸವನನು ಮಹಾಪೀತ, ಧಾತಕೀಷಂಡ ಎಂಬೆರಡು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಮಾನಸೋತ್ತರವೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವರ್ಷವರ್ಷತವು ದ್ವೀಪದ ನಡುವೆ ವಲಯಾಕಾರವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಸುತ್ತಲೂ ಐವತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಎತ್ತರ ವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.

೨೬-೨೭. ವಲಯಾಕಾರವಾದ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪವನ್ನು ವಲಯಾಕಾರವಾದ ಈ ಪರ್ವತವು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವುದು. ಆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೂ ವಲಯಾಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮನುಜರು ರೋಗ

ಸ್ಥಿತೋಽಸೌ ತೇನವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಜಾತಂ ತದ್ವರ್ಷಯೋದ್ವಯಂ
ನಲಯಾಕಾರನೋಕ್ಯೈಕಂ ತಯೋರ್ವರ್ಷಂ ತಥಾ ಗಿರಿಃ |

|| ೮೮ ||

ದಶವರ್ಷಸಹಸ್ರಾಣಿ ತತ್ರ ಜೀವಂತಿ ಮಾನವಾಃ

ನಿರಾಮಯಾ ವಿಶೋಕಾಶ್ಚ ರಾಗದ್ವೇಷವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

|| ೮೯ ||

ಅಥನೋತ್ತಮೌ ತೇಷ್ವಾಸ್ತಾಂ ನ ವಧ್ಯವಧಕೌ ದ್ವಿಜ

ನೇಷ್ವಾಸೂಯಾ ಭಯಂ ರೋಷೋದೋಷೋ ಲೋಭಾದಿಕೋನ ಚ |

ಮಹಾಪೀತಂ ಬಹಿರ್ವರ್ಷಂ ಧಾತಕೀ ಸಂಜ್ಞಿಕಂ ತತಃ

ಮಾನಸೋತ್ತರಶೈಲಸ್ಯ ದೇವದೈತ್ಯಾದಿಸೇವಿತಂ |

|| ೯೦ ||

ಸತ್ಯಾನ್ಯತೇನ ತತ್ರಾಸ್ತಾಂ ದ್ವೀಪೇ ಪುಷ್ಕರಸಂಜ್ಞಿತೇ

ನ ತತ್ರ ನದ್ಯಃ ಶೈಲಾ ವಾ ದ್ವೀಪೇ ವರ್ಷದ್ವಯಾನ್ವಿತೇ |

|| ೯೧ ||

ತುಲ್ಮನೇಷಾಸ್ತು ಮನುಜಾ ದೇವೈಸ್ತತ್ರೈಕರೂಪಿಣಾಃ

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾಚಾರಹೀನಂ ಧರ್ಮಾಹರಣಿವರ್ಜಿತಂ |

|| ೯೨ ||

ಮುಖಾದಿಗಳೂ, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳೂ ಇಲ್ಲದವರಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜೀವಿಸಿರುವರು.

೨೯-೯೪. ಆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಮರೂ, ಉತ್ತಮರೂ ಇಲ್ಲ. ಕೊಲ್ಲುವವರೂ ಕೊಲೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರೂ ಇಲ್ಲ ಜನರಲ್ಲಿ ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಅಸೂಯೆ, ಭಯ, ರೋಗ, ರೋಷ, ದೋಷ, ಲೋಭ ಮುಂತಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನಭಾವ ದಿಂದಿರುವರು. ಮಾನಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತದ ಒಳಭಾಗವು ಮಹಾಪೀತವರ್ಷವು ಹೊರಭಾಗವು ಧಾತಕೀಷಂಡವು. ದೇವತೆಗಳೂ ದೈತ್ಯರೂ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. ಆ ದ್ವೀಪದ ಜನರು ಸತ್ಯವನ್ನೂ, ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ಹೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನದಿಗಳಾಗಲಿ, ಬೆಟ್ಟಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಮನುಷ್ಯರು ದೇವತೆಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವೇಷದಿಂದಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಾ

ತ್ರಯೀವಾರ್ತಾ ದಂಡನೀತಿಶುಶ್ರೂಷಾರಹಿತಂ ಚ ತತ್
 ವರ್ಷದ್ವಯಂ ತು ವೈತ್ರೇಯ ಭೌಮಃ ಸ್ವರ್ಗೋಯಮುತ್ತಮಃ || ೮೪ ||

ಸರ್ವರ್ತು ಸುಖದಃ ಕಾಲೋ ಜರಾರೋಗಾದಿವರ್ಜಿತಃ
 ಪುಷ್ಕರೇ ಧಾತಕೀಷಂಡೇ ಮಹಾಪೀತೇ ಚ ವ್ಯ ಮುನೇ | || ೮೫ ||

ನೈಗ್ರೋಧಃ ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ಥಾನಮುತ್ತಮಂ
 ತಸ್ಮಿನ್ನಿ ವಸತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪೂಜ್ಯಮಾನಃ ಸುರಾಸುರೈಃ || ೮೬ ||

ಸ್ವಾದೂದಕೇನೋದಧಿನಾ ಪುಷ್ಕರಃ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತಃ |
 ಸಮೇನ ಪುಷ್ಕರಸ್ಯೈವ ವಿಸ್ತಾರಾನ್ಮಂಡಲಾಕೃತೇಃ || ೮೭ ||

ಏವಂ ದ್ವೀಪಾಃ ಸಮುದ್ರೈಸ್ತು ಸಪ್ತಸಪ್ತಭಿರಾವೃತಾಃ |
 ದ್ವೀಪಶ್ಚೈವ ಸಮುದ್ರಶ್ಚ ಸಮಾನೌ ದ್ವಿಗುಣೌ ಪರೌ || ೮೮ ||

ಚಾರವಾಗಲಿ, ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಾಗಲಿ, ವೇದ, ತರ್ಕ, ರಾಜನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಈ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಭೂಮಿಯ ಸ್ವರ್ಗವಾಗಿರುವುವು. ಸಮಸ್ತ ಋತುಗಳ ಸುಖವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡಿ ಮುಪ್ಪು, ರೋಗ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾಲವು ಇಲ್ಲಿರುವುದು.

೮೫-೮೬. ಆ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದೊಡ್ಡದಾದ ಭೂಮಿಗಲ್ಲ ನೆರಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಒಂದು ಅಲದ ವರವಿರುವುದು. “ಸಪ್ತಜಾಪತಿ ರೇಕಃ ಪುಷ್ಕರ ಪರ್ಣೀಸಮಭವತ್” ಎಂಬ ವೇದ ವಚನದಂತೆ ಆ ಪುಷ್ಕರ ವೃಕ್ಷದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ದೇವಾಸುರರು ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಸಿಹಿ ನೀರಿನ ಸಮುದ್ರವು ಆ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದಷ್ಟೇ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವುದು.

೮೭-೮೮. ಹೀಗೆ ಏಳು ದ್ವೀಪಗಳೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಬಳಸಿರುವುವು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ದ್ವೀಪಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಸಮುದ್ರಗಳ ನೀರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗಿ ಸಮಾನಗಳಾಗಿರುವುವು.

ಪಯಾಂಸಿ ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಸಮುದ್ರೇಷು ಸಮಾನಿ ವೈ ।

ನ್ಯೂನಾತಿರಿಕ್ತತಾ ತೇಷಾಂ ಕದಾಚಿನ್ನೈವ ಜಾಯತೇ || ೮೯ ||

ಸ್ಥಾಲೀಶ್ಠನುಗ್ನು ಸಂಯೋಗಾದುದ್ರೇಕಿ ಸಲಿಲಂ ಯಥಾ ।

ತಥೇಂದುವೃದ್ಧೌ ಸಲಿಲನುಂಭೋಧೌ ಮುನಿಸತ್ತಮು || ೯೦ ||

ಅನ್ಯೂನಾನತಿರಿಕ್ತಾಶ್ಚ ವರ್ಧಂತ್ಯಾಪೋಹ್ರಸಂತಿ ಚ ।

ಉದಯಾಸ್ತಮಯೇಷ್ವಿಂದೋಃ ಪಕ್ಷಯೋಃ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಯೋಃ || ೯೧ ||

ದಶೋತ್ತರಾಣಿ ಪಂಚೈವ ಅಂಗುಲಾನಾಂ ಶತಾನಿ ವೈ ।

ಅಪಾಂ ವೃದ್ಧಿಕ್ಷಯೌ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಾಮುದ್ರೀಣಾಂ ಮಹಾಮುನೇ || ೯೨ ||

೮೯-೯೨. ಒಂದು ಪಾತ್ರೆಯ ನೀರನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಕಾಯಿಸಿದರೆ ನೀರು ವಿರಳವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ನೀರು ಆರಿದರೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಷ್ಟೇ ಇರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಶುಕ್ಲ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತ ಬಂದು ಪೂರ್ಣಮೆಯ ದಿನ ಪೂರ್ಣನಾದಾಗ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಉಕ್ಕುವುದು. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಚಂದ್ರೋದಯವಾದಾಗ ಸಮುದ್ರವು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಕ್ಕುವುದು. ಚಂದ್ರಾಸ್ತಮಯವಾದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ತಗ್ಗುವುದು. ಸಮುದ್ರ ಉಕ್ಕಿದಾಗ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದೂಕಾಲು ಮೊಳ ಎತ್ತರದವರೆಗೆ ಉಕ್ಕುವುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ, ಸಮುದ್ರತೀರ ವಾಸಿಗಳ ಅನುಭವವೂ ಇರುವುದು.

೯೩. ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪದ ಜನರಿಗೆ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪದ್ರಸೋಪೇತವಾದ ಭೋಜನವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಾನಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸದಾ ತೃಪ್ತರಾಗಿರುವರು.

ಭೋಜನಂ ಪುಷ್ಕರದ್ವೀಪೇ ತತ್ರ ಸ್ವಯಮುಪಸ್ಥಿತಃ |

ಷಡ್ರಸಂ ಭುಂಜತೇ ನಿಪ್ರಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸದೈವ ಹಿ

|| ೯೩ ||

ಸ್ವಾದೂದಕಸ್ಯ ಪುರತೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಲೋಕಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ದ್ವಿಗುಣಾ ಕಾಂಚನೀಭೂಮಿಃ ಸರ್ವಜಂತುವಿವರ್ಜಿತಾ

|| ೯೪ ||

ಲೋಕಾಲೋಕಸ್ತತಃ ಶೈಲೋ ಯೋಜನಾಯುತ ವಿಸ್ತೃತಃ |

ಉಚ್ಚ್ರಾಯೇಣಾಪಿ ತಾವಂತಿ ಸಹಸ್ರಾಙ್ಕಚಲೋ ಹಿ ಸಃ

|| ೯೫ ||

ಕವಸ್ತನುಃ ಸಮಾವೃತ್ಯ ತಂ ಶೈಲಂ ಸರ್ವತಃ ಸ್ಥಿತಃ |

ತನುಶ್ಚಾಂಡಕಟಾಹೇನ ಸಮಂತಾತ್ಪರಿನೇಷ್ಟಿತಂ

|| ೯೬ ||

೯೪-೯೫. ಸ್ವಾದೂದಕ ಸಮುದ್ರದಿಂದಾಚೆಗೆ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಎರಡರಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸುವರ್ಣಭೂಮಿಯು ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಜನರು ಯಾರೂ ವಾಸವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಯೋಗಿಗಳು ಇದನ್ನು ಕಂಡಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಅಷ್ಟೇ ಎತ್ತರವೂ ಇರುವ ಲೋಕಾಲೋಕವೆಂಬ ಪರ್ವತವಿರುವುದು.

೯೬-೯೭. ಆ ಲೋಕಾಲೋಕ ಪರ್ವತದಿಂದಾಚೆಗೆ ಕತ್ತಲೆಯು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಆ ಕತ್ತಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದು. ಮೈತ್ರೇಯ ಮಹಾ ಮುನಿಯೇ! ಸಪ್ತದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹದಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಿಯು ಐವತ್ತು ಕೋಟಿ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದಾಗಿರುವುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೪]

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣಂ

ಪಂಚಾಶತ್ಕೋಟಿವಿಸ್ತಾರಾ ಸೇಯಮುರ್ವೀ ಮಹಾನುನೇ ।

ಸಹೈವಾಂಡಕಟಾಹೇನ ಸದ್ವೀವಾಬ್ಧಿಮಹೀಧರಾ

॥ ೯೭ ॥

ಸೇಯಂ ಧಾತ್ರೀ ವಿಧಾತ್ರೀ ಚ ಸರ್ವಭೂತಗುಣಾಧಿಕಾ ।

ಅಧಾರಭೂತಾ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಮೈತ್ರೇಯ ಜಗತಾಮಿತಿ

॥ ೯೮ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಚತುರ್ಥೋಧ್ಯಾಯಃ

೯೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ! ಈ ಭೂಮಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ
ಶಾಪಾಡುತ್ತ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

ಮುಗಿದುದು.

॥ ೨೬ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ
ಪಂಚಮೋಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಪರಾಶರ ಉನಾಚೆ ॥

ವಿಸ್ತಾರ ಏಷ ಕಥಿತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾ ಭವತೋ ನುಯಾ |
ಸಪ್ತತಿಸ್ತು ಸಹಸ್ರಾಣಿ ದ್ವಿಜೋಚ್ಚ್ರಾಯೋಪಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥ ೧ ॥

ದಶಸಾಹಸ್ರಮೇಕೈಕಂ ಸಾತಾಲಂ ಮುನಿಸ್ತಮ |
ಆತಲಂ ವಿತಲಂ ಚೈವ ನಿತಲಂ ಚ ಗಭಸ್ತಿನಾನ್ ॥ ೨ ॥

ಮಹಾಬ್ಜಂ ಸುತಲಂ ಚಾಗ್ರ್ಯಂ ಸಾತಾಲಂ ಚಾಪಿ ಸಪ್ತಮಂ |
ಶುಕ್ಲೈ ಕೃಷ್ಣಾರುಣಾಃ ಪೀತಾಶ್ಚರ್ಕರಾ ಶೈಲಕಾಂಚನಾಃ
ಭೂಮಯೋ ಯತ್ರ ಮೈತ್ರೇಯ ವರಪ್ರಾಸಾದಶೋಭಿತಾಃ ॥ ೩ ॥

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೪. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಭೂಮಿಯು ಎಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಒಂದೊಂದು ಸಾತಾಳ ಲೋಕವೂ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವುದು. ಆತಲ, ವಿತಲ, ನಿತಲ, ಗಭಸ್ತಿ, ಮಹಾತಲ, ಸುತಲ, ಸಾತಾಳ ಎಂದು ಏಳು ಅಧೋಲೋಕಗಳು. ಬಿಳುವು, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ, ನುರುಜುಗಲ್ಲು ಶಿಲೆ, ಚಿನ್ನ ಎಂಬ ಕ್ರಮವಾದ ಭೂಮಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಮನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿರು

ತೇಷು ದಾನವದೈತೇಯಜಾತಯಃ ಶಶಸಂಘಶಃ |

ನಿವಕಂತಿ ಮಹಾನಾಗಜಾತಯಶ್ಚ ಮಹಾಮುನೇ

|| ೪ ||

ಸ್ವಲೋಕಾದಪಿ ರಮ್ಯಾಣಿ ಸಾತಾಲಾನೀತಿ ನಾಗದಃ |

ಪ್ರಾಹ ಸ್ವರ್ಗಸದಾಂ ಮಧ್ಯೈ ಪಾತಾಲೇಭ್ಯೋಽ ಗತೋ ದಿವಂ

|| ೫ ||

ಆಹ್ಲಾದಕಾರಿಣಃ ಶುಭ್ರಾಃ ಮಣಯೋ ಯತ್ರ ಸುಪ್ರಭಾಃ |

ನಾಗಾಭರಣಭೂಷಾಸು ಪಾತಾಲಂ ಕೇನ ತತ್ಸಮಂ

|| ೬ ||

ದೈತ್ಯದಾನವಕನ್ಯಾಭಿರಿತಶ್ಚೇತಶ್ಚ ಶೋಭಿತೇ |

ಪಾತಾಲೇ ಕಸ್ಯ ನ ಪ್ರೀತಿರ್ವಿಮುಕ್ತಸ್ಯಾಪಿ ಜಾಯತೇ

|| ೭ ||

ದಿವಾರ್ಕರತ್ನಯೋ ಯತ್ರ ಪ್ರಭಾಂ ತನ್ವಂತಿ ನಾತಪಂ |

ಶಶಿನಶ್ಚ ನ ಶೀತಾಯ ನಿಶಿ ದ್ಯೋತಾಯ ಕೇವಲಂ

|| ೮ ||

ವುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಾನವರು, ದೈತ್ಯರು, ನಾಗಗಳು ನೂರಾರು ಬಗೆಗಳಾಗಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವರು.

೫. ಪಾತಾಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ನಾರದನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಭೆಯ ನಡುವೆ “ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪಾತಾಲ ಲೋಕಗಳು ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೬-೯. ನಾಗಗಳು ಧರಿಸಿರುವ ಆಭರಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನಗಳ ಕಾಂತಿಗಳು ಶುಭ್ರವಾಗಿ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಲೋಕವಿಲ್ಲ. ದೈತ್ಯ, ದಾನವ ಕನ್ಯೆಯರು ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗುವುದರಿಂದ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿರುವ ಪಾತಾಲಲೋಕದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿದವರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಹೆಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳು ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುವವೇ ಹೊರತು ಬಿಸಿಲನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಕ್ತ್ಯೈ ಭೋಜ್ಯ ಮಹಾಪಾನಮುದಿತ್ಯೈ ರತಿಭೋಗಿಭಿಃ |
ಯತ್ರ ನ ಜ್ಞಾಯತೇ ಕಾಲೋ ಗತೋಽಪಿ ದನುಜಾದಿಭಿಃ || ೯ ||

ವನಾನಿ ನದ್ಯೋ ರಮ್ಯಾಣಿ ಸಾರಾಂಸಿ ಕಮಲಾಕರಾಃ |
ಪುಂಸ್ಯೋ ಕಿಲಾಭಿಲಾಸಾತ್ ಮನೋಜ್ಞಾನ್ಯಂಬರಾಣಿ ಚ || ೧೦ ||

ಭೂಷಣಾನಿ ಚ ರಮ್ಯಾಣಿ ಗಂಧಾಡ್ಯಂ ಚಾಸುಲೇಪನಂ |
ವೀಣಾವೇಣುಮೃದಂಗಾನಾಂ ನಾದೈಸ್ತೂರ್ಯಾಣಿ ಚ ದ್ವಿಜ || ೧೧ ||

ಏತಾನ್ಯನ್ಯಾನಿ ಚೋದಾರಭಾಗ್ಯಭೋಗ್ಯಾನಿ ದಾನವೈಃ |
ದೈತ್ಯೋರಗೈಶ್ಚ ಭುಜ್ಯಂತೆ ಪಾತಾಲಾಂತರಗೋಚರೈಃ || ೧೨ ||

ಪಾತಾಲಾನಾಮಧಶ್ಚೈವಿಷ್ಣೋರ್ಯಾ ತಾಮುಸೀ ತನುಃ |
ಶೇಷಾಖ್ಯಾ ಯದ್ಗುಣಾನ್ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ತಾ ದೈತ್ಯದಾನವಾಃ || ೧೩ ||

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳು ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಶೀತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಭಕ್ತ್ಯೈ ಭೋಜ್ಯ ಮಹಾ ಪಾನಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಹೊಂದಿದ ಸುಖಾನುಭವದಲ್ಲಾ ಸಕ್ತರಾದ ಮನುಜರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಕಳೆದುಹೋದ ಕಾಲವನ್ನೇ ತಿಳಿವುದಿಲ್ಲ.

೧೦-೧೨. ಮನೋಹರವಾದ ವನಗಳು, ನದಿಗಳು, ಕಮಲದ ಸರೋವರಗಳು, ಗಂಡು ಕೋಗಿಲೆಯ ಕೂಗು, ಮನೋಹರವಾದ ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಅಭರಣಗಳು, ಸುಗಂಧವಾದ ಅನುಲೇಪನ, ವೀಣೆ, ಕೊಳಲು, ಮೃದಂಗ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಧ್ವನಿ ಮುಂತಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಾತಾಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೈತ್ಯರೂ, ದಾನವರೂ, ಉರಗರೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವರು.

೧೩-೧೫ ಪಾತಾಲ ಲೋಕಗಳ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತಾಮಸಗುಣ ಸಂಬಂಧವಾದ ಶೇಷನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶರೀರವಿರುವುದು. ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ದೈತ್ಯದಾನವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಆ ಮೂರ್ತಿಗೆ ಅನಂತನೆಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು, ಸಿದ್ಧರೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ದೇವರ್ಷಿಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿರುವರು. ಅವನಿಗೆ

ಯೋಽನಂತಃ ಪತ್ಯತೇ ಸಿದ್ಧೈರ್ದೇವದೇವರ್ಷಿಪೂಜಿತಃ |

ಸಹಸ್ರಕಿರಸಾ ವ್ಯಕ್ತಃ ಸ್ತಸ್ತಿ ಕಾಮಾಲಭೂಷಣಃ || ೧೪ ||

ಪಣಾನುಣಿಸಹಸ್ರೇಣ ಯಃ ಸ ವಿದ್ಯೋತಯನ್ ದಿತಃ |

ಸ ವಾನ್ ಕರೋತಿ ನಿರ್ವೀರ್ಯಾನ್ ಹಿತಾಯ ಜಗತೋಽಸುರಾನ್

ಮದಾಘೂರ್ಣಿತನೇ ತ್ರೋಽಪೌ ಯಃ ಸದೈವೈಕಕುಂಡಲಃ |

ಕಿರೀಟಿಸ್ತ್ರಗ್ಧರೋ ಭಾತಿ ಸಾಗ್ನಿಃ ಶ್ವೇತಞ್ಜವಾಚಲಃ || ೧೫ ||

ನೀಲವಾಸಾ ಮದೋದ್ರಿಕ್ತಃ ಶ್ವೇತಹಾರೋಪಶೋಭಿತಃ |

ಸಾಭ್ರಗಂಗಾಪ್ರಪಾತೋಽಸೌ ಕೈಲಾಸಾದ್ರಿರಿವೋನ್ನತಃ || ೧೬ ||

ಲಾಂಗಲಾಸಕ್ತಹಸ್ತಾಗ್ರೋ ಬಿಭ್ರನ್ಮುಸಲಮುತ್ತಮಂ |

ಉಪಾಸ್ಯತೇ ಸ್ವಯಂ ಕಾಂತ್ಯಾ ಯೋ ವಾರುಣ್ಯಾಚ ಮೂರ್ತಯಾ || ೧೭ ||

ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಗಳಿರುವವು. ಆ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ತಿಕವೆಂಬ ರೇಖೆಯಿರುವುದು. ಆ ರೇಖೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಆಭರಣವ್ರಾಯವಾಗಿರುವುದು. ಅವನ ಸಾವಿರ ಹೆಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನಗಳಿಂದ ದಿಕ್ಪುಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವವು. ಅವನು ಆ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಶಕ್ತಿಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೧೫-೧೮. ಆ ಅನಂತನು ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂವೇ ಒಂದು ಕರ್ಣಾಭರಣವನ್ನೂ, ಕಿರೀಟವನ್ನೂ, ಹಾರವನ್ನೂ, ಧರಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ವೇತವರ್ವತದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನೀಲವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮದಿಸಿದವನಾಗಿ ಬಿಳಿಯ ಹಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅವನು ಮೇಘಗಳಿಂದಲೂ, ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಎತ್ತರವಾದ ಕೈಲಾಸವರ್ವತದಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ನೇಗಲನ್ನೂ, ಮುಸಲಾಯುಧವನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾ ಮೂರ್ತಿರೂಪಕಾದ ಮದಿರಾದೇವಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಕಲ್ಪಾಂತೇ ಯಸ್ಯ ವಕ್ತ್ರೇ ಭ್ಯೋ ವಿಷ್ಣಾನಲಶಿಖೋಜ್ವಲಃ ಸಂಕರ್ಷಣಾತ್ಮಕೋ ರುದ್ರೋ ನಿಷ್ಕ್ರಮ್ಯಾತ್ತಿಜಗತ್ರಯಂ	೧೯
ಸ ಬಿಭ್ರ ಚ್ಛೇಖರೀಭೂತಮಶೇಷಂ ಕ್ಷಿತಿಮಂಡಲಂ ಆಸ್ತೇ ಪಾತಾಲಮೂಸಥೈಸ್ತೋ ಶೇಷಸುರಾರ್ಚಿತಃ	೨೦
ತಸ್ಯ ವೀರ್ಯಂ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ಸ್ವರೂಪಂ ರೂಪಮೇವ ಚ ನಹಿ ವರ್ಣಯಿತುಂ ಶಕ್ಯಂ ಜ್ಞಾತುಂ ನಾ ತ್ರಿದಶೈರಪಿ	೨೧
ಯಸ್ಯೈವಾ ಸಕಲಾ ಪೃಥ್ವೀ ಘಣಾನುಶಿಶಿಖಾರುಣಾ ಆಸ್ತೇ ಕುಸುಮಮಾಲೇವ ಕಸ್ತದ್ವೀರ್ಯಂ ವದಿಷ್ಯತಿ	೨೨
ಯದಾ ವಿಜೃಂಭತೇನಂತೋ ಮದಾಘೂರ್ಣಿತಲೋಚನಃ ತದಾ ಚಲತಿ ಭೂರೇಷಾ ಸಾದ್ರಿತೋಯಾ ಸಕಾನನಾ	೨೩

೧೯-೨೧. ಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಲ್ಲುಂಟಾಗುವ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವನ ಬಾಯಿ ಗಳಿಂದ ವಿಸವೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯ ಉರಿಯ ರೂಪನಾದ ಸಂಕರ್ಷಣನೆಂಬ ರುದ್ರನು ಹೊರಟು ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ನುಂಗುವನು. ಆ ಶೇಷನು ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಕಿರೀಟದಂತೆ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳ ಲೋಕದ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವನು. ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವರು. ಅವನ ಬಲವನ್ನೂ ಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ ತತ್ವವನ್ನೂ ಆಕಾರವನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳೂ ತಿಳಿಯಲಾರರು. ಮತ್ತು ವರ್ಣಸಲಾರರು.

೨೨-೨೫. ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವೂ ಆದಿಶೇಷನ ಹೆಡೆಯ ರತ್ನದ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿ ಹೂನಾಲೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತಿರಲು ಅವನ ಬಲವನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ಅನಂತನು ಮದದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತ ಆಗುಳಿಸಿದಾಗ ಪರ್ವತಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು, ಕಾಡುಗಳು ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಭೂಮಿಯು ಚಲಿಸುವುದು. ಗಂಧರ್ವರು, ಅಪ್ಸರಸರು, ಸಿದ್ಧರು, ಕಿನ್ನರರು, ಉರಗರು, ಚಾರಣರು

ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸಃ ಸಿದ್ಧಾಃ ಕಿನ್ನರೋರಗಚಾರಣಾಃ |

ನಾಂತಂ ಗುಣಾನಾಂ ಗಚ್ಛಂತಿ ತೇನಾನಂತೋಯಮವ್ಯಯಃ || ೨೪ ||

ಯಸ್ಯ ನಾಗವಧೂಹಸ್ತ್ಯೇರ್ಲೇಪಿತಂ ಹರಿಚಂದನಂ |

ಮುಹುಃ ಶ್ವಾಸನಿಲಾಸಾಶ್ಚಂ ಯಾತಿ ದಿಕ್ಪಟವಾಸತಾಂ || ೨೫ ||

ಯಮಾರಾಧ್ಯ ಪುರಾಣಾರ್ಷಿರ್ಗರ್ಗೋ ಜ್ಯೋತಿಷಿ ತತ್ಪತಃ |

ಚ್ಚಾತನಾನ್ ಸಕಲಂ ಚೈವ ನಿಮಿತ್ತಫಲಿತಂ ಫಲಂ || ೨೬ ||

ತೇನೇಯಂ ನಾಗವರ್ಯೇಣ ಶಿರಸಾ ವಿಧೃತಾ ಮಹೀ |

ಬಿಭರ್ತಿ ಮಾಲಾಂ ಲೋಕಾನಾಂ ಸದೇವಾಸುರಮಾನುಷಾಂ || ೨೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಪಂಚಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಅನಂತನ ಗುಣಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದಾದುದರಿಂದ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಇವನಿಗೆ ಅನಂತನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ನಾಗಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಬಳಿದ ಶ್ರೀಗಂಧವು ಇವನು ಉಸಿರುಬಿಡುವೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯದ ಹುಡಿಯನ್ನು ಎರಚಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದು.

೨೬-೨೭. ಪುರಾತನ ಋಷಿಯಾವ ಗರ್ಗನು ಈ ಅನಂತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಗ್ರಹ ನಕ್ಷತ್ರಾದಿಗಳ ಚಲನರೂಪವಾಡೆ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವವನ್ನೂ, ಶ.ಭಾಶುಭ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಶಕುನಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಇಂತಹ ನಾಗಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆದಿಶೇಷನು ದೇವಾಸುರ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಲೋಕಗಳ ಸಾಲಿ ನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವನು. ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ ಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯವಾದ ಭೂಮಿಗೆ ಅನಂತನು ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನೆಂದು ಮುಖ್ಯಾಭಿ ಪ್ರಾಯವು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ಪ್ರಥಮಾಂಶೇ

ಷಷ್ಠೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ತತಶ್ಚ ನರಕಾನ್ವಿಪ್ರ ಭುವೋಽಧಃ ಸಲಿಲಸ್ಯ ಚ |

ಪಾಪಿನೋ ಯೇಷು ಪಚ್ಯಂತೇ ತಾನ್ ಶೃಣುಷ್ವ ಮಹಾಮುನೇ || ೧ ||

ರೌರವಸ್ನೂಕರೋ ರೋಧಸ್ತಾಲೋ ವಿಶನಸ್ತಥಾ |

ಮಹಾಜ್ವಾಲಸ್ತಪ್ತಕುಂಭೋ ಲವಣೋಽಥ ವಿಮೋಹಿತಃ || ೨ ||

ರುಧಿರಾಂಭೋ ವೈ ತರಣಿಃ ಕ್ರಮಶಃ ಕೃಮಿಭೋಜನಃ |

ಅಸಿಪತ್ರವನಂ ಕೃಷ್ಣೋ ಲಾಲಾಭಕ್ಷತ್ಯ ದಾರುಣಃ || ೩ ||

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧. ಭಾರತ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಭೂಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಯಾಯಿತು. ಪಾಪಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಯಾತನೆಯನ್ನನು ಭವಿಸುವ ಭೂಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು. ಭೂಮಿಯ ತಮೋಗರ್ತೋದಕದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಪಾಪಿಗಳು ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು.

೨-೬. ರೌರವ, ಸೂಕರ, ರೋಧ, ತಾಲ, ವಿಶನ, ಮಹಾಜ್ವಾಲ, ತಪ್ತಕುಂಭ, ಲವಣ, ವಿಮೋಹಿತ, ರುಧಿರಾಂಭ, ವೈತರಣಿ, ಕೃಮಿಶ, ಕೃಮಿಭೋಜನ

ತಥಾ ಪೂಯವಹಃ ಸಾಪೋ ವಹ್ನಿ ಜ್ವಾಲೋ ಹ್ಯಧಃ ಶಿರಾಃ |

ಸಂದಂಶಃ ಕೃಷ್ಣ ಸೂತ್ರಶ್ಚ ತಮಶ್ಚಾವೀಚಿರೇವ ಚ || ೪ ||

ಶ್ವಭೋಜನೋಽಥಾಪ್ರತಿಷ್ಠೋ ಹ್ಯವೀಚಿಶ್ಚ ತಥಾಪರಃ |

ಇತ್ಯೇವಮಾದಯಶ್ಚಾನ್ಯೇ ನರಕಾ ಭೃತದಾರುಣಾಃ || ೫ ||

ಯಮಸ್ಯ ವಿಷಯೇ ಘೋರಾಃ ಶಸ್ತ್ರಾಗ್ನಿ ಭಯದಾಯಿನಃ |

ಪತಂತಿ ಯೇಷು ಪುರುಷಾಃ ಸಾಪಕರ್ಮರತಾಸ್ತು ಯೇ || ೬ ||

ಕೂಟಿಸಾಕ್ಷೀ ತಥಾ ಸನ್ಮುಕ್ ಪಕ್ಷಸಾತೇನ ಯೋ ವದೇತ್ |

ಯಶ್ಚಾನ್ಯದ ನೃತಂ ವಕ್ತ್ವಿ ಸ ನರೋ ಯಾತಿ ರೌರವಂ || ೭ ||

ಭ್ರೂಣಹಾ ಪುರಹಂತಾ ಚ ಗೋಘ್ನಶ್ಚ ಮುನಿಸತ್ತಮ |

ಯಾಂತಿ ತೇ ನರಕಂ ರೋಧಂ ಯಶ್ಚೋಚ್ಛ್ವಾಸನಿರೋಧಕಃ || ೮ ||

ಅಸಿಪತ್ರವನ, ಕೃಷ್ಣ, ಲಾಲಾಭಕ್ಷ, ದಾರುಣ, ಪೂಯವಹ, ಪಾಪ, ವಹ್ನಿ ಜ್ವಾಲ, ಅಧಃಶಿರ, ಸಂದಂಶ, ಕೃಷ್ಣ ಸೂತ್ರ, ತಮ, ಅವೀಚಿ, ಶ್ವಭೋಜನ, ಅಪ್ರತಿಷ್ಠ, ದ್ವಿತೀಯಾವೀಚಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಭಯಂಕರವಾದ ನರಕಗಳು ಯಮನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಆಯುಧಗಳ ಮತ್ತು ಬೆಂಕಿಯ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಜನರು ಆ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರು.

೭-೧೧. ತನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಧವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿಹೇಳುವವನೂ, ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ನ್ಯಾಯಾಧಿಕಾರಿಯೂ, ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಮನುಜನೂ ರೌರವನೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಗರ್ಭವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದವನೂ, ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದವನೂ, ಗೋವನ್ನು ಕೊಂದವನೂ, ಉಸಿರನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಂಸೆಕೊಡುವ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದವನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವನೂ, ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕದ್ದವನೂ, ಇವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದಿರುವವರೂ, ಸೂಕರನೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನೂ, ವೈಶ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದವನೂ,

ಸುರಾಪೋ ಬ್ರಹ್ಮಹಾ ಹರ್ತಾ ಸುವರ್ಣಸ್ಯ ಚ ಸೂಕರೇ |
 ಪ್ರಯಾತಿ ನರಕೇ ಯಶ್ಚ ತೈಃ ಸಂಸರ್ಗಮುಪೈತಿ ವೈ || ೯ ||

ರಾಜನ್ಯವೈಶ್ಯ ಹಂತಾಯಃ ತಥೈವ ಗುರುತಲ್ಪಗಃ |
 ತಪ್ತಕುಂಭೇ ಸ್ತಸಾಗಾಮೀ ಹಂತಿ ರಾಜಭಟಾಂಶ್ಚ ಯಃ || ೧೦ ||

ಸಾಧ್ವೀವಿಕ್ರಯಕೃದ್ಬಂಧಸಾಲಃ ಕೇಸರಿವಿಕ್ರಯೀ |
 ತಪ್ತಲೋಹೇ ಪತಂತ್ಯೇತೇ ಯಶ್ಚ ಭಕ್ತಂ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ | ೧೧ ||

ಸುತಾಂ ಸ್ನುಷಾಂ ಚಾಭಿಗಾಮೀ ಮಹಾಜ್ವಾಲೇ ನಿಪಾತ್ಯತೇ |
 ಅವನುಂಕಾ ಗುರೂಣಾಂ ಯೋ ಯಶ್ಚಾಕ್ರೋಷ್ವಾ ನರಾಧಮಃ || ೧೨ ||

ವೇದದೂಷಯಿತಾ ಯಶ್ಚ ವೇದವಿಕ್ರಯಕಶ್ಚ ಯಃ |
 ಅಗಮ್ಯಗಾಮೀ ಯಶ್ಚ ಸ್ಯಾತ್ತೇ ಯಾಂತಿ ಲವಣಂ ದ್ವಿಜ | || ೧೩ ||

ಚೋರೋ ವಿಲೋಹೇ ಪತತಿ ಮರ್ಯಾದಾದೂಷಕಸ್ತಥಾ || ೧೪ ||

ಗುರುಪತ್ನೀ ಸಂಗ ಮಾಡಿದವನೂ, ಸಹೋದರಿಯರ ಸಂಗ ಮಾಡಿದವನೂ, ರಾಜನ ದೂತನನ್ನು ಕೊಂದವನೂ ತಪ್ತಕುಂಭವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಪತಿವ್ರತೆ ಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಮಾರಿದವನೂ, ಸೆರೆಮನೆಯನ್ನು ಕಾಯುವವನೂ, ಕುದುರೆ ಯನ್ನು ಮಾರುವವನೂ, ತನ್ನ ಆಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವವನೂ ತಪ್ತಲೋಹವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರು.

೧೨-೧೫. ಸೊಸೆಯೊಡನೆಯೂ, ಮಗಳೊಡನೆಯೂ ಸಂಗಮಾಡಿದವನೂ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಅಸಮಾನ ಮಾಡಿದವನೂ, ಜೈಯುವವನೂ ಮಹಾಜ್ವಾಲವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳುವರು. ವೇದವನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವನೂ, ಅದನ್ನು ಮಾರುವವನೂ. ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನ ಮಾಡುವವನೂ ಲವಣವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಕಳ್ಳನೂ, ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೂಷಿಸುವವನೂ ವಿಲೋಹವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು,

ದೇವದ್ವಿಜಪಿತೃದ್ವೇಷ್ಟಾ ರತ್ನದೂಷಯಿತಾ ಚ ಯಃ

ಸ ಯಾತಿ ಕೃಮಿಭಕ್ಷೇ ವೈ ಕೃಮಿಶೇ ಚ ದುರಿತ್ಯಕೃತ್ |

|| ೧೫ ||

ಪಿಶ್ಯದೇವಾತಿಥೀಂಸ್ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಪರ್ಯಶ್ನಾತಿ ನರಾಧಮಃ

ಲಾಲಾಭಕ್ಷೇ ಸ ಯಾತ್ಯಗ್ರೇ ಶರಕರ್ತಾ ಚ ನೇಧಕೇ |

|| ೧೬ ||

ಕರೋತಿ ಕರ್ಣನೋ ಯಶ್ಚ ಯಶ್ಚ ಖಡ್ಗಾದಿಕ್ಯನ್ನರಃ |

ಪ್ರಯಾಂತ್ಯೇತೇ ವಿಶಸನೇ ನರಕೇ ಭೃಶದಾರುಣೇ |

|| ೧೭ ||

ಅಸತ್ತ್ರತಿಗೃಹೀತಾ ತು ನರಕೇ ಯಾತ್ಯಧೋಮುಖೇ |

ಅಯಾಜ್ಯಯಾಜಕಶ್ಚೈವ ತಥಾ ನಕ್ಷತ್ರಸೂಚಕಃ |

|| ೧೮ ||

ನೇಗೀ ಪ್ರಾಯವಹಂ ಚೈಕೋ ಯಾತಿ ನ್ಯುಷ್ಟಾನ್ನಭುಕ್ ನರಃ |

|| ೧೯ ||

ಲಾಕ್ಷಾನ್ಮಾಂಸರಸಾನಾಂ ಚ ತಿಲಾನಾಂ ಲವಣಸ್ಯ ಚ |

ವಿಕ್ರೇತಾ ಛ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಯಾತಿ ತಮೇವ ನರಕಂ ದ್ವಿಜ |

|| ೨೦ ||

ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ, ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ, ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ, ರತ್ನವನ್ನು ದೂಷಿಸತಕ್ಕವನೂ ಕೃಮಿಭಕ್ಷವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ದುಷ್ಟವಾದ ಯಾಗ (ಅಭಿಚಾರ) ವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಕೃಮಿಶವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು.

೧೬-೧೭. ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ, ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಅತಿಥಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಊಟಮಾಡುವವನು ಲಾಲಾಭಕ್ಷವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು ವೇಧಕವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಕರ್ಣಿಯೆಂಬ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವವನು ಕ್ರೂರವಾದ ವಿಶಸನವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು.

೧೮-೨೦. ಅಯೋಗ್ಯರಿಂದ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದಾನ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನು ಅಧೋಮುಖವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲವರಿಗೆ ಯಾಗ ಮಾಡಿಸುವವನೂ, ಶುಕ್ರಜ್ವಾನವಿಲ್ಲವೆ ಜ್ಯೋತಿಷ ಫಲಗಳನ್ನು ವೇಳೆ ಜೀವಿಸುವವನೂ ಅದೇ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು ಕೈಯಲ್ಲಾಗದ

ಮಾರ್ಜಾರಕುಕ್ಯು ಟಿಚ್ಚಾಗತ್ವವರಾಹವಿಹಂಗಮಾನ್ ।

ಪೋಷಯನ್ನರಕಂ ಯಾತಿ ತನೋವ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮು || ೨೦ ||

ಅಪೂಪವಿಕ್ರಚೈವ ತಥಾಪುಸ್ತಕ ವಿಕ್ರಯೀ ।

ರಂಗೋಪಜೀವೀ ಕೈವರ್ತಃ ಕುಂಡಾಶೀಗರದಸ್ತಥಾ ।

ಸೂಚೀ ಮಾಹಿಸಿಕಚ್ಚೈವ ಪರ್ವಕಾರೀ ಚ ಯೋ ದ್ವಿಜ || ೨೧ ||

ಅಗಾರದಾಹೀ ಮಿತ್ರಘ್ನಃ ಶಾಕುನಿಗ್ರಾಮಯಾಜಕಃ ।

ರುಧಿರಾಪೇ ಪತಂತ್ಯೇತೇ ಸೋಮ ವಿಕ್ರಯಿಣಶ್ಚ ಯೇ || ೨೨ ||

ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಹಸದಿಂದ ಮಾಡುವವನೂ, ಮಕ್ಕಳು ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಣ್ಣುವನೂ, ಅರಗು, ಮಾಂಸ, ಎಳ್ಳು, ಉಪ್ಪು, ಬೆಲ್ಲ ಮುಂತಾದ ರಸವರ್ಗಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ, ಬೆಕ್ಕು, ಕೋಳಿ, ಅಡು, ನಾಯಿ, ಹಂದಿ, ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಕುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಪೂಯವಹವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

೨೨-೨೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರೂ, ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರೂ, ಸಾಟ್ಯದಿಂದ ಜೀವಿಸಿದರೂ, ಬೇಟೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸಿದರೂ, ಗಂಡನು ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಗ ಜಾರತನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕುಂಡನೆಂಬವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಿದರೂ, ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕಿದರೂ, ಚಾಡಿ ಹೇಳಿದರೂ, ಎಮ್ಮೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸಿದರೂ, ಅಥವಾ ಹೆಂಡತಿಯು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಣವಿಂದ ಜೀವಿಸಿದರೂ ಧನದಾಸೆಯಿಂದ ಪರ್ವದಿನವಲ್ಲದಾಗ ಪರ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೂ, ಮನೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರೂ, ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದರೂ ಗ್ರಾಮಸಂಪಾದನೆಗೋಸ್ಕರ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸೋಮರಸವನ್ನು (ಯಾ ಗ ಫ ಲ) ಮಾರಿದರೂ ರುಧಿರಾಪವೆಂಬ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವನು.

ಮಧುಹಾ ಗ್ರಾಮಹಂತಾ ಚ ಯಾತಿ ವೈತರಣೀಂ ನರಃ | ೨೨ ||

ಧನಯಾವನ ಮತ್ತಾಶ್ಚ ಮರ್ಯಾದಾ ಭೇದಿನೋಹಿಯೇ |
ತೇ ಕೃಷ್ಣಂ ಯಾಂತ್ಯಶಾಚಾಶ್ಚ ಕುಹಕಾಜೀವಿನಶ್ಚ ಯೇ || ೨೩ ||

ಅಸಿಪತ್ರವನಂ ಯಾತಿ ವನಚ್ಛೇದೀ ವೃಥೈವ ಯಃ |
ಔರಭ್ರಕೋ ಮೃಗವ್ಯಾಧಾ ವಹ್ನಿಜ್ವಾಲೇ ಪತಂತಿ ವೈ || ೨೪ ||

ಯಾಂತ್ಯೇ ತೇ ದ್ವಿಜ ತತ್ರೈವ ಯಶ್ಚಾಸಾಕೇಷು ವಹ್ನಿಃ | || ೨೫ ||

ವ್ರತೇಷು ಲೋಪಕೋ ಯಶ್ಚ ಸ್ವಾತ್ರಮಾತ್ಪ್ರಚ್ಯುತಶ್ಚ ಯಃ |
ಸಂದಂಶೇಯಾತನಾನುಧೈ ಪತತಸ್ತಾವುಭಾವಸಿ || ೨೬ ||

ದಿವಾಸ್ವಪ್ನೇಷು ಸ್ತಂದಂತಿ ಯೇ ನರಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ |
ಪುತ್ರೈರಧ್ಯಾಪಿತಾ ಯೇ ಚ ತೇ ಪತಂತಿ ಶ್ವಭೋಜನೇ | || ೨೭ ||

೨೪-೨೫. ಜೇನುಗೂಡನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವವನು, ವೈತರಣೀನದಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವವನು, ಧನಮದದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಯದ ಮದದಿಂದಲೂ ಹೊಲ, ಗದ್ದೆಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದವರು, ಶುಚಿತ್ವವಿಲ್ಲದವರು, ಇಂದ್ರಜಾಲ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವವರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷ್ಣ ಸೂತ್ರವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಯಜ್ಞಾರ್ಥವಲ್ಲದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕಾಡಿನ ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವವನು ಅಸಿಪತ್ರವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಅಡು; ಕುರಿಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುವವನೂ, ಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಜೀವಿಸುವವನೂ, ಇಟ್ಟಿಗೆ, ಮಣ್ಣಿನಮಡಕೆ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಸುಡುವವನೂ ವಹ್ನಿಜ್ವಾಲವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

೨೬-೨೭ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರೂ, ತಮ್ಮ ಅಶ್ರಮಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರೂ, ಸಂದಂಶವೆಂಬ ಯಾತನೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ನರಕಕ್ಕೆ ಬೀಳುವರು. ಹಗಲು ನಿದ್ರೆಮಾಡುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ, ಶುಕ್ಲವನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವವರೂ, ಮಕ್ಕಳುಗಳಿಂದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ವೇದವನ್ನು ಹೇಳಿಸುವವರೂ ಶ್ವಭೋಜನವೆಂಬ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

ಏತೇ ಚಾನ್ಯೇ ಚ ನರಕಾಃ ಶತಶೋಕಃ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಏಷು ದುಷ್ಕೃತಕರ್ಮಾಣಃ ಪಶ್ಯಂತೆ ಯಾತನಾಗತಾಃ || ೩೦ ||

ತಥೈವ ಪಾಪಾನ್ಯೇತಾನಿ ತಥಾನ್ಯಾನಿ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಭುಜ್ಯಂತೇ ಯಾನಿ ಪುರುಷೈಃ ನರಕಾಂತರಗೋಚರೈಃ || ೩೧ ||

ವರ್ಣಾಶ್ರಮಪಿರುದ್ಧಂ ಚ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವಂತಿ ಯೇ ನರಾಃ |

ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ವಾಚಾ ನಿರಯೇಷು ಪತಂತಿ ತೇ || ೩೨ ||

ಅಥಃ ಶಿರೋಭಿಃ ದೃಶ್ಯಂತೇ ನಾರಕೈರ್ದಿವೀ ದೇವತಾಃ |

ದೇವಾಶ್ಚಾಭೋಮುಖಾನ್ಸರ್ವಾನ್ ಅದಃ ಪಶ್ಯಂತಿ ನಾರಕಾನ್ || ೩೩ ||

೩೦-೩೨. ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಸಾವಿರಾರು ನರಕಗಳಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಗಳು ಯಾತನೆಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಪಾಪಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದ ನರಕ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದಮೇಲೆ ಮಿಕ್ಕ ಸಣ್ಣ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವರು. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮನೋವಾಕ್ಯಾಯಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಕರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುವರೋ ಅವರೂ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರು.

೩೩. ನರಕಲೋಕದಲ್ಲಿರುವವರು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವರು. ಅಂದರೆ ಸುಖಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವು ಅಧಿಕವಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ದೇವತೆಗಳೂ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿದ ನರಕದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ತಾವೂ ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸುವರು ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಕ್ಷಯವಾದ ಮೇಲೆ ಪಾಪಕರ್ಮ ಫಲಾನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವೆನೆಂಬ ಸಂದೇಹದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. (ನರಕದವರಿಗೆ ದೇವದರ್ಶನವು ಅವರ ದುಃಖಾತಿಶಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನರಕದ ದರ್ಶನವು ವೈರಾಗ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು.)

ಸ್ಥಾವರಾಃ ಕೃನುಯೋಹ್ಯಬ್ಜಾಃ ಪಕ್ಷಿಣಃ ಪರಪೋ ನರಾಃ |

ಧಾರ್ಮಿಕಾಸ್ತ್ರಿದಶಾಸ್ತ್ರದ್ವನೋಕ್ಷಿಣಶ್ಚ ಯಥಾಕ್ರಮಂ || ೩೪ ||

ಸಹಸ್ರಭಾಗಃ ಪ್ರಥಮೋ ದ್ವಿತೀಯಾನುಕ್ರಮಾತ್ಪ್ರಥಾ |

ಸರ್ವೇ ಹ್ಯೇತೇ ಮಹಾಭಾಗ ಯಾವನ್ಮುಕ್ತಿಸಮಾಶ್ರಯಾಃ || ೩೫ ||

ಯಾವಂತೋ ಜಂತವಸ್ವರ್ಗೇ ತಾನಂತೋ ನರಕಾಕಸಃ |

ಪಾಪಕೃದ್ಯಾತಿನರಕಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಪರಾಜ್ಞುಃ || ೩೬ ||

೩೪. ಪಾಪಿಗಳು ನರಕದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ಥಾವರ, ಕೃಮಿ, ಮೀನು ಮುಂತಾದ ಜಲಜಂತುಗಳು, ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಪಶುಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಧಾರ್ಮಿಕರು, ದೇವತೆಗಳು, ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವರು.

೩೫. ಈ ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದ ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬ ಜೀವನು ಕೃಮಿ ಜನ್ಮವನ್ನೂ, ಕೃಮಿ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬನು ಜಲಜಂತು ಜನ್ಮವನ್ನೂ, ಹೀಗೆಯೇ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಸಾವಿರಕ್ಕೊಬ್ಬ ಜೀವನು ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆವನು. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಕಾರಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೇ ಈ ಜನ್ಮಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಜೀವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವರಾಪಿ ಜೀವರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದು. ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ದುರ್ಲಭವಾದುದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ಒಂಭತ್ತು ಬಗೆಯ ಜನ್ಮಕ್ರಮವು ನಿಯಮಿತವಾದುದಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಿಂದ ದೇವನಾಗಿದ್ದವನು ಮನುಷ್ಯನಾಗಬಹುದು.

೩೬. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜೀವರುಗಳಿರುವರೋ ಅಷ್ಟೇ ಜೀವರು ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವರು. ಆದರೆ, ನರಕಾನುಭವವಾದ ಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾನುಭವವೂ, ಸ್ವರ್ಗಾನುಭವವಾದ ಮೇಲೆ ಪಾಪಶೇಷದಿಂದ ನರಕಾನುಭವವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಪಾಪಮಾಡಿದವನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ನರಕವಾಸವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾತರ್ನಿಶಿ ತಥಾ ಸಂಧ್ಯಾ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾದಿಷು ಸಂಸ್ಕರಣ್ |
ನಾರಾಯಣಮವಾಪ್ನೋತಿ ಸದ್ಯಃ ಪಾಪಕ್ಷಯಂನರಃ || ೪೦ ||

ವಿಷ್ಣುಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಷೀಣ ಸಮಸ್ತಕ್ಷೇಶಸಂಚಯಃ |
ಮುಕ್ತಿಂ ಪ್ರಯಾತಿ ಸ್ವರ್ಗಾಪ್ತಿಶ್ಚೈವಿಘ್ನೋನುಮೀಯತೇ || ೪೧ ||

ವಾಸುದೇವೇ ಮನೋ ಯಸ್ಯ ಜಪಹೋಮಾರ್ಚನಾದಿಷು |
ತಸ್ಯಾಂತರಾಯೋ ಮೈತ್ರೇಯ ದೇವೇಂದ್ರತ್ವಾದಿಕಂ ಫಲಂ || ೪೨ ||

ಶ್ಚ ನಾಕಪ್ಯಸ್ಯ ಗಮನಂ ಪುನರಾವ್ಯತ್ತಿಲಕ್ಷಣಂ |
ಶ್ಚ ಜಪೋ ವಾಸುದೇವೇತಿ ಮುಕ್ತಿಬೀಜಮನುತ್ತಮಂ || ೪೩ ||

೪೦ ಪ್ರಾತಃಕಾಲ, ರಾತ್ರಿ, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮುಂತಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುವುವು. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ದೇಶ, ಕಾಲ, ಅವಸ್ಥಾ ಮುಂತಾದ ನಿಯಮ ಗಳುಂಟು. ಆದರೂ ಅದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು. ಹರಿ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ತತ್ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಪ ಕ್ಷಯರೂಪ ವಾದ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಯು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು.

೪೧. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಕ್ಷೇಶಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಕಾರಿಯಾದುದು.

೪೨. ಜಪ, ಹೋಮ, ದೇವತಾರ್ಚನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಫಲಸಮರ್ಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ನೋಕ್ಷಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಜಪ ಹೋಮಾ ದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ದೇವೇಂದ್ರತ್ವವೇ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಗಳು ನೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಕಾರಿಗಳು.

೪೩-೪೪. ಸತ್ಯಲೋಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೋದರೂ ಪುಣ್ಯಕ್ಷಯವಾದ ಮೇಲೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮವುಂಟಾಗುವುದು. ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಾಸುದೇವಮಂತ್ರ ಜಪವೇ

ತಸ್ಮಾದ್‌ಹರ್ನಿಶಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಸಂಸ್ಕರನ್ ಪುರುಷೋ ಮುನೇ |

ನ ಯಾತಿ ನರಕಂ ಸದ್ಯಃ ಸಂಕ್ಷೀಣಾಖಿಲಪಾತಕಃ || ೪೫ ||

ಮನಃ ಪ್ರೀತಿಕರಃ ಸ್ವರ್ಗೋ ನರಕ್ತಸದ್ವಿಪರ್ಯಯಃ |

ನರಕಃ ಸ್ವರ್ಗಸಂಜ್ಞೇ ವೈ ಪಾಪಪುಣ್ಯೇ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ || ೪೬ ||

ವಸ್ತೇಕಮೇವ ದುಃಖಾಯ ಸುಖಾಯೇಷ್ಯೋಽಧ್ಯವಾಯ ಚ |

ಕೋಪಾಯ ಚ ಯತಸ್ತಸ್ಮಾದ್‌ವಸ್ತುದುಃಖಾತ್ಮಕಂ ಕುತಃ || ೪೭ ||

ತದೇವ ಪ್ರೀತಯೇ ಭೂತ್ವಾ ಪುನರ್ದುಃಖಾಯ ಜಾಯತೇ |

ತದೇವ ಕೋಪಾಯ ತತಃ ಪ್ರಸಾದಾಯ ಚ ಜಾಯತೇ || ೪೮ ||

ತಸ್ಮಾದ್‌ದುಃಖಾತ್ಮಕಂ ನಾಸ್ತಿ ನ ಚ ಕಿಂಚಿತ್ಸುಖಾತ್ಮಕಂ |

ಮನಸಃ ಪರಿಣಾನೋಽಯಂ ಸುಖದುಃಖಾದಿಲಕ್ಷಣಂ || ೪೯ ||

ಆತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಅದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ವಿಷ್ಣು ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರ್ಗವು ಮನಸ್ಸಿಗೆಹಿತವಾಗಿರುವುದು. ನರಕವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇಡವಾದುದು. ಪಾಪವೇ ನರಕವು. ಪುಣ್ಯವೇ ಸ್ವರ್ಗವು. ಅಂದರೆ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳು ನರಕ ಸ್ವರ್ಗಸಾಧನಗಳೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೪೭-೪೯. ಒಂದೇ ವಸ್ತುವು ದೇಶ, ಕಾಲ, ಭೋಕ್ತೆ ಭೇದದಿಂದ ಸುಖಕ್ಕೂ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಈರ್ಷ್ಯೆಗೂ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಹೂ, ಗಂಧ, ಸ್ತ್ರೀ ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳೂ ಅಸತ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಸಂತೋಷ ಸಾಧಕವಾದ ವಸ್ತುವೇ ದುಃಖಕಾರಣವೂ ಆಗುವುದು. ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದೇ ಶಾಂತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವ ವಸ್ತುವೇ ಆಗಲಿ ಕೇವಲ ಸುಖಸಾಧನವೂ ಅಲ್ಲ. ಕೇವಲ ದುಃಖಸಾಧನವೂ ಅಲ್ಲ. ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳು ಮನುಷ್ಯನ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿರುವುದು.

ಜ್ಞಾನಮೇವ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಜ್ಞಾನಂ ಬಂಧಾಯ ಶೇಷ್ಯತೇ || ೫೦ ||

ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ನ ಜ್ಞಾನಾದ್ವಿದ್ಯತೇ ಪರಂ |
ವಿದ್ಯಾನಿದ್ಯೇ ಚ ಮೃತ್ಯೇಯ ಜ್ಞಾನಮೇವೋಪಧಾರಯ || ೫೧ ||

ಏವಮೇತನ್ಮಯಾಖ್ಯಾತಂ ಭವತೋ ಮಂಡಲಂ ಭುವಃ |
ಪಾತಾಲಾನಿ ಚ ಸರ್ವಾಣಿ ತಥೈವ ನರಕಾದ್ವಿಜ || ೫೨ ||

ಸಮುದ್ರಾಃ ಪರ್ವತಾಶ್ಚೈವ ದ್ವೀಪವರ್ಷಾಣಿ ನಿನ್ನುಗಾಃ |
ಸಂಕ್ಷೇಪಾತ್ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ ಕಿಂ ಭೂಯಃ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಸಿ || ೫೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ನಿಷ್ಕು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಸಸ್ಯೋಕ್ತಧ್ಯಾಯಃ

೫೦-೫೧. ಜ್ಞಾನವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅಹಂಕಾರಾದಿ ರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡ ಜ್ಞಾನವೇ ಬಂಧಕವಾದುದು. ಜ್ಞಾನವೇ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಅಹಂಕಾರಾದಿ ರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಇದೇ ಮೋಕ್ಷವು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವಾದುದೇ ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಶೈಲಿ ಬೇರೆಯಾದ ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯೇಯನೇ, ವಿದ್ಯೆಯೂ, ಅವಿದ್ಯೆಯೂ ಜ್ಞಾನವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕರ್ಮ ಫಲಾಪೇಕ್ಷಾರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನವಿರುವವರಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳು ಬೇಕು. ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಾನು ಸಂಧಾನವುಳ್ಳ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪಾಪ ಶಂಕೆಯೇ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೇ ಸತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವನು ಮಾಡಬೇಕು.

೫೨-೫೩. “ಮೃತ್ಯೇಯನೇ ಭೂಮಂಡಲದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಪಾತಾಲಾವಿ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನರಕ ಲೋಕವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಸಮುದ್ರಗಳು, ಪರ್ವತ ಗಳು, ನದಿಗಳು, ದ್ವೀಪಗಳು, ವರ್ಷಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆನು. ಮತ್ತೇನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ನಿಷ್ಕು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲೆ

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

॥ ೨೩ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತಿಯಾಂಶೇ

ಸಪ್ತಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

॥ ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ॥

ಕಥಿತಂ ಭಗವತ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಮಮೈತದಖಿಲಂ ತ್ವಯಾ ।

ಭುವರ್ಲೋಕಾದಿಕಾನ್ ಲೋಕಾನ್ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ಯಹಂ ಗುರೋ

ತಥೈವ ಗ್ರಹಸಂಸ್ಥಾನ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಯಥಾ ತಥಾ ।

ಸನೂಚಕ್ಷ್ಮ ಮಹಾಭಾಗ ಮಹ್ಯಂ ಶ್ವಾಂಪರಿಪೃಚ್ಛತೇ

॥ ೨ ॥

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

೧-೨. ಮೈತ್ರೇಯನು, “ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪರಾಶರರೇ ! ತಾವು ನನಗೆ ಭೂಲೋಕದ ವಿಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿದಿರಿ. ಭುವರ್ಲೋಕಾವಿ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ, ಗ್ರಹಗಳು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಹದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಇರುವ ದೂರ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು ” ಎಂದನು.

॥ ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ॥

ರವಿಚಂದ್ರಮಸೋರ್ಯಾವತ್ ನುಯೂಚೈರವಭಾಸ್ಯತೇ |
 ಸಸಮುದ್ರಸರಿಚ್ಛೈಲಾ ತಾವತೀ ಪೃಥಿವೀ ಸ್ಮೃತಾ || ೩ ||
 ಯಾವಪ್ಸ್ರಮಾಣಾ ಪೃಥಿವೀ ವಿಸ್ತಾರಪರಿಮಂಡಲಾತ್ |
 ನಭಸ್ತಾವಪ್ಸ್ರಮಾಣಂ ನೈ ವ್ಯಾಸಮಂಡಲತೋ ದ್ವಿಜ || ೪ ||
 ಭೂಮೇರ್ಯೋಜನಲಕ್ಷೇ ತು ಮೈತ್ರೇಯ ರವಿಮಂಡಲಂ |
 ಲಕ್ಷೇ ದಿನಾಕರಸ್ಯಾಪಿ ಮಂಡಲಂ ಶಶಿನಃ ಸ್ಥಿತಂ || ೫ ||
 ಪೂರ್ಣೇ ಶತಸಹಸ್ರೇ ತು ಯೋಜನಾನಾಂ ನಿಶಾಕರಾತ್ |
 ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲಂ ಕೃತ್ಸ್ಮಂ ಉಪರಿಷ್ವಾಪ್ಸ್ರಕಾಶತೇ || ೬ ||
 ದ್ವೇ ಲಕ್ಷೇ ಚೋಪರಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬುಧೋ ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲಾತ್ |
 ತಾವಪ್ಸ್ರಮಾಣಧಾಗೇ ತು ಬುಧಸ್ಯಾಪ್ಯುಶನಾಸ್ಥಿತಃ || ೭ ||

೩-೪. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು:— ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮುದ್ರ, ಪರ್ವತ, ನದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯೇ ಭೂಲೋಕವು. ಭೂಮಿಯ ವ್ಯಾಸವು ಎಷ್ಟು ಅಳತೆಯಿದೆಯೋ ಭೂಪರಿಧಿಯಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ದೂರದವರೆಗೆ ಭೂಮಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಆಕಾಶರೂಪವಾದ ಭುವರ್ಲೋಕವಿರುವುದು.

೫-೭. ಭೂಮಿಗೆ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲವಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವಿರುವುದು. ಚಂದ್ರನಿಂದ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲವಿರುವುದು. ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲದಿಂದ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬುಧಗ್ರಹವಿರುವುದು. ಬುಧನಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರಗ್ರಹವಿರುವುದು. ಶುಕ್ರನಿಗೆ ಅಷ್ಟೇ ದೂರದಲ್ಲಿ ಅಂಗಾರಕನಿರುವನು. ಅಂಗಾರಕನಿಗೆ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಗುರುವು ಇರುವನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ

ಅಂಗಾರಕೋಗ್ರಹಿ ಶುಕ್ರಸ್ಯ ತತ್ಪ್ರಮಾಣೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಲಕ್ಷದ್ವಯೇನ ಭೌಮಸ್ಯ ಸ್ಥಿತೋ ದೇವವುರೋಹಿತಃ || ೮ ||

ಸೌರಬೃಹಸ್ಪತೇಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಂ ದ್ವಿಲಕ್ಷೇ ಸಮವಸ್ಥಿತಃ |

ಸಪ್ತರ್ಷಿಮಂಡಲಂ ತಸ್ಮಾಲ್ಲಕ್ಷಮೇಕಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾ || ೯ ||

ಋಷಿಭ್ಯಸ್ತು ಸಕಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಶತಾದೂರ್ಧ್ವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಮೇಠೀಭೂತಃ ಸಮಸ್ತಸ್ಯ ಜೋತಿಶ್ಚಕ್ರಸ್ಯ ವ್ಯಧ್ರವಃ || ೧೦ ||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮೇತತ್ಕಥಿತಂ ಉತ್ಸೇಧೇನ ಮಹಾಮುನೇ |

ಇಚ್ಛಾಫಲಸ್ಯ ಭೂರೇಷಾ ಇಚ್ಛಾಚಾತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ || ೧೧ ||

ಧ್ರುವಾದೂರ್ಧ್ವಂ ಮಹರ್ಲೋಕೋ ಯಶ್ಚ ತೇ ಕಲ್ಪವಾಸಿನಃ |

ಏಕಯೋಜನಕೋಟೇ ತು ಮಹರ್ಲೋಕೋಭಿಧೀಯತೇ || ೧೨ ||

ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಗುರುವು ಇರುವನು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಶನಿಯು ಇರುವನು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲವಿರುವುದು. ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿ ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರವಿರುವುದು. ಈ ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರವು ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರದ ನಡುವೆ ಇರುವುದು. ಈ ಗ್ರಹ ಮಂಡಲವಿರುವ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು ಭಾರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಫಲಾನುಭವ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವೆನು. (ಭಾರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಾ ಸಕ್ರರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು).

೧೨. ಧ್ರುವ ಮಂಡಲದಿಂದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದ ಮಹರ್ಲೋಕವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಭೃಗುವೇ ನೊದಲಾದವರಿರುವರು. ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕವೂ ಸಂಕರ್ಷಣ ರೂಪ ವಾದ ಅಗ್ನಿ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಅದರ ಶಾಕದಿಂದ ಆ ಭೃಗ್ವಾದಿಗಳು ಜನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

ದ್ವೇಕೋಟ್ಯಾ ತು ಜನೋಲೋಕೋ ಯತ್ರ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸುತಾಃ |

ಸನಂದನಾದ್ಯಾಃ ಕಥಿತಾಃ ವೈಶ್ರೇಯಾಮಲಚೇತಸಃ || ೧೩ ||

ಚತುರ್ಗುಣೋತ್ತರೇ ಚೋರ್ಧ್ವಂ ಜನಲೋಕಾತ್ಪಪಃ ಸ್ಕೃತಃ |

ವೈರಾಜಾ ಯತ್ರ ತೇ ದೇವಾಃ ಸ್ಥಿತಾ ದಾಹವಿವರ್ಜಿತಾಃ || ೧೪ ||

ಷಡ್ಗುಣೇನ ತಪೋಲೋಕಾತ್ ಸತ್ಯಲೋಕೋ ವಿರಾಜತೇ |

ಅಪುನರ್ಮಾರಕಾ ಯತ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೋ ಹಿ ಸಂಸ್ಕೃತಃ || ೧೫ ||

ಪಾದಗಮ್ಯಂ ತು ಯತ್ಕಿಂಚಿದ್ವಸ್ತಸ್ತಿ ಪೃಥಿವೀಮಯಂ |

ಸ ಭೂರ್ಲೋಕಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತೋ ವಿಸ್ತಾರೋಽಸ್ಯ ಮಯೋದಿತಃ || ೧೬ ||

ಭೂಮಿಸೂರ್ಯಾಂತರಂ ಯಸ್ತು ಸಿದ್ಧಾದಿಮುನಿಸೇವಿತಂ |

ಭುವರ್ಲೋಕಸ್ತು ಸೋಪ್ರ್ಯಕ್ತೋ ದ್ವಿತೀಯೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ || ೧೭ ||

೧೩. ಜನಲೋಕವು ಎರಡು ಕೋಟಿ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪುತ್ರರಾದ ಸನಂದನಾದಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುವರು.

೧೪. ಜನಲೋಕದ ನಾಲ್ಕರಷ್ಟು ಎಂದರೆ ಎಂಟು ಕೋಟಿ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿ ತಪೋಲೋಕವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದ ವೈರಾಜ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು ವಾಸವಾಗಿರುವರು.

೧೫. ಜನಲೋಕದ ಅರರಷ್ಟು ಎಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡು ಕೋಟಿ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾಗಿ ತಪೋಲೋಕವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಪುನಃ ಮೃತ್ಯುಭಯವಿಲ್ಲ.

೧೬-೧೯. ಜನರು ಕಾಲಿನಿಂದ ಸಂಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಭೂಮಿಯು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇರುವುದೋ ಅದೇ ಭೂಲೋಕವು ಭೂಮಿಗೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರೇ ಮುಂತಾದ ಋಷಿಗಳು ವಾಸಿಸುವರು. ಅದೇ ಎರಡನೆಯದಾದ ಭುವರ್ಲೋಕವು. ಧ್ರುವ ಮಂಡಲಕ್ಕೂ

ಧ್ರುವಸೂರ್ಯಾಂತರಂ ಯಸ್ತು ನಿಯುತಾನಿ ಚತುರ್ದಶ |
 ಸ್ವಲೋಕಃ ಸೋಪಿ ಕಥಿತೋ ಲೋಕಸಂಸ್ಥಾನಚಿಂತಕೈಃ || ೧೮ ||

ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಮೇತತ್ಕೃತಕಂ ಮೈತ್ರೇಯ ಪರಿಶತ್ಕಶೇ |
 ಜನಸ್ತಪಸ್ತಥಾ ಸತ್ಯಮಿತಿ ಚಾಕೃತಕಂ ತ್ರಯಂ || ೧೯ ||

ಕೃತಕಾಕೃತಕಯೋ ಮುಧ್ಯೇ ಮಹರ್ಲೋಕೇ ಇತಿ ಸ್ತೃತಃ |
 ಶೂನ್ಯೋ ಭವತಿ ಕಲ್ಪಾಂತೇ ಯೋಽತ್ಯಂತಂ ನ ವಿನಶ್ಯತಿ || ೨೦ ||

ಏತೇ ಸಪ್ತ ಮಹಾ ಲೋಕಾ ಮೈತ್ರೇಯ ಕಥಿತಾಸ್ತವ |
 ಪಾತಾಲಾನಿ ಚ ಸಪ್ತೈವ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಸ್ಯೈವ ವಿಸ್ತರಃ || ೨೧ ||

ಏತದಂಡಕಟಾಹೇನ ತಿರ್ಯಕ್ಶ್ಲೋರ್ಧ್ವಮಧಸ್ತಥಾ |
 ಕಪಿತ್ಥಸ್ಯ ಯಥಾ ಬೀಜಂ ಸರ್ವತೋ ನೈ ಸಮಾನೃತಂ || ೨೨ ||

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಇರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನದಳತೆಯ ಲೋಕವೇ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು. ಈಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಪ್ರತಿಕಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರ್ಯ ರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೃತಕವಾದುವು. ಜನಲೋಕ, ತಪೋಲೋಕ, ಸತ್ಯಲೋಕ ಗಳು ಕೃತಕಗಳಲ್ಲ.

೨೦. ಕೃತಕ, ಅತ್ಯಕ, ಲೋಕಗಳ ನಡುವೆ ಮಹರ್ಲೋಕವಿರುವುದು ಇದು ಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನಶೂನ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಕೃತಾಕೃತಕ ವಾದುದಾಗಿರುವುದು.

೨೧-೨೨. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ! ಈ ಸಪ್ತಮಹಾಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸಪ್ತ ಪಾತಾಳ ಗಳನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿರುವೆನು. ಇನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೆನಿಸುವುದು ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹದೊಳಗೆ ಮೇಲೂ ಕೆಳಗೂ ಅಡ್ಡ ಲಾಗಿಯೂ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಲದ ಹಣ್ಣಿನೊಳಗೆ ಬೀಜಗಳು ಅವರಿಸಿರುವಂತೆ ಅವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುವು.

ದಶೋತ್ತರೇಣ ಪಯಸಾ ಮೈತ್ರೇಯಾಂಡಂ ಚ ತದ್ವೃತಂ ।

ಸವೋಽಂಬುಪರಿಧಾನೋಽಸೌ ವಹ್ನಿನಾ ವೇಷ್ಟಿ ಕೋ ಬಹಿಃ || ೨೩ ||

ವಹ್ನಿಶ್ಚ ವಾಯುನಾ ವಾಯುರ್ನೈತ್ರೇಯ ನಭಸಾವೃತಃ ।

ಭೂತಾದಿನಾ ನಭಸ್ನೋಽಸಿ ಮಹತಾ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತಃ ।

ದಶೋತ್ತರಾಣ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಮೈತ್ರೇಯೈತಾನಿ ಸಸ್ತ ವೈ || ೨೪ ||

ಮಹಾಂತಂ ಚ ಸಮಾವೃತ್ಯ ವೃಧಾನಂ ಸಮುಪಸ್ಥಿತಂ ।

ಅನಂತಸ್ಯ ನ ತಸ್ಯಾಂತಸ್ಸಂಖ್ಯಾನಂ ವಾಪಿ ವಿದ್ಯತೇ || ೨೫ ||

ತದನಂತಮಸಂಖ್ಯಾತಪ್ರಮಾಣಂ ಚಾಪಿ ವೈ ಯತಃ ।

ಹೇತುಭೂತಮಶೇಷಸ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿತ್ವಾ ಪರಾ ಮುನೇ || ೨೬ ||

೨೩-೨೪ ಸಪ್ತಸಾಗರವಳತೆಯು ಗರ್ಭೋಪದ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಯೋಜನದಳತೆಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹವಿರುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹದ ಹತ್ತ ರಷ್ಟು ಅಳತೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹವು ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಆ ನೀರನ್ನು ಅಗ್ನಿಯೂ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ವಾಯುವೂ ವಾಯುವನ್ನು ಆಕಾಶವೂ ಆಕಾಶವನ್ನು ಅಹಂಕಾರತತ್ವವೂ ಅಹಂಕಾರತತ್ವವನ್ನು ಮಹತ್ತತ್ವವೂ ಆವರಿಸಿರುವುದು. ಈ ಏಳು ತತ್ವಗಳೂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಕಟಾಹದ ಹತ್ತರಷ್ಟು ಇರುವುವು. ಮಹತ್ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿಯು ಆವರಿಸಿರುವುದು.

೨೫-೨೬. ಆ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅನಂತವಾದುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲ. ಅದು ದೊಂದಿಲ್ಲೇ ಅನಂತವೆಂದು ಹೆಸರುಬಂದಿರುವುದು. ಇದೇ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣವಾದ ಪರಾಪ್ರಕೃತಿಯು.

ಲಂಠಾನಾಂ ಚ ಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಯುತಾನಿ ಚ |
 ಈದ್ಯದಾಣಾಂ ತಥಾ ತತ್ರ ಕೋಟಿಕೋಟಿತಾನಿ ಚ || ೨೭ ||
 ದಾರುಣ್ಯಗ್ನಿಯರ್ಥಾ ಜೈಲಂ ತೀಲೇ ತದ್ವತ್ಪುಮಾನಪಿ |
 ಸ್ರಧಾನೇವಸ್ಥಿ ತೋ ವ್ಯಾಪೀ ಚೇತನಾತ್ಮಾತ್ಮನೇದನಃ || ೨೮ ||
 ಸ್ರಧಾನಂ ಚ ಪುಮಾಂಶ್ಚೈವ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಯಾ |
 ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತ್ಯಾ ಮಹಾಬುದ್ಧೇ ವ್ಯತಾ ಸಂಕ್ರಯಧರ್ಮಿಣೌ || ೨೯ ||
 ತಯೋಸ್ಸೈವ ಪೃಥಗ್ಭಾವಕಾರಣಂ ಸಂಕ್ರಯಸ್ಯ ಚ |
 ಹೋಲಭಕಾರಣಭೂತಾ ಚ ಸರ್ಗಕಾಲೇ ಮಹಾಮತೇ || ೩೦ ||
 ಯಥಾ ಸಕ್ತಂ ಜಲೇ ವಾತೋ ಬಿಭರ್ತಿ ಕಣಿಕಾಶತಂ |
 ಶಕ್ತಿಸ್ಸಾಪಿ ತಥಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರಧಾನಪುರುಷಾತ್ಮಕಂ || ೩೧ ||

೨೭-೨೮. ಇಂತಹ ಸಾವಿರಾರು ಕೋಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳಿರುವುವು. ಮರದಲ್ಲಿ
 ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಬೆಂಕಿಯೂ, ಎಳ್ಳಿನಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯೂ ಇರುವಂತೆ ಪುರುಷನು ಪ್ರಕೃತಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಚೇತನ ರೂಪನಾಗಿರುವನು.

೨೯-೩೦. ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಗೂ ಅತ್ಮಸ್ವರೂಪ
 ವಾದ ಸದ್ರೂಪವಾದ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ನಿಯತ್ಯಸಯಾಮಕ
 ಭಾವವಿಂದಿರುವರು. ಅಭವಾ ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಯಭಾವವಿಂದಿರುವರು. ಆ ಶಕ್ತಿಯೇ
 ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವುದಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ಚಾಂಚಲ್ಯಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು.

೩೧-೩೨. ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಗಾಳಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ
 ಹೇಗೆ ಧರಿಸಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷ ರೂಪವಾದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ

ಯಥಾ ಚ ಪಾದಪೋ ಮೂಲಸ್ಕಂಧಶಾಖಾದಿಸಂಯುತಃ |

ಅದಿವೀಜಾತ್ಪ್ರಭವತಿ ಬೀಜಾನ್ಯನ್ಯಾನಿ ವೈ ತತಃ || ೩೨ ||

ಪ್ರಭವಂತಿ ತತಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ಸಂಭವಂತ್ಯಪರೇ ದ್ರುನಾಃ |

ತೇಪಿ ತಲ್ಲಕ್ಷಣದ್ರವ್ಯಕಾರಣಾನುಗತಾ ಮುನೇ || ೩೩ ||

ಏವಮನ್ಯಾಕೃತಾತ್ಪೂರ್ವಂ ಜಾಯಂತೇ ಮಹನಾದಯಃ |

ವಿಶೇಷಾಂತಾಸ್ತತಸ್ತೇಭ್ಯಸ್ಸಂಭವಂತಿ ಸುನಾದಯಃ |

ತೇಭ್ಯಸ್ತ ಪುತ್ರಾಸ್ತೇಷಾಂ ಚ ಪುತ್ರಾಣಾಮಪರೇ ಸುತಾಃ || ೩೪ ||

ಬೀಜವೃಕ್ಷಶ್ರುರೋಹೇಣ ಯಥಾ ನಾಪಚಯಸ್ತ ರೋಃ |

ಭೂತಾನಾಂ ಭೂತಸರ್ಗೇಣ ಸೈವಾಸ್ತೃಪಚಯಸ್ತಥಾ || ೩೫ ||

ಸೇರಿಕೊಳ್ಳದೆಯೇ ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿಯು ಧರಿಸಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಬೇರು, ಬುಡ, ಕೊಂಬೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮರವು ಒಂದು ಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದು ಆ ಮರದಿಂದ ಅನೇಕ ಬೀಜಗಳಾಗುವುವು. ಆ ಬೀಜಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಮರಗಳು ಹುಟ್ಟುವುವು. ಆ ಮರವೂ ಹಿಂದಿನ ಮರದ ಲಕ್ಷಣ ಜಾತಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗೇ ಸೇರಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗತವಾಗಿರುವುವು.

೩೪-೩೫. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ವವೇ ಮೊದಲಾಗಿ ಭೂಪತ್ಯಂತವಾಗಿ ತತ್ವಗಳು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುವು. ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿರುವರು. ಅವರ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಒಂದು ಬೀಜದಿಂದ ಮರವು ಹುಟ್ಟಿ ಅನೇಕ ಮರಗಳಾಗಿ ಮರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೇಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಸನ್ನಿಧಾನಾದ್ಯಥಾಕಾಶಕಾಬಾದ್ಯಾಃ ಕಾರಣಂ ತರೋಃ |

ತಥೈವಾಪರಿಣಾಮೇನ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ ಹರಿಃ

|| ೩೬ ||

ಪ್ರೀಹಿಬೀಜೇ ಯಥಾ ಮೂಲಂ ನಾಳಂ ಪತ್ರಾಂಕು ರೌ ತಥಾ |

ಕಾಂಡಂ ಕೋಶಸ್ತಥಾ ಪುಷ್ಪಂ ಕ್ಷೀರಂ ತದ್ವಚ್ಚ ತಂಡುಲಂ

|| ೩೭ ||

ತುಷಃ ಕಣಾಶ್ಚ ಸಂತೋ ನೈ ಯಾಂತ್ಯಾವಿಭಾವಮಾತ್ಮನಃ |

ಪ್ರರೋಹಹೇತುಸಾನುಕ್ರಮಾಸಾದ್ಯ ಮುನಿಸತ್ತಮ

|| ೩೮ ||

ತಥಾ ಕರ್ಮಸ್ತನೇಕೇಷು ದೇವಾದ್ಯಾಃ ಸಮವಸ್ಥಿತಾಃ |

ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ಪ್ರರೋಹಮುಪಯಾಂತಿ ನೈ

|| ೩೯ ||

೩೬. ಮರವು ಬೆಳೆವುದಕ್ಕೆ ಆಕಾಶ, ಕಾಲ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಸಾಮೀಪ್ಯವು ಹೇಗೆ ಕಾರಣವೋ ಹಾಗೆ ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ತಾನು ಯಾವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿರುವನು.

೩೭-೩೯. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಬತ್ತದ ಬೀಜದಲ್ಲಿ ಬೇರು, ನಾಳ, ಎಲೆ, ನೊಳಕೆ, ಹೂ, ಹಾಲು, ಅಕ್ಕಿ, ಹೊಟ್ಟು ಇವುಗಳು ಇದ್ದುದೇ ತಾನು ಬೆಳೆವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಭೂಮಿ, ನೀರು ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬೆಳೆದು ವೃಕ್ಷವಾಗುವುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರ ರೂಪದಿಂದಿದ್ದ ದೇವಾದಿ ಪ್ರಾಣಿ ಸಮೂಹಗಳು ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಪಡೆದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುವು. “ ಸದೇವ ಸೌಮ್ಯೇದ ಮಗ್ರ ಅಸೀತ್ ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು. ಇದರಿಂದ ಅಸದ್ವಾದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು.

ಸ ಚ ವಿಷ್ಣುಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಯತಸ್ಸರ್ವನಿಂದಂ ಜಗತ್ |

ಜಗಜ್ಜ್ಯ ಯೋ ಯತ್ರ ಚೇದಂ ಯಸ್ಮಿಂಶ್ಚ ಲಯನೋಷ್ಯತಿ || ೪೦ ||

ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಪರನುಂ ಧಾನು ಸದಸತ್ತತ್ಪರಂ ಪದಂ |

ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಮುಭೇದೇನ ಜಗದೇತಚ್ಚರಾಚರಂ || ೪೧ ||

ಸ ಏವ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿರ್ವ್ಯಕ್ತರೂಪೀ ಜಗಜ್ಜ ಸಃ |

ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಲಯಂ ಸರ್ವಂ ಯಾತಿ ತತ್ರ ಚ ತಿಷ್ಠತಿ || ೪೨ ||

ಕರ್ತಾ ಕ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ ಸ ಇದ್ಯತೇ ಕ್ರತುಃ
ಸ ಏವ ತತ್ಸರ್ವಫಲಂ ಚ ತಸ್ಯ |

೪೦-೪೨. ಆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು. ಅವನಿಂದಲೇ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು. ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯ ಹೊಂದುವುದು. ವೇದಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೇಜೋರೂಪವು. ಅವನಿಗೂ ಈ ಚರಾಚರ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅವನೇ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿ ರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತನಾಗಿ ಜಗದ್ರೂಪವಾಗುವನು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯವಾಗುವುದು. ವಿಷ್ಣು ಪರಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವಕಾರಣನೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೪೩. ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಅವನೇ ಕರ್ತೃವು. ಅವನೇ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಯಜ್ಞವೂ ಅವನೇ, ಆ ಕರ್ಮ ಫಲವೂ ಅವನಿಗೇ ಸೇರಿದುದು.

ಸೃಗಾದಿ ಯತ್ಸಾಧನಮಪ್ಯ ಶೇಷಂ

ಹರೇರ್ನ ಕಿಂಚಿದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತನುಸ್ತಿ

|| ೪೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಸಪ್ತನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಸೃಷ್ಟ್ಯು, ಸ್ತುನ ಮುಂತಾದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪವಾದ
ದುವುಗಳೇ, ಅದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುವುಗಳಾವುವೂ ಇಲ್ಲ.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತಿಯಾಂ ಶ್ರೀ
ಅಷ್ಟಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾತನೇತದ್ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಸಂಸ್ಥಾನಂ ತವ ಸುವ್ರತ ।

ತತಃ ಪ್ರಮಾಣಸಂಸ್ಥಾನೇ ಸೂರ್ಯಾದೀನಾಂ ಶೃಣುಷ್ವ ಮೇ || ೧ ||

ಯೋಜನಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಭಾಸ್ಕರಸ್ಯ ರಥೋ ನವ ।

ಈಷಾದಂಡಸ್ತಥೈವಾಸ್ಯ ದ್ವಿಗುಣೋ ಮುನಿಸತ್ತಮ || ೨ ||

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೨. ತಸಸ್ವಿಯಾದ ವೈತ್ರೇಯನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಾಂಡದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿನಗೆ
ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗ್ರಹಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ
ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಒಂಭತ್ತು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರ
ವಾದುದು. ರಥದ ಅಚ್ಚಿಗೂ, ನೊಗಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಈಚಿಮರವು ಹದಿನೆಂಟು
ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಉದ್ದವಾದುದಾಗಿರುವುದು. ಮೇರುವಿಗೂ ಮಾನಸಾಚಲಕ್ಕೂ
ಎಷ್ಟು ದೂರವಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಅಚ್ಚಿನ ಅಳತೆಯಿರುವುದು. ಆ ರಥದ ಅಚ್ಚಿ
ಒಂದು ಕಡೆ ಮೇರುವ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆಯೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಾನ

ಸಾರ್ಥಕೋಟಿಸ್ತಥಾ ಸಪ್ತ ನಿಯುತಾನ್ಯಧಿಕಾನಿ ವೈ ।
ಯೋಜನಾನಾಂ ತು ತಸ್ಯಾಕ್ಷಸ್ತತ್ರ ಚಕ್ರಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ || ೩ ||

ತ್ರಿನಾಭಿಮತಿಪಂಚಾರೇ ಪಕ್ಷೇಮಿನ್ಯಕ್ಷಯಾತ್ಮಕೇ ।
ಸಂವತ್ಸರನುಯೇ ಕೃತ್ಸಂ ಕಾಲಚಕ್ರಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ || ೪ ||

ಹಯಾಶ್ಚ ಸಪ್ತ ಭಂದಾಂಸಿ ತೇಷಾಂ ನಾಮಾನಿ ನೇ ಶೃಣು ।
ಗಾಯತ್ರೀ ಚ ಬೃಹತ್ಯುಷ್ಣಿಕ್ ಜಗತೀ ತ್ರಿಷ್ಪುಭೇವ ಚ || ೫ ||

ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಪಂಚುರಿತ್ಯುಕ್ತಾತ್ಸಂದಾಂಸಿ ಹರಯೋ ರವೇಃ ।
ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ಸಹಸ್ರಾಣಿ ದ್ವೀತೀಯೋಽಕ್ಷೋ ವಿವಸ್ವತಃ || ೬ ||

ಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆಯೂ ಇರುವುದು. ಅವಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನ ರಥ ಚಕ್ರವು ಎಣ್ಣೆಯ ಗಾಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಚಕ್ರದಂತೆ ಮಾನಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತ ದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಅಚ್ಚಿನ ಅಳತೆಯು ಒಂದು ಕೋಟಿ ಐವತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನದ್ದೆವಿರುವುದು.

೪. ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಕಾಲರೂಪವಾದ ಚಕ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವೆನು. ಆ ಚಕ್ರವು ಮೇಖಲಾರೂಪವಾದ ಪೂರ್ವಾಕ್ಷ ಮಧ್ಯಾಕ್ಷ ಆಪರಾಕ್ಷ ನೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ತಂಭಗಳುಳ್ಳುದು. ಋತುರೂಪವಾದ ಆರು ವರ್ತುಲ ಭಾಗವುಳ್ಳುದು. ಕಾಲರೂಪವಾದುದರಿಂದ ನಾಶರಹಿತವಾದುದು. ಸಂವತ್ಸರ ರೂಪವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈ ಚಕ್ರವು ಸಂವತ್ಸರ ರೂಪವಾದುದಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಹೋಗಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವುದು.

೫. ಸೂರ್ಯನ ರಥಕ್ಕೆ ಗಾಯತ್ರಿ, ಉಷ್ಣಿಕ್, ಜಗತಿ, ತ್ರಿಷ್ಪುಪ್, ಪಂಕ್ತಿ ಎಂಬ ಏಳು ಭಂದೋರೂಪವಾದ ಕುದುರೆಗಳು ಇರುವುವು. ಸೂರ್ಯನ ರಥಾಶ್ವಗಳನ್ನು ಭಂದಸ್ಥಿನ ರೂಪವಾಗಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೬-೮. ಕಾಲಚಕ್ರದ ಎರಡನೆಯ ಅಚ್ಚು ನಲವತ್ತೈದೂವರೆ ಸಾವಿರ ಯೋಜನದಳತೆಯಾಗಿರುವುದು. ಎರಡು ಅಚ್ಚಿನ ಅಳತೆಯು ಎಷ್ಟಿರುವುದೋ

ಪಂಚಾನ್ಯಾನಿ ತು ಸಾರ್ಥಾನಿ ಸ್ಯಂದನಸ್ಯ ಮಹಾಮತೇ |
 ಅಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಮುಭಯೋಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ತದ್ಯುಗಾರ್ಥಯೋಃ || ೭ ||

ಹ್ರಸ್ವೋಽಕ್ಷಸ್ತದ್ಯುಗಾರ್ಥೇನ ಧ್ರುವಾಧಾರೋರಥ್ಯ ತು |
 ದ್ವಿತೀಯೇಕ್ಷೇ ತತಶ್ಚ ಕ್ರಂ ಸಂಸ್ಥಿತಂ ಮಾನಸಾಚಲೇ || ೮ ||

ಮಾನಸೋತ್ತರಶೈಲಸ್ಯ ಪೂರ್ವತೋ ವಾಸವೀ ಪುರೀ || ೯ ||

ದಕ್ಷಿಣೇ ತು ಯಮಸ್ಯಾನ್ಯಾ ಪ್ರತೀಚ್ಯಾಂ ವರುಣಸ್ಯ ಚ |
 ಉತ್ತರೇಣ ಚ ಸೋಮಸ್ಯ ತಾಸಾಂ ನಾಮಾನಿ ಮೇ ಶೃಣು || ೧೦ ||

ವಸ್ತೌಕಸಾರಾ ಶಕ್ರಸ್ಯ ಯಾಮ್ಯಾ ಸಂಯಮನೀ ತಥಾ |
 ಪುರೀ ಸುಖಾ ಜಲೇಶಸ್ಯ ಸೋಮಸ್ಯ ಚ ವಿಭಾವರೀ || ೧೧ ||

ಕಾಷ್ಯಾಂಗಳತೋ ದಕ್ಷಿಣತಃ ಕ್ಷಿಪ್ತೇಷುರಿವ ಸರ್ಪತಿ |
 ಮೈತ್ರೇಯ ಭಗವಾನ್ಭಾನುಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ಚಕ್ರಸಂಯುತಃ || ೧೨ ||

ಅಷ್ಟೇ ನೋಗದಳತೆಯೂ ಇರುವುದು. ಚಿಕ್ಕ ಅಚ್ಚು ಮತ್ತು ನೋಗದ ಅರ್ಧಭಾಗವೂ ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಅಧಾರಭೂತವಾದ ಧ್ರುವಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನ ರಥದ ಚಕ್ರವು ಎರಡನೆಯ ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಮಾನಸಾಚಲದ ಮೇಲಿರುವುದು.

೯-೧೧. ಮಾನಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತೌಕಸಾರವೆಂಬ ದೇವೇಂದ್ರನ ಪಟ್ಟಣವಿರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿನೀ ಎಂಬ ಯಮನ ಪಟ್ಟಣವೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಸುಖಪುರಿ ಎಂಬ ವರುಣನ ಪಟ್ಟಣವೂ, ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಭಾವರಿ ಎಂಬ ಕುಬೇರನ ಪಟ್ಟಣವೂ ಇರುವುದು.

೧೨-೧೩. ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಸೂರ್ಯನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಾಣಬಿಟ್ಟಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರದೊಡನೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು. ಆ ಸೂರ್ಯನೇ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಕಾರಣನಾಗಿರುವನು. ದುಃಖಗಳೂ,

ಅಹೋರಾತ್ರವ್ಯವಸ್ಥಾನಕಾರಣಂ ಭಗವಾನ್ ರವಿಃ |

ದೇವಯಾನಃ ಪರಃ ಪಂಥಾ ಯೋಗಿನಾಂ ಕ್ಲೇಶಸಂಕ್ಷಯೇ || ೧೩ ||

ದಿವಸಸ್ಯ ರವಿರ್ಮುಧ್ಯೇ ಸರ್ವಕಾಲಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಸರ್ವದ್ವೀಪೇಷು ಮೈತ್ರೇಯ ನಿಶಾರ್ಥಸ್ಯ ಚ ಸಂಮುಖಃ || ೧೪ ||

ಉದಯಾಸ್ತಮಯೇ ಚೈವ ಸರ್ವಕಾಲಂ ತು ಸಂಮುಖೇ |

ದಿಶಾಸ್ವಶೇಷಾಸು ತಥಾ ಮೈತ್ರೇಯ ವಿದಿಶಾಸು ಚ || ೧೫ ||

ಯೈರ್ಯತ್ರ ದೃಶ್ಯತೇ ಭಾಸ್ವಾನ್ ಸ ತೇಷಾಮುದಯಃ ಸ್ಪೃತಃ |

ತಿರೋಭಾವಂ ಚ ಯತ್ರೈತಿ ತತ್ರೈವಾಸ್ತಮಯೋ ರವೇಃ || ೧೬ ||

ನೈವಾಸ್ತಮಯಮುರ್ಕಸ್ಯ ನೋದಯಃ ಸರ್ವದಾಸತಃ |

ಉದಯಾಸ್ತಮಯಾಖ್ಯಂ ಹಿ ದರ್ಶನಾದರ್ಶನಂ ರವೇಃ || ೧೭ ||

ರೋಗಗಳೂ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಕ್ರಮ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ದೇವಯಾನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವನು. ' ಸೂರ್ಯದ್ವಾರೇಣತೇ ವಿರಜಾಃ ಪ್ರಯಾಂತಿ ' ವತ್ ಕ್ಷಿಪ್ಯನ್ನ ಸಾವಾದಿತ್ಯಂಗಚ್ಛತಿ ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು.

೧೪-೧೭. ಮೈತ್ರೇಯನೇ, ಸೂರ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಗಲಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ದಂತೆ ಭೂಮಿಗೆ ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಎಲ್ಲ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೂ ಅದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೀಪದ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಾಗಿರುವುದು. ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಯಾಸ್ತಮಯ ಕಾಲಗಳು ಒಂದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಎದುರಾಗಿರುವುದು. ಎಲ್ಲ ಯಾರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡುವರೋ ಅದೇ ಉದಯಕಾಲವು. ಎಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವನೋ ಅದೇ ಅಸ್ತಮಯಕಾಲವು. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಉದಯಾಸ್ತಮಯಗಳಿಲ್ಲ. ದರ್ಶನಾದರ್ಶನವೇ ಉದಯಾಸ್ತಮಯಗಳೆನಿಸುವುವು.

ತಕ್ರಾದೀನಾಂ ಪುರೇ ತಿಸೃನ್ ಸ್ಪೃಶತ್ಯೇಷ ಪುರತ್ರಯಂ ।

ವಿಕೋಣೌ ದ್ವೌ ವಿಕೋಣಸ್ತುಃ ತ್ರೀನ್ನೋಣಾನ್ ದ್ವೇ ಪುರೇ ತಥಾ ॥ ೮ ॥

ಉದಿತೋ ವರ್ಧಮಾನಾಭಿರಾಮಧ್ಯಾಹ್ನಾತ್ತಪನ್ಯನಿಃ ।

ತತಃ ಪರಂ ಹ್ರಸಂತೀಭಿರ್ಗೋಭಿರಸ್ತಂ ನಿಗಚ್ಛತಿ ॥ ೧೯ ॥

ಉದಯಾಸ್ತಮುಯಾಭ್ಯಾಂ ಚ ಸ್ತೃತೇ ಪೂರ್ವಾಪರೇ ದಿಶೌ ।

ಯಾವತ್ಪುರಸ್ತಾತ್ತಪತಿ ತಾವತ್ಪ್ರವೇ ಛ ಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ ॥ ೨೦ ॥

೧೮-೨೦. ಸೂರ್ಯನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಮೂರು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವನು. ಭೂಮಂಡಲದ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಕಾಣುವನು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಗಲಾಗುವುದು. ಮತ್ತರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಾಗುವುದು. ಇಂದ್ರನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾದಾಗ ಕುಬೇರನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಾಯಂಕಾಲವೂ, ಯಮನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೂ ಈಶಾನ್ಯದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಮೂರನೆ ಯಾವನೂ, ಅಗ್ನೇಯದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಯಾವನೂ ಆಗಿರುವುದು. ಇದರಿಂತೆ ಮಿಕ್ಕ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವರೆಗೂ ಕಿರಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಳಿಕ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತನಾಗುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸಿದ ಸ್ಥಳವೇ ಪೂರ್ವವು. ಅಸ್ತಮಾನವಾಗುವ ಸ್ಥಳವೇ ಪಶ್ಚಿಮವು. ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ನಿಂತರೆ ಎಡ ಬಲ ಭಾಗಗಳು ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣಗಳು, ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಕಾಲೋಕ ಪರ್ವತ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಹರಡುವುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

ಉತೇನುರಗಿರೇನುರೋರೂರುಪರಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸಭಾಂ ।

ಯೇ ಯೇ ಮುರೀಚಯೋಽರ್ಕಸ್ಯ ಪ್ರಯಾಂತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸಭಾಂ ॥ ೨೦ ॥

ತೇ ತೇ ನಿರಕ್ತಾಸ್ತದ್ಭಾಸಾ ಪ್ರತೀಪಮುಪಯಾಂತಿ ವೈ ।

ತಸ್ಮಾದ್ವಿಶ್ವಾಸ್ತರಸ್ಯಾಂ ವೈ ದಿನಾರಾತ್ರಿಸ್ಸದೈವ ಹಿ ॥ ೨೧ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಂ ದ್ವೀಪವರ್ಷಾಣಾಂ ಮೇರುರುತ್ತರತೋ ಯತಃ ।

ಪ್ರಭಾ ವಿವಸ್ವತೋ ರಾತ್ರಾವಸ್ತಂ ಗಚ್ಛತಿ ಭಾಸ್ಕರೇ ॥ ೨೨ ॥

ನಿಶತ್ಯಗ್ನಿಮತೋ ರಾತ್ರಾವಗ್ನಿದೂರಾತ್ಪ್ರಕಾಶತೇ ।

ವಡ್ವೇಃಪ್ರ ಭಾತಭಾ ಭಾನುಂ ದಿನೇಷ್ಟಾನಿಶತಿ ದ್ವಿಜ ॥ ೨೩ ॥

ಅತೀವನಹ್ನಿಸಂಯೋಗಾತ್ತತಃ ಸೂರ್ಯಃ ಪ್ರಕಾಶತೇ ।

ತೇಜಸೀ ಭಾಸ್ವರಾಗ್ನೇಯೇ ಪ್ರಕಾಶೋಷ್ಣಸ್ವರೂಪಿಣೀ ॥ ೨೪ ॥

೨೦-೨೧ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳು ಮೇರುಸರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಭೆ ಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಭೆಯ ಕಾಂತಿಯು ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಆಳುವುದರಿಂದ ಅವು ಹಿಂದಿರುಗುವುವು.

೨೨. ಸಮಸ್ತ ದ್ವೀಪ ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೇರುವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಗಲುರಾತ್ರಿಗಳಿರುವುವು. ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸಭೆಯ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಗಲಾಗಿಯೂ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೨೪-೨೫. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತವಾಗುತ್ತಿರಲು ಅವನ ಕಾಂತಿಯು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಕಾಂತಿಯು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶ, ಉಷ್ಣ ಸ್ವರೂಪಗಳು ಒಂದರಲ್ಲೊಂದು ಸೇರುವುದರಿಂದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು.

ಪರಸ್ವರಾನುಪ್ರವೇಶಾದಾಸ್ಯಾಯೇತೇ ದಿವಾನಿಶಂ ।

ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಭೂಮ್ಯರ್ಥೇ ಸಮುತ್ತಿಸ್ತತಿ ಭಾಸ್ವರೇ ॥ ೨೬ ॥

ಅಹೋರಾತ್ರಂ ವಿಶತ್ಯಂಭಸ್ತಮಃ ಸ್ವಾಕಾಶ್ಯಶೀಲವತ್ ।

ಆತಾನ್ರಾ ಹಿ ಭವಂತ್ಯಾಪೋ ದಿವಾನಕ್ತಪ್ರವೇಶನಾತ್ ॥ ೨೭ ॥

ದಿನಂ ವಿಶತಿ ಚೈವಾಂಭೋ ಭಾಸ್ವರೇಸ್ತಮುಪೇಯುಷಿ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಛುಕ್ಲಾ ಭವಂತ್ಯಾಪೋ ನಕ್ತಮಹ್ನಃಪ್ರವೇಶನಾತ್ ॥ ೨೮ ॥

ಏವಂ ಪುಷ್ಕರಮಧ್ಯೇ ನ ಯದಾ ಯಾತಿ ದಿವಾಕರಃ ।

ತ್ರಿಂಶದ್ಭಾಗಂ ತು ಮೇದಿನ್ಯಾ ಸ್ತದಾ ಮೌಹೂರ್ತಿಕೀ ಗತಿಃ ॥ ೨೯ ॥

ಕುಲಾಲಚಕ್ರಪರ್ಯಂತೇ ಭ್ರಮನ್ನೇಷ ದಿವಾಕರಃ ।

ಕರೋತ್ಕಹಸ್ತಥಾ ರಾತ್ರಿಂ ವಿಮುಂಚನ್ಮೇದಿನೀಂ ದ್ವಿಜ ॥ ೩೦ ॥

೨೬-೨೮. ಮೇರುಪರ್ವತದ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗ ವಾಗ ಕತ್ತಲೆಯ ಸ್ವಭಾವದ ರಾತ್ರಿಯು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿರುವಾಗ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವಭಾವದ ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯು ನೀರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರಿಂದ ನೀರು ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಂಪಾಗುವುದು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ನೀರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರಿಂದ ನೀರು ಬೆಳ್ಳಗಾಗುವುದು. “ಯದ್ವೈದಿವಾ ಭವತ್ಯ ಪೋರಾತ್ರಿಃ ಪ್ರವಿಶತಿ ತಸ್ಮಾ ತ್ತಾಮ್ರಾ ಅಪೋದಿವಾದದ್ಯಶೇ ಯನ್ನ ಕ್ತಂ ಭವತ್ಯಪೋಹಃ ಪ್ರವಿಶತಿ ತಸ್ಮಾ ಚ್ಚಂದ್ರಾ ಅಪೋನಕ್ತಂ ದದೃಶೇ” ಎಂಬ ವೇದವಚನವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು.

೨೯-೩೦. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಕರ ದ್ವೀಪದ ಮಧ್ಯ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ರಥ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಮಾನಸೋತ್ತರ ಪರ್ವತದ ತುದಿಯವರೆಗೆ ಇರುವ ಭೂಮಿಯ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದವರೆಗೆ ಸೂರ್ಯನ ಸಂಚಾರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯು ಸುತ್ತುವಂತೆ ಕಾಲ ಚಕ್ರ(ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರ)ದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳಾದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ಅಯನಸ್ಯೇತರಸ್ಯಾಚೌ ಮಕರಂ ಯಾತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ |

ತತಃ ಕುಂಭಂ ಚ ಮೀನಂ ಚ ರಾಶೀ ರಾಶ್ಯಂತರಂ ದ್ವಿಜ || ೩೧ ||

ಶ್ರೀಸ್ವೇತೇಪ್ಸಥ ಭುಕ್ತೇಷು ತತೋ ನೈಷುವತೀಂ ಗತಿಂ |

ಪ್ರಯಾತಿ ಸನಿತಾ ಕುರ್ವನ್ ಅಮೋರಾಕ್ರಂ ತತಸ್ಸಮಂ || ೩೨ ||

ತತೋ ರಾತ್ರೀಕ್ಷಯಂ ಯಾತಿ ವರ್ಧತೇನುದಿನಂ ದಿನಂ |

ತತಶ್ಚ ಮಿಥುನಸ್ಯಾಂತೇಪರಾಂಕಾಷ್ಠಾಮುಸಾಗತಃ || ೩೩ ||

ರಾಶಿಂ ಕೇರೈಟಿಕಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕುರುತೇ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಂ |

ಕುಲಾಲಚಕ್ರಪರ್ಯಂತೇ ಯಥಾ ಶೀಘ್ರಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ || ೩೪ ||

ದಕ್ಷಿಣಪ್ರಕ್ರಮೇ ಸೂರ್ಯಸ್ತಥಾ ಶೀಘ್ರಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ |

ಅತಿವೇಗತಯಾ ಕಾಲಂ ವಾಯುನೇಗಗತಿಶ್ಚರನ್ || ೩೫ ||

೩೧-೩೨. ಉತ್ತರಾಯಣ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮಕರರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುಂಭ, ಮೀನ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ ವಿಷುವದ್ಗತಿಯಿಂದ ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಮೇಷ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು.

೩೩-೩೫. ಅಮೇಲೆ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿವೆಯಾಗುತ್ತ ಹಗಲಿನ ಪ್ರಮಾಣವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬರುವುದು. ಬಳಿಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಿಥುನ ರಾಶಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕೊನೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ಕರ್ಕಟ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವನು. ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರವು ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಘ್ರವಾಗಿ ತಿರುಗುವಂತೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಶೀಘ್ರಗತಿಯಿಂದ ನಡೆವನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ದೂರವಾದ ಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದಾಟಬೇಕಾಗುವನು.

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಕೃತ್ಯಾಂ ಭೂಮಿಂ ತು ಕಾಲೇನಾವ್ವೇನ ಗಚ್ಛತಿ |
 ಸೂರ್ಯೋ ದ್ವಾದಶಭಿಶ್ಚೈಶ್ಚಾನ್ಮಹೂರ್ತೇ ದಕ್ಷಿಣಾಯನೇ || ೩೬ ||

ತ್ರಯೋದಶಾರ್ಧವ್ಯಕ್ಷಾಣಾಮುಹ್ಯಾ ತು ಚರತೇ ದ್ವಿಜ |
 ಮುಹೂರ್ತೈಸ್ತಾವದ್ಯಕ್ಷಾಣಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಷ್ಟಾದಶೈಶ್ಚರನ್ || ೩೭ ||

ಕುಲಾಲಚಕ್ರಮಧ್ಯಸ್ಥೋ ಯಥಾ ಮಂದಂ ಪ್ರಸರ್ಪತಿ |
 ತಥೋದಗಯನೇ ಸೂರ್ಯಸ್ಪರ್ಶತೇ ಮಂದನಿಕ್ರಮಃ || ೩೮ ||

ತಸ್ಮಾದ್ವೀರ್ಘೇಣ ಕಾಲೇನ ಭೂಮಿಮಲ್ಪಾಂ ತು ಗಚ್ಛತಿ |
 ಅಷ್ಟಾದಶಮುಹೂರ್ತಂ ತು ಉತ್ತರಾಯಣ ಪಶ್ಚಿಮಂ || ೩೯ ||

ಅಹೋ ಭವತಿ ತತ್ರಾಪಿ ತಪತೇ ಮಂದನಿಕ್ರಮಃ |
 ತ್ರಯೋದಶಾರ್ಧಮುಹ್ಯೈವ ಋಕ್ಷಾಣಾಂ ಚರತೇ ರವಿಃ || ೪೦ ||

೩೬-೩೭. ದಕ್ಷಿಣಾಯನದ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರದ ಹದಿನೊಂಬೆಯ ನಕ್ಷತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಅರ್ಧಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. ಇದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ, ರಾತ್ರಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ಆಗುವುದು. ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹದಿನೆಂಟು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರವನ್ನೂ, ರಾತ್ರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಅರ್ಧ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರವನ್ನೂ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವನು. ಇದರಿಂದ ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ರಾತ್ರಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಯೂ ಆಗುವುದು. ದೇಶಭೇದದಿಂದ ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೩೮-೪೦ ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಮಣ್ಣಿನ ಉಂಡೆಯು ಅತ್ಯಂತ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಂತೆ ಧ್ರುವಮಂಡಲವು ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರವು ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದು. ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರದ ಮಧ್ಯ

ಮುಹೂರ್ತೈಸ್ತಾವದ್ಯಕ್ಷಾಣಿ ರಾಶೌ ಬ್ಬಾದಶಭಿಕ್ಷರನ್ |
 ಅಪೋ ಮಂದತರಂ ನಾಭ್ಯಾಂ ಚಕ್ರಂ ಭ್ರಮತಿ ವೈ ಯಥಾ || ೪೧ ||
 ಮೃತ್ತಿಂದ ಇವ ಮಧ್ಯಸ್ಥೋ ಧ್ರುವೋ ಭ್ರಮತಿ ವೈ ತಥಾ |
 ಕುಲಾಲಚಕ್ರನಾಭಿಸ್ತು ಯಥಾ ತತ್ಕ್ರೈವ ವರ್ತತೇ || ೪೨ ||
 ಧ್ರುವಸ್ತಥಾ ಹಿ ಮೃತ್ವೇಯ ತತ್ಕ್ರೈವ ಪರಿವರ್ತತೇ |
 ಉಭಯೋಃ ಕಾಷ್ಠಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಭ್ರಮತೋ ಮಂಡಲಾನ್ ಚ || ೪೩ ||
 ದಿನಾನಕ್ತಂ ಚ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಮಂದಾ ಶೀಘ್ರಾ ಚ ವೈ ಗತಿಃ |
 ಮಂದಾಹ್ನಿ ಯಸ್ಮಿನ್ನ ಯನೇ ಶೀಘ್ರಾ ನಕ್ತಂ ತದಾ ಗತಿಃ || ೪೪ ||
 ಶೀಘ್ರಾ ನಿಶಿ ಯಥಾ ಚಾಶ್ಯ ತಥಾ ಮಂದಾ ಗತಿರಿದನಾ |
 ಏಕಪ್ರಮಾಣಮೇವೈವ ಮಾರ್ಗಂ ಯಾತಿ ದಿನಾಕರಃ || ೪೫ ||
 ಅಯೋರಾಶ್ರೇಣ ಯೋ ಭುಂಕ್ತೈ ಸಮಸ್ತಾ ರಾಶಯೋ ದ್ವಿಜಃ |
 ಪಡೇವ ರಾಶಯೋ ಭುಂಕ್ತೈ ರಾಶ್ಶಾವನ್ಯಾಕ್ಷ ಪಟ್ ದಿನಾ || ೪೬ ||
 ರಾಶಿಪ್ರಮಾಣಜನಿತಾ ದೀರ್ಘಪ್ರಸ್ತಾತ್ಕತಾ ದಿನಾ |
 ತಥಾ ನಿಶಾಯಾಂ ರಾಶೀನಾಂ ಪ್ರಮಾಣೈರ್ಲಭುದೀರ್ಘತಾ || ೪೭ ||

ಪ್ರವೇಶವೃಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಧ್ರುವಮಂಡಲವು ಅಲ್ಲಿಯೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾವ ಅಯನದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ಯಾವ ಅಯನದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಹಃಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಲಿಸುತ್ತ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ರಾಶಿಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವನು. ಹಗಲು ಆರು ರಾಶಿಗಳನ್ನೂ, ರಾತ್ರಿ ಆರು ರಾಶಿಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವನು. ರಾಶಿ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳಾಗುವುವು.

ದಿನಾದೇರ್ದೀರ್ಘಾಹ್ರಸ್ವತ್ವಂ ತದ್ಬೋಗೇನೈವ ಜಾಯತೇ ।

ಉತ್ತರೇ ಪ್ರಕ್ರಮೇ ಶೀಘ್ರಾ ನಿಶಿ ಮಂದಾ ಗತಿರ್ದಿವಾ । || ೪೮ ||

ದಕ್ಷಿಣೇತ್ವಯನೇ ಚೈವ ನಿಪರೀತಾ ನಿವಸ್ವತಃ ।

ಉಷಾ ರಾತ್ರಿಸ್ಸಮಾಖ್ಯಾತಾ ವೃಷ್ಟಿಶ್ಚಾಪ್ತಚ್ಯತೇ ದಿನಂ || ೪೯ ||

ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಚ ತಥಾ ಸಂಧ್ಯಾ ಉಷಾ ವೃಷ್ಟೋರ್ಯದಂತರಂ ।

ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲೇ ತು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೇ ರೌದ್ರೇ ಪರಮಧಾರುಣೇಃ || ೫೦ ||

ಮಂದೇಹಾ ರಾಕ್ಷಸಾ ಘೋರಾಃ ಸೂರ್ಯಮಿಚ್ಛಂತಿ ಖಾದಿತುಂ ।

ಪ್ರಜಾಪತಿಕೃತಃ ಶಾಪಃ ತೇಷಾಂ ಮೈತ್ರೇಯ ರಕ್ಷಸಾಂ || ೫೧ ||

೪೮-೫೨. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಶೀಘ್ರ ಮಂದಗತಿಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಆ ಗತಿಗಳು ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಾಪ್ತದ ಲೆಕ್ಕದಂತೆ ರಾತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹೆಚ್ಚಿ ರಾತ್ರಿಯು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯು ಹೆಚ್ಚಿ ಹಗಲು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ವೇದದಲ್ಲಿ 'ರಾತ್ರಿರ್ವಾ ಉಷಾ ಆಹವ್ಯೃಷ್ಟಿಃ' ಎಂದು ರಾತ್ರಿಗೆ ಉಷಾ ಎಂದೂ ಹಗಲಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ಇವೆರಡರ ಮಧ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಧ್ಯೆಯೆಂದೂ ಹೆಸರಿರುವುದು. ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಕ್ರೂರರಾದ ಮಂದೇಹರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನುಂಗಬೇಕೆಂದು ಬರುವರು. ಮಂದೇಹರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮರಣಹೊಂದಬೇಕೆಂದೂ ಅವರ ಶರೀರವು ನಾಶವಾಗಬಾರದೆಂದೂ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನಿಗೂ, ಮಂದೇಹರಿಗೂ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧವಾಗುವುದು. ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರು ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಚಕವಾದ ಓಂಕಾರದಿಂದಲೂ, ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದಿಂದಲೂ ಆಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ ನೀರನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯರೂಪದಿಂದ ಚೆಲ್ಲುವರು. ಆ ನೀರು ವಜ್ರಾಯುಧವಾಗಿ ಆ ದುಷ್ಟರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು. (ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ದುಃಖಫಲರೂಪವಾದುದರಿಂದ ಶಾಪವೆಂದು

ಅಕ್ಷಯತ್ವಂ ಶರೀರಾಣಾಂ ಮರಣಂ ಚ ದಿನೇ ದಿನೇ |

ತತಸ್ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ತೈರ್ಯುದ್ಧಂ ಭವತ್ಯತ್ಯಂತದಾರುಣಂ || ೫೨ ||

ತತೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಸ್ತೋಯಂ ಸ್ತುಕ್ತಿಪಂತಿ ಮಹಾಮುನೇ |

ಓಂಕಾರಬ್ರಹ್ಮಸಂಯುಕ್ತ ಗಾಯತ್ರಾ ಚಾಭಿನುಂತ್ರಿತಂ || ೫೩ ||

ತೇನ ದಹ್ಯಂತಿ ತೇ ಪಾಪಾ ವಜ್ರೀ ಭೂತೇನ ನಾರಿಣಾ |

ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರೇ ಹೂಯತೇ ಯಾ ಸಮಂತ್ರಾ ಪ್ರಥಮಾಹುತಿಃ || ೫೪ ||

ಸೂರ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿಸ್ಸ ಹಸ್ತ್ರಾಂತುಸ್ತಯಾ ದೀಪ್ಯತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ |

ಓಂಕಾರೋ ಭಗವಾನ್ವಿಷ್ಣುಃ ತ್ರಿಧಾಮಾ ವಚಸಾಂ ಪತಿಃ || ೫೫ ||

ತದುಚ್ಚಾರಣತಸ್ತೇ ತು ವಿನಾಶಂ ಯಾಂತಿ ರಾಕ್ಷಸಾಃ |

ವೈಷ್ಣವೋಂಶಃ ಪರಃ ಸೂರ್ಯೋ ಯೋಂಶಜ್ಯೋರ್ತಿರಕಂಪ್ಲವಂ ||೫೬||

ಹೇಳಿದೆ. ದ್ವಿಜರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬದಾಗಿ ವೇದದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯು ಅರ್ಥವಾದರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ:—ರಕ್ಷಾಂ ಸಿಹ ವಾಪುರೋನುವಾಕೇತವೋಗ್ರ ಮತಿಷ್ಠಂತ ತಾ ಪ್ರಜಾಪತಿರ್ವರೇಣೋಪಾ ಮಂತ್ರಯತ ತಾನಿವರಮವೈಣೀತಾದಿತ್ಯೋನೋ ಯೋದ್ಧಾ ಇತಿತಾನ್ ಪ್ರಜಾಪತಿ ರಬ್ರವೀದ್ಯೋಧಯಧ್ವಂ” ಇತ್ಯಾದಿ)

೫೪-೫೬. ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ‘ ಸೂರ್ಯೋ ಜ್ಯೋತಿರ್ಜ್ಯೋರ್ತಿರಗ್ನಿ ಸ್ವಾಹಾ-ಅಗ್ನಿ ಜ್ಯೋರ್ತಿ ಜ್ಯೋರ್ತಿಸ್ಸೂರ್ಯಸ್ವಾಹಾ ’ ಎಂದು ಮಂತ್ರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮೊದಲನೆಯ ಆಹುತಿಯನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವರು. ಇದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿರುವನು. ಓಂಕಾರವು ಮಹಾಮಹಿಮೆ ನಾದ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಮುಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮ ವೇದಗಳ ಸ್ವರೂಪವಾದುದಾಗಿ

ಅಭಿಥಾಯಕ ಓಂಕಾರಸ್ತಸ್ಯ ಸ ಪ್ರೇರಕಃ ಪರಃ |

ತೇನ ತತ್ರೈರಿತಂ ಜ್ಯೋತಿರೋಂಕಾರೇಣಾತಿ ದೀಪ್ತಿತುತ್ || ೫೭ ||

ದಹತ್ಯಶೇಷರಕ್ಷಾಂ ಸಿ ಮಂದೇಹಾಖ್ಯಾನ್ಯಘಾಢಿ ನೈ |

ತಸ್ಮಾನ್ನೋಲ್ಲಂಘನಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಕರ್ಮಣಃ || ೫೮ ||

ಸ ಹಂತಿ ಸೂರ್ಯಂ ಸಂಧ್ಯಾಯಾ ನೋಪಾಸ್ತಿಂ ಕುರುತೇ ಹಿಯಃ |

ತತಃ ಪ್ರಯಾತಿ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೈರಭಿರಕ್ಷಿತಃ |

ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಿಭಿಶ್ಚೈವ ಜಗತಃ ಪಾಲನೋದ್ಯತಃ || ೫೯ ||

ಕಾಷ್ಠಾ ನಿಮೇಷಾ ದಶಪಂಚ ಚೈವ

ತ್ರಿಂಶಚ್ಚ ಕಾಷ್ಠಾಗಣಯೇತ್ಕಲಾಂ ತಾಂ |

ವೇದಾಧಿಪತಿಯಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಇದರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರು ನಾಶವಾಗುವರು. ಸೂರ್ಯನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶದಿಂದ ಅಂತರ್ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿರುವನು. ಓಂಕಾರವು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರೇರಣೆಮಾಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಓಂಕಾರದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವಾದ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸು ಮಂದೇಹರೆಂಬ ಪಾಪಸ್ವರೂಪರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಮಾಡಿಬಿಡುವುದು.

೫೮-೫೯. ಆದುದರಿಂದ ದ್ವಿಜರು ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಾರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು. ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಂಧ್ಯಾಕರ್ಮದಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾದ ಮಹಾ ಮಹಿಮನಾದ ಸೂರ್ಯನು ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಿ ಮುನಿಗಳೊಡನೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

೬೦-೬೧. ಹದಿನೈದು ನಿಮಿಷಗಳಿಗೆ ಕಾಷ್ಠವೆಂದೂ, ಮೂವತ್ತು ಕಾಷ್ಠಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕಲೆಯೆಂದೂ, ಮೂವತ್ತು ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವೆಂದೂ,

ತ್ರಿಂಶತ್ಕಲಾತ್ಮ್ಯವ ಭವೇನ್ಮುಹೂರ್ತಃ

ತ್ಯೈಸ್ತ್ರಿಂಶತಾರಾತ್ರೈಹನೀಸಮೇತ್ಯೈಃ

|| ೬೦ ||

ಹ್ರಾಸವ್ಯದ್ವೀ ತ್ವಹರ್ಭಾಗ್ಯೋದಿವಸಾನಾಂ ಯಥಾಕ್ರಮಂ |

ಸಂಧ್ಯಾ ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರಾ ವೈ ಹ್ರಾಸವ್ಯದ್ವೌ ಸಮಾ ಸ್ತೃತಾ

|| ೬೧ ||

ಲೇಖಾಪ್ರಭೃತ್ಯಥಾ ದಿತೈಃ ತ್ರಿಮುಹೂರ್ತ ಗತೇ ತು ವೈ |

ಪ್ರಾತಃ ಸ್ತೃತಃ ತತಃ ಕಾಲೋ ಧಾಗಸ್ತೃಹ್ನಸ್ವ ಪಂಚಮಃ

|| ೬೨ ||

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾತಸ್ತನಾತ್ಕಾಲಾತ್ ತ್ರಿಮುಹೂರ್ತಸ್ತು ಸಂಗಮಃ |

ಮಧ್ಯಾಹ್ನಸ್ತ್ರಿಮುಹೂರ್ತಸ್ತು ತಸ್ಮಾತ್ಕಾಲಾತ್ಸು ಸಂಗಮಾನ್

|| ೬೩ ||

ತಸ್ಮಾನ್ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನಿಕಾತ್ಕಾಲಾದಪರಾಹ್ನ ಇತಿ ಸ್ತೃತಃ |

ತ್ರಯ ಏವ ಮುಹೂರ್ತಾಸ್ತು ಕಾಲಭಾಗಃ ಸ್ತೃತೋ ಬುಧೈಃ

|| ೬೪ ||

ಅಪರಾಹ್ನೇ ವ್ಯತಿರೇತೇ ತು ಕಾಲಃ ಸಾಯಾಹ್ನ ಉಚ್ಯತೇ |

ದತಪಂಚಮುಹೂರ್ತಾವೈ ಮುಹೂರ್ತಾಸ್ತ್ರಯ ಏವ ಚ

|| ೬೫ ||

ಮೂವತ್ತು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಗೆ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ದಿನವೆಂದೂ ಅಳತೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವುದು. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಸಂಧ್ಯಾಲವು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರವಾಗಿರುವುದು.

೬೨-೬೫. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮೊದಲಾಗಿ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಹಗಲಿನ ಒಂದು ಭಾಗವು. ಆ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತವು ಸಂಗವಕಾಲವು. ಬಳಿಕ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಲವು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತವು ಅಪರಾಹ್ನಕಾಲವು, ಅಪರಾಹ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತಗಳು ಸಾಯಾಹ್ನವು. ಹೀಗೆ ಹಗಲಿನ ಹದಿನೈದು ಮುಹೂರ್ತಗಳನ್ನು ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತದ ಐದು ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವುದು.

ದಶಪಂಚಮುಹೂರ್ತಂ ವೈ ಅಹೋನ್ಯವತಂಸ್ಕೃತಂ ।

ವರ್ಧತೇಹೋ ಹ್ರಸತಿ ಚ ಅಯನೇ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರೇ ॥ ೬೬ ॥

ಅಹಸ್ತು ಗ್ರಸತೇ ರಾತ್ರಿಂ ರಾತ್ರಿಗ್ರಸತಿ ನಾಸರಂ ।

ಶರದ್ಧಸಂತಯೋರ್ನುರ್ದ್ಯೇ ವಿಷುವಂತು ವಿಭಾವ್ಯತೇ ॥ ೬೭ ॥

ತುಲಾನೋಷಗತೇ ಭಾನೌ ಸನುರಾತ್ರಿ ದಿನಂ ತು ತತ್ ।

ಕರ್ಕಟಾವಸ್ಥಿತೇ ಭಾನೌ ದಕ್ಷಿಣಾಯನನುಚ್ಯತೇ ॥ ೬೮ ॥

ಉತ್ತರಾಯಣನುಪ್ಸುಕ್ತಂ ಮಕರಸ್ಥೇ ದಿನಾಕರೇ ।

ತ್ರಿಂಶನ್ಮುಹೂರ್ತಂ ಕಥಿತಂ ಅಹೋರಾತ್ರಂ ತು ಯನ್ಮಯಾ
ತಾನಿ ಪಂಚದಶ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಕ್ಷ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ । ॥ ೬೯ ॥

ಮಾಸಃ ಪಕ್ಷದ್ವಯೇನೋಕ್ತೋ ದ್ವೌ ಮಾಸೌ ಚಾರ್ಕಜಾವೃತಃ

ಋತುತ್ರಯಂ ಚಾಪ್ಯಯನಂ ದ್ವೇಯನೇ ವರ್ಷಸಂಜ್ಞಿತೇ । ॥ ೭೦ ॥

೬೬-೬೮. ವಿಷುವತ್ಪಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಹದಿನೈದು ಮುಹೂರ್ತವಿರುವುದು.

ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರಾಯಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಗಳಾಗುತ್ತಿರುವುವು. ಶರದು, ತು ವಸಂತ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ತುಲಾ ಮೇಷ ರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯನು ಕಟಕ ರಾಶಿಗೆ ಬಂದಾಗ ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೂ, ಮಕರರಾಶಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಉತ್ತರಾಯಣವೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು.

೬೯-೭೦. ಮೂವತ್ತು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ

ಒಂದು ದಿನ. ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಿಗೊಂದು ಪಕ್ಷವು. ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಿಗೊಂದು ಮಾಸವು. ಎರಡು ಮಾಸಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಋತುವು. ಮೂರು ಋತುಗಳಿಗೊಂದು ಅಯನವು. ಎರಡು ಅಯನಗಳಿಗೊಂದು ವರ್ಷವು.

ಸಂವತ್ಸರಾದಯಃ ಸಂಚ ಚತುರ್ಮಾಸನಿಕಲ್ಪಿಣಾಃ

ನಿಷ್ಕರಗುಃ ಸರ್ವಕಾಲಸ್ಯ ಯುಗಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ |

|| ೨೦ ||

ಸಂವತ್ಸರಸ್ತು ಪ್ರಥಮೋ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪರಿವತ್ಸರಃ

ಇದ್ವತ್ಸರಸ್ತೃತೀಯಸ್ತು ಚತುರ್ಥಶ್ಚಾನುವತ್ಸರಃ |

ವತ್ಸರಃ ಸಂಚಮಶ್ಚಾತ್ರಕಾಲೋಽಯಂ ಯುಗಸಂಜ್ಞಿತಃ

|| ೨೧ ||

ಯಃ ಶ್ವೇತಸ್ಮೋತ್ತರೇ ಶೈಲಃ ಶೃಂಗವಾನಿತಿ ವಿಶ್ರುತಃ |

ತ್ರೀಣಿ ತಸ್ಯ ತು ಶೃಂಗಾಣಿ ಯೈರಸೌ ಶೃಂಗವಾನ್ ಸ್ಮೃತಃ

|| ೨೨ ||

೨೦-೨೧. ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದ ಅನಾವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗೆ ಚಾಂದ್ರಮಾಸ, ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳಿಗೆ ಸಾವನಮಾಸ, ಸೂರ್ಯನು ಒಂದು ರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ಸೌರಮಾಸ, ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಿರುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಾಸವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಮಾಸಗಳು. ಸಂವತ್ಸರ, ಪರಿವತ್ಸರ, ಇದ್ವತ್ಸರ, ಅನುವತ್ಸರ, ವತ್ಸರ ಎಂದು ಐದು ಬಗೆಯ ವರ್ಷಗಳು. ಈ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಯುಗವೆಂದು ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. (ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಪಾಡ್ಯಮಿಯ ದಿನ ಒಂದೇ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರಿರುವಾಗ ಸಂಕ್ರಮಣವಾದರೆ ಆ ದಿನ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಮಾಸಗಳೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುವು. ಆ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸೌರಮಾನದಿಂದ ಆರು ದಿನ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಚಾಂದ್ರಮಾನದಿಂದ ಆರು ದಿನ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಗಿರುವ ದೂರಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ವರ್ಷರೂಪವಾದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸೌರಮಾನದ ಅರವತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಳೂ, ಸಾವನದ ಅರವತ್ತೊಂದು ತಿಂಗಳೂ, ಚಾಂದ್ರಮಾನದ ಅರವತ್ತೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳೂ ಆಗುವುವು. ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಧಿಕಮಾಸಗಳಾಗುವುವು ಮತ್ತೆ ಅರನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದು.)

೨೨-೨೩. ಶ್ವೇತ ದ್ವೀಪದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗಪರ್ವತವಿರುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೂರು ಶಿಖರಗಳಿರುವುವು. ಇದರಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಶೃಂಗಪರ್ವತವೆಂದು ಹೆಸರು

ದಕ್ಷಿಣಂ ಚೋತ್ತರಂ ಚೈವ ಮಧ್ಯಮಂವೈಷುವಂ ತಥಾ |
 ಶರದ್ವಸಂತಯೋರ್ನುರ್ದ್ಯೇ ತದ್ಭಾನುಃ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ |
 ನೋಷಾದಾ ಚ ತುಲಾದಾ ಚ ಮೈತ್ರೇಯ ವಿಷುವಂಸ್ಕೃತಂ || ೨೪ ||

ತದಾ ತುಲ್ಯಮಹೋರಾತ್ರಂ ಕರೋತಿ ತಿಮಿರಾಪಹಃ |
 ದತಪಂಚಮೂರ್ತಂ ವೈ ತದೇತದಭಯಂ ಸ್ಕೃತಂ || ೨೫ ||

ಪ್ರಥಮೇ ಕೃತ್ತಿಕಾಭಾಗೇ ಯದಾ ಭಾಸ್ವಾನ್ ತದಾ ಶಶೀ |
 ವಿಶಾಖಾನಾಂ ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ಮುನೇ ತಿಷ್ಠತ್ಯಸಂಶಯಂ || ೨೬ ||

ವಿಶಾಖಾನಾಂ ಯದಾ ಸೂರ್ಯಶ್ಚರತ್ಯಂಶಂ ತೃತೀಯಕಂ |
 ತದಾ ಚಂದ್ರಂ ವಿಜಾನೀಯಾತ್ ಕೃತ್ತಿಕಾಶಿರಸಿ ಸ್ಥಿತಂ || ೨೭ ||

ತದೈವ ವಿಷುವಾಖ್ಯೋ ವೈ ಕಾಲಃ ಪುಣ್ಯೋಽಭಿಧೀಯತೇ |
 ತದಾ ದಾನಾನಿ ದೇಯಾನಿ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಯತಾತ್ಮಭಿಃ || ೨೮ ||

ಬಂದಿರುವುದು. ಆ ಶಿಖರಗಳು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲೊಂದು, ಉತ್ತರದಲ್ಲೊಂದು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಇರುವುವು. ನಡುವೆ ಇರುವ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ವಿಷುವನೆಂದುಹೆಸರು. ಶರದ್ವಸಂತು, ವಸಂತರುತುಗಳ ನಡುವೆ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಷ, ತುಲಾ ಮಾಸಗಳ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಶಿಖರವನ್ನು ಸೇರುವನು. ಅದೇ ಕಾಲವನ್ನು ವಿಷುವತ್ತುಣ್ಣು ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆಗ ಸೂರ್ಯನು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹದಿನೈದು ಮುಹೂರ್ತಗಳಿರುವಂತೆ ಮಾಡುವನು.

೨೬-೨೮. ಮೈತ್ರೇಯ ಮುನಿಯೇ! ಸೂರ್ಯನು ಕೃತ್ತಿಕಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಮೊದಲನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಚಂದ್ರನು ವಿಶಾಖಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸೂರ್ಯನು ವಿಶಾಖಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಚಂದ್ರನು ಕೃತ್ತಿಕಾ ನಕ್ಷತ್ರದ ಪ್ರಥಮ ಪಾದದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆಗ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಗೆ ಆರು ರಾಶಿಗಳ ಅಂತರವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕಾಲವನ್ನು ಮಹಾವಿಷುವತ್ತುಣ್ಣುಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ,

ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಃ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಮುಖಮೇತತ್ತು ದಾನಜಂ ।

ದತ್ತದಾನಸ್ತು ವಿಷುವೇ ಕೃತಕೃತ್ಯೋಃಭಿಜಾಯತೇ

|| ೭೯ ||

ಅಹೋರಾತ್ರಾರ್ಥಮಾಸೌ ತು ಕಲಾ ಕಾಷ್ಠಾಃ ಕ್ಷಣಾಸ್ತಥಾ ।

ಪೌರ್ಣಮಾಸೀ ತಥಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಅಮಾನಾಸ್ಯಾ ತಥೈವ ಚ |

ಸಿನೀವಾಲೀ ಕುಹೂಶ್ಚೈವ ರಾಕಾ ಚಾನುಮತಿಸ್ತಥಾ

|| ೮೦ ||

ತಪಸ್ತಪಸ್ಯೌ ಮಧುಮಾಧವೌ ಚ

ಶುಕ್ರಃ ಶುಚಿಶ್ಚಾಯನಮುತ್ತರಂ ಸ್ಯಾತ್ |

ನಭೋ ನಭಸ್ಯಾಚ ಇಷ ಸ್ತಥೋರ್ಜಃ

ಸಹಃ ಸಹಸ್ಯಾನಿತಿ ದಕ್ಷಿಣಂ ಸ್ಯಾತ್

|| ೮೧ ||

ಲೋಕಾಲೋಕಸ್ತು ಯಃ ಶೈಲಃ ಪ್ರಾಗುಕ್ತೋ ಭವತೋಮಯಾ ।

ಲೋಕಪಾಲಾಸ್ತು ಚತ್ವಾರಸ್ತತ್ರ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಸುವ್ರತಾಃ

|| ೮೨ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಕಾಲವು ಪಿತೃಗಳಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ತೆರೆದ ಬಾಯಂತಿರುವುದು. ಈ ಮಹಾ ವಿಷುವತ್ಪುಣ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಿದವರು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವರು.

೮೦-೮೧. ಯಾಗಾದಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅಹಸ್ಸು, ರಾತ್ರಿ, ಅರ್ಧಮಾಸ, ಕಲಾ, ಕಾಷ್ಠಾ, ಕ್ಷಣ, ಪೌರ್ಣಮಾ, ಅಮಾನಾಸ್ಯಾ, ಸಿನೀವಾಲೀ, ಕುಹೂ, ರಾಕಾ, ಅನುಮತಿ ಎಂಬ ಕಾಲಭೇದಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮಾಘ, ಪಾಲ್ಕುಣ, ಚೈತ್ರ, ವೈಶಾಖ, ಜೇಷ್ಠ, ಆಷಾಢ ಮಾಸಗಳು ಉತ್ತರಾಯಣವೆಂದೂ, ಶ್ರಾವಣ, ಭಾದ್ರಪದ, ಆಶ್ವಯುಜ, ಕಾರ್ತೀಕ, ಮಾರ್ಗಶಿರ, ಪುಷ್ಯ ಮಾಸಗಳು ದಕ್ಷಿಣಾಯನವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೮೨-೮೪. ಹಿಂದೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಲೋಕಾ ಲೋಕಪವರ್ತದಲ್ಲಿ ಸುಧನ್ವ, ಶಂಖಪಾಲ, ಹಿರಣ್ಯರೋಮ, ಕೇತುಮಾನ್, ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಲೋಕಪಾಲಕರು

ಸುಧನ್ನಾ ಶಂಖಪಾಶ್ಚೈವ ಕರ್ದಮಸ್ಯಾತ್ಕಜೌ ದ್ವಿಜ |

ಹಿರಣ್ಯರೋಮಾ ಚೈವಾನ್ಯಶ್ಚ ತುರ್ಭಃ ಕೇತು ಮಾನಪಿ || ೮೩ ||

ನಿದ್ವಂದ್ವಾ ನಿರಭೀಮಾನಾ ನಿಸ್ತಂದ್ರಾ ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹಾಃ |

ಲೋಕಸಾಲಾಃ ಸ್ಥಿತಾಹ್ಯೇತಾಃ ಲೋಕಾಲೋಕೇ ಚತುರ್ದಿಶಂ || ೮೪ ||

ಉತ್ತರಂ ಯದಗಸ್ತ್ಯಸ್ಯ ಅಜನೀಧ್ಯಾಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಂ |

ಪಿತೃಯಾನಃ ಸ ವೈ ಸಂಥಾ ವೈಶ್ವಾನರಸಥಾದ್ಭುಃ || ೮೫ ||

ತತ್ರಾಸತೇ ಮಹಾತ್ಮಾನ ಋಷಯೋ ಯೇಗ್ನಿಹೋತ್ರಿಣಃ |

ಭೂತಾರಂಭಕೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಂಸಂತೋಃ ಋತ್ವಿಗುದ್ಯತಾಃ |

ಪ್ರಾರಭಂತೇ ಲೋಕಕಾಮಾಃ ತೇಷಾಂ ಸಂಥಾಃ ಸದಕ್ಷಿಣಃ || ೮೬ ||

ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವರು. ಇವರು ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವ ರಹಿತರಾಗಿಯೂ ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದವರಾಗಿಯೂ ಆಲಸ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವರಾಗಿಯೂ ಇರುವರು.

೮೫. ಆಗಸ್ತ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅಜವೀದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಇರುವ ವೈಶ್ವಾನರ ವೀಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೃಗವೀಧಿಯೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಪಿತೃಯಾನ ಮಾರ್ಗ ವೆನಿಸುವುದು. (ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರ, ಮಧ್ಯಮ, ದಕ್ಷಿಣ ಎಂಬ ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಜಭವ, ಐರಾವತ, ವೈಶ್ವಾನರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿ ನಿಂದ ಇರುವುವು. ಅಶ್ವಿನಿ ನೊದಲಾಗಿ ಮೂರು ಮೂರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾಗವೀಧಿ, ಗಜವೀಧಿ ಐರಾವತವೀಧಿ, ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗಗಳು. ಮುಖಾದಿಯಾಗಿ ಮೂರು ಮೂರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಮಧ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರ್ಷವೀಧಿ, ಗೋವೀಧಿ, ಜರಪ್ಲವೀಧಿ ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗಗಳು. ಮೂಲಾದಿಯಾಗಿ ಮೂರು ಮೂರು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಜವೀಧಿ, ಮೃಗವೀಧಿ, ವೈಶ್ವಾನರ ವೀಧಿ ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗಗಳು.)

೮೬-೮೯. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದವರೂ ವೇದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ

ಚಲಿತಂ ತೇ ಪುನರ್ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ಥಾಪಯಂತಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ |
 ಸಂತತ್ಯಾ ತಸಸಾ ಚೈವ ಮರ್ಯಾದಾಭಿ ಶ್ರುತೇನ ಚ || ೮೭ ||
 ಜಾಯಮಾನಾಸ್ತು ಪೂರ್ವೇ ತೇ ಸಕ್ಷಿಮಾನಾಂ ಗೃಹೇಷು ವೈ |
 ಸಕ್ಷಿಮಾಶ್ಚೈವ ಪೂರ್ವೇಷಾಂ ಜಾಯಂತೇ ನಿಧನೇಷ್ವಹ || ೮೮ ||
 ಏವಮಾವರ್ತಮಾನಾಸ್ತೇ ತಿಷ್ಠಂತ್ಯಾ ಭೂತಸಂಪ್ಲವಂ |
 ಸನಿತುರ್ದಕ್ಷಿಣಂ ಮಾರ್ಗಂ ಶ್ರುತಾ ಹ್ಯಾಚಂದ್ರತಾರಕಂ || ೮೯ ||
 ನಾಗವೀಧ್ಯುತ್ತರಂ ಯಚ್ಚೈ ಸಪ್ತರ್ಷಿಭ್ಯಶ್ಚ ದಕ್ಷಿಣಂ |
 ಉತ್ತರಃ ಸನಿತುಃ ಪಂಥಾ ದೇವಯಾನಸ್ತು ಸ ಸ್ಮೃತಃ || ೯೦ ||
 ತತ್ರ ತೇ ವಶಿನಃ ಸಿದ್ಧಾ ವಿಮುಲಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ |
 ಸಂತತಿಂ ತೇ ಜುಗುಪ್ಸಂತಿ ತಸ್ಮಾನ್ಮೃತ್ಯುರ್ಜಿತಶ್ಚ ತೈಃ || ೯೧ ||

ಮಾಡಿದ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳಾಗಿ ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯ ದಲ್ಲಾಸಕ್ತರಾದವರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಯಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವರು. ಅವರು ವ್ರತಿ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಟ್ಟುಕೋದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ, ವೇದವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಸಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಕ್ಕಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಹೀಗೆಯೇ ಅವರು ಸೂರ್ಯನ ದಕ್ಷಿಣದ ಧೂಮಾದಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತ ಪ್ರಳಯ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಅಂದರೆ ಚಂದ್ರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿರುವವರೆಗೂ ಇರುತ್ತಿರುವರು.

೯೦-೯೨. ನಾಗವೀಧಿಗೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಮಾರ್ಗವು ದೇವಯಾನ ಮಾರ್ಗವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧರೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಜಯಿಸಿದವರಾಗಿ ಊರ್ಧ್ವ

ಅಷ್ಟಾಶೀತಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಯತೀನಾಮೂರ್ಧ್ವರೇತಸಾಂ |
 ಉದಕ್ಪಂಥಾನಮರ್ಯಮ್ಲ ಸ್ತ್ರೀತಾನ್ಯಾ ಭೂತಸಂಪ್ಲನಾತ್ || ೯೧ ||

ತೇನಸಂಪ್ರಯೋಗಾಲೋಭಸ್ಯ ಮೈಥುನಸ್ಯ ಚ ವರ್ಜನಾತ್ |
 ಇಚ್ಛಾ ದ್ವೇಷಾಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಚ ಭೂತಾರಂಭವಿವರ್ಜನಾತ್ || ೯೨ ||

ಪುನಶ್ಚಾ ಕಾನುಸಂಯೋಗಾಚ್ಛಬ್ದಾದೋಷದರ್ಶನಾತ್ |
 ಇತ್ಯೇಭಿಃ ಕಾರಣೈಃ ಶುದ್ಧಾಸ್ತೇನೈವ ತತ್ತ್ವಂ ಹಿ ಭೇದಿಣಿ || ೯೩ ||

ಆಭೂತಸಂಪ್ಲವಂಸ್ಥಾನಮನ್ಯುತತ್ತ್ವಂ ವಿಭಾವ್ಯತೇ |
 ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲೋಯಮಪುನರ್ಮಾರ ಉಚ್ಯತೇ || ೯೪ ||

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಶ್ಚಮೇಧಾಭ್ಯಾಂ ಪಾಪಪುಣ್ಯಕೃತೋ ವಿಧಿಃ |
 ಆಭೂತಸಂಪ್ಲನಾಂತಂ ತತ್ಪಲಮುಕ್ತಂ ತಯೋರ್ದ್ವಿಜ || ೯೫ ||

ಯಾವನ್ನಾತ್ರಪ್ರದೇಶೇ ತು ಮೈತ್ರೇಯಾವಸ್ಥಿತೋ ಧ್ರುವಃ |
 ಪ್ಲವಯಮಾಯಾತಿ ತಾವತ್ಪು ಭೂಮೇರಾಭೂತಸಂಪ್ಲನಾತ್ || ೯೬ ||

ರೇತಸ್ಸುಗಳಾದ ಎಂಬತ್ತಿಂಟು ಸಾವಿರ ಮುನಿಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗ ವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲು ಮುಗಿವವರೆಗೆ ಇರುವರು.

೯೩-೯೪. ಅವರು ಅತ್ಯಾಸೆಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ, ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಗವಿಲ್ಲವೆ ವೇಕ್ಯ ಕನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಇಚ್ಛಾದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೌನವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ನಿವೃತ್ತಿಧರ್ಮ ವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಶುದ್ಧರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆವರು. ಇವರಿಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕವೂ ಲಯವಾಗುವುದು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಅವರು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವರು. ಅದು ಕ್ರಮಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನವು.

೯೬-೯೭ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೂ, ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಒರುವ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಬ್ರಹ್ಮನ ಹಗಲು ಕೊನೆಯಾಗುವವ ರೆಗೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಧ್ರುವನು ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವನೋ ಆ ಸ್ಥಳವೂ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಪ್ರಳಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುವುದು.

ಉದ್ಯೋಗೇತ್ತರಮೃಷಿಭ್ಯಸ್ತು ಧೃವೋ ಯತ್ರ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |
 ಏತದ್ವಿಷ್ಣುಪದಂ ದಿವ್ಯಂ ತೃತೀಯಂ ವ್ಯೋಮ್ನಿ ಭಾಸ್ವರಂ || ೯೮ ||

ನಿರ್ಧೂತದೋಷ ಸಂಕಾನಾಂ ಯತೀನಾಂ ಸಂಯತಾತ್ಮನಾಂ |
 ಸ್ಥಾನಂ ತತ್ಪರಮಂ ವಿಸ್ತೃ ಪಾಪಪುಣ್ಯಪರಿಕ್ಷಯೇ || ೯೯ ||

ಅಪುಣ್ಯಪುಣ್ಯೋಪರಮೇ ಕ್ಷೀಣಾಶೇಷಾಪ್ತಿ ಹೇತವಃ |
 ಯತ್ರ ಗತ್ವಾ ನ ಶೋಚಂತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೧೦೦ ||

ಧರ್ಮಧೃವಾದ್ಯಾಸ್ತಿಷ್ಠಂತಿ ಯತ್ರ ನೈ ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿಣಃ |
 ತತ್ಸಾಷ್ಟ್ಯೋರ್ವತ್ಪನ್ನಯೋಗೇದ್ಭಾಸ್ವದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೧೦೧ ||

ಯಶ್ಚೋತಮೇತತ್ಪ್ರೋತಂ ಚ ಯದ್ಭೂತಂ ಸಚರಾಚರಂ |
 ಭಾವ್ಯಂ ಚ ವಿಶ್ವಂ ಮೃತ್ರೇಯ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ || ೧೦೨ ||

೯೮-೧೦೦. ಸಪ್ತರ್ಷಿ ಮಂಡಲದಿಂದ ಮೇಲು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಧೃವನಿರುವ ವಿಷ್ಣುಪದವೆಂಬ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮೂರನೆಯ ಸ್ಥಾನವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ನಾಶದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತರಾದ ಯತಿಗಳು ವಾಸಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುವುದು. ಅವರು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ನಾಶದಿಂದ ಪುನರ್ಜನ್ಮವಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದಿರುವರು. ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮ ಪದವು.

೧೦೧-೧೦೨. ಧರ್ಮ, ಧೃವ ಮುಂತಾದವರು ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಏಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಯೋಗಾಂಗವಾದ ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವರೋ ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವು. ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಚರಾಚರ ಪ್ರಸಂಚವು ಓತ ಪ್ರೋತವಾಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವು.

ದಿವೀನಚಕ್ಷುರಾತತಂ ವಿತತಂ ಯನ್ಮಹಾತ್ಮನಾಂ ।

ವಿವೇಕಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಂ ಚ ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃ ಪರಮಂ ಪದಂ ॥ ೧೦೩ ॥

ಯಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತೋ ಭಾಸ್ವಾನ್ ಮೇಧೀಭೂತಃ ಸ್ವಯಂ ಧ್ರುವಃ ।

ಧ್ರುವೇ ಚ ಸರ್ವಜ್ಯೋತಿರಂಷಿ ಜ್ಯೋತಿತ್ವಂಭೋನುಚೋ ದ್ವಿಜ ॥೧೦೪॥

ಮೇಘೇಷು ಸಂತತಾ ವೃಷ್ಟಿಃ ವೃಷ್ಟೇಃ ಸೃಷ್ಟೇಶ್ಚ ಪೋಷಣಂ ।

ಅಪ್ಪಾಯನಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇವಾದೀನಾಂ ಮಹಾಮುನೇ ॥ ೧೦೫ ॥

ತತಶ್ಚಾಜ್ಯಾಹುತಿರ್ದ್ವಾರಾ ಪೋಷಿತಾಸ್ತೇ ಹವಿರ್ಭುಜಃ ।

ಸೃಷ್ಟೇಃ ಕಾರಣತಾಂ ಯಾಂತಿ ಭೂತಾನಾಂ ಸ್ಥಿತಯೇ ಪುನಃ ॥ ೧೦೬ ॥

ಏವಮೇತತ್ಪದಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ತೃತೀಯನುಮಲಾತ್ಮಕಂ ।

ಅಧಾರಭೂತಂ ಲೋಕಾನಾಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ವೃದ್ಧಿಕಾರಣಂ ॥ ೧೦೭ ॥

೧೦೩. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವ ಸೂರ್ಯರೂಪವಾದ ಕಣ್ಣಿನಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ವಿವೇಕರೂಪವಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದ, ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ನಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಅಳತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದುದೆಂಬದಾಗಿ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನವೇ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವು. ಇದು “ತದ್ವಿಷ್ಣೋಃಪರಮಂ ಪದಂ” ಎಂಬ ಎರಡು ಮಂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥಾನುವಾದವು.

೧೦೪-೧೦೭. ಸೂರ್ಯನು ಯಾವ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರದಲ್ಲಿರುವನೋ ಆ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಧ್ರುವಮಂಡಲವು ಮೇಟೆಯ ಕಂಬದಂತಿರುವುದು. ಅದಾದರಿಂದ ಧ್ರುವಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಇರುವುದು. ಆ ತೇಜಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳಿರುವುವು. ಮೇಘಗಳಿಂದ ಮಳೆಯಾಗುವುದು. ಮಳೆಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಪಂಚದ ವೋಷಣೆಯೂ ದೇವತೆಗಳ ತೃಪ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಶುಷ್ಕವನ್ನು ಹೋಮಮಾಡುವುದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಗೊಂಡ ದೇವತೆಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಗೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೂ ಕಾರಣರಾಗಿರುವರು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂರನೆಯ ಸ್ಥಾನವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಶ್ರಯವಾದುದಾಗಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.

ತತಃ ಪ್ರಭವತಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸರ್ವಸಾಪಹರಾ ಸರಿತ್ |

ಗಂಗಾ ವೇನಾಂಗನಾಂಗಾನಾಮನುಲೇಪನಸಿಂಜರಾ || ೧೦೮ ||

ನಾಮುಪಾದಾಂಬುಜಾಂ ಗುಣೈ ನಖಸ್ರೋತೋ ವಿನಿರ್ಗತಾಂ |

ವಿಪ್ಲೋಃ ಬಿಭರ್ತಿ ಯಾಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಶಿರಸಾಹರ್ನಿಶಂ ಧ್ರುವಃ || ೧೦೯ ||

ತತಃ ಸಪ್ತರ್ಷಯೋ ಯಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಾಣಾಯಾನಮಪರಾಯಣಾಃ |

ತಿಷ್ಠಂತಿ ವೀಚಿನಾಲಾಭಿರೂಹ್ಯಮಾನಜಟಾ ಜಲೇ || ೧೧೦ ||

ನಾರ್ಯೋಘೈಃ ಸಂತಪ್ತೈರ್ಯಸ್ಯಾಃ ಸ್ಲಾವಿತಂ ಶಶಿನುಂಡಲಂ |

ಭೂಯೋಧಿಕತಮಾಂ ಕಾಂತಿಂ ವಹತ್ಯೇತದಹಃ ಕ್ಷಮೇ || ೧೧೧ ||

ನೇರುಪ್ರಪ್ತೇ ಪತಿತ್ವೋಚ್ಚೈಃ ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾ ಶಶಿನುಂಡಲಾತ್ |

ಜಗತಃ ಸಾವನಾರ್ಥಾಯ ಯಾ ಪ್ರಯಾತಿ ಚತುರ್ದಿಶಂ || ೧೧೨ ||

೧೦೮. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ವೈತ್ರೇಯನೇ! ಆ ವಿಷ್ಣು ಸದದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರ ಮಾಡಿದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದದಿಂದ ಒಡೆದ ಬ್ರಂಹ್ಮಾಂಡವ ರಂದ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವ ಗಂಗೆಯು ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಜಲಕೇಳ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರ ಮೈಗೆ ಬಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಕೇಸರಿಯು ಗಂಧವು ನೀರಿಗೆ ಸೇರಿದುದರಿಂದ ಪಿಂಗಳವರ್ಣವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಹರಿದು ಬರುತ್ತಿರುವುದು.

೧೦೯-೧೧೨. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಎಡಗಾಲಿನ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಗುರಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ಆ ಗಂಗಾಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಧ್ರುವನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವನು. ಆಮೇಲೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಆ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನ ಅಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜಟೆಗಳನ್ನು ಇತ್ತತ್ತ ಚಲಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಲ್ಲಾ ಸಕ್ರರಾಗಿ ಅಘಮರ್ಷಣ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಸಂತತವಾದ ಆ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವು ನೆನೆದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು ಆ ಪ್ರವಾಹವು ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಿಂದ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಈ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದು.

ಸೀತಾ ಚಾಲಕನಂದಾ ಚ ಚಕ್ಷುರ್ಭದ್ರಾ ಚ ಸಂಸ್ಥಿತಾ |
ಏಕೈವ ಯಾ ಚತುರ್ಭೇದಾ ದಿಗ್ಭೇದ ಗತಿಲಕ್ಷಣಾ || ೧೧೩ ||

ಭೇದಂ ಚಾಲಕನಂದಾಖ್ಯಂ ಯಸ್ಯಾಃ ಶರ್ವೋಽಪಿ ದಕ್ಷಿಣಂ |
ದಧಾರ ಶಿರಸಾ ಪ್ರೀತ್ಯಾ ವರ್ಷಾಣಾಮಧಿಕಂ ಶತಂ || ೧೧೪ ||

ಶಂಭೋರ್ಜಟಾಕಲಾಪಾಚ್ಚ ವಿನಿಷ್ಕ್ರಾಂತಾಸ್ಥಿ ಶರ್ಕರಾಃ |
ಸ್ಲಾವಯಿತ್ವಾ ದಿವಂ ನಿನ್ಯೇ ಯಾ ಸಾಸಾನ್ಸಗರಾತ್ಮಜಾನ್ || ೧೧೫ ||

ಸ್ನಾತಸ್ಯ ಸಲಿಲೇ ಯಸ್ಯಾಃ ಸದ್ಯಃ ಪಾಪಂ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ |
ಅಪೂರ್ವಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಶ್ಚ ಸದ್ಯೋ ಮೈತ್ರೇಯ ಜಾಯತೇ || ೧೧೬ ||

ದತ್ತಾಃ ಪಿತೃಭ್ಯೋ ಯತ್ರಾಪಃ ತನಯೈಃ ಶ್ರದ್ಧಯಾನ್ವಿತೈಃ |
ಸಮಾಶತಂ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ತೃಪ್ತಿಂ ಮೈತ್ರೇಯ ದುರ್ಲಭಾಂ || ೧೧೭ ||

೧೧೩-೧೧೫. ಒಂದೇ ಆದ ಗಂಗೆಯು ಪೂರ್ವಾದಿ ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೂ ಹರಿಯುವಾಗ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೀತಾ, ಅಲಕನಂದಾ, ಚಕ್ಷು, ಭದ್ರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹರಿಯುವ ಅಲಕನಂದೆಯನ್ನು ಶಿವನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದನು. ಶಿವನ ಜಟಾಸಮೂಹದಿಂದ ಹೊರಟ ಗಂಗೆಯು ಪಾಪಿಗಳಾದ ಸಗರ ಪುತ್ರರ ಮೂಲೆಯು ಚೂರುಗಳನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳು.

೧೧೬-೧೧೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಆ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪುಣ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಜನರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ, ರಾಜರೂ ಗಂಗೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ಪುರುಷ

ಯಸ್ಯಾಮಿಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾಯಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞೇಶಂ ಪುರುಷೋತ್ತಮಂ ।

ದ್ವಿಜ ಭೂಪಾಃ ಪರಾ ನೃದ್ಧಿಮನಾಪುರ್ದಿವಿ ಚೇಹ ಚ ॥ ೧೧೮ ॥

ಸ್ನಾನಾದ್ವಿಧೂತಪಾಪಾಶ್ಚ ಯಜ್ಞಲೇ ಯತಯಸ್ತಥಾ ।

ಕೇಶವಾಸಕ್ತಮನಸಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾನಿರ್ವಾಣಮುತ್ತಮಂ ॥ ೧೧೯ ॥

ಶ್ರುತಾಭಿಲಷಿತಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಪೀತಾವಗಾಹಿತಾ ।

ಯಾ ಪಾನಯತಿ ಭೂತಾನಿ ಕೀರ್ತಿತಾ ಚ ದಿನೇ ದಿನೇ ॥ ೧೨೦ ॥

ಗಂಗಾ ಗಂಗೇತಿ ಯೈರ್ನಾಮ ಯೋಜನಾನಾಂ ಶತೇಷ್ವಪಿ ।

ಸ್ಥಿತೈರುಚ್ಚಾರಿತಂ ಹಂತಿ ಪಾಪಂ ಜನ್ಮತ್ರಯಾರ್ಜಿತಂ ॥ ೧೨೧ ॥

ನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸುಖವನ್ನೂ ಪಡೆದರು.

೧೧೯-೧೨೦. ಆ ಗಂಗೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಯತಿಗಳು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟವರಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ಗಂಗೆಯು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿದವರು, ತನ್ನನ್ನು ಆವೇಕ್ಷಿಸಿದವರು, ಮುಟ್ಟಿದವರು, ನೋಡಿದವರು, ಕುಡಿದವರು, ಸ್ನಾನಮಾಡಿದವರು ಇವರುಗಳ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು.

೧೨೧. ನೂರು ಯೋಜನ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗಂಗೆಯು ಗಂಗಾ! ಗಂಗಾ !! ಎಂದು ತನ್ನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಿದವರ ಮೂರು ಜನ್ಮಗಳ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ನಾಶ ಮಾಡುವುದು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೮]

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣಂ

ಯುತಃ ಸಾ ಪಾವನಾಯಾಲಂ ತ್ರಯಾಣಾಂ ಜಗತಾಮಪಿ ।

ಸಮುದ್ವಿಷ್ಣುತಾ ಪರಂ ತತ್ತು ತೃತೀಯಂ ಭಗವತ್ಪದಂ

॥ ೧೨೨ ॥

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಅಷ್ಟನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೧೨೨. ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶುದ್ಧಮಾಡುವ ಗಂಗೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತೋ ಅದೇ ಮೂರನೆಯದಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಮಪದವೆಂಬ ಸ್ಥಾನವು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಶ್ರೀಃ

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ನನಮೋಲಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ತಾರಾಮಯಂ ಭಗವತಃ ಶಿಶುಮಾರಾಕೃತಿ ಪ್ರಭೋಃ |

ದಿವಿ ರೂಪಂ ಹರೀರ್ಯತ್ತು ತಸ್ಯ ಪುಚ್ಛೇ ಸ್ಥಿತೋ ಧ್ರುವಃ || ೧ ||

ಸೈಷ ಭ್ರಮನ್ ಭ್ರಾಮಯತಿ ಚಂದ್ರಾದಿತಾದಿಕಾನ್ ಗ್ರಹಾನ್ |

ಭ್ರಮಂತಮನು ತಂ ಯಾಂತಿ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ಚ ಚಕ್ರವತ್ || ೨ ||

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಮಸೌ ತಾರಾ ನಕ್ಷತ್ರಾಣಿ ಗ್ರಹೈಸ್ಸಹ |

ವಾತಾನೀಕಮಯೈರ್ಬಂಧೈಃ ಧ್ರುವೇ ಬದ್ಧಾನಿ ತಾನಿ ವೈ || ೩ ||

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧-೪. ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗುಂಪು ಉಡು ಅಥವಾ ಹೆಂಟಿಗೊದ್ದದ ಆಕಾರವಾಗಿ ಬಾಲವು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಕಾರವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅದರ ತುದಿಯು ಎದ್ದು ನಿಂತಿರಲು ಆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ರುವ ನಕ್ಷತ್ರವು ಇರುವುದು. ಆ ಶಿಶುಮಾರಾಕೃತಿಯ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗುಂಪು ಭಗವಂತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೂ, ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ತಾರೆಗಳೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ, ಗ್ರಹಗಳೂ, ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಧ್ರುವಕ್ಕೆ ಸಂಭಂಧಿಸಿರುವುವು. ಧ್ರುವನಕ್ಷತ್ರವು ಶಿಶುಮಾರ ಚಕ್ರವಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡು

ಶಿಂಶುಮಾರಾಕೃತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಯದ್ರೂಪಂ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ದಿವಿ ।
 ನಾರಾಯಣೋಽಯನಂ ಧಾಮ್ನಾಂ ತಸ್ಯಾಧಾರಃ ಸ್ವಯಂ ಹೃದಿ || ೪ ||

ಉತ್ತಾನಪಾದಪುತ್ರಸ್ತು ತಮಾರಾಧ್ಯ ಜಗತ್ಪತಿಂ ।
 ಸತಾರಾ ಶಿಂಶುಮಾರಸ್ಯ ಧ್ರುವಃ ಪುಚ್ಛೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ || ೫ ||

ಆಧಾರಃ ಶಿಂಶುಮಾರಸ್ಯ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷೋ ಜನಾರ್ದನಃ ।
 ಧ್ರುವಸ್ಯ ಶಿಂಶುಮಾರಶ್ಚ ಧ್ರುವೇ ಭಾನುರ್ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ || ೬ ||

ತದಾಧಾರಂ ಜಗಚ್ಛೇದಂ ಸದೇವಾಸುಗಮಾನುಷಂ ।
 ಯೇನ ವಿಪ್ರ ವಿಧಾನೇನ ತನ್ಮನ್ಯುಕಮನಾಃ ಶೃಣು || ೭ ||

ವಿವಸ್ತಾನಷ್ಟಭಿನಾಸೈಃ ಆದಾಯಾಪೋ ರಸಾನ್ನಿತಾಃ ।
 ವರ್ಷತ್ಯೇವ ತತಶ್ಚಾನ್ನಮನ್ನಾದಸ್ಯಖಿಲಂ ಜಗತ್ || ೮ ||

ತಾನೂ ತಿರುಗುತ್ತ ಇತರ ಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷೀ ರೂಪವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪವಾದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಗೂ ಶಿಂಶುಮಾರ ರೂಪದ ನಡುವೆ ಇರುವ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು.

೫-೭ ಉತ್ತಾನಪಾದರಾಯನ ಮಗನಾದ ಧ್ರುವನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ತಾರಾಮಯವಾದ ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರದ ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರ ರೂಪವಾಗಿರುವನು. ಆ ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಸರ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಶ್ರಯನು. ಶಿಂಶುಮಾರವು ಧ್ರುವನಿಗೂ, ಧ್ರುವನು ಸೂರ್ಯನಿಗೂ, ಸೂರ್ಯನು ದೇವಾಸುರ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಆಶ್ರಯರಾಗಿರುವರು.

೮. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಕೇಳು. ಸೂರ್ಯನು ಎಂಟು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ನೀರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವನು. ಅವರಿಂದ ಅನ್ನವೂ, ಅನ್ನದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

ವಿವಸ್ವಾನಂಶುಭಿಃ ತೀಕ್ಷ್ಣೈರಾದಾಯ ಜಗತ್ಪೋ ಜಲಂ |
 ಸೋಮೇ ಮುಂಚತ್ಯಥೇಂದುಶ್ಚ ವಾಯುನಾಡೀಮಯೈರ್ದ್ವಿಜ || ೯ ||

ನಾಲೈರ್ವಿಕ್ಷಿಪತೇಃಭ್ರೇಷು ಧೂಮಾಗ್ನಿನಿಲಮೂರ್ತಿಸು |
 ನ ಭ್ರಶ್ಯಂತಿ ಯತಸ್ತೇಭ್ಯೋ ಜಲಾನ್ಯಭ್ರಾಣೆ ತಾನ್ಯತಃ || ೧೦ ||

ಅಭ್ರಸ್ಥಾಃ ಪ್ರಪತಂತ್ಯಾಪೋ ವಾಯುನಾ ಸಮುದೀರಿತಾಃ |
 ಸಂಸ್ಕಾರಂ ಕಾಲಜನಿತಂ ವೈತ್ರೇಯಾಸಾದ್ಯ ನಿರ್ಮಲಾಃ || ೧೧ ||

ಸರಿತ್ಸಮುದ್ರಭೌಮಾಸ್ತು ತಥಾಪಃ ಪ್ರಾಣಿಸಂಭವಾಃ |
 ಚತುಃ ಪ್ರಕಾರಾ ಭಗವಾನ್ ಆಧತ್ತೇ ಸನಿತಾ ಮುನೇ || ೧೨ ||

ಆಕಾಶಗಂಗಾಸಲಿಲಂ ತಥಾದಾಯ ಗಭಸ್ತಿಮಾನ್ |
 ಅನಭ್ರಗತಮೇವೋವ್ಯಾಫಂ ಸದ್ಯಃ ಕ್ಷಿಪತಿ ರಶ್ಮಿಭಿಃ || ೧೩ ||

ತಸ್ಯ ಸಂಸ್ಪರ್ಶನಿರ್ಧೂತ ಪಾಪಪಂಕೋ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |
 ನ ಯಾತಿ ನರಕಂ ಮರ್ತ್ಯೋ ದಿವ್ಯಂ ಸ್ನಾನಂ ಹಿ ತತ್ಸತ್ಪುತಂ || ೧೪ ||

೯-೧೧. ಸೂರ್ಯನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರನಿಗೆಕೊಡುವನು, ಚಂದ್ರನು ವಾಯು ನಾಡೀರೂಪವಾದ ನಾಳಗಳಿಂದ ಹೊಗೆ, ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿಗಳ ರೂಪವಾದ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಆ ನೀರನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಆ ನೀರು ಮೇಘಗಳಿಂದ ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ ಆಸುದರಿಂದ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ಅಭ್ರವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು. ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿರುವ ನೀರು ಕಾಲದಿಂದಂಟಾದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದುದಾಗಿ ಗಾಳಿಯಿಂದ ತಳ್ಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಳೆಯಾಗಿ ಬೀಳುವುದು.

೧೨-೧೪. ಸೂರ್ಯನು ನದಿ, ಸಮುದ್ರ, ಭೂಮಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ನೀರುಗಳನ್ನು ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶಗಂಗೆಯ ನೀರನ್ನು ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವೋಡವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಆ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವನು. ಆ ನೀರಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೊಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ದಿವ್ಯ ಸ್ನಾನವೆನಿಸುವುದು.

ದೃಷ್ಟಸೂರ್ಯಂ ಹಿ ಯದ್ವಾರಿ ಪತತ್ಕಭ್ರೈಃ ವಿನಾ ದಿವಃ |

ಆಕಾಶಗಂಗಾಸಲಿಲಂ ತದ್ಗೋಭಿಃ ಕ್ಷಿಸ್ಕತೇ ರವೇಃ || ೧೫ ||

ಕೃತ್ತಿಕಾದಿಷು ಋಕ್ಷೇಷು ವಿಷಮೇಷ್ವಂಜು ಯದ್ದಿವಃ |

ದೃಷ್ಟಾರ್ಕ ಪತಿತಂ ಜ್ವೇಯಂ ತದ್ಗಂಗಂ ದಿಗ್ಗಜೋಜ್ಜಿತಂ || ೧೬ ||

ಯುಗ್ಮಕ್ಷೇಷು ಚ ಯತ್ತೋಯಂ ಪತತ್ಕರ್ಕೋಷ್ಣಿತಂ ದಿವಃ |

ತತ್ಸೂರ್ಯರಕ್ತಿಭಿಃ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಮಾದಾಯ ನಿರಶ್ಯತೇ || ೧೭ ||

ಉಭಯಂ ಪುಣ್ಯಮತ್ಯರ್ಥಂ ನೃಣಾಂ ಸಾಸಾಸಹಂ ದ್ವಿಜ |

ಆಕಾಶಗಂಗಾಸಲಿಲಂ ದಿವ್ಯಂ ಸ್ನಾನಂ ಮಹಾಮುನೇ || ೧೮ ||

ಯತ್ತು ನೋಘೈಃ ಸಮುತ್ಸೃಷ್ಟಂ ವಾರಿ ತತ್ಪ್ರಾಣನಾಂ ದ್ವಿಜ |

ಪುಷ್ಪಾತ್ಯೋಷಧಯಃ ಸರ್ವಾ ಜೀವನಾಯಾಮೃತಂ ಹಿ ತತ್ || ೧೯ ||

೧೫-೧೮. ಸೂರ್ಯನಿರುವಾಗ ಅವನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಆಕಾಶಗಂಗೆಯ ನೀರು ಮೇಘಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಕೃತ್ತಿಕಾ, ಮೃಗಶಿರಾದಿ ವಿಷಮ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರೆ ಅದು ದಿಗ್ಗಜಗಳಿಂದ ಬಿದ್ದ ಗಂಗೆಯ ನೀರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ರೋಹಿಣಿ, ಅರಿದ್ರೆ ಮುಂತಾದ ಸಮ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೇ ಬಿದ್ದ ನೀರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಎರಡೂ ಪುಣ್ಯಪ್ರದವಾದವುಗಳು. ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಈ ಆಕಾಶ ಗಂಗಾ ಸ್ನಾನವನ್ನು ದಿವ್ಯಸ್ನಾನವೆಂದು ಹೇಳುವರು.

೧೯-೨೦. ಮೇಘಗಳಿಂದ ಬಿದ್ದ ನೀರು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ (ಓಸಧಿ) ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುವುದರಿಂದ ಅವು ಜೀವಿಸಲು ಅವ್ಯುತ ರೂಪವಾಗಿರುವುದು.

ತೇನ ವೃದ್ಧಿಂ ಪರಾಂ ನೀತಃ ಸಲಿಲೇನೌಪಧೀಗಣಃ |
 ಸಾಧ ಕಃ ಫಲಸಾಕಾಂತಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ದ್ವಿಜ ಜಾಯತೇ || ೨೦ ||

ತೇನ ಯಜ್ಞಾನ್ಯಥಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾನ್ ಮಾನವಾಃ ಶಾಸ್ತ್ರಚಕ್ಷುಷಃ |
 ಕುರ್ವಂತ್ಯಹರಹಸ್ತ್ಯೈಶ್ಚ ದೇವಾನಾಸ್ಯಾಯಯಂತಿ ಚ || ೨೧ ||

ಏವಂ ಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ವೇದಾಶ್ಚ ವರ್ಣಾಶ್ಚ ದ್ವಿಜಪೂರ್ವಕಾಃ |
 ಸರ್ವದೇವನಿಕಾಯಾಶ್ಚ ಪಶುಭೂತಗಣಾಶ್ಚ ಯೇ || ೨೨ ||

ವೃಷ್ಟ್ಯಾ ಧೃತಮಿದಂ ಸರ್ವಮನ್ಯಂ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತೇ ಯಯಾ |
 ಸಾಪಿ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತೇ ವೃಷ್ಟಿಃ ಸವಿತೃ ಮುನಿಸತ್ತಮ || ೨೩ ||

ಅಧಾರಭೂತಃ ಸವಿತುಃ ಧ್ರುವೋ ಮುನಿವರೋತ್ತಮ |
 ಧ್ರುವಸ್ಯ ಶಿಂಶುಮಾರೋಽಸೌ ಸೋಽಪಿ ನಾರಾಯಣಾಶ್ರಯಃ || ೨೪ ||

ಆ ನೀರಿನಿಂದ ಸಸ್ಯಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಫಲವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು.

೨೧. ಆ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಜನರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ವಿಧಿಗನುಸಾರ ವಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಆ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವರು.

೨೨-೨೪. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳೂ, ವೇದಗಳೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ವರ್ಣಗಳೂ, ದೇವತೆಗಳೂ, ಪಶುಗಳೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಅನ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮಳೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆ ಮಳೆಯು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಧ್ರುವನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು. ಧ್ರುವನಿಗೆ ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರವು ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವುದು. ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರಕ್ಕೆ ನಾರಾಯಣನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು.

ಹೃದಿ ನಾರಾಯಣಸ್ತಸ್ಯ ಶಿಂಶುಮಾರಸ್ಯ ಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ತದ್ಭರ್ತಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಾದಿಭೂತಃ ಸನಾತನಃ

|| ೨೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ನವಮೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೫. ನಾರಾಯಣನು ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರದ ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಸಮಸ್ತಕ್ಕೂ ಕಾರಣಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಅನಾವಿಯಾಗಿ ರುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ದಶನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ತ್ಯಕ್ತೀತಿನುಂಡಲತತಂ ಕಾಷ್ಠಯೋರಂಕರಂ ದ್ವಯೋಃ |

ಆರೋಹಣಾವರೋಹಾಧ್ಯಾಂ ಭಾನೋರಬ್ಧೇನ ಯಾ ಗತಿಃ || ೧ ||

ಸರಥೋಽಧಿಸ್ಥಿತೋ ದೇವೈರಾದಿತ್ಯೈಃ ಋಷಿಭಿಶ್ಚಥಾ |

ಗಂಧರ್ವೈರಪ್ಸರೋಭಿಶ್ಚ ಗ್ರಾನುಣೇಸರ್ಪರಾಕ್ಷಸೈಃ || ೨ ||

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು

೧. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ನಡುವೆ ಇರುವ ನೂರೆಂಭತ್ತಮೂರು ಭಾಗಗಳುಳ್ಳ ಎರಡು ಮಂಡಲಗಳನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಆರೋಹಣಾವರೋಹಣ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಬೇಕು. ನೋಗಕ್ಕೂ ಅಚ್ಚಿನ ತುದಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಧ್ರುವನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದಾಗ ಸೂರ್ಯನು ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಒಳಭಾಗದ ಮಂಡಲದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಇದು ಆರೋಹಣವು. ಧ್ರುವನು ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿದಾಗ ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೊರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂಡಲದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ಇದು ಅವರೋಹಣವು.

೨. ಆ ಸೂರ್ಯನ ರಥವು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಅಪ್ಸರರು, ಯಕ್ಷರು, ಸರ್ಪ, ರಾಕ್ಷಸರು ಈ ಏಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದು.

- ಧಾತಾಕೃತಸ್ಥಲಾ ಚೈವ ಪುಲಸ್ತ್ಯೋ ವಾಸುಕಿಸ್ತಥಾ ।
 ರಥ ಭೃತ್ ಗ್ರಾಮಣೀರ್ಹೇತಿ ಸ್ತುಂಬುರುಶ್ಚೈವ ಸಸ್ತನುಃ || ೩ ||
- ಏತೇ ವಸಂತಿ ವೈ ಚೈತ್ರೇ ಮಧುಮಾಸೇ ಸದೈವ ಹಿ ।
 ಮೃತ್ರೇಯ ಸ್ಕಂದನೇ ಭಾನೋಃ ಸಸ್ತನುಸಾಧಿಕಾರಿಣಃ || ೪ ||
- ಅರ್ಯಮಾ ಪುಲಹಶ್ಚೈವ ರಥಾಜಾಃ ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಾ ।
 ಪ್ರಹೇತಿಃ ಕಚ್ಛವೀರಶ್ಚ ನಾರದಶ್ಚ ರಥೇ ರವೇಃ || ೫ ||
- ಮಾಥನೇ ನಿವಸಂತ್ಕೇತೇ ಶುಚಿಸಂಜ್ಞೇ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೬ ||
- ಮಿತ್ರೋಽಪ್ರಿತ್ವಕ್ಷಕೋ ರಕ್ಷಃ ಪೌರುಷೇಯೋಽಥ ಮೇನಕಾ ।
 ಹಾಹಾರಥಸ್ತನಶ್ಚೈವ ಮೃತ್ರೈಯೈತೇ ವಸಂತಿ ವೈ || ೭ ||
- ವಸಿಷ್ಠೋ ವರುಣೋ ರಂಭಾ ಸಹಜನ್ಯಾ ಹುಹೂರಥ ।
 ರಥಚಿತ್ರಸ್ತಥಾ ಶುಕ್ರೇ ವಸಂತ್ಯಾಷಾಢಸಂಜ್ಞಿಕೇ || ೮ ||

೩-೪. ಮಧು ಮಾಸವೆಂಬ ಚೈತ್ರ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಧಾತೃವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನು ಕೃತಸ್ಥಲಾ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯೂ, ಪುಲಸ್ತ್ಯಪುಷಿ ವಾಸುಕಿಯೆಂಬ ಸರ್ಪ ರಥಭೃತ್ ಎಂಬ ಯಕ್ಷಕೇತಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸ ತುಂಬುರು ಎಂಬ ಗಂಧರ್ವ ಇವರು ಮಾಸಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಸೂರ್ಯನ ರಥದಲ್ಲಿರುವರು.

೫-೭. ವೈಶಾಖ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಅರ್ಯಮ, ಪುಲಹ, ರಥಾಜ, ಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲಿ, ಪ್ರಹೇತಿ, ಕಚ್ಛವೀರ, ನಾರದ ಇವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರ ಅಪ್ರಿ, ತಕ್ಷಕ, ಪೌರುಷೇಯ, ಮೇನಕಾ, ರಥಸ್ತನ, ಹಾಹಾ ಇವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

೮-೯. ಆಷಾಢ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ವರುಣ, ವಸಿಷ್ಠ, ರಂಭಾ, ಸಹಜನ್ಯಾ, ಹುಹೂ, ರಥಚಿತ್ರ, ರಥ ಇವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ,

ಶ್ವಸ್ವಾಥ್ ಜಮದಗ್ನಿ ಶ್ಚ ಕಂಬಳೋಽಥ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ।

ಬ್ರಹ್ಮೋಪೇತೋಽಥ ಋತಜಿತ್ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಶ್ಚ ಸಪ್ತಮಃ ॥ ೧೬ ॥

ಮಾಘೇ ಮಾಸೇ ವಸಂತ್ಯೇತೇ ಸಪ್ತ ವೈತ್ರೇಯ ಭಾಸ್ಕರೇ ।

ಶ್ರೂಯತಾಂ ಚಾಪರೇ ಸೂರ್ಯೇ ಫಾಲ್ಗುನೇ ನಿವಸಂತಿ ಯೇ ॥ ೧೭ ॥

ವಿಷ್ಣು ರಶ್ಮತರೋ ರಂಭಾ ಸೂರ್ಯವರ್ಚಾಶ್ಚ ಸತ್ಯಜಿತ್ ।

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತಥಾ ರಕ್ಷೋ ಯಜ್ಞೋಪೇತೋ ಮಹಾಮುನೇ ॥ ೧೮ ॥

ಮಾಸೇಷ್ವೇತೇಷು ವೈತ್ರೇಯ ವಸಂತ್ಯೇ ತೇ ತ್ರ ಸಪ್ತಕಾಃ ।

ಸವಿತುರ್ಮಂಡಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತು ಪಬ್ಬಂಘತಾಃ ॥ ೧೯ ॥

ಸ್ತವಂತಿ ಮುನಯಃ ಸೂರ್ಯಂ ಗಂಧರ್ವೈರ್ಗೀಯತೇ ಪುರಃ ।

ನೃತ್ಯಂತ್ಯಪ್ಸರಸೋ ಯಾಂತಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯಾನು ನಿಶಾಚರಾಃ ॥ ೨೦ ॥

ವಹಂತಿ ಪನ್ನ ಗಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಕ್ರಿಯತೇಽಭೀಶು ಸಂಗ್ರಹಃ ।

ವಾಲಖಿಲ್ಯಾಸ್ತಥೈವೈನಂ ಪರಿವಾರ್ಯ ಸಮಾಸತೇ ॥ ೨೧ ॥

೧೬-೧೮. ಮಾಘಮಾಸದಲ್ಲಿ ತ್ವಷ್ಟು, ಜಮದಗ್ನಿ, ಕಂಬಳ, ತಿಲೋತ್ತಮಾ, ಬ್ರಹ್ಮೋಪೇತ, ಋತಜಿತ್, ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಈ ಏಳು ಜನರೂ ಲೋಕ ಪ್ರಕಾಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿರುವರು. ಫಾಲ್ಗುಣಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು, ಅಶ್ವತರ, ರಂಭಾ, ಸೂರ್ಯವರ್ಚ, ಸತ್ಯಜಿತ್, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಯಜ್ಞೋಪೇತ, ಇವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು.

೧೯-೨೨. ವೈತ್ರೇಯನೇ, ಈ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಏಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಮುನಿಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವರು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನಮಾಡುವರು. ಅಪ್ಸರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ನರ್ತನಮಾಡುವರು. ರಾಕ್ಷಸರು ಸೂರ್ಯನನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುವರು.

ಸೋಯಂ ಸಪ್ತಗಣಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲೇ ಮುನಿಸತ್ತಮ !

ಹಿಮೋಷ್ಣನಾರಿವೃಷ್ಟೀನಾಂ ಹೇತುಃ ಸ್ವಸಮಯಂಗತಃ || ೨೨ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ದಶನೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಸರ್ಪಗಳು ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವವು. ಯಕ್ಷರು ಹಗ್ಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವರು. ವಾಲ್ಮುಖಿಗಳು ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಏಳು ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವು ಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮ, ಉಷ್ಣ ಮಳೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗಿರುವರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ಏಕಾದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಮೃತ್ವೇಯ ಉವಾಚ ||

ಯದೇತದ್ಭಗವಾನಾಹ ಗಣಸ್ತಪ್ತವಿಧೋ ರವೇಃ |

ಸುಂಡಲೇ ಹಿಮುವಾರ್ಯಷ್ಟಕಾರಣಂ ತನ್ಮಯಾ ಶ್ರುತಂ || ೧ ||

ವ್ಯಾಪಾರಶ್ಚಾಪಿ ಕಥಿತೋ ಗಂಧವೋರಗರಕ್ಷಸಾಂ |

ಋಷೀಣಾಂ ವಾಲಖಿಲ್ಯಾಸಾಂ ತಥೈವಾಪ್ಸರಸಾಂ ಗುರೋ || ೨ ||

ಯಕ್ಷಾಣಾಂ ಚ ರಥೇ ಭಾನೋರ್ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಧೃತಾತ್ಮನಾಂ |

ಕಿಂ ಚಾದಿತ್ಯಸ್ಯ ಯತ್ಕರ್ಮ ತನ್ನಾತ್ರೋಕ್ತಂ ತ್ವಯಾ ಮುನೇ || ೩ ||

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೫. ಮೃತ್ವೇಯನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವನು:— “ಪರಾಶರರೇ! ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಅವನ ಏಳು ಬಗೆಯ ಗಣಗಳು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹಿಮ, ಮಳೆ, ಉಷ್ಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಗಂಧರ್ವರು, ಉರಗರು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಮುಷಿಗಳು, ವಾಲಖಿಲ್ಯರು, ಅಪ್ಸರಸರು, ಯಕ್ಷರು ಇವರು ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ರಥದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಾವು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಸಪ್ತ ಗಣಗಳಿಂದ ಹಿಮ,

ಯದಿ ಸಪ್ತಗಣೋ ವಾರಿ ಹಿಮಮುಷ್ಣಂ ಚವರ್ಷತಿ |

ತತ್ಪ್ರಮತ್ರ ರವೇರ್ಯೋಃ ವೃಷ್ಟಿಸ್ಸೂರ್ಯಾದಿತೀರ್ಯತೇ

|| ೪ ||

ವಿನಸ್ವಾನುದಿತೋ ಮಥ್ಯೇ ಯಾತ್ಯಸ್ತಮಿತಿ ಕಿಂ ಜನಃ |

ಬ್ರವೀತ್ಯೇತನ್ಮಮಂ ಕರ್ನು ಯದಿ ಸಪ್ತಗಣಸ್ಯ ತತ್

|| ೫ ||

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಮೈತ್ರೇಯ ಶ್ರೂಯತಾನೋತದ್ಯದ್ಭವಾನ್ವಂಪೃಚ್ಛತಿ |

ಯಥಾ ಸಪ್ತಗಣೇಪ್ಯೇಕಃ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯೇನಾಧಿಕೋ ರವಿಃ

|| ೬ ||

ಯೈವಶಕ್ತಿಃ ಪರಾ ವಿಷ್ಣೋಃ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾನುಸಂಜ್ಞಿತಾ |

ಸೈಷಾ ತ್ರಯೀ ತಪತ್ಯಂಹೋ ಜಗತ್ತಶ್ಚ ಹಿನಸ್ತಿ ಯತ್

|| ೭ ||

ಸೈಷಾ ವಿಷ್ಣುಸ್ಥಿತಸ್ಥಿತ್ಯಾಂ ಜಗತಃ ಸಾಲನೋದ್ಯತಃ |

ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾನುಭೂತೋಂತಸ್ಸವಿತುರ್ದ್ವಿಜ ತಿಷ್ಠತಿ

|| ೮ ||

ಉಷ್ಣ, ಮಳೆಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಮಳೆಯಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಸೂರ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವನು, ಆಸ್ತವಾಗುವನು ಎಂದು ಜನರು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನು ? ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೬-೧೦. ಪರಾಶರ ಹೇಳುವರು : - ಮೈತ್ರೇಯನೇ ಕೇಳು. ಈ ಸಪ್ತಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೇ ಮುಖ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ : - ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾನುವೆಂಬ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪರಾಶಕ್ತಿಯು ಸೂರ್ಯರೂಪದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದವರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾನು ರೂಪನಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿದ್ದು ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವನು. ವೇದಮಯವಾದ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿರುವುದು.

ಮಾಸಿ ಮಾಸಿ ರವಿಯೋ ಯಸ್ತತ್ರ ತತ್ರ ಹಿ ಸಾಪರಾ |

ತ್ರಯೀಮಯೀ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿರವಸ್ಥಾನಂ ಕರೋತಿ ಹಿ || ೯ ||

ಋಚಸ್ತವಂತಿ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಚ ಯಜೂಂಷ್ಯಥ |

ಬ್ರಹ್ಮದ್ರಘಂತರಾದೀನಿ ಸಾಮಾನ್ಯಹ್ನಃಕ್ಷಯೇ ರವಿಂ || ೧೦ ||

ಅಂಗಮೇಷಾತ್ರ ಯೂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮಸಂಜ್ಞಿತಾ |

ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿರವಸ್ಥಾನಂ ಸದಾದಿತ್ಯೇ ಕರೋತಿ ಸಾ || ೧೧ ||

ನ ಕೇವಲಂ ರವೇತ್ಯಸ್ತಿರೈಷ್ಣವೀ ಸಾ ತ್ರಯೀಮಯೀ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಥ ಪುರುಷೋ ರುದ್ರಸ್ತ್ರಯಮೇತತ್ತ್ರಯೀಮಯಂ || ೧೨ ||

ಸರ್ಗಾದಾವೃಜ್ಜಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಸ್ಥಿತೌ ವಿಷ್ಣುರೈಜುರ್ನುಯಃ |

ರುದ್ರಸ್ಸಾಮಮಯೋಂತಾಯ ತಸ್ಮಾತ್ತಸ್ಯಾಶುಚಿದ್ಭನಿಃ || ೧೩ ||

ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಯಜುರ್ವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೂ, ಸಾಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ರಘಂತರಾದಿ ಸಾಮವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು.

೧೧-೧೨. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಂಶವಾದ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮ ವೇದಗಳೆಂಬ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುವುದು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ವಿಷ್ಣುವಿನ ವೇದಮಯವಾದ ಶಕ್ತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರರೆಂಬ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ವೇದಸ್ವರೂಪರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೩. ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಋಗ್ವೇದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ಥಿತಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಜುರ್ವೇದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ರುದ್ರನು ಷಾಶಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸಾಮವೇದ ಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ನಾಶಕರವಾದುದರಿಂದ ಸಾಮಧ್ವನಿಯು ಅಶುಚಿಯೆಂದು ಈ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ' ನ ಸಾಮಧ್ವನಾವೈಗ್ಯಜುಷೀ ' ಎಂದು ಗೌತಮಸೂತ್ರವಿರುವುದು.

ಏವಂ ಸಾ ಸಾತ್ವಿಕೇ ಶಕ್ತಿರೈಷ್ಣವೀ ಯಾ ತ್ರಯೀಮಯೀ |

ಆತ್ಮಸಪ್ತಗಣಸ್ಯಂ ತಂ ಭಾಸ್ವಂತಮುಧಿತಿಸ್ಥಿತಿ

|| ೧೪ ||

ಸಯಾ ಚಾಧಿಸ್ಥಿತಸ್ತೋಪಿ ಜಾಜ್ವಲೀತಿ ಸ್ವರಶ್ಮಿಭಿಃ |

ತನುಸ್ವನುಸ್ವಜಗತಾಂ ನಾಶಂ ನಯತಿ ಚಾಖಿಲಂ

|| ೧೫ ||

ಸ್ತುವಂತಿ ಚೈನಂ ಮುನಯೋ ಗಂಧರ್ವೈರ್ಗೀಯತೇ ಪುರಃ |

ನೃತ್ಯಂತ್ಯಪ್ಸರಸೋ ಯಾಂತಿ ತಸ್ಯ ಚಾಸು ನಿಶಾಚರಾಃ

|| ೧೬ ||

ನಹಂತಿ ಪನ್ನಗಾ ಯಜ್ಞೈಃ ಕ್ರಿಯತೇಽಭೀಶು ಸಂಗ್ರಹಃ |

ವಾಲಖಿಲ್ಯಾಸ್ತುಭೈವೈನಂ ಪರಿವಾಯು ಸಮಾಸತೇ

|| ೧೭ ||

ನೋದೇತಾ ನಾಸ್ತಮೇತಾ ಚ ಕದಾಚಿಚ್ಯಕ್ತಿರೂಪಧೃತ್ |

ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಸ್ತೋಃ ಪೃಥಕ್ತಸ್ಯ ಗಣಸ್ಸಪ್ತವಿಧೋಪ್ಯಯಂ

|| ೧೮ ||

೧೪-೧೭. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವೇದಸ್ವರೂಪವಾದ ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ತಾನೂ ಸೇರಿ ಏಳು ಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿನ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಋಷಿಗಳು ಅವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವರು. ಗಂಧರ್ವರು ಅವನ ಮುಂದೆ ಗಾನಮಾಡುವರು. ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡುವರು. ರಾಕ್ಷಸರು ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವರು. ಸರ್ಪಗಳು ರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವುವು. ಯಕ್ಷರು ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವರು. ವಾಲಖಿಲ್ಯರು ಸೇವೆಮಾಡುವರು.

೧೮-೨೦. ಶಕ್ತಿರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುವು ಉದಯವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅಸ್ತವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯಾದಿ ಸಪ್ತಗಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹೋಗುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು

- ಸ್ತಂಭಸ್ಥ ದರ್ಶನಸ್ವೈತಿ ಯೋಯ ಆಸನ್ನ ತಾಂನರಃ |
ಛಾಯಾದರ್ಶನ ಸಂಯೋಗಂ ಸಸ ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಥಾತ್ಮನಃ || ೧೯ ||
- ಏವಂ ಸಾ ವೈಷ್ಣವೀ ಶಕ್ತಿನೈವಾಪೇತಿ ತತೋ ದ್ವಿಜ |
ಮಾಸಾನುಮಾಸಂ ಭಾಸ್ವಂತಮುಧ್ಯಾಸ್ತೇ ತತ್ರಸಂಸ್ಥಿತಂ || ೨೦ ||
- ಪಿತೃದೇವಮನುಷ್ಯಾದೀನ್ ಸ ಸದಾಪ್ಯಾಯಯನ್ಸ್ರಭುಃ |
ಪರಿವರ್ತತ್ಯಹೋರಾತ್ರ ಕಾರಣಂ ಸನಿತಾ ದ್ವಿಜ || ೨೧ ||
- ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿ ಸುಷುಮ್ನಾ ಯಸ್ತು ಪಿತೃಸ್ತೇನ ಚಂದ್ರಮಾಃ |
ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷೇ ಮರೈಃ ಶಶ್ವತ್ ಪೀಯತೇ ವೈ ಸುಧಾನುಯಃ || ೨೨ ||
- ಪೀತಂ ತು ದ್ವಿಕಲಂ ಸೋಮಂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷಕ್ಷಯೇ ದ್ವಿಜ |
ಪಿಬಂತಿ ಪಿತರಸ್ತೇಷಾಂ ಭಾಸ್ಕರಾತ್ಪರ್ಪಣಂ ತಥಾ || ೨೩ ||

ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯಾದಿಸಪ್ತಗಣಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಷ್ಣು ಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದು ವಾದುದರಿಂದ ಅವು ಒಂದುಹೋಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುವು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಒಂದು ಕಂಬದಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದವನು ಅದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಾಣುವನು. ಕನ್ನಡಿಯೇ ಅವನಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ವೈಷ್ಣವೀಶಕ್ತಿಯು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಸೂರ್ಯಾದಿ ಗಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವುದು.

೨೧-೨೩. ಹೀಗೆ ವಿಷ್ಣುಶಕ್ತಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನು ಪಿತೃದೇವ ಮನುಷ್ಯರೇವೊದಲಾದವರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳೆಂಬ ಅವ್ಯತಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಲೆಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದಾಗ ಅಂದರೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ಆ ಅವ್ಯತಕಿರಣವನ್ನು ಪಿತೃಗಳು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳೂ ಪಿತೃಗಳೂ ಪೂರೈಸಿದ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವರು.

ಆದತ್ತೇ ರಶ್ಮಿಭಿಯಂ ತು ಕ್ಷಿತಿಧಂಸ್ಥಂ ರಸಂ ರವಿಃ |

ತಮುತ್ಸೃಜತಿ ಭೂತಾನಾಂ ಪುಷ್ಕೃಥಂ ಸಸ್ಯವೃದ್ಧಯೇ || ೨೪ ||

ಲೇನ ಪ್ರೀಣಾತ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಭಗವಾಸ್ತ್ರವಿಃ |

ಪಿತೃದೇವ ಮನುಷ್ಯಾದೀನೇವಮಾಪ್ಯಾಯಯತ್ಯಸೌ || ೨೫ ||

ಪಕ್ಷತ್ವಪ್ತಿಂ ತು ದೇವಾನಾಂ ಪಿತ್ವ್ಯಣಾಂ ಚೈಕಮಾಸಿಕೀಂ |

ಶಶ್ಚತ್ವಪ್ತಿಂ ಚ ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಮೈತ್ರೇಯಾರ್ಕಃ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ || ೨೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ
ಏಕಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೨೪-೨೫. ಸೂರ್ಯನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ನೀರನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮತ್ತು ಸಸ್ಯಗಳ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಳೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವನು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವನು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ, ಪಿತೃ ದೇವ ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವನು.

೨೬. ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಸೂರ್ಯನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಬಾರಿಯೂ, ಪಿತೃಗಳಿಗೆ ತಿಂಗಳಿಗೊಂದು ಬಾರಿಯೂ, ಮನುಜರಿಗೆ ದಿನಕ್ಕೊಂದು ಬಾರಿಯೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ರಥಃ ತ್ರಿಚಕ್ರಃ ಸೋಮಸ್ಯ ಕುಂದಾಭಾಸ್ತಸ್ಯ ವಾಜಿನಃ |
ವಾನುದಕ್ಷಿಣತೋ ಯುಕ್ತಾ ದಶ ತೇನ ಚರತ್ಯಸೌ || ೧ ||

ವೀರ್ಧ್ಯಾಶ್ರಯಾಣಿ ಋಕ್ಷಾಣಿ ಧ್ರುವಾಧಾರೇಣ ವೇಗಿನಾ |
ಹ್ರಾಸವೃದ್ಧಿಕ್ರಮಸ್ತಸ್ಯ ರಶ್ಮೀನಾಂ ಸವಿತುರ್ಯಥಾ || ೨ ||

ಅರ್ಕಸ್ಯೇವ ಹಿ ತಸ್ಯಾಶ್ವಾಃ ಸಕೃದ್ಯುಕ್ತಾ ವಹಂತಿ ತೇ |
ಕಲ್ಪಮೇಕಂ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾರಿಗರ್ಭಸಮುದ್ಭವಾಃ || ೩ ||

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೩. ಚಂದ್ರನ ರಥಕ್ಕೆ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳಿರುವುವು. ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಎಡ ಬಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವ ಹತ್ತು ಕುದುರೆಗಳು ಮಲ್ಲೆಯ ಹೂ ಬಣ್ಣದಂತೆ ಬೆಳಗಿರುವುವು. ಚಂದ್ರನು ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ನಾಗವೀಧಿಯೇ ಮುಂಠಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಸುಸರಿಸಿದ ಅಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಧ್ರುವವನ್ನು ಸುಸರಿಸಿದ ವೇಗದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅವನ ಕಿರಣಗಳೂ ಕೂಡ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ಉದಯಾದಿ ಅಸ್ತ ಪರ್ಯಂತವಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೂ ಕಡಮೆಯಾಗುತ್ತಲೂ ಇರುವುವು. ಸೂರ್ಯನ ಕುದುರೆಗಳಂತೆಯೇ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಅವನ ಕುದುರೆಗಳು ಒಂದಾ ವೃತ್ತಿ ರಥಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವುವು.

ಕ್ಷೀಣಂ ಪೀತಂ ಸುರೈಃ ಸೋಮಮಾಸ್ಯಾಯಯತಿ ದೀಪ್ತಿಮಾಶ್ವಃ |
 ನೈತ್ರೈಯೈಕಕಲಂ ಸಂತಂ ರಶ್ಮಿನೈಕೇನ ಭಾಸ್ಕರಃ || ೪ ||

ಕ್ರಮೇಣ ಯೇನ ಪೀತೋಽಸೌ ದೇವೈಸ್ತೇನ ನಿಶಾಕರಂ |
 ಆಸ್ಯಾಯಯತ್ಯನುದಿನಂ ಭಾಸ್ಕರೋ ವಾರಿತಸ್ಕರಃ || ೫ ||

ಸಂಭೃತಂ ಚಾರ್ಥಮಾಸೇನ ತತ್ಸೋಮಸ್ಥಂ ಸುಧಾ ಸ್ತುತಂ |
 ಪಿಬಂತಿ ದೇವಾ ನೈತ್ರೇಯು ಸುಧಾಹಾರಾಯತೋಮರಾಃ || ೬ ||

ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಯಂಶತ್ಸಹಸ್ರಾಣಿ ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಯಂಶಚ್ಚತಾನಿ ಚ |
 ತ್ರಯಸ್ತ್ರಿಯಂಶತ್ತಥಾ ದೇವಾಃ ಪಿಬಂತಿ ಕ್ಷಣದಾಕರಂ || ೭ ||

ಕಲಾದ್ವಯಾವಶಿಷ್ಟಸ್ತು ಪ್ರವಿಷ್ಟಃ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಂ |
 ಅನೂಖ್ಯಿರಶ್ಮೌ ವಸತಿ ಅನೂವಾಸ್ಯಾ ತತಃ ಸ್ತುತಾ || ೮ ||

೪-೭. ನೈತ್ರೇಯನೇ! ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಯನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅನೂವಾಸ್ಯೆಯ ದಿನ ಹದಿನೈದನೆಯ ಕಲೆಯನ್ನು ಪಿತ್ಯಗಳು ಪಾನಮಾಡುವರು. ಆಮೇಲೆ ಕ್ಷೀಣನಾದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರನೆಯ ಕಲೆಯು ಒಂದೇ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಆ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೂರ್ಯನು ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂಬ ಒಂದು ಕಿರಣದಿಂದ ಕಲಾ ಪೂರ್ಣನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವನು. ಯಾವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಪಾಡ್ಯದ ದಿನದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಚಂದ್ರನ ಕಲೆಯನ್ನು ಪಾನಮಾಡುವರೋ ಅದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನೀರನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಸೂರ್ಯನು ತಾನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ನೀರಿನಿಂದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪೂರ್ಣಕಲಾಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು. ಹೀಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣನಾದ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಅವ್ಯುತ ರಸವನ್ನು ಅವ್ಯುತವೇ ಆಹಾರವುಳ್ಳ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳೂ ಪಾನಮಾಡುವರು.

೮-೯. ಎರಡು ಕಳೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅನೂ ಎಂಬ ಕಿರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ-೮

ಅಶ್ವಿನ ತಸ್ಮಿನ್ ಅಹೋರಾತ್ರೇ ಪೂರ್ವಂ ವಿಶತಿ ಚಂದ್ರಮಾಃ |

ತಹೋ ವೀರುತ್ಸುವಸತಿ ಪ್ರಯಾತ್ಯಕಂ ತತಃ ಕ್ರಮಾತ್ || ೯ ||

ಭಿನತ್ತಿ ವೀರುಭೋ ಯಸ್ತು ವೀರುತ್ಸಂಸ್ಥೇ ನಿಶಾಕರೇ |

ಪಶ್ಯಂ ವಾ ಪಾತಯತ್ಕೇಕಂ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಂ ಸ ವಿಂದತಿ || ೧೦ ||

ಸೋಮಂ ಪಂಚದಶೇ ಭಾಗೇ ಕಿಂಚಿಚ್ಛಿಪ್ತೇ ಕಲಾತ್ಮಕೇ |

ಅಪರಾಹ್ಣೇ ಪಿತೃಗಣಾ ಜಘನ್ಯಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ || ೧೧ ||

ಪಿಬಂತಿ ದ್ವಿಕಲಾ ಕಾರಂ ಶಿಷ್ಯಾ ತಸ್ಯ ಕಲಾತು ಯಾ |

ಸುಧಾಮೃತಮಯೀ ಪುಣ್ಯಾ ತಾಮಿಂದೋಃ ಪಿತರೋ ಮುನೇ || ೧೨ ||

ನಿಃ ಸ್ವತಂ ತದಮಾವಾಸ್ಯಾಂ ಗಭಸ್ತಿಭ್ಯಃ ಸುಧಾಮೃತಂ |

ಮಾಸತ್ಯಪ್ತಿನುನಾಪ್ಯಾಗ್ರಾ ಪಿತರಃ ಸಂತಿ ನಿರ್ವೃತಾಃ || ೧೩ ||

ದಿನಕ್ಕೆ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆ ದಿನ ಚಂದ್ರನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವನು. ಬಳಿಕ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸೇರುವನು.

೧೦-೧೩. ಚಂದ್ರನು ಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿರುವಾಗ ಆ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಯಾರು ಕತ್ತರಿಸು ವರೋ ಅಥವಾ ಅದರ ಒಂದು ಎಲೆಯನ್ನಾದರೂ ಯಾರು ಕೆಡಹುವರೋ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯ ಪಾಪವನ್ನು ಪಡೆವರು. ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಹದಿನೈದನೆಯ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನ ಹದಿನೈದನೆಯ ಕಳೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಉಳಿದಿರಲು ಅಪರಾಹ್ಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಣಗಳು ಅಮೃತಪಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳಾರೂಪವಾದ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೇವಿಸುವರು. ಎರಡು ಕಳೆಗಳು ಉಳಿದಿರುವ ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿರುವ ಹದಿನೈದನೆಯ ಕಳೆಯು ಪುಣ್ಯ ಕರವೂ, ಅಮೃತಸ್ವರೂಪವೂ ಆದುದರಿಂದ ಪಿತೃಗಳು ಅದನ್ನೇ ಪಾನಮಾಡುವರು ಸೌಮ್ಯರು, ಒರ್ಹಿವದರು, ಅಗ್ನಿಷ್ವಾತ್ತರು ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಪಿತೃಗಳು ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಹೊರಟ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿ ಮಾಸತ್ಯಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಖ ಹೊಂದುವರು.

ಸೌಮ್ಯಾ ಬರ್ಹಿಷದಶ್ವೈವ ಅಗ್ನಿಷ್ಟಾಶ್ವಾಶ್ಚ ತೇ ತ್ರಿಧಾ ।
 ಏವಂ ದೇವಾನ್ ಸಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ಕೃಷ್ಣೇ ಪಕ್ಷೇ ತಥಾ ಪಿತ್ಯನ್ ॥
 ವೀರುಧಶ್ಚಾನ್ವತಮಯೈಃ ಶೀತೈರಪ್ಪರಮಾಣುಭಿಃ ॥ ೧೪ ॥
 ವೀರುಭೋಷಭಿನಿಷ್ಪತ್ಯಾ ಮನುಷ್ಯ ಪಶುಕೀಟಿಕಾನ್ ।
 ಅಪ್ಸಾಯಯತಿ ಶೀಕಾಂಶುಃ ಪ್ರಕಾಶಾಹ್ಲಾದನೇನ ಚ ॥ ೧೫ ॥
 ವಾಯ್ವಗ್ನಿದ್ರವ್ಯ ಸಂಭೂತೋ ರಥಶ್ಚಂದ್ರಸುತಸ್ಯ ಚ ।
 ಪಿಶಂಗೈಸ್ತುರಗೈರ್ಯುಕ್ತಃ ಸೋಷ್ವಾಭಿರ್ವಾಯುವೇಗಿಭಿಃ ॥ ೧೬ ॥
 ಸವರೂಢಃ ಸಾನುಕರ್ಷೋ ಯುಕ್ತೋ ಭೂಸಂಭವೈರ್ಹಯೈಃ ।
 ಸೋಪಾಸಂಗಪತಾಕಸ್ತು ಶುಕ್ರಸ್ಯಾಪಿ ರಥೋ ಮಹಾನ್ ॥ ೧೭ ॥
 ಅಪ್ಸಾಭಿಃ ಕಾಂಚನಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಮಸ್ಯಾಪಿ ರಥೋ ಮಹಾನ್ ।
 ಪದ್ಮರಾಗಾರುಣೈರಶ್ವೈಃ ಸಂಯುಕ್ತೋ ವಹ್ನಿ ಸಂಭವೈಃ ॥ ೧೮ ॥

೧೪-೧೫. ಚಂದ್ರನು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪಿತೃಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಅವ್ಯತಮಯವಾಗಿ ತಣ್ಣಗಿರುವ ನೀರಿನ ಪರಮಾಣುಗಳಿಂದ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ, ಸಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿ ಅವುಗಳ ಫಲಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ, ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಜಂತುಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವನು. ತನ್ನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅನಂದಗೊಳಿಸುವನು.

೧೬-೧೭. ಚಂದ್ರನ ಸುತನಾದ ಬುಧನ ರಥವು ವಾಯು ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ ರೂಪವಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು. ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಪಿಂಗಳ ವರ್ಣವುಳ್ಳ ವಾಯುವಿನಂತೆ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳ ಎಂಟು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವುದು. ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ರಥಿಕನು ಮರೆಯಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶವೂ ನೋಗದ ಕೆಳಗಿನ ಹಲಗೆಗಳೂ ಪತಾಕೆಗಳೂ ಇರುವುವು.

೧೮-೧೯. ಶುಕ್ರನ ರಥವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಚಿನ್ನದಿಂದ ಮಾಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾದುದಾಗಿಯೂ, ಎಂಟು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರು

ಅಷ್ಟಾಭಿಃ ಪಾಂಡುರೈರ್ಯುಕ್ತೇ ವಾಜಿಭಿಃ ಕಾಂಚಾನೇ ರಥೇ |

ತಸ್ಮಿನ್ ತಿಸ್ಥತಿ ವರ್ಷಂ ನೈ ರಾಶೌ ರಾಶೌ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ || ೧೯ ||

ಆಕಾಶಸಂಭವೈರಶ್ವೈಃ ತಬಲೈಃ ಸ್ಯಂದನಂ ಯುತಂ |

ಸಮಾರುಹ್ಯ ಶನೈರ್ಯಾತಿ ಮಂದಗಾಮೀ ಶನೈಶ್ಚರಃ || ೨೦ ||

ಸ್ವರ್ಭಾನೋಸ್ತುರಗಾಹ್ಯಷ್ಟಾ ಭೃಂಗಾಥಾ ಧೂಸರಂ ರಥಂ |

ಸಕೈದ್ಯುಕ್ತಾಸ್ತು ಮೈತ್ರೇಯ ವಹಂತ್ಯವಿರತಂ ಸದಾ || ೨೧ ||

ಅದಿತ್ಯಾನ್ನಿ ಸ್ಸೃತೋ ರಾಹುಃ ಸೋಮಂ ಗಚ್ಛತಿ ಪರ್ವಸು |

ಅದಿತ್ಯನೇತಿ ಸೋಮಾಚ್ಚ ಪುನಃ ಸೌರೇಷು ಪರ್ವಸು || ೨೨ ||

ತಥಾ ಕೇತುರಥಸ್ಯಾಶ್ವಾ ಅಷ್ಟಾ ತೇ ವಾತರಂಹಸಃ |

ಪಲಾಲಧೂಮವರ್ಣಾಥಾ ಲಾಕ್ಷ್ಮಾರಸನಿಭಾರುಣಾಃ || ೨೩ ||

ವುದು. ಅಂಗಾರಕನ ರಥವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪದ್ಮರಾಗದ ಬಣ್ಣದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದಾಗಿರುವುದು. ಬಿಳಿದಾವ ಎಂಟು ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಚಿನ್ನದ ತೇರಿನಲ್ಲಿರುವ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ಒಂದೊಂದು ವರ್ಷ ಒಂದೊಂದು ರಾಶಿಯಲ್ಲಿರುವನು.

೨೦-೨೩. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಿತ್ರವರ್ಣದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ-ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನಿದಾನವಾದ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳ ಶನಿಯು ನೆಲ್ಲಗೆ ನಡಿಯುತ್ತಿರುವನು. ರಾಹುವಿಗೆ ಎಂಟು ಕರಿಯ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಬೂದಿಯ ಬಣ್ಣದ ರಥವಿರುವುದು ಆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಾಸುವು ಕಲ್ಪಾಂತ ಸರ್ಯಂತವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಚಂದ್ರಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಚಂದ್ರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ, ಸೂರ್ಯಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಹೋಗುವನು. ಕೇತುವಿನ ರಥಕ್ಕೆ ವಾಯವೇಗದ ಎಂಟು ಕುದುರೆಗಳಿರುವುವು. ಅವು ಹೊಟ್ಟಿನಂತೆ ಹೊಗೆಯಬಣ್ಣವಾಗಿಯೂ ಅರಗಿನಂತೆ ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು.

ಬಿಜೇ ಮಯಾ ಗ್ರಹಾಣಾಂ ವೈ ತವಾಖ್ಯಾತಾ ರಥಾ ನವ |
 ಸರ್ವೇ ಧ್ರುವೇ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಬದ್ಧಾ ನಾಯುರಶ್ಮಿಭಿಃ || ೨೪ ||

ಗ್ರಹಕ್ಷತಾರಾಧಿಸ್ಲಾನಿ ಧ್ರುವೇ ಬದ್ಧಾನ್ಯಶೇಷತಃ |
 ಭ್ರಮಂತ್ಯುಚಿತಚಾರೇಣ ವೈಶ್ರೇಯಾನಿಲರಶ್ಮಿಭಿಃ || ೨೫ ||

ಯಾವಂತ್ಯಶ್ಚೈವ ತಾರಾಸ್ತಾಸ್ತಾವಂತೋ ನಾತರಶ್ಮಯಃ |
 ಸರ್ವೇ ಧ್ರುವನಿಬದ್ಧಾಸ್ತೇ ಭ್ರಮಂತೋ ಭ್ರಾಮಯಂತಿ ತಂ || ೨೬ ||

ತೈಲಪೀಡಾ ಯಥಾ ಚಕ್ರಂ ಭ್ರಮಂತೋ ಭ್ರಾಮಯಂತಿ ವೈ |
 ತಥಾ ಭ್ರಮಂತಿ ಜ್ಯೋತೀಂಷಿ ನಾತವಿದ್ವಾನಿ ಸರ್ವತಃ || ೨೭ ||

ಅಲಾತಚಕ್ರವದ್ಯಾಂತಿ ನಾತಚಕ್ರೇರಿತಾನಿ ತು |
 ಯಸ್ಯಾಜ್ಯೋತೀಂಷಿ ವಹತಿ ಪ್ರವಹಸ್ತೇನ ಸಂಸ್ಕೃತಃ || ೨೮ ||

೨೪-೨೬. ವೈಶ್ರೇಯನೇ! ನವಗ್ರಹಗಳ ರಥಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹಗಳ ರಥಗಳೂ ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಧ್ರುವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುವು. ಗ್ರಹಗಳು ಆಶ್ವಿನ್ಯಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಸಮಸ್ತ ನಕ್ಷತ್ರ ಮಂಡಲಗಳೂ ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗಗಳಿಂದ ಧ್ರುವ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ವೇಗಗಳಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುವು. ಎಷ್ಟು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿವೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಪ್ರವಹ ಎಂಬ ವಾಯುರೂಪವಾದ ಹಗ್ಗಗಳು ಧ್ರುವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ತಾವೂ ತಿರುಗುತ್ತ ಧ್ರುವನನ್ನೂ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವುವು.

೨೭-೨೮. ಎಣ್ಣೆಯ ಗಾಣವು ತಾನು ತಿರುಗುತ್ತಾ ಸುತ್ತಲೂ ಚಕ್ರವನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಂತೆ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರಗಳು ಗಾಳಿಯು ತಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಧ್ರುವದ ಸುತ್ತಲೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುವು. ವಾಯುವು ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವುದರಿಂದ ಚಕ್ರದಂತೆ ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ವಾಯುವಿಗೆ ಪ್ರವಹವೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿರುವುದು.

ಶಿಂಶುಮಾರಸ್ತು ಯಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ಸ ಧ್ರುವೋ ಯತ್ರ ತಿಷ್ಠತಿ |
 ಸನ್ನಿವೇಶಂ ಚ ತಸ್ಯಾಪಿ ಶೃಣುಷ್ವ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ

|| ೨೯ ||

ಯದಹ್ನಾ ಕುರುತೇ ಪಾಪಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾತಂ ನಿಶಿಮುಚ್ಯತೇ |
 ಯಾವಂತ್ಯಶ್ಚೈವ ತಾರಾಸ್ತಾಃ ಶಿಂಶುಮಾರಾಸ್ತ್ರಿತಾ ದಿವಿ

|| ೩೦ ||

ತಾವಂತ್ಯೇವ ತು ವರ್ಷಾಣಿ ಜೀವಂತ್ಯಭ್ಯಧಿಕಾನಿ ತು |

ಉತ್ತಾನಪಾದಸ್ತಸ್ಯಾಧೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋಹ್ಯುತ್ಪರೋ ಹನುಃ

|| ೩೧ ||

ಯಜ್ಞೋಧರಶ್ಚ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ಧರ್ಮೋ ಮೂರ್ಧಾನಮಾಸ್ತ್ರಿತಃ |

ಹೃದಿ ನಾರಾಯಣಶ್ಚಾಸ್ತೇ ಅಶ್ವಿನೌ ಪೂರ್ವಪಾದಯೋಃ

|| ೩೨ ||

ನರುಣಶ್ಚಾರ್ಯಮಾ ಚೈವ ಪಶ್ಚಿಮೇ ತಸ್ಯ ಸಕ್ಥಿನೀ |

ಶಿಶ್ನಃ ಸಂವತ್ಸರಸ್ತಸ್ಯ ಮಿಶ್ರೋಪಾನಂ ಸಮಾಸ್ತ್ರಿತಃ

|| ೩೩ ||

೨೯-೩೦ ಇನ್ನು ಧ್ರುವನಿರುವ ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರವಿರುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಪ್ರತಿರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಹಗಲು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುವುವು. ಮತ್ತು ಆ ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿರುವವೋ ಅಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚುವುದು.

೩೧-೩೪. ಶಿಂಶುಮಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರದೊಪದಲ್ಲಿ ಶಿಂಶುಮಾರದ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿರುವುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಶಿಂಶುಮಾರಾಕೃತಿಯ ಬಾಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಧ್ರುವನೂ, ಎಡಬಲದ ಎರಡು ಕೆನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ, ಧರ ಎಂಬುವರೂ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನೂ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನೂ, ಮುಂಗಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳೂ, ಹಿಂಭಾಗದ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ನರುಣ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಮನೂ ಶಿಶ್ನದಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ಸರನೂ, ಅಪಾನದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನೂ, ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ಇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಭಯ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ದೇವತೆಗಳೂ ಇರುವರು. ಶಿಂಶುಮಾರದ ಅವಯವದಲ್ಲಿರುವ

ಪುಃಪೈಃಗ್ನಿಶ್ಚ ಮಹೇಂದ್ರಶ್ಚ ಕಶ್ಯಪೋಽಥ ತತೋ ಧ್ರುವಃ |

ತಾರಕಾ ಶಿಂಶುನಾರಸ್ಯ ನಾಸ್ತಮೇತಿ ಚತುಷ್ಟಯಂ

|| ೩೪ ||

ಇತ್ಯೇಷ ಸನ್ನಿವೇಶೋ ವಃ ಸ್ಯಥಿನ್ಯಾ ಜ್ಯೋತಿಷಾಂ ತಥಾ |

ದ್ವೀಪಾನಾಮುದಧೀನಾಂ ಚ ಪರ್ವತಾನಾಂ ಚ ಕೀರ್ತಿತಃ

|| ೩೫ ||

ವರ್ಷಾಣಾಂ ಚ ನದೀನಾಂ ಚ ಯೇಚ ತೇಷು ವಸಂತಿ ವೈ |

ತೇಷಾಂ ಸ್ವರೂಪನಾಖ್ಯಾತಂ ಸಂಕ್ಷೇಪಾಚ್ಛ್ರಯತಾಂ ಪುನಃ || ೩೬ ||

ಯದಂಬು ವೈಷ್ಣವಃ ಕಾಯಃ ತತೋ ವಿಪ್ರ ವಸುಂಧರಾ |

ಪದ್ಮಾಕಾರಾ ಸಮುದ್ಭೂತಾ ಪರ್ವತಾಬ್ಧ್ಯಾದಿಸಂಯುತಾ

|| ೩೭ ||

ಜ್ಯೋತೀಂಸಿ ವಿಷ್ಣುಭರ್ವನಾನಿ ವಿಷ್ಣುಃ

ವನಾನಿ ವಿಷ್ಣುರ್ಗಿರಯೋ ದಿಶಶ್ಚ |

ಕೊನೆಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ದೇವತಾರೂಪವಾದ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಅಸ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಧ್ರುವ ಸಹಿತವಾಗಿ ಈ ಐದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುವು.

೩೫-೩೬. ವೈಶ್ರೇಯನೇ! ಭೂಮಿ, ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚಕ್ರ, ದ್ವೀಪಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ವರ್ಷಗಳು, ನದಿಗಳು, ವರ್ಷವಾಸಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆನು. ಪುನಃ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೩೭-೩೮. ಮಹಾ ಸಮುದ್ರೋದಕವು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶರೀರವು. ಆ ಮಹಾ ಸಮುದ್ರದ ಗರ್ಭೋದಕದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತ ಸಮುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೂಮಿಯು ಕಮಲದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿತು. ಅದೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ತೇಜೋ ರೂಪವಾದ ಗ್ರಹಗಳೂ, ಲೋಕಗಳೂ, ವನಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳು, ದಿಕ್ಕುಗಳು,

ನದ್ಯಃ ಸಮುದ್ರಾಶ್ಚ ಸ ಏವ ಸರ್ವಂ
ಯದಸ್ತಿ ಯನ್ನಾಸ್ತಿ ಚ ವಿಪ್ರವಯಕ್

|| ೩೮ ||

ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪೋ ಭಗವಾನ್ಯತೋಽಪೌ
ಅಶೇಷಮೂರ್ತಿನಃ ತು ವಸ್ತುಭೂತಃ |
ತತೋ ಹಿ ಶೈಲಾಬ್ಧಿಧರಾದಿಭೇದಾನ್
ಜಾನೀಹಿ ವಿಜ್ಞಾನವಿಜೃಂಭಿತಾನಿ

|| ೩೯ ||

ಯದಾ ತು ಶುದ್ಧಂ ನಿಜರೂಪಿ ಸರ್ವಂ
ಕರ್ಮಕ್ಷಯೇ ಜ್ಞಾನಮಪಾಸ್ತದೋಷಂ |
ತದಾ ಹಿ ಸಂಕಲ್ಪ ತರೋಃ ಫಲಾನಿ
ಭವಂತಿ ನೋ ವಸ್ತುಷು ವಸ್ತುಭೇದಾಃ

|| ೪೦ ||

ನದಿಗಳು, ಸಮುದ್ರಗಳು, ಭಾವರೂಪವಾದ ಮತ್ತು ಅಭಾವರೂಪವಾದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗಳೂ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪಗಳಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು.

೩೯. ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ವಸ್ತುರೂಪವೆಂದೆ ಪ್ರಪಂಚಸ್ವರೂಪ ನಾಗಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೆ ಪ್ರಪಂಚಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಪರ್ವತ, ಸಮುದ್ರ, ಭೂಮಿ ಮುಂತಾದ ಭೇದಗಳು ಆಶ್ರಯರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಯೆ ಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೪೦. ಪ್ರತಿಬಂಧ ರೂಪವಾದ ಕರ್ಮ ಕ್ಷಯವಾದಮೇಲೆ ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ಶುದ್ಧವಾದ ಅತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಅಹುಭಾವವೇ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ ದುದಾಗಿ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗುವುದು. ಆಗ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಂಟಾದ ಅವಸ್ತುಗಳಾದ ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುರೂಪವಾದ ಭೇದಗಳು (ನಾಶವಾಗುವುವು) ಕಾಣದೆ ಹೋಗುವುವು. "ಯತ್ರತ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಮಾತ್ಮೈವಾಭೂತ್ತತ್ಕೇನ ಕಂಪಕ್ಯೇತ್" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು.

ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣಂ

ವಸ್ತುಸ್ತಿ ಕಿಂ ಕೌತ್ರ ಚಿದಾದಿಮಧ್ಯ
 ಪರ್ಯಂತ ಹೀನಂ ಚಸದೈಕರೂಪತಿ |
 ಯಚ್ಚಾನ್ಯಥಾತ್ವಂ ದ್ವಿಜ ಯಾತಿ ಭೂಯೋಃ
 ನ ತತ್ರಥಾ ತತ್ರ ಕುಶೋ ಹಿ ತತ್ವಂ

|| ೪೦ ||

ಮಹೀಘಟಿತ್ವಂ ಘಟಿತಃ ಕಪಾಲಿಕಾ
 ಕಪಾಲಿಕಾಚೂರ್ಣರಜಸ್ತತೋಽಣುಃ |
 ಜನೈಃ ಸ್ವಕರ್ಮಸ್ತಿಮಿತಾತ್ಮನಿಶ್ಚಯೈಃ
 ಅಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಬ್ರೂಹಿ ಕಿಮುತ್ರ ವಸ್ತು

|| ೪೧ ||

೪೦. ಆದಿ ಮಧ್ಯಂತವಿಲ್ಲದ ಸದಾ ಏಕರೂಪವಾಗಿರುವ ಆತ್ಮ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಎಲ್ಲಿರುವುದು? ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಶವಾದ ಮೇಲೂ ಇಲ್ಲದ ಪರಿಣಾಮ ರೂಪ ವಿಕಾರವುಳ್ಳ ಜಗತ್ತು ಕಷ್ಟೆಯ ಚಿಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಬೆಳ್ಳಿಯಂತೆ ಸತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ.

೪೧. ಮಣ್ಣು ನೊದಲು ಉಂಡೆಯಾಗಿ ಘಟವಾಗುವುದು. ಘಟವು ನಾಶವಾಗಿ ಕಪಾಲವಾಗಿಯೂ, ಕಪಾಲವು ಹುಡಿ ಮಣ್ಣಾಗಿಯೂ, ಆ ಮೇಲೆ ಅಣುರೂಪವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುವುದು. 'ವಾಚಾರಂಭಣಂ ವಿಕಾರೋ ನಾಮಧೇಯಂ ವೃತ್ತಿಕೇ ತ್ಯೇವ ಸತ್ಯಂ' ಎಂಬ ವೇದ ವಚನದಂತೆ ವಿಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮ ರೂಪಗಳಾದುದರಿಂದ ಅಸತ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಕಾರಣರೂಪವಾದ ಮಣ್ಣು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ವಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುವರ್ತಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯವಾದುದೆನಿಸುವುದು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಫಲಾನುಭವ ರೂಪವಾದ ಪ್ರತಿಬಂಧಕದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಾಗಿ ಈ ಪರಿಣಾಮಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸತ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು? (ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಸದ್ರೂಪವಾದ ಆತ್ಮತತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ.)

ತಸ್ಮಾನ್ನ ವಿಜ್ಞಾನಮ್ಯತೇಽಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್
 ಕ್ವಚಿತ್ಕದಾಚಿತ್ ದ್ವಿಜ ವಸ್ತುಜಾತಂ ।
 ವಿಜ್ಞಾನಮೇಕಂ ನಿಜ ಕರ್ಮಭೇದ
 ವಿಭಿನ್ನ ಚಿತ್ತೈರ್ಬಹುಧಾಭ್ಯುಪೇತಂ

॥ ೪೩ ॥

ಜ್ಞಾನಂ ವಿ ಶುದ್ಧಂ ವಿಮಲಂಚ ನಿತ್ಯ
 ಮಶೇಷಶೋಕಾದಿನಿರಸ್ತ ಸಂಗಂ ।
 ಏಕೇ ಸದೈಕಂ ಪರಮಃ ಪರೇಶಃ
 ಸ ವಾಸುದೇವೋ ನ ಯತೋಽನ್ಯದಸ್ತಿ

॥ ೪೪ ॥

ಸದ್ಭಾವ ಏಷೋ ಭವತೋ ಮಯೋಕ್ತೋ
 ಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾ ಸತ್ಯಮಸತ್ಯಮನ್ಯತ್ ।
 ಏತತ್ತು ಯತ್ಸತ್ಯವಹಾರಭೂತಂ
 ತತ್ರಾಪಿ ಚೋಕ್ತಂ ಭುವನಾಶ್ರಿತಂ ತೇ

॥ ೪೫ ॥

೪೩. | ಆದುದರಿಂದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾ ಗಲೂ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವೇ ಅವರವರ ಕರ್ಮಭೇದದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಜೀವಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿ ತಿಳಿವಂತೆ ಮಾಡುವುದು.

೪೪. ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ವಿವಯಭೋಗಗಳಿಲ್ಲದುದು, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷ ಗಲಿಲ್ಲದುದು, ಶಾಶ್ವತವಾದುದು. ಸುಖ ದುಃಖಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದುದು. ಏಕ ರೂಪವಾದುದು. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದುದು, ಅದು ಪರಮೇಶ್ವರನಾದ ವಾಸುದೇವ ಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವಾವುದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೪೫. ಈ ಜ್ಞಾನವೊಂದೇ ಪರಮಾರ್ಥ ಸತ್ಯವಾದುದೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದೆನು. ಮಿಕ್ಕ ಈ ಪ್ರಪಂಚಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಸತ್ಯತ್ವವುಳ್ಳವು. ಪರಮಾರ್ಥ ವಾದುವುಗಳೆಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆನು.

ಯಜ್ಞಃ ಪಶುವರ್ಹಿ ರಶೇಷ ಋತ್ವಿಕ್
 ಸೋಮಸ್ಸುರಾಃ ಸ್ವರ್ಗಮಯಶ್ಚ ಕಾಮಃ |
 ಇತ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮಾಶ್ರಿತಮಾರ್ಗದೃಷ್ಟಂ
 ಭೂರಾದಿಭೋಗಶ್ಚ ಫಲಾನಿ ತೇಷಾಂ || ೪೬ ||

ಯಜ್ಞೈತದ್ಭುವನಗತಂ ಮಯಾ ತನ್ವೋಕ್ತಂ |
 ಸರ್ವತ್ರ ವ್ರಜತಿ ಹಿ ತತ್ರ ಕರ್ಮವಶ್ಯಃ |
 ಜ್ಞಾತ್ವೈತದ್ಭುವಮಚಲಂ ಸದೈಕರೂಪಂ
 ತತ್ಕರ್ಯಾದ್ವಿಶತಿ ಹಿ ಯೇನ ವಾಸುದೇವಂ || ೪೭ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೆ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ದ್ವಾದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೪೬. ಯಜ್ಞ, ಪಶು, ಅಗ್ನಿ, ಋತ್ವಿಕ್ಯುಗಳು, ಸೋಮರಸ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವರ್ಗ, ಇಚ್ಛಾವಿಶೇಷ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭೂರ್ಭುವಸ್ವರ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುವುದೇ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವುಗಳು.

೪೭. ನಾನು ಪ್ರಪಂಚಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಲು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಜೀವನು ಕರ್ಮವಶನಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿತ್ಯನೂ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದುದರಿಂದ ಏಕರೂಪನೂ ಆದ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ತನ್ನ ಕರ್ಮರೂಪವಾದ ಯಾವ ಉಸಾಯದಿಂದ ಸೇವಿಸಿ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂಥುಂಟಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯನಾಗುವನೋ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವೆನು

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

|| ಮೈತ್ರೇಯ ಉವಾಚ ||

ಭಗವನ್ ಸನ್ಮುಗಾಖ್ಯಾತಂ ಯತ್ಪ್ರಜ್ಞೋಽಸಿ ನುಯಾಖಿಲಂ ।

ಭೂಸಮುದ್ರಾದಿಸರಿತಾಂ ಸಂಸ್ಥಾನಂ ಗ್ರಹಸಂಸ್ಥಿತಿಃ || ೧ ||

ವಿಷ್ಣ್ವಾಧಾರಂ ಯಥಾ ಚೈತತ್ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಂ ಸಮವಸ್ಥಿತಂ ।

ಪರಮಾರ್ಥಶ್ಚ ನೇ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ಯಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಧಾನತಃ || ೨ ||

ಯತ್ತುತದ್ಭಗವಾನಾಹ ಭರತಸ್ಯ ಮಹೀಪತೇಃ ।

ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಚರಿತಂ ತನ್ಮಮಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ || ೩ ||

೧-೩. ಮೈತ್ರೇಯನು, “ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಪರಾಶರರೇ ! ಭೂಮಿ ಸಮುದ್ರಗಳು, ನದಿಗಳು, ಗ್ರಹಗಳು ಇವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದಿರಿ, ಈ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನೆಂದೂ ಜ್ಞಾನವೇ ವಿಷ್ಣು ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಿರಿ. ಭರತರಾಜನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಷ್ಟೆ, ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ”

ಭರತಃ ಸ ಮಹೀಶಾಲಃ ಸಾಲಗ್ರಾಮೇ ವಸತ್ಸಿಲ |

ಯೋಗಯುಕ್ತಃ ಸಮಾಧಾಯ ವಾಸುದೇವೇ ಸದಾಮನಃ

|| ೪ ||

ಪುಣ್ಯದೇಶಪ್ರಭಾವೇನ ಧ್ಯಾಯತಶ್ಚ ಸದಾ ಹರಿಂ |

ಕಥಂ ನು ನಾಭವನ್ಮುಕ್ತಿಯದಭೂತ್ಸ ದ್ವಿಜಃ ಪುನಃ

|| ೫ ||

ವಿಸ್ತೃತೇ ಚ ಕೃತಂ ತೇನ ಯದ್ಭಯಃ ಸುಮಹಾತ್ಮನಾ |

ಭರತೇನ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ಸರ್ವಂ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ

|| ೬ ||

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಸಾಲಗ್ರಾಮೇ ಮಹಾಭಾಗೋ ಭಗವನ್ಯಸ್ತಮಾನಸಃ |

ಉವಾಸ ಸುಚಿರಂ ಕಾಲಂ ಮೈತ್ರೇಯ ಪೃಥಿವೀಪತಿಃ

|| ೭ ||

ಅಹಿಂಸಾದಿಷ್ಟಶೇಷೇಷು ಗುಣೇಷು ಗುಣಿನಾಂ ವರಃ |

ಅನಾಪ ಪರಮಾಂ ಕಾಷ್ಠಾಂ ಮನಸಶ್ಚಾಪಿ ಸಂಯಮೇ

|| ೮ ||

೪-೬. ಭರತರಾಜನು ಸಾಲಗ್ರಾಮವೆಂಬ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸದಾ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ಏತಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ? ಅವನು ಏನಾದನು? ಆ ಭರತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಮತ್ತೇನು ಮಾಡಿದನು? ಅವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದನು.

೭-೧೦. ಪರಾಶರರು ಹೇಳುವರು:— ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಆ ಭರತರಾಜನು ಸಾಲಗ್ರಾಮಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟು ಬಹುಕಾಲ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಅಹಿಂಸಾದಿ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಯಮ ನಿಯಮಾದಿ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಸಮಾಧಿಯೆಂಬ ಯೋಗಾಂಗದ ತುಟ್ಟ ತುದಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದನು. ಭರತನು ಯಜ್ಞೇಶ, ಅಚ್ಯುತ, ಗೋವಿಂದ, ಮಾಧವ, ಅನಂತ, ಕೇಶವ, ಕೃಷ್ಣ, ವಿಷ್ಣು, ಹೃಷೀಕೇಶ,

ಯಜ್ಞೇಶಾಚ್ಯುತ ಗೋವಿಂದ ಮಾಘವಾನಂತ ಕೇರವ |

ಕೃಷ್ಣವಿಪ್ಲೋ ಹೃಷೀಕೇಶ ವಾಸುದೇವ ನಮೋಸ್ತುತೇ || ೯ ||

ಇತಿ ರಾಜಾಹಭರತೋ ಹರೇರ್ನಾಮಾನಿ ಕೇವಲಂ |

ನಾನ್ಯಜ್ಞಗಾದ ಮೃತ್ರೇಯು ಕಿಂಚಿತ್ಸಸ್ತಾನಂತರೇಷ್ಟಪಿ |

ಏತತ್ಪಠನ್ ತದರ್ಥಂ ಚ ವಿನಾ ನಾನ್ಯದಚಿಂತಯತ್ || ೧೦ ||

ಸಮಿಪ್ತುಷ್ಪಕುಶಾದಾನಂ ಚಕ್ರೇ ದೇವಕ್ರಿಯಾಕೃತೇ |

ನಾನ್ಯಾನಿ ಚಕ್ರೇ ಕರ್ಮಾಣಿ ನಿಸ್ಸಂಗೋ ಯೋಗತಾಪಸಃ || ೧೧ ||

ಜಗಾಮ ಸೋಽಭಿಷೇಕಾರ್ಥಮೇಕದಾ ತು ಮಹಾನದೀಂ |

ಸಸ್ನೌ ತತ್ರ ತದಾ ಚಕ್ರೇ ಸ್ನಾನಸ್ಯಾನಂತರಕ್ರಿಯಾಃ || ೧೨ ||

ಅಥಾಜಗಾಮ ತತ್ತೀರಂ ಜಲಂ ಸಾತುಂ ಪಿಸಾಸಿತಾ |

ಆಸನ್ನಪ್ರಸವಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನೇಕೈವ ಹರಿಣಿ ವನಾತ್ || ೧೩ ||

ವಾಸುದೇವ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದು ಹರಿಯ ನಾಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ನಾಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಇವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಮತ್ತಾವುದನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸದಿದ್ದನು.

೧೧-೧೩. ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಿಯಾದ ಆ ತಪಸ್ವಿಯು ದೇವಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಮಿಪ್ತು, ಹೂ, ದರ್ಭೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತ ಮತ್ತೊಂದು ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾನದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮರಿಯನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಮಯವೊದಗಿದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಜಿಂಕೆಯು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡಿನಿಂದ ಆ ನದಿಯ ದಡಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅದು ನೀರು ಕುಡಿದು ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವ ಮೊಟ್ಟಿಗೆ

ತತಸ್ಸಮಭವತ್ಸಕ್ರ ಪೀತಪ್ರಾಯೇ ಜಲೇ ತಯಾ |
 ಸಿಂಹಸ್ಯ ನಾದಃ ಸುಮಹಾನ್ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಭಯಂಕರಃ || ೧೪ ||

ತತಃ ಸಾ ಸಹಸಾ ಪ್ರಾ ಪಾದಾಪ್ಲುತಾ ನಿನ್ನು ಗಾತಟಿಂ |
 ಅತ್ಯುಚ್ಚಾರೋಹಣೇನಾಸ್ಯಾ ನದ್ಯಾಂ ಗರ್ಭಃ ಪಪಾತ ಸಃ || ೧೫ ||

ತಮೂಹ್ಯಮಾನಂ ವೇಗೇನ ವೀಚಿಮಾಲಾಪರಿಪ್ಲುತಂ |
 ಜಗ್ರಾಹ ಸ ನೃಪೋ ಗರ್ಭಾತ್ ಪತಿತಂ ಮೃಗಪೋತಕಂ || ೧೬ ||

ಗರ್ಭಪ್ರಚ್ಯುತಿದುಃಖೇನ ಪ್ರೋತ್ತಂಗಳಾಕ್ರಮಣೇನ ಚ |
 ಮೈತ್ರೇಯ ಸಾಪಿ ಹರಿಣೇ ಪಪಾತ ಚ ಮನಾರ ಚ || ೧೭ ||

ಹರಿಣೇಂ ತಾಂ ವಿಲೋಕ್ಯಾಥ ವಿಸನ್ನಾಂ ನೃಪ ತಾಪಸಃ |
 ಮೃಗಪೋತಂ ಸಮಾದಾಯ ಪುನರಾಶ್ರಮಮಾಗತಃ || ೧೮ ||

ಚಕಾರಾನುದಿನಂ ಚಾಸೌ ಮೃಗಪೋತಸ್ಯ ವೈ ನೃಪಃ |
 ಪೋಷಣಂ ಪುಷ್ಯಮಾಣಶ್ಚ ಸ ತೇನ ವವೃಧೇ ಮುನೇ || ೧೯ ||

ಸರಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಭಯವನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಸಿಂಹದ ದೊಡ್ಡ ಧ್ವನಿಯು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಭಯದಿಂದ ಎತ್ತರವಾದ ನದಿಯ ದಡವನ್ನ ಹಾರಿ ಹತ್ತುವಾಗ ಅದರ ಗರ್ಭವು ನೀರೊಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಿತು.

೧೬-೨೦. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿದ್ದ ಮರಿಯು ನದಿಯ ನೀರಿನ ಆಲೆಯಿಂದ ನೆನೆದು ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ರಾಜನು ಕಂಡು ಆ ಮರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಗರ್ಭವು ಬಿದ್ದದರಿಂದಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ದಡವನ್ನೇರಿದುದರಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ ನೋವಿನಿಂದ ಆ ಜಿಂಕೆಯು ಬಿದ್ದು ಸತ್ತುಹೋಯಿತು. ತಾಪಸನಾದ ರಾಜನು ಸತ್ತುಹೋದ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮರಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆ ತಾಪಸನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆ ಮರಿಯನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾ ಬಂದನು. ಅದು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಅದು ಅಶ್ರಮದ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತ

ಚ ಚಾರಾಶ್ರಮಪರ್ಯಂತೇ ತೃಣಾನಿ ಗಹನೇಷು ಸಃ |
 ದೂರಂ ಗತ್ವಾ ಚ ಶಾದೂಲತ್ರಾಸಾದಭ್ಯಾಯಯೌ ಪುನಃ || ೨೦ ||

ಪ್ರಾತರ್ಗತ್ವಾ ತಿದೂರಂ ಚ ಸಾಯಮಾಯಾತ್ಯಥಾಶ್ರಮಂ |
 ಪುನಶ್ಚ ಭರತಸ್ಯಾ ಭೂದಾಶ್ರಮಸ್ಯೋಟಿಜಾಜಿರೇ || ೨೧ ||

ತಸ್ಯ ತಸ್ಮಿನ್ ಮೃಗೇ ದೂರಸಮೀಪಪರಿವರ್ತಿನಿ |
 ಆಸೀಚ್ಛೇತಃ ಸಮಾಸಕ್ತಂ ನ ಯಯಾವನ್ಯತೋ ದ್ವಿಜ || ೨೨ ||

ವಿಮುಕ್ತರಾಜ್ಯತನಯಃ ಪ್ರೋಜ್ಞಿತಾಶೇಷಬಾಂಧವಃ |
 ಮನುತ್ವಂ ಸ ಚಕಾರೋಚ್ಛ್ಯಸ್ತಸ್ಮಿನ್ ಹರಿಣಪೋತಕೇ || ೨೩ ||

ಕಿಂ ವ್ಯಕೃರ್ಭಕ್ಷಿತೋ ವ್ಯಾಘ್ರೈಃ ಕಿಂ ಸಿಂಹೇನ ನಿಸಾತಿತಃ |
 ಚಿರಾಯಮಾಣೇ ನಿಷ್ಕಾಂತೇ ತಸ್ಯಾಸೀದಿತಿ ಮಾನಸಂ || ೨೪ ||

ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹುಲಿಯು ಭಯದಿಂದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿತು.

೨೧-೨೩. ಆ ಜಿಂಕೆಯು ಮರಿಯು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರ ಹೋಗಿ ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭರತನ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಭರತನ ಮನಸ್ಸು ಜಿಂಕೆಯು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಹೋಗದಿದ್ದಿತು. ಅವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ನೆಂಟರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆ ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದನು.

೨೪-೨೮ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮರಿಯು ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಬರದೆ ಇದ್ದರೆ, ಸಿಂಹವೋ, ಹುಲಿಯೋ, ತೋಳವೋ ಅವನ್ನ ತಿಂದು ಬಹುದೆಂಬ ಮನಸ್ಸುಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದರ ಗೋರಸಿನಿಂದ ಕಿತ್ತುಹೋದ ಈ ಭೂನಿಯು ಚಿತ್ರತರವಾಗಿರುವುದು. ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಾತ್ರವಾದ ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿ

ಏಷಾ ವಸುವತೀ ತಸ್ಯ ಋರಾಗ್ರಕ್ಷತಕಬುರಾ ।	
ಪ್ರೀತಯೇ ಮಮಯಾತೋಸೌ ಕ್ವ ಮನ್ಮೋಹಕ ಪೋತಕಃ	॥ ೨೫ ॥
ವಿಷಾಣಾಗ್ರೇಣ ಮದ್ವಾಹುಕಂಡೂಯನಪರೋ ಹಿ ಸಃ ।	
ಕ್ಷೇಮೇಣಾಭ್ಯಾಗತೋರಣ್ಯಾದಪಿ ಮಾಂ ಸುಖಯಿಷ್ಯತಿ	॥ ೨೬ ॥
ಏತೇ ಲಾನಶಿಖಾಸ್ತಸ್ಯ ದಶನೈರಜಿರೋದ್ಗತೈಃ ।	
ಕುಶಕಾಶಾವಿರಾಜಂತೇ ವಟಿವಃ ಸಾಮಗಾ ಇವ	॥ ೨೭ ॥
ಇತ್ಥಂ ಚಿರಗತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಸ ಚಕ್ರೇ ಮಾನಸಂ ಮುನಿಃ ।	
ಪ್ರೀತಿಪ್ರಸನ್ನವದನಃ ಪಾರ್ಶ್ವಸ್ಥೇ ಚಾಭವನ್ಮುಗೇ	॥ ೨೮ ॥
ಸಮಾಧಿಭಂಗಸ್ತಸ್ಯಾಸೀತ್ತನ್ಮಯತ್ನಾದ್ಯತಾತ್ಮನಃ ।	
ಸಂತ್ಯಕ್ತರಾಜ್ಯಭೋಗದ್ಧೀಃ ಸ್ವಜನಸ್ಯಾಪಿ ಭೂಪತೇಃ	॥ ೨೯ ॥
ಚಪಲೇ ಚಪಲಂ ತಸ್ಮಿನ್ ದೂರಗಂ ದೂರಗಾಮಿನಿ ।	
ಮೃಗಪೋತೇ ಭವಚ್ಚಿತ್ತಂ ಸ್ಥೈರ್ಯವತ್ತಸ್ಯ ಭೂಪತೇಃ	॥ ೩೦ ॥

ಯೆಲ್ಲಿ? ಅದು ತನ್ನ ಕೊಂಬಿನ ತುದಿಯಿಂದ ನನ್ನ ತೋಳುಗಳನ್ನು ಕೆರೆಯುವುದು. ಅದು ಕಾಡಿನಿಂದ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದೇ? ಈಗ ತಾನೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಅದರ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕಚ್ಚಿದ ಈ ದರ್ಭೆಯ ತುದಿಗಳು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಂತೆ ಬೋಳಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಮುನಿಯು ಆ ವೃಗವು ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು.

೨೯-೩೦. ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಸ್ವಜನರನ್ನೂ, ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಸುಖಾನುಭವವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಆ ಜಿಂಕೆಯಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಭಂಗವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿ ಅದು ಚಲಿಸಿದರೆ, ದೂರದೋದರೆ ಇವನ ಮನಸ್ಸು ಚಲಿಸಿ ದೂರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿತು ಕೆಲವು ಕಾಲದ

ಕಾಲೇನ ಗಚ್ಛತಾ ಸೋಽಥ ಕಾಲಂ ಚಕ್ರೇ ಮಹೀಪತಿಃ |

ಪಿತೇವ ಸಾಸ್ರಂ ಪುತ್ರೇಣ ಮೃಗಪೋಲೇನ ವೀಕ್ಷಿತಃ || ೩೦ ||

ಮೃಗಮೇವ ತದಾದ್ರಾಕ್ಷಿತ್ ತ್ಯಜನ್ಪ್ರಾಣಾನಸಾವಪಿ |

ತನ್ಮಯಶ್ವೇನ ಮೃತ್ರೇಯ ನಾನ್ಯತ್ಸಿಂಚಿದಚಿಂತಯತ್ || ೩೧ ||

ತತಶ್ಚ ತತ್ಕಾಲಕೃತಾಂ ಭಾವನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತಾದೃಶೀಂ |

ಜಂಬೂಮಾರ್ಗೇ ಮಹಾರಣ್ಯೇ ಜಜ್ಞೇ ಜಾತಿಸ್ಮರೋ ಮೃಗಃ || ೩೨ ||

ಜಾತಿಸ್ಮರತ್ಪಾದುದ್ವಿಗ್ನಃ ಸಂಸಾರಸ್ಯ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |

ವಿಹಾಯ ಮಾತರಂ ಭೂಯಃ ಸಾಲಗ್ರಾಮನುಸಾಯಯೌ || ೩೩ ||

ಶುಷ್ಕೈಸ್ತೃಣೈಸ್ತಥಾ ಪರ್ಯಃ ಸ ಕುರ್ವನ್ನಾತ್ಮಪೋಷಣಂ |

ಮೃಗಶ್ವಹೇತುಭೂತಸ್ಯ ಕರ್ಮಣೋ ನಿಷ್ಕೃತಿಂ ಯಯೌ || ೩೪ ||

ಮೇಲೆ ರಾಜನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಅವನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ತಂದೆ ಯನ್ನು ಮಗನು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುತ್ತ ನೋಡುವಂತೆ ಜಿಂಕೆಯ ಮರಿಯು ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅವನೂ ಆ ಜಿಂಕೆಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಜಿಂಕೆಯ ರೂಪವನ್ನೇ ಪಡೆದು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಜನು ಮರಣಕಾಲದ ಆ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕಾಳಾಂಜನ ಗಿರಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಮೃಗವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರದ ವಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮತ್ತೆ ಸಾಲಗ್ರಾಮಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

೩೫-೩೮. ಮೃಗರೂಪನಾದ ರಾಜನು ಒಣಗಿದ ಹುಲ್ಲು ಎಲೆಗಳನ್ನು ಆಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮೃಗಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಅವನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೃಗವೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸ್ಮರಣೆ

ತತ್ರ ಚೋತ್ಸೃಷ್ಟದೇಹೋಽಥ ಜಜ್ಞೇ ಜಾತಿಸ್ಮರೋ ದ್ವಿಜಃ ಸದಾಚಾರವತಾ ಶುದ್ಧೇ ಯೋಗಿನಾಂ ಪ್ರವರೇ ಕುಲೇ	೩೬
ಸರ್ವವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥತತ್ತ್ವವಿತ್ ಅಪಶ್ಯತ್ಸ ಚ ನೈತ್ಯೇಯ ಆತ್ಮಾನಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಂ	೩೭
ಆತ್ಮನೋಽಧಿಗತಜ್ಞಾನಾ ದ್ವೇವಾದೀನಿ ಮಹಾಮುನೇ ಸರ್ವಭೂತಾನ್ಯಭೇದೇನ ದದರ್ಶ ಸ ತದಾತ್ಮನಃ	೩೮
ನಪಸಾತಗುರುಪ್ರೋಕ್ತಾಂ ಕೃತೋಪನಯನಃ ಶ್ರುತಿಂ ನ ದದರ್ಶ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಜಗೃಹೇ ನ ಚ	೩೯
ನ್ಯಕ್ತೋಪಿ ಬಹುಶಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಜಡಂ ನಾಕೃಮಭಾಷತ ತದಸ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗುಣಂ ಗ್ರಾಮ್ಯಭಾಷೋಕ್ತಿಸಂಯುತಂ	೪೦
ಅಪಧ್ವಸ್ತವಪುಃ ಸೋಽಥ ಮಲಿನಾಂಬರಧ್ಯಕ್ ದ್ವಿಜಃ ಕ್ಲಿನ್ನದಂತಾಂತರಃ ಸರ್ವೈಃ ಪರಿಭೂತಃ ಸ ನಾಗರೈಃ	೪೧

ಯುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳೂ, ಆಚಾರಶೀಲರೂ ಆದ ಶುದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಸ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ತಾನು ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡನು. ಆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೇವಾದಿಗಳೂ, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ನಾದ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುವುಗಳಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು.

೩೯-೪೨. ಅವನು ಉಪನಯನ ಮಾಡಿದರೂ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ವೇದ ವನ್ನು ಸಾತ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಲಿಲ್ಲ. ತಿಳಿದವನಾದರೂ ಮೂಢ ರಂತೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವೂ, ಅಶುದ್ಧವೂ, ಗ್ರಾಮ್ಯವೂ ಆದ ಅಲ್ಪವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾ ಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೂಳೆಯಾದ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯಾದ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತ

ಸಂಮಾನನಾಪರಾಂ ಹಾನಿಂ ಯೋಗೈರ್ಭೇಃ ಕುರುತೇ ಯತಃ |

ಜನೇನಾವಮತೋ ಯೋಗೀ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಂ ಚ ವಿಂಶತಿ || ೪೦ ||

ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ರೇತ ವೈ ಯೋಗೀ ಸತಾಂ ಧರ್ಮಮದೂಷಯನ್ |

ಜನಾ ಯಥಾವಮನ್ಯೇರನ್ ಗಚ್ಛೇಯುರ್ನಚ ಸಂಗತಿಂ || ೪೧ ||

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭವಚನಂ ವಿಚಿಂತ್ಯೇತ್ಥಂ ಮಹಾಮತಿಃ |

ಆತ್ಮಾನಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಜಡೋನ್ಮತ್ತಾಕೃತಿಂ ಜನೇ || ೪೨ ||

ಭುಂಕ್ತೇ ಕುಲ್ಮಾಷವಾಟ್ಯಾದಿ ಶಾಕಂ ವನ್ಮಫಲಂ ಕೇಣಾನಾಂ |

ಯದ್ಯದಾಪ್ನೋತಿ ಸುಬಹು ತದತ್ತೇ ಕಾಲಸಂಯಮಂ || ೪೩ ||

ಪಿತರ್ಯುಪರತೇ ಸೋಽಥ ಭ್ರಾತೃಭ್ರಾತೃವ್ಯಬಾಂಧವೈಃ |

ಕಾರಿತಃ ಸ್ವೇತ್ರಕರ್ಮಾದಿ ಕದನ್ನಾಹಾರ ಪೋಷಿತಃ || ೪೪ ||

ಕೊಳೆಯಾದ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ಗೌರವವೂ ಯೋಗಕ್ಕೆ ತಡೆಯೆಂದು ಜನರ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

೪೨-೪೬. ಯೋಗಿಯಾದವನು ಅಪಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ನಿಸಿದ್ಧ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಜನರು ತನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಮಾಡಿ ತನ್ನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಬರದಂತೆ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ಮೂಢನಂತೆಯೂ ಹುಚ್ಚನಂತೆಯೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಇನ್ನೂ ಹೆಣ್ಣಾಗದೆ ಉದ್ದು ಮುಂತಾದ ಎಳೆಯ ಕಾಳುಗಳನ್ನೂ, ಗೋಧಿನ್ನುಳ್ಳ ಸೊಪ್ಪುಗಳು, ಕಾಡುಹಣ್ಣುಗಳು ಮುಂತಾದುವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ದೊರೆತುದನ್ನು ತಿಂದು ತೃಪ್ತಿಪಡುತ್ತಿದ್ದನು ತಂದೆಯು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಸಹೋದರರೂ, ಬಂಧುಗಳೂ ಅವನಿಂದ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕುತ್ತಿವಾದ (ತಂಗಳು) ಅನ್ನವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು ಅವನು ಅದರಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು

ಸಮಾಕ್ಷ್ಯ ಪೀನಾವಯವೋ ಜಡಕಾರೀ ಜ ಕರ್ಮಣಿ |

ಸರ್ವಲೋಕೋಪಕರಣಂ ಬಭೂವಾಹಾರವೇತನಃ

|| ೪೭ ||

ತಂ ತಾದ್ಯ ಶಮಸಂಸ್ಕಾರವಿಪ್ರಾಕ್ಯೈತಿವಿಚೇಷ್ಟಿತಂ |

ಕ್ಷತ್ತಾಸೌ ವೀರರಾಜಸ್ಯ ಕಾಳ್ಕೈಪಶುಮಯೋಜಯತ್

|| ೪೮ ||

ರಾತ್ರೌ ತಂ ಸಮಲಂಕೃತ್ಯ ವೈಶಶಸ್ಯ ವಿಧಾ ನತಃ |

ಅಧಿಸ್ಥಿ ತಂ ಮಹಾಕಾಳೀ ಜ್ಞಾತ್ವಾಯೋಗೇಶ್ವರಂ ತಥಾ

|| ೪೯ ||

ತತಃ ಖಡ್ಗಂ ಸಮಾದಾಯ ನಿಶಿತಂ ನಿಶಿ ಸಾ ತದಾ |

ಕ್ಷತ್ತಾರಂ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಾಣಂ ಅಭ್ಯಿನತ್ಯಂತ ಮೂಲತಃ

|| ೫೦ ||

ಸ್ವಪಾರ್ಷದ ಯುತಾದೇವೀ ಪಸೌರುಧಿರಮುಲ್ಪಣಂ |

ತತಸ್ಸೌ ವೀರರಾಜಸ್ಯ ಪ್ರಯಾತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ

|| ೫೧ ||

೪೭-೪೮. ಸರ್ವಸಮಾನ ದೃಷ್ಟಿಯೂ, ಕೊಬ್ಬಿದ ಅವಯವಗಳುಳ್ಳವನೂ, ನಿದಾನವಾಗಿ ಕೆಲವ ಮಾಡತಕ್ಕವನೂ ಆದ ಅವನು ಆಚಾರವ ಕೂಲಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೆಲವನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂತಹ ವೇದಾಧ್ಯಾಸಾದಿ ಗಳಿಲ್ಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಕಾರವನ್ನುಳ್ಳ ಅವನನ್ನು ಕಂಡುವೀರರಾಜನೆಂಬವನ ಸಾರಥಿಯು ಕಾಳಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

೪೯-೫೦. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಬಲಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಪಶುವಿನ ಅಲಂಕಾರ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದನ್ನು ಮಹಾಕಾಳಿಯು ಕಂಡು ಇವನು ಯೋಗೇಶ್ವರ ನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಹರಿತವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕ್ರೂರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಸಾರಥಿಯು ಕತ್ತನ್ನು ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಕತ್ತರಿಸಿದಳು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸೇವೆಮಾಡುವ ದೇವಿಯರೊಡನೆ ಅವನ ರಕ್ತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿದಳು.

೫೧-೫೫. ಆ ಮೇಲೆ ಸೌವೀರರಾಜನ ಬಿಟ್ಟು ಅಳುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುವ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಬೂದಿಯು ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತಿದ್ದ ಈ ಮಹಾತ್ಮನನ್ನು

ವಿಷ್ಣುಕರ್ತಾರ್ಥಮನೈತಂ ವಿಷ್ಣುಯೋಗ್ಯೋಯ ಮಿತ್ಯಪಿ |

ತಂ ತಾದ್ಯಶಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಭಸ್ಮಜ್ಯನ್ನಮಿವಾನಲಂ

|| ೫೨ ||

ಕ್ಷತ್ತಾಸೌವೀರರಾಜಸ್ಯ ವಿಷ್ಣುಯೋಗ್ಯಮನುಸ್ಯತ |

ಸ ರಾಜಾ ಶಿಬಿಕಾರೂಢೋಗಂತುಂ ಕೃತಮರ್ತ್ವಿಜ |

ಬಭೂವೇಕ್ಷುಮತೀತೀರೇ ಕಪಿಲರ್ಷೇರ್ವರಾಶ್ರಮಂ

|| ೫೩ ||

ಶ್ರೀಯಃ ಕಿಮತ್ರಸಂಸಾರೇ ದುಃಖಸ್ತ್ರಾಯೇ ನೃಣಾಮಿತಿ |

ಪ್ರಪ್ಪಂ ತಂ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಜ್ಞಂ ಕಪಿಲಾಖ್ಯಂ ಮಹಾಮುನಿಂ

|| ೫೪ ||

ಉವಾಹ ಶಿಬಿಕಾಂ ತಸ್ಯ ಕ್ಷತ್ತುರ್ವಚನಚೋದಿತಃ |

ನೃಣಾಂ ವಿಷ್ಣುಗೃಹೀತಾನಾಮನೈಷಾಂ ಸೋಪಿ ಮಧ್ಯಗಃ

|| ೫೫ ||

ಗೃಹೀತೋ ವಿಷ್ಣುನಾ ವಿಪ್ರಃ ಸರ್ವಜ್ಞಾನೈಕಭಾಜನಃ |

ಜಾತಿಸ್ಮರೋಽಸೌ ಪಾಪಸ್ಯ ಕ್ಷಯಕಾಮ ಉವಾಹ ತಾಂ

|| ೫೬ ||

ಬಿಟ್ಟು ಅಳಿಗೆ ತಕ್ಕವನೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಸೌವೀರರಾಜನು ಇಷ್ಟಮತೀನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೇರಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದನು. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ಕಪಿಲಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು “ಜನನ ಮರಣ ರೂಪವಾಗಿ ದುಃಖವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಮಾರ್ಗವಾವುದೆಂದು” ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವುದೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಾರಥಿಯ ಮಾತಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಅಳುಗಳ ನಡುವೆ ಈ ಮಹಾತ್ಮನೂ ರಾಜನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋರಬಿಟ್ಟನು.

೫೬-೫೭. ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸ್ಮರಣೆಯುಳ್ಳವನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪಾಪಕ್ಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಳಾಗಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತನು. ಬುದ್ಧಿವಂತರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ

ಯಯೌ ಜಡಗತಿಃ ಸೋಽಥ ಯುಗಮಾತ್ರಾವಲೋಕನಂ |

ಕುರ್ವನ್ಮತಮತಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ತೇತ್ಯನ್ಯೇ ತ್ವರಿತಂ ಯಯುಃ

|| ೫೭ ||

ವಿಲೋಕ್ಯ ನೃಪತಿಃ ಸೋಽಥ ವಿಷಮಾಂ ಶಿಬಿಕಾಗತಿಂ |

ಕಿಮೇತದಿತ್ಯಾಹ ಸಮಂ ಗಮ್ಯತಾಂ ಶಿಬಿಕಾವಹಾಃ

|| ೫೮ ||

ಪುನಸ್ತಥೈವ ಶಿಬಿಕಾಂ ವಿಲೋಕ್ಯ ವಿಷಮಾಂ ಹಸನ್ |

ನೃಪಃ ಕಿಮೇತದಿತ್ಯಾಹ ಭವದ್ಭಿರ್ಗಮ್ಯತೇಽನ್ಯಥಾ

|| ೫೯ ||

ಭೂಪತೇರ್ವದತಸ್ತಸ್ಯ ಶೃತ್ವೇವಂ ಬಹುಶೋ ವಚಃ |

ಶಿಬಿಕೋದ್ವಾಹಕಾಃ ಪ್ರೋಚುರಯಂ ಯಾತೀತ್ಯಸತ್ವರಂ

|| ೬೦ ||

|| ರಾಜೋವಾಚ ||

ಕಿಂ ಶ್ರಾಂತೋ ಸ್ವಲ್ಪಮಧ್ವಾನಂ ತ್ವಯೋಽಥಾ ಶಿಬಿಕಾ ಮಮ |

ಕಿಮಾಯಾಸ ಸಹೋ ನತ್ವಂ ಪೀವಾನಸಿ ನಿರೀಕ್ಷ್ಯಸೇ

|| ೬೧ ||

ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿದಾನವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಿಕ್ಕವರು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

೫೯-೬೦. ರಾಜನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಓರಿಯಾಗಿ ಹೊತ್ತಿರುವವರನ್ನು ನೋಡಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಹೊತ್ತು ನಡೆಯಿರಿ. ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ವಿಷಮವಾಗಿಯೇ ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಕಂಡು ನಗುತ್ತ ಏಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವೆವೆಂದು ಕೇಳಲು ರಾಜನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅಳುಗಳೂ ಇವನೊಬ್ಬನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

೬೧. "ರಾಜನು ಎಲೈ ಮನುಷ್ಯನೇ ನನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಹೊತ್ತುದಕ್ಕೇ ನಿನಗೆ ಆಯಾಸವಾಯಿತೇ ? ನೀನು ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವೆ ಇಷ್ಟು ಆಯಾಸವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರೆಯಾ ? " ಎಂದನು.

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ||

ನಾಹಂ ಪೀವಾನ್ಮುಚ್ಯೆವೋಢಾ ಶಿಶಿಕಾಭವತೋನುಯಾ |
 ನ ಶ್ರಾಂತೋಸ್ತಿ ನ ವಾಯಾಸಸ್ತೋಢವೋಸ್ತಿನುಹೀಪತೇ || ೬೨ ||

|| ರಾಜಾ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ದೃಶ್ಯಸೇ ಪೀವಾನದ್ಯಾಪಿಶಿಶಿಕಾ ತ್ವಯಿ |
 ಶ್ರಮಶ್ಚ ಭಾರೋದ್ವಹನೇ ಭವತ್ಯೇವ ಹಿ ದೇಹಿನಾಂ || ೬೩ ||

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಭವತಾ ಭೂಪ ಯದ್ವೃಷ್ಟಂ ಮನು ತದ್ವದ |
 ಬಲನಾನಬಲಶ್ಚೇತಿ ವಾಚ್ಯಂ ಪಶ್ಚಾದ್ವಿಶೇಷಣಂ || ೬೪ ||

ತ್ವಯೋಢಾಶಿಶಿಕಾ ಚೇತಿ ತ್ವಯ್ಯದ್ಯಾಪಿ ಚ ಸಂಸ್ಥಿತಾ |
 ಮಿಥ್ಯೈತದತ್ರತು ಭವಾನ್ ಶೃಣೋತು ವಚನಂ ಮನು || ೬೫ ||

೬೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು “ ರಾಜನೇ ನಾನು ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೂ ನಾನು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಆಯಾಸವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಆಯಾಸವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಇಲ್ಲ ” ಎಂದನು.

೬೩. ರಾಜನು “ ಏನಯ್ಯಾ ಸ್ಥೂಲವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತವನು ಸ್ವಯಂಗೆ ಶ್ರಮವಾಗಿಯೇ ಆಗುವುದು ” ಎಂದನು.

೬೪-೬೫. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು “ ರಾಜನೇ ನೀನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದುದನ್ನು ನನಗೆ ಮೊದಲು ಹೇಳು. ಆಮೇಲೆ ಬಲವುಳ್ಳವನೂ, ಬಲವಿಲ್ಲದವನೂ ಎ-ಬ ವಿಶೇಷಣ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ನೀನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಆದು ಈಗಲೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಂಬ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾದುವಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ

ಭೂಮೌ ಪಾದಯುಗಂತ್ವಾಸ್ತೇ ಜಂಘೇ ಪಾವದ್ವಯಾಶ್ರಿತೇ |
 ಊರೋರ್ಜಂಘಾಪ್ಸಯಾವಸ್ಥಾ ತದಾಧಾರಂ ತಥೋದರಂ || ೬೬ ||

ವಕ್ಷಸ್ಥಲಂ ತಥಾ ಬಾಹೂ ಸ್ಯಂಧೌ ಚೋದರಸಂಸ್ಥಿತೌ |
 ಸ್ಯಂಧಾಶ್ರಿತೇಯಂ ಶಿಬಿಕಾ ಮನು ಭಾರೋಽಸತ್ಯ ಕಿಂಕೃತಃ || ೬೭ ||

ಶಿಬಿಕಾಯಾಂ ಸ್ಥಿತಶ್ಚಾಯಂ ದೇಹಸ್ತ್ವದುಪಲಕ್ಷಿತಃ |
 ಽತ್ರ ತ್ವಮಹನುಪ್ಯತ್ರ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಚೇದಮನ್ಯಥಾ || ೬೮ ||

ಅಹಂ ತ್ವಂ ಚ ತಥಾನ್ಯೇ ಚ ಭೂತೈರೂಹ್ಯಾನು ಪಾರ್ಥಿವ |
 ಗುಣಪ್ರವಾಹ ಪತಿತೋ ಭೂತವರ್ಗೋಽಸಿ ಯಾತ್ಮಯಂ || ೬೯ ||

ಕರ್ಮವಶ್ಯಾ ಗುಣಾಹ್ಯೇತೇ ಸ ತ್ವಾದ್ಯಾಃ ಪೃಥಿವೀಪತೇ |
 ಅವಿದ್ಯಾಸಂಚಿತಂ ಕರ್ಮ ತಚ್ಚಾ ಶೇಷೇಷು ಜಂತುಷು || ೭೦ ||

ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು. ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಪಾದಗಳಿವೆ. ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂಳೆಗಳು, ಅದರ ಮೇಲೆ ತೊಡೆಗಳು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊಟ್ಟೆ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಎದೆ ತೊಳುಗಳು, ಹೆಗಲುಗಳೂ ಇರುವುವು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿರುವುದು ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ನನಗೆ ಭಾರವೆಲ್ಲಿಯದು? ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ನಾನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಶರೀರವಿರುವುದು. ನೀನಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ನಾನು. ನನ್ನನ್ನು ಹೊರುವವನು ನೀನು. ಎಂಬ ಮಾತೂ ಸತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ, ಭ್ರಾಂತಿಯ ಮಾತಾಗಿರುವುದು.

೬೯-೭೦. ರಾಜನೇ! ನಾನು, ನೀನು, ಇತರ ಜೀವರುಗಳೂ ಭೂತವರ್ಗವಾದ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವೆವು. ಈ ಭೂತವರ್ಗಗಳು ಅವಿದ್ಯಾ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮಾಧೀನವಾಗಿ ಸತ್ತಾದಿಗುಣಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗಿರುವುವು. ಸತ್ತಾದಿಗುಣಗಳು ಕರ್ಮಾಧೀನವಾದುವುಗಳು. ಕರ್ಮಗಳು ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಚಿತವಾಗಿರುವುವು.

ಆತ್ಮಾ ಶುದ್ಧೋಕ್ಷರಃ ಶಾಂತೋ ನಿರ್ಗುಣಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಃ |

ಪ್ರವೃದ್ಧೈಃ ಪಚಯೌ ನಾಸ್ಯ ಚೈಕಸ್ಯಾಖಿಲಜಂತುಷು || ೨೦ ||

ಯಥಾ ನೋಪಚಯಸ್ತಸ್ಯ ನೈವಾಸ್ಯಾಪಚಯಸ್ತಥಾ |

ತದಾ ಪೀನಾನಸೀತಿತ್ವಂ ಕಯಾ ಯುಕ್ತ್ಯಾ ತ್ವಯೇರಿತಂ || ೨೧ ||

ಭೂಪಾದ ಜಂಘಾಕಟ್ಯೂರುಜಶರಾದಿಷು ಸಂಸ್ಥಿತೇ |

ಶಿಬಿಕೇಯಂ ಯದಾ ಸ್ಯಂಧೇ ತದಾ ಭಾರಃ ಸಮಸ್ತ್ವಯಾ || ೨೨ ||

ತಥಾನ್ಯೈರ್ಜಂತುಭಿರ್ಭೂಪ ಶಿಬಿಕೋಡ್ಧಾ ನ ಕೇವಲಂ |

ಶೈಲದ್ರುಮಗೃಹೋತ್ಥೋಽಪಿ ಪೃಥಿವೀಸಂಭವೋಽಪಿ ವಾ || ೨೩ ||

ಯದಾ ಪುಂಸಃ ಪೃಥಗ್ಭಾವಃ ಪ್ರಾಕೃತೈಃ ಕಾರಣೈಃ ನೃಪ |

ಸೋಢವ್ಯಸ್ತುತದಾಯಾಸಃ ಕಥಂನಾ ನೃಪತೇ ಮಯಾ || ೨೪ ||

೨೧-೨೨. ಆತ್ಮನು ಪರಿಶುದ್ಧನು, ನಾಶರಹಿತನು, ಶಾಂತನು ಸತ್ವಾದಿಗುಣ ರಹಿತನು, ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಶೇಷನು. ಅವನಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಕ್ಷಯಗಳಿಲ್ಲ. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಆತ್ಮನಿಗೆ ವೃದ್ಧಿಯು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ಷಯವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿರುವೆಯೆಂದು ಯಾವ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆ ?

೨೩-೨೪ ರಾಜನೇ ಆತ್ಮಭಿನ್ನವಾದ ಭೂಮಿ, ಪಾದ, ಮೊಳಕಾಲು, ತೊಡೆ, ಸೊಂಟ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಎದೆ, ಇವುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಹೆಗಲಿನಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿದ್ದರೆ ಅದು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ನನಗೆ ಭಾರವಾದರೆ ನಿನಗೂ ಭಾರವಾಗ ಬೇಕು. ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಭಾರವಾಗಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಆದರೆ ಬೆಟ್ಟ, ಮರ, ಮನೆ, ಭೂಮಿ, ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಭಾರವೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾಗುವುದು.

೨೫-೨೬. ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ ಪುರುಷನಾದ ನನಗೆ ಭಾರವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಆ ಭಾರದಿಂದುಂಟಾದ ಆಯಾಸವು ನನಗೆ

ಯದ್ಧ್ರನ್ಯಾಶಿಬಿಕಾ ಚೇಯಂ ತದ್ಧ್ರವ್ಯೋ ಭೂತಸಂಗ್ರಹಃ |

ಭವತೋ ಮೇಘಖಿಲಸ್ಯಾಸ್ಯ ಮನುತ್ವೇನೋಪಬೃಂಹಿತಃ || ೨೬ ||

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಭವನ್ಮಾನೀ ಸ ವಹನ್ ಶಿಬಿಕಾಂ ದ್ವಿಜ |

ಸೋಽಪಿ ರಾಜಾವತೀರ್ಯೋನ್ಯಾನ್ ತತ್ಪಾದೌ ಜಗೃಹೇ ತ್ವರನ್ || ೨೭ ||

ಭೋ ಭೋ ವಿಸ್ವಜ್ಯ ಶಿಬಿಕಾಂ ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರು ನೇ ದ್ವಿಜ |

ಕಥ್ಯತಾಂ ಕೋ ಭವಾನತ್ರ ಜಾಲ್ಮರೂಪಧರಃ ಸ್ಥಿತಃ || ೨೮ ||

ಯೋ ಭವಾನ್ಯನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಯದಾಗಮನ ಕಾರಣಂ |

ತನ್ನವಂ ಕಥ್ಯತಾಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮಹ್ಯಂ ಶುಶ್ರೂಷವೇ ತ್ವಯಾ || ೨೯ ||

ಹೇಗೆ ಬರುವುದು? ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಯಾವ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದಾಗಿರುವುದೋ ಸಮಸ್ತ ಶರೀರಗಳೂ ಅವೇ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದಾಗಿರುವುವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನನಗೂ, ನಿನಗೂ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನವು ಧೃಢವಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆ ರಾಜನು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಆತುರದಿಂದ ಬಂದು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

೨೮-೨೯. ರಾಜನು “ಮಹಾಮಹಿಮನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡು. ಜಡವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ನೀನು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ನೀನು ಯಾವ ಜಾತಿಯವನು? ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆ? ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ನೀನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವ ನನಗೆ ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರೂಯತಾಂ ಸೋಹಮಿತ್ಯೇತದ್ವಕ್ತುಂ ಭೂಪ ನ ಶಕ್ಯತೇ |
ಉಪಭೋಗನಿಮಿತ್ತಂ ತು ಸರ್ವತ್ರಾಗಮನಕ್ರಿಯಾ || ೮೦ ||

ಸುಖದುಃಖೋಪಭೋಗೌ ಯೌ ತೌ ದೇಶಾದ್ಯುಪಸಾದಿತೌ
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೋದ್ಭವೌ ಭೋಕ್ತುಂ ಜಂತುರ್ದೇಶಾದಿವ್ಯಚ್ಛತಿ || ೮೧ ||

ಸರ್ವತ್ರೈವ ಹಿ ಭೂಪಾಲ ಜಂತೋಃ ಸರ್ವಸ್ಯ ಕಾರಣಂ |
ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ಯತಃ ಕಸ್ಮಾತ್ಪಾರಣಂ ಪ್ರಚ್ಛ್ಯತೇ ತ್ವಯಾ || ೮೨ ||

|| ರಾಜೋವಾಚ ||

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮೌ ನ ಸಂದೇಹಃ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಕಾರಣಂ |
ಉಪಭೋಗನಿಮಿತ್ತಂ ಚ ದೇಹಾದ್ಧೇಹಾಂತರಾಗಮಃ || ೮೩ ||

ಯತ್ತ್ವೇತದ್ಭವತಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸೋಹಮಿತ್ಯೇತದಾತ್ಮನಃ |
ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ ಶ್ರೋತುಂ ತನ್ಮಮೇಚ್ಛಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ || ೮೪ ||

೮೦-೮೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ರಾಜನೇ! ನಾನು ಇಂಥವನೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವುದೆಂಬ ಕಾರ್ಯವು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆವುದು. ಜೀವನು ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಭವಿಸಲು ದೇಶಕಾಲಾದಿಗಳು ಗೊತ್ತಾಗಿರುವುವು. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಖದುಃಖರೂಪವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನು ದೇಹಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆವನು. ರಾಜನೇ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸುಖದುಃಖಗಳಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳೇ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಕೇಳುವೆ? ಎಂದನು.

೮೩-೮೪. ರಾಜನು 'ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳು ಕಾರಣಗಳೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖ ದುಃಖಾನುಭವಗಳಿಗಾಗಿ ಜೀವನು ಒಂದು ಶರೀರದಿಂದ ವತ್ಸೊಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪೋಷಿಸುವನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಯೋಃ ಸ್ತಿ ನೋಃ ಹಮಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕಥಂ ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ |

ಆತ್ಮನೈಷ ನ ದೋಷಾಯ ಶಬ್ದೋಽಹಮಿತಿ ಯೋ ದ್ವಿಜ || ೮೫ ||

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಶಬ್ದೋಹಮಿತಿ ದೋಷಾಯ ನಾತ್ಮನೈಷ ತಥೈವ ತತ್ |

ಅನಾತ್ಮನ್ಯಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಂ ಶಬ್ದೋ ವಾ ಭ್ರಾಂತಿಕ್ಷಣಃ || ೮೬ ||

ಜಿಹ್ವಾ ಬ್ರವೀತ್ಯಹಮಿತಿ ದಂತೋಷ್ವಾ ತಾಲುಕೇ ನೃಪ |

ಏತೇನಾಹಂ ಯತಸ್ಸರ್ವೇ ವಾಜ್ಞಿ ಸ್ವಾದನದೇತವಃ || ೮೭ ||

ಕಂ ಹೇತುಭಿರ್ವದತ್ಕೇಷಾ ವಾಗೇನಾಹಮಿತಿ ಸ್ವಯಂ |

ಅತಃ ಪೀನಾನಸೀ ತೈತ ದ್ವಕ್ತು ಮಿತ್ಥಂ ನ ಯುಜ್ಯತೇ || ೮೮ ||

ಪಿಂಡಃ ಪೃಥಗ್ಗತಃ ಪುಂಸಃ ಶಿರಃ ಸಾಣ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣಃ |

ತತೋಽಹಮಿತಿ ಕುತ್ರೈತಾಂ ಸಂಜ್ಞಾಂ ರಾಜನ್ ಕರೋಮ್ಯಹಂ || ೮೯ ||

ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ನನ್ನ ಆಸೆಯಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನೇ ಅಹಂಶಬ್ದವಾಚ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಇರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಹೇಗೆ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ? ಆತ್ಮವಿಷಯಲ್ಲಿ ಅಹಂಶಬ್ದವು ಗುರುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹುಂಕಾರ ತ್ವಂಕಾರಗಳು ದೋಷವಾಗುವಂತೆ ದೋಷವಾದುದಲ್ಲ' ಎಂದನು.

೮೬-೯೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ರಾಜನೇ ಆತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ಅಹಂ) ನಾನು ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವು ದೋಷವಾದುದಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದುದು. ಆದರೆ ಅನಾತ್ಮವಾದ ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ (ಅಹಂ) ನಾನು ಎಂಬ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗವೂ ಭ್ರಾಂತಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಮಾತು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ನಾಲಿಗೆ, ಹಲ್ಲು, ತುಟಿ, ದವಡೆಗಳು, ಸಹಕಾರಿಗಳು, ನಾನು ಮಾತನಾಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂಬ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತಿಗೆ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಒಂದೊಂದೇ

ಯದ್ಯನ್ಯೋಽಸ್ಮಿ ಪರಃ ಕೋಪಿ ಮತ್ತಃ ಸಾರ್ಥವಸತ್ತಮ |

ತದ್ಯಪೋಹಮಯಂ ಚಾನೋ ವಕ್ತುನೇವಮುಪೇಷ್ಯತೇ || ೯೦ ||

ಯದಾ ಸಮಸ್ತದೇಹೇಷು ಪುಮಾನೇಕೋ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ತದಾ ಹಿ ಕೋ ಭವಾನೋಹಮಿತ್ಯೇತದ್ವಿಫಲಂ ವಚಃ || ೯೧ ||

ತ್ವಂ ರಾಜಾ ಶಿಬಿಕಾ ಚೇಯಂ ವಯಂ ವಾಹಾಃ ಪುರಸ್ಸರಾಃ |

ಅಯಂ ಚ ಭವತೋ ಲೋಕೋ ನ ಸದೇತನ್ಮುಪೋಚ್ಯತೇ || ೯೨ ||

ವೃಕ್ಷೋದಾರು ತತಶ್ಚೇಯಂ ಶಿಬಿಕಾ ತ್ವದಭಿಷ್ಠಿತಾ |

ಕ್ಷೈ ವೃಕ್ಷಸಂಜ್ಞಾ ವಾ ತಸ್ಯಾ ದಾರುಸಂಜ್ಞಾ ಥೈವಾ ನೃಪ || ೯೩ ||

ಕರ್ತೃವಾಗಲಾರದು. ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡಿ ಮಾತು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾಗಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಮಾತುಗಳೇ ನಾನು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ. ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರನಾಗಿರುತ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲತ್ವವು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾತುಗಳೂ ನಾನಲ್ಲ. ತಲೆ ಕೈಕಾಲು ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶರೀರವು ಪುರುಷನಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಯಾವುದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಿ? ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ನನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿದ್ದರೆ ಆಗ ಇಂಥವನು ನಾನು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

೯೧. ಸಮಸ್ತ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಇರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ನೀನು ಯಾರು? ಎಂಬ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ನಾನು ಇಂಥವನು ಎಂಬ ನನ್ನ ಉತ್ತರವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದವುಗಳಾಗುವುವು.

೯೨-೯೩ ನೀನು ರಾಜನು. ಇದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು. ನಾವು ವಾಹಕರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಸೇವಕರು. ಎಂಬುದು ಸತ್ಯವಾದುದಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳು. ಮರವು ಹಸಿಯಾದುದು. ಅದನ್ನು ಕಡಿದ ಮೇಲೆ ಒಣಗಿದ ಕಟ್ಟಿಗೆ

ವ್ಯಕ್ತಾರೂಢೋ ಮಹಾರಾಜೋ ನಾಯಂ ವದತಿ ತೇ ಜನಃ |

ನ ಚ ದಾರುಣಿ ಸರ್ಪಸ್ತ್ವಾಂ ಬ್ರವೀತಿ ಶಿಬಿಕಾಗತಂ || ೯೪ ||

ಶಿಬಿಕಾ ದಾರುಸಂಘಾತೋ ರಚನಾಸ್ಥಿತಿಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ಅನ್ವಿಸ್ಯತಾಂ ನೃಪಶ್ರೇಷ್ಠ ತದ್ಭೇದೇ ಶಿಬಿಕಾ ತ್ವಯಾ || ೯೫ ||

ಏವಂ ಭತ್ರಕಲಾಕಾನಾಂ ಪೃಥಗ್ಭಾವೋ ವಿಮೃಶ್ಯತಾಂ |

ಕ್ಷಯಾತಂ ಭತ್ರಮಿತ್ಯೇಷ ನ್ಯಾಯಸ್ತ್ವಯಿ ತಥಾ ಮಯಿ || ೯೬ ||

ಪುಮಾನ್ ಸ್ತ್ರೀ ಗೌರಜೋ ವಾಜೀ ಕುಂಜರೋ ವಿಹಗಸ್ತರುಃ |

ದೇಹೇಷು ಲೋಕ ಸಂಜ್ಞೇಯಂ ವಿಜ್ಞೇಯಾಕರ್ಮಹೇತುಷು || ೯೭ ||

ಯಾಯಿತು. ಆವನ್ನು ಚಚ್ಚಾಕವಾಗಿ ಕೊಯ್ದು ಈ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಾಗಿರುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ನೀನು ಕುಳಿತಿರುವೆ. ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಗಿಡವೆಂಬ ಹೆಸರಾಗಲಿ, ಒಣಗಿದ ಮರವೆಂಬ ಹೆಸರಾಗಲಿ, ಇರುವುದೇ? ನಿನ್ನ ಜನರು ಮಹಾರಾಜನು ಗಿಡವ ಮೇಲಿರುವನು, ಒಣಗಿದ ಮರದ ಮೇಲಿರುವನು ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಒಣಮರವನ್ನು ಕೊಯ್ದು ಅದರ ತುಂಡುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿರುವುದು. ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಒಡೆದು ಆಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಹುಡುಕಿನೋಡು.

೯೬-೯೮. ಹೀಗೆಯೇ ಭತ್ರಿಯಾಗಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಡ್ಡಿಗಳನ್ನು ಬೇರೆಮಾಡಿ ಭತ್ರಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡು ಈ ನ್ಯಾಯವೇ ಶರೀರ ರೂಪವಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದು. (ಅಂದರೆ ನಾನೂ ಇಲ್ಲ ನೀನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು) ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ನೀನೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ: — ಪುರುಷ, ಸ್ತ್ರೀ, ಗೋವು, ಆಡು, ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಹಕ್ಕಿ, ಮರ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು “ವಾಚಾರಂಭಣಂ ವಿಕಾರೋನಾಮಧೇಯಂ” ಎಂಬ ವೇದವಚನವಂತೆ ಕರ್ಮಕಾರಣವಾದ ಶರೀರಗಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವುವು. ರಾಜನೇ, ಪುರುಷನು (ಸಾಕ್ಷೀ ಚೇತನನು)

ಪುಮಾನ್ ದೇವೋ ನ ನರೋ ನ ಪಶುರ್ನ ಚ ಪಾದಪಃ |

ಶರೀಶಾಕೃತಿಭೇದಾಸ್ತು ಭೂಪತೇ ಕರ್ಮಯೋನಯಃ || ೯೮ ||

ನಸ್ತು ರಾಜೇತಿ ಯಲ್ಲೋಕೇ ಯಚ್ಚ ರಾಜಭಟಾದಿಕಂ |

ತಥಾನ್ಯಚ್ಚ ನೃಪೇತ್ಥಂತ ನ್ನ ಸತ್ಸಂಕಲ್ಪನಾಮಯಂ || ೯೯ ||

ಯತ್ತು ಕಾಲಾಂತರೇಣಾಪಿ ನಾನ್ಯಸಂಜ್ಞಾಮುಪೈತಿ ವೈ |

ಪರಿಣಾಮಾದಿಸಂಭೂತಾಂ ತದ್ವಸ್ತು ನೃಪ ತಚ್ಚ ಕಿಂ || ೧೦೦ ||

ತ್ವಂ ರಾಜಾ ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಯ ಪಿತುಃ ಪುತ್ರೋ ರಿಪೋರಿಪುಃ |

ಪತ್ನಾಃ ಪತಿಃ ಪಿತಾ ಸೂನೋಃ ಕಂ ತ್ವಾಂ ಭೂಪ ವದಾಮ್ಯಹಂ || ೧೦೧ ||

ತ್ವಂ ಕಿಮೇತಚ್ಚಿರಃ ಕಿಂ ನುಗ್ರೀವಾತವ ತಥೋದರಂ |

ಕಿಮುಪಾದಾದಿಕಂ ತ್ವಂ ವೈ ತವೈತತ್ಕಿಂ ಮಹೀಪತೇ || ೧೦೨ ||

ದೇವನೂ ಅಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಲ್ಲ. ಪಶುವೂ ಅಲ್ಲ. ಮರವೂ ಅಲ್ಲ. ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆಕಾರ ಭೇದಗಳು ಜೀವರ ಕರ್ಮಗಳೆಂದುಂಟಾದುವು.

೯೯. ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ರಾಜನೆಂದೂ ರಾಜಭಟರೆಂದೂ ಹೇಳುವ ಇತರ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕ ನೈವಹಾರದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವಾದುವುಗಳಲ್ಲ. ಕಲ್ಪಿತವಾದುವುಗಳು.

೧೦೦. ಯಾವ ವಸ್ತುವು ಎಷ್ಟುಕಾಲವಾದರೂ ಪರಿಣಾಮಾನುಗುಣವೆಂದುಂಟಾದ ಬೇರೆ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಪರಮಾರ್ಥವಾದ ವಸ್ತುವು. ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವುದು? (ರಾಜನಾದ ನಿನಗೂ ಬಾಲ್ಯ ಯೌವನಾದಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಿರುವುದರಿಂದ ನೀನೂ ಪರಮಾರ್ಥ ವಸ್ತುವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು)

೧೦೧-೧೦೨. ನೀನು ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ರಾಜನು. ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಮಗನು. ಶತ್ರುವಿಗೆ ಶತ್ರುವು. ಹೆಂಡತಿಗೆ ಪತಿಯು. ಮಗನಿಗೆ ತಂದೆಯು ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೆಂದು ಹೇಳೋಣ. ನೀನು ಈ ತಲೆಯೇ ಕುತ್ತಿಗೆಯೇ

ಸಮಸ್ತಾನಯನೇಭ್ಯಸ್ತ್ವಂ ಪೃಥಗ್ಭಾವ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಃ |

ಕೋಹಮಿತ್ಯತ್ರ ನಿಪುಣೋ ಭೂತ್ವಾ ಚಿಂತಯ ಸಾರ್ಥಿವಃ || ೧೦೩ ||

ಏವಂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತೇ ತತ್ತೇನು ಯಾಹಮಿತಿ ಭಾಷಿತುಂ |

ಪೃಥಕ್ಪರಣ ನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ ಶಕ್ಯತೇ ನೃಪ ತೇ ಕಥಂ || ೧೦೪ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ತ್ರಯೋದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ಹೊಟ್ಟೆಯೇ ಕಾಲುಗಳೇ ಅಥವಾ ಈ ಅಂಗಗಳು ನಿನ್ನವೇ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅವಯವಗಳಿಗಿಂತ ನೀನು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವೆ. ಎಲೈ ರಾಜನೇ, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ "ನಾನು ಯಾಡು" ಎಂದು ಯೋಚಿಸು.

೧೦೪. ರಾಜನೇ! ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವು ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ನಾನು ಇಂಥವನೆಂದು ನಿನಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ?

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೋ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ಚತುರ್ದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉನಾಚ ||

ನಿತಮ್ಯ ತಸ್ಯೇತಿ ವಚಃ ಪರಮಾರ್ಥಸಮನ್ವಿತಂ |

ಪ್ರಶ್ನಯಾವನತೋ ಭೂತ್ಯಾ ತನೂಹ ನೃಪತಿರ್ದಿವಂ || ೧ ||

|| ರಾಜೋನಾಚ ||

ಭಗವನ್ ಯತ್ತಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಪರಮಾರ್ಥಮಿದಂ ವಚಃ |

ಶ್ರುತೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಭ್ರಮಂತೀವ ಮನಸೋ ಮಮ ವೃತ್ತಯಃ || ೨ ||

ಏತದ್ವಿನೇಕ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಯದಶೇಷೇಷು ಜಂತುಷು |

ಭವತಾ ದರ್ಶಿತಂ ವಿಸ್ತೃತಪರಂ ಪ್ರಕೃತೇರ್ಮಹತ್ || ೩ ||

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪರಮಾರ್ಥತತ್ವ ವಿವರಣರೂಪವಾದ ಈ ಮಾತೃಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದನು.

೨-೩. “ಮಹಾಮಹಿಮರೇ! ನೀವು ಹೇಳಿದ ಪರಮಾರ್ಥತತ್ವಬೋಧಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳು ಭ್ರಾಂತಿ ಹೊಂದಿದಂತಿವೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ತೋರಿಸಿದ ವಿವೇಕ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ದೊಡ್ಡದಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವುದು.

ನಾಹಂ ವಹಾಮಿ ಶಿಬಿಕಾಂ ಶಿಬಿಕಾ ನ ಮಯಿ ಸ್ಥಿತಾ |
ಶರೀರಮನ್ಯದಸ್ಮತ್ಪೋ ಯೇನೇಯಂ ಶಿಬಿಕಾ ಧೃತಾ || ೪ ||

ಗುಣಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ ಕರ್ಮಚೋದಿತಾ |
ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ಗುಣಾಶ್ಚೈತೇ ಕಿಂ ಮನೋತಿ ತ್ವಯೋದಿತಂ || ೫ ||

ಏತಸ್ಮಿನ್ ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞ ಮಮ ಶ್ರೋತ್ರಪಥಂ ಗತೇ |
ಮನೋ ವಿಹೃಲತಾನ್ಯೇತಿ ಪರಮಾರ್ಥಾರ್ಥತಾಂ ಗತಂ || ೬ ||

ಪೂರ್ವಮೇವ ಮಹಾಭಾಗಂ ಕಪಿಲರ್ಷಿಮಹಂ ದ್ವಿಜ |
ಪ್ರಸ್ಫುನುಭ್ಯುದ್ಯತೋ ಗತ್ವಾ ಶ್ರೇಯಃ ಕಿನ್ವತ್ರ ಸಂಶ್ರವಃ || ೭ ||

ತದಂತರೇ ಚ ಭವತಾ ಯದಿದಂ ನಾಕ್ಯಮೀರಿತಂ |
ತೇನೈವ ಪರಮಾರ್ಥಾರ್ಥೇ ತ್ವಯಿ ಚೇತಃ ಪ್ರಧಾವತಿ || ೮ ||

೪-೬. ನಾನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನನಗಿಂತ ಶರೀರವು ಬೇರೆಯಾದುದು. ಅದೇ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವುದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸತ್ತಾದಿಗುಣಗಳ ಚಲನೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಈ ಗುಣಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದು ನೀವು ಹೇಳಿದಿರಿ, ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾನು ಕೇಳಿದನೇಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪರಮಾರ್ಥತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಕಾತುರ ವಾಗಿರುವುದು.

೭-೧೧. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞನೇ! ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ನಾನು ಮಹಾಋಷಿಮ ನಾದ ಕಪಿಲಮಹರ್ಷಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನ ವಾದುದಾವುದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟಿರುವೆನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಾವು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಿ, ಅದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಸರ್ವಭೂತಸ್ವರೂಪನಾದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ತಿನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಪಿಲಋಷಿಯಾಗಿ

ಕಪಿಲರ್ಷಿಭಗವತಃ ಸರ್ವಭೂತಸ್ಯ ನೈ ಕಿಲ |

ವಿಷ್ಣೋರಂಶೋ ಜಗನ್ನೋಹನಾಶಾಯೋರ್ವೀಮುಪಾಗತಃ || ೯ ||

ಸ ಏವ ಭಗವಾನ್ನೂ ನಮಸ್ಕಾಕಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಾನುತ್ರ ಗತೋ ಯಥೈತದ್ಭವತೋಚ್ಯತೇ || ೧೦ ||

ತನ್ನಹ್ಯಂ ಪ್ರಣತಾಯ ತ್ವಂ ಯಚ್ಚೈಯಃ ಪರಮಂ ದ್ವಿಜ |

ತದ್ವದಾಖಿಲನಿಜ್ಞಾನ ಜಲವೀಚ್ಯುದಧಿಭರ್ವಾನ್ || ೧೧ ||

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಭೂಪ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಕಿಂ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮಾರ್ಥಂ ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ |

ಶ್ರೇಯಾಂ ಸ್ಯ ಪರಮಾರ್ಥಾನಿಯಾನ್ಯಶೇಷಾಣಿ ಭೂಪತೇ || ೧೨ ||

ದೇವತಾರಾಧನಂ ಕೃತ್ವಾ ಧನಸಂಪದಮಿಚ್ಛತಿ |

ಪುತ್ರಾನಿಚ್ಛತಿ ರಾಜ್ಯಂ ಚ ಶ್ರೇಯಸ್ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಲಕ್ಷಣಂ || ೧೩ ||

ಕರ್ಮಯಜ್ಞಾತ್ಮಕಂ ಶ್ರೇಯಃ ಸ್ವರ್ಲೋಕಫಲದಾಯಿ ಯತ್ |

ಶ್ರೇಯಃ ಪ್ರಧಾನಂ ಚ ಫಲೇ ತದೇವಾನಭಿಸಂಹಿತೇ || ೧೪ ||

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತಾರ ಮಾಡಿರುವನಂತೆ. ತಾವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಆ ಮಹಾನುಹಿಮನಾದ ಕಪಿಲಮುನಿಯೇ ನಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಈ ರೂಪವಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ವಿಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಮಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಸ್ವರೂಪರಾದ ತಾವು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ ನನಗೆ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು" ಎಂದನು

೧೨-೧೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳುವನು:-- ರಾಜನೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಯಾವುದೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ ಅಥವಾ ಪರಮಾರ್ಥವು ಯಾವುದೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ ? ಸಮಸ್ತ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳೂ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವತಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನವನ್ನೂ, ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು ಪುತ್ರರು ರಾಜ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು

ಆಶ್ವಾಧ್ಯೇಯಃ ಸದಾ ಭೂಪ ಯೋಗಯುಕ್ತ್ಯಸ್ತಥಾ ಪರಂ ।

ಶ್ರೇಯಸ್ತಸ್ಯೈವ ಸಂಯೋಗಃ ಶ್ರೇಯೋಯತ್ ಪರಮಾತ್ಮನಃ ॥ ೧೫ ॥

ಶ್ರೇಯಾಂಸ್ಯೇವ ಮನೇಕಾನಿ ಶತಶೋಭಥ ಸಹಸ್ರಶಃ ।

ಸಂತ್ಯಕ್ತ ಪರಮಾರ್ಥಾಸ್ತು ನ ತ್ವೇತೇ ಶ್ರೂಯತಾಂ ಚ ನೇ ॥ ೧೬ ॥

ಧರ್ಮಾಯ ತ್ಯಜತೇ ಕಿಂ ನು ಪರಮಾರ್ಥೋ ಧನಂ ಯದಿ ।

ವ್ಯಯಶ್ಚ ಕ್ರಿಯತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ಕಾಮಪ್ರಾಪ್ತೃಪಲಕ್ಷಣಃ ॥ ೧೭ ॥

ಪುತ್ರಶ್ಚೈತ್ವರಮಾರ್ಥಸ್ನಾತ್ ಸೋಪ್ಯನ್ಯಸ್ಯ ನರೇಶ್ವರ ।

ಪರಮಾರ್ಥಭೂತಃ ಸೋನ್ಯಸ್ಯ ಪರಮಾರ್ಥೋ ಹಿ ತತ್ಪಿತಾ ॥ ೧೮ ॥

ಏವಂ ನ ಪರಮಾರ್ಥೋಸ್ತಿ ಜಗತ್ಯತ್ರ ನ ರಾಧಿಪ ।

ಪರಮಾರ್ಥೋ ಹಿ ಕಾರ್ಯಾಣಿ ಕಾರಣಾನಾಮುಶೇಷತಃ ॥ ೧೯ ॥

ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೆನಿಸುವುದು. ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವೂ, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳೂ ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿರುವುದೂ, ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಐಕ್ಯವಾಗುವುದೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೆನಿಸುವುವು. ಹೀಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳು ಸಾವಿರಾರು ಇರುವುವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವಗಳಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.

೧೭-೨೦. ಧನವನ್ನು ಧರ್ಮಾರ್ಥವಾಗಿ ದಾನಮಾಡಿದರೂ ಅದೂ ಕಾಮಾರ್ಥವಾದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಅದು ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾದುದಲ್ಲ. ತಂದೆಗೆ ಮಗನು ಪರಮಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಆ ತಂದೆಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಅವನೂ, ಅವನ ತಂದೆಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಪರಂ ಪರೆಯಾಗಿ ಅತಿ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ಯಾರೂ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಕಾರಣಗಳಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥವಾದುವುಗಳು. ರಾಜ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳು ಪರಮಾರ್ಥ

ರಾಜ್ಯಾದಿಸ್ತ್ರಾಪ್ತಿರಕ್ರೋಶಾ ಪರಮಾರ್ಥತಯಾ ಯದಿ ।

ಪರಮಾರ್ಥಾ ಭವಂತ್ಯತ್ರ ನ ಭವಂತಿ ಚ ವೈ ತತಃ ॥ ೨೦ ॥

ಋಗೈಜುಃ ಸಾಮನಿಷ್ಪಾದ್ಯಂ ಯಜ್ಞಕರ್ಮನುತಂ ತವ ।

ಪರಮಾರ್ಥಭೂತಂ ತತ್ರಾಪಿ ಶ್ರೋತ್ರಯತಾಂ ಗದಶೋ ಮಮ ॥ ೨೧ ॥

ಯತ್ತು ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತೇ ಕಾರ್ಯಂ ಮೃದಾ ಕರಣಭೂತಯಾ ।

ತತ್ಕಾರಣಾನುಗಮನಾತ್ ಜಾಯತೇ ನೃಪ ಮೃಣ್ಮಯಂ ॥ ೨೨ ॥

ಏವಂ ವಿನಾಶಿಭಿದ್ರವೈಃ ಸಮಿದಾಜ್ಯಕುಶಾದಿಭಿಃ ।

ನಿಷ್ಪಾದ್ಯತೇ ಕ್ರಿಯಾ ಯಾ ತು ಸಾ ಭವಿತ್ರೀ ವಿನಾಶಿನೀ ॥ ೨೩ ॥

ಅನಾಶೀ ಪರಮಾರ್ಥಶ್ಚ ಪ್ರಾಚ್ಛೈರಭ್ಯುಪಗಮ್ಯತೇ ।

ತತ್ತು ನಾಶಿ ನ ಸಂದೇಹೋ ನಾಶಿದ್ರವೋಪಸಾದಿತಂ ॥ ೨೪ ॥

ವೆಂದರೆ ಅವೂ ಬರುವುದು, ಹೋಗುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದುವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨೧-೨೩. ಋಗ್ವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ. ಸಾಮವೇದಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಫಲವಾದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ಪರಮಾರ್ಥವೆಂದರೆ, ಕಾರಣವಾದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದ ಘಟವು ನಾಶವಾಗಿ ಪುನಃ ಮಣ್ಣಿನ ರೂಪವೇ ಆಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಾಶವಾಗುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಾದ ಸಮಿತ್ತು, ತುಪ್ಪ, ದರ್ಭೆ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸದ ಫಲವು ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದಾಗಿರುವುದು.

೨೪-೨೬. ಪರಮಾರ್ಥವೆಂಬುದು ನಾಶರಹಿತವಾದುದೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಒಪ್ಪಿರುವರು. ನಾಶವಾಗತಕ್ಕ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದು ನಾಶವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದುದರಿಂದ ಅದೂ ಒಂದು ಫಲರೂಪವೇ ಆಗಿ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಧ್ಯಾನವು ಮನಸ್ಸನ್ನು

ತದೇವಾಫಲದಂ ಕರ್ಮ ಪರಮಾರ್ಥೋ ಯತೋ ಮತಃ |

ಮುಕ್ತಿಸಾಧನಭೂತತ್ವಾತ್ ಪರಮಾರ್ಥೋ ನ ಸಾಧನಂ || ೨೫ ||

ಧ್ಯಾನಂ ವೈವಾತ್ಮನೋ ಭೂಪ ಪರಮಾರ್ಥಾರ್ಥಶಬ್ದಿತಂ |

ಭೇದಕಾರಿ ಪರೇಭ್ಯಸ್ತಪ್ಪರಮಾರ್ಥೋ ನ ಭೇದನಾನ್ || ೨೬ ||

ಪರಮಾತ್ಮಾತ್ಮನೋರ್ಯೋಗಃ ಪರಮಾರ್ಥ ಇತೀಷ್ಯತೇ |

ಮಿಥ್ಯೈತದನ್ಯದ್ವೈತ್ಯಂ ಹಿ ನೈತಿ ತದ್ಧ್ರವ್ಯತಾಂ ಯತಃ || ೨೭ ||

ತಸ್ಮಾಚ್ಚೈಯಾಂಸ್ಯಶೇಷಾಣಿ ನೃಸ್ಯತಾನಿ ನ ಸಂಕಯಃ |

ಪರಮಾರ್ಥಸ್ತು ಭೂಪಾಲ ಸಂಕ್ಷೇಪಾಚ್ಛ್ವಯತಾಂ ನುನು || ೨೮ ||

ಏಕೋ ವ್ಯಾಪೀ ಸಮಃ ಶುದ್ಧೋ ನಿರ್ಗುಣಃ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಃ |

ಜನ್ಮವೃದ್ಧ್ಯಾದಿರಹಿತ ಆತ್ಮಾ ಸರ್ವಗತೋವ್ಯಯಃ || ೨೯ ||

ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಕೆಲಸವಾಗಿ ಭೇದಕಾರಿಯಾದುದರಿಂದ ಅದೂ ಪರಮಾರ್ಥವಲ್ಲ. ಪರಮಾರ್ಥವೆಂಬುದು ಭಿನ್ನವಾದುದಲ್ಲ. “ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತ್ತೀಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು.

೨೭-೨೮. ಜೀವಾತ್ಮ ಪರಮಾತ್ಮರಿಗೆ ಐಕ್ಯೋಪಾಸನೆಯೆಂದುಂಟಾದ ತಾದಾತ್ಮ್ಯಭಾವವು ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಲಾರದು. ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಭೇದರೂಪವೆಂದ ಲಾಗಲಿ, ಅಭೇದರೂಪವೆಂದಾಗಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತುವಾಗಲಾರದುದರಿಂದ ಇದು ಸತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ರಾಜನೇ ಹೀಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಅನೇಕ ಬಗೆಯಾಗಿರುವುವು. ಪರಮಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳು.

೨೯. ಆತ್ಮನು ಪ್ರತಿದೇಹಗತನಾಗಿ ಭಿನ್ನನಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿ ಸಾಕ್ಷಿ ರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾಗಿರುವನು. ಒಂದೇ ರೂಪದಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಾನ ನಾಗಿರುವನು. ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಶುದ್ಧನಾಗಿರುವನು. ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನು ಪ್ರಕೃತಿಸಂಬಂಧವಾದ ಉಪಾಧಿಗಳಿಲ್ಲದವನು ಹುಟ್ಟು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮುಂತಾದ ದೇಹವಿಕಾರವಿಲ್ಲದವನು ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುಗತನಾಗಿರುವನು ಅದುದರಿಂದ ನಾಶರಹಿತನಾಗಿರುವನು.

ಪರಜ್ಞಾನಮಯೋ ಸದ್ಭಿರ್ನಾಮಜಾತ್ಯಾದಿಭಿರ್ವಿಭುಃ |

ನ ಯೋಗವಾನ್ ಯುಕ್ತೋಽಭೂನ್ನೈವ ಸಾರ್ಥಿವ ಯೋಕ್ಷ್ಯತಿ || ೩೦ ||

ತಸ್ಯಾತ್ಮರದೇಹೇಷು ಸತೋಸ್ಯೇಕಮಯಂ ಹಿ ತತ್ |

ವಿಜ್ಞಾನಂ ಪರಮಾರ್ಥೋ ಸೌ ದ್ವೈತಿನೋಽತಥ್ಯದರ್ಶಿನಃ || ೩೧ ||

ನೇಣುರಂಧ್ರವಿಭೇದೇನ ಭೇದಃ ಷಡ್ವಾದಿ ಸಂಜ್ಞಿತಃ |

ಅಭೇದವ್ಯಾಪಿನೋ ವಾಯೋಸ್ತಥಾ ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೩೨ ||

ಏಕತ್ವಂ ರೂಪಬೇದಸ್ತು ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಜಃ |

ದೇವಾದಿಭೇದೇಪಥ್ಯೇ ನಾಸ್ತ್ಯೇನಾವರಣೇ ಹಿ ಸಃ || ೩೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಚತುರ್ದಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

೩೦. ಅವನು ನಿತ್ಯಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು. ಅವಿದ್ಯಾಸ್ವರೂಪವಾದ ನಾಮ, ಜಾತಿ, ಕಾಲ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವನು. ಸ್ವತಂತ್ರನು.

೩೧. ಆತ್ಮನು ನಮ್ಮ ಮತ್ತು ಇತರರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಹಂಕಾರ ರೂಪವಾದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಏಕಾಕಾರವಾಗಿರುವನು. ಇದೇ ಪರಮಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವು. ಭೇದವು ಉಪಾಧಿಸಂಬಂಧವಾದುದರಿಂದ ದ್ವೈತವಾದಮಾಡುವವರು ಪರಮಾರ್ಥಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಲ್ಲ.

೩೨-೩೩. ದೃಷ್ಟಾಂತವೇನೆಂದರೆ, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದ ಗಾಳಿಯು ಉಪಾಧಿಯಾದ ಕೊಳಲಿನ ರಂಧ್ರಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಷಡ್ಜ, ಮಧ್ಯಮ, ಗಾಂಧಾರ ಮುಂತಾದ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಂತೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಬಾಹ್ಯವಾದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ರೂಪವಾದ ಉಪಾಧಿಭೇದದಿಂದ ದೇವಾದಿ ಶರೀರಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವನು. ದೇಹಾದಿ ಭೇದಗಳು ನಾಶವಾದರೆ ಅಜ್ಞಾನಾವರಣವೂ ನಾಶವಾಗುವುದು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ಪಂಚದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಪರಾಶರ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಮೌನಿನಂ ಭೂಯಶ್ಚಿಂತಯಾನಂ ಮಹೀಪತಿಂ |
ಪ್ರತ್ಯುವಾಚಾಥ ವಿಪ್ರೋಽಸೌ ಅದ್ವೈತಾಂತರ್ಗತಾಂ ಕಥಂ || ೧ ||

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಶ್ರೂಯತಾಂ ನೃಪತಾರ್ಥಾಲಯದ್ವೀತಮ್ಭುಜಾ ಪುರಾ |
ಅವಬೋಧಂ ಜನಯತಿ ನಿದಾಘಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೨ ||

ಋಭುರ್ನಾಮಾಭವತ್ಪ್ರೋ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪರಮೇಷ್ಠಿನಃ |
ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವ ಸದ್ಭಾವೋ ನಿಸರ್ಗಾದೇವ ಭೂಪತೇ || ೩ ||

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅದ್ವೈತ ತತ್ವವನ್ನುಳ್ಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

೨-೪. ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಹಿಂದೆ ಋಭುವೆಂಬ ಋಷಿಯು ನಿದಾಘನೆಂಬ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಋಭುವೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯನ ಮಗನಾದ ನಿದಾಘನೆಂಬ ಶಿಷ್ಯ

ಸ ನಸ್ಯ ವೈಶ್ವದೇವಾಂತೇ ದ್ವಾರಾಲೋಕನಗೋಚರೇ ।

ಸ್ಥಿತಸ್ತೇನ ಗೃಹೀತಾಘೋರ್ವೇ ನಿಜವೇಶ್ವಪ್ರವೇಶಿತಃ ॥ ೯ ॥

ಪ್ರಕ್ಷಾಲಿತಾಂಘ್ರಿಸಾಣಿಂ ತು ಕೃತಾಸನಪರಿಗ್ರಹಂ ।

ಉವಾಚ ಸ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಭುಜ್ಯತಾಮಿತಿ ಸಾದರಂ ॥ ೧೦ ॥

॥ ಋಭುರುವಾಚ ॥

ಭೋ ವಿಪ್ರವರ್ಯ ಭೋಕ್ತವ್ಯಂ ಯದನ್ಯಂ ಭವತೋ ಗೃಹೇ ।

ತತ್ಕಥ್ಯತಾಂ ಕದನ್ನೇಷು ನ ಪ್ರೀತಿಃ ಸತತಂ ಮಾಮು ॥ ೧೧ ॥

॥ ನಿದಾಘ ಉವಾಚ ॥

ಸಕ್ತುಯಾವಕವಾಟ್ಯಾನಾಮಪೂಪಾನಾಂ ಚ ಮೇ ಗೃಹೇ ।

ಯದ್ರೋಚತೇ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತದ್ಭುಂಕ್ಷ್ಯ ಯಥೇಚ್ಛಯಾ ॥ ೧೨ ॥

೯-೧೦. ನಿದಾಘನು ವೈಶ್ವದೇವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಋಭುವು ಬರುತ್ತಿರಲು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋದನು. ಅವನು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರೀತಿದಮೇಲೆ ಕುಳಿತಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿದಾಘನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧೧. ಋಭುವು “ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಏನನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು. ಕುತ್ತಿಕವಾದ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದಿಲ್ಲ” ಎಂದನು.

೧೨. ನಿದಾಘನು “ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಟ್ಟು, ಅನ್ನ, ತೋಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಗೆಡ್ಡೆ, ಗಿಣಿಸು, ಹಣ್ಣುಗಳು, ಭಕ್ಷ್ಯಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಇರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡಬಹುದು” ಎಂದನು.

|| ಋಭುರುವಾಚ ||

ಕೇದನ್ನಾನಿ ದ್ವಿಜೈತಾನಿ ವ್ಯುಷ್ಟಮನ್ನಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ ಮೇ ।

ಸಂಯಾವಸಾಯಸಾದೀನಿ ದ್ರಷ್ಟೃಘಾಣತವಂತಿ ಚ

|| ೧೩ ||

|| ನಿದಾಘಃ ಉವಾಚ ||

ಹೇ ಹೇ ಶಾಲಿನಿ ಮದ್ಗೇಹೇ ಯತ್ಕಿಂಚಿದತಿಶೋಭನಂ ।

ಭಕ್ಷ್ಯೋಪಸಾಧನಂ ವ್ಯುಷ್ಟಂ ತೇನಾಸ್ಯಾನ್ನಂ ಪ್ರಸಾಧಯ

|| ೧೪ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಾ ತೇನ ಸಾಪತ್ತೀ ವ್ಯುಷ್ಟಮನ್ನಂ ದ್ವಿಜಸ್ಯ ಯತ್ ।

ಪ್ರಸಾಧಿತವತೀ ತದ್ವೈ ಭರ್ತುರ್ವಚನಗೌರವಾತ್

|| ೧೫ ||

ತಂ ಭುಕ್ತವಂತಮಿಚ್ಛಾತೋ ವ್ಯುಷ್ಟಮನ್ನಂ ಮಹಾಮುನಿಂ ।

ನಿದಾಘಃ ಪ್ರಾಹ ಭೂಪಾಲ ಪ್ರಶ್ರಯಾವನತಃ ಸ್ಥಿತಃ

|| ೧೬ ||

೧೩. ಋಭುವು, “ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ಕುಕ್ಷಿತವಾದ ಆಹಾರಗಳು. ಶಾಮಿಗೆ ಪಾಯಸ, ಕೆನೆಮೊಸರು, ಪೇಣಿ ಮುಂತಾದ ವ್ಯುಷ್ಟಾನ್ನ ಗಳು ನನಗೆ ಬೇಕು” ಎಂದನು.

೧೪. ನಿದಾಘನು ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕುರಿತು, “ ಎಲೈ ಶ್ಲಾಘ್ಯಳಾದ ಪ್ರಿಯೆಯೇ ! ನಮ್ಮ ವನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯುಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ಬಡಿಸು” ಎಂದನು.

೧೫-೧೬ ನಿದಾಘನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ಪತ್ನಿಯು ಗಂಡನ ಮಾತಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವ್ಯುಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಬಡಿಸಿದಳು. ಆ ವ್ಯುಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗನುಸಾರವಾಗಿ ಊಟಮಾಡಿದ ಆ ಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಿದಾಘನು ವಿನಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದನು.

|| ನಿರಾಘ ಉವಾಚ ||

ಅಪಿ ತೇ ಪರಮಾ ತೃಪ್ತಿಃ ಉತ್ಸನ್ನಾ ತುಷ್ಟಿರೇವ ಚ |

ಅಪಿ ತೇ ಮಾನಸಂ ಸುಸ್ಥಮಾಹಾರೇಣ ಕೃತಂ ದ್ವಿಜ || ೧೭ ||

ಕೃ ನಿವಾಸೀ ಭವಾನ್ವಿಪ್ರ ಕೃ ವಾ ಗಂತುಂ ಸಮುದ್ಯತಃ |

ಆಗನ್ಯುತೇ ಚ ಭವತಾ ಯತಸ್ತಚ್ಚ ದ್ವಿಜೋಚ್ಛತಾಂ || ೧೮ ||

|| ಋಭುರುವಾಚ ||

ಕ್ಷುದ್ಯಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಭುಕ್ತೇನೇ ತೃಪ್ತಿರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜಾಯತೇ |

ನ ಮೇ ಕ್ಷುದಭವತ್ತ್ವಪ್ತಿಂ ಕಸ್ಮಾನ್ಮಾಂ ಪರಿಸೃಚ್ಯಸಿ || ೧೯ ||

ವಕ್ಷಿ ನಾ ಸಾರ್ಥಿವೇ ಧಾತೌ ಕ್ಷಪಿತೇ ಕ್ಷುತ್ಸಮುದ್ಯವಃ |

ಭವತ್ಯಂಭಸಿ ಚ ಕ್ಷೀಣೇ ನೃಣಾಂ ತೃಡಪಿ ಜಾಯತೇ || ೨೦ ||

೧೭-೧೮. ನಿರಾಘನು, “ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳು ಶಾಂತವಾಗಿ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತೇ? ಆಹಾರದಿಂದ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಾದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಂದಿತೇ? ನಿಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾವುದು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವಿರಿ? ಈಗ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಇವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದನು.

೧೯-೨೦. ಋಭುವು ಹೇಳಿದನು. “ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಹಸಿವು ಯಾರಿಗೋ ಅವನಿಗೆ ಊಟಮಾಡಿದರೆ ತೃಪ್ತಿ ಯಾಗುವುದು. ನನಗೆ ಹಸಿವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ತೃಪ್ತಿಯಾಯಿತೇ ಎಂದು ಏಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳುವೆ? ಅಗ್ನಿ ಯಿಂದ ಪೃಥಿವೀ ಸಂಬಂಧ ವಾದ ಧಾತು ಕ್ಷಯವಾದರೆ ಹಸಿವು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಮನುಷ್ಯರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಕಡಮೆಯಾದರೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು.

ಕ್ಷುತ್ಪ್ರಾಪ್ತೇ ದೇಹಧರ್ಮಾಶ್ಚೇ ನ ಮಮೈತೇ ಯತೋ ದ್ವಿಜ |

ತತಃ ಕ್ಷುತ್ಸಂಭವಾತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿ ರಸಿ ನಾಸ್ತೈವ ಮೇ ಸದಾ ||

(ಕ್ಷುತ್ಪ್ರಾಪ್ತಮುದ್ಯವಾಭಾನಾತ್ ತೃಪ್ತಿರಸ್ತೈವ ಮೇ ಸದಾ) || ೨೦ ||

(ಸಾಠಾಂತರ)

ಮನಸಃ ಸ್ವಸ್ಥತಾ ತುಷ್ಟಿಃ ಚಿತ್ತಧರ್ಮಾವಿಮೌ ದ್ವಿಜ |

ಚೇತಸೋ ಯಸ್ಯ ತಪ್ತೃಚ್ಛ ಪುಮಾನೇರ್ಭಿರ್ನ ಯುಜ್ಯತೇ || ೨೧ ||

ಕ್ವೇ ನಿವಾಸಸ್ತನೇತ್ಯುಕ್ತಂ ಕ್ವೇ ಗಂತಾಸಿ ಚ ಯತ್ತ್ವಯಾ |

ಕುತಶ್ಚಾಗಮ್ಯತೇ ತತ್ರ ತ್ರಿತಯೇಪಿ ನಿಬೋಧ ಮೇ || ೨೨ ||

ಪುಮಾನ್ಸರ್ವಗತೋ ವ್ಯಾಪೀ ಆಕಾಶವದಯಂ ಯತಃ |

ಕುತಃ ಕುತ್ರ ಕ್ವೇ ಗಂತಾಸೀತ್ಯೇತದ ಸ್ಯಾರ್ಥವತ್ಕಥಂ || ೨೩ ||

೨೦-೨೨ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗೆಳೆರಡೂ ಶರೀರಧರ್ಮಗಳು. ನನಗೆ ಇವೆರಡೂ ಇಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಹಸಿವಿನಿಂದಂಟಾದ ತೃಪ್ತಿಯೂ ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂತೋಷಗಳು ಚಿತ್ತಧರ್ಮಗಳು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿತ್ತವನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು. ಪುರುಷನಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಗದು. ಪುರುಷನಿಗೂ ಪ್ರಾಣ, ಚಿತ್ತ ಧರ್ಮಗಳಾದ ತೃಪ್ತಿ, ತುಷ್ಟಿ, ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ.

೨೩-೨೪. ನಿನ್ನ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾವುದು? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಈ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು: ಪುರುಷನು ಆಕಾಶದಂತೆ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯು, ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವನು. ಇಂಥವನನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಿ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅಸಂಗತವು.

ಸೋಕ್ತದಂ ಗಂತಾ ನ ನಾಗಂತಾ ನೈಕದೇಶನಿಕೇತನಃ |

ತ್ವಂ ಚಾನೈ ಚ ನ ಚ ತ್ವಂ ಚ ತ್ವಂ ನಾನೈ ನಾಹಮಪ್ಯಹಂ || ೨೫ ||

ಮೃಷ್ಟಂ ನ ಮೃಷ್ಟಮಿತ್ಯೇಷಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾನೋಕ್ಯತಾ ತವ |

ಕಿಂ ವಕ್ಷ್ಯಸೀತಿ ತತ್ರಾಪಿ ಶ್ರೂಯತಾಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮ || ೨೬ ||

ಕಿಮಸ್ತಾದ್ವಥವಾ ಮೃಷ್ಟಂ ಭುಂಜತೋಸ್ತಿ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |

ಮೃಷ್ಟಮೇವ ಯಥಾಮೃಷ್ಟಂ ತದೇವೋದ್ದೇಗಕಾರಕಂ || ೨೭ ||

೨೫. ಪುರುಷನಾದ ನಾನು ಹೋಗುವವನೂ ಅಲ್ಲ, ಗೊತ್ತಾದ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರತಕ್ಕವನೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ನೀನೂ ಇತರರೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಇರತಕ್ಕವರು. ಲೌಕಿಕವೂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವೂ ಆದ ಈ ಶರೀರವು ನೀನಲ್ಲ. ಈ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಜನರೂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಕಾಣುವ ನಾನು ನಾನಲ್ಲ. ಅಹಂ ಎಂದರೆ ನಾನು, ಎಂಬ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಅರ್ಥವು. (ವೇದದಲ್ಲಿ "ಆತ್ಮೈವೇದಗಂ ಸರ್ವ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು)

೨೬. ಬ್ರೂಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ ! ಕುಶ್ಲಿತವಾದ ಅನ್ನವು ನನಗೆ ಬೇಡ, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವು ಬೇಕು, ಎಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ:—ನಾನು ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ನೀನು ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೇಳಿದೆನು. ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವೇ ಬೇಕೆಂದು ಅಲ್ಲ. ಮೃಷ್ಟಾನ್ನದಿಗಳ ಭೇದವು ಸತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು.

೨೭-೨೮. ಊಟವಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇದು ರುಚಿಯಾದುದು. ಇದು ರುಚಿಯಿಲ್ಲದುದು ಎಂಬ ಭೇದವು ನಿಯಮಿತವಾದುದಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವೂ ರುಚಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು, ಹಸಿದವನಿಗೆ ರುಚಿ

ಅಮೃತ್ಯಂ ಜಾಯತೇ ಮೃತ್ಯಂ ಮೃತ್ಯಾದುದ್ವಿಜತೇ ಜನಃ |
 ಆದಿಮಧ್ಯಾವಸಾನೇಷು ಕಿಮನ್ಯಂ ರುಚಿಕಾರಕಂ || ೨೮ ||

ಮೃಣ್ಮಯಂ ಹಿ ಗೃಹಂ ಯದ್ವನ್ಮದಾಲಿಪ್ತಂ ಸ್ಥಿರೀಭವೇತ್ |
 ಪಾರ್ಥಿವೋಽಯಂ ತಥಾ ದೇಹಃ ಪಾರ್ಥಿವೈಃ ಪರಮಾಣುಭಿಃ || ೨೯ ||

ಯವಗೋಧೂಮುಮುದ್ಗಾದಿ ಘೃತಂತ್ಯೈಲಂಪಯೋ ದಧಿ |
 ಗುಡಃ ಫಲಾದೀನಿ ತಥಾ ಪಾರ್ಥಿವಾಃ ಪರಮಾಣವಃ || ೩೦ ||

ತದೇ ತದ್ಭವತಾ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮೃತ್ಯಾಮೃತ್ಯವಿಚಾರಿ ಯತ್ |
 ತನ್ಮನಃ ಸಮತಾಲಂಬಿ ಕಾರ್ಯಂ ಸಾಮ್ಯಂ ಹಿ ಮುಕ್ತಯೇ || ೩೧ ||

ಯಿಲ್ಲದ ಗಂಜಿಯೇ ಮೃತ್ಯುನ್ನವಾಗುವುದು. ಕೆಲವು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರು ಮೃತ್ಯುನ್ನವನನ್ನು ಊಟವಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅಸಹ್ಯಪಡುವರು. ಊಟದ ಆದಿ ಮಧ್ಯಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ರುಚಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮೃತ್ಯುನ್ನವಿರುವುದೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬರುವುದು.

೨೯. ಹಾಗಾದರೆ ಮೃತ್ಯುನ್ನವನ್ನೇ ಏಕೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದರೆ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಮೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ಪೃಥಿವೀತತ್ವದಿಂದಂಟಾಗಿರುವ ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪೃಥಿವೀತತ್ವದ ಪರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. (ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ದೇಹಧಾರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ರುಚಿಕರವಾಗಿರುವಂತೆ ನಾನು ಭೋಜನ ಮಾಡಿದೆನು ಮೃತ್ಯುನ್ನವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.)

೩೦. ಅಕ್ಕಿ, ಗೋಧಿ, ಹೆಸರು, ತುಪ್ಪ, ಎಣ್ಣೆ, ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಬೆಲ್ಲ, ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪೃಥಿವೀತತ್ವದ ಪರಮಾಣುಗಳಾಗಿರುವುವು. ಇವು ಶರೀರಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬೇಕಾದುವುಗಳು.

೩೧. ನೀನು ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ರುಚಿಯಿಲ್ಲದ ಆಹಾರವನ್ನು ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಾಮ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಇತ್ಯಾಕರ್ಣ್ಯ ವಚಸ್ತಸ್ಯ ಪರಮಾರ್ಥಾಶ್ರಿತಂ ನೃಪ |

ಪ್ರಣಿಸತ್ಯ ಮಹಾಭಾಗೋ ನಿದಾಘೋ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ || ೩೨ ||

ಪ್ರಸೀದ ಮದ್ಧಿ ತಾರ್ಥಾಯ ಕಥ್ಯತಾಂ ಯಸ್ತ್ವನಾಗತಃ |

ನಷ್ಟೋ ನೋಹಸ್ತವಾಕರ್ಣ್ಯ ವಚಾಂಸ್ಯೇತಾನಿ ಮೇ ದ್ವಿಜ || ೩೩ ||

|| ಋಭುರುವಾಚ ||

ಋಭುರಸ್ಮಿ ತನಾಚಾರ್ಯಃ ಪ್ರಜ್ಞಾದಾನಾಯ ತೇ ದ್ವಿಜ |

ಇಹಾಗತೋಽಹಂ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಪರಮಾರ್ಥಸ್ತವೋದಿತಃ || ೩೪ ||

ಏಕಮೇವ ಮಿದಂ ವಿದ್ಧಿ ನ ಭೇದಿಸಂಕಲಂ ಜಗತ್

|| ೩೫ ||

ವಾಸುದೇವಾಭಿಫೇಯಸ್ಯ ಸ್ವರೂಪಂ ಪರಮಾತ್ಮನಃ |

೩೨-೩೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳುವನು. ರಾಜನೇ ! ಪರಮಾರ್ಥತತ್ವವನ್ನು ಶ್ರಯಿಸಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವಂತನಾದ ನಿದಾಘನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಮಾತನಾಡಿದನು. ' ನನ್ನ ಹಿತಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದ ತಾವು ಯಾರೆಂಬುದನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಹೇಳಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಯಿತು " ಎಂದನು

೩೪-೩೫. ಋಭುವು, " ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುರುವಾದ ಋಭುವು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪದೇಶಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನು. ಸಮಸ್ತವೂ ವಾಸುದೇವಸ್ವರೂಪವಾದುದೆಂಬ ಪರಮಾರ್ಥ ತತ್ವವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನು. ಇನ್ನು ನಾನು ಹೊರಡುವೆನು. ಈ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತೂ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮ ನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುದಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ' ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತಿೀಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ತಥೇತ್ಯುಕ್ತಾನಿದಾಘೇನ ಪ್ರಣೆಸಾತಪುರಸ್ಕರಂ ।

ಪೂಜಿತಃ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಇಚ್ಛಾತಃ ಪ್ರಯಯಾವ್ಯಭುಃ || ೩೬ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಪಂಚದಶೋಧ್ಯಾಯಃ

೩೬. ನಿದಾಘನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗುರುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು. ಋಭುವು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದನು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ
ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

೩:

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ

ಷೋಡಶೋಧ್ಯಾಯಃ

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉವಾಚ ||

ಋಭುವರ್ಷಸಹಸ್ರೇ ತು ಸಮತೀತೇ ನರೇಶ್ವರ |
ನಿದಾಘಜ್ಞಾನದಾನಾಯ ತದೇವ ನಗರಂ ಯಯಾ || ೧ ||

ನಗರಸ್ಯ ಬಹಿಃ ಸೋಽಥ ನಿದಾಘಂ ದದೃಶೇ ಮುನಿಃ |
ಮಹಾಜನಪರೀವಾರೇ ಪುರಂ ನಿಶತಿ ಪಾರ್ಥಿವೇ || ೨ ||

ದೂರೇಸ್ಥಿತಂ ಮಹಾಭಾಗಂ ಜನಸಮೃದ್ಧವರ್ಜಕಂ |
ಕ್ಷುತ್‌ಕ್ಷಾಮಕಂಠಮಾಯಾಂತಮರಣ್ಯಾತ್ಸ ಸಮಿತ್ಕೃಶಂ || ೩ ||

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು.

೧-೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳುವನು:— ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷವಾದಮೇಲೆ ಋಭುವು ನಿದಾಘನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆ ಋಭುಮುನಿಯು ಆ ನಗರದ ಹೊರಗಡೆಯೇ ನಿದಾಘನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆಗ ಆ ನಗರದ ರಾಜನು ಪರಿವಾರದ ಜನರೊಡನೆ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿದಾಘನು ಅರಣ್ಯದಿಂದ ಸಮಿತ್ತು ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ತರುತ್ತ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೃಶನಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುತ್ತೀನೆಯೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ದಿಂದ ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು.

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿದಾಘಂ ಸ ಋಭುರುಪಗಮ್ಯಾಭಿವಾದ್ಯ ಚ |

ಉವಾಚ ಕಸ್ಮಾದೇಕಾಂತೇ ಸ್ಥೀಯತೇ ಭವತಾ ದ್ವಿಜ || ೪ ||

ನಿದಾಘಃ ಉವಾಚ

ಭೋ ವಿಪ್ರ ಜನಸಮುದೋಃ ಮಹಾನೇಷ ನರೇಶ್ವರಃ |

ಪ್ರವಿವಿಕ್ಷುಃ ಪುರಂ ರಮ್ಯಂ ತೇನಾತ್ರ ಸ್ಥೀಯತೇ ಮಯಾ || ೫ ||

|| ಋಭುರುವಾಚ ||

ನರಾಧಿಪೋಽತ್ರ ಕತಮಃ ಕತಮಶ್ಚೇತರೋ ಜನಃ |

ಕಥ್ಯತಾಂ ಮೇ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ತ್ವಮಭಿಜ್ಞೋ ಮಹೋ ಮಮ || ೬ ||

|| ನಿದಾಘಃ ಉವಾಚ ||

ಯೋ ಯಂ ಗಜೇಂದ್ರಮುನ್ಮತ್ತಮದ್ರಿಶ್ಯಂ ಗಸಮುಚ್ಚ್ರಿತಂ |

ಅಧಿರೂಢೋ ನರೇಂದ್ರೋಽಯಂ ಪರಿಲೋಕಸ್ತಥೇತರಃ || ೭ ||

೪. ಋಭುವು ನಿದಾಘನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ಗುರುವೆಂಬುದನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ದೂರದಲ್ಲೇಕೆ ನಿಂತಿರುವೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

೫. ನಿದಾಘನು “ ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ! ಜನರ ಗದ್ದಲವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮಹಾರಾಜನು ಮನೋಹರವಾದ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತೆನು ” ಎಂದನು.

೬. ಋಭುವು “ ಮಹಾಮಹಿಮನೇ ನೀನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವೆಯೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ಇತರ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠರು ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು ” ಎಂದನು.

೭. ನಿದಾಘನು ಪರ್ವತಶಿಖರದಂತೆ ಎತ್ತರವಾದ ಮದ್ದಾನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವನೇ ರಾಜನು. ಮಿಕ್ಕ ಜನರೆಲ್ಲ ಅವನ ಪರಿವಾರದವರು ಎಂದನು.

ಋಭುರುನಾಚ

ಏತಾ ಹಿ ಗಜರಾಜಾ ನೌ ಯುಗಪದ್ಧರ್ತಿ ತೌ ಮಮ ।

ಭವತಾ ನ ವಿಶೇಷೇಣ ಪೃಥಕ್ ಭಿನೋಪಲಕ್ಷಿತೇ || ೮ ||

ತತ್ಕೃತ್ಯಾಂ ಮಹಾಭಾಗ ವಿಶೇಷೋ ಭವತಾನಯೋಃ ।

ಜ್ಞಾತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ಯಹಂ ಕೋಽತ್ರ ಗಜಃ ಕೋ ನಾ ನರಾಧಿಪಃ || ೯ ||

|| ನಿರಾಘ್ನ ಉನಾಚ ||

ಗಜೋ ಯೋಽಯಮಧೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಉಪರ್ಯಸ್ಯೈಷ ಭೂಪತಿಃ ।

ವಾಹ್ಯವಾಹಕಸಂಬಂಧಂ ಕೋ ನ ಜಾನಾತಿ ವೈ ದ್ವಿಜ || ೧೦ ||

|| ಋಭುರುನಾಚ ||

ಜಾನಾಮ್ಯಹಂ ಯಥಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ತಥಾ ಮಾಮೇವ ಬೋಧಯ ।

ಅಧಶ್ಯಬ್ಧ ನಿಗದ್ಯಂ ಕಿಂ ಕಿಂ ಚೋರ್ಧ್ವಮಭಿಧೀಯತೇ || ೧೧ ||

೮-೯. ಋಭುವು ಅನೆ ರಾಜರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದೆ, ವಿಶೇಷ ರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನನಗೆ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೆ ಯಾವುದು? ರಾಜನಾರು? ಎಂಬುದನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎರಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಇರುವ ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳು, ಎಂದನು.

೧೦. ನಿರಾಘ್ನನು " ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ! ಕೆಳಗಿರುವುದೇ ಅನೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವವನೇ ರಾಜನು. ಅನೆ ವಾಹನ, ರಾಜ ವಾಹಕ ಈ ಸಂಬಂಧವು ಯಾರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ " ಎಂದನು.

೧೧. ಋಭುವು " ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಹೇಳು. ಕೆಳಗೆ ಎಂಬುದು ಯಾವುದು? ಮೇಲೆ ಎಂಬುದಾವುದು? " ಎಂದನು.

|| ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉನಾಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ಸಹಸಾರುಹ್ಯ ನಿದಾಘಃ ಪ್ರಾಹ ತಂ ಋಭುಂ |
ಶ್ರೋಯತಾಂ ಕಥಯಾನ್ಯೇಷ ಯನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ || ೧೨ ||

ಉಪರ್ಯಹಂ ಯಥಾ ರಾಜಾ ತ್ವಮಧಃ ಕುಂಜರೋ ಯಥಾ |
ಅವಬೋಧಾಯ ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ದೃಷ್ಟಾಂತೋ ದರ್ಶಿತೋ ಮಯಾ ||೧೩||

|| ಋಭುರುನಾಚ ||

ತ್ವಂ ರಾಜವತ್ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ಥಿತೋಽಹಂ ಗಜವದ್ಯದಿ |
ತದೇವ ತ್ವಂ ಸಮಾಚಕ್ಷ್ವ ಕತಮಸ್ತ್ವಮಹಂ ತಥಾ || ೧೪ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಸತ್ಪರಸ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಗೃಹ್ಯ ಚರಣಾವುಭೌ |
ನಿದಾಘಃ ಪ್ರಾಹ ಭಗವಾನಾಚಾರ್ಯಸ್ತ್ವಮ್ಯಭುಧುರ್ವಂ || ೧೫ ||

೧೨-೧೩. ಋಭುವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲೂ ನಿದಾಘನು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿ ಋಭುವನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ಕೇಳು. ರಾಜನಂತೆ ನಾನು ಮೇಲಿರುವೆನು. ಆನೆಯಂತೆ ನೀನು ಕೆಳಗಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ! ನಿನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಾಗಿ ನಾನು ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆನು, ಎಂದನು.

೧೪. ಋಭುವು, “ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನೇ ನೀನು ರಾಜನಂತಿರುವೆ. ನಾನು ಆನೆಯಂತಿರುವೆನು. ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಯಾರು ? ನೀನು ಯಾರು ? ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳು” ಎಂದನು.

೧೫-೧೬. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೂ ನಿದಾಘನು ಬೇಗನೆ ಅವನ ಎರಡು ಪಾದಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮಹಾಮಹಿಮನೆ ನೀನು ನನ್ನ ಗುರುವಾದ ಋಭುಮುನಿಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯವಾದುದು. ಗುರುವಾದ ನಿನಗೆ ಇರುವಂತೆ ಅದ್ವೈತ

ನಾನ್ಯಸ್ಯಾದ್ವೈತಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಸ್ಕೃತಂ ಮಾನಸಂ ತಥಾ |
ಯಥಾ ಚಾರ್ಯಸ್ಯ ತೇನ ತ್ವಾಂ ಮನ್ಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತಮಹಂ ಗುರುಂ || ೧೬ ||

|| ಋಭುರುವಾಚ ||

ತವೋಪದೇಶದಾನಾಯ ಪೂರ್ವಶುಶ್ರೂಷಣಾದ್ಯತಃ |
ಗುರುಸ್ತೇಹಾದ್ಯಭುರ್ನಾಮ ನಿದಾಘಃ ಸಮುಪಾಗತಃ || ೧೭ ||

ತದೇತದುಪದಿಷ್ಟಂತೇ ಸಂಕ್ಷೇಪೇಣ ಮಹಾನುತೇ |
ಪರಾರ್ಥಸಾರಭೂತಂ ಯ ತ್ವದದ್ವೈತಮಶೇಷತಃ || ೧೮ ||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ಯಯೌ ವಿದ್ವಾನ್ ನಿದಾಘಂ ಸ ಋಭುರ್ಗುರುಃ |
ನಿದಾಘೋಪ್ಯುಪದೇಶೇನ ತೇನಾದ್ವೈತಪರೋಽಭವತ್ || ೧೯ ||

ಸರ್ವಭೂತಾನ್ಯಭೇದೇನ ದದ್ಯಶೇ ಸ ತದಾತ್ಮನಃ |
ತಥಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರೋ ಮುಕ್ತಿಯನಾಪ ಪರಮಾಂ ದ್ವಿಜಃ || ೨೦ ||

ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸು ಇತರರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಗುರುವೇ ಬಂದನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದೆನು ಎಂದನು.

೧೭-೧೯. ಋಭುವು, “ ಎಲೈ ನಿದಾಘನೇ ! ಹಿಂದೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಗೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಋಭುವಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆನು.” ಪರಮಾರ್ಥವೂ ಸಾರಭೂತವೂ ಆದ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದೆನು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಋಭುವು ಹೋರಟುಹೋದನು. ನಿದಾಘನು ಆ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅದ್ವೈತತತ್ವದಲ್ಲಾಸಕ್ತನಾದನು.

೨೦-೨೨. ಆಗ ನಿದಾಘನು ತನಗೂ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ದಿಂದ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ಎಲೈ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ರಾಜನೇ ಹಾಗೆಯೇ

ತಥಾತ್ಮಮಪಿ ಧರ್ಮಜ್ಞತುಲ್ಯಾತ್ಮರಿಪುಬಾಂಧವಃ |

ಭವ ಸರ್ವಗತಂ ಜಾನನ್ನಾತ್ಮಾನಮವನೀಪತೇ || ೨೦ ||

ಸಿತನೀಲಾದಿಭೇದೇನ ಯಥೈಕಂ ದೃಶ್ಯತೇ ನಭಃ |

ಭ್ರಾಂತಿದೃಷ್ಟಿಭಿರಾತ್ಮಾಪಿ ತಥೈಕಃ ಸನ್ ಸ್ವಥಕೃತಃ || ೨೧ ||

ಏಕಃ ಸಮಸ್ತಂ ಯದಿಹಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿತ್

ತದಚ್ಯುತೋ ನಾಸ್ತಿ ಪರಂ ತತೋಽನ್ಯತ್ |

ಸೋ ಹಂ ಸ ಚ ತ್ವಂ ಸ ?ಕ ಸರ್ವಮೇತತ್

ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ತ್ಯಜ ಭೇದನೋಹಂ || ೨೨ ||

ಇತೀರಿತಸ್ತೇನ ಸ ರಾಜವರ್ಯಃ

ತತ್ಯಾಜ ಭೇದಂ ಪರಮಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಃ |

ಸ ಚಾಪಿ ಜಾತಿಸ್ಮರಣಾಪ್ತ ಬೋಧಃ

ತತ್ರೈವ ಜನ್ಮನ್ಯಪವರ್ಗಮಾಪ || ೨೩ ||

ನೀನೂ ಆತ್ಮನು ಸರ್ವಗತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿಯೂ ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನಭಾವದಿಂದಿರು. ಒಂದೇ ಆದ ಆಕಾಶವು ಬಿಳುಪು, ನೀಲಿ ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಒಬ್ಬನೇ ಆದ ಆತ್ಮನು ಭ್ರಾಂತಿದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವನು.

೨೩. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತವೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದುದು. ಆದು ನಾಶ ರಹಿತವಾದುದು. ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನೂ ನೀನೂ ಈ ಸಮಸ್ತರೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪರು. ಭೇದರೂಪವಾದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಡು

೨೪. ಆ ಜಡನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನು ಪರಮಾರ್ಥ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಇತಿ ಭರತನರೇಂದ್ರ ಸಾರವೃತ್ತಂ
 ಕಥಯತಿ ಯಕ್ಷ ಶೃಣೋತಿ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತಃ |
 ಸ ವಿಮಲಮತಿರೇತಿ ನಾತ್ಮನೋಹಂ
 ಭವತಿ ಚ ಸಂಸರಣೇಷು ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಃ

|| ೨೫ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣೇ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶೇ ಷೋಡಶೋಽಧ್ಯಾಯಃ

ದ್ವಿತೀಯಾಂಶಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

೨೫. ಈ ಭರತರಾಜನ ಸಾರವಾದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರು ಹೇಳುವರೋ ಕೇಳುವರೋ ಅವರು ಶುದ್ಧವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಆತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾಗುವರು.

ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪುರಾಣದ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿದುದು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಶವು ಮುಗಿದುದು.